Eisagoge anatomica Anonymi in 4° Leydes quae latius
Laurembergii Apologia ~~etiam~~ libel[lus] Fromondum in 4°.

Veu a la vallée une plante nommée Doüca ou par d'autres Chouca elle a tige de chou ou de tronc de palmier, ses feuilles sont de trois en forme d'espées plattes ~~la place~~ de la sort une tige qui est depuis le haut jusqu'en bas chargées de coquelourdes blanches fouettées de rouge tirant passé ces couleur de chair, cette plante là porte quelque peu approchant de la tige fleurie de l'aloës.

Pag. 7 bonum lego, Ignem esse frigidum. Piger esse frigidum.

P. ALPINI

DE

MEDICINA ÆGYPTIORVM,

LIBRI QVATVOR.

&

IACOBI BONTII

In Indiis Archiatri,

DE

MEDICINA INDORVM.

Editio Vltima.

PARISIIS,
Apud Viduam GVLIELMI PELE',
&
IOANNEM DVVAL, viâ Iacobæâ sub Signo
Crucis Aureæ.
M. DC. XLVI.

Illustrissimo Fortissimóque
Viro,

D. ACHILLI DE HARLAY,

REGI A SANCTIORIBVS CONSILIIS,
Supplicum Libellorum Magistro, Comiti de Beaumont, Baroni d'Iliers, &c.

PERPETVÒ factum legimus, vt Orientales terrarum tractus suas ad nos opes vtili commercio transmitterent, harum scilicet delicias, ornamentáque lectissima regionum. Equidem eò nunquam profectus sum, neque mihi rerum huiusmodi copia est. Nonnihil tamen inde nactus sum, quod si quis propiùs inspexerit, postremo loco habendum non videatur; Medicamenta intelligo ex Indiâ, Ægyptóque singulari studio conquisita, quibus valetudinem suam nationes illæ feliciter curant. Eas verò merces postquàm accuratè collegi, atque in vnum veluti fasciculum, formâ quàm potui decentissimâ compegi, ad te, Vir Illustrissime, nunc affero, tibique pro maximis

in me beneficiis tuis conſecro. Hoc certè munuſculum non pluris facere conſtitui quàm par ſit: Spero tamen fore, vt ipſum non indignum putes, quod in præclarum illud cimeliarchion tuum admittatur, quod tantâ rerum, tum veterum, tum recentium varietate locupletare pergis. His certè Chartis, quibus ex Ægypto ipſáque adeò Indiâ diligentiùs compoſitas conſignatáſque res eas accepi, ſtatim atque habere mihi contigit, locum aliquem præceperam ac deſtinaueram in ornatiſſimâ Bibliothecâ tuâ, quam ſplendidâ voluminum ſupellectile quotidie tam liberaliter inſtruis. Nunc igitur peto, Vir fortiſſime, vt eas ipſas Chartas, hunc dico, bonæ notæ, iucundæque, ſi mens mihi non læua, lectionis librum exceptum, atque in eâ vt decuerit, collocatum velis. Non quòd ſanè noui quidpiam eum tibi prolaturum exiſtimem; Tibi, inquam, ingenij ſolertiſſimi, iudicij acerrimi, plurimæque doctrinæ viro, quem propterea μουσεῖον ἔμψυχον, βιβλιοθήκην περιπατοῦσαν, non immeritò dixerimus, quod antea de Plutarcho quidam bene prodidit; Sed, vt obiter, ſi placet, de operâ noſtrâ iudices, & ad alia feliciter capeſſenda nos porrò excites atque inſtituas; præſertim verò, vt obſeruentiam in te meam intelligas. Præterea plurimùm meâ referre non diffitear, non modò hoc opus præſtantiſſimo atque immortali tuo nomine Illuſtrari, verùm etiam nouum me in his terris

hominem, ideóque ab inuidiâ non ſatis tutum, authoritate tuâ fulciri. Quid enim HARLÆO nomine inſignius? Quid auguſtius? Et per te tantæ hæredem gloriæ etiam meliorem quid mihi ſperare non liceat? per te, inquam, ad quem exornandum Natura, Virtus & Fortuna, comiter ac prudenter à te ſemper habita, acceptáque, præcipuas dotes ſuas certatim contulerunt. Hoc ſi præſidium à tuâ conſequar humanitate, futurum confido vt omnes vitæ meæ rationes ac ſtudia ad Typographicam artem noſtram bono publico, tuámque ſimul Bibliothecam pro virili excolendam ardentiùs fructuoſiúſque impendantur.

Dignitatis Tuæ

Addictiſſimus atque obſequentiſſimus cultor,
NICOLAVS REDELICHVYSEN.

Editionis prioris Præfatio.

ILLVSTRISSIMO AC SAPIENTISSIMO

SENATORI,

ANTONIO MAVROCENO,

Supremo Reipub. Venetæ Consiliario.

PROSPER ALPINVS S. D.

VM multis ab hinc annis (Vir Illustrissime) *medicinæ studio, ac sciendi cupiditate ductus, patriis & ipse (exemplo præstantissimorum virorum, qui ad hanc, & alias disciplinas perdiscendas, varias regiones peragrarunt,) littoribus relictis, in Ægyptum profectus essem, quòd ipsam medendi artem primas ac verissimas radices apud illas gentes olim habuisse intellexerim; quando vel à brutis animalibus ibi medicinam exerceri, aliqui prodiderint, ex quibus & vacuandi sanguinis per sectas venas, & multorum aliorum præsidiorum usum prodiisse, Ægyptiorum non paucis persuasum est, apud illos populos nonnullos annos moratus, ipsorum usitatam medicinam à me eo tempore obseruatam, & in quinque* Commentarios *digestam, post meum in patriam reditum cùm perficere summoperè optarem, euocatus interea Genuam ad Ioannem Andream Auriam, Principem amplissimum, ut apud illum medicinam facerem, assiduis Aulæ curis implicatus, id*

eo tempore efficere non potui: Cùm verò illinc reuerſus, in perfectiorem eos, quoad potui, ſtatum reſtituiſſem, decreui ſub tuo nomine nunc tandem ipſos in lucem proferre. Quos tibi ampliſſimo Senatori, mihi iam vſque à primis meorum ſtudiorum annis fautori, adiutori, ac patrono vnico iure merito dicare debeo. Tibi enim ſoli hi primarij meorum ſtudiorum partus, ac fructus debentur. Quid? non te ſolo adiutore mihi in Ægyptum proficiſci, eiuſque loca perluſtraſſe olim conceſſum eſt? Qui, cùm me meæ iuuentutis annos in his locis medicinam facientem exiguâ ſanè ſtudiorum meorum expectatione terere aliquando animaduertiſſes, neque parùm hanc meam doluiſſes vicem, tantùm in meis rebus ſtudij ac laboris adhibuiſti, vt Georgius Hemus Patricius Clariſſimus, Conſul pro Cayro Ægypti deſignatus, me in ea loca medicinæ causâ libenter conduxerit; ſcilicet illâ peragratione varias hominum perſpectas naturas, morbos, cauſas, ac vſus medendi penès varias gentes obſeruatos, non parùm vtilitatis ac ſplendoris meis ſtudiis afferre poſſe, intelligebas. Taceo innumera alia longè maiora ex te in me collata beneficia: quantâ enim beneuolentiâ, ac humanitate Franciſcum Alpinum, cariſſimum Patrem meum, dum viueret (quem medicinæ causâ multos annos cognouiſti, ac plurimi feciſti) méque ac alios meæ familiæ ſemper fueris complexus, dici quidem à me ſatis non poteſt. Meritò itaque non hos modò meos ſtudiorum labores, verùm me-ipſum quoque cum his tibi deuouendum puto. Iam diù enim pluribus de cauſis mihi fuit in optatis, vt tantorum in me munerum tuorum aliquod tibi grati animi, meæque præſtantis in te obſeruantiæ ſignum oſtenderem. Ad hæc illud etiam accedit, quòd hos libros de illiuſce gentis medicina à me (quæ mea eſt ingenij tenuitas) conſcriptos, cùm non omni planè culpâ carere cognoſcerem, tui clariſſimi nominis

ſplendore fultos in lucem prodire volui; quòd plurimùm illis auctoritatis, & existimationis, te patrono, acceſſurum intelligerem. Tu enim is es, qui quidem hac noſtrâ ætate multis virtutibus in hac feliciſſima Repub. Maurocenorum familiam antiquitate, nobilitate, ac auctoritate claram magis ac magis illuſtras, & ornas. De cuius quidem tuæ familiæ, atque de tuis ipſius laudibus mihi nunc agere inſtitutum non eſt, tum quia ad Oratorem magis hæc tam magna tractare, quàm ad medicum pertineat; tum etiam quòd adeò omnibus eæ notæ ſunt, vt nullo, qui eas aliis indicet, indigere videantur. Quis verò hic, aut alibi nunc eſt, qui iſtius familiæ claritatem, antiquitatem atque auctoritatem ignoret? Quam tot Sereniſſimi Duces, claſſiſque maritimę præfecti excellentiſſimi, quam Cardinales ampliſſimi, & Patriarchæ ex eâ orti (qui plurimùm olim Chriſtianam Rempubl. illuſtrarunt,) quam Senatores alij ferè innumeri maximis honoribus, ac dignitatibus variis temporibus in hac Ciuitate decorati, adeò nobilem, amplam, & Illuſtrem eſſe declarant, vt hoc ad eius laudes maximè ſufficere poſſit. Nam vt alios omittam, Hieronymus Maurocenus frater tuus nemini ſuperiorum cedens, pręclaris virtutibus & rebus geſtis, dum viueret, patriam exornauit. Cuius mortem immaturam multis lacrymis non modò patricij, ſed planè omnes, quos tanti viri virtutes non latuere, maximè luxerunt. Nec herclè id iniuriâ. In quo enim viro tantam vnquam in Deum fidem, pietatem, charitatem vlla reperit antiquitas? Quis etiam in Reipub. magiſtratibus obeundis talem ac tantam ſapientiam, iuſtitiam, prudentiam, atque humanitatem oſtendit? Teſtes ſunt Veronenſes, qui in eius pręfecturâ ita fuere tractati, vt & illius magiſtratus, & rerum ab eo pręclarè geſtarum nulla vnquam ſit hominibus obliuio ereptura memoriam. Ex quibus in eâ ciuitate exantlatis tum vigilijs, tum

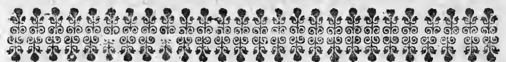
maximis

maximis laboribus, ægritudo, quâ ille postea defunctus est, originem habuit. Is etiam prętęr alios multos magistratuum, ac pręfecturarum ordines, quibus sua ætate ipse magnificè ornatus est, in amplissimo Clarissimorum patrum cœtu cooptatus, multis annis pręclarissimus Senator vixit. Ac tandem Decemuirûm capitalium dignitate summâ cum laude perfunctus est. Hęc igitur virtutum, & rectè factorum exempla Hieronymus tuus frater moriens reliquit. Hæc eadem in te postea hęreditario quodam iure, mirificè translata fuisse, téque eodem splendore claruisse, quis ignorat? Nolo enim de te etiam nunc dicere, quàm omnibus Catholicæ religionis verus amator, atque accerrimus defensor videaris, quámque diuini cultus assiduus sis obseruator, quantáque in Deum quoque tua sit fides, in Pauperes pietas, ac charitas. Quod maius pietatis in patriam, charitatis, fortitudinisque exemplum de te proferri posset, quàm quod tu quindecim nunc labentibus annis, hîc ingenti illâ grassante pestilentiâ, vrbémque hanc atrocissimè deuastante, tuis ciuibus edidisti? Cùm scilicet sextæ partis ciuitatis peste infectæ, curam à Clarissimis patribus in tantâ calamitate tibi demandatam, non modò (quod plerique, sibiipsis plus quàm patriæ consulentes, tunc faciebant) non recusaueris, sed hilari potiùs vultu summè arduam ac periculosam illam prouinciam susceperis, non minúsque piè, quàm fortiter, sapienter, ac feliciter obieris. Neque enim tota ciuitas hęc infecta peste in tantâ sui necessitate tunc à te deseri potuit. Omitto pręterea quantâ in multis Reipub. muneribus, à te variis temporibus dignissimè expletis, iustitiâ, probitate, ac prudentiâ rem Venetam administraueris. Presertim vbi te patres conscripti actibus Illustrissimorum Procuratorum, atque legum conseruationi praeesse voluerunt. In quibus quidem, atque in Senatu (Senator iam diù ab ipsis creatus) plurimùm laudis ac splendoris es consecutus. Simul & illud

omittam, quàm in graui istâ prouinciâ, quâ hoc anno supremus Reipub. Consiliarius à Clarissimis patribus delectus es, vigilantissimè, ac sapientissimè te geras, quantáque solertiâ, ac benignitate cunctos in eo magistratu complectaris, vt eâ profecto causâ nemo sit, qui te semel nouerit, quin statim se tibi addictissimum fateatur. Vnum verò illud de te minimè tacendum puto; domum etenim tuam sic sapienter, ac prudenter instituisti, vt meritò hac ætate plurimùm sit admiranda. In eâ quidem talis ac tanta penes omnes, qui ipsam habitant, rectè ac honestè viuendi elucet harmonia, vt sacer religiosorum hominum cœtus iure omnibus videri debeat. In ipsâ quidem neminem inuenias, qui præter id, quod summè honestum est, quicquam aut facere, aut loqui audeat. In qua talis est futura filiorum posteritas, vt si ex presentibus ventura preuideri liceat, maximè sperandum sit, fore, vt tuarum virtutum claritas æternis seculis in filiis, ac nepotibus tuis refulgeat. Quales Ioannes, Petrus, Laurentius, Franciscus, atque Matthæus existunt, morum profectò integritate, ac virtutum prestantiâ non parùm hoc sæculo admirandi. Sic enim à te omnes educati sunt, vt inter ipsos nullus sit, qui vera religione, perfectáque in Deum fide non effulgeat, qui plurima tum in te, tum in reliquos fratres obseruantia, obedientia, ac amore eximio non exardeat. Liberalitate verò, modestia, temperantia, mansuetudine, continentiâ, aliisque ferè innumeris virtutibus nemo certe ex iis, qui vel sunt, vel fuere, preferendus ipsis videatur. Sed & hæc, & plura quoque huiusmodi omittam, cùm hoc meũ institutum non sit, atque plurimùm etiam tuam his modestiam offendi sciam, qui aliorum laudes, quàm tuas libentiùs audire soleas. Etsi tu igitur nunc is Senator sis, cui amplissima ac diuina propè munera debeantur, est tamen tuæ liberalitatis qua cunctos perbenignè complecteris, vt hos meos libros, quos tibi nunc ego deuotissimè

conſecro, atque voueo, libenter accipias, tenue quidem, & tenuis hominis munuſculum; à ſummâ tamen obſeruantiâ, ſtudio, & amore in te meo profectum. Id ſi tibi non erit ingratum, mihi animum ad grauiora medicinæ ſtudia plurimùm inflammabis. Vale, méque, vt ſoles, ama.

Venetiis, Anno Salutis humanæ, M. D. XCI.
Menſe Martio.

PROSPER ALPINVS ERVDITIS LECTORIBVS.

EX Ægypto, in qua ego nonnullos annos medicinæ cauſa olim moram feceram, Deo annuente, in patriam reductus, Patauium quamprimùm me contuli, vt Melchiorem Guilandinum (virum in omni genere ſcientiarum clariſſimum, ac in plantarum cognitione nulli hoc æuo ſecundum, mihique plurima neceſſitudine coniunctiſſimum) ſalutationis gratia conuenirem: A quo humaniſſime acceptus, aliquot dies apud illum fui, in quibus multa inter nos de Ægypti regione, cœlo, temperie, & de illorum corporum habitu, temperamento, locuti ſumus, de medicis, ac morbis, quibus illa regio abundat, & de medicina penes illos populos vſitata, ac denique de plantis, quæ illis in locis

nascuntur, sermones aliquos habuimus. Is igitur me postea, vt illa, quæ inter nos commentata fuerant, litteris mandarem, obnixè rogauit, & suasit; fore enim, vt non parùm vtilitatis, ac voluptatis ex his ad medecinæ studiosos accedat. Cui cùm non parere ac obsequi, turpe putarem, quanta cura, & studio potui, eosdem ipsos à nobis per id temporis habitos sermones in quinque libros, diuisos, ac digestos, sub nomine Ægyptiorum medicinæ (quando de illa tantùm agere nostrum pręcipuum fuerit institutum, neque de aliis, nisi illius gratiâ) comprehensos, scriptis tradidi. Quos cum à multis desiderari forte intellexerim, quamplurimis etiam id mihi medicis doctissimis persuadentibus, pręsertimque Hieronymo Mercuriali, ac Alexandro Massariâ hac tempestate medicis celeberrimis, ne horum voluntatem aspernari, & multorum vtilitati inuidisse videar, ipsos in lucem proferre non sum veritus. Hos itaque, eruditi lectores, candido animo accipite, legite, ac bene consulite. Quod si ego hos vobis gratos fuisse aliquando intellexero, alia his grauiora, atque vtiliora in arte medendi studia, à me multo labore, ac vigiliis aliàs elucubrata, atque informata, vobis medicinæ amatoribus communicare non recusabo. Valete.

INDEX OMNIVM CAPITVLORVM

QVÆ IN HOC OPERE CONTINENTVR.

De reditu in patriam felici congratulatio, itinerisque longissimi, ingentibus periculis peracti narratio.

LIBRI PRIMI CAPITA.

LIBRI SECVNDI.

LIBRI TERTII.

LIBRI QVARTI.

FINIS.

MELCHIORIS GVILANDINI,

DE PROSPERO EX ÆGYPTO AVTHORIS IN PATRIAM REDITV CONGRATVLATIO.

In qua obiter multa quæ in itinere acciderunt, præfationis loco habentur.

GVILANDINVS.

RATVLOR summopere, Alpine, te ex Ægypto tandem incolumen Patauium rediisse, quandoquidem maximũ esse existimem, hominem multas, quas longissima itinera ferunt, molestias, crebrioráq; & grandiora simul pericula à varia illiusce gentis barbarie sibi sæpe oblata, superasse, in patriámq; saluum omnino reuersum esse. Quem tuum reditum difficilem reddebant variæ Ægypti locorum naturæ, cœliq; calores, quibus nostra corpora diuerso assueta cœlo, multum alterantur, atque lædũtur. Quamobrem gaudeo maximopere, atque iterum gaudeo, quòd nunc te saluum ad nos denuo contuleris, mihiq; ita hilarem te nunc obtuleris. ALPIN. Atque ego etiam ingenti gaudio perfundor, quòd te virum doctissimum, vniuersis literarum professoribus, & principibus multis excellentis tuæ doctrinæ causâ acceptissimum, inuenerim in hac pręclarissima studiorũ vrbe, optima valetudine tuis studiis viuere, præ gaudióq; tanti tui boni, & præ voluptate vix quid loquar scio. Gratias etiam maiores, quas possum tibi nunc ago, quòd ex meo reditu tantũ gaudij, ac voluptatis acceperis, mihiq; tantum tribueris, quem in tua potestate esse, quicumque sim, tibi persuadeas volo. GVILAND. Tibi non minus multas gratias agere debeo pro tua isthac humanitate. Iter

vero arduum, & periculis plenum te olim suscepisse existimo. Sed cur in Ægyptum te conferre volueris tantisque illis te exponere periculis, libenter audirem. ALPIN. Ego ferè vsque à pueris huius semper fui sententiæ, neminem posse perfectum esse medicum, qui varias regiones, & loca non peragrauerit, diuersosque hominũ mores non obseruauerit, atque hoc pace illorum dixerim, qui instar auium nunquam nidos suos deserunt, neque ab his latum vnguem recedere audent. Variæ etenim regiones varios tum morbos patiuntur, tum medicinas ferunt ad eos persanandos accommodatas, atque etiam varij medendi vsus in variis obseruantur locis, quorum obseruatione medicus fit prudentior, & doctior: qua sententia adductus sum, vt si in arte medica cuperem aliquid proficere, orbis partem aliquam peragrarem, aliosque morbos in aliis familiares locis, & varias medicinas ac plantas, quæ ibi nascerentur, & diuersos vsus medendi, penes diuersas nationes vsitatos obseruarem, atque cognoscerem. Cum itaque publice medicinam facerem in proximo Oppido C. S. Petri, aliquò remotius abeundum existimaui, atque in hac sententia multum perstiti, sed quorsum versus proficisci præstaret, id vero ignorabam. Quo quidem tempore mihi Deus Opt. Max. optatissimam occasionem præbuit, vt in Ægyptum proficiscerer medicus cum Clarissimo Georgio Hemo, qui illo tempore à Serenissima felicissimaque Veneta Republica Consul in ea prouincia fuerat electus. Ad hoc iter etiam me multum hortatus est Franciscus Alpinus Medicus paterque meus carissimus. Tandemque in eam veni sententiam, vt mihi facile foret ex animi mei sententia illuc proficisci. Itaque accepi conditionem, meque tunc ad iter hilari animo paraui. GVILAND. Quoniam virtus laudata crescit, non pudebit me hoc vel te præsente dicere, auctum iri vehementer tuorum studiorum peritiam ac laudem, ob hanc tui animi non vulgarem nobilitatem, qua hanc peregrinationem sciendi gratia suscipere, ita probè in animum induxeris. Sed his omissis, cuperem tuum nunc iter audire, & quo tempore ipsum inceperis, quáque sorte etiam eo fueris vsus; omnes siquidem longa itinera conficientes, multos labores patiũtur, & multa subeunt pericula, quæ postea aliis narrent. ALPIN. Anno à Virginis beatissimæ partu M. D. LXXX. Septembri mense die xxj. eam, quæ Peccatora appellatur, nauim conscendi vnà cum Georgio Hemo Consule designato pro Cayro Ægypti, viro sanè pro sua ipsius hu-

manitate, animique integritate Clarissimo: quique in Consulatu ita se gessit, vt cuique carissimus fuerit, & illius discessum ab Ægypto non modo Veneti mercatores, sed vel ipsi Ægyptij ægrè tulisse, atque adeo luxisse visi sint. Itaque datis velis Zacynthum secundis ventis paucis diebus peruenimus, portúmque ingressi sumus. Vnde digressis non ita ex voto reliqua nauigatio successit, quandoquidem paulò pòst ita validis procellis tempestatibusque agitari, turbarique cœpimus, vt facilè dixisses nobis euenisse, quod Ouidius cecinit:

Nauita sollicitus quoque ventos horret iniquos,
Et propè tam lethum, quàm propè cernit aquam:
Quod si concussas Triton exasperat vndas,
Qui tibi nunc toto est, nullus in ore color.
Tum fœcunda voces generosa sydera Ledæ
Et felix dicas, quem sua terra tenet.

Cœpit enim ea nocte, quæ est ante diem decimum septimum mensis Octobris, quem diem omnes nautæ stellarem, vt ita dicam, appellant, ventus Hellespontius ita aduerso impetu tempestuose perflare, vt coacti fuerint nautæ proram obuoluere: Qui timentes ab Africis ventis, qui eo temporis flare solent, creberrimis, grandioribúsque procellis mare verrentes, ne nauis in solum ab his abduceretur, naufragiúmque fieret, per eosdem Africos ventos iter suum direxerunt: quo sanè ita directo itinere, nauis in vastissimum mare ab Hellespontio vento, quem nautarum vulgus Græcum Orientalem appellat, raptim, & ingenti impetu ferebatur, ita, vt à terra magis magisque ipsa elongaretur. Nostrum vero nos iudicium fefellit, quòd sperabamus eum obortum ventum citò casurum, ab eóque rursum nostrum iter, quod per Circium ventum fuerat, breui tempore nos esse recepturos, siquidem prior ille ventus non adeo citò cessauit, quin potius tanta tempestate ac furore perauctus est, & nobis ita sæue minari cœpit, vt coacti fuerimus nauim velis nudatam mari committere, & temerè ab illorum insano impetu interitum nostris oculis millies in hora minantium expectare, atque ab his absque vllo regimine in vastissimo pelago alternis vndis ad libitum agitari. Atque hæc horrida tempestas ad diem vsque vigesimum secundum protendebatur, tanto omnium timore, vt nemo esset, qui de salute sua sperauerit quicquam. nostrã aliquantulum demulcebant miseriam illa Lucretij Carmina:

Certa quidem finis vitæ mortalibus adſtat,
Nec vitari lethum poteſt quin obeamus.

Placuit tamen miſericordi Deo, ne ab ea tempeſtate interiremus; vt fortaſſe ad aliquam rem etiam viueremus: Cui quas poſſum maiores nunc gratias ago, ac perpetuo referam; qui me ſua clementia ac pietate ex tanto periculo incolumen ſeruauerit. Die vero vigeſimo ſecundo menſis Octobris, aurora luceſcente, ad Corcyræ locum eum peruenimus, quem Fanò appellant, ventis omnino ſedatis. Et paulo poſt Zephiris placidè ſpirantibus inſulæ fretum ingreſſi ſumus ſumma omnium cum voluptate ac gaudio, atque Merleras appellatum portum tenuimus: ab eoque altera die ſummo mane alium in portum peruenimus, à primo parum diſtantem, atque ab eo Corcyram. In qua per diem moram traximus. Poſtridiéque Septentrionali exorto vento, ab eius portu digreſſi ſumus, quo ceſſante non multò pòſt ad portum, qui eſt apud Gomenizzas, acceſſimus. aduerſis vero noſtræ nauigationi ventis diù perſeuerantibus, & largiſſimis adhuc pluuiis, magníſq; imbribus, detenti, quibus quidem Corcyræ inſulæ ſitus ſex quotannis menſibus obruitur, atque aliis ſex ſiccitate exhauritur, coacti ſumus in Corcyræ portum confugere, & ſaluti noſtræ conſulere. Vbi vſque ad natiuitatem Domini permanſimus, cuius diei feſtiuitate deuotè ſeruata, altera die orto Sole, triremis auxilio noſtra naui è portu deducta, vela ventis dedimus, eodémq; die Paxò vidimus. Alteráque die Aparctia vento impetuoſe ſpirante, ſub aurora Zacynthum rurſum vidimus, portúmq; illum cum magna omnium eam vrbem accolentium admiratione, quòd accolæ cæteríq; omnes ex proxima tempeſtate nos interiiſſe ſibi firmiter perſuaſerint. Zacynthi vero toto Ianuario menſe commorati ſumus. Diéq; ſequentis mẽſis tertia ab eo portu diſceſsimus, melioríq; fortuna iter noſtrum recepimus, ac per diem ante cinerem in portum Sudæ, fortiſſimum Cretæ inſulæ propugnaculum, peruenimus, vbi peractis quinque diebus, portũ Fraſchiam vocatũ, qui ab vrbe Creta decem millia paſſuum diſtat, inuaſimus. Multi ex Cretenſibus, qui pro certo habuerãt noſtram nauim Octobri proximo mẽſe mari abſorptam fuiſſe, ſimulq; cum ipſa aliquot Cretenſes Caloyeros nobiſcũ nauigantes, noſtro aduentu, tanto ſunt affecti gaudio, vt ipſorũ lætitiam publicis campanarum ſonis in templis per multos dies publicè manifeſtarent: vbi vero Cretæ multis diebus moram traximus, inter initia menſis

Martij, vt noſtro longiſſimo itineri finem tandem imponeremus, vela rurſum ventis dedimus, in altumque nauim Circio vento, qui leniter ſpirabat, aduehi permiſimus, cæterùm tertia die Auſtrinis ventis rurſum vehementer exortis, retrogreſſi in portum Standiam appliguimus, ab eaque noua procella ſalui fuimus, diſtat & hic portus ab vrbe decem millia paſſuum. Ibique tribus peractis diebus, orto Sole, ab eo portu nauim ſoluimus, Argeſtique vento, & Fauonio impetuoſiſſime ſpirantibus, mare mediterraneum ingredimur, in ipſoque procelloſa nauigatione vtentes duorum dierum ſpatio Alexandriam procul inſpeximus, ingentique omnium gaudio iter noſtrum tunc finem habiturum ſperauimus, neque nos noſtra decepiſſet ſententia, ni ventus ille non modo omnem ſubito furorem dimiſiſſet, verum penè omnino ſiluiſſet. Mare etenim quàm citò ventis omnibus caruit, adeóque ſiluit, vt nauis vlterius progredi non potuerit, ob maximam eius tranquillitatem, à qua valde pertimuimus, ne ab ipſa alia noua tempeſtas oriretur, noſtriq; itineris finem, quem oculis proſpiciebamus, prohiberet, & in alia grauiora maris pericula nos injiceret. At Dei optimi maximi voluntate factum eſt, vt ope triremis Præfecti Alexandriæ, quem Sangiac appellant, in portum nauis duceretur, & die vxij. menſis Martij finem longiſſimæ noſtræ nauigationi imponeremus. Alexandriæ verò, Cayri ingenti graſſante peſtilentia, vſque ad Iulium menſem manſimus; cuius menſis initio per Nilum flumen nauigantes, Cayrum venimus. In qua vrbe tribus annis, & adhuc amplius moram traximus. Tandemque hoc anno MDLXXXIV. Ægyptiis littoribus relictis, naui Balbiana vocata, menſibus Octobri, atque Nouembri tantum nauigantes, Deo ſumma pietate patriæ redditi ſumus. GVILAND. Omnia certe maris itinera in ſummo periculo verſantur, quando nauigantium vita, quia proxima eſt mari, proxima ſemper exitio ſit dicenda, atque etiam quod ſpes proſperi itineris in aëris inconſtantiſſimam naturam referatur. Verum ne te pigeat hęc atque illa paſſum fuiſſe, quoniam fortaſsè hæc olim te meminiſſe iuuabit. Apprime iucundum ſemper exiſtimaui, hominem poſſe dicere, hæc atque illa ſum paſſus, ſiquidem eorum euentuum memoria hominem alacriorem ad ferendos fortunæ caſus, prudentioremque efficit. Sed his omiſſis age, quæſo, quid tu tandiu in Ægypto feciſti, quibuſue ſtudiis animum toto illo tempore oblectaſti? Neque enim eum te eſſe arbitror, qui non egregium aliquod nobileque ſtudium

ſis ibi proſecutus, quando credendum eſt, plurimas eaſdemque pulcherrimas tibi non defuiſſe occaſiones, quibus aliquid te ipſo dignum in re medica meditari potuiſſes. ALPIN. Quid facerem ocioſus toto illo tempore in Ægypto? niſi apud eam gentem qualis exerceretur medicina, atque quales plantæ in eo ſolo naſcerentur dignoſcere operam darem, ne ſaltem diceretur noctu me Ægyptum adjiſſe; per id temporis, quo ibi moram traxi, publice medicinam exercendo, apud illos medendi vſitatùm modum diſcere ſtudij. Et quod temporis etiam ab eo ſtudio atque ægrotorum curis mihi ſupererat id ponebam, vt tu ex me quoque audiſti, in opere de præſagio medicorum multis iam ab hinc annis à me incepto. GVILAND. Gaudeo te operam Ægyptiorum medicinæ cognoſcendæ ſic dediſſe, vt apud illos frequentatum medendi modum, atque ipſorum vſitata medicamenta planè, animaduerteris, & didiceris. Quæ omnia cum adprime ſint digna, quæ à noſtris medicis cognoſcantur, te nunc obnixe rogo, hiſce diebus, quibus Patauij commoraberis, ne graue ſit tibi, mecum de his, in hoc viridario loqui, præſertim vero de morbis illi populo familiaribus, déq; ipſorũ medendi vſu, atque demum de plantis ibi naſcentibus; ſic enim in his æſtiuis caloribus ſub gratiſſimis huiuſce viridarij vmbris tempus cum virtute conſumere nobis iucundiſſimum fore exiſtimo. ALPIN. Dabo equidem operam libentiſſime, vt non in hac re ſolum, verùm in omnibus aliis tuæ obſequar voluntati, quamquam nullam vnquam tuorum meritorum partem ego aſſequi valeam. Idque libentius faciam, quòd plurimum emolumenti me ſperem ex hac noſtra collocutione pro tua doctrina, & humanitate conſecuturum. Solem vero cùm nunc videam penè in Occaſum deſcendiſſe, fortaſſe præſtiterit loquendi principium in proximam diem remittere. GVILAND. Rectè ſanè, ego vero vix aurora expectata me in viridarium conferam, teque vt quamprimum venias etiam atque etiam oro. ALPIN. Perplacet, ſed tempus eſt, vt abs te nunc abeam, meque à multis meis negotiis nunc expediam, vt mane quàm diluculo ad te redire poſſim: interea vale. GVILAND. Quando apud me eſſe nolis, vt lubet, vt ante noctem tuis functus negotiis, mane redire poſſis, abi felix.

PROSPERI ALPINI

DE MEDICINA ÆGYPTIORVM

LIBER PRIMVS.

De ſtatu Ægyptiorum medicorum. *Cap. I.*

GVILANDINVS, ALPINVS.

VM hæc dies ſereniſſima iam illuxerit, & opportune nos in hoc viridario ſimul conceſſerimus, locum ſecretioris huius receſſus quietiſſimum, opportuniſſimamque occaſionem nacti, de medicina Ægyptiorum iam aliquid commentemur, de qua quidem prius quam agamus, à medicorum, quibus ea regio abundat, narratione principium faciemus. ALPIN. Iamjam è via huc veniendo, eminùs te in viridario ambulantem, profundeque cogitantem proſpexi, & haud parum miratus ſum, quòd tam diluculo è lectulo ſurrexeris. Neque tamen abs re credo, in viridarium deſcendiſti, vt frigidiuſcula ſcilicet iſthac aura matutina, ac non minus iſtius elegantiſſimi tui viridarij amœnitate aliquantulũ te recreares. Sed ne tuum loquendi deſiderium amplius oratione mea retardem, ad principium propoſiti tui ſermonis iamjam deſcendo. Sed quid obſecro me de medicis Ægyptiis dicturum arbitraris? an quia multis perſuaſum eſt ibi medicinam primas habuiſſe radices, plurimoſque illuſtres viros tum in medicina, tum in aliis ſcientiis olim in Ægypto floruiſſe, iiſdem etiam hac tempeſtate ornari regionem illam ac florere? GVILAND. Quid ni omnes iſtud ipſum ſentiant? quando vſq;

ãdeo etiam ibi bruta multa animalia reperiantur, quibus ars insita curandi morbos aliquos existimetur? quemadmodum de Hippopotamo equo marino in Nilo flumine degente apud quosdam legitur. Hunc enim equum in quadam medendi parte etiam magistrum esse aliqui affirmant. Assidua namque ipse, vt aiunt, ingluuie & satietate obesus, exit in littus, recentes indagaturus arundinum cæsuras, atque vbi acutissimum earum stipitem cernit, id in corpus adigens, venam quandam sibi in crure vulnerat, atque ita profluuio sanguinis excitato morbidum aliàs corpus exonerat, mox plagam rursus limo obducit. Quamobrem sunt, qui arbitrantur, missionem sanguinis ab huiusmodi animali homines didicisse, veluti etiam à volucre quadam Ibi vocata apud Nilum quoque nascente clysteriorum vsum accepisse. Quod ipsam sæpius sibi aluum exonerasse rostri aduncitate aqua per anum intromissa sæpe sit obseruatum. Si itaque bestias ipsas in ea orbis parte natura medicinam docuisse creditur, quid de hominibus erit ratione ac discursu præditis existimandum? Atque eo magis cum priscis iis sæculis Ægyptus plurimis doctissimis medicis semper floruerit? ALPIN. Hippopotamum & alia bruta animalia, de quibus ea medendi miracula prædicantur, ibi reperiri certum est: at quod ego de hominibus medicinam profitentibus hisce annis obseruarim, in medium nunc tibi proferam, paucisque narrabo, quæ ex his scitu digna mihi fuere visa, ac primum dico, Cayri aliisque in locis Ægypti plurimos tum viros, tum mulieres reperiri, qui publice per vrbem medicinam faciunt, non tamen vllos existere, qui hanc artem aliqua ratione atque Hippocratice faciant. quando ibi nunc non literis, sed armis opera ab his populis detur: neque id quidem mirum, cum Turcarum imperio ea gens subiecta sit. qui nullis scientiarum studiis delectantur: armis tantum, auro argentoque & veneri indulgentes. de quibus verè videtur Seneca dixisse:

Turpis libido dominatur (scilicet nunc) potens Venere,
Luxuria victrix orbis immensas opes
Iampridem auaris manibus, vt perdat, rapit.

Deest illis studiorum exercitatio, quamquam publicas scholas, siue studia ipsi habeant, in quibus varia scientiarum genera docentur; Cayri studij locum Gemelhazar appellant, pro quo tercenta millia aureorum anno quolibet dissipari aiunt. Siquidem ibi totius Academiæ sumptus ad libros, ad victum & ad reliqua docto-

doctoribus & scholaribus necessaria quotannis ære publico suppeditantur. Ex omnibus vero scientiis, atque artibus, quæ ibi docentur, ea sola pars theologica apud ipsos colitur, quæ Pseudoprophetæ Mahometis leges, institutionesque pertractat. Multi siquidem, propemodumque infiniti sunt, qui honoris atque vtilitatis gratia in eiusmodi scientiam incumbunt, quam qui adepti sunt in summo pretio atque honore apud Turcas, aliosque omnes habentur. Hos Cadi appellant, quasi dixerint, sacræ legis doctores, quos Turca illius regionis præfectus suos quoque iudices creat, quibus authoritas concessa est, vt possint quacunque de re in iure ciuili, ac pontificio iudicare. ob quam rem ipsi tum in summa veneratione habentur, tum maximas parant opes. In aliis vero artibus atque scientiis perpauci sunt, qui perfecti fieri studeant, omniumque minime in arte medica, quæ cum aliis omnibus ferè in locis summo dignitatis gradu sit, infimum nunc atque vilissimum tum ob gentis barbariem, tum ob eorũ, qui per vrbem medentur ignorantiam locum tenet. quam nisi hinc ex Europa per Venetos Consules conducti medici, curandis ibi Turcarum, Arabum, & aliarum gentium optimatibus, & quamplurimis, quos alij medici desperata salute reliquerant, ad valetudinem reductis extulissent, atque illustrassent, omnium mechanicarum artium ignobilissima apud Ægyptum iacuisset; id autem diligentia, vt dixi, nostrorum reparatur. Illi vero cum ab omnibus contemnantur, tum etiam lucrum ipsorum exiguum est. Gviland. Cum medici illi ita negligantur, neque multum lucri faciant, quæ occasio erit, qua ad medicinam valenter perdiscendam illi moueantur. Non est igitur mirum inter illos paucos perfectos medicos reperiri. Quod cum explicatum à te sit, nunc reliquum est prætereà nihil, nisi vt susceptum de medicina Ægyptiorum sermonem claudas, ac de aliis rebus loquaris. Alpin. Quamobrem? Gviland. Quoniam ex indoctis medicis, quid boni, ac scitu digni ex te obseruatum audire possum? Alpin. Intelligo vnde tu in eam deueneris sententiam. Sed hoc fortasse non est ita existimandum, quando scientia atque doctrina ignaros homines, Empirice tamen multa in arte secreta posse dignoscere, quis negabit? qualia sunt multa medendi secreta auxilia summam ob vtilitatem nobilissima, apud Ægyptios priscos medicos olim inuenta, hæreditariè potius ab aliis præclarissimis medicis his relicta, quàm aliqua doctrina ab

ipsis acquisita. Quid etenim, vt tibi de multis aliqua proferam, non ne mirum in modum laudandus esset ille mittendi sanguinis Ægyptiorum vsus ex sectione multarum venarum, quæ nostris medicis minime sunt vsitatę? quales sunt iugulares, narium, angulorum oculorum, frontis, post aures, popolitis atque aliarum multarum corporis partium. Quis etenim medicus is erit, qui nesciat, illarum venarum sectionem ad quamplurimos tollendos morbos esse vtilissimam? Quid dicam de sectione arteriarum, quam ad mittendum in multis morbis sanguinem non minus tutò, quàm in venis ipsi familiarissime vsurpant. Cùm Galenus interim ijs sectis quasi miraculo multos sæuos morbos curatos nobis scriptum pluribus in locis reliquerit. Quid de aurium, colli, occipitis, labiorum, narium, atque malleolorum scarificatione dicemus? Cum ipsi mirabili dexteritate hoc genus auxilij præstent. Et quid de suarum cucurbitularum vsu ab hoc nostro planè diuersò? Quidque de vstionum ratione, atque de multis aliis ferme infinitis, quibus ipsi medendo vtuntur, medicis præsidiis, déque etiam quamplurimis medicamentis simplicibus, ac compositis ab his multa cum vtilitate frequentatis, erit iudicandum? GVILAND. Digna istæc mihi videntur, vt ab omnibus doctis medicis desiderentur; mirumque omnibus videri debet, quo pacto hi indocti homines tot, tantisque nobilibus auxiliis rectè vti sciant, nullo ea discursu ac medicæ artis ratione cognoscentes. Sed quo ordine his medicis per eam regionē exercere medicinam permittitur, quando ita artis medicæ dogmatum ignari existant? ALPIN. Extat Cayri inter cæteros medicos omnes quidam Ægyptius, quem Achimbassì illi appellant: qui medicorum princeps nostrâ linguâ interpretatur. Huius officium est, illos, qui ibi medicinam exercere velint, de illiusce artis peritia sedulò percunctari, & examinare, atque eis, qui in medendi examine recte responderint ac recte se gesserint, publica fide concedere, vt per eam regionem mederi impunè possint. Istud autem in doctorum numero asciscendi munus non datur multis, vt in multis Europæ locis fieri solet, sed vni soli tantum, illique præsertim, qui plus auri argentiue Præfecto Cayri, quem Bessà appellant, hac de causa soluerit. Parum etenim id curat hoc tempore Bessà, an ille, qui Achimbassì procreandus est, sit ad illud munus rectè obeundum probè idoneus, adeo nunc apud illos omnia corrupit auaritia; non hoc, inquam, ille curat,

ſed an potius aureos multos ipſi offerat. Eodem exemplo & ipſe Achimbaſsì etiam à Præfecto perdoctus eodem auaritiæ vitio ſublatus, pretium à cóoptandis accipiens, omnes indiſtinctè cum indoctos, tum doctos mederi per vrbem ſinit. Qua facilitate numerus tum virorum, tum mulierum medentium in ea maxima vrbe Cayri eſt ferè infinitus, cùm quiſque exhibito auro poſſit ab Achimbaſsì medendi authoritatem obtinere. Horum vero, qui per eam vrbem medentur alij promiſcue morbos omnes curare profitentur, alij partis alicuius tantum mala. veluti ſunt ocularij, qui omnes morbos ac ſymptomata oculos lędentia, ſanant. & dentarij, atque auricularij, tantum malis dentium auriumque medentes. atque alij qui tantum inteſtinorum ægritudines, alij pudendorum, alij veſicæ & alij vteri curant; in quibus morbis mulieres medicæ viris præferuntur: exiſtimant enim ægrotæ mulieres haudquaquàm poſſe viros ſic recte vteri affectus cognoſcere, vt mulieres ipſæ. Quare fit vt ægrotæ medicas potius, vt à ſuis morbis curentur, quàm medicos adhibeant: ſunt etiam alij qui tantum febres ſanant, quorum alij omnium, & alij aliquarum tantum curationem profitentur; atque hæc obiter dicta ſint de medicis Æpyptiis.

Ægyptij qualem nunc medicinam exerceant. *Cap. II.*

GVILANDINVS.

INTELLEXI probè omnia, verum id à te ſcire cupio, quid eſt, quod omnes medici Ægyptij Empirici exiſtant, ſectamque Empiricam ſequantur. ALPIN. Vt per eos annos, quibus Cayri moram traxi, obſeruare potui, potius methodicæ ſimulque empiricæ ipſos addictos iudicaui, quando ad indicandam morborum curationem partium læſarum, cauſarum, naturæ, ætatis, virium, habitus cœlique obſeruationem eſſe neceſſariam negent, quibuſdamque medendo vtantur communiſſimis propoſitionibus, quæ methedicorum ſectam referre videntur. Ipſi etenim affirmant omnia morborum genera, vel à caliditate, vel à frigiditate oriri, vel morborum omnium præcipuam cauſam in calorem præter naturam, vel frigiditatem referunt: Quoniam vero ipſi arbitran-

tur eorum omnium, qui Ægyptum incolunt, corpora ratione cœli, sub quo viuunt, valde calidi, ad summam vergere caloris intemperiem, ob id perfrigerantium medicamentorum vsum in omnibus ferè morbis sine discrimine habent frequentissimum, illisque temerè & inconsultò medendo vtuntur. Obseruare sedulo se putantes famosissimam, vulgatissimamque in schola medicorum illam propositionem, quæ est, contraria contrariis curari; Hincque credentes ob illiusce cœli summe calidam temperiem, ibi omnes ferè morbos, vel primo ab ea, quæ præternaturam est, caliditate procreari, vel saltem semper cum aliis causis præternaturalem caliditatem concurrere, ob quam causam vsum refrigerantium medicamentorum maxime affectant, idque præsertim in febribus: in quibus absque vllo delectu, valde frigidis medicamentis semper vtuntur, maximeque in iis, quæ ex humorum putredine oboriuntur. Quod sanè contra medicinę dogmata ab ipsis fieri existimo. Nihil enim frigidorum remediorum vsus, quantum ad febrium causas, quæ sunt obstructiones meatuum, venarum, vel aliarum partium, spectat, aliquid prodesse, & multum obesse potest, cum a frigiditate humorum cruditas, atque obstructio augeantur, maxime vero quando pituitosi succi sunt obstructionis auctores. Tales enim humores ab vsu frigidorum incrudescunt magis, & crassi fiunt magis, & ipsorũ copia, ventriculo frigidiore atque ad concoquendum ineptiore ab eisdem effecto, peraugetur. quàm vero sint illa refrigerantia medicamenta ab iis frequẽtata, posterius suis locis dicemus. GVILAND. Malus mihi quoque ille in medendis putridis febribus valde refrigerãtium vsus esse videtur, quando nemo rationalium medicorũ, quorum sectam omnibus præferendam iudico, ignorat, obstructiones venarum, aliarumque partium in febrientibus à multis succis, vel crassis, vel viscidis, fieri, & à multa frigiditate ipsas adaugeri. Galen. in synochis putridis febribus, vt apud ipsum in libro nono, meth. medendi legitur. ea laudauit medicamenta, quæ obstructa liberandi vim haberent, absque multo tamen calore, ne calor febrilis augeatur. ob idque eligenda illa esse, quę exiguo calore prędita, id tamen præstare possint. Hincque in tollendis obstructionibus vsum oxymellitis summopere commendauit. Ægyptij vero fortasse ita frigidis in iis febribus vtuntur medicamentis, quod hæ ex biliosis tenuissimisque humoribus ortum maxime ducunt,

qui non attenuandi, ſed incraſſandi ſint, vt Auicennæ aſſeclæ affirmant, hancque fortaſsè ob cauſam illi medici frigida medicamenta adhibent, vt ex quibus genita febris fuit, bilioſi, tenuiſſimique humores craſſiores euadant, ad facilioremque excretionem eo modo parentur. Hæc erit igitur ratio quamobrem frigidis adeo medicamentis vtantur. ALPIN. Si tu corpora illorum hominum quali temperamento ſint, rectè nouiſſes, in hanc proculdubio ſententiam non veniſſes; nam, vt ſuis locis dicam, omnium ferè illa loca habitantiũ corpora diuerſo conſtant temperamento, quòd aliquis cœli illiuſce ratione, credere poſſet, quando pleraque illorum corporum licet ex ſui natura ſanguinea exiſtant, multa tamen pituita, etiam ex victus ratione apud ipſos yſitata, abundare dignoſcantur. Quamquam enim Ægyptij in ipſo ortu interna viſcera valde calida ſub calidiſſimo cœlo ſuſceperint, ex potu tamẽ aquarum, vſuque continuo ciborum tum frigidorũ, tum refrigerandi qualitate magna ex parte præditorum, quibus ferè ſemper vtuntur, ab immoderataq; venere, atque ab vſu dulcium balneorum, quæ aſſidue frequentant, temperamentum illud calidum paulatim permutant in minus calidum, & tandem in frigidum; itaque fit, vt qui bilioſo naſcuntur temperamento, in ſanguineum mutentur, & qui ſanguineo in pituitoſum. Hincque quamplurima fœminarum, mariumque corpora ibi reperiuntur pinguiſſima, cum tamen cœli calidiſſimi ratione corpora omnia gracillima eſſe potius deberent. ex his igitur omnibus illorũ corpora refrigerantur. Quo fit, vt omnes eius regionis accolę ſtomachum valde frigidum contraxerint, licet ipſi corporis habitu carnoſo, bonique ſucci, conſtare etiam obſeruentur. Huius autem facito ex me coniecturam, qui prius quàm Ægyptum adjiſſem, cum gracillimo corpore ſummeque calido eſſem, ibi ex aſſiduo aquę potu, cui ob illos vehementes calores continuè indulgendum erat, carnoſum effeci corpus & pingue. quo tempore ſtomachus adeo erat ad frigiditatem conuerſus, vt eius concoctrix facultas ad conconquendum imbecillior effecta ſępe videretur, quam ob cauſam ſæpe acidis cruditatibus vexabar. Quod ſi mihi id acciderat, homini medico, & in temperata regione genito, quid de Ægyptiis ipſis exiſtimandum, qui non ſolum aquam pro potu affectant, ſed omnes frigidos cibos, quique immodicę veneri dant operã vſumque dulcium balneorum frequentant? quæ omnia refrigerandi

facultatem habent; nisi illos crudis multis humoribus abundare? Quod confirmare videntur assiduæ ventriculi cruditates, in quas ipsorum quamplurimi incidunt, frequentissimique articulorum dolores, qui continue sparsim per vrbem vagantur, ac mulieres, Eunuchos, & omnes absque discrimine inuadunt ac affligunt. Ex his igitur colligo Cayri rarissimas febres ab exquisito humore bilioso gigni, plerasque verò à crudo ac pituitoso excrementorum genere. ideo arbitror vsum refrigerantium mendicamentorum iis febribus non rectè conuenire, ob illorum humorum, à quibus generantur, tenuiorem substantiam, vt Arabes medici volunt, crassefaciendam, quando eos potius crassiori substantia constare quàm tenui ex nuper allatis optime pateat. Non erit itaque frigidorum medicamentorum vsus in febribus putridis ibi vagantibus omnino tutus, sed sæpe iis noxius. Illi igitur medici quod ad febres compescendas attinet, probandi quidem essent, scilicet, vt illum febris socium calorem extinguant, pessime verò faciunt quòd febrium causas minime auferant. Ac potius ipsos dixerim medicinæ adulatores, quando solum ægrotantium, caloribus, doloribus, siti, occurrere, symptomataque solum demulcere studeant. perfectam vero curationem, quæ Galeno docente in lib. 9. meth. med. à causis exorditur, negligant. Accidit tamen aliquando, vbi febres vehementiores affligunt, in caloribusque hecticis, vt rectè frigidorum medicamentorum vsus administratus videatur. GVILAND. Mendosam satis illos possidere in medendo artem methodicam ex his à te narratis intellexi, quam etiam empiricam esse facile perspicitur, quod ea quæ in hac arte nouerunt, potius hæreditarie à maioribus tradita acceperint, atque in ipsorum memoria remanserint, quàm vllo discursu, vel ratione fuerint ab ipsis cognita.

Quamobrem hoc tempore Ægyptij artem medicam habeant vitiosam. Cap. III.

ALPINVS.

DIXIMVS Ægyptios medicos nostro hoc æuo non exercere rationalem, vel dogmaticam medendi viam, sed vitiatam, ac multis mendis plenam. GVILAND. Quonam modo

est ibi vitium istud in medicina contractum? ALPIN. Scito hoc tempore medicos illos finem habere non sanitatem ęgrotantium, quem veri medici semper intuentur scopum, sed vt gratiam atque obsequium hominum comparent; ita vt nunc ibi locum habeat illa sententia:

Obsequium amicos, veritas odium parit.

Hos medicos Gal. adulatores appellat, cum haudquaquàm id ipsis sit cordi, quemadmodum ægrotis recte, ac tuto medeatur, sed potius quomodo eorundem delitiis inseruiant. Respicit itaque ipsorum medendi methodus ægrotorum gratiam, atque obsequium. & ob hanc causam victum ægrotis gratum instituunt, omnibusque febricitantibus, ac sitientibus permittunt, vt quantũ volunt, aquæ potu se expleant, fructusque in victu quoslibet ab ægrotis expetitos non negant, affirmantes, nihil à natura appetitum posse ægros offendere, quando naturam ipsam tutius, ac prudentius ad corporis tutelam moueri, quàm medicos, affirmandum sit. proinde multi ægrotis febrientibus non verentur in victu concedere angurias, cucumeres, cucurbitas, melones, ficus, atque alios quoscumque ibi habere possunt fructus, & vt vno verbo dicam, omnia concedunt ægrotis, quæ grata illis esse cognoscunt. De medicamentis itidem hoc idem obseruant, vt tantum illa medicamenta ad sanitatem parandam adhibeant, quæ ab ægris non abhorrentur, eaque tum qualitate, tum copia seligunt, quæ nullo pacto corpora ægrotantium agitare possint. ob idque maxime in communi sunt vsu, ad quoscumque propulsandos morbos, huiusmodi medicamenta, manna scilicet, cassia, tamarindi, syrupus de granatis solutiuus, atque rosatus. non exceduntque mannæ, cassiæ, tamarindorum vnciam, sæpissimeque ægrotis hæc offerunt, alij singulis, alij alternis, & alij pluribus diebus offerentes. pluribus etenim vicibus eam purgationem præstant, quod nos vnica vice facere consuescimus. Ex purgantibus vtuntur, myrabolanis, Rhabarbaro, agarico, sena, atque aliis huiusce generis multis, quorum dragmam in singulos haustus non excedunt. hicque modus purgandi inter plerosque ciuium ac nobiliũ exercetur, atque in hoc se rectè gerere videntur, dum cauent à validioribus, scamoneatisque pharmacis, in iis purgandis corporibus. Sunt tamen alij qui rusticis medentur, cum iis vero præualidioribus purgationibus agunt, sed, vt dixi, non nisi in rusticis. Mirumque non erit hosce medicos his

medicamentis potius lenientibus, quàm purgantibus vtentes, tardissime ægros sanare; id autem ea causa faciunt, ne purganda corpora nimium ab iis agitentur, atque perturbentur: ob quam causam plerique clysteribus medentur, potius quàm medicamentis per os assumptis, vt quàm minime corpora agitent. In materia quoque chirurgica eodem modo ægrotorũ obsequia sequuntur, hincque multum sanguinis omnibus detrahunt, quod omnes missione sanguinis lætentur. id vero sæpe in multis, etiam à cibo, vt multis obsequantur, qui aiunt ieiuno stomacho ægrotis non conducere id auxilium, quod nimium vires absumat. Et in omnibus denique medicamentis eodem semper spectant, vt quàm maxime ægris obsequantur. GVILAND. Adulatores medicos non solum Ægyptus habet, sed non minus multa Italiæ loca, in quibus multi ignari homines eos optimis quibusque medicis ea causa preferũt, quòd obsequantur sibi, idque tantam vim ad capiendos ægrotorum animos habet, vt plurimi sæpe ab ignaris atque adulatoribus medicis vsque ferè ad exitiũ perducti, neque tam grandes illorum in medendo errores agnoscant, neque si etiam agnoscant, ab his discedere velint. Sed quamobrem medici illi olim præstantissimi ad medendi modum hunc vitiatum accesserunt? ALPIN. Hic corruptus medendi modus non à priscorũ illorum medicorum ignorantia principium duxit, sed vt ex Ægyptiis historiarum peritis audiui, à barbara priscorum Ægypto imperantium tyrannide; tempore enim quo Mamaluchi illiusce regionis obtinebant imperium, omnia ea loca medicis doctissimis florebant, qui dogmatice summaque cum ratione medicinam faciebant, sed tanta erat ea in dominis barbaries, vt optimi illi doctissimique medici, vel rebus bene gestis sæpe lucri loco ab iis contumeliis afficerentur. Barbara etenim ea progenies, quæ moribus bestiis erat simillima, quòd originem duxerit è Tartaris rusticisque, rectam ac rationalem medendi methodum non admittebat. Illorum aliquis dolore aliquo correptus non secùs quàm furens bestia subitò vt sanaretur imperabat, quod cum non semper ita citò eueniret, pessime miseros eos medicos tractabat. Idem obseruabatur in illos qui sitientibus ipsis plurimam crudam aquam in potu negabant, vel à calore febrili valde detentis frigida balnea prohibebant, in quibus immergi volebant, & iis multum refrigerari. si tormina ab assumpto aliquo pharmaco sentiebant, vel multum eo purgaren-

tur,

tur; vel fastidiose vomerent, in medicos iurgia, & contumelias. miseros Ægyptios! qui fato quodam semper Tyrannis subiecti fuerunt. Illi itaque optimi medici rectè medicinam exercentes indigne has contumelias ferentes, modum sanè perquàm facilem in medendo inuenerunt, quo barbaris iis hominibus satisfacerent, atque perpessas iniustè obiurgationes ac contumelias vindicarent, ac de illorum tyrannide in ipsos exercita hoc modo pœnas sumerent. GVILAND. Piget me tantorum medicorum iniuriarum, sed mirum non erat, eos ita à barbara ac ferina ea gente contumeliose pati, quando virtuti vitium, & sapientiæ ignorantia opponatur. Ab illorum enim barbaro dominio illis sæculis non solum medicinã, sed etiam omnes alias scientias ab Ægypto in alias orbis partes commigrasse existimo, atque ideo nunc Turcarum loca studiis scientiarum omnino vacare. Sed perge modum enarrare, quo ad fugiendas & vlciscendas illorum contumelias vsi fuerunt. Siquidem haud parum esse iudico, homines illos in tanta calamitate positos, viam inuenisse, qua id periculi effugere potuerint. ALPIN. Tunc hac ratione mederi eis cœperunt, hæcque fuit ab his indagata methodus; Namque eis ægroto curando proposito, primò, quo ille morbo, vel miti vel magno vexaretur, atque quibus symptomatis corriperetur, eaque mitiane an magna essent, scire operam dabant: quibus rectè perspectis ac cognitis, omnes curationis indicationes præcipue considerabãt, hinc morbos tantum atque symptomata respiciebant, causis omnino neglectis, vel leuissime cognitis. morbo enim, si symptomatibus iis vehementibus careret, contrariis mederi omni ratione studebant, veluti exempli gratiâ, febre vexato, absque multis grauioribus symptomatis, victum primo frigidorum atque humidorum instituebant, quem penitus morbum extirpare, iis ignaris bestiis facile suadebant, proinde omnes fructus, qui humidi essent ac frigidi eis collaudabant, vt sunt anguriæ, cucurbitæ, cucumeres, poma, & ex oleribus beta, malua, bammia, colocassia, lactuca, endiuia, funcus atque alia huiuscemodi temperamẽti ac facultatis multa. Pro potu frigidissimam quamcunque aquam, largissimeque ad ægrotantium libitũ, concedebant. In materia vero chirurgica in quacumque febre, quòd omnes illos barbaros ad largam sanguinis euacuationem inclinatos admodum cognoscerent, multum sanguinis detrahebant. Et ex medicamentis alterantibus ea lauda-

bant, quæ refrigerarent, atque humectarent, atque de purgantibus, euacuationem per epicrasim, lenientibus medicamentis, à quibus nihil Barbarorum corpora turbarentur, moliebantur. Febris vero omnia symptomata demulcere vel omnino abigere studebant, calori enim æstuoso interne frigidis aquis, vel syrupis, vel decoctis, vel fructibus, & frigidis epithematibus occurrere, conabantur, sitientibus quantum vellent ægrotis aquæ permittentes, in appetentiis, quoscumque cibos ab ægrotis expetitos concedentes, vigiliis, valide somnum prouocantibus, qualia sunt opiata omnia, obsistebant, dolores vehementes tollebant, iis medicamentis quæ insigni frigiditate partium sensum adimunt, qualia sunt stupefacientia à nostris appellata, atque sic in singulis aliis febrium symptomatibus facere cœperunt. hicque fuit modus curandi quo ęgrotos blandè curare se aiebant; eosque medici illi suo gladio iugulabant, verique inde facti sunt medicinæ adulatores, vt illorum tam importunam effugerent tyrannidem, atque miseriam, quando ægroti obsequij vi arbitrarentur rectè à medicis illis tractari. Ortusque est malus is medendi modus ab Ægypto imperantium tyrannide, quem postea omnes alij qui consequuti sunt medici rectè obseruarunt, mortuisque doctissimis iis medicis, simulque cum iis huius artis doctrina, postea paucissimi reperti fuerunt literarum studiis dediti; siquidem dominorum ob barbariem literarum professoribus inimicam, academiæ, ac studendi commoditates defecerunt, eaque causa studentium etiam numerus defecit, omnino pręsertimque in philosophia & medicina, indeque Ægyptus expers scientiarum, literarumque professorumque tunc facta est. Deindeque ille medendi modus, iam multis ætatibus ibi frequentatus, ac per illas vrbes receptus, aliis omnibus medicis, qui posteà fuere, communicatus fuit, neque difficulter ab iis perdiscebatur, cùm pauca quædam tenenda essent. Hic igitur modus medendi, quem illi homines assecuti ibi optimi medici existimantur, tale principium habuisse, à multis dicitur. In eo vero sicuti multa corrupta, atque arte Hippocratica indigna obseruantur, sic multa etiam veram pręclarissimorum medicorum antiquitatem redolentia reperiuntur, quæ digna sunt ob egregiam quam prestant in medicina vtilitatem, vt ab omnibus doctissimis medicis audiantur, atque perdiscantur. In qua vero parte medicinæ istæc eluceant, nuper dictum est, & inferius qualia particula-

tim exiſtant, ſuis locis dicemus. Sed priuſquam ad ea accedamus, multa prius erunt cognoſcenda quæ ad maiorem clarioremque dicendorum cognitionem facere videntur. atque in primis, ne tempus fruſtra conteramus, conſiderandam tibi viro doctiſſimo eam propoſitionem propono, quam illi medici mordicus obſeruare medendo creduntur, quæ eſt, contraria contrariis curari. Quam propoſitionem vel mulieres ipſæ medicinæ & rerum omnium ignaræ perbelle ibi ſe putant obſeruare..

Apud Ægyptios medicos medicam illam propoſitionem vſurpari, quæ eſt, contraria contrariis curari, atque an ipſi eam rectè obſeruent.

Cap. IV.

GVILANDINVS.

CVM Ægyptij in medendo vtantur ea propoſitione, quæ eſt, contraria contrariis curari, videntur hac in re non omnino carere rationali medicina, quando ea quoque omnes rationales medici ægrotis medeantur, morbos curantes iis medicamentis, quæ eis ſunt contraria. vt Gal. in lib. 11. meth. cap. 12. teſtatum reliquit. Qnamobrem & illos, qui poſito hoc principio medicinam ibi faciunt, ob id inter rationales medicos eſſe recenſendos, aliquis aſſereret. ALPIN. Huic medicæ propoſitioni non modo eius loci medicos inniti, ſed ipſas etiam mulieres, certum eſt. quinimo Cayri ſi volueris tertianam notham febrem, agrimonio, apio, vel petroſelino, vel chamedrio, vel aliis curare, vt obſtructiones, à quibus oritur, atque fouetur ea febris, auferantur, non modo medici, ſed mulieres inclamabunt non eſſe id faciendum, quando febris, quæ calidiſſima eſt intemperies, ſolis refrigerantibus remediis curari debeat, quibus medicamentis calida intemperie præditis potius febris augeretur, nedum tolli poſſet. hanc igitur ob cauſam ea vituperant, atque ſuſpecta habent, quæ ſuperius aperientia narraui: quæ licet morbo ſimilia videantur, tamen eius cauſis contraria exiſtunt, quibus ſublatis febris tollitur, iiſdemque perſeuerantibus nunquam febres illæ finiuntur, idcirco dicenda ſunt illa eadem medicamenta per hunc modum morbo,

contraria. Neque tamen eo quòd medendo vtantur ea quam dixi communitate, rationales appellandi sunt medici. Tibi enim doctissimo viro notissimum est, methodicos tantum appellatos medicos, vsos fuisse iis communitatibus, qui neque locum patientem ad curationis indicationem aliquid prodesse autumarunt, neque causam, neque ętatem, neque tempus, neque cœlũ, neque virium robur, neque ægrotantis habitum, neque temperamentum, sed à solius affectus indicatione remedij indicatione sumpta, ea communitate febrem, exempli gratiâ, nuper in medium propositam curant. Sed errant in cognoscendis morbo contrariis remediis. Namque putridæ febres quæ ab obstructionibus genitæ sunt & fouentur, vt rectè curentur, debemus vti iis quæ tum morbo, tum causis sint contraria, qualia sunt quæ refrigerant, humectant, aperiunt, atque abstergunt, quibus sanè si obstructiones cedant, febris proculdubio tollitur, iisdem vero ob humorum lentorem & crassitiem curationi obsistentibus, atque non cedentibus, contraria valentiora prioribus requiruntur, scilicet quæ maiorem vim habeant obstructa aperiendi, vt propterea quod omnia valenter aperientia calida sint, ad calida sit deueniendum: vbi vero causæ febrium putridarum haud admodum curatu sunt difficiles, sufficient ea quæ tantum sunt morbo contraria, quæ simul aperiendi vim habeant, & vbi causę non facile cedũt, morbo similibus, quoad caliditatem, & causis contrariis, quoad aperiendi facultatem vti debemus. At in febribus quæ causis coniunctis vacant, vt sunt hecticæ ab ephemeris, vel putridis febribus genitæ, medici solis morbo contrariis vti debent: ambobus vero tum causa tum morbo curationem indicantibus, nos remedia sequimur, quæ ambobus sunt opposita: hincque cichoreacea omnibus putridis febribus conueniẽtia auxilia iudicantur, quia tum febri, ea qua prędita sunt frigiditate, resistũt, tum causę, ob eam quam adepta sunt obstructa aperiendi, facultatem. Si vero morbus mitis, ac non vehemens ingruat, iis quę causæ contraria sunt magis quàm morbo vti oportet, quemadmodum in morbo, tum vehemente, tum magno, medicamenta debent magis morbo esse contraria. Hincque Galenus prudentissime docuit in lib. meth. med. si multa simul curationem indicent, ei medicos attendere oportere, quod magis vrget, aliis tamen non neglectis. Ægyptij vero secus in curandis morbis agunt; semper à morbo sumpta curationis indicatione,

vtuntur iis, quæ morbo contraria esse arbitrantur, morbi causis omnino neglectis, proindeque in omnibus febribus nullo discrimine frequentissimum habent medicamentorum valde refrigerantium vsum, quòd ipsa morbo validissime obsistere arbitrentur. In putri disque decipiuntur, pessimeque, vt arbitror, se gerũt, valde frigidis vtentes, quia frigiditate intensâ obstructa augentur, & cruditas humorum crudorum fouetur. GVILAND. Mirari nos non decet, si ij medici etiam ea communitate, quæ est, contrariorum contraria esse remedia, pessime, ac vitiose nunc medendo vtantur, cum ferè omnia alia, quæ à priscis doctissimis illis medicis in ipsorum memoria relicta fuere, corruptè ac pesimè nunc etiam sequantur. Neque etiam mirum ipsos ad frigidiorum vsum ita præcipites ferri, quoniam omnes ob cæli caliditatem sibi ipsis in animam induxerunt, à calidis esse cauendum, ne calida corpora calidorum vsu oblædantur; quod & apud Genuenses quoque obseruari licet, ij enim biliosa corpora nacti, ita calidorum vsum effugiunt, vt ad contraria potius, ad frigida scilicet, non secus quàm Ægyptij deflectant. secus verò apud Germanos, Boemos, Polonos, Anglos, Flandros, Gallos, atque alios sub frigido cælo viuentes, fieri consueuit; Namque illi tantum à frigidis metuentes, in calidorum vsum nimium labuntur. aromatum etenim vsu, atque generosissimorum vinorum, calidorumque non minus medicamentorum sibiipsis hepar, sanguinemque comburunt. ALPIN. Verum profectò dicis, sed de his satis, nunc ad alia transeundum.

Quæ præsciri debeant, priusquàm ad particularem de medicina Ægyptiorum narrationem accedatur. Cap. V.

GVILANDINVS.

QVÆ nam isthæc erunt, quæ nunc explicanda statuisti, aliquane pręcipua & propria illorum pręsidia, quibus ad curandos morbos vtuntur? ALPIN. Nondum eò peruenimus, vt posimus de iis nunc agere; Etenim multa supersunt audienda, priusquam ad illorum narrationem deueniatur. GVIL. Quænam igitur isthæc, inquam, existunt? ALPIN. Multa, quippè Ægypti

situs, illius temperies cœli, anni tempora, ipsorumque naturæ, & aëris mutationes ex Nili fluminis incremento, Ægyptiorumque corporum habitus, temperamentaque, victus, morbi ibi nascentes, ipsorumque causæ, atque alia, quæ ad medicinam illorum rectè noscendam facere videntur. GVILAND. Quamobrem hæc? ALPIN. Quoniam cum eorum, quibus ad curandos humani corporis affectus illiusce regionis homines vtuntur non simplicem historiam tibi sim proditurus, sed vnà cum ea rerum illarum laudem atque vitium, vt ex horum lectione medicinę studiosi iis quæ illi in medicina facienda maxime sequuntur, tuto, & ex artis pręceptis vti sciant, & ad morborum instituendam curationem, ab illis quæ vitiose, minimeque ex artis ratione sunt apud ipsos vsitata pręsidia cauere queant. GVILAND. Laudo hunc tuum loquendi ordinem, quando præter eorum, quibus Ægyptij vtuntur in medendo, vtilem notitiam, ista, quæ prius exponenda proponis non minorem cognita, nobis afferent, & voluptatem, & vtilitatem. Perge itaque quod vis enarrare, nulla interposita mora, ne hæc dies sine longa linea nobis abeat. quando multa supersunt dicenda, quibus huius diei reliquum posse sufficere vix credo.

De Ægypti situ atque illius aëris temperie. Cap. VI.

ALPINVS.

ÆGYPTI regio posita est inter Æthiopiam, Arabiam, & Marmaricam, quæ nunc Barbaria dicitur, atque mare mediterraneum, habet enim à meridie Æthiopiam, à Septentrione mare mediterraneum, veluti ab ortu Arabiam, rubrumque mare spectat atque ab occasu Marmaricam. Cayrus, olim Babylon, vel Babulis, nunc primaria Ægypti ciuitas, ab æquatore triginta gradibus distat, & longitudo eius est, graduum circiter sexaginta. sex tantum gradibus cum dimidio hanc ciuitatem ad tropicū Cancri accedere Ptolemęus testatur. maximaque dies ibi est quatuordecim horarū, & minima decem. Ciuitas hæc ad radices montium Arabiæ Petreæ ab Oriente posita est, Septentrionalibus omnibus ventis exposita, nullo monte ab ea maris parte contecta, tota meridionalis pars sabulosa est. à quibus omnibus eius aër ad frigi-

dum & calidum alteratur. Ab Orientalibus vero atque Occidentalibus paruam suscipit ille aër alterationem. Cum itaque hæc regio prope tropicum sit, mirum non est, si Sole multum calefiat, presertimque æstate, quo tempore Sol radiis ibi terram rectius ferit, copiamque radiorum vel luminis, maiorem eius terræ accolis demittit. Quem calorem ibi multum esse, ac vehementem eos populos quandoque perpeti, ostendunt multa ab ipsis refrigerationis causâ inuenta, atque vsitata. Eos enim in primis terrena habitare ædium loca apud omnes ob calorem noxium manifestum est, non minusque in quaque domo frigidarum aquarum in medio ædium positi fontes, eos frigiditate oblectari, significant. His etenim aquarum fontibus per totam estatem ipsum domorum aërem refrigerant, propè etiam illos omnes ferè dormiũt. Amplius, ciuitas hæc altissimis est fabricata ædibus, quæ supra vias vsque adeo latissimis expanduntur tegumentis, vt viarum totum penè cœlum ex superiori parte occupent, obstruantque, ne Sol (quando omnibus horis vmbræ vias detinent, atque obtegunt) noxam inferat viatoribus. Vastissimis etiam fistulis, quæ maximis tubis sũnt similes, intra omnes domos positis ad frigidum excipiendum aërem vtuntur. Hæ ex mediis domibus meatu decem cubitorum latitudinis ferè exurgũt, per mediumque rectissime sursum feruntur in aërem, peruiæque multo latiori ore instar campanæ expanso, ad summa vestigia desinunt atque pertingũt, quo ore Septentrionem versus aperto, frigidam auram spirantem excipiunt, infernisque ipsum ædium terrenis locis demittunt. & hoc pacto cuiusque ædis inferna, terrenaque loca refrigerantur. Victus frigidorum ciborum, potuumque apud omnes nimium obseruatus, eam regionẽ immodico aëris calori expositam proculdubio confirmat. GVILAND. Istæc certè omnia summe calidam aëris illius temperiem coarguunt, nihilominus calorem æstatis tempore ibi talem esse audiui, quem facile quisque perferre possit. Temperari enim calores illiusce temporis à Nili fluminis incremento per id temporis celebrato, atque ab assidua Septentrionalium ventorum spiratione, à multis proditum est. ALPIN. Ni Deus his duabus causis ambientis illius aëris æstiuos calores minuisset, haudquaquam fieri posset, vt animalia ibi viuerent. Tanta est Dei Optimi Maximi prouidentia, vt in locis sub cœlo calidissimo vi radiorum solis inflammatis, sit aliquid quo refrigerentur, sicut in

frigidiſſimis regionibus omni ferè calore deſtitutis, vt aliquid habeatur, quo ea loca incaleſcant. Eaque cauſa in locis Septentrionalibus, ſub frigidiſſimo cœlo pretioſiſſimæ ac copioſiſſimę pelles vereperiuntur, & lignorum comburendorum copia, quibus ſe à vehementiſſimis illis frigoribus homines deffendant. Aër itaque æſtate proximis radiis ſolaribus rectius terram ferientibus valde accenſus, ab aucta Nili fluminis aqua, Septentrionaliumque ventorum ſpiratione aſſidua obtunditur, ac multum moderatur; ex prędominio vero ipſe eſt calidus & ſiccus, inæqualis, valdeque inconſtans, ſubſtantia tenuiſſimus, maximeque in locis à mare remotis, vt Cayrum, aliæque ciuitates & loca ſupra ripas Nili poſita. Hic aër hyeme aliquando inſigniter frigidus apparet, & aliquando calidiſſimus, ob ſiccitatem immodicam aëris (ibi etenim rariſſime pluit.) quæ vt rerum naturæ non ignari ſciunt, vtramque actiuarum qualitatum acuit, veluti hæ ab humiditate hebetantur. Quam ob cauſam ob tenuitatem ſubſtantiæ hyemalis aër frigidior, quàm reuera ſit, ab his populis experitur, quoniam is ob partium etiam tenuitatē corpora penitiſſime penetrat; frigidamque qualitatem introducit, lædenſque ſenſibiles partes, maioris eſt cauſa ſenſus, quàm ſit ipſa vis frigoris, maximeque ex omnibus corporis partibus caput ab aëris eius loci frigiditate obleditur, multoque magis, quòd antea calido aëre calfactum, meatus valde apertos habuerit, per quos facilius frigidum aërem ſuſcipit, a quo poſtea facile offenditur. Hincque nullum eſt genus morbi ex capitis diſtillatione obortum, quod illi populi non patiantur. Dominatur autem aër ſumme calidus, ipſius cœli, vt dictum eſt, ratione: quod hæc ciuitas à tropico cancri tantum ſex gradibus diſtet. Qua breui intercapedine, dum Sol ad illū accedit tropicum, & illorum Zenith fit propinquior, aër ille valde incaleſcit, & niſi Eteſiæ venti tunc à Septentrione ſpirarent, vehementiſſimus & qui vix à noſtris perferri poſſet, caloris æſtùs ſentiretur. Hyeme etiam nocturnus aër admodum frigidus obſeruatur, qui ab orto Sole paulo poſt parum incaleſcit, in meridieque plurimum; adueniente vero nocte rurſum in frigidum permutatur, ita, vt aër ille valde inæqualis ſit dicendus, ab ipſiuſque illa inæqualitate plurimi morbi originem ducunt, atque generantur, qui eo temporis per vrbem vagantur. GVILAND. Cupio etiam eiuſdem aëris temperiem pro anni temporum ratione à te explicari. Quam ob cauſam

ſam te in primis de anni temporibus, quæ in vſu apud eam nationem exiſtunt, atque de ipſorum temperie, loqui optimum fore arbitror. ALPIN. Libenter de his nunc ſermonem inſtituam.

De anni temporibus apud Ægyptios vſitatis, atque de ipſorum temperie. Cap. VII.

ALPINVS.

DIVIDAM annum apud Ægyptios vſitatum ac obſeruatum in quatuor, vt noſtri etiam faciunt, partes, ſed ſecus quàm illi; ac primùm à Vere incipiam. Quod anni tempus ibi duobus menſibus temperatum, obſeruatur, Ianuario quippè & Februario. Incipitque Orione & Canicula orientibus, & deſinit ad occaſum Arcturi, quo tempore æſtas incipit, & deſinit vſque ad nocturnum Trianguli ortum: Quæ quidem æſtas duplex ſingulis annis obſeruatur, quarum prima eſt inæqualiſſima ac ſummè inconſtans vehementiſſimo cũ caloris æſtu, quæ maxime corpora offendit, præſertímq; aduenarum eiuſce cœli qualitati minime aſſueta: id igitur anni tempus, vt nuperrime etiam dictum eſt, principiũ facit. Arcturo Occidente, ſcilicet in initio menſis Martij, protenditúrque ferè vſq; ad tropicum cancri, tribus, ſcilicet comprehenſum menſibus, quippe Martio, Aprile, Maio. Altera æſtas, quam ſecundam partem æſtatis appellamus, priori ſtatim ſuccedit, nam ipſa incipit Sole ſignum cancri ingrediente, terminúmque habet propè finem menſis Auguſti. Hęcque æſtas priori æqualior, conſtantior, minúſq; æſtuoſa, atque minus ſentitur noxia corporibus. Autumnus habet alios duos menſes, ſcilicet Septembrem atque Octobrem. Hyems vero orientibus Pleiadibus, ſcilicet incipiente menſe Nouembri, incipit, atque ad Ianuarium menſem vſque protenditur. Hoc itaque modo annum Ægyptiorum diuidi oportere iudico, vt quatuor diuerſis aëris naturis quatuor anni tempora rectè reſpondeant. Ver Ianuario, atque Februario ibi obſeruari, non eſt mirum, cum eiuſce temporis temperamentum mediocre ac temperatum in aëre percipiatur. Id ipſumq; etiam tempus veris, inquã, indicant arbores, quæ per eos menſes ibi germinant, & frondeſcere incipiunt, terráq; illa viren-

tibus herbis, stirpibus, floribúsq; amœnissima redditur. His autem exactis mensibus primam æstatem, vel primam æstatis partem animantibus valde pro eius inconstantia, multúmq; inæquali caloris, & frigoris statu, noxiam sentiunt. Atque hæc prima æstatis pars inconstãter mensibus Martio, Aprili, Maio, obseruatur. GVILAND. A quibusnam causis hæc prima æstatis pars inconstantissima, æstuosissima, atq; inæqualissima fit? Memini etenim ego dum Cayri olim moram facerem, iis vtique tribus mensibus me ventos calidissimos, molestissimósque sentiisse, cum arenarũ inflammatarum magna copia, qua aër ita obscurabatur, vt Sol neutiquam videri posset. Illóque etiam tempore quãplurimos vagasse epidemicos, atque lethales morbos, maximéque oculorum lippitudines, quas Græci Ophtalmias appellant. Quam ob causam arbitror huius prioris æstatis partis causam esse ventos illos summe calidos, atque ardentes, à Meridie, locisque arenosis inflãmatis perflantes; Hosq; ventos Campsim appellabant, quasi dicerent ventos diebus quinquaginta perflantes; id vero tuis proximis verbis aduersatur, qui dixeris istam æstatis partem non tantum diebus iis, sed tribus perpetuis mensibus durare. ALPIN. Euri Austrique venti, vt tu rectè dixisti, à meridie loca arenosa, summóque calore inflammata transeuntes atque in Ægyptum spirantes, tantum caloris æstus, puluerúmque & inflammatarum arenarum euehunt, vt ignitas flammas, necnon pulueribus obscurissimas, nubes eò asportasse videantur. Puluis illa vel arena copiosa ventis tum asportata, tum ex solo Ægypti ventis arrepta, atque per aërem agitata, non minus quàm aër suo calore, corpora lædit, atque offendit, oculósque maxime, quos mordet & inflammat. Hincque epidemias plurimas & ophtalmias, quæ tunc temporis per illam vrbem vagantur, originem habere dicerem. Hi venti interrupte ac inconstanter, quandoque tribus, & quandoque quinque, & aliquando etiam septem atque nouem diebus (quamquam rarissime contingat) spirant. Ipsósque Charonios vocare possumus, quod quasi à Charonte procedant, semper plurimos lethales morbos iis populis asportantes. Quo tempore multas pestiferas febres, atque phrenitides, homines non diebus, sed horis paucis perdentes, sæuissimásque quamplurimas ophtalmias ibi vagari obseruaui. Corpora omnia ita ab his languida redduntur, vt ferè cibos abhorrere videantur, inextinguibiliq; siti continue ardeant. Pro qua siti arcen-

da flumen Nilum eis Deus largitus est, cuius aqua præiucundissima omnia refrigerantur, atque humectantur. Aduenæ nostri iis perflantibus ventis ad subterranea loca confugiunt, in quib. morantur, quousque ille ventorum ardor resederit, atque cessauerit. Coniunxit hæc incommoda Deus Optimus, cum aliis quibusdam bonis, nam vbi calidissimi ij venti conticuere, statim à Septentrione flare alij incipiunt, qui subitaneum inflammatis, atque laxatis corporibus solatium præstant. Si enim illi diu perseuerarent, nemo in ea regione viuere posset. Quod autem ad primam æstatis partem attinet, quam trium mensium esse affirmarim, & ad vētos, quos Ægyptij vocent Campsim, quod nomen numerum explicat quinquagenarium, scito circa illius quinquagenarij numeri explicationem multos multa locutos fuisse. Aliqui etenim illos ventos Campsim appellant, quoniam ipsi interruptè diebus quinquaginta spirare soleant. Atque aliqui eo nomine quinquaginta eos nuncupant, quod illorum ventorum furor ac æstuosa molestia spacio dierum quinquaginta finiatur. Et alij Campsim ob id eos dicendos affirmant, quod vtplurimùm à Paschate Resurrectionis vsque ad Pascha Ascensionis ipsi flare obseruentur, quod tempus est dierum quinquaginta. Quod tamen falsum dignoscitur, quando ego obseruaui sępius ante Pascha etiam Resurrectionis illorum ventorum furorem. Alij, & verius mea quidem sententia, dicunt, hos ventos Campsim vocatos fuisse ex morte Campsi multarum copiarum ducis, quem immodica arenarum copia, quæ ventis illuc asportata fuerat, cum toto exercitu in Africæ deserto suffocauerat, vt in vita Alexandri Magni legitur. Hæc æstatis pars est corporibus valde noxia, quoniam per id temporis calor interim continuò, & interim frigus in aëre percipitur. In hoc etiam anni tempore per vrbem vagatur ille lethalissimus morbus, quem Demelmuia appellant, qui paucis horis homines perdit. Altera æstatis pars hanc sequitur æqualis & minus calida; esset tamen & ipsa calidissima, nisi Septentrionales venti continuè tunc spirarēt, atque nisi Nili fluminis fieret incrementum, quibus aëris æstuosa caliditas paululum contemperatur. Hac æstatis parte, quæ à nobis secunda æstas vocatur, aër est multum & ipse calidus, sed æqualis constansque à principio ad finem vsque, non subito sed paulatim sensimque caloris adferens mutationes; qui quò Septembri mensi vicinior, eò temperatior redditur. Ideo hoc anni tempus morbis

caret, & ſalubre eſt. Omnes agricolæ tunc vitam ocioſam ducũt, quoniam terra vſque ad perauċti fluminis diminutionem cultui eſt inepta, inundatione aquæ ſupra ipſam non finiente. Atque tunc ſpectacula, ludique augeſcente flumine ab his celebrantur. Autumnus Septembri, Octobrique menſibus celebratur, in cuius fine ceſſante fluminis inundatione, triticum ſerunt, quod Martio menſe maturum ab ipſis euellitur, atque colligitur. Huius temporis aër eſt temperatiſſimus, æqualis, morbis carens. Aliis ſequentibus duobus menſibus frigidior fit, atque hyemalis. Raro decidunt pluuiæ; quod ſi contingat, tanquam ros eſt: Cayri, inquam, quandoquidem Alexandriæ Peluſiique, & in omnibus locis mari adiacentibus pluit largiſſime, & ſæpe. Nouembrique facilius, quam Decembri, id accidit, quòd eo menſe aër ſit frigidior: rariſſime glacies, neque nix, neque grando ibi viſitur, cum aër careat tanta frigiditate qua hæc gigni queant. Hæcque eſt temperies aëris locorum, qui à mare longè diſtant, per omnia anni tempora obſeruata. loca mari proxima aëre vtuntur minus calido, & minus ſicco, ibique largiſſime, vt dictũ eſt, pluere ſolet. GVILAND. Tuo de anni in ea regione partibus diligenti habito ſermone mirum in modum ſum delectatus, ſed quoniam dixiſti, Sole tropicum cancri ingrediente aërem ibi ex immoderate calido atque æſtuoſo, ad minus calidum ob ventos à Septentrione ſpirantes, atque ob incrementum Nili fluminis mutari, id illius cœli naturæ videtur maxime contrarium, quando quis crederet, in calida regione Sole terram ad angulos rectos feriente, aërem à magis calido ad minus calidum mutari poſſe. Ideo cupio te de hac eadémque aëris mutatione rurſum clarius loqui. ALPIN. Tibi, vt ſoleo, ſemper etiam hac eadem in re ſatisfaciam.

De aëris mutatione ex ventorum Septentrionalium ſpiratione, atque ex augumento fluminis Nili. Cap. VIII.

ALPINVS.

VENTI, quibus ad calorem & frigus aër Ægypti, præſertimque Cayri permutatur, ſunt Meridionales atque Septentrionales. Ab his etenim, vt nuper etiam dictum eſt,

ea loca maxime incalescunt, veluti à Septentrionalibus refrigerantur. His omnibus tota illa regio est exposita, sed magis Septentrionalibus, quibus Ægyptus libere ventilatur, à Meridionalibus vero, cum inter ipsum & meridiem montes quamplurimi sint, præsertimque Lybiæ atque Æthiopiæ, non ita libere perflatur. raro etenim ipsi perflant, atque non nisi, vt superius dictum est, in prima æstatis parte. Perflant vero à Septentrione sæpissimè in anno, sed præcipue tota æstate. Summa enim Dei sapientia Ægyptum cœli causâ valde calidum Septentrionalibus magis, quàm aliis expositum esse voluit, vt ipsorum refrigeratione aër illiusce regionis summe calidus multum refrigeraretur. Ab Orientalibus autem parum vel nihil illorum locorum aër alteratur, quoniam & rarissimi, & paucissimi existunt, quod tota ea regio montibus ab Oriente supposita sit, atque ab his contecta. Et ex his qui ab occasu spirant, non multum aër alteratur, cum hi temperati sint. Septentrionales itaque venti, qui mense Iunio flare incipiunt, mirum in modum aërem refrigerant, quoniam longissimos maris tractus, priusquam illuc accedant, pertranseunt, in tam longoque itinere ipsi ab aqua maris refrigerantur. Mirari itaque non debemus, si hi venti in secunda æstate continue frigus per iter susceptum spirantes, aërem illorum refrigerant. Quam aëris ad frigus alterationem fouet etiam fluminis Nili incrementum, à perauctа fluminis aqua refrigerato siue moderato caloris æstu. GVILAND. Quæso fluminis huius ortum, incrementum, eiusque causas, ibi ab iis populis auditas, mihi etiam narrare, non pigeat. His etenim probè cognitis, quo pacto Ægyptiis refrigerationem conciliet, facile dignoscemus. ALPIN. Quamquam ego certò sciam tibi viro doctissimo huiusce fluminis incrementum, & eius causam ex multorum scriptis esse planè cognitam, nihilominus, cum istud etiam ex me narrari volueris, operam dabo, vt tibi morem geram. Hoc flumen, omnium, vt audio, longitudine maximum à diuina sapientia in arenosa squalidiorique Africa factum esse creditur, vt illa mundi pars foret habitabilis. Quando summum admirandumque omnibus videatur miraculum, terram Ægypti, Sayeth, aliarumque multarum Africæ regionum loca esse fœcundissima ob solam huiusce fluminis inundationem, nihil enim terræ, arena excepta, ea loca habent. Deus flumen illud iis populis largitus est, vt ea arenosa loca pingui limo fluminis aquâ asportato, fœcunda-

rentur, atque irrigarentur. Qui accuratius eius ortum indagarunt, atque nouerunt, affirmant nasci proxime brumali tropico ad radices quorundam altissimorum montium, lacum vastissimum sexcentûm mille passuum circuitus, facientes, à quo flumen Gion ab his appellatum directè Septentrionem versus procedit, tandemque in mare mediterraneum descendit, ipsumq; ingreditur, & ab ipso propè æquinoctium magnus riuus procedit, per mediumque totius Africæ transit ab Ortu ad Occasum procedens. Quo flumine Nigro à nostris vocato, hi populi perinde ac Ægyptij vtuntur. Nilus vero, vt ad ipsum nunc redeam, terram Ægypti arenosam, ac omnino sterilem limo pinguissimo aquæ larga inundatione obtegit, fœcundissimamque ac cultui aptissimam reddit. Deusque etiam, quòd eorum locorum corpora summe calida, & squalida, præmultoque cœli calore admodum sitientia essent, illis hoc flumen largitus est: cuius aquâ omnium pro vsu humano optimâ epotâ, corpora ipsorum ab his aëris ardoribus deffenderentur. Cayri vero, vt huiusce fluminis augmentum nunc dicam, singulis annis constantissime (cuius veram causam me ignorare fateor.) mense Iunio, die decima septima, Oriente Sole, flumen illud augeri incipit, & nunquam obseruatum est, eiusdem augmenti principium ab ea die, & hora consueta deflexisse; quod certè magnum naturæ arcanum omnibus videtur. Mox magis & magis perauctum, singulis aliquando diebus ad octo, vel decem, vel ad pauciorum digitorum altitudinem, crescit: ad summum quatuor & viginti cubitis. Aliquando etiam, quod tamen rarissime obseruatum est, vsque sex & viginti cubitorum altitudine perauctum fuisse, illorum memoria constat. Ipsumque decem tantum & octo cubitis auctum sat est pro agrorum inundatione facienda. Terminatur vero totum augmentum mense Augusto, & plerumque vsque ad medium Septembrem, vel ipsum augmentum vsque ad istud tempus vigere obseruatur, loquor de aqua extra fluminis ripas aucta, quando intra ripas flumen semper decrescat vsque ad Maium mensem; & ex hoc tempore inundatio decrescere incipit; continuat hoc aquæ decrementum vsque ad medium Octobrem, quo tempore omnis aquæ tumor inundatioque absorpta est, terręque ob id agricolæ semina committere solent. Decrescit autem intra ripas Nilus paulatim ac paulatim ad Maium vsque mensem, in quo mense eius aqua paucissima, & ferè stagnans cernitur. De huius aquæ

vtilitate, atque de magna voluptate pro his mitigandis caloribus, postea loquemur. Verum à quibus causis arbitreris tu huiusce fluminis augmentum istud pendere? GVILAND. Ab Etesiis eo tempore flantibus ventis, vt dicebat Thaletes philosophus, non arbitror, quando nihil in eo flumine cernatur, quod prohibeat, quin ipsum omnem aquam euomet in mare. Neque minus puto, vt Ephorus affirmabat, solum Ægyptium, quod instar spongiæ æstate expressum, aquam hyeme susceptam exudando, possit flumen istud augere: Minusque etiam, vt Euripides, atque Anaxagoras dixere, à liquatis Æthiopiæ niuibus id fieri posse, quod Euripides his verbis expressit, dicens:

Aqua pulchra deferens
Fluminis Nili, quæ ex terra defluit,
Nigrorum hominum, & tunc tumefacit vndas,
Quum Æthiopiæ niues liquantur.

Niues intra tropicos fieri nequaquam existimo, cum nusquam in Ægypto cœli longè minus calidi Æthiopico niues, aut pruinæ præ aëris caliditate visæ sint. Equidem multo veriorem iudico sententiam Democriti Abderitæ, Agatarchidis, Diodori Siculi, Plinij atque Hieronymi Fracastorij, qui dixere huiusce fluminis augmentum pluuiis in Æthiopia cadentibus acceptum referri, quæ ibi Sole cancri signum ingrediente fiunt largissimæ, ac copiosissimæ quadraginta vsque diebus perseuerantes. Quam sententiam Fracastorius his versibus memoriæ prodidit in libro de vita Ioseph, dicens.

Nam septem annos qui deinde sequentur
Infelix steriles, durosque Ægyptus habebit;
Ipse intra ripas demisso flumine Nilus
Curret iners supraque caput, limumque feracem
Non tollet: Sicca arebunt arua omnia, sicca
Solstitia, & nulli descendent è montibus amnes;
Consueti pluuiarum amnes sub sidere cancri
Æthiopum populis, nec hyems æstiua redibit.

Quod verissimum esse illius regionis accolæ affirmant, cum sæpe audiant ex multis ab Æthiopiæ variis locis Cayrum profectis diebus quadraginta singulis annis perpetuoque tempore ibi largissimos imbres, atque continuos è cœlo decidere, Cayri in toto ferè augmenti fluminis tempore Etesiæ, vt iam dictum est, perflantes

ſingulis ferè diebus ab orto Sole, vſque ad meridiem multas nubes nigras, craſſas, pluuioſas in altiſſimos vſque Lybiæ, Æthiopiæque montes propellunt, atque aſportant, in quibus montibus hæ concreſcentes in pluuias vertuntur, quæ ab his in Nilum cadentes, ſunt cauſæ ipſius augmenti. Obſeruatur quotidie Cayri dum flumen hoc augetur, qua die multæ nubes ſupra Ægyptum verſus Meridiem à Septentrionalibus iis ventis aſportatæ tranſierint, multum flumen augeri, atque ex contrario clara apparente die, nulliſque nubibus in eo cœlo apparentibus, parum creſcere. Et hæc eos nunquam fallit obſeruatio. ego igitur fluminis huius augmentum ab Æthiopicis largis pluuiis fieri cum illis doctiſſimis viris vnà exiſtimo. ALPIN. Neque immeritò, in ipſorum ſententia te eſſe, opinor, quando ex ea nubium à te nunc narrata experientia, multis obſeruationibus facta, ego etiam animaduerterim veriſſimum eſſe aſſiduas, largiſsimaſque ibi decidere pluuias, atque imbres, à quibus flumen creſcit. Imbres nuper dictos in montibus Æhiopiæ fieri à quamplurimis mercatoribus, qui loca Africæ propè Nilum poſita peragrarunt, ſæpiſsime audiui. Addo maiorem pluuiarum copiam in montibus illis, à quorum radicibus id flumen naſci ex multorum mente, dictum eſt, fieri oportere, quoniam ea loca per id temporis frigidiora exiſtunt, Sole ab ipſis quamplurimum elongato, atque excelſos montes habent, quorum iuga aërem ſeruare admodum frigidum credendum eſt, quia etiam flumen, quod Nigrum appellant, non falsò à multis creditum eſſe Nili riuum, æque vt Nilus creſcere obſeruetur. Pluuiæ itaque augmenti fluminis huius cauſæ creduntur. Quod etſi veriſsimum eſſe arbitror, tamen duo de flumine iſto tibi nunc dicenda eſſe iudico, quorum cauſas naturalibus principiis poſſe cognoſci, nullo modo fieri poſſe arbitror. Primumque eſt, flumen iſtud in Ægypto conſtantiſsime perpetuo tempore ſingulis annis menſe Iunio dieque decima ſeptima, incipere augeri. Secundum eſt, obſeruatio futuri huiuſce incrementi: qua ad quotos cubitus flumen ſit peruenturum, prænoſcunt, nũnquamque à ſuo iudicio aberrant, neque falluntur. GVILAND. Quomodo hoc verum eſſe poteſt, & quo pacto ipſi augmenti huius magnitudinem præſcire queunt? ALPIN. Nilum incipere augeri perpetuo tempore menſe Iunio, dieque ſeptima decima, omnibus ibi habitantibus notiſsimum eſt, ſed qua cauſa id fiat, ego prorſus ignoro.

Menſe

Menſe itaque Iunio ante ſolis ad tropicum acceſſum, multis diebus Ægyptij terram illiuſce fluminis toto integro anno adſeruatam, & ſiccatam, arefactamque accipiunt, quam lance expendunt, faciuntque vt ponderũ numerus, addentes ac ſubtrahentes, dragmis ſedulo reſpondeat, vt exempli gratia, terra ſit trium dragmarum pondere, quam in loco ſicco, vndique concluſo reponunt, & conſeruant, quotidieque librantes, ipſam obſeruant nihil auctam, nihilque imminutam pondere eſſe vſque ad diem decimam ſeptimam menſis Iunij, in qua die auctã ipſo pondere inueniunt, ex cuius pondere multum vel parum aucto, multum vel parum flumen illud auctum iri prænoſcunt, à diligentique peraucti illiuſce ponderis notitia, quotis etiam cubitibus ipſum ſit augendum certò pręſciunt. Huius obſeruationis, atque veritatis teſtes erunt Paulus Marianus Venetus illo tempore pro Gallorum Rege Conſul clariſſimus, & ex ſocietate Ieſu Reuer. Baptiſta Elianus, & Franciſcus Saxus, & Franciſcus Bonus, Ioannéſque Varotus Anglus nobiliſſimus, qui in multis obſeruationibus interfuerunt. Ex qua vero cauſa hæc terra pondere augeatur, non eſt nunc dicendi locus. GVILAND. Hæc certè duo ſunt multâ admiratione digna, de quibus niſi à ſermone de medicina Ægyptiorum proſequendo, atque abſoluendo nunc aberraremus, quando hoc præcipuum ſit nobis inſtitutum, ac propoſitum, cuperem multo copioſiora, ac altiora loqui. quæ quidem in commodiorem occaſionem conſideranda remittemus. Sed tempus eſt, vt ad alia tranſeamus, proinde optimum fore exiſtimo, vt tu nunc de Ægyptiorum corporum temperamentis, atque habitu loquaris, poſtquam ambientis illiuſce aëris temperamentum probè narraſti; atque omnes quibus ſolet mutari, cauſas rectè es contemplatus. Expecto itaque vt de his ſermonem inſtituas.

De Ægyptiorum corporum temperaturis, atque habitu. Cap. IX.

ALPINVS.

DARE operam, vt Ægyptiorum corporum temperiem indagemus finitam, ſiue terminatam, nihil ſanè aliud erit, quàm tempus fruſtra conſumere: quod ſi tu mihi indicaueris

Cayri tantum accolarum temperiem dicendam, non secus quàm Xanthus ab Æsopo perdoctus, illis, quibus totum mare se potaturum promiserat, dixerat, ipsum prius à fluminibus segregari oportere, responderem itidem, vt Ægyptij à cunctis aliis populis segregarentur, quod sanè difficillimum est, quando Cayri habitatores sint Ægyptij, Arabes, Æthiopes, Abissini, Indi, Persæ, Assyrij, Damasceni, Græci, Armeni, Turcæ, Tartari, Prussi, Vngari, Sclaui, Mauritani, omniumque aliarum ferè nationum. Semper hæc ciuitas fuit publicum ac famosissimum emporium totius orbis terrarum. Hincque apparet difficultas constituendi, atque designandi vnum aliquod temperamentum, huiusce vrbis accolis omnibus commune. GVILAND. Videtur tamen necessarium, omnes, qui eam vrbem per multos annos habitarunt, ad aliquod reduci temperamentum, eodem tum cœlo, tum victu vsi, quę proculdubio natiuum temperamentum mutare solent. Nam cœlum, cibus, potus, & aliæ conseruatrices causæ, corpora necessariò, vt dicebat Gal. in lib. artis med. alterant, atque permutant. Audio vero ibi triplex genus hominũ reperiri, Vrbanos, scilicet vrbem habitantes, Arabes, qui degunt sub tentoriis, atque demum Agricolas Rusticosve villarum habitatores. Non videtur igitur tam difficile eis temperamentum vnum constitui, atque assignari posse. ALPIN. Illorum corpora, quod posterius etiam, atque ex me accuratius audies, vbi rursum ipsorum, tum temperamenta, tum habitus sumpta ex missione sanguinis occasione, cum id apud ipsos valde frequens sit, considerabo, pleraque sanguinea existunt. Certò enim affirmare possumus ipsa cœli ratione esse valde calida & sicca statuẽda, cum sub calidissimo & sicco cœlo habitent. omniumque maxime rusticorum, & secundo loco, Arabum demumque Vrbanorum: Quorum caliditatẽ & siccitatem minuunt, & permutant vsus frequens, & assiduus potus aquæ, ciborumque refrigerandi facultatem habentium, atque immodicæ veneris. Quæ omnia ita possunt pro refrigerandis corporibus, vt calidissima corpora summe frigida reddere queant. Idque in me-ipsum facto periculo verum esse cognoui. Nusquam gentum memini me vidisse in tanto numero ita perpingues homines, quales Cayri obseruantur. Ex viris plurimos vsque adeo pingues inspexi, vt mammas haberent longè mulierum maximis mammis maiores, crassiores, ac pinguiores. Balneis etiam ibi ex dulci aqua paratis, quibus assiduo vtuntur, corpora illorum

maxime refrigerantur, ex his itaque colligo, pleraq; illorum corpora sanguineo, vel pituitoso temperamento constare. præsertimque mulierum atque Eunuchorum. Ex corporis partibus præcipuis hepar calidum & humidum plerique obtinent, atque temperatum, quare multo sanguine abundant. Stomachum vero frigidum, multaque pituita refertum. atque hoc tum ex cœlo, tum ex victu, nam ab ambiente summe calido quemadmodum hepar peradmodum incalescit, ita stomachus frigesit. dicebat enim non immerito Diuinus Hippoc. hyeme ventres esse calidissimos, & æstate frigidissimos. Quare ex aëris multa caliditate, naturali corporis calore, tum extra ad extimas corporis partes euocato, tum exoluto, stomachus frigidior redditur. ex vsu vero victus refrigerantis quis dubitat corpora ad frigidum mutari? Habitus illorum est, vel moderate carnosus & pinguis, vel valde pinguis. loquor de vrbanis, quando Arabes habeant corpora graciliora, atque minus pinguia; Omniumque maxime rusticorum, quorum corpora tum gracillima, hirsuta, squalida, & ferè combusta à Sole conspiciũtur. GVILAND. Ex cœlo, cuius nunc qualitatem perfectè ex te percepi, possum illorum corporum temperamenta, qualia tu constituisti confirmare, sed ex victu, quem hactenus non intellexi, nequaquam. proinde cupio cæteris in aliam occasionem reiectis, vt tu victum illorum mihi enarres, quo non solum ea, quæ de ipsorum corporum temperamentis tu in medium attulisti laudare possim, sed multo plus etiam quibus morbis ob hanc rationem ipsa sint obnoxia, dignoscam. ALPIN. Verum dicis: At non minus ex cognito ipsorum victu, longæuæ illiusce gentis rationem speculari poteris, quando præcipuam illorum longæuitatis causam in ipsorum viuendi modo consistere, ego existimem. Victum itaque quem ipsi affectant, tibi detegere operam nunc dabo.

Quali victu Ægypti habitatores nunc vtantur. Cap. X.

ALPINVS.

ÆGYPTII tenui, admodumque sobrio victu vtuntur: sæpius tamen quàm nostri, in die comedunt, ter siquidem quaterue singulo die cibum sumentes quantitate & qualitate pau-

cum, vnicoque ac simplici cibo sunt contenti, ciborum varietatem abhorrentes. neque multum carnium vsu delectantur. atque plerique illorum aquam epotant, lege illis interdicto vino. Sunt tamen etiam multi Christianorum, Turcarum, atque Hebręorum, qui vinorum potationibus non secus quàm Vltramontani indulgent. Vsus carnium apud Ægyptios est temperatissimus, atque non minus simplicissimus, omnes ferè arietum castratorum carnibus vescuntur. Aliqui ipsorum pullis gallinaceis frui nunc cœperunt, à nostris mercatoribus perdocti, tamen in carnium esu sunt parcissimi. GVILAND. Qualis igitur est cibus illis familiaris, quo perpetuo aluntur, cum ipsos carnibus parcissime vesci dixeris? Forsitan leguminum, lacticiniorum, piscium, fructuumque vsum illos pro cibo frequentare, atque iis cibis ali dices. ALPIN. Omnes humido cibo oblectantur, ipsumque affectant, hincque orizam in iure carnis castratorum paratam, lentesque, pisa, & albos ciceres, melochiam, maluam, atriplicem betam, caules, bammiam, cucumeres nostrates, & quos Chatè appellant, colocassiam, scilicet eius radices, melones, angurias, dactilos, musas, ficus nostrates, & sicomori, armenica, persica, vuas, mala aurantia, limonia, citria, granata. Ex carnibus, vt nuper etiam dictum est, arietum castratorum, quæ cæteris omnibus ibi in pretio habentur, pullos gallinaceos. multi pauperum carnes bubulorum, aliquandoque etiam camelorum esitare consueuerunt. Et ex piscibus, quorum vsus ibi est aliquanto familiarior, comedunt lupum, cephalum & multos alios ex Nilo flumine expiscatos, crocodili etiam carnes non secus quàm aliorum piscium multi mandunt. In locis prope mare positis omnia piscium genera, in multa copia optima reperiuntur, quibus omnibus ipsi vescuntur, salitis quàm maxime ac interim semiputridis. Ex lacte quamplurimos cibos parant, omniaque genera lacticiniorum apud ipsos sunt in vsu frequentissimo. atque hæc de cibis particularibus, qui in vsu apud eos sunt, dicta sufficiant, hoc vno tantum cognito, ipsos ciborum varietate non delectari, sed cibo simplicissimo. Multi enim sunt, qui prandium vel cœnam perficiunt, sola anguria vel pane triticeo, quo omnes vescuntur. ibi etenim nulla alia panis genera cognoscuntur, quàm ex tritico parata. vel solo iusculo ex radicibus colacassiæ, vel bammiæ fructibus, vel melochia, vel oriza, vel lentibus, vel cum alio legumine parato, vel sacchari cannis

viridibus commansis, vel solis vuis, vel ficubus, vel cucumeribus, aliisque similibus. GVILAND. Suntne apud illos optima olera atque fructus piscesque & carnes, quibus illi vescuntur? ALPIN. Omnia olerum genera, illorumque fructus omnes nostris sunt longè multò humidiores, atque hinc etiam insipidiores, quando omnia hæc terram non modice irrigatam, at multis diebus inundatam producere, te vidisse certò sciam. Tanta est eius terræ siccitas & ariditas, vt si ea à terra abigenda sit, terraque ipsa fœcundior reddenda, non sat est ipsam tantum modice aqua irrigari, sed quamplurimis diebus largissima copiosissimaque aqua vndantem, atque tectam manere. Hincque hortorum viridariorumque diebus singulis terram sæpius aqua inundare vel demergere solent, vt fœcunditati aptiorem reddant; ea item causa omnia illorum olera, atque herbas esse valde humidas, atque nostris insipidiores arbitror, quibus animalia quæ pascuntur carne fieri valde humida, excrementosa, atque gustui minus suauia non est mirum. Pisces etiam in Nilo nascentes tametsi pingues atque gustui suaues sint, nihilominus ad sanitatem tuendam pessimi putantur; nam flumen illud saxosum fundum non habet, sed limosum, neque admodum celeri ac vehementi motu agitatur, ipsius aqua limosa & cœnosa existit. Quæ omnia non obscura esse indicia insalubrium piscium in eo flumine nascentium Gal. in lib. de succorum bonit. cap. 19. memoriæ prodidit. Pro potu omnes Ægyptij Mahometis asseclæ suauissima illiusce fluminis aqua vtuntur, quæ aliis omnibus bonitate videtur præferenda. Christiani verò atque Hebræi etiam vinis vtuntur. GVILAND. Hippocrates in lib. de aëre, loc. & aq. docuit optimam aquam esse quàm purissimam, cuiusuis coloris, atque mali tum saporis, tum odoris expertem. Qualis vero sit purissima Gal. in lib. 1. de simp. med. facult. cap. 5. his verbis docuit, inquiens: Aqua quæ est purissima, tribus sensibus iudicatur, gustu videlicet, visu, olfactu, gustu; si nullam planè qualitatem præ se ferat, sed videatur ab omni qualitate immunis: Visu, si pura, sincera, & exquisite clara: olfactu, si eorum nihil est, quæ in aquis vitiosis esse olfactus testatur, vt aciditas, putredo, acredo, salsedo, aliquodve aliud vitium, quod nomine caret. Docet etiam cognoscere, omnium optima atque pessima aqua quo pacto dignoscatur, in primo de sanit. tuenda. cap. 2. dicens: Quod si quis est, qui ex notis potius vim eius prænosse malit, cuius fons è pe-

„ tra ſcaturiens contra Septentriones fluit, Solemque auerſum ha-
„ bet, hanc ægrè concoctum iri, tardique tranſitus eſſe, putandũ eſt:
„ eadem nimirũ calefiet, frigefietq; tardè: Contra, cuius ad Orientẽ
„ Solem fons erumpit, quæque per meatum aliquem mundum, aut
„ puram colatur terram, eadémq; calefit ac refrigeratur ocyſſime.
hanc omni ætati vtiliſſimam eſſe exiſtimandum eſt. Hiſque notis peſſima ab optima aqua dignoſcitur, quibus certi ſumus aquam Nili fluminis probè clarefactam optimam iudicari, quando ipſa ſit omnium puriſſima limpidiſſimáque, ſubdulci ſapore, nullóque malo odore. ALPIN. Quis non credet illiuſce celeberrimi fluminis aquam omnium ad vſum humanum optimam ac præſtantiſſimam eſſe, ipſa tum lõgo itinere (Nilus etenim in locis propè ſub tropicum capricorni poſitis naſcitur, vltraque alterum tropicum, ſcilicet cancri, in mare vſq; mediteraneum labitur) tum quoniam vniuerſam terræ plagam à Sole exuſtam, quam inhabitabilem antiqui eſſe arbitrati ſunt ob caloris nimium æſtum, pertranſiit, in longiſſimóque itineris tractu ferè à Sole percoquitur, & à motu vel agitatione, quæ in tam longi itineris proceſſu fit, & à collapſu ſiue deſcenſu à ſummis montibus facto, flumine ab excelſis locis ad ima præcipitato probè attenuetur & purgetur. Quod vero non ſaxoſum alueum id flumen habeat, ſed pinguiſſimæ terræ, atque optimæ, ipſam aquarũ omnium minime frigiditate poſſe nocere, erit iudicandum. Quibus notis Auicenna aquam illam multis laudibus commendandam literis tradidit. GVILAND. Rectè loqueris, ſed hoc tempore quo pacto illam quæ turbidiſsima eſt, claram efficiunt, ad vſumque idoneam reddunt? Galenus etenim in lib. I. de ſimp. med. facult. dixit, Ægyptios olim ipſa per fictilia vaſa percolata vſos fuiſſe. ALPIN. Alium quoque nunc modum apud ipſos adhiberi, ac frequentari vidi, quo aquam illam puram, ac claram efficiunt. Ipſi etenim ſtatim camelis in vtribus è flumine domũ aſportatam aquam in magno fictili vaſe oblongo, aluum latiorem ac rotundam obtinente, binaſque aquæ amphoras continente, reponunt, eaque ibi repoſita, & proiecta confertim, quinq; dulcibus amygdalis modicè contuſis labra vaſis inungunt, & ſubito manum cum amygdalis in pugnum obſeratum concluſis, ſimul cum toto cubito in aquam demergunt, validéque hinc inde per aquam cubitum pugnúmque impetuosè mouent, atque agitant, donec ipſa longè multo turbidiorem reddiderint,

indéque è vase detracto brachio, amygdalis intra aquam relictis, ipsam clarefieri sinunt; quæ spatio trium horarum probè clarescit. quam è magno illo vase in paruulis fictilibus rursum reponunt, in quibus & clarescit magis, & refrigeratur. Plerique incolarum hac aqua ita clarefacta pro potu, atque cibo vtuntur. Alij multi eam pluribus diebus residere ac purgari, permittunt, vt purissimam, atque quàm tenuissimam reddant. quæ proculdubio omnium est aquarum præstantissima. Rectè quidem ipsi, quoad conseruandam sanitatem, se gerũt, illa vtentes aqua, quæ ita est tenuis, vt epota subito omnes partes corporis penetret, qamplurimi ab epota illa aqua, statim largissime sudant. Aliqui mingunt copiosius, atque alij per aluum dejiciunt. est enim partium tenuissimarum leuissima, atque à Sole concocta, ita vt ob id mirum non sit illam immodicè diù noctúque epotam corpora non lædere. Quinimo calida corpora ipsa multum iuuantur, nam internorũ illorum viscerum calorem, atque incendium contemperat. Hinc quùm Cayri Io. Iacobus Manne Medicus doctissimus, & ego de curanda cuiusdam Turcæ domini Sangiach renum calida intemperie consuleremus, cum ego pro illo affectu serum lactis caprini commendarem, ridens ait, ecquid sero lactis indigemus, si Nili aquam habemus? Hoc ego tunc risu dignum esse iudicaui, sed multis post annis facta de eius aquæ facultate experientia, non irridendam sentẽtiam doctissimi Medici, quinimo summopere laudandam ac commendandam esse, cognoui. GVILAND. Gaudeo tantas laudes aquæ Nili fluminis audiuisse, minusque ob hanc causam miror, si eius regionis accolæ sibiipsis persuaserint, aquam illam intra ipsorũ corpora susceptam in sanguinem mutari. Siquidem omnes vno ore clamant, ipsam in nostris corporibus non alium humorem, quàm sanguinem generare, & hoc illi à Deo datum fuisse, vbi Moysi pręceperit, vt aquæ in sanguinem mutarentur. Ex quo tempore creditur hanc aquam vim sanguinis obtinuisse. Hanc diuites omnes epotant, tum simplicem, tum saccharo & succo limonis mistam. Sed hæc sint satis de illorum cibo & potu. perge tu reliqua mihi enarrare. ALPIN. Omnes eius regionis homines vigiles existunt, paucissimique somni; Venerem copiosam exercent. licet enim per legem illis plures, tum vxores, tum seruas mãcipia habere pro veneris vsu. Hilares existunt, ociosam quamplurimi vitam agentes, exceptis Arabibus & rusticis, qui asperio-

rem vitam degunt, dulcium balneorũ vſum omnes cuiuſuis ſexus & ætatis ibi frequentant, corporis ornatus gratia, atque refrigerandorum corporum ab itineribus inflammatorum, non minúſq; pro demenda corporum illorum humorum plenitudine.

De cauſis cur longæui ſint Ægyptij. Cap. XI.

GVILANDINVS.

AVDIO in Ægypti locis homines viuere longiorem vitam, quàm alibi, quando ipſorum permulti annos plus centum viuant. Communis ferè omnibus iis habitatoribus vita annorum nonaginta ſolet eſſe. Cauſam igitur vitæ apud ipſos longioris te mihi nunc referre cupio, quando hominis vitam conſeruare, & corrumpere ea, quæ vulgus medicorum res non naturales, & Gal. cauſas conſeruatrices, appellat, quiſque noſtrum non ignorat. Quæ ſunt aër, cibus, potus, motus, quies, ſomnus, vigilia, excretio, atque retentio, animique paſſiones. Ab aliqua igitur harum cauſarum, vel à multis ſimul coniunctis longiorem illorum hominum vitam pendere arbitror, ſed à quibus pręſertim id fiat ex te audire deſidero. ALPIN. Ægyptios longæuos eſſe, veriſſimum eſt, atque ex cauſis nuper dictis non minus: de his etenim Galenus cap. 35. lib. art. med. hæc ſcripſit: Alteratur igitur corpus à nonnullis quidem neceſſario, à quibuſdam vero non neceſſario. Dico autem neceſſario, quæ nulla eſt euitandi ratio, non neceſſario autem reliqua. Nam aërem quidem nos ambientem ſemper attingere, comederéque, ac bibere, & vigilare, & dormire eſt neceſſarium. Ex his itaque ea corpora alterantur, ac mutantur; atque conſeruantur. Quamobrem aërem, cibum, potum, iis populis longiorem vitam concedere proculdubio exiſtimo. Effectus namque communes à communibus cauſis pendere omnes ſciunt, ob id ab aëre, cibis, potúq; longam illorum hominum vitam fieri arbitror, quod aëre, cibis, potúq; nihil ipſi habeant inter ſe communius, ſed obſeruato ac cognito ipſorum aëre calido & ſicco inæquali, ſimulq; cum cibis, quibus veſcuntur, & etiam potu, anceps ſum an vitæ apud eos obſeruata longitudo ab his pendeat, vel non ab aliis. Téque idcirco rogo, qui tum aërem illorum locorum, tum

victum

victum incolarum nuper narratum audisti, ac nouisti, cuius hac de re sis sententiæ mihi manifestare velis. GVILAND. Causam, ob quam hi populi nostris longiorem vitam degant, in primis esse, iudico, sobrium ipsorum victum, abstinentiámq; tum à copia, tum varietate carnium, atque vsum optimæ aquæ Nili fluminis in potu, atque in cibis. Siquidem omnes Europęi, qui crapulas, atquę vina frequentant, breuius viuunt. Germaniæque ob id & Poloniæ accolas cœlo Ægyptio contrario vtentes, quia multis carnibus vescuntur, vinorúmq; ebrietatibus assiduè operam dant, breuiorem agere vitam non est mirum: Plerique etenim (vt audio) non excedunt annum suæ ætatis sexagesimũ. Contra Ligures longæui sunt, quàm plures enim Genuensium nonagesimum vsque vel centesimum etiam annũ attingunt, temperatissime enim viuunt, viníſque paucissimis vtuntur, atque ebrietates abhorrent. Ob has igitur causas homines Ægyptios longęuos fieri arbitror. ALPIN. Non videntur mihi hæc vsquequaque veritatem continere, neq; ita facile te posse medicis persuadere, arbitror vsum carnis & vini esse causam, vt nostra corpora (quæ illo victu assidue vtuntur) sint breuioris vitæ, quàm Ægyptiorum obseruentur, quæ paucissima carne vescuntur, & minime vinis indulgent, aquámq; in potu frequentant. Hoc sanè paradoxum ab omnibus iudicatum iri sentio: Namque quis credet cibos melius nutrientes, probiorémque & copiosiorem sanguinem gignentes corporibus breuioris vitæ esse causam, atque alia minus, peiusque nutrientia, & paucioris sanguinis ad durabilitatem conducere? Hæc certè tibi quoque à veritate aliena esse videbuntur. Quis enim medicorum dubitat, vel ignorat vsu optimarum carnium, optimique vini naturalem calorem augeri, atque roborari, mutatumque à suo naturali statu, imminutúmq; carne & vino citò reuocari, pristinæque sanitati restitui? In omnibus etiã morbis præcipuam victus rationem, in qua carnes primum locum sibi vendicant, omnes medici laudant, maximéque vbi vires collabuntur. quibus quàm citò probior multusque sanguis gignitur, quo calor naturalis augetur, atque fouetur. Vinum vero quam citò nutriat, resolutumque calorem restituat, peraugeat & foueat, neminem medicorũ ignorare certò scio. Quid igitur dicemus, optimarum carnium, vinique vsum causam esse, quin minus corpora viuant, quando eo victu naturæ vires augeantur, atque conseruentur? Hoc profectò qui affirmabunt im-

possibile, dicere possibile videbuntur. GVILAND. Litem mecum nunc cœpisti pergrauem, cum me proculdubio multum aberrasse hac in re existimes. At nunc etiam edico tibi, dubij causa à me propositum, paradoxum non esse, scilicet homines vsui carnium, vinique indulgentes minus viuere, quàm illos, qui ab his abstinent, aliaque in victum assumunt, neutiquam vini potationibus operam dantes. Porrò vt de hoc nunc mihi certior apud te sit fides, conabor rationibus tibi illud persuadere. Nam secus eius regionis hominibus accidit, ac cœli ratione esse deberet: Siquidem calidiorem regionem accolentes citius mori deberent, iis, qui frigidiora loca inhabitant, ratio vtique suaderet, vt hinc non immeritò Nicolaus Leonicenus in lib. Aristotelis de long. & breuit. vitæ hæc scripta reliquerit: " Asclepiades inter medicos rari nominis memoriæ prodidisse videtur, Æthiopes quidem trigesimo ætatis anno senescere, apud Britannos vero multos ad centesimum vsque & vigesimum peruenire ætatis annum: quoniam Solis calore apud Æthiopes resoluantur, arescantq; corpora, apud Britannos vero compacta, densaque fiant cœli algentioris causâ, & exhalationi caloris nullum relinquant locum. Si viuunt igitur Ægyptij multis annis in calidiori illo cœlo, non ab aëre, qui multo calore corpora illa resolueret, arefaceretque, sed à victu longæuos euadere dicendum erit, præsertimque à multarum carnium vsu parcissimo, atque ab assiduo & continuo vsu aquæ illiusce fluminis omnium aquarum optimæ. Quod quidem ex hoc fieri facile sciri poterit. Namque veluti vsus moderatissimus, quē ipsi sequuntur, optimæ carnis, modicum sanguinem generans, natiuum calorem fouet, consumptumque humidum substantificum reparat; ita immoderatus frequens, vel assiduus, atque continuus non modo humidum non reparat, caloremque auget, sed eum sæpe suffocat, corrumpit, atque dissoluit. ALPIN. Quonam modo id fieri poterit, cum multus sanguis genitus humidum substantificum deperditum restauret, caloremque natiuum non minus peraugeat? GVILAND. Duobus sanè modis hoc fieri ex me audies; & primo, quoniam multus carnium vsus multam sanguinis copiam generat, quæ si reparandæ humiditati substantificæ, calorique restaurando, & augendo apponatur, tantum abest, vt humidum caloremque ea alimenti copia augeat, vt magis sæpe suffocet, atque dissipet. Quo sane modo Gal. dixit in lib. de caus. morb. paruam flammam multo oleo suffocari & extin-

gui. Secundo quia multa carnis copia in ſtomacho ſuſcepta à
calore ipſam alterante, atque in alimentum permutante, vt fiat
pro nutriendis partibus alimentum opportunum , omnino vinci,
atque mutari non poteſt. ideo illud alimentum non modo ca-
lefacit ; ſed refrigerat. Hincque doctiſsime Galenus in libro
tertio de temp. docuit, omne nutrimentum, quatenus eſt nu-
trimentum, calorem animalis augere. & ex hoc fieri, quod ab
ipſo calore vincitur, probéque concoquitur, & mutatur in ſub-
ſtantiam partium nutriendarum , vt ipſis omninò ſimilis fiat,
quod ibi ita ſcriptum reliquit: Si namque ex nutrientium ſunt «
genere, ſiquidem vincantur, calfaciunt; ſi non vincantur, refri- «
gerant. Et quomodo fiat, in libro de cauſ. morb. cap. tertio, ita «
ſubjunxit. Immodicum alimentum refrigerare, ſi enim ligna «
vniuerſim & multa ſupra paruam flammam coaceruaueris, ob im- «
modicæ quantitatis exceſſum , ipſam extingues. Quibus hæc «
etiam addidit: ſic optimi cibi, quique plurimum animali afferunt «
nutrimentum, ſupra modum aſſumpti morbos frigidos generant. «
Modica vero ſumpta caro probè vincitur à calore naturali, & ob
id natiuo humido ſimilis facta, ipſum nutrit, fouet, & auget. eo-
que aucto vitam quoque foueri, ac conſeruari, certum eſt. Hinc
illiuſce regionis populi, quoad carnium vſum temperatiſsimi,
longæui fiunt. Addo etiam plurimos illorum vino non vti pro
potu, lege illis interdicto, quod quantum valeat eius vſus aſſi-
duus & copioſus, ad hominis ſanitatem peruertendam, Galenus
ibidem iis verbis docuit, dicens : Quamquam vinum modicè «
hauſtum, vt quod maxime proprium alimentum ſit, natiuum «
calorem adaugeat, tamen morbum attonitum, Epilepſiam, læ- «
ſiones motus, ſenſusve immodicè ſumptum ipſum facere. Et in «
ſecundo libro de ſympt. cauſis dixit: tremore corripiuntur, qui «
ſe vino meraco amplius impleuerunt, vel multis cruditatibus «
laborarunt, vel longo tempore cibis repleti. Et in tertio etiam «
de temper. ait : Proinde nec vinum ipſum ſemper animal cal- «
facit, æquè, vt nec oleum flammam accendit , tametſi aptiſsi- «
mum eſt ignis nutrimentum, immò, ſi imbecillæ & exiguæ flam- «
mæ confertim multum oleum infundas, ſuffocabis eam, pror- «
ſuſque extingues potius, quàm augebis: ſic igitur & vinum vbi «
plus bibitur, quàm vt vinci poſſit, tantum abeſt, vt animal cal- «

faciat, vt etiam frigidiora vitia gignat. Ideo cum illorum locorum accolæ ſobrie viuant, lacte, oleribus, fructibúſque veſcentes, minimeque in eſu carnium, neque in vinorum potationibus delinquant, mirum non eſt, ſi ipſorum corpora multum ſanguinem gignentia (quod in pleriſque illorum obſeruatur) longam agant vitam. Vinorum generoſiſſimorum vſum temperate etiam adhibitum iis poſſe prodeſſe non ſatis mihi conſtat, quando non calore pleraque ipſorum corpora indigeant, ſed frigore, ne amplius natiuus calor in bilioſis corporibus exoluatur, ſed retineatur. atque ne ſanguis bilioſior magis etiam fiat. Vſus enim illiuſce aquæ præſtantiſsimæ multorum illorum corporum ſanguinem, cœli occaſione calidiſsimum, temperatiorem reddit, atque ipſum cohibet, minuſque aptum morbis efficit. Hinc Germaniæ, Poloniæ, Galliæ, Angliæ, Flandriæ, & aliorum frigidorum locorum quamplurimi, vt etiam dictum eſt, ob aſsiduas ebrietates, quibus aſsiduè operam dant, paucis annis viuunt. Multi etiam in Italia quotidie à medicis obſeruantur, qui ob crapulas, & ebrietates, tum pauco tempore viuunt, tum vitam miſerrimam quamplurimis morbis continuè afflicti, tranſigunt. Ipſorum alij podagricis doloribus, alij conuulſionibus, vel tremoribus, vel vertiginibus, vel aliquo illorum morborum à caloris naturalis imminutione, atque imbecillitate naſcente, ferè per totam vitam vexati.

Ad vitæ conſeruationem aquæ Nili fluminis vſus, num vino ſit vtilior, necne.

Cap. XII.

ALPINVS.

QVAMQVAM omnia de longæ Ægyptiorum vitæ cauſis te rectiſſime locutum fuiſſe, atque planè de his veritatem attigiſſe certo ſciam, nihilominus liceat adhuc mihi, de eiuſdem aquæ vtilitate dubium aliquod tibi reſoluendum proponere, quando ex iis, quæ nuper in medium propoſuiſti

fuisti, aquæ vsus ad corporum illorum calidorum vitam producendam, vsu vini accommodatior, atque vtilior esse videatur. Quod iis contrarium omnino videtur, quæ de vsu aquæ Hippoc. & Galenus literis mandarunt. namque apud eos constat ab aquæ potu corpora parum iuuari. ex Galenoque hæc in libro tertio de rat. vict. in morb. acutis, de vsu aquæ leguntur: Tarde igitur iure optimo meat aqua, difficulter concoquitur, atque ægre descendit, quamquam alioqui & optima sit, & culpa omni vacet. Hic etiam ex Hippoc. mente docet aquam, quamquam omnium purissima sit, multo tempore manere in ventriculo, fluctuationesque vtplurimum parere, atque in bilioso ventriculo etiam corrumpi, difficulterque in hepar, thoracem, pulmones, renesque distribui: ob idque ipsam, neque sputum educere, neque vrinam, neque sudorem, neque aluum ciere, neque sitim tollere, (quòd ipsa moretur in amplis ventriculi intestinorumque cauitatibus, nec penitus imas partes permeet, neque eas humectet.) neque alere, neque vires roborare. sed hypochondriis valde esse noxiam, præsertim hepati lienique obstructis, vel in tumorem elatis. Quamobrem cum hæc de aquæ facultate vera vtique sint, quis ille erit, qui non viderit, aut nouerit, Ægyptios falsò ab aquæ etiam illiusce vsu fieri longæuos dici posse, quando, vt iam audiuimus, paucissime iis corporibus conducere ac prodesse possit, sed potius sit multum incommoda, ac noxia. Quis igitur audebit affirmare, vsum aquæ in iis corporibus in potu frequentatum vsui vinorum præferri vtilitate debere? nemo, vt arbitror, in medicina initiatus, id affirmabit, quia hoc ex Galeno diffinitum est in libro sexto epidem. comment. 4. text. secundo, hisce vtique verbis: Siquidem vinum aquæ præstat, non solum ad concoctionem, quæ in ventriculo fit adiuuandam, sed etiam ad concocta distribuenda, ad sanguinem creandum, ad nutriendum, ad lotium citandum, & ad corpora difflanda in rectè valentibus: Valde itaque hinc dubium videtur, quod aqua ad potum assidue vsitata possit corporum conseruationi conferre, quinimò magis contrarium facere eius vsum, vt apud Galenum nostrum nunc legimus, aqua vinum præstare. neque immeritò dictum esse, quando aqua neque concoctionem adiuuare possit, quod frigida ipsa existat, atque à calidis omnis coctio fiat; neque concoctorum

diſtributionem, cum minime tenuiſſimarum ſit partium, difficulterque ac tarde viſcera permeet: neque ſanguinis procreationem cum ipſa fiat à calido, ſanguis enim & ipſe facultate calidus dicitur; neque nutritionem, cum ipſa non alat: neque vrinarum, ſudorumque excretionem, neque corporum difflationem, quia vt nupertime etiam dixi, tenuiſſima ſubſtantia non conſtat, qua citò facileque corporis partes penetret, atque tranſeat: Atque ſi optimam hæc facere aquam verum ſit, quid de mala dicendum erit? nonniſi peſſime conferre ipſam nobis poſſe. Quàm multos enim morbos, ſæuiſſimoſque ex earum aquarum vſu oriri, in libro de præuidendis morbis a me dictum eſt. Sed cum hæc vera exiſtant, quæſo, quomodo poterit vſus illiuſce aquæ Ægyptiorum longæuitati conducere? Cupio itaque hac in re me valde ancipitem tuæ ſententiæ acquieſcere, quam nunc audire expecto. GVILAND. Neque omnibus corporibus aquam improbandam, neque laudandam iudico; quinimò magis credendum, atque affirmandum exiſtimo aquæ vſum multis proficuum eſſe, & multis etiam noxium: Hinc in quibuſdam corporibus aquam vino vtilitate eſſe præferendam, & in quibuſdam vinum aquæ. Calidioribus ſiquidem corporibus, cui dubium erit magis fore proficuum aquæ, quàm vini vſum. quoniam à vini potius caliditate læderentur, quàm iuuarentur. Quam rem non ego, ſed Galenus tuus docet cognoſci, ac obſeruari pro corporum temperaturarum, habituumque varietate oportere: quam ob cauſam, vinum damnat, tum in pueris, tum in iis, qui ſunt calidi humidique temperamenti. quibus aquam multum conferre affirmat, ipſamque pro iis ſumme laudat, vt apud ipſum in primo libro de ſanit. tuenda cap. vndecimo, legitur: apud diuinumque Hippocratem non minus in libro ſexto epidem. comment. 4. text. 15. his profectò verbis: Percalido natura refrigeratio, potus aquâ, quieſcere. Et Galen. in eius commentario, dixit Hippocr. eam ſententiam fore intelligendam de ſumme calidis corporibus. quod clarius explicauit in libro quinto, de ſanit. tuenda cap. 12. cum dixit: Vinum autem frigidis ſiccisque naturis vtiliſſimum eſſe, prius dictum eſt. An vero calidis, omnibus idoneum non ſit, ſed vtilior his aquæ potio ſit, ſicuti in libro de popularibus morbis, ſiue Epidemion legimus, nunc exiſtimandum. Fortaſſis enim

absurdum omnino cuipiam videbitur iuuenem, qui athleticus vel " militaris sit, aut etiam fossor, messorue, aut arator vel denique, " qui robustum aliquod opus exercet, aquæ tantùm potione vti: at- " que in hoc falli Hippocratem, cum calida temperamenta aquæ " potionem poscere, absolute pronuntiet. Mihi vero Hippocrates " non absolutè id, sed de naturis summe calidis, quæ vtique propter " intemperiem tales sint, dixisse videtur. Et si quispiam contradi- " xerit nobis, quòd ei non videatur aquæ potu corpora iuuari posse, quia ipsa quamquam omnium aquarum sit optima, multum in ventriculo moretur, fluctuetque, & tarde meet per corpus, iecurque atque lienem obstructos vel tumefactos adaugeat, inutilisque obseruetur ad omnem corporis euacuationem, scilicet ad sputorum eductionem, alui, vrinarum, sudorumque excretionem adiuuandam, atque non minus ad concoctionem & distributionem concocti alimenti, demum quòd etiam ipsa minime corpora alat: Respondebitur, hoc planè verum non esse, quoniam aquæ reperiuntur, quæ concoctionem adiuuant, non minusque alimenti distributionem, citò viscera permeantes, sanguinisque generationi fauent, atque nutritioni, non minus, quæ adiuuant omnem corporis euacuationem. ALPIN. Quo pacto id esse poterit, quando aquæ facultas frigida sit, quæ semper concoctionem, sanguinis procreationem, nutritionem, quæ omnia à calorore fiunt, impediet, & substantia præterea eius crassa sit, difficulterque corpus permeet, qua vtique euacuationes promouere posse non videtur, quando si hæc præstare debeat, necessarium sit, ipsam tenuium esse partium, vt angustos meatus membrorum peruadere queat? GVILAND. Aquæ optimæ reperiuntur, quæ neque insigniter frigidæ sunt, quæque dulces existunt, quales esse cœlestes Hippo. in lib. de aëre, locis, & aquis, c. 4. memoriæ prodidit, qui de his ita scripsit: Aquæ igitur leuissimæ, & dulcissimæ, & tenuissimæ, ac splen- " didissimæ sunt. Non minusque aquæ nuper dictę Nili fluminis clarefactæ, dulces, tenuissimęque, splendidissimę, atque leuissimæ existunt. Quæ sanè omnes pręterquam quod ex dulci sapore non valde frigidæ esse creduntur, sunt etiam tenuissimæ, ita, vt celerrime corporis viscera permeent. Audio etenim (quod olim, cùm Cayri moram facerem, etiam obseruaui) in singulis ferè corporibus ab ipsis epotis aquis statim vel copiosas vrinas, vel sudores, vel per

aluum deiectiones obseruari, atque in hypochondriis nullam fluctuationem ab ipsis ostendi, loquor de iis, quæ Cayri habentur, & potantur, quando Alexandriæ aquæ constent substantia crassiori, quæ pessimæ existunt, tardissimeque viscera permeant. ALPIN. Confirmo tuam sententiam, atque me in omnibus corporibus obseruasse, citissime illas aquas Cayri clarefactas, vel per aluum, vel per vrinam, vel sudorem exjisse, non secus quàm serum lactis ac aquę thermales facere obseruantur. Omnes aduenę, cùm Cayrum statim venerint, in primis diebus semper, ob illiusce aquæ potum, diarrhæam pati soliti sunt. Mihi vero aquam illam per vrinam, atque sæpissimæ per sudorem exire contingebat. In æstiuis caloribus nocte qualibet sæpissime ob sitim intensissimam, qua omnes tunc temporis ex calore ambientis cruciantur, largissime sæpissimeque ex ea aqua bibebam, à qua semper in copiosissimum sudorem statim erumpebam, ita vt quoties ex ea ebiberem, toties semper exudarem. Hyeme vero, atque aliis anni temporibus non ita calidis, non per sudorem, sed per aluum, atque vesicam aquam illam epotam ferè totam excernebam. Non omittam tibi narrare, me huiusce aquæ largissimo potu vsum, à dolore renum vehementissimo atque acutissimo ex calculis orto sanatum fuisse. Porrò cum interim illo iam dicto renum dolore afflictus valde sitirem, multa vasa fictilia frigidę ac purissimæ illiusce aquę plena in ferratis meis fenestris aëri exposita prospiciens, vno ipsorum auidissime arrepto, item altero, atque mox tertio, totam aquam deuoraui, quæ ad minus sex librarum pondere fuerat. à qua assumpta somno, labore doloris defessus, capior, quo paulo post expergefactus minxi, cum multa copia assumptæ illiusce aquæ quinque lapillos phaseolorum magnitudine, quibus excretis statim à dolore liber euasi. GVILAN. Perplacet exempla, successusque hos audiuisse, quos vtique veros esse iudico, cum ea aqua sit tenuissimarum partium, neque multum frigida, sed potius concoctam esse omnes pro certò habere deberent, cum Nilus totam illam mundi partem permeet, quæ omnium orbis terrarum, vt nuper etiam dictum est, calidissima est, atque terram habet pinguissimam cuiusuis frigoris expertem. Itaque cum hæc vera sint, quisque nostrum poterit affirmare, epotam eam aquam posse optimi sanguinis procreationem adiuuare, quæ summum biliosorum illorum corporum hepatis calorem

obtem-

obtemperando, causa est, vt non bilis multa, sed multus temperatus sanguis gignatur. Iuuabit non minus concocti alimenti distributionem, ob eius partium tenuitatem, qua quascumque partes corporis penetrat; qua etiam substantiæ tenuitate minime in ventriculo, aut hypochondriis moratur, neque fluctuationem parit, neque hypochondria lædit, quinimo iecori lienique inflammato auxilio est. Experientiâ didici, potum eius aquæ valde conferre melancholicis ab hypochondriis effectis. Hac eademque ratione ad omnes excrementorum excretiones vtilis est. An vero nutriat, quando latissima sit apud omnes medicos sententia, aquam non nutrire, videtur & ipsa ad nutritionem inutilis censenda. Sed Ægyptij affirmant contrarium verum esse, quia hi omnes aquam illam totam in sanguinẽ in nostris corporibus mutari arbitrantur, ac pro certo habent. Vimque gignendi sanguinem aiunt obtinuisse, postquàm, Dei concessione, à Mose aquæ in sanguinem olim fuere mutatæ. Confirmantque hanc sententiam, quòd cernant corpora pleraque illorum incolarum habitu bene carnoso, copiosi temperatique sanguinis obseruari. Non minúsq; etiam quod ipsa dulcis existat. quem saporem, rem haud planè à nutritione alienam significare dicunt. Sed vtcunque sit, hoc vnum scimus, eius aquæ vsu corpora illa optime, ac salubriter viuere. & ob id falsam iudico Galeni sententiam, qua omnem aquam noxiam potius, quàm vtilem affirmat. si enim hoc verum esset, quomodo tot infinitarum regionum populi viuere vtique possent, continue aquam potantes. Infiniti propemodum sunt populi tum in Africa, tum in Asia aquam solam potantes, qui rectissime valent; Corporaque habent boni tum succi, tum habitus. presertimque in locis calidis, atque in summe calidis corporibus aquæ vsus est saluberrimus. Sed non modo in sanis, at in ægrotis non minus aquæ vsus adprime opportunus ac vtilis obseruatur. Cum omnibus ferè ęgrotis aqua in potu pro vino substituatur. Plures existunt, qui vini vsu omnino omisso, aquam frequentantes in potu, à podagra, aliisque multis morbis præseruati sunt. Quamobrem, vt ex dictis conclusionem colligam; dico aquam optimam dari, quæ neque admodum frigida est, & quæ tenuissima substantia constat, quæque vtilissima erit corporibus calido temperamento refertis, veluti frigidis naturis eadem ratione incommoda, atque inutilis erit iudicanda, in quibus ipsum vinum præferendum absque dubio erit. At de his satis. Ad alia enim à te

transeundum puto, fortasseque his hactenus auditis non foret inutile, neque nostro ordini auersum, te nunc eorum corporum morbos recensere, quando nunc aëris, ipsorumque temperamenta, & victus rationem omnem audierimus. ALPIN. Rectè suades, atque nunc tibi morem geram. Quoniam hæc, priusquam præsidia apud eam gentem vsitata tibi narrare incipiam, nos nouisse vtile erit.

De morbis patriciis, & epidemicis, qui apud Ægyptios obseruantur. Cap. XIII.

GVILANDINVS.

ÆGYPTIORVM corpora haud multis malis esse obnoxia cogito, quòd ipsa aëre fruantur sicciore, qui pauciorum morborum solet esse causa. atque etiam quia eos populos sobrie viuere nuper dictum est, quem victum corpora ab ęgritudinibus pręseruare quisque nostrum non ignorat. ALPIN. Aliter euenire audies, quando ad gignendos morbos plures aliæ etiam concurrant causæ, neque omnes eius regionis habitatores æque viuere possunt. Multi enim inopia coacti, quorum numerus ibi ferè est infinitus, pessimis, tum cibis, tum turbida ac putrida aqua ali coguntur. Multi etiam ibi reperiuntur qui vino vtuntur, non modo ex Christianis & Hebræis, qui omnes vinum vt nostri affectant, sed ex Turcis etiam aliqui, præsertimq; milites, etsi lege interdictus apud omnes Mahometi asseclas vini vsus sit, non tamen à vino temperare possunt, sed longe Germanis, Polonisque magis vino & ebrietatibus operam dant. Cayri quotidie Turcæ vino ebrios ab asinis domos suas portari conspiciuntur. Vinis vero plerique vtuntur è Creta insula, Rhodo, Cypro, asportatis, quæ omnium sunt generosissima: omnia enim alia ex Italia, Corcyra, Zacyntho, aducta, præ nimio cœli calore, acida fiunt. Quamobrem cum ibi multi malo victu vtantur, aërisque inæqualitate, & venere immoderata, non erit mirum, eos quoque in multos morbos incidere. Proinde non expers morborum Ægyptus erit, sed quamplurimis, diuersisque ac periculosis morbis semper scatebit. GILAND. Suntne apud ipsos multi morbi proprij, vel patrij, quos endimicos Græci appellant? ALPIN. Multi sanè, quales sunt oculorum lippitudi-

nes, quas Græci ophtalmias appellant, lepræ, Elephantiases, phrenitides exitiosissimæ, homines paucis horis perdentes, variolæ pestilentes in pueris, articulorum dolores, omniaque genera morborum quæ à capitis defluxu ad inferas partes excitantur, herniæ, renum & vesicæ calculi, phtyses, obstructiones, hepatis lienisque & stomachi imbecillitates, febres tertianæ, ardentes, hecticæ & pestilentes. GVILAND. Non arbitror patrios iis solum eos morbos dici debere, cùm apud alias quoque nationes ipsi obseruentur, namque in multis aliis locis omnes nuper dicti morbi obseruantur. ALPIN. Verum est eosdem morbos aliis non minus populis esse infestos, sed non perpetuo tempore, vt apud Ægyptios. Apud multos enim populos opthalmias vagari aliquibus temporibus reperiemus, non tamen semper. Semper etiam homines herniosi, leprosi, atque elephantiasi correpti, eaque præsertim, qua pedes vere pedibus elephantum omnino similes habere cernuntur. Neque exitiosissimas phrenitides paucis horis ægrotos perdentes vbique reperiri arbitror: quando Gal. in lib, 3. epidem. dixerit, nunquam vidisse phreneticos mortuos ante tertiam diem. nihilominus tribus, quatuorq; horis multos periisse phreneticos vidi, quorum casus posterius suis locis tibi referam; Neque singulis annis, vt alibi fit, bis in anno in pueros pestiferæ variolæ vagantur, neque continue arthritici quamplurimi homines, quales ibi existunt, reperiuntur, neque renum vesicæque à calculis læsi, neque singulis annis certo tempore vagantur febres pestilentes exitiosæ plurimæ, neque innumera hominum caterua à cruditatibus stomachi vbique affligitur, ac vexatur. ob quam morborum nuper dictorum familiaritatem; ni Ægypti proprios vel patrios eos appellare volueris, dices tamen iis populis ipsos esse admodum familiares. GVILAND. Vaganturne per eam vrbem Cayri isti morbi quandoque epidemici? ALPIN. Ophtalmiæ, febres pestilentes, nuper dictæque phrenitides, variolæque pestiferæ epidemicæ grassantur. Alij vero morbi sparsim per vrbem obseruantur, quos sporades Græci nuncupant, quòd sparsim, & non gregatim homines peruadant. etsi omnes, quasi endemij etiam sint, siue patrij, quia cæteris aliis morbis nuper dicti iis populis sint magis familiares. GVILAND. Cupio te nunc illos rursum mihi clarius dicere, atque ipsorum causas. Quibus à te narratis, de peste, quæ sæpe eam gentem infestat sæuissimeque deuastare solet, te sermonem habiturum cupio, quod

illud morbi genus, quo tempore in regione moram traxisti, Cayrum inuasisse, multumque deuastasse, audierim: ob quam rem te de eo morbo admodum scite ac distincte loqui posse iudico. De patriis itaque, vel de iis populis familiaribus morbis, qui tum epidemice, tum sparsim grassari per eam vrbem solent, nunc si videtur, edissere.

De morbis Ægyptiis familiaribus, deque ipsorum causis. Cap. XIV.

ALPINVS.

ALEXANDRIÆ Autumno grassantur febres pestilentes multæ, lethales, quæ ferè quamplurimos inuadunt, cum vrinis, pulsibusque & calore febrili vsque adeò parum à naturali statu mutatis, vt sæpe medicos atque ægrotos decipiant. His vero notis pleræque dignoscuntur: in principio enim vomitus multi biliosi, ac virulenti obseruantur, à quibus cibum assumptum continere nequeunt, assiduisque corporis agitationibus inquietudinibusque vexantur, stomachique angore anguntur. In plerisque etiam obseruantur multæ symptomaticæ deiectiones, liquidæ, biliosæ, variæ, admodũ ægreolentes, siue fœtentes. Plures cibum abhorrent, neque valde sitiunt, etsi linguæ ipsis sint siccæ, asperæ, & nigræ. Incolæ quàm aduenæ difficilius corripiuntur, atque ab his intereunt. De harum febrium causis illiusce vrbis medicorum variæ sententiæ obseruantur. Siquidem aliqui ipsorum aiunt, à ventis nasci, qui à proximo vrbis lacu spirant. prope ipsam à meridie positus est Mareotis lacus circuitus, vt audio, tercentũ mille passuum. Hi etenim venti vim habẽt putredines insignes gignendi, quod putres veneficosque è lacu halitus Alexãdriæ populis ipsi inducant. Aliqui earũ pestiferarum febrium ortum referunt potius in putridos, veneficosque halitus, qui à subterraneis vrbis locis, cauitatibusue palustri ac pessima aqua plenis aëri tunc permiscentur. Vrbs etenim hæc tota super columnas marmoreas numero fermè infinitas posita, & fundata est, ita, vt fundamenta hæ solùm omnium domorum sint, quæ vniuersam omnium ædium basim substentant. Ideo loca vrbis omnia subterranea, inania, ac peruia existunt, vt

affirmant aliqui: quod ea causa factum fuit, ne vrbs terręmotibus foret obnoxia: vel aliis ita putantibus, vt aquam à Nilo flumine per riuum in vrbem manãtem populus copiosissimam in subterraneis illis magnis cauitatibus ad vsum per annum conseruaret. Singulis annis peraucti fluminis illius riuus, Caleg vocatus, in eas vrbis cauitates copiosissimam aquam euomit, quæ sequenti æstate ferè tota absumitur, paucissimaq; remanet, quæ cœnosa, palustrisq; reddita, corrumpitur, veneficaque euadit, ex qua tunc multi vapores sursum eleuati aërem inficiunt, qui pestiferarum illarum febrium causa existit. Quod neque credendũ est, quia eo tempore ad paucam eam palustrem aquam corruptam multa noua ex riuo nuper dicto tunc aucti fluminis accedit, atq; ei permiscetur, quæ vtique antiquæ vitium, malamque qualitatem corrigit. Quamobrem veriorem causam illarum febrium esse autumo, vt multi alij quoque confirmant, vsum eiusdem nuper dictæ antiquæ aquæ in potu & cibis. Quæ sanè quousque nouæ confluxæ aquæ, qua ipsi ad cibum & potum tunc vti incipiunt, permista remanet, antiquaq; rectè nõ residet, neq; ab ipsa noua illuc confluxa rectè expurgatur, semper vsum suspectum ad eos sæuos morbos reddit. Ideo antiqua aqua palustris ac putrefacta nouæ permista, ad potum & cibum vsitata insignes parit in corporibus putredines, à quibus eæ pestilentes febres facile fiunt. Hyeme oculorum lippitudines ibi multæ vagantur. Plurimasque Cayri easdemque per omnia anni tempora homines inuadere ob nitrosum puluerem, qui continuè oculos habitantium mordicat, & calefacit, obseruatur, longè maximéque in æstatis prima parte, quo tempore calor ambientis summè calidi oculos inflammat: taliúmq; morborum numerum auget. Sparsim vero per vrbem toto anno hæ oculorũ inflammationes vagantur; atque epidemicæ plurimæ in prima æstatis parte calidissima, inæqualissimáq; ob vehementissimũ Meridionalium ventorũ calorẽ, atq; inflammatarum arenarũ copiam, quæ ab iisdem ventis asportantur. Eo enim anni tempore è centum hominib. quinquaginta saltem lippientes obseruantur. Multi præseruantur ab his inflammationibus oculorũ sępius in die algidâ aquâ large oculis lauatis, vel rosacea, vel aliqua stillatitia, vel Nili fluminis clarefacta. Eodem etiam tempore vagantur ibi epidemicæ febres pestilentes multæ, atq; ille apud eam gentem horrendissimus morbus, Dem el muia ab iis appellatus, qui paucissimis horis hominem perdit:

Cuius morbi exemplum, quod apud nos nouus sit morbus, tibi subjungere optimum esse puto. Erat enim Cayri Paris Christianus omnibus Venetis mercatoribus valde familiaris, annos natus quinquaginta, temperamento bilioso & habitu gracili, qui vna die febre ephimera, cum capitis dolore correptus, sudauit toto corpore multum, excepto capite, quod nihil sudauit, & febre integrè est iudicatus. Dolor tamen capitis remansit citra febrem: mane surrexit, solitáque munia obiens illa die, circa finem dolore perseuerante, in angulo dextri oculi rubor cum paruo tumore apparuit sine dolore. noctem præ solito dolore inquietam duxit, rubor tumórque oculi euanuit, disparuítque; tamen erat immunis omnino à febre, nullisque aliis symptomatis, quàm à nuper dicto dolore ipse conflictabatur, absq; vllo calore febrili: circa meridiem ab assumpto cibo dolor perauctus est, cœpit febrire, ferè q; continuò vomuit cum cibo multa virulenta, vocéque defecit articulata, valde gemebat, non audiebat, nō cognoscebat, manuum phrenetica gesticulatio, flocos carpebat, festucasque colligebat. Respiratio magna, inæqualis, rara per interuallum edita. Pulsus inęquales, durissimi: Hypochondria in principio mollia, mox valde tensa. Extrema omnia frigida, miniméque recalescentia, stertebat, conuulsus est, atque subitò obiit. Tempus, quo febriit ante exitium, non excessit duarum horarum spatium. Plurimi sunt, qui hilariter cœnantes instar apoplecticorum moriuntur, phreneticorum etiam notis. Notæ vero humorum cerebrum lædentium mistæ sunt ex his, quæ tum pituitam, tum sanguinem, vel bilem significant. Omnesque simul significare videntur cerebrum eiusque membranas inuasisse, tum calidos humores, tum frigidos, esseque ex his factum apostema. Quam sanè affectionem mistam ex lethargo & phrenitide iudicare possumus, illámq; esse, quam Græci Thiphomaniam appellant. Quod & nomen non minus Arabicum, quo hunc morbum nominant, explicare videtur. Nam ipsi hunc morbum appellant Dem el muia. Dem enim Arabica lingua sanguinem denotat, & muia, aquam, quasi morbum dixerint ex sanguine & aqua genitum. His humoribus coniungitur insignis putredo ac venefica qualitas, quæ subitanei atque celerrimi exitij est causa. GVILAND. Neque mirum videtur mihi in hoc anni tempore, quod est prima æstatis pars, fieri huiusmodi cerebri inflammationes ex illis humoribus pituitosis ac biliosis, vel ex san-

guine, atque ipsas sequi etiam exitium quàm citissime. Nam cui medico erit dubium, primæ illiusce æstatis partis constitutionem austrinam, summè calidam potuisse subuehere à toto corpore in cerebrum maximam partem humorum, in illis corporibus exuperantium? Quo sanè modo Gal. in lib. 1. epidem. multos phreneticos factos fuisse narrauit ex bile, ab austrina constitutione in caput sublata. com. 2. in text. 73.
Proprium esse videtur austrinorum ventorum subuehere ad caput humores, atque ipsum lædere. vt Hippoc. in lib. 3. Aphorism. docuit, cum inquit: Austrini flatus caput grauantes, sensusque hebetantes, & reliqua. Aphor. 5
Cum itaque in illa æstatis parte vigeant huiusmodi venti calidissimi, mirum non erit, si capita illorum habitantium quàm maxime lædantur, ab eóq; calore inflammentur, multisque ab ipso calore in caput sublatis vaporibus, humoribusque à toto corpore in caput à calore, veluti à cucurbitula attractis, atque insigniter putrefactis ab immodica ambientis aëris caliditate. Exitium etiam tam cito illos sequi, non à copia illorum humorum, sed à venefica qualitate, ab intensissima putredine genita, vt Gal. in phrenetico ab Hippoc. in lib. 3. epidem. descripto tribus diebus mortuo accidisse, memoriæ prodidit. Illiusce vero vrbis habitatorum corpora succis pituitosis, & multo sanguine, atque amara bile abundare à te superius dictum est. Sed hæc obiter dicta à me sint; tu vero ne vacuum tempus demus, perge reliqua mihi enarrare. ALPIN. Rectè sanè dixisti, ex illa primæ æstatis constitutione austrina summe calida, inæquali, atque ab eorum humorũ exuperantia fieri eas cerebri lethalissimas inflammationes, in quibus fit paucis horis exitium, ob intensissimam putredinem illorum humorum, cerebrum eiusque membranas pessime oblædentem, ita, vt subitò virtus animalis extinguatur, atque cum ea vitalis, continuò communicata cordi à cerebro læsione. singulis annis semel Ægyptij hoc malo conflictantur. aliquibus annis plus, vbi plus à Campsinis ventis molestantur, atque vbi minus ij perflant, minus etiam id morbi genus ipsi patiuntur, quo innumeri semper intereunt. Eodem etiam tempore grassantur in pueris plurimæ variolæ pestiferæ, contagiosæ, quæ oriuntur à veneficis vaporibus in aërem tunc à putrida aqua riui fluminis, Caleg vocati, sublatis. Singulis etenim annis octo eo flumine ad altitudinem decem & octo cubitorum, aqua ab ipso in riuum Caleg vocatum ingressa, perque ipsum transiens, totam vrbem per-

meat, fluitque semper per ipsam à tempore, quo Nilum nuper dicta altitudine auctum esse dixi, quousque flumen ipsum crescere desiit, quæ, finito augmẽto fluminis, in alueo Caleg remanet, paulóque post stagnans facta, putrescit, viridisque primo cernitur & mox nigra, admodúmq; fœtida apparet. Cuius putredo contracta in ipsa (quando fluminis augmentum terminetur mense Octobri, vel ad summũ Nouembri, & Iunio rursum mense augeri incipiat) adueniente prima æstatis parte, adhuc magis augetur, intenséque putris reddita, halitus in aërem exhalat corruptos valdéque veneficos, à quibus aër infectus, pueros omnes partem riuo proximam habitantes in pestilentes eos morbos incidere est causa. Quam ob causam omnes ciuitatis habitatores illam riui partem habitare timentes, ne ipsorum filij ab illo venefico aëre moriantur, aliò confugiunt. Hæcque sunt mala, quæ Cayri epidemice grassari solent. Multa alia existunt, quæ sparsim multos offendunt, quales sunt lepræ, elephantiasis, herniæ, arthritis, catharri maligni ad pulmones, phtyses, viscerum obstructiones, inflammationes, & scirrhosi tumores, stomachi cruditates, flatus hypochondriaci, melancholiæ, renum vesicæque calculi. Lepra atque Græcorum elephantiasis in multis pauperibus semper cernitur. qui inopia aquam cœnosam, semiputridámq; epotant, atque pro victu carnem bubulam, camelorúmq; & pisces salitos semiputres, in stagnisque & lacubus, captos. caseúmque quendã immodicè salitum ac semiputrem (est enim is omnium ciborum pauperibus familiarissimus, tum quia ob insignem salsedinem illorum appettiui sit acceptissimus, tum etiam, quia ibi vilissimo pretio venditur. hunc Gibnehalon appellant.) Ex quo victu ipsorum corpora multum sanguinis fœculenti, perustæque flauæ bilis, & pituitæ crassæ, viscidæ, salsuginosæ generare ac coaceruare, necessarium est. à quibus humoribus, ad cutim protrusis eos excitari morbos cuilibet nostrum manifestum est. Vagatur & altera elephantiasis, vt nuper etiam dictum est, qua correpti, pedes multis magnis duris tumoribus tumidos, magnos, atque deformes habent, pedibus elephantium maxime similes; cruribus tumefactis etiam coniunctos; quibus tamen æger nihil doloris sentit, sed ad ambulandum ineptus redditur. Multos vidi ipsorum, qui ipsi pedibus calceorum loco ligneis capsulis indutis, incedebant passu lentissimo ac difficillimo. Hoc morbo correpti multi Cayri cernuntur, ex malo victu, quem affectant, scilicet

ſicet ex piſcium Nili, ac multorum lacuum ſtagnantium, ſemiputridarumque aquarum, & colocaſsiæ radicum, bammiæ, melochiæ olerum vſu, quo multam pituitam craſſam, lentámq; gignũt, quæ ad pedes defluxa illos ſcirrhoſos ædamatoſoſque tumores pedibus creat. Non minuſque multas carnoſas hernias parit. Atque ab hac eademque cauſa innumeris fieri viſcerum obſtructiones, tumoréſq; ſcirrhoſos arbitror. Herniarum omnes ſpecies ibi ſemper vagantur, plurimæque magnæ anguriæ magnitudine cernuntur. Autumant, aquoſas oriri ab vſu aſsiduo illarum anguriarum, quas appellant Batechel muia. Hæc anguriarum ſpecies intra corticem, nõ pulpam, vt in aliis viſitur, ſed ſolam aquam dulciſsimam cum ſeminibus obtinet: quarum aquam, (cui in illis calorib. omnes libentiſsime indulgent,) aſſidue ebibitam ad teſtes deſcẽdere ob partium ipſius tenuitatem, atque ſcrotum implere aiunt. Ex flatibus non minus multæ herniæ obſeruãtur ab imbecillo calore ſtomachi, ab vſuque leguminum, radicum, fructuumque, à quibus multi craſsiores flatus ortum habent, qui multis hypochondria quoque tendunt, atque alias etiam partes. Ab vſu aſsiduo aquæ in potu, & crudorum frigidorumque fructuum, olerumque, & ab immodica venere, vſúq; frequenti dulcium balneorum, & ab intenſis cœli calorib. pleríſq; ſtomachus frigidior redditur. Híncq; multi illorum aſsiduas ſtomachi cruditates patiuntur, quorum numerus ferè infinitus Cayri conſpicitur. Ego enim cum in via (vt apud ipſos conſuetudo eſt, vt ſemper cum obuiàm alicui medico fiunt, ipſi brachium porrigant, vt pulſus tangat, etſi ſani omnino etiam ſint, atq; ab eo intelligant ipſorum ſtatum vel ſanũ vel ægrotum,) mihi aliquando neceſſe fuiſſet cuiuſpiam Turcæ Domini pulſus tangere, vt ei corporis ſtatum detegerem, hac arte ſum vſus, vt quando omnes ferè eius loci homines opinẽtur, pulſus obſeruatione medicum poſſe, vſque etiam annularem, vt ita dicam, digitum manus, dolentem dignoſcere.) ſemper inſpecta facie naturalem ſuum colorem, habitum, figuram habente, poſtquam pulſum rectè tetigiſſem, dicerem illũ rectè ſe habere quoad ſanitatem vniuerſi corporis; ſed tantum omnium ipſius corporis partium ſtomachum non omnino ſanum, ſed ſæpe à cruditatibus læſum, qui frigidior imbecilliorque ſit, nequeátque cibos omnes probè concoquere. ſempérque hac arte vſus plurimum honorem apud ipſos ſum conſecutus, qui me optimum medicum inde crederent. Arthritici

multi ibi existunt, ex multis humoribus crudis, quibus ob victum pleráque corpora abundare superius dictum est, & à multis etiam frigidis flatibus in articulos decumbentibus, à capitisque distillationibus creberrime ab inæqualissimo, tenuissimoque aëre caput maxime lædente, excitatis, ad articulos delabentibus. A qua vero causa multi habeant articulos imbecillos, atque ad suscipiendos humores faciles, non est scitu difficile, quando illi vtuntur immodica venere, & frequentissime dulcibus balneis, quæ quanto articulos debilitent, atque laxent, tu recte nosti. Accedit etiam multa hyemalis aëris frigiditas, quæ ob tenuissimum, siccumque, inæqualemque aërem vehementior quàm sit, à corporibus sentitur. Demum consuescunt etiam multi vestibus iisdem tantum vti hyeme, quibus vtebantur per æstatem, & multi nudis pedibus tota hyeme ambulant; quæ omnia articulos lædere scimus. Renes permulti contraxerunt ex immodica venere valde calidos, ác debiles, in quibus cum multa confluat ea, qua corpora illa scatent, cruditatum copia, non erit mirum eos sæpissime calculis conflictari, & vlcera etiam in iis pati. Calculorum etiam maxima iis occasio esse solet, aqua non rectè purgata, clarefactaque, quæ quia diuretica est, facile ad renes permeat, terramque secum ducit, quæ amplius calore siccata, in calculos mutatur. Hique morbi omnes existunt, qui sparsim per vrbem illam semper vagantur. GVILAND. Scio etiam ibi multos melancholicos reperiri, quos sanctos multi esse autumant. ALPIN. Innumeri ij propemodum existunt, qui vitam agere omnino à peccatis immunem profitentur, sanctitatemque habere existimantur, atque viuunt in locis asperis Deo seruientes, moréque Heremitarum. Hique in summo honore, apud omnes Mahometis asseclas habentur. Diuitias spernunt, & mundi voluptates ac commoda fugiunt; abhorrentes vitam inhonestam, cœlibemque amplexantes. Humanissime cum omnibus cuiusuis religionis se gerunt, errores omnes acriter accusantes, mundumque homini esse miseriam prædicant. Mœsti semper existunt, à Deo multa supplicia ob mortalium flagitia expectantes. Habent corpora nigra, squalida, gracillima mumiarum arefactis corporibus omnino similia. Quæ melancholica existunt, consumpto calore naturali ob immodicum ambientis calorem, & tenuissimum victum, assiduis vigiliis ac laboribus multis. Sed his nunc finem imponamus, quando opportunum tempus sit, de peste illorum locorum nunc loqui, de qua nihil in

narrandis morbis Ægyptiorum meminimus. Sæpe tamen ipsa ea loca, Cayrúmque maxime atrocissime deuastat, ipsorúmque gentem depascitur.

De peste, quæ sæpe loca Aegypti inuadit, atque atrocissime deuastat. Cap. XV.

GVILANDINVS.

ÆGYPTIORVM loca sæpissime à peste atrociter deuastari multis notum est, atque illam ex proximis finitimisque locis sæpe in illa asportari, in ipsisque sponte rarissime nasci, neque multos latet. Sed tu de ipsa verius, qui ipsam rectè obseruasti, loquere. ALPIN. Illiusce gentis pestem aliis omnibus sæuiorem, atrociorémq; esse existimo, pro erronea Turcarum Ægyptiorumque credulitate, qua omnes pro certo habent, singulis à Deo præconstitutum esse exitium, exitiique qualitatem, ita, vt, in bello morituros nullo pacto à peste interimi posse arbitrentur. & solum peste eos mori posse, quibus quidem ab ipsa exitium præfixum sit. Qua vana credulitate omnem pestiferum morbum negligunt, atque parui faciunt, nihilque ab eo timent, pro certo credentes, si illis vitam eo morbo finiendam destinatum sit; quin ab eo moriantur, nullo pacto ipsos posse effugere, neque in bello, neque in mari, neque alio modo mortem sibi pertimescendam. Atque hinc peste Ægyptum depopulante, vrbem Cayrum sæuissime depascente, nemo ipsorum in ipsa fugam arripit; neque vna cum peste infectis versari timet, neque vestibus, aliisque laneis, lineisque pannis pestis contagio infectis vti abhorret. Vestes enim, aliaque peste interemptorum defunctorumque suppellectilia, subito in emporiis publice vendũtur, & quod magis mirum videtur, quisque ea emit absque vllo pestilentis contagij timore. Quæ sanè lues nullo pacto ab iis formidata, cum de ipsius contagio nulla habeatur ratio apud ipsos, fit vehementissima, sæuissimaque per vniuersam vrbem citissime expanditur, & disseminatur, tantámq; tyrannidem in ipsos ac stragem exercet, eius contagio ob hominum hac in re negligẽtiam, in plurimos propagato, mirumque etiam in modũ aucto, vt Cayri anno à Virginis Beatissimæ partu 1580. sex septemve tantũ

mensium spatio quingenta millia hominum, vt audio, peste perierint. Hoc boni habent ibi peste infecti, atque ægroti, quòd à nullis deseruntur, quinimò medici omnes peste correptis libere, non secus, quàm aliis in omnibus morbis, medentur, citraque vllum timorem astantes ipsorum curam habent, non secus quàm ægrotis ab alio salutari, minimeque contagioso morbo facerent. GVILAND. Mira loqueris, at suæ ignorantiæ à peste exitium subsequens illis pœna fit, ac supplicium. Quid stultius esse potest, quàm oculis cernere pestilenti contagio plurimos interemptos esse, atque non credere, vel dubitare saltem sibi ipsis idem contingere posse, quasi credere nequeant ignem omnia combustilia comburere posse? Certe stultissima ea est opinio, planeque erronea ac falsa, quam non immeritò apud eam stultissimam gentem multorum hominum strages, ac ruina sequitur. Quid etenim, nonne naturæ etiam repugnat, dicere quoslibet homines ab excellenti aliqua putredine affici non posse, quamquam non æque omnes corripi ab ea possint. prædestinatamq; cuilibet exitij qualitatem esse, liberaque non esse animalia, at ad particularem moriendi modum prædestinata? Cæterum hæc omittamus, quando huius disputationis hîc non sit locus. Nunc ex te audire cupio, illorum locorum pestilentia à qua causa fiat, atque vtrum ab aëris putridi inspiratione ex stagnantibus lacubus, vel ab insigni, vehementissimoque calore corpora, ob prauum victum pessimis multis humoribus scatentia insigniter putrescãt, vel demum si pestis aliunde contagio illuc potius asportetur. ALPIN. Plerumque pestilens contagium in Ægyptum ex multis locis peste infectis asportari solet. Rarissimeque ab aëris vitio pestis illa nascitur. & hoc nonnisi vbi Nilus immodice ea loca inundat. Aqua etenim longiori tempore terram occupante fit, vt vniuersum illud solũ lacus inuadat palustris ac stagnans, qui accedente primæ æstatis calore austrino, multo insigniorem recipit putredinem. Vel aër illorum locorũ suapte natura calidus, & siccus, fluminis larga Nili inundatione perseuerante, immodice humidus redditur; quod aëris temperamentum ad gignendam pestilentiam esse valde opportunum ac facile Gal. in 1. lib. de temp. memoriæ prodidit. Ab halitibus vero putridis ac corruptis palustrium locorum Ægypti, lacuumque aquarum corruptarum singulis annis si multi essent, quales sequi solent immodicas fluminis inundationes aliquando ibi factas, pestis annis singulis ibi ex aëre fieret. Ex ca-

liditate aëris immodica pestilentiam obortam fuisse nemo hactenus ibi vidit. Obseruatum vero est, ab insigni aëris calore potius omne pestiferum contagium extinctum esse. nunquam tamen à calore primæ æstatis, quòd sua inæqualitate, atque calore suffocante potius putrefactionis generationi non parum faueat. Plerumque igitur id genus morbi ibi contagio ex aliis locis asportari solet, rarissimeque ab aëris vitio. Neque minus verum est, per septennium ibi pestem nasci, vel reuiuiscere. Ex tribus vero locis præcipuè pestis in Ægyptum accedit, scilicet ex Græcia, Syria, & Barbaria. Quæ autem ex Græciæ, & Syriæ locis illuc vehitur, Cayrumque corripit, satis mitis, & minus fera pauciores homines interimere obseruatur, breuique tempore tollitur: Sed quæ à Barbaricis locis in eam vrbem inuehitur, omnium est perniciosissima, sæuissima, longissima, plurimos populos depascens, atque stragem multam ipsis inferens. Qualis fuit, quæ Cayrũ, vt superius etiam dictum est, anno 1580. ex Barbaricis locis mense Octobri inuasit, sæuiitque per vniuersam eam vrbem atrocissime, tantamque stragem intulit, vt ad Iunium vsque mensem (quo tempore pestis contagium, qualecumque sit, desinere consueuit) perijsse dicantur ad minus quingenta millia hominum. GVILAND. Forsitan id contingere maioris minorisque illorum locorum ab vrbe ista distantiæ ratione dicendum erit. Quando Barbarica ea regio Ægypto, tum proxima, tum contigua sit. aliaque loca Græciæ & Syriæ, præter quod distant, etiam ipsa ab Ægypto, mari quoque separata sunt. ALPIN. Minime profectò huiusce rei causa est, locorum ab vrbe Cayro distantia, quoniam etsi vrbs Bizantium, à qua sæpissime peste infecta pestilens contagium asportatur, ab ipsa Ægypto multum distet, tamen, vt tu probe nosti, Syria multo propinquior est, quàm Bizantium. Cur itaque contagium pestilens Cayrum ex Barbaricis locis asportatum diu afflictet, miserrimeque vrbem hanc diruat, & deuastet, eiusque omnem ferè populum depascatur, atque ex aliis locis nuper dictis asportatum minus sæuire sit obseruatum, breuiusque tollatur, & minorem stragem pariat, ex te nunc audire desidero, qui altioris in abditis naturæ arcanis contemplationis te nouerim. Ideo istuc ex te discere expecto.

Cur pestis contagium ex locis Barbariæ Cayrum importatum, diuturnius sit, & magis exitiosum experiatur eo, quod ex aliis omnibus locis prouenire obseruatur. Cap. XVI.

GVILANDINVS.

NE videar nunc propositæ dubitationis laborem velle subterfugere, etsi rectius ad te is sermo attineret, qui in iis locis longiorem quàm ego moram traxeris, nihilominus non desinam tibi satisfacere, de propositi dubij causa meam sententiam in medium proferendo. Causam itaque cur pestis ex Barbaria illuc profecta, sit diuturnior, sæuior & exitiosior, existimo esse præstantiam excellentiamve pestilentis illiusce putredinis, cuius contagium vestibus lineis, laneisque multis pannis (quas merces plurimi ab iis locis Cayrum sæpe aduehunt) asportatum, ob eam causam excellentius esse, atque citius eos inuadere, multamque in ipsos tyrannidem exercere, diutiusq; vigere posse ratio expostulat. Putredine igitur pestis Barbariæ locorũ existente præstantiori, venenosum ipsius contagium asportatum validius sæuiusque eos populos inuadere, quàm ex locis Græciæ Syriæque illuc profectum, quodque fiat in his locis pestis, eiusque venenum non ita excellens, non est mirum. ALPIN. Veram sanè nuper propositi dubij causam dictam ex te fuisse existimo, sed nondum tamen dubium explicatum ac resolutum esse videtur. Quando non demonstraueris quam ob causam pestis Barbaricæ putredo vehementior sit dicenda ac iudicanda illâ; quæ in Græciæ, Syriæque locis obseruatur. Multoque magis, quod facile aliquis dicere posset, Græciæ & Syriæ, pestis putredinem Barbaricâ maiorem potius iudicandam, quoniam vtreque hæ regiones aëre vtuntur minus calido, multoque humidiore. Quem quidem aërem ad excitandam pestilentiam esse aptissimum & facillimum Gal. in 1. lib. de temp. & in primo de diff. feb. testatum reliquit. Hinc Aristoteles in libro 3. de hist. animal. dixit, corpora sanguinea, quòd aliis sint temperantiora, facilius computrescere. & Hipp. in 3. lib. aphoris. docuit putredines humidis temporibus & pluuiosis fieri, atque videri. Quas quidem aëris

aphor. 11. & 16.

qualitates magis habere Græciam, atque Syriam, quàm Barbariam multi nouerunt. Nam scimus, Barbariæ aërem cœli calidissimi ratione calidissimum, atque siccissimum esse, & Græciæ, Syriæque illo temperatiorem, atque humidum magis, ob id eorum locorum corpora ad putrescendum erunt valde apta, & facilia, atque ipsorum non minus putredo illâ erit excellentior, quæ in Barbariæ corporibus excitatur. quia vt etiam nuper dictum est, licciora illa sunt corpora, minusque ad putrescendum apta, quinimò magis vt putrescant valde difficilia. GVILAND. Hoc tamen non est ita facile credendum, quando calidioris sicciorisque corporis putredo longe multo difficilior, mea quidem sententia, ea sit iudicanda, quę in corporibus minus calidis & humidis, ad putrescendum facillimis ac aptissimis excitatur. Quæ res tibi clarior videbitur, si me altiori magis stilo ipsam contemplari siueris. ALPIN. Nihil est, quod ego nunc libentius magis faciam, quàm te de eadem re loquentem, audire. sermo etenim tuus mihi semper non minus pro tua doctrina vtilis, quàm gratus esse debet. GVILAN. Neminem nostrum esse arbitror, qui ignoret, pestem siue pestilentiam esse corporum ingentem ac summam putredinem, perniciosissimi veneni qualitate præditam, quæ sæuissimam stragem in loca ab ipsa infecta inducit. Quam duplicem habere causam, ex qua fit, cognoscitur, scilicet putrefaciens, atque putrescibile, siue causam efficientem, & materiam. Quæ efficiens sit causa, non est scitu admodum difficile, quando omnes medici affirment, ipsam, esse calorem non naturalem, siue extraneum, naturali contrarium, planeque inimicum. Naturalis enim calor corpus conseruat, & quicquid in ipsum agit conseruationis causâ agit. Extraneus vero, innaturalisque ad corruptionem omnia operatur, atque hic est, qui putredinem efficit, naturalem calorem corrumpendo ac dissipando, cum ita comparatum sit, Galeno in 4. lib. de simp. med. facult. docente, vt res cap. 14.
quælibet in propria seruetur natura ex calore proprio, quo dissipato necessaria sequitur corruptio, cum humores nequeant proprio calore destituti, imputres manere ac seruari, vt in lib. 2. de diff. feb. cap. 8.
Gal. scripsit, inquiens: Neque enim fieri potest, vt aliquis quispiam "
ex humoribus talis permaneat, qualis erat ab initio, nedum qui "
ita deprauatus, vt naturæ cultum non amplius suscipiat, sed alterum omnino sequitur, vt scilicet coquatur, apponatur, assimiletur "
solidis partibus animalis, aut corrumpatur, & putre fiat. Qualis "

cap 9. vero sit hic calor, in eodem libro, his verbis subjunxit paulo post, „ inquiens: Nam rectè sentire videtur Aristoteles, ab aliena calidi- „ tate oriri putredinem. vocat autem alienam, externam non insi- „ tam, neque natiuam in quocumque genere rerum, nam hęc conco- „ quere apta est, externa autem corrumpere & putrefacere. Nascitur vero hic calor, vel extrinsece, vel intrinsece; Extrinsece, ab aëre immodice calfacto. ob quam causam aëre existente immodice calido etiam putredines propagantur. Hincque fortassè Gal. in li. 3. „ de temp. dixit: At quæ corporis nostri naturam putrefaciunt, ca- „ lida potestate existunt. Ex quo quidem aëris calore interdũ ortam cap. 4. fuisse pestilentiam in hunc modum in primo lib. de diff. feb. testa- „ tum reliquit, dicens: Contingit autem quandoque præcedere am- „ bientis aëris caliditatem immodicam, quemadmodum in ea pesti- „ lentia, quæ Athenienses inuasit, vt Thucidides inquit: Sed in tu- „ guriis suffocantibus æstatis tempore habitantium corpora corruptione laborant. intrinsece vero calor hic extraneus excitari solet, prohibita caloris naturalis respiratione. quod significant omnes putridæ febres, quæ à putredine humorum ab obstructis vasorum meatibus orta excitari solent. Omnes enim humores, siue crassitie, siue copia obstruentes, aliquo tempore necessario putrescunt. Fit etiam à quocumque calore immodico naturalem dissipante, atque corrumpente. Per calorem etiam extraneum nos intelligere debemus, omne illud, quod naturalem calorem dispergit, ac extinguit, vt halitus venenosi, non tantum caliditas aëris immodica, quæ ad putrescendum concurrit solum in corporibus, quæ multis pessimisque humoribus scatent, non tamen semper. Hæcque de causa effectiua putredinis à me obiter dicta sint. De eo verò, quod putrescit, dicimus, humores omnes, omnesque corporis partes putrefieri posse, calore ipsarum naturali ab extraneo corrupto & dissipato, vel eodem ipso etiam calore partis natiuo vincente morbosam causam; quam putrefactionem nostri suppurationem & concoctionem appellant, quarum illa in abscessibus suppuratis, & hæc in febribus putridis obseruatur. Altera vero putrefactio, quæ fit natura vel in parte, vel omnino superata, vt in vehementissimis inflammationibus, quæ in cancrenas, spacelosque, dissipato ac extincto proprio partis calore ab extraneo, permutantur, obseruari solet. Omnes itaque tum partes corporis, tum humores computrescere possunt. Alpin. Crediderim ego humida quæ tantum

existunt,

existunt, posse putrescere, ac sicca nequaquam, cum putredo sicco potius tanquam contrario tolli obseruetur, vt Gal. in nuperrime abs te recitato libro ita scipsit: Promptissime enim putrescunt, " quæcumque calida ac humida, & multa sunt in calidis locis, nisi " difflari, simul ac refrigerari contingat. & in primo lib. de temp. ait: " cap. 4. Deprehendas ex Borea (qui siccus naturâ & frigidus ventus est) " omnia quàm diutissime imputria durare. Contra putrescere fa- " cillime austrino flatu. Est enim is ventus calidus & humidus. " Idemque affirmauit in primo lib. epidem. his vtique verbis: Au- " comm. 1. text. 16. ster dissoluere corpora consueuit, humoresque fundere, adeoque " putrefacere simul, vbi cum largioribus sit coniunctus imbribus. " At manifestiorem hanc rem fecit in lib. 3. epidem. dicens: Et pu- " comm. 3. text. 1. tredo omnis ex materia quidem gignitur humida, ex causa vero ef- " ficiente, extraneo & præter naturam calore. Sed quid Galeni testi- " monio egemus, cum omnibus medicis manifestissimum, atque apud ipsos obseruatissimum sit, carentia humiditate non putrescere, quamquam corrumpi queant? Carnes etenim aceto, saléque imputres ob id seruari per multum tempus, quòd minus ob hæc humidæ reddantur, cuilibet nostrum notum est. Hinc colligam solum humida putrescere posse, mineque sicca. GVILAND. Recte sanè dixisses, si actu quæ sunt humida & sicca intellexeris, cùm fieri nequeat, vt aliquod putrescat, quod omnino siccum actu deprehendatur; necesse enim ei esse aliquam humiditatem, in quam putredo accendatur. Nihilominus possunt multa putrescere actu humida, quæ sicca etiam sint potestate, veluti vinum putrescit, flaua, atráque bilis, potestate omnia sicca. Biliosæ enim febres, inflammationesque erisipelatodes flauam bilem putrescere significant. Humida vero actu, atque potestate facilius putrescunt, vt sanguis, lac, & alia multa. Difficiliusque aliquo modo sicca, & impossibile est actu potestateque sicca posse putrescere. Hæcque sufficient de pręcipuis causis ad putrefactionem concurrentibus. Demonstratumque est putredinis causam effectricem esse calorem extraneum, & materialē, & omnia quæ actu habent humiditatem aliquam, facillimeque putrescere actu & potestate humida, vt sanguis, difficulterque sicca potestate, & humida actu, vt bilis, minime vero omnium putrescere actu, & potestate sicca, vt ossa. Ab his igitur discam, putredinem pestis Barbaricæ regionis habitantium esse vehementiorem, intensioremque eâ, quæ è Syriæ locis

erumpit. Apud me enim constat priorum huminum corpora calidi siccique esse temperamenti, vt indicare satis aperte videtur habitus ipsorum omnium fere corporum squalidus, gracillimus, durus, ac nigri, exustique coloris: Græcorum vero, atque Syrorum corpora calida & humida existunt, temperata, multique sanguinis, & habitus carnosi moderateque pinguis, floridique non minus coloris. Ideo hæc ob humiditatem facillima sunt, vt putrescant, & illa ob siccitatem ad putrescendum difficillima. Quæ cum ita intense ac excellenter putrescant, putredinis intensiorem gradum, lapsus à suo naturali statu, certe explicat, qui in iis maximus est. Nam sicca omnia corpora non ex quauis causa facile, vt humida, putrescunt, sed ex præualidissima causa, quâ necessario præualidam putredinem illam etiam iudicabimus. Hinc hyeme atque in senibus febres exortas maiores iis, quæ in æstate, atque in iuuenibus fiunt, affirmamus. quod iis magnus lapsus obseruatur, qui illarum esse præualidas causas explicet. Barbarica itaque corpora sicca ac squalida, peste correpta, necesse est affirmare, ex magno in ipsis lapsu obseruato, causas putredinis habuisse præualidas: & consequenter putredinem factam intensiorem ac excellentiorem illâ, quæ in temperatis corporibus (qualia sunt Græcorum, & Syrorum.) fit. in illis enim ad putredinem ob siccitatem magnus, & in his ob humiditatẽ paruus lapsus obseruatur. in quibus paruas ad putrefactionem, & in illis præualidas concurrisse causas dicendum erit, vt in febre æstatis, & hyemis. in hac enim ad concitandam febrem præualida causa est necessaria, veluti æstate quàm facile ex qualibet causa homines in febres incurrunt. Quam præualidam causam putrefacientem corpora Barbarorum, præ squalore ac siccitate ad putrescendum valde inepta, necessario esse calorem extraneum in iis corporibus susceptũ existimo: si enim prauo ipsi victu vterentur, suspicio esset de intensissimo ambientis calore, vt ab ipso ita excellentem susciperent putredinem, veluti apud Athenienses olim ortam fuisse pestilentiam ex Gal. nuper dictum est. Cæterum cùm vel ab aëre, vel ab aliqua alia causa hic externus naturali contrarius calor ea corpora putrefaciens, accedat, obscura non est causa, cur illi ita intensius ab ea putrescant. Quando iam priori causæ, (quam ego omnino ignoro.) alia coniungatur, quæ cur in illis corporibus intensiores illæ generentur putredines, declarat. Namque omnibus manifestum est, humores omnes, par-

tesque corporis proprio calore destitutas, ab alieno vel extraneo computrescere. vt Gal. docuit in lib. 4. de simp. med. facult. atque, vt nuper quoque dictum est, humores naturali ac proprio suo calore destitutos ac priuatos, putredinis expertes seruari non posse, sed necessario putrescere. quo fit, vt qui humores magis suo calore destituuntur, & qui minus, maiorem, atque minorem necessario subeant putrefactionem. Cur igitur iis probè auditis cur Barbarica corpora sub continuo calidissimo cœlo degentia, tam intensam contrahunt putredinem, admirabimur? quando maximus continuusque, quem semper experiuntur, calor absque aliqua refrigeratione, illorum corporum naturalem calorem dissipet, & dissoluat, ipsaque corpora extraneo ad putrescendum agenti subjiciat, atque etiam cum frigore careant, non diffletur, ac refrigeretur. Aër enim summe calidus, continuè marcescit, pessimusque fit, atque corporum calorem innatum corrumpit ac dissoluit. quo dissoluto intensissimas fieri putredines non est mirum, atque ab his pestiferos morbos, qui caloris adiumento, & latius expanduntur, & acutiores sæuioresque euadunt, non secus quàm dicunt medici, venenorum calidiora, magis, & minus calida, minus ad nocendum esse efficacia. Hincque colligunt multi, in locis sub frigidiori cœlo positis homines mitiorem pestilentiam pati, vt in Boemia, Germania, Polonia, & aliis frigidioribus orbis plagis obseruatum est. ibi etenim pestilentiam mitissimam, ac ipsis admodum domesticam patiuntur. Cum igitur Barbari ex continuo immodicoque cœli calore (summè enim calida regio est Barbaria) naturali calore imbecilli, ac pauco fruantur, mirum non est, si ipsorum corpora excellentissimas suscipiant putredines; & Græci & Syri temperatiori cœlo vtentes, si multum innatum habentes calorem, non ita intensas excipiuat putrefactiones, quoniam apud ipsos calor extraneus debilis est, & insitus multus, veluti apud Barbaros insitus paucus, & extraneus multus. mirumque ob id non est, si Barbarorum corporum peste infectorum putredo sit præstantior eâ, quam Græci, Syrique patiuntur. & eius non minus contagium apud hos minus excellens sit, ad hominesque inficiendos præpotentius apud illos, excellentius, acutius, prævalidiusque. atque hæc de vehementia pestilentis illorum putredinis, contagij fortitudine, ac imbecillitate, ex efficientis causæ ratione indagata dicere volui. Nunc vero de eadem re ex materiæ putrescentis

occasione differamus; Nam multa existunt, à materia, quæ ibi putrescit, cognita, quæ eam pestiferi contagij præstantiam maiorem & minorem confirmant. Siquidem corporum humores ibi putrescentes maiori ex parte, cœli vtique ratione biliosi, atque exusti existunt, qui quantò sunt ad putrescendum difficiliores, eò putrefacti intensiorem acutioremque putredinem excipiunt. Quod quidem clarissime significant symptomata, ac morbi ex putrefacta bile, ac atra bile, vel exustis humoribus orta: quæ omnia acutissima, vehementissima, atque horrendissima existunt, vt medicis praxim exercentibus notissimum est. In febribus à putredine biliosorum exustorumque humorum ortis, sæuissima symptomata, ac horrendissima obseruari, quæ ægrotos male habent, citissimeque aliquando interimunt, cuique planè clarum est. Accedit quod putredo in sicca materia suscepta, longe illâ, quæ in humida accenditur, acutior, atque diuturnior existit, vt cognoscere possumus in omnibus formis artefactis, tum in sicca, tum in humida materia receptis; in hac enim quæ excepta sunt, facile corrumpuntur, atque citò delentur; in illâ, maxima difficultate, atque longo tempore. Cui enim ignotum est, figuram in cera facile imprimi, atque facile corrumpi, ac deleri, in ferro & lapide quàm difficillime, & tardissime? Non videtur itaque à veritate alienum affirmare, contagium pestis Barbariæ in corporum humores ficciores accensæ acutius, excellentius, diuturnius, Græco ac Syriaco, quod à putredine promanat in corporum humores humidiores, (quando hæc corpora calida & humida, & illa calida & sicca existant.) esse iudicandum; ideoque in Ægypto ex Barbaria aduectum, vehementius incolas peruadere, atque ipsos atrociter depasci, diutiusque quàm alibi vigere atque perseuerare, insignemque ibi hominum stragem inducere. Hasq; puto causas, cur pestiferum contagium ex Barbariæ locis peste infectis illuc asportatum, citius plurimos homines inuadat, quàm ex Græciæ Syriæque locis profectum, atque diutius ibi viuat, atrociusque eam gentem feriat, atque perdat. His auditis, audiendum etiam est tempus, quo ibi pestis manifestatur, & non minus cognoscendum est, quanto tempore duret, quando audierim, Iunio mense, Sole æstiuum tropicum permeante, omnem pestilentiam ibi consumi, atque aboleri. Ideo istud mihi nunc narrare non te pigeat. ALPIN. Libentissime à te nunc expetita dicam. atque nunc, tempus frustra conteramus, etiam loqui incipiam.

Quo tempore pestis loca Ægyptia inuadere soleat, & quo tempore ipsa desinat. Cap. XVII.

ALPINVS.

PESTIS Cayri, atque in omnibus locis Ægypti inuadere eos populos, solet ineunte Septembri mense, vsque ad Iunium: his enim omnibus mensibus à Septembri ad Iunium vsque pestis aliunde per contagium illuc asportata, eam gentem inuadere solet. Quæ primis in his mensibus accedit omnium est sæuissima, maximéque, si à Barbariæ locis proficiscatur, vniuersam etenim ipsa illam vrbem asperè depascitur, multos, propemodúmque infinitos mortales perdit. Minus sæua est, quò tardior illuc accessit, viderique incipit, ita vt quò tardiùs venerit, eò mitior ac breuior sit iudicanda: quoniam cum angustum habeat temporis spatium, quo serpere per populum posit, nequit omnes suas in homines illos vires ostendere. Iunio vero mense, qualiscumque & quantacumque sit ibi pestilentia, Sole primam Cancri partem ingrediente, omnino tollitur, quod multis planè diuinum esse non immerito videtur. Sed quod etiam valde mirabile creditur, omnia supellectilia pestifero contagio infecta tunc nullum contagij effectum in eam gentem edunt, ita, vt tunc ea vrbs in tutissimo ac tranquillisimo statu reducatur, ex summe morboso; atq; morbi particulares, sporadici à Græcis vocati, tunc apparere incipiũt, qui nusquam gentium tempore pestis apparebant. GVILAND. Sed nunquid aliis tribus sequentibus mensibus pestis illuc profecta populum illum corripiat, atque quam ob causam omnis pestilentia mense Iunio abigatur, atque omnino desinat, libenter etiam nunc ex te audirem? ALPIN. Iunio, Iulio & Augusto mense nunquam, vt Ægyptij affirmant, visa est pestis illuc ex infectis locis profecta, quæ eos populos inuaserit. Quam vero ob causam ab Ægypto illo mense omnis pestilentia, quantacumque & qualiscumque sit, tollatur, nunc venari ac indagare conabor. Arduam sanè ac difficillimam hanc cognitionem esse existimo, proinde non ita facile à me excogitata causa proferẽda est, sed prius ipsam veritati comparare, ac rectè contemplari debeo, & mox in lucem proferre. GVILAND. Sapienter istuc illo pacto facies, sed quoniam tandiu ibi cum ea gente versatus es, non dubito illiusce effectus veram ac

certam causam te ab iis accepisse, atque didicisse, vel teipsum ratione atque euentibus indagasse. Cupio igitur te nunc de his audire.

Qua causa Cayri qualiscunque pestilentia sit, mense Iunio omnino tollatur. Cap. XVIII.

ALPINVS.

NIHIL est, neque fit aliquid eo in mense, scilicet Iunio, quod vrbem à pestifero morbo infectam in salubrem statum mutare dignoscatur; Nili fluminis excepto augmento, quod ipsum constantissime die septima decima mensis Iunij aëris illiusce temporis mutatione ab immodico caloris æstu inæqualissimo, ab Austrinis, Eurisque ventis, vt nuper dictum est, concitato, ad aërem minus calidum, sed æqualem, & continuum, siue ab Austrina morbosa constitutione in Septentrionalem salubrem facta. Namque aër tribus fere mensibus ante æstiuum Solstitium, quo tempore vniuersum pestis contagium absumitur, interruptè calidissimus, fereque suffocans animalia, ex Austrinis, Eurisque ventis interruptè, vt superius sedulo narratum est, calidissimum spirantibus, obseruatur, inæqualissimusque etiam, quia ij venti non diu perseuerant, sed paucis quibusdam tantum diebus, plerumque tribus spirare soleant, & mox desinere, à quibus subitò venti alij perflant, admodum corpora refrigerantes. Atque ab his paucis post diebus rursum summe calidi redeant, aëremque non parum ab aliis refrigeratum ad immodicum calorem confertim mutant. Quamobrem aër calidissimus, æstuosissimus, inæqualissimus, pessimusque iis tribus mensibus ingruit, & qui ipsum itidem sequitur, accedente Solstitio æstiuo, etsi valde & ipse calidus sit, est tamen continue æqualis, vniformis, non confertim, sed sensim ac sensim mutationes, quæ cœli ratione fiunt, inferens. Accedit etiam per id tempus Septentrionalium ventorum, quos nostri Etesias appellant, spiratio. Incipiunt etenim Sole signum cancri ingrediente, è Septentrione ij venti spirare; qui totis Iulio, & Augusto mensibus constanter, placidissimeque perflant, & toto fere Iunio mense, Campsinis ventis absorptis, iidem Septentrionales venti orti, con-

ſtanter ſpirare incipiunt, hique proculdubio exiſtunt, quos Gal. aliique Prodromos vocant. Hæcque per id temporis incipiunt obſeruari, à quibus fortaſſe non immeritò cauſam extinctionis peſtis, morboſique in ſalubrem ſtatum mutationis pendere arbitror, quando nulla alia ex conſeruatricibus cauſis, quas vulgus medicorum res non naturales appellat, aëre excepto, ibi eo tempore appareat, in quam morboſi ſtatus inſalubrem mutationem referre poſſimus. Ideo neceſſarium erit, huiuſce mutationis cauſam aëris mutationi acceptam referre: & quoniam tunc aër mutatur ab æſtuante calore, inæquali, in minus calidum, & æqualem, atque continuum; mirum non erit, ſi quemadmodum prius aëre à Campſinis ventis, calore ſuffocante, atq; inæqualiſſimo, quippè modò calidiſſimo, modò frigido effecto, ac vigente, morboſus ſtatus obſeruabatur; ita eodem in minus calidum, atque in æqualem, & cõtinuum mutato, etiam morboſum ſtatum in ſalubrem mutari, nõ immeritò dicendum erit. Corpora enim in hoc aëris ſtatu valde calido, continuo, ac omnino æquali, ſemper calfaciente, difflatur, aperiuntur, euacuantur atque exſiccantur. Nam quiſque per id temporis ſæpiſsime per diem largiſsime exudat, quo fit, vt peſtiferum etiam contagium ab aëris inſigni & aſſiduo calore exolui, atq; diſsipari non iniuriâ ſit credendũ. A Nili fluminis facto augmento, aërem in hunc ſtatum mutari poſſe aliquibus forſitan videbitur, quòd eodem tempore, ſcilicet Sole Solſtitium tenente (cùm annis ſingulis flumen creſcere incipiat die decima ſeptima menſis Iunij) conſtantiſsime obſeruetur, hunc aëris ſalubrem ſtatum vagari. Quod ſanè ita non eſſe oſtendit illo tempore, quo ibi omne peſtilens contagium abſumitur, Nili incrementum obſcuriſsimũ, ac pauciſsimum eſſe, ex quo aër non poterit vſque adeo alterari, ac à priori ſtatu mutari, qui poſsit morboſum eius ſtatum corrigere, aut omnino tollere. Itaque illiuſce fluminis incrementum eſſe in cauſa vt peſtilentia illa deſinat, non erit credendum, quãdo alio tempore euaneſcit peſtis, & aliò flumen ſuum ſuſcipiat augmentum, quod aërem multum alterare queat. Peſtis extinctio nihilominus coincidit cum fluminis augmenti principio, ſed quia incrementi initia tenuia ſatis ſunt, atque ita obſcura, vt vix ab omnibus dignoſcãtur, per id temporis inceptam eſſe illiuſce auctionem ita, vt vel nihil, vel parum aër præſentis eius temporis, à priori ſtatu mutatus ſit. quomodo itaque aër vel nihil, vel paruiſsime mutatus

tantam vim habere potuerit, qui possit mutare statum pestilentem in saluberrimum? certè nemo hoc affirmare audebit, nisi dixerit etiam tolli pestilens contagiũ ab occulta aliqua causa; veluti principium quoq; augmenti fluminis illius per singulos annos, eodem mense, die, & hora constantissime ac semper obseruatũ, ab eadem occulta causa pendere multi non immeritò affirmant, quando huius perpetuo incipientis augmenti causam posse naturæ principiis indagari, ac vere cognosci, nullo modo posse fieri mihi videatur. Hincque ancipites nos non immeritò fieri, quod Nili aquæ illud augmentum ex pluuiis Æthiopum principium habeat, quoniam nullibi pluuiæ semper fieri incipiunt eadem tum die, tum hora, vt possint eadem die semper flumen aliquod augere; quod si verum esset, vtique dubitare omnes possent, causam generationis pluuiarum, in aëris temperiem inconstantissimam referri debere. Quare non videtur verum esse, pestis illam dissolutionem tempore eodem, quo flumen augeri incipit obseruatam, posse à Nili augmento causam habere. An vero ipsa referri possit in Etesiarum spirationem, quando hi venti tunc spirare incipiant, placidissiméque per totam æstatem continuent? Sed non desunt aliqui, qui ventos (quòd ipsi incipiant accedente Solstitio cancri,) esse Etesias denegent. Namq; omnes, qui de his scripsere, eos flare incipere à canis sideris ortu affirmant, vt Gal. in lib. de caus. procatarct.
cap. 1. atque in 1. epidem. memoriæ prodidit. De his vero Plinius in lib.
com. 1. 2. Nat. hist. scripsit, ita dicens: „Ardentissimo autem æstatis tempore exoritur Caniculæ sidus, Sole primam partem Leonis ingrediente, qui 15. ante Augusti Calend. est. huius exortum dieb. octo ferme Aquilones antecedunt, quos Prodromos appellant. Post biduum autem exortûs, iidem aquilones constantius perflant diebus quadraginta, quos Etesias vocant." Cum igitur Cayri hi venti constanter flare incipiant sub Solstitio æstiuo, non poterimus statuere eos esse Etesias. GVILAND Non ob id tamen ita facile negandum erit, quod Cayri venti illi solitum tempus, quo in Italia Etesias flare multi scripsere, antecedant, ferè per mensem non esse Etesias, quando alia eorum ventorũ signa obseruentur. Nam ex Septentrione ipsi spirant, constanterq; flant diebus quadraginta, & multo pluribus etiam, non asperéque, sed summe placidè spirant, diéq; ab ortu Solis incipientes, auram frigidiusculam efficientes; quæ omnia tales ventos denotant. Quam vero ob causam ibi

inci-

incipiant ſub Solſtitio æſtiuo,& Italiæ in locis eo tantum Solſtitio peracto ab ortu caniculæ per aliquot dies, ibiq; longiori quoque tempore, quàm hic obſeruetur, ſpirent, non eſt noſtrum nunc conſiderare, ac contemplari. Neque planè veram eſſe Ariſtotelis ſententiam in lib. 2. meteororum literis traditam, hinc dubitari poſſet, quando is dixerit, à reuerſione Solis à Solſtitio Cancri, dum Leonem ingreditur, Septentrioni multo calore communicato, ab eoque eorum locorum niuibus glaciéq; liquatis, flatus inde excitari, à quibus Eteſiæ ortum habuerint. Quando in Ægypto Sole ad tropicum accedēte, Eteſiæ fiant. Quod ſi ita eſſet, proculdubio aut eodem tempore, tum in Italia, tum in Ægypto obſeruarentur, aut prius in Italia ſentirentur, quàm ad Ægyptum perueniſſent. Sed cum prius ibi conſpiciantur, dicendum erit ab eadem effectrice cauſa ab Ariſtotele ſignificata, ſcilicet calore, eos ventos naſci, ſed non à liquatis niuibus, glaciéque locorũ Septentrionalium, ſed Græciæ aliorúmq; Aſiæ minoris, quæ ſunt Ægypto proxima, quæ habent excelſos montes, à quibus niues calore liquatæ halitus Ægyptiis locis mandantes, illos profectò ventos efficiunt. Non puto igitur ab re nunc ex te dictũ eſſe, illos ventos incipientes flare in Ægypto, Sole Cancrum ingrediente, & perdurantes fere toto menſe Auguſto, eſſe Eteſias. Tu modo perge ad inceptæ reliquum orationis. ALPIN. Ab his igitur ventis aërem alteratum, eſſe cauſam cur peſtis illa diſſoluatur, multi illorũ affirmant. Quod etiam non videtur penitus à veritate alienum, quando id multis etiam rationibus nobis perſuaderi poſſit, in primiſque ex contrariorum naturæ ratione: namque nulli dubium eſt, auſtrinos eos ventos, quos diximus ab iis populis Campſim nuncupari, natura ac qualitate opponi Septentrionalibus Eteſiis vocatis: Quod cum verum ſit, non erit mirum, diuerſum planéq; contrarium ſtatum, cum Eteſij ventis dominātur, aërem habere, ab eo, qui Campſinis oppoſitis ſpirantibus prius obſeruabatur. Ideo ſi his vigentibus in aëre ſtatus aëris fuerat morboſus, procul dubio ipſis abſorbtis, Eteſiiſque oppoſitis flare incipientibus, conſtantérq; flantibus, in oppoſitum, qui eſt ſalubris, ipſum mutari debere affirmandum erit. Accedit natura Eteſiarum, quæ aduerſatur peſtilentibus conſtitutionibus, quemadmodum auſtrina putrefactionibus fauere, obſeruatur. quod Gal. in primo lib. de temp. ita ſcriptum cap. 4. reliquit. Deprehendas ex Borea, qui ſiccus naturâ & frigidus ven-

„ tus eſt, omnia quàm diutiſſime imputria durare, contra putreſce-
„ re facillime auſtrino flatu. Amplius particulatim Gal. hos ventos aëri ſalubritatem inducere in multis locis nos docuit; in lib. enim
„ 3. epidem. dixit: Si Eteſiæ in æſtate fiant, multa mala prohibere,
„ quæ iis non flantibus fierent: ideo de peſtilenti ſtatu inquit: Quo
„ tempore ſi Eteſiæ ſpiraſſent, morboſum humani corporis ſtatum
„ omnem abſterſiſſent, Æſtatem Eteſiis carentem admodum morboſam eſſe pluribus in locis ſcriptum reliquit. Et proinde Hipp.
„ æſtatem peſtilentis naturæ deſcribens, ait: Æſtas ſerena erat & ca-
„ lida, magni erant æſtus. Eteſiæ paruæ diſperſim ſpirarunt. Ex his igitur dicere poſſumus illiuſce peſtis abolitionem vel extinctionem ab Eteſiis tunc flare incipientibus, aëremque in oppoſitam temperiem mutantibus, non paruam occaſionem, vel cauſam habere poſſe. Dicunt etiam multi, quod calor æſtatis immoderatus diu durans, abſque quod contrario aliquo frigido vento diffletur, ac ventiletur, non poterit diu ſeruari quin corrumpatur vel putreſcat, veneficamque acquirat qualitatem. Non poſſe vero peſtem illam extingui atque deleri ab Eteſiarum ſpiratione, hinc etiam dubitari poteſt, quòd peſtis in multis locis, quamquam Eteſiæ valde ſpirarint, non fuerit extincta: vt in peſte anni 1575. Patauij obſeruatum eſt. Itaque cum ex nuperrime dictis de his dubius non parum hac eadem de re ſim, obſecro ne te pigeat, de cauſis, quibus illam apud Ægyptios peſtilentiam deleri putas, tuam ſententiam proferre. G V I L A N D. Peſtilens contagium totum per illud temporis perpetuò annis ſingulis extingui, ſcilicet menſe Iunio, cum Sol primam cancri partem ingreditur, id ex aëris mutatione accidere mihi videtur, quando nulla aliarum ſanitatem conſeruantium cauſarum obſeruetur ibi eſſe, quæ id facere queat. Aërem vero ipſum ex morboſo ſtatu in ſalubrem mutari tunc temporis ex particulari temperie ſuſcepta, alienum eſſe à veritate non iudico. Is etenim, vti ex te audiui, eo tempore fit priori minus calidus, quamquam valde & ipſe calidus ſit, ſed continuus, æqualis, eodemque modo perpetuo conſtans, qui ſi quas ſuſcipit alterationes ac mutationes, illas non confertim, ſed ſenſim ac ſenſim recipit: Quo ſanè tempore ab ipſo corpora (cum remiſerit calor ille æſtuoſus à Campſinis ventis euectus, ſuffocans) melius ſe habent, eumque calorem facilius ac melius perferunt: quoniam is tunc habet calorem à cœlo, cui illa corpora iam aſſueta ſunt, in ipſoque

[margin: epid. ... om. 3. ... ext. 71.]

nata, non autem à ventis, veluti antea fuerat, aduenam temperiem ipsorum aëri inducentibus. Hincque æqualis & constans fit, quòd à ventis mutationem nullam suscipiat. Illo itaque aëre tunc multum calfaciente, atque perpetuo eodem modo perseuerante, corpora ipsorum admodum exudant, aperiuntur, atque siccantur. quibus tum in ipsis corporibus, tum in vestibus, aliisque omnibus supellectilibus, omnis excrementitia humiditas dissoluitur, atque consumitur, eaque maxime, in qua pestilens illud contagium fundatur, atq; ab ipsa fouetur. A vehementi aëris caliditate omne contagium dissolui posse, vel omnes mulierculæ sciunt, quæ laneos pannos, ceteráq; domorũ supellectilia quouis contagio infecta, per multos dies Soli, vt ab his contagij omnem suspicionem abigant, exponunt, neque longa experientia, vt cognitum est, sua spe vnquam frustantur, reddentes hæc omnia ab omni contagio munda, ac libera. Atque hinc mirum vtique non est, si hi populi infecti pestifero contagio, aëri summe calido, æquali, corpora multum difflãti, aperienti, tum per insensibilem transpirationem, tum per copiosum, assiduumq; sudorem euacuanti, & exsiccanti expositi, ab eo liberi fiant. Certum enim est, ac apud omnes ibi obseruatissimum, omnia corpora per id temporis summe difflari, sudoribúsque assiduis copiosisque, ac insensibili transpiratione exsiccari. Quæ quantum conducant ad abigendam è corporibus omnem putredinem, neminem medicorum ignorare certò scio, qui tamen in Gal. scriptis sit versatus. Namque is in 1. lib. de diff. feb. cap. 4 hos duos esse præcipuos scopos ad præseruanda corpora à pestilentia dixerat, his verbis: Erat autem eorum summa, vt ostendit idem Hippocr. ipsa putrefactio. quod cum nos præuidissemus statim ab initio, quæcunque corpora humida videbamus, omni via exsiccare conabamur. quæ vero licciora, in iis antiquum habitum conseruabamus. at in quibus superfluitates redundabant, hęc purgationibus sanabamus: Obstructiones autem foraminum aperire, atque abstergere studebamus. Paulóque post dixit: vna siquidem ac prima est in omnibus communis intentio, quod corpus quàm maxime superfluitatibus vacet, atque optime spiret. Quamobrem, quod ea aëris temperies admodũ corpora exsiccet, atque difflet, existimo non immeritò fore putandum, inde absumi eam pestilentiam, eiúsque omne contagium, exsiccato scilicet vel dissoluto ab eo calore aëris humido in pannis, & omni supellectili

veste, qua putredo, eiúsque contagium fouebatur, atque iis corporibus euacuatis, exsiccatisve, atque difflatis. ALPIN. Hæc veritas videtur non parum obscura, ac dubia, cum in prima æstate, vel æstatis parte, in qua summam vigere pestilentiam diximus, oporteret etiam eandem corporum vigere salubritatem, quando aëris tunc summa caliditas queat & ipsa omnem contagij humiditatem à pannis, cæterisque aliis suppellectilibus consumere ac resoluere, non minusque illorum corpora, tum per sudorem copiosum, tum per insensibilem euacuationem exsiccare, atq; difflare. GVILAND. Intelligere arbitror ex his, vnde tibi orta sit hęc difficultas, respondeóque, aërem primæ æstatis partis etsi calidissimus sit, ea vtique efficere non posse, tum præ immoderata caliditate ferè animalia suffocante, tum præ eius inæqualitate: namque vt dixi, postquam æstuantissimi Campsini flârint, subito oppositi validissime spirare solent, frigidi, quibus neque contagij humiditas consumi potest, cum calor diu non perseueret, neque corpora exsiccentur, neque difflentur ob eandem causam. Calor etenim eius prioris status non est aptus, vt putredinem deleat, sed potius ipsam concitet, quando ab eo natiuus calor summe labefactetur, ac exoluatur. Nam corpora superfluitatibus scatentia, ad hoc, vt à putredine ipsa vindicari possint, non solum exsiccatione, quæ fieri potest ibi præ intenso calore molita euacuatione vel per sudorem, vel per halitus, opus habent, verum non minus difflatione atque naturalis spiritus, calorisve restauratione, aliter calor natiuus dissipabitur: in aëre vero immoderatè calido corpora euacuationibus exsiccari possunt, & difflari, sed non restaurari vitales spiritus, qui sola refrigeratione, quæ fit frigidi aëris inspiratione, nutriuntur, fouentur, atque restaurãtur. Hincque secundæ æstatis assiduus calor calidus, continuus, æqualis ac vniformis poterit corpora exsiccare, ipsorúmq; meatus aperire, atque Etesiis simul frigidum temperatum spirantibus toto illo tempore, corporum etiam vitalis spiritus poterunt restaurari, ac foueri. Nili vero augmentum eodem tempore inceptum posse huic aëris salubritati conducere, planè ignoro. quod tunc & obscurissimum sit, atque etiam, quia potius humiditate, quàm siccitate aërem refert, atque alterat; quæ aëris qualitas omnino inutilis ad tollendam putredinem cognoscitur, quando potius omnem putrefactionem pro causa in qua fit, humiditatem habere omnes nouerint. Hæc idonea iudicaui, quæ

propoſitam dubitationem probè ſoluere potuerint, quippe Iunio menſe omnem peſtilentiam, eiuſque omne contagium aboleri ex aëris temperie calida, ęquali, vniformi, atque continua, Eteſiarumque ſpiratione, quibus corpora, tum per ſudorem, tum per inſenſibilem tranſpirationem exſiccantur, difflantur, atque refrigerantur. & hæc de peſte loca Ægypti inuadente ſufficiant. tuque perge alia enarrare. ALPIN. Omnia iam vna die, quæ in ipſa dicenda propoſueramns, peracta vides, eſſetque ad alia tranſeundum. Sed quia nos Solem ſub horizontem deſcendere perſpicimus, in aliam diem aliis de rebus ſermonem differamus; ad ipſorum autem medicinam mane accedemus. Domum itaque eo, atque huc mane Deo annuente reuertar. Quidque tunc pręciſe ſit dicendum, ſimul terminabimus. Vale. GVILAND. Vale & tu, dum huc etiam veneris. Diluculoque in viridario me conferam, atque te, vſque dum redeas, expectabo.

FINIS PRIMI LIBRI.

PROSPERI ALPINI
DE MEDICINA ÆGYPTIORVM
LIBER SECVNDVS.

De vsu mittendi sanguinem, apud Ægyptios Medicos frequentato, & cur apud ipsos sanguinis vacuatio sit familiarissimum remedium. Cap. I.

GVILANDINVS, ALPINVS.

VM te nondum ad me rediisse Sole iamdudum diem aperiente admirarer, demũ in via te conspicio, externis ferè sopitis sensibus, gressus cũ profunda quadam animi cogitatione mouere, quasi semistupidum, atque comatosum, viridarium versus deambulentem; à qua tamen non ausus sum te reuocare, ne tuam aliquam voluptatem perturbarem, sed quid istud est, quod tu ambulando ita profundè cogitas, atque ita altius contemplaris? ALPIN. Ne frustra tempus conterem, eundo, atque more Peripateticorum deambulando, varia præsidia, quibus Ægyptij medendo vtuntur, in memoriam reuocabam, materiamque ita paratam mecum ipse reputabam futuram de ipsa hodierno die tractationem, ne ego, vbi te in viridario conuenissem, in mora interim essem nostris iam cœptis sermonibus. GVILAND. Recte sanè fecisti, eam te nunc vbi in huiusce amœnissimi viridarij secretiori solito recessu ambo conuenimus, referre æquum est. ALPIN. Tres esse medicinæ curatricis partes, (quas fontes auxiliorum, vel præsidiorum vulgus medicorum appellat.) omnibus manifestũ est, ea scilicet, quæ victu, quæ medicamentis, & quæ manu exercetur. has vocant nostri diæteticam, pharmaceuticam, & chirurgicam. prima omnem victus rationem

continet, quæ ægrotis conducit; secunda medicamentorum vsum complectitur; tertia ea præsidia pertractat, quæ manus operâ adhibentur. Cum itaque omnes hæ medicinæ partes iuxta illorum populorum vsum percurrendæ nobis sint, ne quippiam ad medendum vtile omittamus, in primis à postrema parte exordiri, ab historia quippè auxiliorum, quæ manu exercentur, optimum fore iudicaui, presertimque à mittendi sanguinis ratione, quam illi sequuntur, quòd hæc medicinæ pars apud ipsos in curandis morbis sit cæteris partibus vsitatior, atque familiarior. Præcipua vero huiusce partis capita, de quibus nunc instituenda est oratio, eundo & cogitando, priusquam huc peruenissem, planè firmaui. Quæ omnia nihil aliud decernunt, quàm mittendi sanguinis rationẽ, atque vsum apud Ægyptios frequentatum, tum nonnullas etiam vsus partes variis morbis addictas, inurendi, cauterizandiue, atque quasdam etiam præcipuas alias chirurgicas operationes, tum ad suppuratos, tum ad hydropicos, tùm ad illos, qui ex lapidibus in vesica dolent, atque ægrotant, ad aliasque etiam multas affectiones. Sed quid in his ampliùs moror? melius est, vt de his nunc loqui incipiam, ne inceptum hunc diem sine longa linea abire sinamus. GVIL. Iam his præmissis, tempus est, vt ad vsum mittendi sanguinem apud ipsos frequentatum, te conferas. Ideo, si lubet incipere poteris. ALPIN. Communissimum est, admodumque familiare in tota Ægypto medicum præsidium, quod sanguinis missione tractatur. Ita, vt omnes cuiusque sexus, ætatis, complexionis, quocumque anni tempore, in quouis morbo libentissime largius, sepiusque variis modis mittere sanguinem consuescant. Omnesq; sanguinis euacuationem libentius, quàm alia medica presidia admittunt. quisque etenim huic remedio nimium confidens, ipsum quocumq; morbo correptus magna spe arripit; idque triplicem ob causam, in primisque, quòd omnibus plane persuasum sit, vt superius dictũ est, quoslibet ferè morbos ibi vel à caliditate omnimoda oriri, vel cum aliis causis caliditatem etiam adesse. Ex quo quælibet sanguinis euacuatio multum refrigerat, sanguinis missione ita facile vtuntur. Secundo, ibi quisque arbitratur, corpora illa multo sanguine abundare, ob largum aquæ Nili fluminis vsitatũ potum, quæ vt illorum est opinio, tota in sanguinem vertitur, vimque gignendi sanguinem ipsam ex eo tempore putant adeptam, ex quo Moses Dei precepto aquas in sanguinem mutauit. Demum addunt etiã, ea corpora non esse mali succi,

quæ cachochyma Græci vocant, sed boni multique sanguinis, quæ plethorica plenitudine correpta, dicunt. GVILAND. Omnium morborum causam præcipuã habere, caliditatem, quod isti autumant, planè falsum, atque à veritate alienum est; neq; hoc vlla egere demonstratione, existimo, cum nulla ex parte id verũ esse possit: nam si ex vno homo constaret elemento, vtique, vt dicebat Hippocr. non doleret. Corpora enim variis pro varietate præcipuorũ membrorum, naturis constant, variisque humoribus redundant, adeo, vt interim à caliditate, vnoque humorum exuperante laborent, & interim à frigiditate, ac alio humore, vel aliquando à multis simul iunctis. Et si corpus aliquod calidis præcise morbis, ob eius temperiem, obnoxiũ erit, non tamen omnino. Redundare vero plurima ipsorum multo sanguine vtique verum est; quoniam omnia eorum viscera quo ad calorem, vt dictum est, temperata, bonique succi existunt, quo temperamento omnes cibos in bonum sanguinem mutant; veluti contra, cachochyma corpora mali temperamenti causâ, quoscunque etiam optimos cibos in malum sanguinem vertunt. Atque hinc vsus mittendi sanguinem ita apud eos inualuisse dici potest, quando ex omnibus medicis præsidiis, omnia fere corpora, quia sanguine potius, quàm aliis humoribus plerumq; offendi soleant, sanguinis euacuatione promptius iuuentur. ALPIN. Verum dicis, sed de sanguinis euacuatione, idem, quod ex vsu alterantium medicamentorum illis aliàs euenisse dictum est, contingit. Etenim quia illorum locorũ populi, ob cœli, sub quo degunt, multam caliditatem, putant omnia illorum corpora esse summe calida, atque à calore fere semper affici, minimeque à frigore, quæ corporum credita temperies omnem calidorũ medicamentorum vsum eos abhorrere coegit; frigidaque complecti, atque frequentare: non secus quàm etiam frigidorum locorum accolæ immodice calidis operam dare, à frigidis timere consueuerunt, ita Ægyptij in missione sanguinis se gerunt, putantes corpora omnia, tum à calore ob cœli statum pati, tum à copia sanguinis, quòd assidue ipsa multum sanguinem congerere arbitrentur; & quia sanguinis euacuatio vtrique incommodo prompte, ac tutò succurrit, quoniam tum refrigerat, tum plenitudinem demit, libentissime eam amplectuntur; sanguinemque tum largius, tum frequentius quàm deceret, atque necessitas exposcere videretur, in omnibus pueris, iuuenibus, viris, senibus, mulieribus, eunuchis, atque in quocumque

cumque cœli statu, & tempore anni, atque morborum differentia sæpissime vacuant. Demum eò redacta res est, vt tantum euacuationis sanguinis viribus fisi incumberent, vt alia auxilia spernentes, hoc immoderatè vtantur; valdeque in vsu huius præsidij errare mihi videntur: quando tum largius, tum crebrius quàm deceret, audacter mittant sanguinem, atque adeò in multis, in quibus pluribus de causis hoc remedij genus non conueniret. Dictum siquidem est, multa ex illis corporibus ad frigidam temperiem inclinare, hincque & pinguissima ibi multa, & pleraque mollia, rarique habitus, & facile dissolubilis esse; his nulla sanguinis euacuatio familiaris esse potest. vt Gal. in lib. de curat. per sang. miss. testatum reliquit. Quamobrem hoc remedium multis opportunum, in omnibus ab ea gente vsurpari non est laudandum. GVILAND. Non rectè hoc intelligo, sed accurationem, atque absolutiorem illorum corporum temperamentorum cognitionem ex te libenter audirem, sine qua fieri non posse videtur, vt mittendi sanguinis ratio apud illos vsitata nobis innotescat; proinde itera mihi rursum Ægyptiorum corporum temperamenta. ALPIN. Sed vt rectè ea cognoscere possimus, primo ineundam esse puto rationem illius, quæ in variis corporibus est temperies, atque habitus. Quæ recte explicata, facilius illorum hominum naturas, atque habitus varios demonstrabunt. GVILAND. Verum dicis, atque vt commodius videtur, satagito.

De ratione variorum corporum temperamenti, atque habitus, deque Ægyptiorum vario temperamento, & habitu. Cap. II.

ALPINVS.

CVM corporum, eorum qui Ægyptum habitant, temperies atque habitus rursum accuratius à nobis sit cognoscendus, vt apud ipsos mittendi sanguinis vsus rationem vere consequamur, prius vniuersali quadam via ratio varietatis temperamentorum, atque habitus à nobis est cognoscenda. Siquidem illorum corpora omnia esse sanguinea, sanguineque multo abundare, neque dici potest, neque vtique verum est. Nusquam

enim corpora omnia vnico prædita temperamento obseruantur. Necessarium etenim est, vbique multa ex variis conflata temperamentis reperiri, scilicet quæ sanguinis, quæ pituitæ, quæ bilis, quæ melancholiæ naturam sint adepta. quæ temperamenta sequuntur cordis, hepatisque temperaturam: ab his siquidem duobus membris vniuersum corpus propriam nancisci temperiem Gal. in lib. artis medic. testatum reliquit, vel etiam ab alterius illorum dominantis temperamento. Qua quidem ratione quale vtriusq; membri, vel præualentis temperamentum, atque habitus erit, tale obseruabitur in vniuerso corpore. Quo fit, vt si alicuius cor heparq; simul calidum humidumq; temperamentum à natiuitate obtinuerint, idem in vniuerso corpore intueri sit necessarium, idemque erit totius corporis temperamentum, quod in hepate cordis temperamento præualente, vel in corde hepatis temperiem vincente, obseruabitur. Ex quibus dici non immeritò potest, Socrates constat calido humidoque temperamento, igitur vel vtrumque eius membrum, cor & hepar, erunt calida & humida, vel ipsorum alterum alteri prꝗualens. Corporis itaque totius hoc temperamentum prædictorum duorum membrorum, vel alterius altero præualentis naturam sequi est necessarium, veluti calidum & siccũ, biliosum cordis & hepatis simul, vel alterius alteri dominantis caliditatem & siccitatem. Et frigidum siccumq; melancholicum, frigiditatem & siccitatem, frigidumque & humidum, pituitosum, frigiditatem, atque humiditatem eorumdem viscerum, vel vnius tantum, quod alteri præualet, naturam sequitur. Hæcque sunt omnia composita corporum temperamenta, quæ à temperamento cordis atque hepatis simul, vel alterius horum alteri præualentis, proficiscuntur. Cum igitur vniuersum aliquod corpus caliditate & humiditate constat, quod temperamentum sanguineum dicimus, illius corporis vtrumque simul cor, atque hepar calidum & humidum temperate esse, vel alterum illorũ non temperate, sed intense, ita, vt si cor sit calidum & humidum distemperate, hepatis temperatam frigiditatem ac siccitatem superare necessarium sit, & eodem modo hepar, si hanc ipsum obtinuerit temperiem, ac cor ei obstiterit. Si vero cor & hepar æque oppositꝗ fuerint naturæ, ita, vt cor tantum sit calidum & humidum, quantum hepar est calidum ac siccum, atque è contra, temperiem corporis totius temperatam efficient; quod si cor caliditate hepar superauerit, totum corpus tantum in caliditate

excedet, quantus erit caloris cordis exceſſus ſupra hepatis frigiditatem; quemadmodum ſi exceſſerit hepar frigiditate cordis caliditatem, tantum fieret corpus frigidum, quantus erit exceſſus frigiditatis ſuprá caliditatem cordis. Hęcque ſunt corporum temperamenta,modo nuper dicto à temperie cordis & hepatis prodeuntia,ac genita, quæ omnia non in vno, veluti neque illorum vnum tantum temperamentum, in omnibus hominibus reperitur. Quod quamobrem ſit,id eſt cur omnia corpora non vno eodemque temperamento conſtent,ſed multis ac inter ſe variis, ex te nunc libenter diſcerem. GVILAND. Miror cur cum tu ſis adeo aſtronomis addictus,huius rei cauſam ab ipſorum obſeruationibus addiſcere nolueris,quando omnes aſtronomi corporum naturas à cœleſtis ſchematis in hora natiuitatis ſupputati obſeruatione ſpeculentur.Conſiderant enim quæ cœli facies, in ea hora, qua quis natus eſt, terris incumbebat; cœlum ſiquidem in duodecim partes diuidunt, & in qualibet illarum (quas ipſi domus appellant.)conſiderant ſignum, quod ex duodecim cœleſtibus imaginibus ea hora reperiatur, atq; ex erraticis ſtellam ibi ſimul inuentam; ex horumque omnium,ſcilicet ex domo, ſigno, & ſtellis ibi ortus tempore obſeruatis iudicium excipiunt, naturaſque hominum venantur à prima domo, quæ eſt orientalis cœli pars, & ex ſigno ac ſtellis, quæ in ea domo inuenta fuerunt, vel eam domũ reſpiciunt. Tuam itaque naturam calidam humidamq; illi affirmarent,quoniam in tuæ generationis ſchemate libra aſcendens obſeruetur, quam naturam ab eo libræ ſigno manifeſtari aiunt calidam humidámq; temperatam,hincque etiam hilarem ac muſicæ non minúſq; veneri deditum hominem ſignificari, à venere libræ domina;literarumque ſtudiis præſertimque aſtronomiæ, philoſophiæ, medicinæque operam te maxima delectatione deditum,Mercurius in nona domo in ſigno Geminorum clare iudicabant; eodemque etiam in nona inuento,nuper dictarum ſcientiarum cauſa te longiſſimas peregrinationes, faſtidioſiſſimaque itinera proſecuturum. Sed cur ego de te tanta ex aſtronomorum mente loquor, de quo exempli cauſa dicendum ſuſcepi, vt oſtenderem cum aſtronomis, hominum temperamenta, ac naturas ex ſigni natura, atque ſtellarum, orientis in prima cœli domo inuentarum cognoſci. Sed iſtis cauſis omiſſis, aliæ ad hanc rem firmiores ac veriores ſunt indagandæ. ALPIN. Gratiſſimum mihi fuit ea ex te audiuiſſe, quibus meam ad aſtronomorum ob-

seruationem naturam retulisti; quæ cum haud planè verum attingant, perge modo physice magis me docere, cur varij homines inter se variis constent temperamētis, vel naturis. GVILAND. Qui de natura scripserunt, in multis hominibus diuersorum temperamentorum, vel naturarum causas, verius, ac manifestius nobis demonstrarunt. Namque Aristoteles omnium philosophorum facile pri-
text. 16. mus in lib. 2. de physico auditu affirmauit, Solem atque hominem, hominem sanè generare, vt ipse doceret, ad animalis generationem duo agentia esse necessaria, quippè agens proximum, atq; remotum: proximum est homo, qui vt animal ad sui similis generationem, agit. Sol vero est vna ex causis efficientibus remotis; quæ etiam concurrit ad eandem animalis generationem adiuuandam, & efficiendam. Agunt vero vtraque in materiam bene dispositam ad agentis formam introducendam. Tria itaque ad nostrorum corporum generationem prima concurrunt principia, quarū primum est cœlum, vtpotè causa efficiens, sub qua omnia cœlestia corpora comprehenduntur. Secundum est homo, mas scilicet & fœmina. Tertium materia ex qua homo generatur; id vero est semen humanum. Qualis igitur temperamenti erunt hæc generationis principia in homine gignendo, talis itidem homo genitus erit, quando perpetuo verum sit, generatum generanti esse simile. Siquidem omne agens vel animatum, vel inanimatum, agit, vt sibi simile generet, hincque quodlibet generatum erit simile generanti, & generans generato. ALPIN. Mihi non omnino hæc veritas manifesta videtur, cum multi homines iis, à quibus geniti sunt, haud planè similes existant. Plures etenim filij patribus ac matribus dissimiles apparent; quod quidem non esset, si generata omnia, iis, quæ generant essent similia, & generantia generatis. GVILAND. Aliam suscepisti nunc quæstionem solutu non ita facilem, quam nunc vt dissoluam, neque locus, neq; occasio de qua loquimur, expostulat. Multa tamen sunt, quibus efficitur, vt generati hominis patris, ac matris frustretur similitudo. Sæpe enim accidit fœtus similes produci cuipiam vel viro, vel fœminæ in hora coitus imaginatis. Legitur mulierem sæpe coeundo, Æthiopis nigri pictam figuram intuendo, atq; imaginando tandem nigrum filiū peperisse. Hincque affirmant multi, adulteras mulieres prę timore ne à maritis in adulterio comprehendantur, assidua de illis dum coeunt, cogitatione filios maritis similes parere. Ægroti itidem semen vitiatum ha-

bentes, similes ipsis natos efficiunt. Semina etiam auorum vel aliorum consanguineorum aliquando vim retinuerunt, à quibus ipsorum similitudo in conceptis non rarò efformatur, atque exprimitur. Cæterum tametsi aliqua occasione generatorum à generantibus figura deformetur, tamen natura generatorum (quam philosophi intelligunt) nihil ab iis, quæ generant vnquam mutatur. Quales enim erunt causarum ad generationem concurrentium nturæ, tales quoque erunt eorum constitutiones, quæ ab iis generabuntur. atque in hunc sensum non errat philosophorum sententia, quæ semper generãtis & generati similitudinem docet; ideo generans simile est generato, & generatum generanti naturâ, atque specie. Præcipuum igitur agens est cœlum, sub quo comprehenduntur omnia corpora cœlestia, quod agit (vt Aristotelici aiunt) in hæc inferiora sublunaria motu & lumine. In qua igitur orbis parte Sol, qui ex omnibus illis causis in hæc inferiora efficacius agit, maiorem inducet calorem, generata omnia naturâ, vel temperamento calido referentur; atq; vbi parum calefacit, minus etiam calida animantium corpora obseruabuntur. In qua re in primis occurrunt terrarum regiones considerandæ, locorum situs, annique tempora. Quicquid igitur temperatis in regionibus, & locis, ob situs rationem temperatis, atque ex anni temporibus in vere producetur, temperato procul dubio temperamento constabit, maximéque, si natura animalis vtriusque generantis, scilicet maris & fœminæ, temperata & ipsa simul fuerit. Semper enim in temperata regione, & loco, & in vere ex anni temporibus, homo à temperato homine proximo generante, genitus erit temperamenti temperati, idcirco ei ex quo ipse genitus est, temperamento temperato erit similis. Homo enim locum habitans temperatum, si temperati sit vnà temperamẽti, & ex anni temporibus in vere hominem generauerit, ei naturâ, vel temperamento omnino similem efficiet. Si vero isthæc omnia agentia inter se simul vnico non constabunt temperamento, sed potius inuicem discrepabunt, non omnino generati generantibus causis similitudo respondebit. Similitudo siquidem naturæ id quod aliis præstabit absque dubio sequetur. vt si exempli gratiâ, quispiam ex patre nascitur temperato, sed in cœlo minus temperato, naturâ similis magis patri quàm cœlo, erit. Siquidem in generatione magis potest agens proximum, & particulare, quàm remotum & vniuersale

quam ob causam quando agens proximum, & agens remotum inter se differunt, proximum ferè semper superabit remotum, vbi præsertim vis agentis remoti non ita sit præpotens, vt possit vim proximi agentis superare, veluti exempli gratia, si daretur aliquis qui temperamento natus temperato, in Æthiopiæ maximis caloribus hominem generaret, absque dubio hominis illiusce generantis natura vinceretur à vehementissimo illius regionis calore, ibiq; natus ob id homo magis causæ efficienti, videlicet cœlo, quàm proximo agenti quippe patri, temperamento similis constituetur. Quando igitur omnia generationis principia simul in vna natura inter se conueniunt, efficiunt partus eis omnino similes: ac illis inter se dissidentibus geniti similitudo illud sequetur, quod aliorum vires superabit. Hinc colligo homines multis variisque constare temperamentis, ob variam principiorum vel causarum ad generationem concurrentium vim, atque potentiam: etenim ex patre calidi temperamenti homines orientur, eodem itidem temperamento præditi, nisi cœli præualida frigiditas patris temperamento calido obstiterit. Nam ea immoderata ob regionem, vel locorum situm, vel anni tempus hybernum existente, homines temperamenti potius calidi, quàm frigidi producentur. Atque si pater & cœlum calidi fuerint temperamenti vel frigidi, soboles calidam vel frigidam itidem naturam præ se feret. Si vero paterno sanguine calidi existenti temperamenti, cœli obstiterit frigiditas nō multa, homines geniti potius calidi, quàm frigidi erunt temperamenti. Et è contra, si homo generans frigidi temperamenti sit, in cœlóque moderate calido, generabit hominem quoad temperamentum frigidum. in cœloque immoderato calido, calidum efficiet. Hæcque erit naturarum, temperamentorúmve diuersorum in hominibus ratio. ALPIN. Næ tu omnia, quæ ad temperamentorum varietatem explicandam rationem attinent, doctissime atque accuratissime comprehendisti. Et nisi materia medica Ægyptiorum nos breuiores esse cogeret, cuperem ex te etiam hac eadem de re vberiorem sermonem haberi. De quibus ego in libris de præuidendis morbis Cayri conscriptis multa literis tradidi. Vnum tamen hic non esse prætermittendum cogito, quippè corpora in lucem cum prodeunt, vel statim enixa, vterúmq; egressa, ex ambientis qualitate vel temperamento multum alterari, atque mutari, ita, vt corpora infantium habitus rarissimi, ab aëre alterata facile ac-

cedant ad aëris temperamentum. cum per poros cutis facile ambientis qualitas ad viscera permeet, ipsaq; ad suum temperamentum alteret. Hoc vtique verum esse, id nobis persuadere potest, quòd varia anni tempora, cuiuslibet ætatis corpora vsque adeo alterant, & mutant, vt suscepti ab ipsis temporibus anni temperamenti, varia humorum redundantia clarissimum sit argumentum, hyeme corpora, quòd ab aëre frigido alterentur, & mutentur, frigidos humores gignere, ac coaceruare. Et vere ob aërem temperatum, sanguinem, Æstatéq; bilem, ob caliditatem, & Autumno melancholiam, ob frigiditatem & siccitatem. Itaque si perfecta adultorum corpora, densissimæ cutis, vsque adeo ab aëris mutationibus alterentur ac mutentur, quid in tenellis corporibus infantium continuò ex vtero egressis fieri iudicabimus? Ipsa videlicet quamplurimum ab ambientis qualitate alterari, & mutari. Quod non videtur vsq; mulierculis esse ignotũ, aliquando dicentibus, de homine in hyeme nato à frigoreque facile patiente, mirũ non est, si hic homo ita à frigore multum ac facile patiatur, quando in lucem proditus hyeme fuerit. Quamobrem existimo, corpora statim enixa à cœlo maxime alterari ac mutari, præsertimque sub calidissimo cœlo nata. Vehementissimus etenim aëris calor, quocumq; modo fiat, remediis, quibus moderetur atque contemperetur, omnino vacat. Cuius quidem rei ego in æstiuis Ægypti caloribus certum periculum feci. Frigido vero aëri multa vbique sunt, quæ opponuntur, ab ipsoque corpora defendunt. Ob quam rationem in calidissimo aëre orti, quin à calore multum alterentur, & mutentur, defendi nequeunt. Quod multò facilius fiet, si ex homine calidi temperamenti etiam geniti sint. Si vero à frigido mare, atque fœmina gignantur, ambiens calidus aer eos reddet ad temperiem minus frigidam. Et qui ex calido semine, siue patre matréque geniti in lucem eduntur sub cœlo frigido, quum ex calido proximi agentis hominis, & frigido agentis remoti cœli medium quoad temperiem exurgere sit necessarium, temperatiori natura obseruabuntur. In calido vero cœlo, iidem fient calidissimi. In aëre vero frigido inopes tantũ alterantur ac mutantur, cum diuites igne, pellibusque à frigore liberos defendant. A caliditate vero omnes patiuntur, contra quam nullum hactenus validum remedium inuentum est. Cæterum his auditis, de illorum corporum, qui Ægyptum habitant, temperaturis, atque habitibus

iam loquamur. GVILAND. Ex cœli Ægyptij ratione, atque ex incremento Nili fluminis, vnà cum Septentrionalium ventorum flatu, qui per æstatis calores percipitur, aërem calidum ſiccum, inæqualem, tenuiſſimúmq; eſſe ex te audiui, neque in omnibus locis vniformem: quando aër locorum propè mare poſitorum longe minus calidus ſit, valdéque craſſus, qui quoad humiditatem & ſiccitatem temperatus eſt. In locis verò longe à mari poſitis aër calidior & ſiccior exiſtit, ſubſtantiæque tenuioris. Ex quibus ratione cœli illorum quidem corpora, ob temperatū calorem, atque humidum, temperata, ſanguinea, habituſque moderate carnoſi & pinguis, horum verò calidiora, ſicciora, bilioſa, graciliorique habitus eſſe colligimus. Quod tamen agentis tantum remoti ratione iudicatum, niſi proximum quoque concurrat, non erit credendū; proinde de illorum hominum proximo agente, de homine ſcilicet mare atque fœmina, ibi ad generationem proxime coeuntibus, tempeſtiuum eſt te nunc loqui. ALPIN. Audita locorum Ægypti, quoad temperamentum, diuerſitate, atque probè habitātium illorum loci ratione perſpecta, vnáque illarum naturarum diuerſitate, quæ in illos, aëris temperamenti ratione obſeruari deberet, quæ tamen à proximo, tum agente, tum à potus, ciborū, dulciumque balneorum & veneris vſu mutata non obſeruatur, de Cayrinæ ciuitatis hominibus agam, (idémque de aliis loca longè à mari poſita, habitantibus, erit intelligendum, quod de ipſis nunc à nobis dicetur.) de ipſorumque temperamento, atque habitu loquar, quando à cognita ipſorum temperie, atque habitu, haud difficile aliorum locorum mari adjacentium hominum, & temperamenta & habitus intelligemus. Sunt vero ij populi triplicis differentiæ, vt etiam aliàs dictum eſt, ſcilicet vrbanorum, qui in vrbe degunt, Arabum extra vrbem ſub tentoriis habitantium, atque demum ruſticorum, terræ cultui incumbentium. Primi corpora in caliditate, atque humiditate temperata obtinent, multi ſanguinis, habituſque bene carnoſi & pinguis. Secundi, ſcilicet Arabes, corpora bilioſa, gracilia; Demum ruſtici ſqualidis corporibus præditi ſunt, quæ melancholica exiſtunt, quòd à Solis caloribus exurantur. Quamobrem ſingulos hos homines inter ſe ſeminis differentiam habere diuerſitati temperamentorum reſpondentem, hinc colligi debet. Ciuium enim ſemen, quoad caliditatem & humiditatem, temperatū erit: Et Arabum calidius, ſicciuſque ac bilioſius, atque

Ruſti-

Rusticorum frigidius, siccius & melancholicum. Hæcque est illorum sanguinis diuersitas, quæ tamen nunc ob aliorum populorum permistionem haudquaquam perspicitur. GVILAND. Ab aduenis fortasse, qui illuc ex aliis regionibus commigrarunt, illorum sanguis permutatus est, apud eos facta multiplici imperij permutatione. Extant aduenæ multi, qui illuc ex quamplurimis locis, tum Ethiopiæ, tum Abissiæ accesserunt; præsertimque mulieres mancipiæ, quarum vtriusque regionis numerus fermè ibi infinitus existit. maximéque ex Abissiæ locis aduectarum. Hæ siquidem eam habent pulchritudinem & gratiam, vt longè cariori pretio venundentur, quàm omnes aliarum omnium regionum. Neque Ægyptij eas ad domorum obeunda opera emunt, sed pro veneris vsu. Quam Ægyptij sanguinis mutationis causam minime spernendã existimo, quod ex te an sit verum melius audire expecto. ALPIN. Veris Ægyptiis, (Christianis exceptis) nunc tota ea regio ferè penitus caret. Quorum pleriq; sanguinis temperamento dignoscuntur. Fuere autem, vt à multis audio, antiquitus temperiei calidioris, atq; siccioris, quippè biliosæ, sed tum aquæ fluminis Nili, tum frigidorum ciborum assiduo vsu corporibus ad frigidum mutatis, tale temperamentum illos accepisse à multis proditum est. In aliis vero sanguinis maior varietas videtur, quando & vrbani omnes Ægyptij sanguinem permiscuerint mulieribus, Arabibus, Turcis, Syris, Damascenis, Græcis, Italis, Sclauonicis, Vngaricis, Prussis, Tartaris, Abissinis, Ethiopibus, & in omnib. Africæ locis Ægypto proximis ortis, in venere vsi. Sunt præterea ibi, vt aliàs dictum est, homines etiam plurimarum nationum, qui cum omnium locorum mulieribus coeuntes, sanguinem illum euariant. quem necessariò varium quoque sequitur temperamentum. Sanguis etenim Ægyptiorum sanguini Turcarum, Armeniorum, Vngarorum, Tartarorum, Sclauorum, Assyriorum, Græcorum, Italorum, aliarum similium nationum cœlo minus frigido vtentium permistus, temperamentum constituit temperate calidum atque humidum, sanguineum. & cum Ægyptij, Arabibus, Barbaris, Abissinis, Ethiopibus, atque iis, qui Ægypti partem superiorẽ habitant, quam Sahit illi appellant, miscentur, calidum, siccúmq; biliosum, atque adustum sanguinem reddunt. Duo itaque videntur esse illorum corporum temperamenta, quæ omnibus illis dominantur, sanguineum scilicet vocatum, atque biliosum. Quæ illorum tempera-

menta maxime permutat ipsorum frequentata victus ratio, vt sæpissime hactenus à nobis traditum est. Vsu etenim potus illiusce optimæ aquæ, ciborumque vim refrigeratoriam habentium, dulciumque balneorum, corpora summe biliosa contemperantur, sanguineaque euadunt, & sanguinea ab his, pituitosa fiunt: calore quippè hepatis refrigerato. Pituitosis vero ea viuendi ratione vtentibus, maiori facta caloris refrigeratione, valde humidum, atque frigidum temperamentum succedit; hincque Mulieres, Eunuchi, & prouectioris ætatis multi, pinguissimi ibi hac ratione facti conspiciuntur. Quamplures ibi reperiuntur naturæ temperatæ, ac multi sanguinis, præterea intemperatæ ad frigidum, ex multa pituita. Non paucique ad calidum, ex multa bile, ac ad frigidum, per adustionem sanguinis, in melancholiam vergentes, vt in quamplurimis Ethiopum, Arabum, Rusticorumque visitur. Atque hæc de vniuersa illorum corporum temperie à nobis dicta sint. Addo, stomachum ferè omnes imbecillum, frigidum ex nuper dicto viuendi modo obtinere, atque ex cœlo summè calido, quo vtuntur, calore aëris calidiore natiuum dissoluente, ad extimasque partes euocante: vt æstate in nostris fieri corporibus obseruamus; atque ab immodico vsu veneris, qui quantùm stomachum refrigeret, debilitetque, non est alicui nostrum immanifestum. Ad has causas illorum ventriculum labefactantes, accessit adhuc larga, ac crebra apud eos frequentata sanguinis missio. Quæ quidem quomodo illis conducat, & quomodo etiam officiat, posterius considerabimus.

In quibus morbis Ægyptij sanguinis missione vtantur, atque in quibus corporibus. Cap. III.

GVILANDINVS.

POSTEAQVAM tu illorum corporum temperamenta, atque habitus ita accurate complexus es, nunc opportunum est, vt ad euacuationem sanguinis apud ipsos consuetam redeas, deque hoc medico præsidio nunc loquaris: quandoquidem ita familiarissimum omnibus auxilium esse dixisti. In primis verò sedulo à te narrari cupio, quibus morbis eo auxilij genere ipsi occurrant; cum enim magnum sit remedium, atque in

magnis tantum morbis, vt Hippocr. atque Gal. docuerunt, expetitum, eos in iis tantum curandis illo vti debere arbitror. ALPIN. Vsque adeò familiaris apud ipsos facta est sanguinis missio, vt non modo in omnibus acutis magnisque morbis, verũ in paruis quoq; non minus eam adhibeant. Cuius instituti causa videtur esse, vt nuper etiam dictum est, ea, quæ ab illis omnib. corporum omnium fere illorum putatur esse plethora, siue sanguinis redundantia, atque etiam, quoniam ipsi hoc auxilij genus multum refrigerare experiuntur, idcirco omnibus ferè morbis opportunissimũ id remedium arbitrantur, quando certissimum ipsis sit, ibi omnes morbos, ac symptomata, cœli calidioris, corporumque illorum ratione, à calida causa præcipue pendere. Sed vt particulatim rem colligam ac perstringam, dico eos confugere ad missionem sanguinis in omnibus putridis febribus, pestilentibus, & non minus in variolis, puncticulisque pestilentibus, atque in omnibus internis inflammationibus, scilicet, phrenitide, atque in ea phrenitidis specie, quam Del el muia illos vocare diximus. sæpissiméque in lethargo, in Angina, pleuritide, peripneumonia, hepatis, lienis, ventriculi septi transuersi, intestinorum, renum, vterique inflammationibus. In externis non minus copiosâ vtuntur sanguinis vacuatione, præsertimque in erysipelate quancumque corporis partem occupante, sed præcipue caput. Oculorumq; in lippitudinibus, opthalmiisve, gingiuarum, colli glandularum, fauciũ, linguæ, in omnib. inflammationibus, parotidibus, bubonibus, carbunculis, cancris, aliisque omnib. tumoribus ortum à calidis humoribus, ducentibus, atque non minus in omnibus ab iisdem succis obortis vlceribus. Idemq; etiam præstant in maximis dolorib. capitis, oculorum, gulæ, auriũ, dentium, pectoris, intestinorum, renum, crurum, articulorumque omnium, si modo non à flatulento spiritu, vel à frigido humore illi oriantur. Sæpe etiam in sanguinis profluuiis, aluique dysentericis fluxionibus. Pariterque in conuulsis, epilepticis, vertiginosis, resolutis apoplecticisque, ac in immoderatis vigiliis, & in omnibus amentiis, in obstructis, hydropicisque in principio multis. Cardiacis, hypochondriacis, leprosis, elephanticisque, atque ferè in omnibus aliis morbis, vel symptomatis, quæ humana corpora inuadere solent, copiosam, frequentémq; exercent sanguinis missionem. In quamplurimis etiam corporibus sanitatis tempore, ad alios morbos præcauendos id audent. Quam sanè euacuationem in omni-

bus corporum temperamentis, habitibus, ætatibus exercent, nullaque præcautione, quam obseruandam in hac euacuatione omnes docti medici docuerunt. Atque nihil minus ab assumpto cibo sanguinem vacuare moliuntur. GVILAND. Nunquid missionem sanguinis etiam frequentant in gracillimis illis squalidissimisque corporibus, quæ semi-tabida videntur, ac in pinguibus, mollibus, maximeque in mulieribus, atque Eunuchis: & non minus in pueris & senibus, absque debita prouidentia omnium, quæ obseruanda sunt, vt istud præsidium conferat? Sed qua tandem illi prouisione pro missione isthac sanguinis vtuntur? ALPIN. Cauent multi illorum, cum mittere sanguinem cogitant, ne corpora ieiuna sint, atque hinc ab assumpto cibo mittere sanguinem plerique solent. Minimeque, vt nostri medici in paxi, qui non immeritò animaduertendum censent, sanguinem educturi, ne crudi humores in ventriculo, cibusque sit inconcoctus, itaque prius lenienti aliquo pharmaco, vel clystere purgatorio, aluum lenire fæcesque educere nituntur, vel diætam tenuiorem imponunt, vt rectè cruditates concoquantur & expellantur, ne ab emisso sanguine è stomacho in venas rapiantur. GVILAND. Galen. in lib. 9. meth. med. cap. 5.
» ait: Si præcedat ciborum cruditas, tantopere differre venæ sectio-
» nem iubebis, quantum satisfacere, tum ad eorum concoctionem,
» tum, vt excrementa descendant, videbitur. Atque in multis locis præcepit, ante missionem clysterem purgantem præmitti oportere; vt ne euacuato sanguine cruditates in stomacho, atque in primis venis contentæ à venis rapiantur, atque in vniuersum corpus excipiantur. Nunquam enim crudo cibo existente in ventriculo mittendum esse sanguinem voluit, quod in lib. 6. de sanit. tuend. docuit: cap. 5. Quid? illíne hæc in molienda sanguinis vacuatione obseruant? ALPIN. Paucissimi sunt, qui priusquàm mittere sanguinem instituant, velint differre venæ sectionem vel scarificationem, quousque stomachi, primarumque venarum cruditates vel concoctæ, vel aliquo clystere, vel medicamento eductæ sint. quinimò (quod posterius audies) à cibo multi sanguinem detrahunt, vt etiam nunc dictum est. GVILAND. Illos in isthac sanguinis euacuatione minime rectè se gerere, sed potius multum in ipsa exercenda errare, cogito. Ea isti spe in omnibus ferè morbis ad missionem sanguinis confugiunt, vt quamprimùm ad eam ruant, vtentes illa tum copiosius, tum crebrius, tum inordinatius quàm deceret pro

morborum curandorum ratione, atque etiam corporum temperamentorum, habituum, atque ætatum vlla habita consideratione. Alpin. Quo pacto existimas ipsos in huiusce præsidij vsu multum errare, quando pro certo habeant, non modo verum non esse; quinimo magis omnes, qui in mittendo sanguine non eo modo se gerunt, errorem committere asserant. Si itaque, vir doctissime, quomodo hac in re errent demonstraueris, ego illorum partem defendendam, tum disputandi, tum aliquid ex te discendi causa recipiam. Mihi non minus vtile, quàm summe gratum erit ex te illorum errores, quos in vsu missionis sanguinis committunt, nunc audire. Gviland. Operam dabo, vt tibi hac in re omnino satisfaciam, & illos quantum potero reprehendendo, ipsorum errores tibi manifestos ac planè notos reddam.

Ægyptios errare, nimium frequenti, & copiosæ sanguinis euacuationi indulgentes, & in pueris mittentes sanguinem. Cap. IV.

GVILANDINVS.

Medicos Ægyptios multifariàm in frequenti sanguinis largioris euacuatione, plurimum errare, atque à veris medicinæ fundamentis desciscere facile demonstrabitur: quando sæpe mittere sanguinem, atque copiosiùs non nisi eos iuuet, qui immoderata sanguinis copia grauati, magnum futurum morbum expectant. Alia vero corpora omnia, quæ neque immodica sanguinis copia redundant, neque ab eius plenitudine magni alicuius futuri morbi occasionem subeunt, non modo eâ non iuuantur, quinimò valde læduntur, quoniam inde immodice natiuus calor dissoluitur, quo resoluto quis ignorat, omnes totius corporis functiones lædi? Quod apud Galenum in lib. de Cucurb. & scarif. cap. 4. his profectò verbis legitur: Eodem namque anno venam frequenter incidere, minime quidem rationi consentaneum arbitramur: quandoquidem cum larga sanguinis copia vitalis quoque spiritus emittitur, quo sanè absumpto, crebrius quidem moles vniuersa frigescit, tum animales functiones omnes deteriores redduntur. Omnia verò illorum populorum corpora non ita multo

ſanguine abundare (etſi Ægyptij id arbitrantur) vt ſæpe in morboſam plenitudinem incidant, manifeſtum eſſe arbitror. Quod cum ſit, neceſſe eſt à crebra copioſaque ſanguinis miſſione illa offendi. Nec illi accolæ omnes temperamento apto ſanguinis euacuationi cernuntur; etſi multi, in quibus amplæ venæ cernuntur, quique ſunt modice graciles, neque candidi, neque tenera carne prædití, ibi exiſtant; quos copioſæ ſanguinis euacuationi cæteris aptiores eſſe Gal. in lib. de curan. rat. per ſang. miſſ. memoriæ prodidit. Quibus non ita damnanda ſanguinis miſſio videtur, tamen plurima corpora etiam ibi exiſtunt, vt tu nuper enarraſti, maxime craſſa, & pinguia, qualia omnium Eunuchorum exiſtunt. Pręter eunuchos plurimos ibi, tum mares, tum fœminas reperiri habitu quàm craſſiſſimo & pinguiſſimo aliàs dictum eſt. Sunt etiam nihilominus multa corpora gracillima, nigra, ſicca, & ſqualida pauciſſimi ſanguinis, quibus quamcumque ſanguinis miſſionem nocuam eſſe quiſque noſtrum affirmabit. Præterea illud accedit, quod in omnibus fere iis corporibus, quorum temperamentum in multo ſanguine ſitum eſt, caro mollis eſt, rariſſimæque cutis, ob frequentiam dulcium balneorum, quibus ſæpiſſime eos vti diximus. Itaque non poſſum vſum mittendi ſanguinis apud illos, ita frequentatum planè laudare: ſiquidem, vt dixi, in cœlo calido, ſub quo degunt, multa ex illis corporibus, præſertim Eunuchorum, aliorumque plurimorum, qui pinguiſſimo habitu, molli ac raro præditi ſunt, minime commode talem euacuationem ſubſtinere poſſe iudico; Quare non niſi in magnis morbis illi medici neceſſitate coacti, deberent ad ſanguinis miſſionem accedere, atque etiam ea in pauciori quantitate vti. Idemque in gracillimis nigris, ſqualidioribus multis Æthiopum, Arabum, Ruſticorumque corporibus faciendum cenſeo. Alpin. In plerisq; illorum corporum, quæ temperamento ſunt, vel pituitoſo vel melancholico exuſto, (quorum numerus Cayri extat non paruus,) aut habitu pingui, teneráq; carne, vel etiam arido & gracillimo, errare illos medicos, ita copioſe ſæpius ſanguinem mittentes, mihi planè obſcurum non eſt, quando hæc corpora ſanguinis miſſioni inepta ſint; at non modo hæc ea ſanguinis miſſione iuuari non poſſe cogito, ſed neque alia etiam, quę multo ſanguine redundant. Huncque mittendi ſanguinis vſum apud illos frequentatum, abuſum voco. Sed quid tu cenſes de vſu mittendi ſanguinis vel in pueris, atque non minus

in infantibus apud omnes ita frequenti? Hanc etenim euacuationem, quamquam Arabes multi præclarissimi medici non omnino abhorruerint, tamen à Galeno aliisque in Græca schola medicis omnino prohibitum est, ne in pueris ante annum decimum quartum vllo pacto sanguis mittatur. GVILAND. Certissima, atque omnium non modo antiquorum Græcorum, sed nostrorum etiam recentium communissima sententia, in pueris ante illud tempus non esse sanguinem educendum, quocumque etiam magno, atque acuto morbo correptis. Maiorem etenim noxam ab emisso in pueris sanguine esse, quàm sit vtilitas, quæ eam euacuationem consequitur: eo quod corpora illorum substantificæ humiditatis, naturalisque caloris resolutioni valde sunt obnoxia, cum humidissima, mollissimaque carne constent. Quod in lib. 9. meth. med. Gal. his cap. 7.
verbis scriptum reliquit, dicens: Puerorum ergo substantia omnium facillime digeritur, ac dissipatur, propterea quod est omnium humidissima: nulla vero frigidior. Quo minus vacuantis præsidij eget, cum habeat ex seipsa, vnde naturaliter euacuetur. Tanta itaque ab emisso sanguine in pueris pertimetur futura exolutio virium, vt quàm facillimo negotio à morbo ipsi vincantur. Quam ob causam Gal. sanguinis missionem iis, in lib. de curandi rat. per sang. miss. interdixit, ita dicens: Hac ratione nec pueris venas cap. 13.
tundes vsque ad decimum quartũ ætatis annum, post quem si multus congestus sanguis appareat, tempusque anni vernum fuerit, regioque naturâ temperata, & pueri naturâ bene sanguineâ, sanguinem minues; multoque magis, si aut peripneumoniæ, aut anginæ, aut pleuritidis, aut alterius acuti grauisque morbi periculum incumbat. Idem fere scripsit in lib. 4. comm. de vict. rat. in morb. acut. ita inquiens: At certè pueri quamquam vitali facultate valeant, tamen neque hi sanguinis sustinent missionem. Promptè text. com 9.
enim eorum substantia, tum propter humiditatem, tum propter temperamenti caliditatem euaporatur. Atque in lib. 11. meth. med. præcepit in iuuene annum suæ ætatis decimum quartum non excedente, etiamsi synocho inuasus sit, non esse sanguinem mittendum. cap. 14.
Quamobrem ex Galeno colligitur, eos medicos in pueris mittentes sanguinem satis aperte errare, à veraq; medendi ratione deflectere. ALPIN. Neque tamen ita statim eos accusatos hac de re vellem, quando neque Ægyptij carent rationibus ab experientia, atque ratione desumptis, quibus contraria defenditur illorum

ſententia. GVILAND. Forſitan illorum aſſidua, quam cum ipſis habuiſti Cayri, conſuetudo, atque familiaritas, ita eos tibi in gratiam reduxit, vt ſummos ipſorum errores non videris, neque cognoueris. Sed te commoneo, & hortor, ne tantam medicorum turbam, ita manifeſtos illorum errores deffendendo, in te concites: vereor enim ne male contra illos hunc errorem poſſis defendere. Siquidem ſi nobis cęteræ deeſſent rationes, nonne ſat eſſet authoritatem tanti medici Galeni, quæ illis omnino aduerſatur, tibi ante oculos ponere, qui expreſsè miſsionem ſanguinis in pueris damnauerit? ALPIN. Profectò magis adduci debeo, vt Galenum ſequar, quàm illius regionis medicos, quibus cum, ſi dum in ea regione morarer, familiarem conſuetudinem habui, nihilominus à Galeno artem medicam didici, tamen non amicos in ſcientiis ſector, ſed veritatem, cui ſemper adhæreo. At ſi potes me pauca dicentem audire, auſculta, quæ Terentius in Adelpho comœdia his verbis nos docuerit, dicens: Nunquam ita quiſquam bene ſubducta ratione ad vitam fuit, quin res, ætas, vſus ſemper aliquid adportet noui, aliquid moneat, vt illa, quæ te ſcire credas, neſcias, & quæ tibi putâris prima, in experiundo repudies. Ita nobis fortaſsè accidere potuerit, vt multa artis medicæ dogmata vera eſſe putauerimus, quæ mox falſa, atque ab artis ratione aliena agnita fuerint. Hoc auxilium in pueris totius Arabiæ, Æthiopiæ, Abiſſiæ, Ægyptique eſt familiariſſimum. Quod verum eſſe conſtat ex hominum illorum relatione. Qui vſus in iis mittendi ſanguinis ſi error à noſtris iudicetur, errare procul dubio ſit affirmādum totius Ægypti, Arabiæ, Abiſſiæ, Æthiopiæ, quibus hoc remedij genus eſt familiariſſimum, omnes medicos. Ni enim ij aliquid vtilitatis ex illo præſidio in pueris tanto tempore cognouiſſent; vel clarius, ſi ex ea ſanguinis in pueris adhibita miſſione damnum aliquod accidere longa & antiqua illa experientia ipſi didiciſſent, tot ſæculis, atque luſtris in omnibus illarum regionum locis, vſque in hanc diem illam non frequentaſſent. Cayri dum eram, & poſtea Baſſani, poſtquam ex Ægypto in patriam me contuli, multos vidi, quibus meo iuſſu ſanguis miſſus fuerat, à quamplurimis acutis morbis curatos. Tandem colligo, atque confirmo, in vniuerſa Ægypto medicos vti in pueris ſanguinis miſſione, idque non parua ſemper cum vtilitate. GVILAND. Cuperem nunc te nuper dictorum eſſe memorem, quando nuperrime vtrique in id conuenimus, vt medicos

illos

illos valde culpandos censeremus, qui in isto mittendi sanguinis vsu ita facile ac frequenter labantur, non in pueris modo, in quibus omnis sanguinis missio, ob ipsorum humidissimam substantiam, atque habitum facile euaporabilem, magis detestabilis videtur, sed in adultis etiam. Cur igitur nunc studes mihi suadere illorum antiqua etiam experientia in pueris, in quibus maior erroris, ac manifestior creditur esse occasio, non errare, si mittant sanguinem, cum eosdem in adultis nuperrime errare dixeris? Cessa igitur id amplius asserere, ne ita leui occasione tentes contra te tantam nostrorum medicorum turbam concitare, quam profecto recte nosti non modo non probare hoc auxilium in pueris, sed maxime abhorrere. Quando ad mittendum sanguinem etiam in iuuenibus sint difficillimi. Quamobrem longè melius consulo, vt de sanguinis in pueris missione, iuxta illiusce populi placita, opinionem, & consilium, susceptumque ea de re sermonem dimittas; atque ad alia narranda accedas. Siquidem ego misereor tui, qui tantos medicos facias inimicos tibi. ALPIN. Quinimò susceptum sermonem, ego prosequi cupio, quòd non arbitror illos medicos tam grandem errorem, vt tu atque alij putant, cōmittere, in aliquibus pueris acute ægrotantibus, si sanguinem aliquando demant: Quam in his missionem etsi Gal. non laudauerit, aliis etiam præclarissimis viris in arte medica, vt Rasi, Haly; Auenzoar, Auicennæ, Celso, secus persuasum est. GVILAND. Gaudeo te in hanc esse sententiam, quoniam, vt hoc mihi rectè persuadeas, spero te omnes in medium rationes laturum, quibus missionem sanguinis in pueris esse faciendam, Ægyptij statuerint; proinde illas ex te audire nunc desidero. Permagnum erit, quamplurimis Erasistrateis medicis illud te posse persuadere, mihi vero, qui cum Ægyptiis etiam sentio, quàm facile persuadebitur.

Ægyptios medicos non errare, si in pueris, qui morbis acutis corripiuntur, aliquando sanguinem mittant. Cap. V.

ALPINVS.

NEMO est, qui neget, medicum esse naturæ imitatorem, atque ipsam ob id medendo semper quantum fieri potest sequi, atque imitari debere. Quod satis erit pro præsenti re, in nostrorum corporum euacuationibus, atque purgationibus ostendere. Siquidem cum obseruassent medici naturam sæpissime, nullo medico auxilio adhibito, multos homines febre vexatos, excernendo humorem, à quo febris illa orta fuerat, per aluum, vel vomitu, vel per vrinam, vel per sudorem, vel sanguinis eruptionem ex naribus, aut ab hæmorrhoidibus, aut ab vtero, aut ex aluo factam, sanauisse; ideo & ipsi à naturæ expulsionibus exinde perdocti arte vsi sunt, ad educendos humores, à quibus ortæ fuerunt febres. Alij verè, sectis venis, aut cute scarificata cum obseruassent sepius naturam, ea ratione ęgrotos, vacuata multa copia sanguinis, in pristinam sanitatem restituisse, sanguinem & ipsi mittere tentarunt, atque etiam eadem copia, qua sæpe obseruarunt sanguinem critice à natura excretum fuisse. Alijque purgatoriis pharmacis aluum subducentibus humores, à quibus morbi originem duxerant, purgare studuerunt. Atque alij medicamento, vrinam mouente, vel sudorem, student corpora per vrinam atque sudorem exsiccare. Nonnulli etiam per insensibilem euacuationem, idem præstant. Exemplum habetur apud Hippocratem in lib. 6. aphoris.
aphor. 17. in quo scripsit: Lippientem alui profluuio corripi bonum. & Gal.
» in comm. ait: Est autem & hoc apud ipsum exemplum vnum eo-
» rum, quæ sponte & vtiliter euacuantur, quod medicum imitari
» oportet, & proculdubio sic etiam omnes faciunt, in lippitudini-
» bus aluum & clysteribus, & purgationibus subducentes; omnes
» verò euacuationes, quas natura critice, vt medici appellant, operatur, bonas esse in dubio non est reuocandum, hincque non mi-
aphor. 2. nus easdem arte medica paratas, idem facere. dicendum est. Nam
» dicebat Hippoc. in 1. lib. aphor. In perturbationibus ventris, & vo-
» mitibus spontaneis, si talia purgentur qualia purgari oportet: con-

fert, & leuiter ferunt, sin minus contra. Omnes enim excretiones "
à natura non coacta factas optimas esse, ægrotisque salutares, veris- "
simum est, eodemque etiam modo arte factas, modo eas, quas na- "
tura recte operatur, hæ rectè, & ex arte imitentur. Quibus positis, "
quis quæso neget, à natura factas criticas euacuationes & purga-
tiones, eandem vim habere in ægrotis pueris, iuuenibus, adultis,
senibus, mulieribus, virginibus, nuptis, viduis, atque in qualibet
regione, loco, anni tempore atque constitutione aëris; neque ob
ætatis, temperamenti, sexus, cœlique diuersitatem ab ipsis eua-
cuationibus, purgationibusque differentem esse vtilitatem dici
poterit; quod si diceretur, à veritate esset alienum. Nam alui pro-
fluuium in omnibus cuiusuis ætatis, temperamenti, sexus, cœli, lip-
pientibus bonum erit, quoniam in illis omnibus oculorum inflam-
mationem, ophtalmiam vocatam, soluet illa purgatio. ita Hippo-
crate in 2. lib. prognost. docente, in omnibus acutis, periculosisque "
pulmoniis correptis, omnes abscessus in cruribus facti boni erunt "
iudicandi. Atque omnibus etiam acutis febribus afflictis omnes "
sudores critici vtiles existunt, qui omnes profectò, tum pueros,
tum viros, tum senes; tum fœminas vbique rectè iudicant, atque
ab his febribus liberant, quales ab Hippocrate (veluti apud ipsum
legitur in libris epidemicis) in Cleonactide Methone, Muliere tri-
mestri fœtu grauidâ, Melidia in Dealcisque horto decumbente,
Cherione, Pericle, Virgineq; Abderę, Anaxione, Muliere Morosa,
Virgineque Larissę fuere obseruati. De sanguinis vero euacuatio-
ne, vel eruptione in morbis, Hippoc. in 4. de vict. rat. in morb. acu. text. 10.
ait: Et si ex naribus fluxerit sanguis, soluitur ægritudo. Galenus " in 3. lib.
etiam de Methone loquens dixit; Largæ de naribus eruptiones " epidem.
sanguinis liberant ferè, sanè enim videtur à sola sanguinis eruptio- "
ne, & iudicatus, & seruatus, quamquam non omnino tuta signa "
haberet. & Hippoc. in 1. epidem. scripsit. Febribus autem arden- " comm.
tibus hæc accidebant, quibus rite & largiter sanguis per nares eru- " 2. text.
pit, eadem causa maxime seruabantur. Nec vllum noui, si recte ei "
erupisset sanguis in hoc statu, quemquam mortuum. & in 6. etiam "
lib. aphorismorum: In insanientibus si varices, vel hæmor- "
rhoides superuenerint, insaniæ fit solutio. Eodem quoque modo "
vteri inflammatio ex sanguinis è naribus eruptione liberatur. "
Quare omnes sanguinis excretiones critice apparentes in omni-
bus, tum pueris, tum iuuenibus, tum viris, tum senibus, bonæ erunt

iudicandæ, ægrotisque salutares. Cur itaque aliquis contendat, has quoque arte confectas sanguinis euacuationes, quæ naturam idem rectè molientem imitantur, bonas non esse, ægrotisque tum pueris, tum iuuenibus, tum aliis omnibus alterius ætatis corporibus non conferre? Certè non video quo pacto veritati addictus aliquis negare queat. & si dicet, in pueris sanguinis eductiones non esse vtiles, quia maxime ipsorum vires resoluunt, respondebunt Ægyptij medici, neque igitur natura poterit vnquam pueros febre correptos, larga sanguinis per nares ab ipsa præstita euacuatione sanare. Quod falsum tamen est, cum infinitus prope sit puerorum numerus, quos larga sanguinis sponte facta eruptione sanatos quisque versatus senex medicus certò comperit, atque cognouit. Neque profecto mensis adhuc est, cum Bassani puellulam annum suæ ætatis octauum non excedentem, filiam Bonazontæ calceorum sutoris maligna febre afflictam, sanguinis sponte facta larga eruptione, planè à febre liberam, atque iudicatam, obseruaui. Nos igitur, vt Ægyptij, sanguinis missione vel etiam in ægrotis pueris vti debemus, cum natura ipsa nostrorum corporum affectus edocta, non timeat emisso in iis sanguine, à virium resolutione, sed potius eos eo auxilio sanet. Nec putandum huic sententiæ solos illius regionis medicos esse addictos, sed alios quoque multos clarissimos, atque grauissimos, vt de Auenzoare legitur, qui cum suo filio trimo venam secuisset, per eam multo educto sanguine, ipsum à morbi periculo vindicauit. Auicenna etiam posse

In 1. lib. fen. 5. c. 21. medicos, vel in secundo anno affixis cucurbitulis, sanguinem vacuare, testatur. Et Haly Abbas ait: Quod si ad flebotomum puer

li. 9. c. 2. „ pellitur, & virtus eius surrexit, ac possibile est passionis alicuius „ sanguineæ causa difficilis, qualis est suffocatio, phrenitis, pleuresis, „ & simile iis, non tamen præter parentum minuas voluntatem. Sed quid? nonne alij etiam multi reperti sunt, qui mittere sanguinem in pueris, sumpta à magnitudine morborum occasione non ita abhorruerunt? Ac dum hæc scriberem, pro confirmanda, in pueris sanguinis euacuatione, mihi in memoriam venerunt, quæ aliàs Rasim in li. de flebotomia, vt iisdem interpretis verbis vtar, de ventosis & sanguisugis hæc memoriæ tradita legeram; quæ hæc sunt: „ Dico considerare debere in negotio infantium, quoniam forte vi- „ demus in iis infantibus esse febrem: deinde erit ex caliditate eius „ fluuius sanguinis de naribus fortis: quare si minutio esset nociua

eius, & dissolutio de eis fieret competens, iam expelleretur huius- "
modi febris & natura. Hac itaque grauissimi medici ratione du- "
ctus, hoc idem à me videtur posse decerni, scilicet quia nos sæpe vidimus in pueris naturam sanguinem euacuare, eáq; euacuatione illos rectè sanare, non perdere, etsi multum ipsorum substantia dissoluatur, ideo eodem modo in iis arte facta sanguinis missio non erit abhorrenda. Idem Rasis paulò pòst ex mente Constantini dixit: Quidam sustinent minutionem, & quidam non susti- "
nent, quidam indigent ea vehementer, quidam pereunt per ean- "
dem in ipsa ætate: Vnde non est considerandum in numero an- "
norum, sed in cute corporis & necessitate. GVILAND. Arbitror "
ex præcipuis maximisq; auxiliis, ad sanandos pueros à febribus putridis esse sanguinis missionem, quod nobis facile suasum est, quia nos sæpissimè vidimus pueros larga sanguinis eruptione cõfertim à natura facta, à putridis febribus continuò iudicatos, ex indeque sanatos. Hinc non immeritò Cornelius Celsus in libro 2. de iis, quæ indicant sanguinis missionem, ait: Interest enim non quæ "
ætas sit, neque quid in corpore intus geratur, sed quæ vires sint. "
Ergo si iuuenis imbecillus est, aut si mulier, quæ grauida non est, "
parum valet, malè sanguis mittitur: emoritur enim vis, quæ his "
supererat, & hoc modo erepta est. At firmus puer, & robustus "
senex, & grauida mulier valens tuto curatur. At quid miremur, "
eos populos nunc in pueris ægrotantibus sanguinis missionem frequentare, cùm Amatus quoque Lusitanus medicus Hebræus, non spernendus, in quamplurimis puerulis hac sanguinis missione fœlici cum successu semper vsus fuerit? In prima enim suarum Curat. 10.
centuriarum ait, puellam annos septem natam, à febre liberasse sanguine ex secta dextri cubiti vena interna, ad sex vsque vncias educto. Ibique hanc missionem sanguinis ex Arabum medicorum Curat. 96.
mente contra Græcos in pueris faciendam consulit. Amplius in secunda Centuria, itidem à febre continua puerulum octo anno- Curat. 62.
rum misso sanguine per venam sectam sanitati restitutum narrat: & in quarta, alium puerum eodem morbo vexatum, eodem auxilio sanatum meminit; atque in quinta, quinque annorum pleuriticum puerulum; atque in septima puellam maligna febre cor- Curat. 49.
reptam sanitati missione sanguinis restitutam fuisse, testatur. de qua ipse ita scripsit: Puella pulchra, & filia formosa à Saqua nata annos octo, biduo continuo febriebat, & caput dolebat, huic

» secta communi in brachio vena, sanguis ad vncias quatuor, fuit
» extractus, tunc exanthemata veluti culicum morsus erupere, sed
» postea perextensa vniuersam ferè cutem occuparunt, & per nares
» illi multus sanguis fluebat, & fluxus ventris quoque illi superue-
» nit, sed rectè gubernata, & per interualla cochleari ebibito syru-
» po violaceo recenti, libera & immunis euasit. In scholiis verò hæc
» quoque auditu digna memoriæ, ab eo prodita leguntur: Aduer-
» tant, qui Galeni præceptis adstricti ante quartum decimum annum
» sanguinem per venæ sectionem extrahere timent, quum ex se na-
» tura in hac puella sanguinem copiosum per nares deposuerit, vt
» sæpe aliàs in aliis pueris obseruatum est. Quam sanè sanguinis eua-
cuationem Hispani omnes in pueris frequentant, præsertimque vt Ægyptij faciunt, cruribus scarificatis. Neque desunt alij multi præclarissimi medici nostrorum temporum in pueris etiam laudantes missionem sanguinis, inter quos est doctissimus Fernelius, qui Galenum, cum pueros ineptos sanguinis missioni dixerit, intellexisse de pleniori, siue copiosiori eductione, qua vsque ferè ad deliquium antiqui vtebantur, affirmauit. ALPIN. Sed quænam illorum sunt rationes, qui negant, in iis hanc sanguinis missionem esse faciendam, quibus rationibus non decere in pueris euacuari sanguinem affirment; & quid illis responderi potest? GVILAND. Negant eam pueris conferre posse euacuationem, quoniam ipsi sponte nimis exoluuntur, cum corpora humidissima, mollissima apertissimaque obtineāt, admodumque propensa vaporationibus, quæ quam citò, detracto sanguine, vel, supra addita alia euacuatione deficiunt, quando ipsi corpora habeant, quæ continue euacuantur. quibus euacuatione sanguinis etiam addita vires valde collabuntur, quibus diminutis non poterunt puerorum corpora morbum superare. Quam ob causam Galenum iis missionem sanguinis prohibuisse affirmant. Quæ res non videtur omnino veritati consentire, quoniam, etsi corpora puerorum habeant substantiam humidissimam, mollissimam, apertissimamque, qua continue multum per insensibilem euaporationem difflantur, ac euacuantur, nihilominus possunt etiam aliam sanguinis moderatam euacuationem perferre, absque detrimento. Puerorum siquidem ætas multo substantifico humido abundat, naturalique calore ferocissimo; atque hinc non minus viribus multis, ac validioribus puerilis ætas est referta. Namque quia plurimum habent, vt Hippoc. in aphorismis

ait, caloris innati, egent plurimo alimento, eaque causa omnes pueri sunt voracissimi, plurimumque comedunt: quo fit, vt semper plurimum sanguinem coaceruent: eoque abundare puerilem ætatem Gal. docuit in breui denotatione dogmatum Hippocratis. atque hinc est, quod in pueris sæpissime sanguis multus per nares profluere obseruatur. etsi copia caloris etiam ad idem concurrat; cuius euacuationem ferunt citra aliquam noxam, tum ob eius copiam, qua ipsi abundant, tum ob vires, quib. sunt præditi. Præterea quis ignorat, inter omnia, quæ missionem sanguinis indicat, virium robur præcipuam habere partem in admittendo illo auxilio, quandoquidem corporibus, quæ viribus planè careant, nullus, ni ipsa interimere velit, audebit elicere sanguinem: datis etiam duobus corporibus eiusdem ætatis, temperamenti, eodem morbo correptis, si alteri tamen languidiores extent, iure nulli dubium, quin in robustiori satis audacter sanguinem euacuabimus, in altero vero parum, & non absque aliquo timore. Quamobrem cum pueri habeant corpora validioribus viribus munita, multóq; sanguine referta, cur aliquo acuto morbo illis infestis sanguinem in moderata copia non mittemus? quoniam etsi vacuantur continuè per insensibilem euaporationem, tamen moderatam quoq; ferre poterunt enacuationem, quod nobis certo suadere debet, pueros obseruari sæpissime ac familiarissime per nares multo sanguine profluxo, absque noxia vacuatos. Pueritiæ profluuium sanguinis per nares est familiarissimum, quod cessat vbi adultiorem attigerunt ætatem. Quid? An non in pueris etiam lactentibus acuto aliquo morbo correptis obseruatur, eos aliquando inediam multis diebus sine noxa perferre, & mox quasi mortuos reuiuiscere? quod illis contingit, quia præterquàm quod viribus constant robustioribus, etiam plurimum pituitosi humoris inconcocti habēt, quo calor in optimum sanguinem mutato, facile nutritur, atque fouetur. & proinde quamquam mittatur in iis modicus sanguis, non fit tanta virium iactura. Multa sunt præterea quæ non ita valde dissolui puerorum corpora denotant, in primisque multos illorum febricitantes, eodem tempore posse sanguinis copiosum fluxum, sudores, aluique copiosas deiectiones sæpe absque vllo ipsorum detrimento etiam perferre, atque potius ab iis sanari, non admodum extenuati vel graciles facti. quinimò si rectè, tum puerorum, tum aliarum ætatum cadauera inspiciantur, procul dubio

puerorum ſemper, ſi tum morbi ſpecies, tum tempora, quibus ægrotarunt inter ſe comparentur, minus diſſoluta, atque attenuata aliis inſpicientur, quod vtique haud tantæ ipſorum corporum reſolutionis argumentum etiam eſſe poteſt. Quamobrem probe ſatisfacere medicos illos, dicendum eſt, qui miſſione ſanguinis vel in pueris vtuntur, neque vt mittant ſanguinem, quartus decimus expectandus eſt peractus annus. Ridiculum ſanè videtur, annorum numero miſſionem ſanguinis prefiniri oportere, quando ipſe quoque Gal. dixerit: Itaque non numero ſolummodo animum aduertes, quod quidam faciunt, ſed corporis habitui; nam ſunt, qui ſexageſimo ætatis anno venæ ſectionem non ferant, cum quidam, qui ſeptuaginta nati ſunt annos, perferant. minuſque ætates certis annorum numeris poſſint à medicis definiri. Galenus idem in lib. de ſectis dixit, non mittendum eſſe ſanguinem in puero admodum paruo. Atque hæc obiter de ſanguinis miſſione in pueris à me dicta ſint. ALPIN. Admodum hoc tuo doctiſſimo ſermone ſum delectatus, præſertim cum ex te multa didicerim, quæ in pueris faciendam eſſe vacuationẽ ſanguinis demonſtrant. Ægyptij itaque in pueris hanc euacuationem non ſecus, quàm in aliarum ætatum hominibus frequentant, tum venæ, arteriæque ſectionem, tum etiam per ſcarificationem malleolorum, crurumve, atque aurium. Magis vero per ſcarificationem quàm per venæ ſectionem in ipſis conſueuerunt id agere. Eodem quoque modo non minus ſanguinis euacuatione in ſenibus vtuntur, in iis tamen, qui non ad vltimum ſenium perducti ſint, ſed optimi temperamenti & habitus, quique ſatis validis viribus conſtent. GVILAND. Cum hactenus dixeris miſſionem, vel euacuationem ſanguinis illorum locorum, medicos in omnibus iis corporibus exercere, non minuſque in Eunuchis, mulieribus, pueris, ſenibus, & pinguioribus hominibus, quibus ſatis Ægyptus abundat; Cupio etiam ex te audire, an per venæ, vel alteriæ ſectionem, vel per ſcarificationem alicuius partis corporis, vel per hyrudines, vel cucurbitulas, talem vacuationem familiarius præſtant, quando his tantum viis quælibet ſanguinis miſsio peragatur. Hæcque nunc ex te audire expecto.

cap 28

In

In pinguioribus corporibus, Eunuchis, mulieribus, pueris, senibusque quomodo Aegyptij sanguinem mittant. Cap. VI.

GVILANDINVS,

CVM corpora pinguia, mollia, alba, atque valde humida ibi in omnibus ferè mulieribus, vel saltem in plerisque obseruentur, quibus sanguinis missionem non omnino conuenire his verbis Gal. in lib. de curat. per sang. miss. docuit; dicens: Deinde considerandum, quæ sit naturalis hominis temperies. Nam quibus amplæ sunt venæ, quique modice graciles sunt, nec candidi, neque tenera carne præditi, copiosius euacuabis: contrarios autem parcius: quippe qui exiguum habent sanguinis, carnémque facile transpirabilem. Sicque in libro 11. methodi, loquitur: Quod si corpus decimum quartum annum excesserit, existimandum est, qualisnam eius natura sit, num gracilis & spissa, & dura, & copiosi sanguinis, an contra: atque ita in priori missionem sanguinis adhibebis: in secunda nequaquam. Quinetiam modus vacuandi sanguinis ex iisdem indicantibus sumetur. Si enim cui sanguis mittitur triginta annos natus sit, sed laxus, & mollis, & pinguis, & albus, & gracilib. venis, huic planè sanguinem non mittes, aut parum detrahes. Hæc cum in multis hominibus, pueris Eunuchis, senibúsq; spectentur, Ægyptios non parum in vsitanda sanguinis euacuatione errare dicemus. Namque crebra ac copiosa sanguinis eductio, quæ apud eos omnes est, etiam ex leuissima causa familiaris, iis omnibus valde incommoda ac noxia erit, quando quælibet nuper dictorum corporum, ex paucissima etiam euacuatione multum resoluantur, atque ipsorum moles vniuersa inde non parum perfrigescat. Sed quoniam nostrorum medicorum quamplurimi existimant, cucurbitulis præstitam sanguinis euacuationem in his corporibus minorem facere spirituum resolutionem vel consumptionẽ, ideò per has potius, quàm per sectam venam ipsis sanguinem mitti suadent, cum per sectam venam sanguis euacuatus multũ caloris naturalis absumat, vt Gal. in lib. de cucurb. hirudinibus scriptum reliquit, itaque nunc quoniam illorum modorum mittendi sanguinem illi populi vtantur, narres

cap. 13. cap. 14.

velim, num per venarum, arteriarumque sectionem, an potius per cucurbitulas, vel simplicem scarificationem, vel hirudines appositas venis. ALPIN. In omnibus iis nuper dictis corporibus, scilicet pinguioribus, albidioribus, mollissima ac tenerissima carne præditis, habituque raro, qualia plurimorum, tum virorum, tum mulierum, senum, omniumque Eunuchorum, (quorum ibi adest haud paruus numerus,) ac puerorum multa cernuntur, quamquam etiam sectis venis sæpe ab his sanguinem euacuent, nihilominus familiarius cruribus antiquorum more scarificatis mittere sanguinem consueuerunt, omnium maxime in valde pueris, scilicet infantibus, quibus ibi detrahunt etiam sanguinem? cruribus, vel auribus scarificatis, ne peracto quidem primo anno. Prouisionis quidem causa in prima æstatis parte æstuosa, inæquali, in qua multi pessimi morbi, vel etiam puerulos ac infantes inuadunt, in pluribus eorum scarificatis auribus mittunt sanguinem; itaque vix inter centenos, tercenos aliquando reperies, quibus aures scarificatæ non sint. Quamobrem in infantibus, atque pueris omnibus sanguinem scarificatis auribus, atque cruribus mittunt. In Eunuchis verò, & mulieribus, pingui, raroque habitu præditis, atque demum in cæteris hominibus, eodem ferme habitu, tum molli, tum raro refertis, per scarificationem moliuntur sanguinis euacuationem. GVILAND. Rectè sane illi in istis corporibus per cutis scarificationem sanguinem vacuantes, se gerunt, quandò hæc corpora facile transpirabilia, ex sanguinis euacuatione per sectas venas confecta valde resoluantur. Quod ex Galeno didicimus, qui de scarificatione ita scripsit: Eodem namque anno venam frequenter incidere, minime quidem rationi consentaneum arbitramur: quandoquidem cum larga sanguinis copia vitalis quoque spiritus emittitur: Quo sane absumpto, crebrius quidem moles vniuersa frigescit, tum animales functiones omnes deteriores redduntur. Quamobrem ab ignobilioribus membris, vtpotè cruribus, educendus est, scilicet scarificatione. Sed talem vsum mittendi sanguinem per scarificationem optimum esse, atque artis ratione comprobatum, in lib. de curat. per sang. miss. docuit his verbis: Porrò quæ ex mulieribus albidiores sunt, sanguinem aceruare tenuem solent: quocirca adhibitis malleolorum scarificationibus maxime iuuantur. At quæ nigriores sunt, secta vena curato: crassiorem enim sanguinem, ac magis melancholicum colligunt, ma-

cap. 4.

cap. 11.

gis vero etiam si magnas habere venas appareant, quod illis accidit, quæ graciliores sunt, ac nigriores: Carnosis verò & candidis paruæ insunt venæ, quibus malleolos scarificare, quam venam secare præstiterit, quippe cum hæ paruas in cruribus venas habeant: itaque etiam si probè secentur, quod iustum tamen sit, non profluat. Commodior hæc per scarificatos malleolos sanguinis euacuatio in iis corporibus est, vtiliorque non immerito iudicanda; commodior, inquam, quoniam corpora pinguia, candida, mollia, exiles paruasque venas, & sanguinem tenuiorem habent, quarum aliquæ rectè etiam sectæ, iustam sanguinis copiam non dabunt: faciliorque sanguinis hæc quantitas scarificata cute crurum siue surarum, multis, neque minimis referta venis. Vtilior, quòd ex ea scarificatione celebrata sanguinis missione, non tanta spirituum copia resoluitur. Sed quid? isti hac scarificatione nonne cucurbitulis affixis sanguinem extrahunt? vel non appositis, venis aliquibus, vt nostri faciunt, hirudinibus sanguinem mittunt? ALPIN. Neque vsum cucurbitularum pro sanguinis euacuatione facienda, neque per hirudines euacuationem nobis cognitam, illi norunt. Missionem sanguinis per cucurbitulas, ad tollendam plenitudinem, maxime damnant, neque iis vnquam sanguinem euacuationis causa mittunt, sed tantum reuulsionis vel diuersionis gratia, priori loco per sectam venam euacuata copia sanguinis. veluti in ophtalmiis occipiti affixis cucurbitulis vti solent. Neque dorso, neque lumbis, neque cruribus eas vnquam affigunt. Collo tantum, occipiti, ac eius proximis partibus cucurbitulas apponere consueuerunt. Hirudinum vsum prorsus ignorant, dicunt enim veneficam eas habere naturam, illarumque morsum non minus noxium experiri.

An Aegyptij Medici rectè se gerant in vsu missionis sanguinis in dysenteria, diarrhæa biliosa, exanthematibus, puncticulis appellatis, pestiferisque bubonibus, & parotidibus. Cap. VII.

ALPINVS.

DIxi illos medicos, cruribus scarificatis exercere missionem sanguinis in omnibus pinguioribus, albidioribusque corporibus, Eunuchis, mulieribus, puerulis, in quibus rectè illos ex Galeni sententia facere dices, sed in dysenteria, biliosa diarrhæa, exanthematibusque, à nostris periculis, vel puncticulis vocatis, inque pestiferis tumoribus eos sanguinem mittentes, nescio an laudabis, quando multi medici etiam doctissimi exclament in iis ferè omnibus morbis summoperè noxiam, ac exitiosam ferè esse illiusce humoris euacuationem. Neque fortasse citra rationem ipsis id persuasum est, quando tum vires admodum ab ea vacuatione collabantur, tum etiam ea plures optimi medici in iis, vsi non fuerint. GVILAND. Cupio audire ex te rationes, quibus illis persuasum sit, in illis affectibus inutilem esse sanguinis missionem. Quibus auditis, meam quoque sententiam in medium postea proferam. ALPIN. Sigillatim tamen de quolibet affectu hæc dicendæ sunt. In primisque recensebo, quæ in dysenteria à sanguinis missione arceant, & mox de aliis loquar. Sed quæ illi pro ipsorum sententia dicunt, hæc sanè sunt. In primis Galeni auctoritate se muniunt, cui omnes medicos addictos esse debere affirmant, atque quòd ipse dum de dysenteria loqueretur, missionis sanguinis nusquam meminisse legerint, affirmant idcirco errare omnes pro illo affectu mittentes sanguinem: Multóq; magis, qui obseruauerint, tantum medicum manifestissime in his sanguinis euacuationem damnasse. vt in lib. 4. de vict. rat. in morb. acut. legitur, his profectò verbis: Fluente aluo sanguinem non detrahes. Nam si post detractionem perseuerat fluor, virtutem prosternit. Cuius sententiam constat repetitam fuisse in libro 1. ad Glauc. quando scripsit: Sed neque si fuerit febris cum alui profluuio, alia

com. 118.

est opus euacuatione. Quicumque his plus adimere fore necessa- ‟
rium putantes, aut sanguinem mittere, aut ventrem mouere ten- ‟
tarunt, in grauiora pericula duxerunt. An in dysenteria, ac diar- ‟
rhæa sanguis sit mittendus, vtique his verbis explicauit; Quid dubij igitur est amplius, quin ex eius sententia in eo affectu sanguinis aliqua euacuatio non sit facienda? Quod remedium cum tantus medicus dysentericis, atque diarrhæâ correptis interdixerit, cur quisque nostrum tanto à præceptore perdoctus, idem faciendum non suadebit? Quam sententiam multi confirmant dicentes, in dysenteria admodum vires resolui, quando tum sanguinis crebra fiat deiectio, interdumque etiam copiosa, & dolores vehementes ferè assidui, quos etiam vigiliæ sequi solent immodicę, quæ omnia multum vires labefactare, ac resoluere omnibus est plane cognitum. Quapropter si in iis medici sanguinis euacuatione vtantur, procul dubio erunt in causa, vt in maiores virium lapsus, ac resolutiones incidant ægroti, quibus collapsis natura necessariò morbo succumbet. Itaque hac ratione confirmari posse Galeni sententiam statuunt. Cui libenter ego etiam subscriberem, cum dysenteria (dico illum affectum, in quo vlcerata intestina apparent) fiat ex cachochymia, siue ex malis humoribus, qui non euacuatione, quo auxilio plethora curatur, sed purgatione, tolluntur. Intestina etenim abraduntur, & exulcerantur vel à biliosis acrioribus succis, vel à salsa pituita; quæ sanè non sanguinis vacuatione tolluntur, sed vt nunc dixi, purgatione. Maximè itaque hîc errare medici Ægyptij dicendi sunt, vtentes sanguinis missione vel etiam in dysenteria. GVILAND. Erras (mea quidem sententia) si id credis, quando in iis affectibus sanguinem euacuare ab artis vera methodo alienum esse, non iudicauerim; quinimo in ea re illi multa sunt laude digni, atque Hippocratice dysentericis mederi mihi videntur. Namque sanguinis in iis euacuatio dolorem vehementem, quo dysenterici cruciantur, mitigare potest, vt ex Galeno colligitur, qui nullum maius remedium in maximis doloribus euacuatione, atque purgatione se inuenisse scriptum reliquit. Non minusq; intestinorum partium vlceratarum inflammationem, atque febrem imminuit, fluxumque humoris ab intestinis reuellit, somnumque inducit; itaque in dysenteria, viribus, ætate ac aliis consentientibus, circa initia reuulsionis gratiâ, præsertim vbi magna affuerit humorum copia, aut sanguinis impetus valde.

vrgeat, vel maxima inflammatio, aut dolor vehemens obseruetur, vel iecur male affectum sit, à quo acres succi ad intestina confluant, adprime vtilem sanguinis euacuationem esse existimo. Atque illi qui exordiuntur à sanguinis missione curationem, eandem rationem sequi videntur, quam medici omnes febres putridas curantes, ab ablatione causarum curationem incipientes: quis enim ignorat, tria in iis curationem indicare, scilicet morbum, causam, atque symptoma? vt in 9. meth. med. Gal. docuit. veramque ac optimam curationem illam esse, quæ à causa exorditur? nunquam enim morbus tolletur, non ablata prius eius causa. Dysenteria vero ex Galeno in 4. lib. aphorism. & in 3. de sympt. caus. atque in 6. de loc. affect. alibique in sexcentis aliis locis, vlcus est intestinorū ex flaua bile, vel atra, Galeno in 4. lib. aphorism. docente, aut à salsa pituita, vt in 3. lib. aphoris. apud ipsum legitur, abradentibus, ortum. Quo pacto igitur quis dysenteriam, quæ est vlcus intestinorum, rectè vnquam curabit, nisi causam prius, à qua ortum ducit, adimere studebit? Causa vero, vt dictum est, cum sit biliosus sanguis acris, & mordax ab vniuerso corpore vel à iecore ad intestina demandatus, is proculdubio euacuatione tollitur: nam per sanguinis euacuationem nonne huius redundantis humoris copia diminuitur? quæ diminuta vel nihil, vel minus ad intestina confluit. Amplius cum biliosus ille sanguis ex calore multo iecoris gignatur, eiusque multa copia subministretur, quis est, qui ex missione sanguinis iecore refrigerato, minus illius humoris gigni posse, ignoret? Medici enim omnes, calidorum humorum redundantiam factam, sanguinis missione prohibere student. Demum cui obscurum, atque ignotum est, eorum humorum acrimoniam, qua intestina mordentur, atque abraduntur, immodico iecoris calore fieri? intensus etenim ac immodicus calor eiusce membri, sanguinem efficit calidiorem, ac acutiorem: quis, inquam, ille erit ita artis medicæ ignarus, qui nesciat, iecore præ multo calore gignente sanguinem biliosum, acremque, eo euacuatione sanguinis refrigerato, minus acutum atque acrem producturum esse sanguinem? Cum igitur sanguinis missio copiam biliosi sanguinis diminuat, eiusque acrimoniam obtundat, talemque sanguinis cursum ab intestinis auertat, id nihil aliud erit, quàm causam, qua vlcera fiunt in intestinis, planè adimere, qua sublata facile facta vlcera sanabuntur. Quæso, quis ille est (sanguisugariis enim vsque est manifestissimum) cui homo

aph. 24

aph. 12.

aliquis ob vlcus in quacumque extrinseca corporis parte, ex bilioso humore confluente ortum, sanandus occurrerit, qui vt illum hominem rectè curet, priusquam medicamentis exsiccantibus vtatur, non in id incumbat, vt corpus prius, tum euacuetur per sanguinis missionem, tum aliquo medicamento purgetur? sanguinis enim euacuationes prohibent, quin minus illiusce calidi humoris amplius gignatur, purgationes vero genitam eiusce humoris copiam diminuunt; hæc enim magnorum vlcerum, localibus remediis non cedentium rationalis, ac vera curatio existit, quam cur non eandem fieri oportere in iisdem vlceribus internam quampiam partem occupantibus, præsertimq; intestina, omnes velint aut nolint facere cogentur? si dicerent hanc euacuationem, quamquam ipsa opportuna sit, non conducere dysentericis, quia est in causa, vt vires multum resoluantur, atque collabantur, qua postea imbecillitate non possent alui profluuium firmare, respondebitur naturam non ita pati ex modica sanguinis euacuatione, vt ea valde viribus destituatur, ad morbum peruincendum: quod si æque à missione sanguinis in omnibus læsis vlceratisque partibus corporis natura debilitari existimanda sit, cur intestinis læsis tantum patietur, si mittetur sanguis? ex aliis vero corporis partibus nequaquam? si dicent, quia vlcerata intestina ex sanguinis euacuatione diminutis viribus, minus poterunt firmari & sisti, & ita profluuium ægrotos perdet; nos dicemus, si non mittatur sanguis, atque eo modo statim in principio diuertatur fluxus ab intestinis, multo sanè maiorem sanguinis copiam per aluum, perseuerante illo affectu, emanaturam, quæ longè plus, quàm arte facta, vires resoluet. Optimum itaque esse remedium dysentericis, modicam sanguinis euacuationem existimo. Cuius sententiæ fuere Alexander Trallianus, Ætius, atque alij multi grauissimi medici: ex recentioribus verò Donatus Antonius ab Altomari paucis his verbis optimum esse auxilium missionem sanguinis in veris dysentericis scriptum reliquit, dicens: At si male admodum affecto iecinore flauæ bili admixtus sanguis ab eo ad intestina deferatur, ita, vt strigmenta quoque intestinorum dejiciantur, summa intestinorum tunica humoris acrimonia derasa, quisnam verebitur internam in dextro cubito venam secare? nedum reuulsionis gratia, verum etiam ipsiusmet iecinoris alterationis. Cur plerique medici in hoc casu, qui solam intestinorum exulcerationem, neglecto iecinore curare

" consueuerunt,in causa sunt, vt ægri moriantur ex Galeni sententiã
" lib.4.de articulis com.4. Rursus vbi vehementissimus infestauerit
" dolor propter rodentium humorum acrimoniam,ad intestina à to-
" to,seu ab aliqua corporis parte confluentium, & propterea veren-
" da sit phlegmonis generatio, aut virium defectus, cui absonum vi-
" debitur venam secari debere?Cum & idem Gal.in maximis dolori-
" bus nullum maius inuenerit remedium,quàm vsque ad deliquium
" animi sanguinem mittere, aut purgare, vt patet aphor. 23. lib. 1.
" Quamquam venam secandam dicimus, vbi cuncta ea admiserint,
" nec vsque adanimi deliquium,sed paulatim,ac sensim,ne vires im-
" becilliores reddant, ipsam probamus, prout Ætius & Alexander
" probarunt. Atque hæc Altimarus medicus sua tempestate clarissimus,qui omnibus dysentericis feliciori semper euentu sanguinem secta vena mittebat;cuius rei excellens Ascanius Caracciolus à dysenteria sola sanguinis missione absque aliis auxiliis sanatus,atque alter filiorum Ioan.Ferdinandi Rocchi dysentericus eo auxilio seruatus; testes fuere. Cum eodem etiam tempore eodem morbo alter frater correptus,cui sanguis non fuerat missus, mortem obierit. Amatus Lusitanus medicus non spernendus Chiam mulierem dysentericam misso sanguine,atq; alios multos curauit,vt in eius centuriis memoriæ traditum est. Multi alij medici doctissimi vsi sunt hoc auxilio in curandis dysentericis, quos omnes hic recensere nimis molestum foret. ALPIN. Conspicuam hanc veritatem mihi nunc planè ita reddidisti, vt deinceps maxime mihi cõstitutum sit, missionem sanguinis pro curanda dysenteria opportunissimum fore auxilium, atque absque eo maxima cum difficultate homines à dysenteria sanari posse. At optimum etiam erit, vt aduersariorum nuper allatis rationibus, quibus hoc auxilium in hoc affectu damnant,nunc etiam satisfacias. GVILAND. Ad ea,quæ apud Galenum scripta leguntur,præsertimque in lib.1.ad Glauc. quæ illorum opinioni magis fauere creduntur,respondendum est,ibi Gal.locutum fuisse de alui profluuio,qui febris symptoma existit, febremque sequitur,vt accidens,quòd eius morem significare videtur. Nos vero cum de dysenteria loquimur, prout morbus est, cui sit febris coniuncta,eius est symptoma; itaque verba Galeni nihil nobis obsunt, dum loquimur de dysenteria, quæ morbus est à febre distinctus.
tex com. 116. Quòd si alibi, vt dictum est,in 4.lib.de vict.rat.in morb.acut.dixit,
" Fluente aluo sanguinem non detrahes. Nam si fluor post detractio-

nem

nem perseueret, vires prosternit, ego, vt recte hanc rem intelligam, "
ita rursus distinguo, alui profluuium fieri læsis intestinis primario
affectu, aut stomacho; vel illis communicata læsione ab vniuerso
corpore, aut ab aliqua parte, præsertimque à iecinore, quo sane
modo pleræque diarrhææ biliosæ, & dysenteriæ gigni solent. Vbi
igitur profluuium fit læsis intestinis, vel ventriculo, primario affectu, tunc sanguinis missio, atq; purgatio videtur damnanda, quando quidem ex illa euacuatione partes illæ pauco calore natiuo refertæ plus aliis debilitentur, & idcirco hoc auxilij genere non iuuantur, sed potius læduntur. Orta vero fluxione biliosa, quæ abraserit ntestina, idque vel vniuersi corporis, vel hepatis vitio, quo viscere læso pleræque fieri solent, proculdubio sanguinis euacuatio vtilis erit, quæ non intestina labefactabit, etenim ab ipsis diuertendo biliosum sanguinem intestina vlcerantem, ipsis potius non parum roboris adjiciet. Hinc vero fit, vt omnes vlcera tantummodo intestinorum curantes, & non hepar, tanquam causam, ex qua id mali creatur intestinis, pessime curent, vt dicebat Gal. in lib. 4. de artic. his verbis: Interdum enim quum propter deiectiones acres, principio quidem pinguedo, processu temporis quędam strigmenta, quæ ab intestinis deradantur, vnà excernantur, plerique medici neglecto iecinore, vlceri duntaxat intestinorum medentur, atque idcirco ægrotantes præcipitant; hoc igitur modo responsum sit ad eorum adductas rationes. Superest vt Ægyptios in biliosis dysenteriis, atque diarrhæis, quæ non intestinorum, sed vel totius corporis, vel hepatis vitio obortæ sunt, sanguinem mittentes laudemus. Alpin. Idem faciunt in omnibus pestilentibus morbis, maximeque in omnibus exanthematibus, non minusque periculis vocatis, atque parotidibus, carbunculis, atq; bubonibus. In iis enim in principio, viribus consistentibus, largè sanguinem mittere solent; in omnibusque corporibus cuiusuis ętatis, vel temperamenti. Multis vero, puerisque maxime scarificatis cruribus, atque multis secta vena sanguinem euacuant: & hæc de missione sanguinis à me dicta sint. Quibus ita cognitis, antequam mihi è memoria effluat, aliud tibi narrare cupio, id vero est, illorum multos à cibo mittere sanguinem. Quod fortasse tibi doctissimo medico, non parum rationi aduersari videbitur, hoc vnum scio multos vsum hunc in mittendo sanguine sectari; sed an optimus sit is vsus, & à nobis recipiendus, ex te libenter audirem.

com. 40.

Ægyptios medicos à cibo ſanguinem mittere, atque an rectè faciant etiam, illis, quibus ſanguinem mittere debent, potum aliquem propinare. Cap. VIII.

ALPINVS.

VVlgus Ægyptiorum medicorum à cibo conſueſcere mittere ſanguinem nuper dictum eſt. Nuncque idem confirmo. Sæpiſſime etenim, qui ieiuno ſtomacho fieri miſſionem ſanguinis alicui ægroto præceperim, ab Ægyptiis accuſabar, me corpora ægrota alimento vacua tunc euacuare velle, atque ipſorũ tum vires, tum functiones labefactare. Sæpius rogabam, vt mihi clarius hanc rem explicarent, vel docerent, qui in ipſorum ſententiam ducere conabantur, dicebant, omnibus optimis medicis notum eſſe, ſanguinis euacuatione corpora valde labefactari, facta plurima innati caloris ab emiſſo ſanguine reſolutione. Ideo ſi id fiat ante cibum ieiuno ſtomacho pertimeſcendum fore abſque dubio à multa virium reſolutione. Addunt non minus corporum amaram bilem ab euacuato ſanguine fieri acutiorem, multoſque in ſyncopen ſtomachi iam vocatam inducere. GVILAND. Sed quæſo, num tu rationibus illos falſos eſſe demonſtrabas, an potius ab illis gratiam inire cupiebas, ipſos verè aut fictè laudando magis, vt cum iis lites detrectares? ALPIN. Non ego vnquam fui tam vili animo, vt eos mihi contradicentes pertimuerim, quinimo magis ſæpe medicas difficultates coram nonnullis Turcis dominis perſequi ſtudebam, vt illi cognoſcerent quantò plus Ægyptiis noſtri ſaperent medici. Negabamque illis ab omni ſanguinis miſſione ægrotantium corpora debilitari, ac reſolui; veluti iis, qui ex multa plenitudine vel ſanguinis, vel aliorum humorum grauati, ab emiſſo multo ſanguine, vel pharmaco quopiam in humoris copia exhibito exonerati, vires acquirant, ſæpe fieri obſeruatur, idque exemplo alicuius humeris multum pondus geſtantis, qui vel omnino ab onere, vel aliqua in parte ſubtractus, collapſas ferè à labore vires recipit, illis perſuadere conabar. Quos etiam redarguebam, qui in mittendo

ſanguine poſt aſſumptum cibum, cum vſum non modo ipſorum multi ſectarentur, verum etiam artis medicæ rationi illum conſentire affirmarent. Hunc igitur vacuandi ſanguinis peſſimum eſſe vſum mordicùs affirmabam, veluti neq; alterum illum eorum vſum laudabam, qui apud omnes eſt frequentiſſimus in miſſione ſanguinis, vt ægrotis priuſquàm ſecent venam, potum aliquem frigidum propinent. GVILAND. Fortaſsè cibum aſſumendi ante ſanguinis euacuationem vſum ex Arabum clariſſimorum medicorum mente illi defendere poterant, quando Auicenna lib. 1. fen. 4. hæc ad vnguem ſcripta reliquerit, dicens. Subtilitatem vero ſenſus habenti, & debilitatem, buccellæ mundi panis in robacetoſo bonum habenti odorem infuſæ ſunt dandæ. Et ſi fuerit debilitas complexionis frigidæ, ſint intinctæ in aliquo, quod ſit ſicut aqua cum zuccharo cum Alefniati, aut in ſyrupo mentæ muſcato, aut in myua muſcata, poſtea minuatur ſanguis. Optimũ igitur eſſe, priuſquàm ſanguis euacuetur, eos aliquid cibi capere, qui ſtomachum debilem, vel ſenſus acutioris obtinent, cum Auicenna dici poterit. Cuius ſententię Raſim non minus grauiſſimum medicum eſſe, legitur in libro de phlebotomia, Vent. & Sang. ex mente Conſtantini, cum dixit: Cholerici debent primo comedere, & poſtea minui: tamen de cibo tenui ad modum gallicelli, aut carnis hædinæ, aut de pane infuſo in vino, aut ſucco granatorum. Sed ipſi, quorum corpora ſunt rara, condenſentur, & poſtea minuatur. Cum itaque hi præclariſſimi medici in bilioſis ſtomachis, in ventriculo debilioris oris, vel acutioris ſenſus laudauerint priùs aliquid cibi fore ab ægrotis capiendum, quàm ſanguis mitteretur, mirum non fuit, ſi & Ægyptij, cum obſeruaſſent pleraq; illorum corpora habere ſtomachum debilem, ac bilioſum, idem fore ab ipſis obſeruandũ, ne animo linquerentur, ſibi ipſis perſuaſum ſit. Quod tamen minime aliquem Græcorum medicorum præcepiſſe legitur; quin potius contra in miſſione ſanguinis eos memoriæ prodidiſſe compertum eſt. Gal. in lib. 9. meth. med. dixit: Nam ſi præcedat ciborum cruditas, tanto tempore differre venæ ſectionem iubebis, quantum ſatisfacere, tum ad eorum concoctionem, tum vt excrementa deſcendant, videbitur; hoc idem in pluribus aliis locis docuit, præſertimque in lib. de cur. rat. per ſang. miſſ. atque in tertio epidem. Cui non modo omnes Græci planè aſſentiunt; verum etiam Arabes præcipui. Quod ex Raſe in nuper citato libro his verbis legitur: Quoties

Cap. 21.

» in stomacho cibarium fuerit, nulla fiat minutio, dum non fuerit » digestum, & egredietur substantia de intestinis, qui nisi emitti po- » terit, emittatur cum clystere, deinde minutio fiat: & paulo post » idem iis verbis clarius patuit, quæ sunt. Horribilis est minutio an- » te digestionem cibi, qui est in stomacho, & meseraïca, quoniam » facta minutione attrahitur aliquid de eo, quod in venis & stoma- » cho est ad hepar, & meatus eius, respectu vacuitatis sunt stricti, & » incongruum est, quod attrahat crudum, ne fiat in venis humor » crudus nociuus, & eis non digeretur, sed putrescet & augebit fe- » brem, aut infert ei aliquid peius; ideo expectanda est minutio si » opportuna fuerit, donec integre fiat digestio. Cuius signum ha- » bebitur per vrinam croceam, & alleuiationem corporis, suscitato » pauco appetitu cibi. Quid igitur dicemus, quando ita periculum sit (his grauissimis medicis docentibus) post cibum mittere san- guinem, vt multos Ægyptiorum facere, dictum est? reprehende- musne illos hac in re, an potius eos recte facere affirmabimus? Hactenus tu quid sit pro vtraque parte sentiendum, responden- dumque, rectè intellexisti. ALPIN. At ego ex te hoc dubij explicari velim. GVILAND. Hæc in responsione sunt prænoscenda. In primisque in sanguinis missione primam operationẽ esse, eiusdem euacuationem, quam duo alij effectus sequuntur, scilicet venarum inanitio, & spiritus calorisve diminutio, quam sequitur vniuersi corporis refrigeratio, veluti inanitionem venarum omnium suc- cessiua partium attractio. Atque à modica sanguinis facta in ve- nis inanitione, pauca, & ab immodica multa fiet sanguinis attra- ctio, quemadmodum etiam immodicam sanguinis vacuationem sequitur immodica caloris naturalis resolutio, vel diminutio, atque hanc omnium corporis partium refrigeratio, qua omnes functio- nes in deterius abeunt. Ab hac postrema spirituum immodica re- solutione, syncopis, vel animi deliquium, fit, quę plerumque fit re- solutis viribus à plurima sanguinis euacuatione. Excitatur etiam sæpissime is affectus, stomacho valde imbecillo effecto, cuius vires facile à modica etiam sanguinis vacuatione resoluuntur, vel eius ore valde sensibili existente, vel biliosis humoribus acrioribusque oppleto. In iis itaque ventriculo aliquo trium nunc dictorum modorum læso, atque ægroto, non esset mittendus sanguis. Quan- cap. 5. do Gal. lib. 9. meth. med. os ventriculi nimium sensibile, aut imbe- cillum, vel amara bile redundans, dixerit, prohibere sanguinis

missionem, quam dum moliri cogimur, acutorum morborum vrgente aliqua occasione, Arabes multi volunt os ventriculi pauxillo cibi muniendum esse, ac roborandum, ne in syncopen ægroti labantur, malumq; augescat bile amariore facta, à ventriculoque intra venas rapta. Qua membri roboratione ac defensione à syncope, vt iam dixi, multi ægrotis euacuandis pauxillum cibi offerunt, atque multi vice cibi exhibent aliquem frigidum potum, cum aliquo syrupo robur ventriculi respiciente: atque hic vsus potandi ante missionem sanguinis, vel statim ab emisso, vel dum educitur, est ferè apud omnes satis frequens, qui etiam vt alter cibandi in malum est apud ipsos deductus vsum, sed de potu paulo post dicemus. De cibo vero ante missionem sanguinis, ægrotis concedendo, sum huiusce sententiæ, illud institutum inutile esse, neque citra periculum exerceri. In corporibus enim stomachum, neque imbecillum, neque nimium sensile eius os, neque cum multa amara bile obtinentibus, cui dubium, summum errorem esse, à cibo mitti sanguinem? Nihil enim ipsa ab emisso sanguine patientur, neque vires admodum resoluentur. Cibus vero multi mali causa fieri poterit, namque incoctus intra venas attraheretur, quo venæ obstruerentur, quib. obstructis putredo & febris necessario augeretur. Quare in iis non erit exercenda sanguinis missio statim à cibo. In aliis vero ægrotis, habentibus, vt supra dictum est, ventriculum vel imbecillum, vel acutioris sensus, vel amara bile redũdantem, nunquam, si fieri potest, ad missionem sanguinis est veniendum: quòd si à magno morbo cogamur id facere, possumus præcepto Ægyptiorum vti, vt detur aliquid cibi vel potus. Mihi tamen magis potus, quàm cibus arridet. proinde illos magis laudo, qui aliquo potu vtuntur, quo acutum oris ventriculi sensum, vel bilis calorem, atque acrimoniam obtundant, atque attemperent. ALPIN. Quibus sanguinem mittere volunt, ne in syncopen incidant, aquam simplicem crudam saccharo commixtam cum modico succi limonum, exhibent: quam potionem, vt postea dicemus, ipsi per excellentiam, sarbet, appellant, atque ipsam vel stillatitiam calaf, vel de nenuphare, vel de sonco, vel endiuia cum aliquo syrupo refrigerante, veluti est violatus, nenupharinus, rosatus, de succo limonum, vel de acetositate citri. Alij eandem cum vino granatorum, atque saccharo, atque alij exhibent aquam infusionis, florum calaf, vel berberorum, vel tamarindorum cum saccharo. Atque alij etiam of-

ferunt potionem, de quibus postea loquemur. Quæ omnia videntur idonea auxilia ex calida temperie imbecillo ventriculo, vel acutioris sensus, atque bilioso siue picrocolo, ab eo enim potu, exeunte sanguine, non facile in deliquium animi ægroti concidũt. Quid mirum enim est, frigidæ aquæ potu à syncope ægrotos defendi posse, cum ea tantum in facie projecta, iam ortũ deliquium animi mitescere compertum sit? GVILAND. Aquæ illiusce potus vsum iis, quibus sanguis statim mittitur, noxium potius, quàm vtilem apud eos iudico, quando vt ex te audiui, non modicè, sed large frigidam aquam illis propinent, qui etsi videatur tunc iuuari, qui rectè perferant sanguinis missionem, tamen paulo post nimium refrigerato ventriculo, aliquam noxam sentient; maximéq; etiam, quia ab ipsa intra venas rapta ægrotos in hydropem incidere posse Auicenna testatum reliquit. Quod eius verba ita explicant: „ In eo, qui phlebotomatur, super potum aquæ plurimæ timetur „ hydropisis, propter expulsionem aquæ attractæ cum san„guine ad profunda membrorum: Quare oportet, vt sit occupatus „ in prouocanda vrina, & ea, quæ sequũtur. Neque rectè vtilitatem aquæ in facie projectæ calorem intus protrudentis, qui tunc viuidior in ventriculo, aliisque internis membris fit, ei vtilitati esse comparandam iudico, quæ per os potu aquæ in stomachum assumitur, quando hæc non modo calorem non viuificet, sed potius imminuat, atque extinguat, & illa foueat, atque roboret, ab extrinsecis partibus ad interna viscera eo recurso. hæc sufficiant, de iis quæ mandũtur, & potantur, in missione sanguinis: vtilius nunc erit, vt ad modos, pro quibus illi sanguinem mittunt exponendos, accedas. Ne tempus in his amplius conteramus.

Quot modis Aegyptij sanguinem mittere soleant. Cap. IX.

GVILANDINVS.

QVOT modis medici illi sanguinem mittere nunc consueuerint, ex te audire desidero, ex quo sermone non parum ego voluptatis accipiam, quando apud illos medicos cogitem, præter eam rationem, qua nostri medici in mittendo san-

guine vtuntur, aliquos alios in vsu esse mittendi sanguinis modos, quos nostris non minus pro varietate præsidiorum, quàm vtilitate multa, maxime gratos fore existimo. Igitur si placet, de his sermonem instituas. ALPIN. Tribus modis eos mittere sanguinem ibi obseruaui, ac cognoui, quippe per venarum, & per arteriarum sectionem, atque tertio per scarificationem cutis. Venarum enim sectione non secùs quàm nostri, nacti ab acutis, atque magnis morbis occasionem, sanguinem mittũt. sed à plurimis venis, quæ apud nostros medicos non sunt in vsu, missionem sanguinis exercent, veluti sunt venæ temporum, frontis, aurium, angulorum oculorum, nasi, labiorum, gulæ, atque aliarum partium aliæ, quas paulò pòst recensebimus. Arteriarum pro missione sanguinis etiam sectionem, apud ipsos esse non minus in vsu, quàm venarum ad multos chronicos morbos profligandos, omnes, qui ea loca habitarunt, testes existunt. Et ego hisce oculis sæpe vidi frontis, aurium, manusque arterias sectas, quæ non secus quàm vena breui tempore coaluerunt. Harum vsum pro mittendo sanguine, Ægyptiorum, Arabumque proprium esse existimo, quando alibi nusquam gentium, neque viderim, neque audierim obseruari talem missionem sanguinis, quæ etsi multis ad multos morbos idonea, ac multum vtilis esse videretur, non tamen arteriarum sectionem tutam, atque sine magno periculo exerceri posse quisquam affirmabit. magna siquidem cum difficultate, & non sine multo vitæ discrimine sectæ arteriæ coalescere possunt, vt & apud Galenũ & alios præclarissimos medicos planè constitutum est. Sed de his suis locis loquemur accuratius, atque vberius. Cute etiam scarificata, frequentissime, atque familiarissime mittunt sanguinem, in pueris, mulieribus, atque Eunuchis. Scarificant autem ad mittendum sanguinem, crura, aures, nares, labia, & ab his partibus scarificatis absque vlla cucurbitula sanguinem euacuant. Aduertant medici nostri temporis, illos nunquam ab illis scarificatis partibus pro eductione sanguinis vllo cucurbitularum genere vti, sed earum vice dulcis aquæ calido balneo, nec vnquam pro vniuersali corporis euacuatione cucurbitulis sanguinem educunt, sed solum pro partis alicuius euacuatione molienda, præsertimque capitis, neq; præterea partibus corporis cucurbitulas affigere solent pro mittendo sanguine, occipite atque collo exceptis, à quibus in oculorum morbis, multisque aliis calidis morbis capitis, semper facta vn-

uersali corporis euacuatione, scarificatione cucurbitulis appositis sanguinem mittunt. Cucurbitulæ etiam, quibus illi medici vtuntur ab iis, quæ apud nostros in vsu existunt planè diuersæ spectantur, illique diuerso modo iis vtuntur. Quando eas non igne, vel aqua, vt nostri faciunt, sed spiritus attractione cuti affigunt. Sanguinis missionem per hirudines prorsus negligunt, quòd ibi hæ fortasse non nascantur, neque reperiantur. Hique modi existunt, quibus illi medici sanguinem mittunt. Nunc vero de omnibus venis, quarum sectionem pro sanguinis missione frequentant, loquendum est.

De venis, quæ in vsu sunt apud Ægyptios pro molienda sanguinis missione. Cap. X.

ALPINVS.

APVD Medicos Ægyptios pro missione sanguinis facienda omnes vtique venæ in vsu existunt, sed quæ magis familiares apud ipsos habentur, sæpiusque frequentantur, sunt temporum, frontis, magnorum angulorum oculorum, aurium, nasi, narium, labiorum, præsertimque inferioris labij, linguæ, occipitis, colli, atque iugulares, cubiti, manus, poplitis, surarum, atque tali. Vsus vero venarum capitis apud illos frequentissimus, atque familiarissimus est, quòd sæpe ingens ipsorum caterua oculorum lippitudinibus corripiantur, atque affligentur. Quibus occurrunt, sanguinis in primis facta euacuatione, ex cephalica, cubiti directè parti affectæ, vel magis læsæ respicientis, & mox secta vena frontis, deincepsque non desinente morbo, magnorum angulorum oculorum. Multi priusquàm ad venam frontis accedant, missionem sanguinis ex occipite, atq; partib. proximis post aures positis, cum scarificatione appositis cucurbitulis procurant, atque mox non sublata oculi inflammatione, ad alias nuper dictas secādas descendunt. GVILAND. Rectè in iis secandis se gerere videntur, quando, Gal. in lib. de constit. art. med. docuit, sanguinis euacuationem affectæ parti per vicinarum partium venas fieri oportere, veluti his verbis apud ipsum legitur: His ergo docentibus, qui in coxendicem fluxus decubuere, per poplitum ac malleolorum eua-

cap 17.

cuabimus venas, vti ſanè, & quæ in vteris hæreſcunt: quæ in thorace ac pulmone habentur, per venam cubiti internam: Quæ in capite & in collo ex humeraria. Proximarum enim, omniumque affectæ particulæ venarum euacuatio optima eſt ac facillima. Prouidere itaque oculorum inflammationibus per has ſectas venas rectè videntur. Sed quonam modo ipſi paruas, vixque apparentes multarum partium venas ſecare queunt? ALPIN. Certè Chirurgi Ægyptij, ſiue operarij in ſcindendis venis, longè noſtris accommodatiores, ac peritiores obſeruantur; tenuiſſimas ſiquidem ac multũ obſcuras venas commodè ac tutò ſecant. Quod etſi tutò faciant, nihilominus in multis partibus, vbi hæ minimæ venæ vixque conſpicuæ cernuntur, ſcarificatione vtuntur, pro euacuando ſanguine, veluti faciunt ab auribus ſanguinem mittere volentes, venis intra extráq; ipſas ſcarificatis. (Quamquam Gal. in 6. epidem. Hippocratem reprehenderit, dicentem: Cedemata curantur ſcarificatis venis quæ intra aures ſunt.) Idemq; in labiis, gingiuis, naribus, collo, cruribuſque facere obſeruantur: à quibus partibus ſcarificatis non æquè copiam ſanguinis euacuant; namque ab auribus, labiis, gingiuis, collo, paucus emanat ſanguis, cuius pauca quantitate ex auribus infantium detracta (hæc enim aurium ſcarificatio propria ferè puerorum ibi exiſtit.) atque etiam à labiis, gingiuiſque eductum ſanguinem etiam in adultis præcedente vniuerſali euacuatione, mederi poſſe malis illarum partium arbitrantur. GVILAND. Expecto etiam vt dicas, quibus malis occurrant ex ſectis iis ſingulis nuper dictis venis, pro ſanguinis euacuatione facienda. De cuiuſque igitur ſectionis, qua hi vtuntur pro miſſione ſanguinis, vtilitate, nunc te verba facere cupio. ALPIN. Dico igitur à vena frontis facto principio, eam Ægyptios ſecare, atque ab ea ſanguinem mittere, in maximis capitis doloribus, ac inflammationibus: quibus malis ſanguinis euacuationem ex iſta vena celebratam verè conducere Hippocr. lib. 5. Aphor. & Gal. aphor 68.
tum in lib. de curandi rat. per ſang. miſſ. tum in 13. meth. nos docuerunt. cap. 19.
Itidémque venas temporum, magnorumque angulorum cap. 11.
oculorum ipſi in iiſdem affectibus ſecant, quibus ab iis ſectis venis miſſionem ſanguinis conuenire, Gal. in lib. de Anatomia viuorum, ſcriptum reliquit; quippè in capitis doloribus, præſertimque hemicraneis, atque in antiquis ophtalmiis, & lacrymis, pano, ſcabie palpebrarum, nyctalope. Venas vero poſt aures, atque intra aures

ſecant in pueris aliquo acuto morbo vexatis, præſertimque in calidioribus capitis morbis. Nariumque & naſi venas incidunt in antiquis doloribus capitis, atque in oculorum etiam paſſionibus, facieique ruboribus, & inflammationibus, proximas naſo particulas lædentibus, vt eſt gutta roſacea. GVILAND. Hunc venarum vſum, atque vtilitatem fortaſſe eos à Galeno accepiſſe, dicendum erit, qui in lib. 1. de comp. med. ſecundum loc. hæc eadem à te narrata
„ ad vnguem his verbis ſcripſerit, dicens: Quod ſi affectio (vt potè
„ dolor capitis) perſeueret, venæ ſectione à naſo, aut fronte, aut cu-
„ curbitis affixis vtitor, ſanguinis à locis affectis detractiones in affe-
„ ctionibus inueteratis conuenire omnes medici fatentur. ALPIN.
Et labiorum, gingiuarumque venas ſecant, vel potius ſcarificant, in faucium, gutturis, oris, gingiuarumq; inflammationibus, atque in dentium maximis doloribus, à dentium gingiuarumq; morbis, atque labiorum fiſſuris ſcarificatione gingiuarum, ad dentium radices ter quaterq; in menſe facta, ſe longo tempore preſeruant; eas vero ſcarificant acutiſſimo ſtilo argenteo, vel aureo. Mittũt etiam ſanguinem ſectis ſub lingua venis in gutturis, aſperæ arteriæ, faucium, & tonſillarũ inflammatione, non ſecus quàm noſtri faciant. Collum vero atque mentum ſcarificant, in gutturis maximis inflammationibus, ab iiſque ſanguinem mittunt, appoſitis cucurbitulis. Quod ex Galeno faciendum, in iis morbis in 6. de compon.
„ med. ſecundum locos, his verbis docemur. Si vero nihil tale ap-
Cap. 3. „ paruerit, augeſcat tamen malum, ita, vt ægrè transglutire poſſint
„ ægri, vt ſuffocationis principium ſit nobis ſuſpectum, aluus forti
„ clyſtere, aut glande ſubducenda eſt, & vena cubiti ſecanda cucur-
„ bitæque cum ſcarificatione collo ac mento affigendæ. GVILAND.
Quaſi iſthæc omnia Gal. confirmat de miſſione ſanguinis à venis
Cap. 19. capitis, quæ tu nunc dixiſti, in lib. de curat. per ſanguinis miſſ. ita
„ dicens: Quocirca quæ in gutture & arteria graui torquentur in-
„ flammatione, in principio quidem ſecta in cubito vena, poſt prin-
„ cipium autem in ipſa lingua magnifice prodeſt, inciſis videlicet
„ venis, quæ in ea ſunt, ambabus. Sic induratæ phlegmonis in oculis
„ reliquiæ, ſecta, quæ ad magnum decurrit angulum vena, mirifice
„ iuuantur: Sicut capitis grauitates, & inueteratos in eo ex pleni-
„ tudine dolores leuare, manifeſte ſolet tuſa in fronte vena: ac in-
„ cipientes, aut etiam vigentes per cucurbitam in ceruice procura-
„ ta retractio, interim quidem ſolam, interim cum ſcarificatione;

Sed tu perge reliqua enarrare. ALPIN. Iugulares venas non
minus ſecant in maximis, tum gutturis, tum cæterarum partium
reſpirationi ſubſeruientium inflammationibus, atque tumoribus,
maximéque in angina ſuffocante. Multo etenim ſanguine ex al-
tera iugularium ſecta vena, euacuato, multos ferè planè ſuffocatos
ad vitam rediiſſe, à multis illorum, atque à me obſeruatum eſt.
Neque mirum, quando & Auctor lib. de Anat. viuorum hæc ſcri-
pta reliquerit: Et ex iſtis ſunt duæ iugulares, & minuuntur in prin- "
cipio lepræ, & fortis anginæ, & anguſtia anhelitus, & in aſthmate "
acuto, & in raucedine vocis, & in apoſtemate pulmonis, & in ſpi- "
randi difficultate, quæ ex multo ſanguine fit calido, & ægritudi- "
nibus ſplenis, & laterum. De aliarum vero venarum vtilitate nihil "
amplius dicam, quando ſatis omnia, quoad illorum ritum hacte-
nus dixerimus. De crurum vero auriumque ſcarificatione, à qui-
bus partibus per ſcarificationem abſque cucurbitulis mittunt ſan-
guinem, aliàs ſuis locis loquemur. Atque hic eſt illarum omnium
venarum apud Ægyptios frequentatus vſus, & vtilitas. Quæ om-
nia non diſſentire videntur à Galeni doctrina. In lib. enim nuper
dicto, ſi tamen eius eſt, de venarum temporum, iugularium, ma-
gnorumq; angulorum oculorum, atque omnium aliarum vſu atq;
vtilitate eadem planè leguntur, & illarum, quæ in naribus exiſtũt,
fronte, lingua, in lib. 2. & 6. de comp. med. ſecundum loc. non mi- cap 2.
nuſque vſus cucurbitularum in collo & mento, atque poſt aures in cap. 5.
lib. de oculis, atque in 6. epidem. GVILAND. Priuſquàm vlterius comm. 5.
progrediaris, lubet aliqua aduerſus ea, quæ de vſu venarum, quæ text. 22.
ſunt in magnis oculorum angulis atq; poſt aures poſitæ, ex Ægy-
ptiorum inſtituto dixiſti, nunc in medium afferre. Nam author
lib. de Anat. viuorum dixit: Et duæ venæ temporum, quæ flexuo- "
ſe incedunt: & duæ venæ quæ ſunt in angulis oculorum lacri- "
malibus, non apparent multum, niſi propter conſtrictionem ſuffo- "
cantem, & in ipſis non eſt profundandus phlebotomus, quoniam "
fortè fierent fiſtulæ, & non egreditur ſanguis niſi paucus. Ex his "
igitur apparet vſum venarum, magnorum angulorum oculorum
neque tutum, neque multum vtilem eſſe, quando ab iis ſectis ve-
nis, & fiſtularum impendeat periculum, ex parte ſubjacente ad
ſuſcipiendas fiſtulas facillima; atque cum parum etiam ſanguinis
per earum venarum ſectionem euacuetur, parum vtilitatis eſſe
poſſunt. Eas vero quæ intra, extráque aures cernuntur, quas tu ſe-

care illos affirmasti, certum est Galenum, Hippocratem in 6. epid. reprehendisse, qui dixerit, Cedemata curari scarificatis quæ intra
cap. 11. aures sunt. De venis autem post aures positis Hippoc. hæc in lib. de
„ aëre, loc. & aquis memoriæ prodidit: A principio morbi vtram-
„ que venam retro aures incidunt, quo facto sanguine multo pro-
„ manante somnus eos corripit præ imbecillitate, sicque obdormi-
„ scunt, quorum quidem aliqui depulso somno sani exurgunt, ali-
„ qui vero minime. Atque mihi sanè videntur ea medicatione se-
„ ipsos perdere: venæ enim retrò aures sunt, quas si quis secet, steri-
„ litatem inferet his, quibus secantur: Quamobrem ex iis apparet, primo magnorum angulorum venas paruæ esse vtilitatis, quòd per ipsarũ sectionem paucus sanguis educatur, & secundo, aurium nuper dictas sectas venas sterilitatis, atq; exitiosi somni aliquando esse causam; ideo illarum vsum haud à nostris medicis arripiendum puto. ALPIN. De venis magnorum angulorum in oculis Galenum dixisse, paucum sanguinem vacuari, atque impendere periculum ex ipsarum sectione futuræ fistulæ, verissimum est, si ta-
cap. 9. men is eius est liber, quando in alio libro de curat. per sang. miss.
„ de iis venis, hæc etiam scripserit: Sic induratæ phlegmonum in
„ oculis reliquiæ secta, quæ ad magnum decurrit angulum vena, mirifice iuuatur. Ego vero semper quantam volui sanguinis copiam, ab his sectis venis in multis corporibus detraxi. Francisco enim Rigono, Georgij Hemi, eo tempore ibi pro Serenissima, simulq; fœlicissima Veneta Republica, Consulis clarissimi, Oeconomo, difficili oculorum lippitudine afflicto, vena, quæ dextri oculi magnum perreptat angulum, dissecta, sanguis ad librarum pondus sæpe detractus est. Nullisque, etsi in plurib. istius venæ sectionem obseruauerim, exinde fistulam obortam fuisse obseruaui. De venis verò, quæ tum intra, tum extra aures existunt, quas omnes scarificatione secant; quamquam in illarum sectione Gal. Hippocratem reprehenderit, nos posterius, vbi de scarificatione aurium sermonem habuerimus, quid sentiendùm sit dicemus. Quod verò apud Hippocratem legitur in lib. de aëre, loc. & aq. de venarum post aures positarum sectione, atque ab illa euacuato copioso sanguine, cum sterilitatem induci, tum immoderatos somnos, partim verum, partim falsum est. Etenim ex larga sanguinis per illas venas dissectas euacuatione homines in profundissimos, longissimosque somnos prolabi, non est mirum: multa exinde cerebri facta refrigeratio-

ne, ab imminuto calore natiuo, ob multam cum sanguine simul spirituum factam dissolutionem. Minime tamen obseruatum est, aliquam ab ea sterilem euasisse. Memini iuuenem Christianum natione Cophtum, annos natum supra viginti, Aois appellatum, Cayri ab appositis cum scarificatione cucurbitulis post aures, ob oculorum difficilem ophtalmiam, illisque venis profunda, more illorum, scarificatione facta incisis, ac plurimo vacuato sanguine, in profundissimum somnum incidisse, ex quo multi mortuum ipsum sunt arbitrati, qui tamen post tres dies expergefactus, conualuit, paucosque post menses puellam pro vxore duxit, cum qua filium habuit; hæcque à me obiter de his dicta sint. GVILAND. Venas capitis multas quippè temporum, angulorum oculorum, nasi, frontis, & alias non nisi propter constrictionem suffocantem apparere, vt commode secari possint, Author libri de anatom. viuorum docuit. Propterea nescio an Ægyptij illas ita parent, vt intumescant, more nostrorum, linteo quàm fortiter collo deuincto, vel alio vtantur, vt idem præstent, artificio. Amplius duo etiam alia scire ex te cupio, quorum alterum est, quo pacto iugularem venam apparere faciant, quaque in parte rectè appareat; non minusque quomodo ab iis secetur. Demum idem de ea, quæ in poplite scinditur à te dicendum puto. ALPIN. Eodem modo, quo nostri facere obseruantur, Ægyptij vtuntur in secandis omnibus capitis venis, ligantes collum linteo quàm fortiter, vel etiam frontem pro scindenda vena frontis; In secanda vero altera iugularium, in primis collo eodem modo fortiter linteo deuincto, ægrotum caput flectere, atque inclinare ad oppositam partem iubent, venamque per rectitudinem tundunt: ac vacuato sanguine, caput præter quod ad oppositum inclinantes distendunt, obliquè flectunt, vt venæ sectio obtegatur, faciliusque coalescat. Secant itidem sub poplite venam, facta ligatura sub genu, interimque etiam supra genu. Sed sæpe non apparet, maximèque in iis quorum corpora venis exiguis referta sunt. Sed tempus est, vt ad arteriarum sectionem, qua Ægyptij non secus quàm in venis vtuntur, transeamus.

Ægyptios arterias pro sanguinis missione non secus quàm venas secare. Cap. XI.

ALPINVS.

Ægyptiis sanguinis vacuatio per sectas arterias non minus quàm per venas, familiarissima est, & absque vllo timore eas secant ad quamplurimos curandos morbos. Vsumque sanguinis vacuationis per ipsas sectas frequentissimum habent, ac pro tutissimo auxilio, diuinóque secreto, ad diuturnas oculorum ophtalmias, aque inueteratas, nec-non ad capitis, viscerumque multorum antiquos, diuturnosque dolores. In hisque malis audacissime illi non secus quàm venas, arterias secant, atque ab ipsis sanguinem mittunt. GVILAND. Mirabile nunc ex te de arteriis audio, quòd ipsas pro mittendo sanguine illi medici secare audeant, atque ita familiariter & tutò, perinde ac in venis facerent: hoc certè non possum non multum admirari, maximéque cum nemo nostrum hanc prouinciam aggredi hactenus ausus fuerit. Harum siquidem sectarum arteriarum vsum pro missione sanguinis, non modo omnibus medicis recentioribus, verùm etiam antiquis maxime suspectum fuisse, multorum testimoniis planè constat.
cap.23. Neque immeritò Gal. in lib. de cur. rat. per sang. miss. hæc loquente: Quin & interiisse quosdam noui ab arteria interiori in cubito, venæ subiecta, nonnullos quidem protinus ob vinculum circumpositum, volentibus medicis sistere sanguinis eruptionem, in gangrenam incidentes: alios postea in aneurismate manu curando defunctos. Quo timore non iniuria in animos, tum antiquorum, tum recentiorum medicorum iniecto, exinde omnes abhorruere sanguinis missionem per arteriarum sectionem faciendam, tantíque remedij vsum hinc parui fecerunt, atque neglexerunt. Quid itaque ais, tantùm illis medicis Ægyptiis nunc inesse audaciæ, vt omni abiecto timore, magnisque neglectis periculis, arterias, vsque ad mittendum sanguinem secent? ALPIN. An non tibi videntur medici tutò posse arterias secare, quia fortasse sectæ arteriæ nequeant coalescere, atque hinc aneurismatis periculum impendere, tandemque exitij? Fortasse nunc eorum tibi non venit in mentem, quæ
cap.6. Gal. hac de re scripserit in libro 5. methodi, quæ sunt huiusmodi

De arteria autem vulnerata iam dictum est, nonnullis medicorum videri non posse fieri, vt coeat. Atque asserunt aliqui quidem sola experientia se contentos professi: Alij vero etiam ratione vsi eiusmodi, siquidem duram esse ac cartilaginem aiunt alteram arteriæ tunicam, talium vero nihil posse in vnum coire, cum sit mollium tantum corporum in vnum coeundi habilitas: vt tum in externis, videlicet nullo nec lapide cum lapide, nec testa cum testa vnquam coeunte: tum vero in nobis ipsis, quando nec cartilago cum cartilagine, nec os cum osse coalescat. Non enim fracta ossa per vnionem cohęrent, sed per callum eum, quem Gręci poron vocant, ceu glutino iunguntur: siquidem arteriæ natura difficultatem quidem durioris tunicæ suæ glutinandæ, prorsus indicat; non tamen eiusmodi, quæ euinci omnino nequeat, neque ita est sicca & dura, vt os vel cartilago, immo longe his mollior, ac magis carnosa. Quo vtique minus de vnienda sectione eius est desperandum, vbi tum ipsa sit parua, tum hominis corpus natura molle. Videtur autem experientia quoq; ipsa rationi subscribere: cum & in pueris & in mulieribus propter corporum humiditatem, & mollitiem, eam viderim glutinari, & in vno iuuene, cui (vt dictum est,) exigue erat incisa. Cum vero sanatu difficilior sit arteria, quàm vena, non tamen est medicamentorum admodum diuersus in vtraque vsus, immo specie planè idem maioris, minorisque ratione euarians. Quippè tanto siccioribus medicamentis eget arteria, quàm vena, quod si carnem circa gigni est opus, eadem ambæ requirunt; atque hæc Gal. Ex quibus cum constet arterias sectas posse coalescere, quamquam non ita facile id sit; cur & nos non fatebimur, tutò posse earum aliquas pro mittendo sanguine secari? nec ab ipsarum sectione, semper aneurismatis pendere periculum? Mihi quidem hoc videtur, verum ratione in primis, quod arteriæ sectæ possint coalescere, atque mox experientia Ægyptiorum omnium, quos sæpissime viderim multas in multis ægrotis secuisse, absque vllo discrimine vel timore, nullumque à secta aliqua arteria obiisse vidi; quinimo multos exinde sanatos fuisse. Galenus etiam visus est hoc non modo non reiecisse remedium, verum tutò medicos vtique arterias secare posse confirmasse, atq; easdem coalescere posse. Etenim ipse in lib. de curat. per sang. miss. circa finem dixit: postquam per insommia monitus arteriam secui, quæ est inter pollicem & indicem, & sanguinem ea secta misi, beneque successit, atque vidi etiam

magiſtrum quendam Pergami arteria cubiti ſecta, à lateris dolore liberatum abſque vllo aneuriſmate; atque hæc etiam ſubiungens, ait: Hæc itaque mihi perſuaſerunt, vt ſubinde in ſummis artubus, immo & in capite arterias ſecarem in omnibus doloribus, qui à calida, ſpirituoſaque ſubſtantia naſci videbantur, & maxime in membranis: quorum dolor punctioni ſimilis eſt, ac ſenſim expanditur, pungente quidem ſenſu vna in parte, tanquam in affecti loci centro infixo. Gviland. Non differt mea hac in re à tua ſententia, quinimo eidem addictus ſum, exiſtimoque non eſſe deſperatam arteriarum ſectarum vnionem, atque coaleſcentiam; duo tamen exiſtunt, quę mihi huius rei veritatem non parum ancipitem reddunt, quorum alterum eſt, pulſus in arteriis motus, qui videtur valde efficax ad vitandam arteriæ vnionem, vlceriſque ſanationem. Gal. enim pulmonum vlcera ſanari non poſſe ob continuam pulmonum motionem, non immeritò docuit, cum ex motu vulnera, quæ coaluerunt, facile denuo rumpantur, atque aperiantur. Cogito itaque motum continuum arteriarum ipſis, quominus coaleſcant, atque ſanentur eſſe multo impedimento, quæ difficultas augetur à duriori ſubſtantia arteriarum, quæ ſectæ arteriæ multo difficilius uenis ſanari poſſunt. Alpin. Galenus ait, arterias dura ſanè ſubſtantia prædita eſſe, non tamen ea, quæ nullam recipiat coaleſcentiam, atque vnionem. Illi vero arteriarum præualido motui facillimo ac tutiſſimo remedio occurrunt. Sectioni enim arteríæ, probè in primis vnitę digitis fruſtum æris planum, rotundum, & craſſum ſnperponunt, ipſumque valide, ei annectunt, & fortiter ligant, vt valide arteriam comprimat, atque eius pulſui valide obſiſtat, ne rurſum vulnus aperiatur. Gviland. Hæc ſufficere mihi videntur, ad demonſtrandum rectum in arteriarum ſectione vſum, & hac ratione tutò illos medicos operari poſſe exiſtimo. Nunc te quas illi ſecant arterias narrare decet, atque quonam modo, tum illas ſecent, tum ſectas ſanent, ab aneuriſmatéque defendantur, & in quibus malis earum ſectione pro mittendo ſanguine, illi vtantur.

De arteriis, quas Ægyptij secare solent, atque quomodo illas secent, & curent, & in quibus etiam morbis ipsarum sectione utantur.
Cap. XII.

ALPINVS.

EIVS regionis medici omnium arteriarum, quæ in capite cernuntur, sectionem pro sanguinis vacuatione aggredi solent. In antiquis enim capitis doloribus, maximeque cum pulsu affligentibus, in omnibusque etiam capitis inflammationibus, arteriam frontis, temporum, atque eam quæ post aures est posita, secare solent; idque feliciter ipsis accidit: ex his vero omnibus eam, quæ in fronte existit, frequentius ad illius affectus scindere solent, præsertimque in antiquatis ophtalmiis. Multos, qui vel antiquum capitis dolorem pertulerunt, vel oculos longo tempore habuerunt lippientes, per sectam frontis arteriam sanguine euacuato subito, quasi præstigio quodam sanatos fuisse Cayri vidi. Harum itidem earundem arteriarum vsum Galeno fuisse plane cognitum, verba ab eo in lib. 14. meth. tradita probè manifestant, quæ hæc existunt: Oportet autem deraso capite curiose tangere, " tum quæ retro, tum quæ secundum vtramque aurem sunt arterias: præterea, quæ in fronte, & quæ in temporibus sunt. Quarum quæ calidiores aliis apparebunt, ac maiorem exhibentes pulsum, hæ sunt incidendæ. Quæcumque vero & paruæ & propè cutem resident, harum vel si partem aliquam excideris, veluti facere in crurum varicibus solemus, aptius erit. Quod & apud illos frequens est; neque immeritò, quando arteriæ, quæ calidiores atque grandiores apparent, multum sanguinem excalfactum, vel aliquo flatu permistum contineant, eoque repletæ distendantur: qui per eas sectas, tum euacuatur, vnà cum halitu, tum refrigeratur. GVILAND. Quæso ne te narrare pigeat, an apud illos medicos videris nuper dictarum arteriarum aliquam sectam, vt venæ à nostris secari solent, simulque extractam, vel exustam fuisse. Quando in lib. de Anat. viuorum hæc de his legantur: Ex arteriis " verò, quæ sunt in capite, est arteria temporis, quæ quandoque "

» aduritur, & hoc fit, vt rheumatiſmi ſubtiles conſtringantur, qui ad
» oculos deſcendunt; & duæ arteriæ, quæ ſunt poſt aures, quæ phle-
» botomantur propter ſpecies ophtalmiæ, & principium aquæ, ny-
» ctalopes, & antiquum dolorem hepatis, in earum tamen phleboto-
» mia ſemper exiſtit timor, & tardatur conſolidatio. ALPIN. Nunquam illos medicos vidi arteriam aliquã totam ſecuiſſe, vel extraxiſſe, ſępiſſime tamen phlebotomatã non ſecus quàm venam fuiſſe in multis oculatim vidi. Sæpiſſime ad prohibendos catarrhales fluxus in oculos, temporum arterias exurunt. In omnibus ſanè Ægypti locis quamplurimos exuſtis temporibus, ob eam cauſam cernes: is vero arterias illas, atque alias exurendi vſus ab Æthiopia illuc delatus eſt. Nam Æthiopum, Abiſsinorumque plurimi eum modum exurendi affectant. Nunquam vidi aliquem vſum fuiſſe ſectione arteriarum, poſt aures poſitarum, pro lippientibus, atque iis, qui hepatis dolorem patiuntur; hepate enim affecto illam ſecare ſolent arteriam, quæ inter pollicem digitum, & indicem manus pulſat. Quod à Galeno quoque comprobatum fuiſſe legitur in lib. de curat. per ſang. miſſ. Audiui ab illis medicis etiam iugulares arterias in ſuffocantibus affectibus ſecari, quod ego nuſquam in illis locis vidi. Secant in manu, vt dictum eſt, poſitam inter pollicem & indicem digitum, ab eaq; mittere ſanguinem ſolent ad omnes internorum viſcerum dolores, atq; inflammationes. Hæque ſunt arteriæ, quas eos ad ſanguinem detrahendum, ſecare per id temporis obſeruare potui. GVILAND. Illos mihi in multam gratiam reduxiſti, qui non modo omnes Græcos, Arabeſque antiquos medicos longè in hoc ſuperarint, cum nunquam ipſorum aliquem fuiſſe legatur, qui ſectione arteriarum ita familiariter, & tutò vſus ferit, ſed fortaſsè multis ſecretis auxiliis vel medicamentis ſectas illas arterias, magis tutò conglutinant, & ipſarum vulnus ſanant. ALPIN. Duo nunc tibi narro, quorum primum eſt, quomodo illi ſecent arterias, ſecundum, ſectas quo pacto facile ſanent. Operarius itaque in primis partem in qua arteria ſcindenda exiſtit, faſcia linea, non ſecus quàm in venarum ſectione fieri ſolet, ligat, arteriamque ſanguine impleri, atq; tumidam fieri ſinit, quam tunc acutiſsimo phlebotomo, ſiue ſcalpro obliq; ſecat (phlebotomis Ægyptij ad ſectionem arteriarum longè noſtris acutiores vtuntur,) in ſectionéque etiam illarum ſemper minimam efficiunt ſectionem, quia ſanguis tenuiſsimus eſt, atque etiam quòd magnum vulnus difficilius coa-

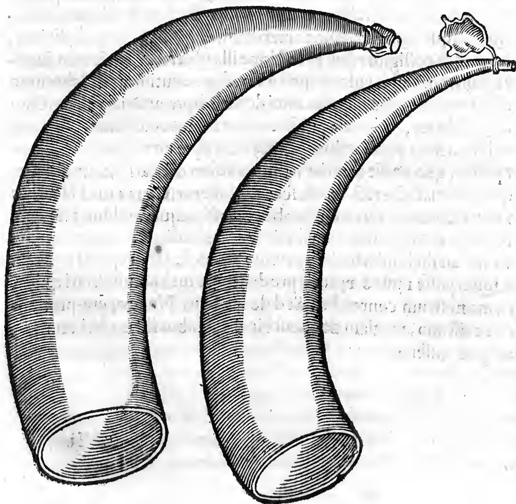
cap. 23.

ſeſcit. Secta itaque arteria ſinit ſanguinis tantum effluere, quanto opus habet: cuius quantitatis regula à multis obſeruatur, quando ex ſemetipſo ſanguis deſinit effluere. Sanguinéque vacuato, non ſecus quàm noſtri in ſectis venis ad vnionem digitis labia deducũt, ita ſectam arteriam vnit; eiuſque vulneri modicum goſſypij ſuperponit, ſupra quem æneum magnum denarium ibi vſitatum, (quem illi Follara appellant, eſtque ipſe latitudinis communis veneti aurei, & craſſitie argentei aurei) fortiter alligat, permittitque hoc modo arteriam ligatam, & adſtrictam tribus diebus manere, quibus finitis, ligaturam detrahit, nullo alio ad ipſius curam auxilio ab iis vſitato; nullumque ex plurimis, vidi, cui ſectæ arteriæ fuerunt, qui detracto æneo denario, ligatura poſt tres exactos dies, aliquo alio auxilio opus habuerit, ſed integrè ſanatos omnes obſeruaui. Sunt vero aliqui, qui priuſquàm ligent arteriam, goſſypiumque ei ſuperponant, parum thuris accenſæ candelæ flammâ calfacti apponunt, eoque arteriæ vulnus rectè digitis vniunt, & mox goſſypium, & tandem follara ſuperponunt, atque alij lentium nigrarum puluerem arteriæ vulnus aſpergunt, & mox goſſypium & follaram apponunt; atque hęc de ſectione arteriarum apud illos vſitata ſufficiunt, ex quibus colligitur duo in ſectione illa obſeruari, ſcilicet in iis affectum minimum vulnus, peroblquéque acutiſſimo phlebotomo adactum, & applicationem ænei denarij ſupra arteriæ vulnus. Quo & frigiditate, & duritie pulſus arteriæ motus cohibetur; atque ne valide arteria pulſu vulnus percutiat, atque ne vehemens ille motus fiat, quo poſſit arteriæ vulnus rurſum dilatari, atque obſtare, quin arteria ſecta rectè coaleſcat, prohibetur. GVILAND. Hactenus vſum ſectionis arteriarum probè narraſti, atque modum, præterea tuto eas, tum ſecandi, tum ſectionem ſanandi, quare omnes facile noſtri medici audacter ipſum vſum aggredi, atq; experiri poſſunt. Quum poſſe multis ægrotis prodeſſe, vbi tutò adminiſtrari queat, nemo noſtrum contendat. Sed de his ſatis. Nunc opere-pretium eſſe exiſtimo, vt etiam de cucurbitulis, quibus illi medici vtuntur, aliquid diſſeras.

De cucurbitulis, quibus in Ægypto medici vtuntur. Cap. XIII.

ALPINVS.

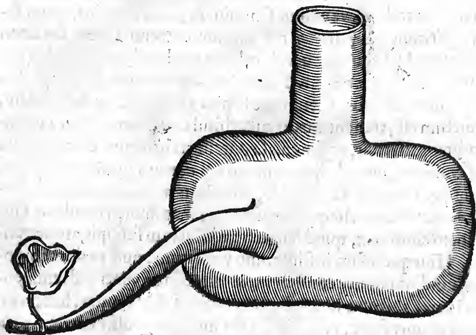
DVo cucurbitularum genera illorum locorum medici vsurpant, vnum quippè vitreum, corneum alterum. Vtrumque tamen genus ſimul conuenit, quòd ſpiritus ſiue oris attractione, ſiue ore attracta, vel retracta reſpiratione apponuntur. Omnes ij medici hoc ſcilicet modo illas pertractant. Igne enim, vel calenti aquâ ipſas cuti affigere nemo illorum nouit. Sed ore tantum attracta reſpiratione, moliuntur opus, & ſic cuti affigunt. Qui modus admouendi cucurbitulas planè ei ſimilis videtur, quem Hero Alexandrinus in lib. ſpiritualium nobis prodidit. Corneæ, taurorum paruæ, perpolitæ & perforatæ exiſtunt, quibus vtraque extremitas, latiſſima quippe & anguſtiſſima, ſiue acutiſſima, meatu peruio conſtat. Earum formam ſubiectæ figuræ demonſtrant. Cornu

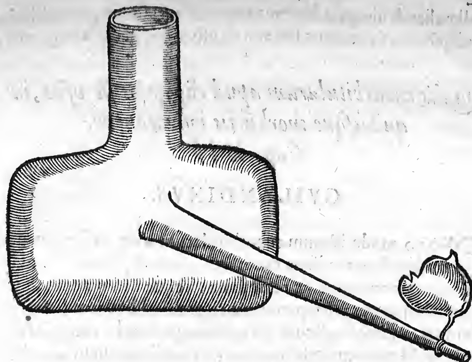

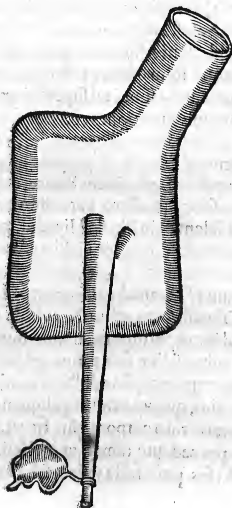
Cornu angustior extremitas est perforata, vt operator ore eam excipiendo, per ipsum spirationem intro attractam, cucurbitulam altero ore expanso latiori, affigere cuti possit: ea vero cuti eo modo affixa, angustioris extremi acuti meatus, vel foramen continuò ex ore detractum frustulo pellis ouilis saliua madefacta, & emollita clauditur, cutéque exinde in aliquem tumorem ducta, cucurbitulæ paruum foramen pelle obductum, & clausum detegitur, atque aperitur, quo aperto continuò cucurbitula à cute excidit, atque Chirurgo rursum eam cuti apponere volente, rursum os latum magnum cuti applicitum, extremi cornu paruum foramē ore excipit, rursumque spiritum intro trahit, quousque probè affixam illam cuti adhærere viderit, quo viso continuo extremū pellicula nuper dicta lingua reuoluta claudit, ne flatus exinde respirare queat. Hoc idem illi faciunt, volentes vnà sanguinem mittere eadem cute scarificata. namque eodem modo cucurbitulam cuti annectunt, vel affigunt. atque extremi cornu paruum foramen ore excipiunt, spiritumque in se trahentes sanguinem foras trahunt. quem etiam valenter trahit sola cucurbitula cuti, eo modo affixa: quam non trahere, vt volunt sanguinem, cum viderint, opem ferunt spiritum ore valenter per paruum extremi cornu foramen trahentes. Hincque iis cucurbitulis eo modo vsi, quàm nostris copiosior sanguis euacuatur. Talium cucurbitularum igitur apud illos medicos est vsus. Cæterū hæ sæpius chirurgis ore sanguinem, vt dictum est, trahentibus in cucurbitulam affixam, illud incommoditatis afferunt, vt sanguis sæpius in trahentium chirurgorum ore trahatur, quando ipsæ rostrum vel cornu acutum extremum, cuius per foramen fit attractio, non altius multum emineat à corpore cucurbitulæ; neque corpus est ita magnum, vt multum sanguinem contineat, quod sanguinem eductum suscipit, atque retinet. Hincque vsum instituerunt vitrearum, quæ maiori corpore rotundiore ventre constarent, & in medium ventris ab eminentiori parte rostrum longissimum peruium siue cauum, haberent. cuius munus foret, vt per ipsius foramen siue rostri extremi os in ore chirurgi exceptum, cucurbitulæ cuti applicarentur, atq; sanguinis missionem commodiorem molirentur, qua sanguis eductus per rostrum ad os trahentis non duceretur, sed totus intra corpus cucurbitulæ retineretur, miniméque ad attrahentis os effluerer, cum rostri extremitas à corpore eminentissima, ac remotissima sit,

roſtrum enim longiſſimũ exiſtit. Vſus vero omniũ nuper dictarum cucurbitularum vnus, atque idem eſt, tum cornearum, tum vitrearum, ſingulæque eodem modo ab iis adhibentur. Viſus eſt etiam Cornelius Celſus hæc nouiſſe, cum lib. 2. hæc ſcripſit: Cucurbitularum æneam & corneam. Ænea altera patet, altera clauſa eſt. Cornea altera parte æque patens, altera foramen habet exiguum. In Æneam linamentum ardens conjicitur, ac ſic os eius corpori aptatur: imprimiturque donec inhæreat. Cornea per ſe corpori imponitur; deinde vbi ea parte, qua exiguum foramen eſt, ore ſpiritus adductus eſt, ſuperque cera cauum id clauſum eſt, æque inhæreſcit. Verum in Ægypto cauum facilius, atque non minus tutò pelle, ſiue membrana ſaliua emollita, linguæ opera claudunt. & non cera, qua foramini ita citò aptare, atque abigere, vt opus eſt, non poſſumus. Æneæ apud illos in vſu non ſunt: ſed illarum loco vitreis vtuntur, quæ hac figura, ſiue effigie efformantur, & cernuntur.

cap 10

Nullæ aliæ ab his, quas diximus, atque delineauimus, cucurbitulæ apud ipsos in vsu existunt, sed iam de vsu & ope illarum loquamur.

Qualis cucurbitularum apud Ægyptios sit vsus, in quibúsque morbis iis ipsi vtantur. Cap. XIV.

GVILANDINVS.

CVPIO modo illarum cucurbitularum vsum audire, quando apud nostros medicos cucurbitularum ad plures morbos sanandos celeberrimum sit remedium: neque id immeritò, cum hoc præsidij genus tantopere à multis præclarissimis medicis ferè, ad omnes morbos laudatum sit: quandoquidem ex antiquioribus lib. 7. cap. 17. medicis, Herodotus celeberrimus iis sæculis medicus hæc de iis (Oribasio referente:) scripserit: Cucurbitula materiam, quæ in " capite est, euacuare potest, itémque dolorem soluere, inflamma- " tionem minuere, inflationes discutere, appetitum reuocare: im- " becillum exolutumque stomachum roborare, animi defectiones " amouere: quæ in profundo sunt, ad superficiem traducere: flu- " xiones siccare, sanguinis eruptiones cohibere, menstruas purga- " tiones prouocare, facultates corruptionis effectrices attrahere, " rigores sedare, circuitus soluere, à propensione in somnum ex- " citare, somnum conciliare, grauitates leuare, atque hæc quidem, " quæque his similia sunt, præstare cucurbitularum vsus potest: Quæ eadem apud Galenum in lib. de Hirudin. reuulf. cucurb. & scarif. scripta leguntur: & Cornelius Celsus vsum illarum in febribus quouis tempore vtilissimum, atque tutissimum prædicauit. idcirco hunc ipsarum vsum apud eam gentem, ex te nunc audire cupio. ALPIN. Dixi illos cucurbitulis absque missione sanguinis rarissime vti, sed in corporum euacuationibus eas frequentare. GVILAND. Pro vniuersaline siue totius corporis euacuatione, an pro alicuius tantum partis, ipsas adhibere consueuerũt? ALPIN. Neminem illorum vidi, qui cucurbitulis aliquando pro vniuersali facienda vacuatione ex toto corpore vsus fuerit, sed alicuius tantum partis gratiâ, præcedente tamen vniuersali. Hincq; illarum frequentissimus est vsus, priùs facta vniuersali sanguinis vacuatione

ne ex sectis in cubito venis, in capitis doloribus, & inflammationibus: præsertimque in phrenitide, amentiis, morbo Dem el muia vocato, oculorum, auriumque doloribus, ac inflammationibus applicant vnam occipiti, atque duas partibus circumpositis, vel in collo. Cuti verò pro qualibet cucurbitula tres, vel ad plus quinque scarificationes infligunt, longas tamen atque profundas: rostrumque cucurbitulæ cauum ore excipientes, ac spiritum fortiter trahentes quantum sanguinis volunt euacuant. Frequentissimus cucurbitularum est vsus, cum scarificatione occipitis, atque partium circum ipsum post aures positarum, atque colli: emisso ex iis partibus sanguine: qui multis officit, ipsisque maxime, qui non admodum calido constant capite, quemadmodum in calidissimis capitis morbis sanguinis multa euacuatio, eo modo ab iis scarificatis partibus ope cucurbitularum, summopere semper prodest. Nihil est præstantius ad excitandum somnum, quàm copiosa ab iis partibus scarificatis sanguinis euacuatio. Sed hæc admodùm cautè est administranda etiam in calidissimis capitis affectionibus, quando multos acutè febrientes ob continuas vigilias isthac vsos immoderata sanguinis vacuatione, in veternosos, lethalesque somnos incidisse, obseruauerim. Hinc fortasse non immerito ab Hippoc. in lib. de aër. loc. & aq. proditum est, Scythas vsos hac immoderata vacuatione, vel in somnos lethales incidisse, vel inde viros impotentes factos, quippè immodice vniuerso corpore exinde refrigerato. In capitis verò doloribus, grauitatibus inflammationibus, oculorumque lippitudinibus, & aliis calidis omnium capitis partium affectibus ex plenitudine obortis, summo semper adiumento erit ista moderata cucurbitulis procurata vacuatio: quod Gal. lib. de Hirud. reuulsf. cucurb. his verbis planè etiam confirmatum reliquuit, dicens: Incipientes, aut vigentes capitis grauitates dolores à plenitudine per cucurbitulam in occipite positam, vel solam, vel cum scarificationibus iuuat: verum totum corpus antea vacuatum esse oportet: idemque in lib. de cur. per sang. miss. apud ipsum, legitur. Cap. 19. Ægyptij medici in nuper dictis affectibus primo secta cubiti vena cephalica vel communi, occipiti applicant cucurbitulas, mox cum morbus illis vacuationibus non cesserit, vel ad frontis, vel angulorum magnorum, vel narium, vel temporum venam secandam confugiunt: easdem etiam pro iisdem malis ad vacuandum sanguinem supra occiput, in auersa capitis parte

applicantes. Certumque est, ab his partibus, ita ſcarificatis, quantam ſanguinis volunt copiam vacuare. Cauent tamen hac vti vacuatione in iis, qui caput frigidum, humidum molle, rarique habitus obtinent, quòd eorum ab hoc auxilio immodicè cerebrum refrigeretur. Quo ita refrigerato, neceſſarium ſit, mox ægerrime ſuas functiones obire poſſe. Siquidem hoc membrum ſuapte natura frigidum, haud facile ſanguinis miſſione refrigeratū, recaleſcere poteſt. In occipite etiam & collo cum ſcarificatione cucurbitulas adminiſtrant ad gutturis inflammationes, felici cum ſucceſſu: nam præter quod à parte affecta euacuant, etiam naturam excitant, vt per eam viam noxium humorem expellat. Quaſi conentur cucurbitularum ad eam partem facta attractione, naturæ motum ad exteras illas partes imitari. Siquidem ad eas partes humorum decubitum ſæpiſſime naturam critice facere, ex Hippoc. lib. 6. apho-
aph 37. ,, riſm. colligi poteſt; Quum ipſe dixerit: Ei, qui ab angina corri-
,, pitur, ſi tumor factus fuerit in collo, bonum eſt; atque etiam in lib.
,, 7. aphoriſm. Ei, qui ab angina corripitur, ſi tumor & rubor in pe-
aph. 49. ,, ctore ſuperuenerint, bonum, extra enim vertitur ægritudo. A dorſo, lumbis, ſcapulis, pectore, auribus, atque cruribus nuſquam in Ægypto aliquem vidi, qui ſanguinem per cucurbitulas, eduxerit. Gvilând. Nonne euacuant plenitudinem totius, aliquando cucurbitulis? An non, vt noſtri, præter occiput poſterioreſque capitis partes, ſcapulis etiam dorſo, lumbis cruribus, atque aliis corporis partibus eas applicant; atque ſanguinis per eas vacuationem procurant? nonne etiam vtuntur in peſtiferis febribus ad iuuandam exanthematum eruptionem, iiſdem ſcarificatis, atq; etiam ſine ſcarificatione, quas noſtri appellant leues cucurbitulas, vel ſiccas? Quales verò facere illi ſcarificationes conſueſcant, libenter ex te audirem. Alpin. Illi rarò, vel nunquam vtuntur cucurbitulis ſine ſcarificatione, neque præter nuper dictas capitis partes, occiput, ſcilicet, omnemque auerſam partem, atque poſt aures inter occiput, & collum, alias ab his pro vacuando ſanguine vſquam ſcarificatas, potui obſeruare: idcirco neque dorſo, lumbis, natibus, coxendicibus, cruribuſque applicant cucurbitulas, pro adiuuandaque exanthematum apparitione multò minùs iis vtuntur: quinimò potius aduersùs noſtros omnes, qui pro adiuuandis variolis, morbillis, vel puncticulis malignis, vſum illarum in nuper dictis partibus conſectantur, multa (me audiente) dixerunt, quibus earum

vſum in peſtiferis iis febribus cum exanthematibus ab animis noſtris penitùs eruerent. Demum nullis cucurbitulis tollere poſſe plenitudinem vel vniuerſalem etiam, vel particularem affirmant, atque hinc nemo ipſorum vſum cucurbitularum aggreditur, niſi poſtquàm vniuerſum corpus probè fuerit vacuatum. Pro qualibet cucurbitula applicanda quatuor, aut ad ſummum quinque infligit ſcarificationes ea longitudine, qua eſt indicis latitudo profundè adacto ſcalpello, non epidermidem tantum, vt peſſime noſtrorum medicorum multos paruas, ac tantum in ſuperficie cuti ſcarificationes infligentes, facere dicunt, ſed multo profundiùs ſecundam cutem, atque adeò carnem vulnerantes, atque ſcindentes. GVILAND. Mihi haud mirum eſt, vſum cucurbitularum in occipite, eiuſque proximis partibus apud Ægyptios ita eſſe frequentiſſimum, & familiariſſimum, quando etiam veterum clariſſimorum medicorum non pauci eundem morem ſecuti ſint, præſertimque Hippoc. atque Galenus; ab occipite enim eiuſque proximis partibus ad capitis dolores, grauitates, atque longe magis ad lippitudines oculorum, ſanguinis miſſione cucurbitulis, nuper dictis partibus applicatis vſos fuiſſe, hæc in libr. aphoriſm. à Galeno memoriæ mandata explicant: In doloribus itaque partis capitis poſterioris, cum auerſione euacuatio ex fronte fiet: ſicut anterioris ex occipite. Sic itaque diuturnæ oculorum fluxiones ſæpius ſanatæ ſunt, ex partibus ſecundum occiput ſanguine miſſo vnà cum cucurbitulæ vſu; atque in lib. 13. meth. med. hæc habentur: Præterea cucurbita in occipite defixa efficax eſt remedium ad oculorum fluxiones: & in lib. de curat. per ſang. miſſ. ipſe eadem, quæ ſuperius in eiuſdem de Hirud. cucurb. libro ſcripſiſſe, annotauimus, ſcripta reliquit, ita dicens: Sicuti capitis grauitates & inueteratos in eo ex plenitudine dolores leuare manifeſte ſolet tuſa in fronte vena. At incipientes, aut etiam vigentes per cucurbitam in ceruice procurata retractio; interim quidem ſolam; interim cum ſcarificatione. Cæterum præuacuatum oſſe corpus vniuerſum oportet: & Hippo. in lib. de paſſionibus, vbi agit de faucium inflammationis auxiliis, dixit: Si vero ex his gracilis non fiat, retro raſo capiti cucurbitæ duæ adhibentur, & ſanguinis plurimum detrahatur, & pituitæ fluxus retrò reuellatur. & Gal. in lib. de medicamentis facile parabilibus de oculorum vitiis ſermonem habens, ſcripſit: Quod ſi vehemens fuerit capitis grauitas, aufe-

Cap. 19.

Cap. 19.

» renda erit, ac occipitio cucurbitula affigenda, concisa prius cute » scalpello, copiosusque inde sanguis detrahendus. Quare cum apud Hippocratem & Galenum medicos præclarissimos vsus cucurbitularum in occipite, & circum ipsum fuerit frequentissimus, non est mirum eodem modo Ægyptios eandem retinere consuetudinem; ita neque in his solum, sed in aliis partibus Græcos illos imitantur. Hippocrates enim in libro de loc. in homine (si tamen eius est liber.) prope aurem ad alterius auris dolorem apponendam esse cucurbitulam memoriæ prodidit, non minusque etiam in coxendico dolore coxendici, ad foras trahendum humorem. Eiusdemque coxendici applicatæ vsum ad procidentiam vuluæ in lib.
Aph. 50. de natura humana laudauit. & in lib. 5. aphoris. de iisdem ad mam-
„ mas administrandis, & vtendis ait: Mulieri, si velis menstrua cohi-
„ bere, cucurbitulam quàm maximam ad mammas appone. & Gal.
„ idem in lib. 13. meth. med. scriptum reliquit, atque de earundem
„ ad præcordia etiam vsu. Sic namque ad mammillas cucurbitam im-
cap. 19. „ ponimus, cum sanguis ex vtero profluit, defixo maxime in ipsis
„ communibus pectoris, & vteri vasis eius ore: sic si ex naribus san-
„ guis profunditur, præcordiis maximas cucurbitas affigimus. &
Cap. vlt. Gal. in 1. lib. ad Glauc. docuit: ad firmandum sanguinis fluxum ex liene prodeuntem, hypochondrio sinistro, & ex hepate dextro cucurbitam esse affigendam: idemque omnino in lib. de cu-
Cap. 19. randi rat. per sang. miss. affirmauit: eademque vmbilico positam cum multa flamma incantamenti modo dolorem ventris à flatulento spiritu ortum sanare, in lib. 12. meth. med. scriptum reliquit. Meminitque etiam cucurbitæ vsum ad lapidem renum, in lib. de ren. aff. digno. & med. Cordi, thoracique etiam ad deriuandam humorum ad pulmones fluxionem, adhibendam cucurbitulam esse
Cap. 4. in lib. 11. meth. med. docuit. Cæterum non solum Hippoc. & Gal. vsi fuere cucurbitulis in occipite, eiusque partibus & collo, verum, vt ex iam in medium allatis patet, quamplurimis etiam in aliis corporis partibus, non sine Ægyptiorum medicorum reprehensione, quos cucurbitulis in illis omnibus partibus, raro vti nuper dixisti. Maxime vero, ipsi videntur etiam damnandi, quòd rarissime siccis, siue absque scarificatione illis vtantur: neque dorso, scapulis, lumbis, cruribusque affigere, in febribus pestiferis eas consuescant, in quibus sanè partibus, tum corporum euacuationis gratiâ, tum in malignis febribus, ad foras trahendam improbita-

tem veneni nostri ferè omnes eas apponunt. ALPIN. Nescio an nostri illis de vsu cucurbitularum plus errent. Ægyptij enim planè contendunt, nunquam affigendas fore cucurbitulas, ni prius vniuersalis vacuatio præcesserit. Proindéque negant solis cucurbitulis plena corpora posse vacuari. Demum summopere aduersus nostros damnāt vsum illarum in febribus, scapulis, dorso, lumbisque, maximéque in pestiferis, ad extrahendum veneno imbutum humorem. GVILAND. Quibus rationibus corporum plenitudinem posse solis cucurbitulis vacuari, contendunt, in principiisque morborum haud facta prius vniuersali vacuatione per venę sectionem, cucurbitularum vsum habere, atque non minus cur easdem in pestiferis febribus ad humorem extrahendum damnent, ex te nunc libenter scire cupio; nam polliceor tibi, me deinceps in medium laturum etiam meam sententiam.

An solis cucurbitulis corpora rectè, ac tutò vacuari possint, & num in principiis morborum pro vacuatione sint adhibendæ. Cap. XV.

ALPINVS.

IN primis de vsu cucurbitularum pro sanguinis vacuatione loquemur, atque postea de earundem vsu pro attractione humoris venefici ex alto, siue ex penitioribus partibus corporis ad cutim. Verissimum itaque est, Ægyptios damnare vsum scarificatarum cucurbitularum, pro tollenda corporum plenitudine, quam aiunt non cucurbitulis illis recte ac tuto tolli posse, sed solum vel secta vena, vel scarificatione crurum, malleolorumve præstita. Quam sane scarificationem solam vicariam venæ sectionis, affirmant, nequaquam vero cucurbitulas, de qua re posterius nos deliberatius agemus, vbi de ea scarificatione sermonem habebimus. Non debere igitur, neque rectè ac tutò plethorica corpora solis cucurbitulis vacuari posse affirmant, iisque rationibus ipsis hoc persuasum est, quoniam arbitrantur, sola sectione magnæ alicuius venæ, communem corporis plenitudinem vacuari posse, vel etiam cruribus (vt iam dictum est) scarificatis, atque ab appositis cum scarificatione cucurbitulis scapulis, dorso,

atque lumbis, solam fieri particularem euacuationem, quando secta magna vena, à qua plurimæ venæ ramificatæ, per plures partes corporis expanduntur, absque dubio in vniuerso corpore fiat inanitio, & sectis cutaneis venis nuper dictarum dorsi partium, non possint, nisi eæ partes vacuari, quæ iis venis refertæ sunt. Quare ab iis scarificatis non posse à toto corpore fieri vacuationem asserunt. GVILAND. Cur magis à scarificata cute crurium volunt vniuersum corpus posse vacuari, miniméque scapularum dorsique cute eodem modo scarificata? quod tamen aduersari veritati iudico, quoniam dorsi cutis venæ sunt sanguinis fonti propinquiores, quàm crurum, qua vicinitate cui dubium, quod à caua magna vena illis proxima citius attrahent, atque in maiori etiam quantitate sanguinem? ALPIN. Respondent, quod etsi venæ dorsi, ac lumborum venæ cauæ propiores, quàm crurum venæ sint, nihilominus, quia ad dorsi partes non ita rectè à vena caua venæ illæ accedunt, vel admodum etiam exiles existunt, ineptiores esse ad euacuandum sanguinem, quàm crurum venæ, quæ iis longe grandiores, cum maximis venis, à vena caua rectius ad crura procedentes
Cap.8. in suras sparguntur. Quod docuit Gal. in lib. de dissectione venarum & arteriarum, dicens: Hinc reliqua magna vena in crus ipsum
» diuiditur, primam iuxta inguinem emittentes propaginem, quæ
» cum parua arteria in anteriores musculos spargitur, secundum
» vtrimque vnam, quæ ex internis partibus ad genu vsque subter
» cutem dissipatur, ac alias non paucas ad profundiores femorum
» partes. Cæterum paulo altius quàm femur, cum tibia articulo
» iungitur, in tres partes diuiditur: quarum media, quæ maxima est
» per ipsam deorsum ad poplitem fertur, atque inde per profun-
» dum posterioris tibiæ partis, quam suram dicunt, procedens, non
» modicam in musculos eius ramorum sobolem spargit. Sed his dictis iam redeo ad ea, quæ aduersùs cucurbitularum nuper dictum vsum afferunt. Aiunt siquidem non solum, quia cucurbitulæ dorsi partibus cum scarificatione applicatæ particularem, & minime totius vacuationem pręstare possunt, idcirco illis tantum post vniuersalem factam sanguinis vacuationem, pro particulari capitis facienda euacuatione, in occipite, atque nuper dictis capitis partibus vti non immeritò consueuerunt, sed quòd etiam cucurbitulæ sanguinem tenuiorem tantum euacuant, crassumque relinquunt, qui obstructa fouet, atque exinde putredinem concitat, atque or-

tam adauget. Tenuiorem verò ſanguinem cucurbitulas euacuare cum Auicennæ, multorumque aliorum Arabum grauiſſimorum medicorum auctoritate, tum non minus ratione verum eſſe arbitrantur. Auicenna etenim, quem præcipue in arte medica obſeruant, hæc in lib. 4. ſuæ medicinæ ſcripta reliquit, dicens: Ventoſæ cutis partem magis mundificant, quàm phlebotomia, & plus extrahunt ſanguinem ſubtilem, quàm groſſum. Et ipſarum quidem iuuamentum in corporibus groſſis & craſſis, habentibus groſſum ſanguinem eſt paruum; quoniam ex iſtis non extrahunt ſanguinem, neque extrahunt ſicut oportet, immò qui ex eo vehementer eſt ſubtilis, & cum difficultate, & in membro ventoſato debilitatem efficiunt. Et hoc, vt dixi, ratione confirmare conantur, dicentes venas, quas pro cucurbitularum vſu operarij ſcarificant, eſſe tenuiſſimas, atque ferè capillares, per quas craſſus ſanguis exire non poteſt: proindéq; ab iis ſcarificatis non niſi tenuiorem ſanguinem educi poſſe. Tertio ſubcutaneum etiam ſolum earum ſcarificatione educi affirmant, quando tantum contentus in capillaribus iis venis per ſcarificationem ſectis euacuetur, miniméque ille, quem aliæ penitiores, grandioréſq; venæ continent, cum præ ipſius craſſiori ſubſtantia, exiles illas cutaneas venas ingredi nequeat: quem violenta ſua attractione ipſæ mouentes, trahentéſq; & non vacuantes, multas in iis venis obſtructiones, ſanguine craſſiore in ipſis multo attracto, atque inculcato, efficiunt. Quamobrem ipſas ſanguinem multum violenta ſua attractione commouere, parumque vacuare, eumque ſolum, qui tenuior exiſtit, quique commodè cutaneas illas venas ſectas tranſire poteſt, affirmant; hincque multas in corporibus concitari obſtructiones, maximéque in iis corporibus, quæ à natiuitate venis, atq; arteriis paruis effecta ſunt. Demum addunt, partes ſcarificatas debilitari, quod & Auicen. in loco nuper audito memoriæ prodiderat. Cæterum quia bifariàm ſolent cucurbitulæ à noſtris cuti applicari, quando ipſorum alij applicent eas, ſcarificatis ſolis venis minimis epidermidis, cuticulam enim hi quàm leuiſſime ſcarificant. Aliique profundiùs non epidermidem tantum, verum cutem etiam, atq; carnem ſcindentes vtuntur ſcarificatis cucurbitulis. Priores in omnia nuper recitata incommoda, ex cucurbitularum applicatione incurrunt: & iſti etſi non ſolum cutaneum ſanguinem euacuent, ſed etiam ex profundo internarum magnarum venarum, & multum, tamen

Fen. 4. cap. 21.

& ipsæ tenuiorem educunt, & obstructiones pariunt, scarificatasq; partes labefactantes refrigerant, densant, atque obstruunt. GVILAND. Sed quo pacto has cucurbitulas profundioribus scarificationibus cuti defixis, quæ copiosiorem, quantus desideratur, sanguinem euacuant, ista omnia incommoda corporibus facere persuadebunt, cum proxime accedat sanguinis per ipsas facta vacuatio ad eam, quæ per sectam venam molimur? ALPIN. Obstructiones in venis sæpius eas cucurbitulas facere, non eo quòd multum sanguinis solum ab vltimis venis euacuant, sed quòd id valde violenter trahunt ad ipsas, vt vacuent. GVILAND. Multum quoque sanguinem vena secta euacuat, non tamen obstructionem parit, licet aliquando fiat, vbi in stomacho & hypochondriis plurimæ cruditates existunt. Gal. in lib. de sanit. tuenda ait, quod si illis qui cruditatibus in stomacho, & hypochondriis exuberant, sanguis dematur, vel frictiones, ac balnea moliantur, procul dubio, omnes cruditates illæ in vniuerso corpore à venis rapientur, atque iis obstructiones, putredines, febrésque contingere. ALPIN. Cucurbitulas, cum magnis profundioribusque scarificationib. adjectas, plurimum sanguinem exhaurientes, obstructionũ multarum sæpe esse causam, eorum locorum medici ex hoc demonstrant, quòd necessariò ex copiosa per ipsas facta sanguinis vacuatione, tota massa sanguinis in venis contenta per corpus ad cutaneas capillarésque venas cutis trahatur, cuius crassior pars, vel sanguis crassior transiens per angustiores venas, eas sæpe obstruit. hincque in corporibus crassiori sanguine exuberantibus, simulque venis à natura minoribus, refertis, qualia sunt melancholicorum multorum corpora, valde suspecta istæc per cucurbitulas sanguinis vacuatio non immeritò esse solet. Cur vero itidem venæ sectione facta, sanguinis copiosa euacuatio non ita, vt cucurbitulis operata facile obstruet, dictu (aiunt) non est valde difficile, quoniam vena secta, multoque sanguine inanita, non solum à radicib. venarum, in quibus pars sanguinis crudior crassiorque residet, sed multo plus à venis omnibus ab ea procedentibus, vsque ad cutem, quæ multò minores ipsa existunt, quæque sanguinem continent puriorem, atque tenuiorem trahit; hincq; probè à medicorum vulgo creditur, venæ sectionem trahere à circumferẽtia ad centrum, quoniam is sanguine in amplioribus prioribus venis contento, longè purior & tenuior existit, vt in substantia illarum nutrienda-

rum

rum ab ipso corporis partium quàm facile mutari possit, à quo sanè sanguine non ita facile, veluti à primis venis prodeunte, venæ illæ obstrui possunt. GVILAND. Vulgaris tamen medicorum opinio est, quod cucurbitulæ à centro venarum ad circumferentiam trahant, quod tamen si verum Ægyptij dicerent, contrarium verum esse nos fateri oporteret, scilicet non solum cucurbitulas à centro ad circumferentiam, sed contra potius à circumferentia ad centrum sanguinem trahere, quod nulli hactenus ex nostris animaduerterunt: tamen verissimum etiam hoc esse iudico, quando verum sit, atque planè expertum, venas sanguine inanitas, vacui ratione, vt repleantur, trahere à venis proximis, & proximas à proximis vsque ad vltimas venas, quæ venarum radices, chylum à ventriculo intestinisque exugentes vocantur. Venarum itaq; centrum æque in medio radicum venarum, quæ in mesenterio ortum habent, meseraïcæque dicuntur, atque capillarium, cutanearumve positum est, atque meseraïcæ & cutaneæ extrema, per quæ fiet circumferentia: sit enim venæ meseraïcæ, vel venarum principium A, & ipsarum centrum B, atque cutanearum venarum finis sit C. Quantum igitur venæ C, cucurbitulis trahent à B, tantundem B, trahet ab A. Quamobrem verissimum erit quod cucurbitulæ multum sanguinem vacuantes, trahent sanguinem contentum in venarum centro, & venæ centri à primordiis vsque ipsarum venarum. Qua ratione apparet manifestissimum, cucurbitulas à centro trahentes puriorem sanguinem, atque tenuiorem in iis venis contentum ad cutim trahere, & euacuare, & ad centrum inanitum trahi impuriorem, crudioremque & crassiorem, qui à primis venis chylum à stomacho exugentibus, ad magnas venas trahitur, atque aliis in alias. ALPIN. Ad vnguem illorum mentem conspicuam effecisti, qua via, purum tenuemque sanguinem, venas cutis per cucurbitulas ad se ab internis, & crudum crassumque internas iecoris venas à meseraïcis trahere planè cognoscitur, atque ab hac vltima venarum attractione obstructiones fieri posse. Quod easdem facere cucurbitulas trahentes per venas sanguinem, violentia, & non sensim ac sensim, ac in venæ sectionis, & crurum scarificationis vacuatione fit, etiam statuunt, quando earum violentâ attractione, crassi crudique humores indiscriminatim per venas trahantur, à quibus multa facile obstruuntur. Hisque de causis Ægyptij nunquam plenitudinem corporum cucurbitulis tollere au-

dent, iisque tantum vtuntur pro partis alterius vacuatione post vniuersalem vacuationem molienda. GVILAND. Rectè sanè mihi videntur illi vsum cucurbitularum pro euacuatione complecti, atque affectare, securiusque corpora vacuare, quàm nostri medici ferè omnes faciant, qui ferè in omnibus corporibus statim nulla effecta totius vacuatione, ad affigendas sine discrimine cucurbitulas se conferunt, sæpeque non citra ęgrotantium noxam, & ipsorum non paruo cum dedecore; purgatis etenim corporibus eas tantũ vsum habere Gal. multis in locis docuit: in libro enim de curat. per sang. miss. de his ita scripsit: Cucurbitulæ purgatis prius corporibus, vtiles quidem, sed in repletis (quæ plethorica Græci vocant.) prætermittendæ sunt: & in lib. 11. meth, cap. 17. ait: Quippe foras trahere potius, quàm reprimere in eo debemus: itaque etiam cucurbitula vtiliter iis, qui sic laborant, si prius sint vacuati, applicabitur: si vero abundantia succorum, quam vocant plethoram, in his sit, non magis ex pulmone in pectus aliquid excrementi transfert, quàm ex toto corpore attrahet in vtrumque: & cap. 18. dixit: In phlegmonis cerebri, membranarumque initio cucurbitulis vti medici non debent, sed finita fluxione, & priùs toto corpore vacuato: & in lib. 13. cap. 19, dixit: Verum vtendum cucurbita in ipsa parte, quæ plegmone vrgetur, inter initia non est, immo posteaquàm totum corpus vacuaueris, ac necessarium sit eorum, quæ in inflammata parte continentur, aliquod educas, atque eruas, aut etiam foras versùs attrahas. ALPIN. Multi respondent Galenum locutum ibi fuisse de cucurbitulis citra scarificationem affixis, quas vulgus medicorum siccas appellat: quarum vsum præcedere debere aiunt totius corporis vniuersalem vacuationem, quod in scarificatis non est necessarium, quum hæ possint abunde corpus vacuare. GVILAND. Gal. in lib. de cucurbitulis explicat, vtrisque vacuationem præire debere, his profectò verbis: Incipientes autem & vigentes capitis grauitates, ac dolores à plenitudine reuulsio per cucurbitulam in occipite positam, vel sola, vel cum scarificationibus iuuat: verum totum corpus antea vacuatum esse oportet: idemque iisdem omnino verbis in lib. de curat. per sang. miss. Cap. 19. planè confirmauit, ibi enim iubet omnino totum corpus vacuari, priusquàm cucurbitulæ applicentur, vel id fiat cum scarificatione vel sine scarificatione. Non desunt medici grauissimi, qui Ægyptiorum vsum laudare nituntur, presertimque in febribus pestilen-

tibus, in quibus solent exanthemata, vel maculæ in cute apparere, quibus plerique his cucurbitulis vacuantes sanguinem, medentur, cum videant naturam per cutim excernere: atque Hippo. in apho. præceperit medicos sequi debere motus naturæ, atque per viam qua ducere natura humores tentat, ipsos vacuare humores debere: Dicebat olim quidam medicus Clarissimus; aliqui aiunt, euacuare « nolumus nisi per cutim, quia quò natura vergit, si per conuenien- « tia loca, eò ducere oportet, & cum cutis sit conueniens regio, quo- « niam inter membra, quæ naturaliter suscipiunt excrementa, cutis « est talis, ideo per eam euacuare poteritis. Cum scarificationibus « etiam? respondebitis quod si materia erit pauca, nec multa in ve- « nis, nec multum crassa, ita quod repletio pauca sit, potest tunc na- « tura adiuuari: Sed in febre pestilenti, vbi materia est multa, si cum « illis maledictis cucurbitulis exterius trahere velletis, nihil esset de- « terius, quia subtile traheretis, & remaneret crassum: Calorem mi- « nueretis, & putredinem augeretis: ideo vel cum phlebotomia, vel « cum medicinis euacuantibus euacuabitis. Addunt Ægyptij, quod « vsus cucurbitularum in feb. pestilentibus pro vacuatione molienda non est vtilis iudicandus, tum ob ea multa, quæ ab iis eueniunt incommoda, tum præsertim, quia hæ corpora non vacuant, vt facit natura rectè operans; vel, vt docuit Gal. in lib. de diff. feb. qui dixit, febrium pestilentium curationem duobus comprehendi, atque administrari, scilicet siccatione, atque meatuum transpiratione; corpora etenim ipsa ita febrientia, vt curentur, debent exsiccari à copia humorum, tum obstructionem faciente, tum obstructa fouente, atque transpirabilia fieri: secus autem facere cucurbitulas in ipsis corporibus statuunt, cum ipsæ euacuando exsiccandóque, obstructiones multas pariant, modo nuperrime iuxta ipsorum sententiam explicato. Non desunt multi medici etiam illustrissimi contrariam sententiam veram affirmantes, qui vsum cucurbitularum in vacuandis corporibus idoneum, ac vtilissimum esse statuunt: præstantissimumque auxilium, venæ sectionis verè vicarium, & in corporibus virium causâ non ferentibus vacuationem sanguinis per venam sectam, adprimè tutum, vt ex Auicenna (à quo fortasè aliquis cucurbitularum vsus originem duxit.) lib. 1. legitur, qui dixit, cucurbitulas in multis corporis partibus sanguinis vacuationem rectè præstare, sed præsertim cruribus applicatas, proximas esse ei, quæ venæ sectione fit: ipse enim ibi scri-

" psit de his in hunc modum: Et ventosæ quidem, quæ cruribus su-
" perponuntur sunt minutioni propinquæ, & mundificant sangui-
nem, & prouocant menstrua. Hoc vero clarius à Cornelio Celso,
Cap. 10. iis vtique verbis nobis etiam persuasum est: in secundo enim libro
" hæc scripta reliquit: In acutis quoque quibusdam si & leuari
" corpus debet, & ex vena sanguinem mitti, vires non patiuntur,
" idque auxilium, vt minus vehemens, ita magis tutum. Neque
" vnquam periculum est, etiamsi in medio febris impetu, etiamsi in
" cruditate adhibetur. Ideóque vbi sanguinem mitti opus est: si in-
" cisa vena præceps periculum est, aut si in parte corporis etiam vi-
" tium est, huc potius confugiendum est. Non minus apud Antyl-
lum fuisse in vsu scarificatas cucurbitulas pro oppletis partibus, ex
Oribasij libro septimo, manifeste constat. Nec minus pauci ex re-
centioribus medicis existunt, qui ipsarum vsum pro corporibus
vacuandis summopere commendant: neque difficile est, medico-
rum nostratium ferè omnibus id persuaderi, quando hic euacuandi
per cucurbitulas modus sit familiarissimus, plebique admodum
receptus. Patroni cucurbitularum, nuper ab Ægyptiis allatis ra-
tionibus aliis medicis, aduersus cucurbitarum asseclas excogita-
tis, atque obiectis, respondent, cucurbitulas copiosissimam san-
guinis vacuationem, magnis factis scarificationibus; nec-non eas,
etiam quæ superficiariis moliuntur epidermidis incisionibus in
multo numero applicatas variis corporis partibus efficere posse,
qua detracta per partem post partem, cui dubium, partibus mul-
tis ab ipsa vacuatione inanitis à toto corpore trahentibus, fieri
totius corporis vacuationem? Nequeunt tamen iis sanguinem te-
nuiorem tantum vacuari, atque crassiorem ægerrime, non fateri,
li. 4. fen. 4. cap. 11. cum Auicen. hoc idem admodum aperte confirmauerit, literisque
tradiderit, in corporibus crassiori sanguine constantibus per cu-
curbitulas sanguinis vacuationem paruæ esse vtilitatis, quoniam
in ipsis hæ non extrahunt, vt par esset, sanguinem, & id ipsum cum
difficultate. Neque recta ratione negare possunt, per tenuissimas
cutis venas crassum sanguinem non facile transire posse. Sed ali-
qui in medicina etiam viri grauissimi non omnino abeunt sine ra-
tione, dicentes, vt huic dubio satisfaciant, antiquos ob id medicos
doctissimos monuisse, vt applicationes cucurbitularum, frictiones
fotusque calidi præcedere debeant, vt sanguis sic attenuetur, pare-
turque ad excretionem. Quod tamen non videtur omnino creden-

dum, quando, priusquam applicentur cucurbitulæ, cute vel fricata, vel fotu aliquo vel balneo laxata, sanguinem in vniuerso corpore contentum posse attenuari non sit dicendum: is siquidem tantum attenuabitur, qui sub cute erit, ad quem facultas frictionum vel fotuum peruenerit. Cucurbitulæ vero iuxta ipsos vacuant non à partibus subcutaneis, verum etiam ab omnibus venis corporis, ad hoc vt per ipsas facta euacuatio, totius & non alicuius partis, vel particularis, sed vniuersalis sit dicenda. Oporteret verò, vt æquè rectè omnium corporis venarum crassus sanguis attenuaretur, vniuersum vel corpus fricari, vel in balneo per multum spatium temporis morari, vt Auicenna in lib. 1. his verbis testatus est. Et oportet quidem, vt à ventosis sibi quilibet caueat post balneum, " nisi cuius sanguis fuerit grossus; quoniam ipse se prius balneari debet, & vna hora morari, & postea ventosas apponere. Sed quàm " tutum sit in plethoricis corporibus, non præcedente vacuatione totius, præsertimque in principio febrium putridarũ, balneum vel frictiones, quæ omnia sequi debent corporis probam euacuationem, administrare, illis relinquo iudicandum: etenim notissimum est omnibus in Galeni doctrina versatis, nunquam febricitantes balneis vti posse ante humorum concoctionem, qua morborum principia omnino carent. Negant etiam isti cucurbitulas scarificatas à primordiis vsque venarum incoctum sanguinem trahere, multoque minus obstruere venas, quod tamen, si hæ copiosam vacuationem prestiterint, necesse est fieri debere, cum nequeat educi copiosus sanguis à cutaneis venis, nisi eædem à proximis attrahentes, & proxime à proximis vsque ad ipsarum radices peruenientes repleantur. Quod non eueniet, si paucus sanguis his extrahatur, quoniam priusquam attractio ad primas venas perueniat, sanguinis in venis cutaneis inanitis repletio, siue reditio fiet. Neq; etiam necessariò, etsi fiat vsque à prioribus venis ad vltimas attractio, venas obstrui erit affirmandum, cum corpora ita latioribus venis prædita sint, vt sanguis etiam crassissimus, non ita difficile ipsas permeare ac transire queat: veluti tenuioribus venis referta corpora ad obstructionem ea via non erunt inepta. Paucum etiam sanguinem ducẽtes, vel nullum, multumq; attrahentes & modicũ vacuantes, cui dubium quod, quàm facile ex multo in illis venis vi attracto, & conculcato, obstruendi occasionem dabunt? Aiunt verò vtroq; modo applicatis, cutem, cui sunt applicatæ, debilitari, ex

contentiq; in ipſa ſanguinis vacuatione primo refrigerari, & mox eius omnes meatus conſtipari, atque obſtrui. Quod febricitantibus inutile & noxium erit; cum vna indicationum curatiuarum ſit corporum obſtructa liberare, ipſaq; corpora tranſpirabilia reddere. Quibus ſi reſponderent, cutis eundem calorem amiſſum ex vacuatione ſanguinis, ex nouo attracto ſanguine reſtaurari, verum haud planè erit, cum tunc temporis nequaquam pars queat reſtitui in priſtinum ſtatum, ob ſuſcepta vulnuſcula, minuſq; ſolita copia ſanguinis repleri, quantâ cutis per cucurbitulas fuerat priuata. Negant non minus dorſo appoſitas cucurbitulas probam ſanguinis vacuationem facientes, poſſe ad cordis regionem, multum ſanguinem trahere; & ſi etiam intra aliquod viſcus aliqua fuerit inflammatio, eam poſſe magis augeri. Cum tamen Gal. contra illos
„ apertiſſime ſentiat, qui in lib. 11. meth. ita ſcripſit: Quippe foràs
Cap. 17. „ trahere potius, quàm reprimere in eo debemus: Itaque etiam cu-
„ curbitula vtiliter iis, qui ſic laborant, ſi prius ſint vacuati, applica-
„ bitur. Si vero abundantia ſuccorum, quam vocant plethoram, in
„ his ſit, non magis ex pulmone in pectus aliquid excrementi, tranſ-
„ feret, quàm ex toto corpore attrahet in vtrumque. Sed ex me hæc obiter dicta de his ſint. ALPIN. Verum cum tu, GVILANDINE doctiſſime, vtrorumque de vſu cucurbitularũ pro vacuatione corporum rationes animaduerteris, eaſq; fueris contemplatus, quæſo, tuam profer ſententiam hac de re ita ancipiti, qua ego vere poſſim de illarum vſu atque vtilitate ſtatuere, quando hactenus pro iſto negotio huiuſmodi vſum non paruum pertimuerim, ac ferè abhorruerim. GVILAND. Non paruam occaſionem fuiſſe arbitror, vt medici non modo doctiſſimi, verum etiam grauiſſimi exiſtimauerint, cucurbitulis poſſe corpora etiam plethorica recte vacuari, quod ipſi tum apud Gal. tum apud alios celebres medicos legerint, crurum ſcarificationem poſſe idẽ præſtare, quod venæ ſectio, vnumque atq; idem putantes eſſe hanc ſcarificationem, & cucurbitulas ſcarificatas. Quam ob cauſam non eſt mirum, ſi vſum cucurbitularum tantũ pro vacuandis corporibus, vbi vel vires non præualidæ, vel ætas, vel aliquod aliud non ferat miſſionem ſanguinis per venam ſectam, laudauerint: ſed quanto in errore iſti verſentur, poſterius, vbi de nuper dicta ſcarificatione ſermonem habebimus, ex te rectè audire ſpero. Diuerſiſſimam vero rem eſſe nuper dictam ſcarificationem à cucurbitulis, ex Galeni, Oribaſiiq; teſti-

monio planè constare videtur; ipsi enim Apollonius & Antyllus separatim de vtroque auxilio scripsere. Quam veritatem medici aliqui etiam huius temporis præclarissimi rectè nouerunt. Cum itaque plerique idem auxilium cucurbitulas atque scarificationem illam afferre pro certo haberent, mirum non est, si legentes apud Galenum in 2. lib. Aphor. eam esse proximam venæ sectioni, Aph. 17. atque in lib. de sanit. tuend. tantundem valere, quod venæ sectio cap. 4. valet, & in lib. 13. meth. corpus plethoricum vacuari aut venæ se- cap. 5. ctione, aut scarificatis malleolis, vsum cucurbitularum vicariū esse statuerint. Sed an nos tutò vti possimus in plethoricis corporibus tali vacuatione, vel in febribus putridis etiam vacuationis gratiâ, nunc dicam, quid de hac re sentiam: in primisque censeo nullo pacto medicos moliri debere sanguinis vacuationem in plethoricis corporibus per cucurbitulas, vbi nihil sit, quod venæ sectionem vel crurū scarificationem prohibuerit: nam sum huius firmissimæ sententiæ, quod cucurbitulæ sint auxilia partis, quæ sequi debeant totius corporis vacuationem: quod ex Galeno superius cognitum In lib. de est, qui dixit cucurbitulas occipiti applicandas vel cum scarifica- curat. per tione, vel sine, sequi debere totius corporis vacuationem, atque in sang. miss. hoc non possum non nisi multum Ægyptios hoc modo illis vtentes post vniuersalem vacuationem, summopere laudare, miniméq; tutum auxilium in corporibus plethoricis cucurbitulas esse existimo: multóq; magis, si ea corpora crassioribus succis abundarint, in quo casu eas omnino abhorrerem, ne ab ipsarum tractione, sangine illo multo in venas attracto multæ obstructiones fierent. Hincq; Galenum in lib. de curat. per sang. miss. in corporibus gracillioribus, nigrioribus, scarificationi crurum prætulisse venæ sectionem non immeritò iudicaui, quia ea corpora constant sanguine crassiori, qui neutiquam per venas cutis paruas facile vacuari potest. Quare si iis ait eam non conuenire scarificationem, quæ fit, maioribus illis crurum venis profundius scarificatis, quantò magis putandum erit cucurbitulas scarificatas nō conuenire, tum ob periculū obstruendi ex crasso illo sanguine violentâ attractione per venas moto, tum ob paruas cutis venas, non etiam profundius scarificatas, quas ob crassitiem commodè transire nequit? Itaque neque in iisdem corporibus putrida febre correptis per ea molienda erit euacuatio, præsertimque in quibus copiam crudorum crassorumq; humorum adesse significatur, in iis enim summe exi-

tiosius creditur vsus cucurbitularum, quoniam purior, tenuiorque sanguis vacuatur, crassior & crudus remanet, atque natiuus calor diminuitur. Talium verò crassorum humorum crudorumque copiam attestãtur, vrinæ crassæ, vel cum crassis contentis albis pituitosis obseruatæ, quales ego Cayri, Genuæ, Bassani in epidemica pestiferarum febrium constitutione, ferè in singulis obseruaui. Sudorésque frigidi, vel multi noctu apparentes non ex multo cibo orti, atque alia huiuscemodi generis multa, quæ breuitatis causa hic taceo. In interna etiam visceris alicuius inflammatione dorsi partibus applicatæ cucurbitæ summe erunt perniciosæ, quoniam in partem affectam sanguinem multum trahentes, augebunt necessario putredinem. Non conuenient etiam in febribus putridis iisdem partibus appositæ, quia cutem, sanguine multo ab ipsa vacuato, refrigerãt, atque constipant. Vbi vero sanguine neq; multo neque crasso abundarint, pro moderata sanguinis vacuatione facienda, necessitate coactus aliquando mitti sanguinem etiam tutò posse iis affirmarim, multoque magis crurib. applicatas: sed consulo tamen omnes medicos, vt vice harum, libentius vtantur surarum scarificatione more Ægyptiorum absoluta; atque hæc est mea sententia circa vsum cucurbitularum pro vacuatione corporum, cum scarificatione applicandarum. ALPIN. Rectissimam atque verissimam esse tuam istam sententiam iudico, méque ei libenter totus subscribã: quare lubet mihi nunc nonnulla exempla, huic veritati planè conducentia, narrare. Cayri enim dum morarer, duosque iuuenes Gallos maligna febre correptos in æde Pauli Mariani Veneti pro Galliarum Rege Consulis clarissimi, præ manibus haberem, non tamen eodem vtrumque tempore, obseruaui ab applicatis dorso cucurbitulis, paulò pòst in lethalem pulsus intermisionem deuenisse. Idémque Bassani in Minerua Forcatura matrona honestisima eadem febre laborãte à me obseruatum est. Quo in loco binos etiam homines euacuationis gratiâ Vastaniam villam profectos, atque in æstuariis, à multis applicatis vniuerso corpori cucurbitulis in acutas febres incidisse, quorum alter, qui Bassanum habitabat, qui meæ curæ commendatus fuit, vix seruatus fuit: alter ruri degens inopia medicorum non rectè curatus, obiit. Venetiis etiam filius Bartholomæi Falgherij iuuenis eodem modo à cucurbitulis in æstuario in acutam febrem incidit, qua tamen liber euasit. Ex his ergo videre possumus

atque

atque planè etiam cognoſcere, cucurbitulas & obſtruere, & ad intimas partes corporis trahere, nam quis non fatebitur, binos illos viros Baſſanenſes, atque nunc Falgherium à cucurbitulis in venarum magnarum obſtructionem craſſis, crudiſque vi cucurbitularum intus deductis primo, atq; non minus in meatuum cutis conſtipationem, & inde accensâ putredine in febrem putridam incidiſſe? vt & Gallos illos & Forcaturam, pariter in pulſus intermiſſionem, ex multo ſanguine crudo in regione cordis vi ipſarum attracto, quo ſuffocati perire, vt ex Gal. in 3. lib. de præſag. ex pul. proditum eſt. Sed his auditis, melius erit, ad alterum propoſitorum diſſoluendum pertranſire.

An errent Aegyptij medici nunquam vtentes cucurbitulis pro adiuuanda exanthematum eruptione. Cap. XVI.

ALPINVS.

ALTERVM caput reliquum erat explicandum de vſu cucurbitularum propoſitum, quippe Ægyptios in febribus malignis ad apparitionem exanthematũ, nullis vti cucurbitulis, quod multis ex noſtratibus medicis auxilium ſelectiſſimum eſſe ſolet. Nam hi in iſtis febribus applicant ad decem vſque & plures cucurbitulas vniuerſo corpori, interdum ſcarificatas, atque interdum citra ſcarificationem, vt ex alto à partibus nobilibus ad cutim venenum auellant. Quem vſum omnino illiuſce regionis medici omnes formidant, atque abhorrent, præſertimque ſi eæ dorſo applicentur, eumque multis de cauſis damnare ſolent, præcipuéque quod omnibus ferè corporibus à peſtilenti febre vexatis communiſsima res ſit, copia multa craſſorum crudorumque humorum, quod arguere ſudores frigidos, vel multos in ipſarum febrium principiis, viſos, vomituſque craſſos, ac viſcidos, & vrinas craſſas, vel ipſarum craſſa, multa pituitoſaq; contenta, atque alia huiuſce generis multa, affirmant. Neque abſq; ratione in his febribus adeſſe multi in venis humores craſſi, & viſcidi dici poſſe videtur, quando in illis corporibus non deſit copia caloris febrilis, humorum ichorem cõſumentis, qua via illi tum craſſeſcũt, tum len-

torem accipiunt. Qua humorum iſtorum copia in iis corporibus exiſtente, applicare cucurbitulas valde timẽt, ne ex attractis craſſis iis, viſcidiſque per venas ſuccis, multas concitent obſtructiones. Non ſcarificatas, inquiunt, plurimum trahere, & parum vacuare. ex quo multo attracto facile partes hæ obſtruuntur. Scarificatas etiamſi aliquid educant ſanguinis, puriorem tamen, & tenuiorem vacuare craſsioremq; relinquere, & violenta attractione inæqualiter omnium humorum copiam attrahere. Præterea nullo pacto aiunt, vt ſupra dictum eſt, dorſi partibus applicatas poſſe iis febribus eſſe alicuius vtilitatis, cum hæ primo in venas proximas cordi trahant noxios ſuccos, atque vacuato etiam ſanguine, cutem refrigerent, denſent, atque eius meatus obſtruant, & calorem naturalem imminuant, vacuato multo iis ſanguine puriori, & tenuiori; Præterea addunt, eruptiones exanthematum eſſe adiuuandas trahentibus ex alto ad cutem veneficos humores, ſenſim ac ſenſim ſine violentia, vt natura facere ſæpe ſolet, quæ ſæpe incipit expellere puncticulas ad cutem quarta die, & paulatim ſingulis diebus paululum expellendo, vſque ad ſeptem, & plures etiam dies quandoque expellere deſinit, quoniam per tenuiſsimas venas non eſt ita facile noxios totos humores poſſe ſemel deducere, atq; expellere: & ob id paulatim, & non ſine magno iudicio pluribus diebus expulſionem perficit, ſcilicet modicum coquendo, & illud modicum vacuãdo: nam cum ſuccos veneficos habeat inæqualiter concoctos, quod illorum paratum eſt ad expulſionem, ſtatim expellit, mox crudum atque ineptum digerit, & parat, cuius cum modicum percoxerit, atque deuicerit: ſtatim (nequit enim ipſum ob eius improbam, & veneno ſam naturam intra venas continere, ne alios corrumpat, vel ad nobile viſcus deferatur.) expellit, atque ita totam expulſionem perficit, paulatim, vt dixi coquendo, & paulatim etiam expellendo. Sed cucurbitulæ ſtatim ad partem cui affixæ ſunt attrahunt multum tum concocti, tum crudi humoris intra venas exiſtentis, neque ſolum expulſioni per concoctionem paratum humorem trahunt, ſed incoctum etiam, qui cum nequeat per paruas illas venas egredi, proculdubio obſtruit, putredinemque auget, & febrem, & malignitatem. Proinde medicus attrahens per cucurbitulas, naturæ motum nõ imitatur, quia natura tantum præparatũ humorem expellit, at cucurbitulæ ſimul etiam crudum, hæcque aduerſus cucurbitulas in febribus peſtilentib. ap-

plicandas illi objiciunt. GVILAND. Hæc eadem multi alij ex nostris medicis dixere, sed multi tamen sunt Clarissimi medici oppositæ Ægyptiorum sententiæ addicti, qui summum esse auxilium cucurbitulas in pestilentibus febribus persuadent, aiuntque quocumque modo à nobilibus partibus longius venenum detrudatur, siue cucurbitulis id fiat, siue alia ratione, summum semper inde sequuturum auxilium, naturæque plurimum adiumenti, quoniam vbi à membris nobilibus longè aberit venenũ, natura erit fortior, agetque in reliquum humoris commodius, & robustius. Quod si humor venenosus, naturæ ex toto genere inimicus propè præcipua membra in venis magnis relinquatur, naturam necessario labefactabit, siue, vt ita loquar, coarctabit, vel in angustum rediget, quæ nihil aut parum roboris præstare poterit ad concoquendos, & expellendos noxios succos, qui facile in præcipua viscera recurrentes exitium inferent. Quare tutissimus erit vsus cucurbitularum, quæ ex alto ad cutim venenum pertrahant, neque cutis partes, quibus applicitæ fuere cucurbitulæ, etsi vacuato sanguine modicum refrigerentur, & constipentur, debemus vllo pacto ab iis prohibere, corpore tamen toto prius, tum vacuato, tum purgato; quoniam quàm leui negotio nuper dictis partibus proprius calor restituetur, atque meatus etiam cutis aperientur, vel aliqua frictione leui, vel calida illinitione, qualis est, quæ ex Ruffi mente paratur oleo aliquo laxatiuo, & nitro; & si dicant, ab iis fieri obstructiones, à quibus augetur putredo, eiusq; gradus, alij respondent, neutiquam posse fieri obstructiones, quando præcesserit illis totius exquisita vacuatio: quoniam cum iis vel nullus, vel paucissimus sanguis vacuatur, tollitur occasio trahendi à radicibus venarum sanguinem crudiorem, quòd illucusque attractionis motus nequeat peruenire; & si obstructiones aliquæ in paruis, sub cute existentibus venis accident, cum totus sanguis attractus illuc remaneat, eæ & minoris sunt momenti, atque etiam non difficili negotio tollentur, aliqua leni frictione, vel illinitione illo attenuato sanguine, atque resoluto: parum etiam naturalis caloris dissipari potest, cum vel nullus (vt iam dictum est,) vel paucissimus sanguis in iis vacuetur. Quod etiam non sit timenda attractio in cordis regionem, apparet ex Galeno, qui, vt iam superius visum est, in lib. 11. meth. in pulmonum inflammatione cucurbitulam pectori tutò esse applicandam statuit: verba eius hæc existunt: Ac longè quidem magis in pul- Cap. 17. ‹‹

„ monis plegmone abstinendum ab adstringentibus est: quando
» in eo ipsis quoque relaxantibus admiscendum aliquid acrium quo-
» dammodo, & euidenter calfacientium est: quippè foras trahere po-
» tius quàm reprimere, in eo debemus. Itaque etiam cucurbitula
» vtiliter iis, qui sic laborant, si prius sint vacuati, applicabitur. Ad id vero quod de inæquali cucurbitularum attractione objiciunt, eas scilicet, inæqualiter coctum crudumque humorem absque discrimine attrahere, neque naturæ excretionem criticam imitari paulatim coquendo, & paulatim expellendo, fatentur verum esse, sed hoc nihil tamen esse detrimenti, quòd vtilius sit venenum à corde longius distrahi, quàm crudum humorem in paruis iis venis vi attrahi, atque ipso sic attracto aliquas fieri obstructiones; quas mox possumus attenuato humore rursum aperire, sed non ita facile venenum intra venas contentum, & in viscera recurrens prohibere possumus, quo in venis magnis retento, natura ita læditur, labefactaturque, vt nihil, vel parũ cõtra, tum ipsum humorem iam vehementer putrefactum, tum illum, qui in via ad putredinem est, agere possit: quare satius erit ipsum cucurbitulis à magnis venis amoliri. ALPIN. Itaque ex his errare Ægyptios videris affirmare, cum à cucurbitulis illis omnino abstineant; neque immeritò vsus illarum laudabitur, cum foras ad trahendum venenum cucurbitula cæteris præsidiis præstet. GVILAND. Neque dicam ipsos omnino errare, neque recte se gerere, cucurbitularum vsum non sequentes in febribus illis, earum loco quibusdam illinitionibus, ac frictionibus idem potius præstantes. In corporibus siquidem crassis multis succis scatentibus, eas eo modo applicatas haudquaquam laudare possum, cum eæ certo certius obstructiones multas pariant, à quibus putrefactus humor maiorem putredinis gradum necessario adipiscitur, neque etiam in aliis corporibus, vbi nondum apparet ad viscera noxios humores venenosos inclinare, quod facile ostendunt, ęgrotos non omnino esse inquietos, rectéq; respirare, nullóq; dolore, vel angore ipsorum cor angi, rectéque dormire, benéque mente valere: veluti contraria accidentia si extent, contra arguent, proindéque vrgente occasione tantum applicationem cucurbitularum laudarem, quibus venenum longe à principalibus membris auelleretur. Quibus vero partibus tutius vtiliusque sit eas affigere, ego dorso magis, quàm cruribus affigendas fore censeo, nisi vacuationis gratia iis applicarentur: quo

casu vacuatio multo sanguine procuratur: post vniuersalem vero factam vacuationem, venenosos humores diuertendi à visceribus gratia, nō videtur idonea larga sanguinis missio, qua necessario vires collaberentur, sed ipsis cucurbitulis diuersionis gratia applicatis, paucum sanguinis mittitur, qui si à cruribus iis mitteretur, vim non haberet à corde venenum attrahendi ad ignobiles partes, quoniam sanguinis illa modica vacuatio, attractionem in venas concitabit, quæ vel non perueniet ad cor, vel si peruenerit, admodum debilis atque inefficax erit ad trahendum venenum ad partes quibus applicitæ sunt. Quod inutiles non sint cucurbitulæ in febribus pestilentibus, præsertimque in apparitione exanthematum, experientia quotidiana confirmat. In elapsa enim pestilentia sæpissime expertum est vel ad tumores, bubonesque maxime, & parotides promouendas vel ortas, quin retrocedant, retinendas, vel quæ euanauerint vel retrocesserint rursum euocandas, nihil cucurbitulis præstantius. Multis enim scio eo tempore cucurbitulas summe contulisse ad magnificandos tumores, atque ad intus absconditos reuocandos. Exemplum dignissimum habeo, quod maxime faciet ad illustrandam hanc veritatem. Georgius Selaccus Chirurgiam Venetiis exercens, in ea pestilentia vxore eius peste correpta cum tumore in inguine, narrat, se cum vidisset tumorem illum insignem (quàm facile sæpissime imminutum, & euanescentem) vel imminui, atque intus recurrere, quòd continuò mulier delira euadebat, quo statim cucurbitula sæpe inguini cum igne apposita, iterum ad solitam magnitudinem tumore illo reuocato, atque perauсto, statim sana mente reddebatur, sæpissiméque dum ipsa ægrotaret hoc obseruauit, coactusque idcirco fuit sæpissime cucurbitulis diminutum ac fere euanescentem tumorem foras trahere, quod sanè semper succedebat. Quo facto semper eius vxor ad sanam mentem redibat, atque vbi rursum aliquo pacto bubo minueretur, delirium ipsam rursum inuadebat. Testaturque mulierem, quo tempore ab apposita tumori cucurbitula affligebatur, semper mente sanam extitisse, qua subitò excidebat, tumore intus recurrente, sanaque rursum eo cucurbitula foras attracto. Quod sanè exemplum conspicue satis ostendit, quantæ vtilitatis sit iudicanda cucurbitula ad auellendos venenosos humores à membris præcipuis, atque adiuuandas omnes naturæ excretiones, vel symptomaticas vel criticas illas vocemus, atque hæc arbitror sufficere

nobis posse in hac die, quando sermonem nostrum longius nos prosequi nunc nox, quę iam nostris oculis tenebras obducere incœpit, prohibeat; proinde finem hodierno sermoni demus. ALPIN. Rectè suades, nam totum quod de missione sanguinis apud Ægyptios vsitata, nos loqui proposueramus, vix toto sequenti die absoluere poterimus, nam de variis pro sanguinis euacuatione scarificationibus, quibus illi vtuntur, etiam superest loquendum, quibus peractis, si aliquid temporis eo die supererit, nos multa alia ad partem chirurgicam pertinentia, valde & ipsa scitu digna prosequemur.

FINIS LIBRI SECVNDI.

PROSPERI ALPINI
DE MEDICINA ÆGYPTIORVM
LIBER TERTIVS.

De variarum scarificationum frequenti apud Medicos Ægyptios vsu. Cap. I.

ALPINVS, GVILANDINVS.

VILANDINE, adsum nunc tibi, sed tu multo tardius quàm heri in viridariũ descendisti, Salue. GVILAND. Et tu quoque nescio qua de causa tardius huc te contulisti. Sol enim supra horizontem ita se extulit, & aërem ita inflammauit, vt nos sub huius latissimæ Platani vmbra considere, nunc optimum sit. ALPIN. Rectè suades, sed vbi hîc consedimus, præstiterit de medicina Ægyptiorum inchoatum sermonem recipere, & absoluere. GVILAND. Cur te igitur ad rem ipsam accingere cunctaris? Nihil mihi iucundius esse potest, quàm te hîc de Ægyptiorum medicina loquentem audire, ac multa ad medendi artem spectantia ex te cognoscere. Supererat, opinor, de variis scarificationibus, quibus illi medici ad vacuandum sanguinem familiarissime vtuntur, agendum. Ideo tuum nunc erit eas narrare, atque docere, téque vt id facias etiam atque etiam rogo; spero siquidem hunc sermonem mihi non minori fore vtilitati, quàm cætera de variis mittendi sanguinem modis superius explicata. ALPIN. Omnibus in Ægypto versantibus variarum cutis scarificationum pro mittendo, vacuandóque sanguine vice sectarum venarum, vsus est notissimus. Quis etenim certis anni temporibus, atque in primis in æstatis prima parte, innumeris infantibus

aures ſcarificatas ibi non vidit? eo ſiquidem tempore è centenis quibuſque pueris quadraginta vix ibi reperias, quorum aures ob ſcarificationem goſſipia non geſtent: nec minus frequens eſt crurium ſcarificationis pro ſanguinis vacuatione vſus in omnibus Ægypti locis, præſertimque in pueris, Eunuchis, mulieribus, atque omnibus corporibus molli carne præditis. Hoc etenim vacuandi præſidium ab illis vno aſſenſu venæ ſectionis, vt paulo poſt dicam, vicarium creditur; próque tali auxilio, in iis, qui præ virium imbecillitate ſanguinis vacuationem per venam ſectam non ferunt, hoc ſcarificationis genus apud eos medicos præſto eſſe ſolet. In pluribus etiam ſæpe naſum, vel potius nares ab iis ſcarificari, atque labia ac gingiuas non minus obſeruatur. Ex his igitur colligo, partes quas illi pro ſanguinis vacuatione ſcarificare ſolent, eſſe aures, nares, labia, gingiuas, loquor de iis, à quibus citra applicatas cucurbitulas ſanguis educitur, nam adhibitis cucurbitulis plures alias partes ſcarificant. Amplius quaſcumque partes etiã corporis extrinſecas, aut aliqua inflammatione antiqua, admodumque difficili, vexatas, vel cancrena ob malignitatẽ, vel ob copiam humoris naturali illarum partium ſuffocato vel extincto calore, vel aliqua puſtula, vel tumore, vel quacumque re præter naturam detentas, ſcarificatione ſanant: in hydrope, atque ſuppuratis hoc præſidio ad vacuandum vtuntur, vt de his ſuis locis nos loquemur. Sed ad eas ſcarificationes, quibus ad vacuandum ſanguinem Ægyptij vti conſueuerunt redeamus, quarum duæ præcipuæ vel primariæ in puerorum vacuandis corporibus ab ipſis adhibentur, aurium quippè vna, atque crurium altera. Reliquarum verò vſitatior, atque vtilior eſt, quæ intra nares adminiſtratur. Præſentaneum etenim remedium apud eos habetur in omnibus acutis febribus, in capitis cum doloribus, tum inflammationibus venas intra nares ſcarificari, atque ab iis tepido dulcis aquæ balneo ſanguinem educi. GVILAND. Dignæ ſunt hæ apud illos populos vſitatæ ſcarificationes, ob ipſarum multam vtilitatem; vt locupletiori ſermone, atque pleniore ſtilo à te rurſum conſiderentur, præſertimque cum harum pleræque noſtris medicis ignotæ ſint; is enim, qui hactenus de ipſis à te ſermo eſt habitus me admodum delectauit, ſed quæſo eadem clarius mihi atque accuratius exprime: ab illis ſi lubet quas auribus infligunt, deducto principio.

De aurium, narium, labiorum, gingiuarum scarificationibus, quas medici Ægyptij pro euacuatione frequentant. Cap. II.

ALPINVS.

PRIMA eius regionis ineunte æstate, Campsinis ibi spirantibus ventis calidissimis, plerumque aduersus infantes tonsillarum epidemicæ inflammationes vagantur, febresque acutæ, atque circa pudendorum partes inflammationes, & vlcera. Quibus malis, atque aliis etiam omnibus ex calore ortum ducentibus, succurrunt aurium scarificatione intus vel extra præstita, sanguinis vacuationem molientes: vt vero hanc scarificationem operentur, in primis collo infantium lineo panniculo vincto, atque paululum ea ligatura angustiori reddito, tumidiores aures fieri student, quas eodem tempore simul itidem manibus multum contrectant, atque perfricant, aqua calenti dulci easdem sæpius irrigantes, & abluentes, vel spongiam calenti aqua plenam auribus scarificandis applicant. Quarum exinde magnitudine aucta, atque ruborem insignem adepta, tribus, vel quinque incisionibus oblongis rectè per latitudinem, cutem ante vel retro cultro scarificant, à quibus scarificationibus parum sanguinis calido aquæ balneo sæpe illas abluentes, educunt, atque ferè nullam infantulis tamen lamentationem ploratu aliquo edentibus, ita sine molestia hæc sanguinis vacuatio conficitur: effluxo deinceps sanguine, scarificationibus probè lineo panno detersis, atque siccatis, gossypium adaptant, quod tribus ad summum diebus in auribus scarificatis gestant, atque mox ab ipsis rectè conglutinatis, illud abigunt. In omnibus vero acutis febribus, atque omnibus inflammationibus oculorum, aurium atque cæterarum capitis partium, cutim ante vel intra aures positam scarificant, atque in iisdem malis partes infernas occupantibus, retro vel extra aures positam. GVILAND. Hoc remedij genus non omnino fore spernendum ac negligendum videtur, nec penitus antiquis medicis ignotum fuisse, quando apud Hippocratem in 6. epidem. hæc ad vnguem legantur. comm. 5. text. 21.
" Cum adsunt cedemata, venæ in auribus posteriores scindendæ
" sunt. Sed Galenum aurium istam scarificationem minime nouisse

hinc ſuſpicari poteſt, ex quo ipſe in commentario Hippocratem
» reprehendendo hæc dixerit: In his quidem verbis locutio im-
» propria, & vitioſa eſt, ipſo ſcribente, venas in auribus: neque enim
» venas in auribus, ſed circum aures dicere oportebat: ſiquidem ve-
» næ quædam poſt aures grandiores ſunt, in ipſis verò auribus per-
» exiguæ, vixque aſpectabiles, & plerumque neque perſpicuæ. Non
nouerat Gal. vſum ſcarificandarum aurium eo modo, quo Hippo-
crates ſenex ſapientiſſimus cognouiſſe legitur. Sed tamen hunc
vſum aures ſcarificandi audio multis Saracenorum admodum
familiarem extitiſſe. Quod & Doctiſſimus Franc. Valeſius probè
confirmare videtur, qui in comm. ſexti lib. epidem. Hippoc. hæc
» ſcripſit: Id quod didici à Saracenorum filiis, quos nuper Philip-
» pus dominus meus deuicta rebellione, à Granatæ finibus in inte-
» riorem Hiſpaniam ſecedere imperauit: illi vtebantur aurium ſca-
» rificatione, quam poſſit quiſpiam in hunc Hippoc. locum referre.
Non eſt itaque difficile credere nunc Ægyptios etiam hac aurium
ſcarificatione vti. Neque hinc Hippoc. orationem impropriam, vt
Gal. voluerat, eſſe certò cognoſcitur, ſed potius hanc Galeno fuiſ-
ſe ignotam putauerim. ALPIN. Veruntamen id aut nullius, aut
parui adiumenti (cum aurium hæ partes, quæ ſcarificantur excar-
nes ac exangues ſint, veniſque vix apectabilibus refertæ) eſſe quis
exiſtimabit, quòd ab harum ſectione pauciſſimus ſanguis educa-
tur, qui aut nullum, aut obſcuriſſimum auxilium iis præſtare po-
teſt. Valeſius vt Hippocratem à calumnia ſeruaret, qui aurium ſca-
rificationes ad coxendicum affectum (vt dictum eſt) laudauit, ait
iis, quibus ex capite fluente humore ad femora, in eos affectus in-
ciderunt, cauterio aurium partibus, vel ante vel retrò poſitis inu-
ſtis vel diſectis, poſſe conferre. Sed quia negare non poterat, hanc
ſcarificationem apud multos Saracenos in vſum eſſe, idcirco ſub-
junxit, etiam Saracenos hac vti ſcarificatione, quia ſunt tumidiſſi-
mi à miſſione ſanguinis, neutrum iure videtur credendum, quan-
do Hippoc. manifeſtiſſime non de aurium cauterizatione vel inu-
ſtione, ſed de ſcarificatione locutus ſit. Neque Saracenos ita ſan-
guinis vacuationem formidare, hominum relatione certò conſtat.
Ægyptij verò atque Arabes, quibus copioſa ſanguinis eductio
eſt familiariſſima, aurium (vt nuper dixi) vtuntur etiam ſcarifi-
cationibus ad euacuandum ſanguinem. GVILAND. Puto timo-
rem miſſionis ſanguinis in pueris non aliunde venire, quàm ex

ipſorum ſummè calido atque humido temperamento, habitúque maxime aperto ac molli, facillimèque diſſolubili: ex qua copioſa ſanguinis vacuatione corpora illorum nimium exoluerentur: quare Ægyptij pueris quàm parciſſimam imperant vacuationem, cum ſua corpora habeant ex temperamento, atque habitu, vnde euacuentur promptiſſima. Hincque in pueris aurium ſcarificatione ſanguinis vacuationem moliuntur, quod ipſa pauciſſima, tum iis ſufficere, tum minime multum vires diſſoluere, queat. ALPIN. Non ſolum aures, ſed & nares ad multa mala non in pueris modo, verum in omnium ætatum hominibus, Ægyptij ſcarificare ſolent: venas enim intra nares maxima dexteritate ſcarificant, & vt ipſis lubet ſanguinem interim copioſiſſimum exinde euacuant. Idque naturam imitati in febribus acutis, in quibus præſertim caput, vel doloribus vel aliqua inflammatione læſum obſeruatur, atque in phreneticis, aliiſque ex calidis ſuccis delirantibus, præcipuéque ex ſanguine. Arcanum etenim quoddam apud illos copioſa ſanguinis à naribus intus ſcarificatis miſſio creditur. In omnibus doloribus, ac inflammationibus capitis partes occupantibus, non minuſque in iiſdem affectibus oculos infeſtantibus, in continuis putridis febribus, vbi ruborem in facie, vel aſſiduas vigilias, vel deliria ægros vexare conſpexerint, ſtatim ad hanc ſanguinis vacuationem confugiunt, maximéque in diebus criticis, in quibus criſis aliqua per ſanguinis eruptionem ſperatur. In phreneticis, atque acute febrientibus, quibus in aliquo criticorum dierum ſtillæ ex naribus illabentes obſeruatæ fuerint, minimèque exinde ſperantes ſanguinem poſtea large fluxurum, intus nares phlebotomo ſcarificantes, eruptionem per ſtillas inceptam adiuuant, atque perficiunt. Noua hæc apud noſtros medicos, pro molienda ſanguinis miſſione ſcarificatio erit, neque puto quempiam ipſius rationem, atque vſum habuiſſe. Multi enim intra nares appoſitis hirudinibus ſanguinis vacuationem pertentarunt. Amatus Luſitanus Medicus Hebræus non ſpernendus, ſe rectum vſum à naribus educendi ſanguinem reperiſſe in tertia ſuarum centuriarum memoriæ prodidit, qui tamen ſolis hirudinibus illam vacuationem moliri oportere, putabat. GVILAND. Gal. viſus eſt his verbis hunc vacuationis modum nouiſſe ac docuiſſe in 2. lib. de compoſ. medicam. ſecundum loc. Cap. 2.
qui dixit: Quod ſi amplius ſanguis redundare videatur, etiam ex "
naribus aperta vena, & quantum ſufficere videtur ſanguinis va- "

cuetur. Hinc intelligi poteſt Galeni temporibus vſum mittendi ſanguinem à naribus fuiſſe probè cognitum, atque frequentatum. Sunt aliqui, qui exiſtimant fieri hanc vacuationem, ſecto naſi mediaſtino, quam multi laudant in faciei, naſique ruboribus, atque in aliqua inflammatione. ALPIN: Errant illi certiſſime id credentes, quoniam apud Ægyptios omnes narium ſcarificatio, atque mediaſtini, vna, eademque non eſt, neque ad eadem mala vtriſque his vtuntur. Narium enim ſcarificatione multum ſanguinem euacuant, qua vacuatione omnibus capitis inflammationibus cum internis, tum externis, & in febribus ſæpe vtuntur: à Mediaſtino verò ſcarificato pauciſſimus ſanguis exit, qui tantùm faciei naſiq; ruboribus adiumento eſſe ſolet. GVILAND. Sed quomodo nares ſcarificant, atque naſi mediaſtinum? ALPIN. Naſo in primis, poſtquàm collum faſcia deuinctũ eſt, vt venæ craſſeſcant, tum multum perfricato, tum aqua calida multa dulci aſperſô, atque tumefacto cutem narium ambarum, vel vnius, per longum tribus, vel ad ſummum quinque ſcarificationibus ſecant, à quibus ſanguinem calido aquæ dulcis balneo educunt. Mediaſtinus verò & ipſe eodem modo vnica ſcarificatione ſecatur, guttæque tantum ſanguinis ex eius ſectione promanant. Vtuntur etiam illi populi labiorum, præſertimque inferioris ſcarificatione pro oris, gulæ, inflammationibus, ſed longè maxime vbi fixuris labia fuerint obnoxia, gingiuaſque ſcarificant, ex confluxo ſanguine dolentes, vel aliqua inflammatione vexatas. Sed his omiſſis, vtilius erit, nos tandem accedere ad celeberrimam crurum, malleolorumve ſcarificationem: qui enim habebitur ſermo de tanto præſidio, non poterit non niſi multum medicis adiumenti afferre, quando hæc ſcarificatio venæ ſectionis vicaria, mea quidem ſententia ſit, de qua nunc prolixius tecum loqui cupio; ſperóque huius ſermonẽ maiori, quàm cæteros nobis voluptati fore, nec minori vtilitati, quem totum in hac die vix credo à nobis poſſe abſolui. GVILAND. Quæſo, quæ in ſermone huius ſcarificationis, quæ à noſtris etiam iis partibus applicatis cucurbitulis communiter in quibuſdam malis ita facile molitur, tam copioſam orationem accerſunt? Vellem igitur hac de cauſa, vt quamprimùm ad illam te conuerteres. ALPIN. Faciam vt lubet, ſed vereor ne tu in communi multorum errore verſeris, qui celebrem hanc malleolorum ſcarificationem, ab antiquiſque medicis præclariſſimis pro venæ ſectionis vicario auxilio receptam, atque

vsitatam, in cucurbitularum cum scarificatione applicatarum vsum commutarunt. Verum si quid de illa Gal. & Oribasius in multis locis, ex quamplurium celebratorum medicorum sententia, nobis prodiderint, nunc meminisses, fortasse ita hic sermo te delectasset, vt longiorem hac de re explicationem à me peteres. GVIL. Nihilominus ego fortasse, auidiùs quàm tu, sermonem, qui de huiusmodi præsidio accuratè habeatur, expecto. Sed antea scire ex te volo, an eodem modo Ægyptij mentum scarificare soleant, & brachia, quando horum scarificationem apud Hispanos confici aliqui prodiderint: atque & menti scarificationis Gal. in 6. lib. de composit. med. secundum loc. ad multa mala meminerit. ALPIN. Etsi vtrumque fieri meo quidem iudicio posset, tum brachiis, cruribus, quoad venarum ordinem ferè omnino respondentibus; tum etiam quia menti scarificatio, & commodè administrari posset, & multis affectionibus esset vtilis. Cuius vtilitatem antiquitas medicorum nos rectè perdocuit. Sed tempus est, vt ad propositam scarificationem redeamus.

Malleolorum, siue crurum scarificationem ad moliendam euacuationem auxilium esse antiquißimum, à Græcisq; clarißimis medicis valde frequentatum. Cap. III.

ALPINVS.

OMNIVM maxime crurum, surarum, vel malleolorum scarificationem pro sanguinis molienda euacuatione in pueris, Eunuchis, mulieribus, atque carnosis vel pinguibus omnibus hominibus vsurpant, tutissimumque apud eos creditur vacuatorium remedium: quo quisque multorum morborum occasione ingenti salutis spe vtitur ad vacuandum sanguinem, præsertimque viribus vacuationem per venam sectam præ imbecillitate non ferentibus. Scarificant enim, vt inferius propriis locis dicam, in vtroque crure suram, siue partem cruris crassam, quæ malleolo contermina est, multis adactis profundis, ac longis scarificationibus, à quibus sæpe tepida aqua dulci ablutis, quantum

volunt ſanguinis ſine multa corporis commotione, educunt. Ad hoc auxilium illi in omnibus morbis, ab humoribus calidioribus ortum habentibus, veluti ad ſacram ancoram confugiunt, neque id immeritò, cum tot, & tantas habere ad ſanitatem vires ſæpiſsime ſint ſcarificationem experti. Mirorque idcirco, GVILAND. doctiſsime, noſtrates medicos nolle tam vtile, atque à multis doctiſsimis Græcis medicis antiquis, ad morbos profligandos, hominéſque ab his præcauendos, adeò laudatum auxilium agnoſcere, atque in vſum reuocare. Et quamquam eos medicos non omnino laudem, qui ita promptè in quouis ferè morbo ſanguinem per venam ſectam mittant, rectiùs tamen eos agere putamus, quàm qui eandem vacuationem ſanguinis per cucurbitulas dorſi partibus cum ſcarificatione applicatas moliri conſueuerũt. GVILAND. Priores illos medicos eo auxilij genere, quippe venæ ſectione poſſe morbos eos profligare tutius ac certius iudico, quàm alios cucurbitularum vſu. Quòd miſsio ſanguinis per venæ ſectionem procurata, magnum vtique ſit remedium, atque ob id magnis meritò occurrat morbis. Ab vſu verò cucurbitularum tantum abeſt, vt magnos morbos à plenitudine humorum ortum ducentes, profligari poſſe credam, vt potius iis applicatis, eos in deterius ſuccedere poſſe autumem. Quod à nobis heri diligentiùs diſputatum, atque conſtitutum fuit. Sed cur ego te tamdiu interpello, téque ab incepto tuo ſermone his verbis amplius diſtraho? perge igitur reliquum hac de re ſermonem abſoluere. ALPIN. Pro tollenda corporum plenitudine Gal. nullum cucurbitularum verbum fecit, vt noſtrorum multi cogitant, ſed ſolum venæ ſectionis, atque crurum ſcarificationis meminit. Quod ab ipſiuſmet verbis in 2. Aph.
Aph. 17. Hippocr. commentario proditis colligitur, quæ hæc exiſtũt: Euacuatio omnium humorum æqualiter, quæ quidem exquiſitiſsima eſt, fit per venæ ſectionem; proxima autem huic illa eſt, quæ fit per
cap. 3. malleolorum ſcarificationem. In libro etiam de hirud. cucurb. ſcarif. dixit: Cucurbitulas in plethoricis corporib. non modo eſſe inutiles, ſed etiam noxias. Atque in lib. de curat. per ſang. miſſ. docuit, ante cucurbitularum adminiſtrationem totũ corpus euacuatum eſſe oportere, illiſque vel cum ſcarificatione vel ſine ea applicatis. Ex quibus noſtri medici perdocti neſcio cur in magnis morbis, viribus ſanguinis eductionem per venæ ſectionem non ferentibus, ad hanc, relictis illis cucurbitulis, ſaltem crurum ſcarifi-

cationem non accedant vel confugiant, cum hæc tutissimum sit auxilium, vacuationéque (vt ait Gal.) venæ sectioni proximum. Hócque etiam venæ sectioni vtilitate præferēdum Gal. in eodem lib. de hirud. cucurb. aliis verbis meminit: Eodem namque anno venam frequenter incidere, minime quidē rationi consentaneum arbitramur: Quandoquidem cum larga sanguinis copia, vitalis quoque spiritus emittitur, quo sanè absumpto, crebrius quidem moles vniuersa frigescet, tum animales functiones omnes deteriores redduntur. Quamobrem ab ignobilioribus membris, vtpotè à cruribus sanguis educendus est. Atque in libro de curat. per sang. missio. in quibusdam corporibus crurum præfert scarificationem venæ sectioni, vt ipse hunc in modum prodidit, dicens: Porrò quæ ex mulieribus albidiores sunt, sanguinem aceruare tenuem solent. Quocirca adhibitis malleolorum scarificationibus maxime iuuantur. Et paulò pòst ait: Carnosis vero & candidis paruæ insunt venæ, quibus malleolos scarificare, quàm venam secare præstiterit: quippe cum hæ paruas in cruribus venas habeant. Est & Apollonius ille atque Antyllus, medici olim grauissimi, vt apud Oribasium legitur, qui huius scarificationis clarissima monumenta posteritati reliquerunt. Oribasius vero hæc de ipsa crurum scarificatione scripsit: Et sanè dum pestilentia vehemens Asiam deprehendisset, multosq; perdidisset, méq; etiam morbus attigisset, secūda morbi die remissione febris facta, crus sacrificaui, duasque ferè sanguinis libras detraxi, hacque de causa periculum vitaui. Plerique igitur etiam alij hoc præsidio vsi superstites euaserunt: erant enim plenitudinis signa. Crurum itaque scarificationis vsum Galeno, Apollonio, Antyllo, Oribasio, pluribusq; etiam aliis ex antiquis clarissimis medicis & cognitum, & valde apud eos frequentatum exinde planè constat. GVILAND. Vera sanè prædicas: sed quid mireris multos etiā doctissimos medicos hoc ita ab optimis medicis laudatum auxilium minime velle agnoscere, ac in pristinum vsum reuocare, quando multorum insanabilem in defendendis erroribus peruicaciam tu rectè noueris? Quid mireris, inquam, cum ipsi aliquid habeant, quo culpa carere aliquo pacto videntur? Nam quis vnquam ab Ægypto huc profectus est, qui eius scarificationis verum modum nobis manifestarit? Certè nemo nos eam edocuit: ego magis mirandum esse puto, hactenus multis in Italiæ vrbibus, presertimq; Venetiis perinde ac Erasistra-

Cap. 11.

Cap. 11.

Lib. 7. cap 20.

tei faciebant, medicorum multos sanguinis missionem per venam sectam ita abhorruisse, vt maximum timorem id genus auxilij plerisque incuteret. Qua in re non parua gratia Alexandro Massariæ medico clarissimo est habenda, qui cum vrbem illam olim ingressus ita à sanguinis missione abhorrentem, ac timentem inuenerit, medicæ artis Hippocraticis principiis veritatem illis sæpe suadendo ac demonstrando, errorem in medicina summum, è mentibus doctissimorum multorum medicorum eripuit. Tamen caterua medicorum (ita morbus inualuit) superfuit, adhuc antiquis erroribus planè addicta: qui affirmant, non esse conficiendam sanguinis vacuationem per venæ sectionem, ob plurimi caloris resolutionem, sed tantum cuti dorsi aliisque partibus applicitis cum scarificatione cucurbitulis. Hincque earum vsus eò gratiæ deuenit, vt nunc frequentissimus apud multos, ac familiarissimus factus sit. Hacque de causa multi audent affirmare cucurbitulas scarificatas venæ sectionis vicarium esse auxilium. Quorum opinio quàm erronea, & à veritate aliena sit, præter ea quæ dicta sunt, patet etiam ex Galeno, qui & in 2. lib. Aphorism. & in 4. de sanit. tuenda, atque in lib. 13. meth. med. aliisque multis in locis dixit apertissime, secundum locum, à sectione venæ, crurum scarificationem obtinere: nam in 2. lib. Aphorism. ait: hanc scarificationem venæ sectioni esse proximam: atq; in lib. 4. de sanit. tuend. asserit, tantundem ac venæ sectio valere malleolorum scarificationem; & in lib. 13. meth. med. scripsit: Si corpus fuerit plethoricum, sanguinem mittendum esse, aut vena incisa, aut cruribus scarificatis. *cap. 5.*

„ nem; & in lib. 13. ...

A l p i n. Rectè sanè dixisti, sed hactenus excusari poterant nostri hi medici, quòd nemo ipsorum hanc scarificationem, quo pacto administraretur ab aliquo didicerit. Nunc verò quisque summe redarguendus erit, nisi voluerit hoc genus præsidij vtilissimum à nobis saltem accipere, & in antiquum vsum reuocare. Maximéque cum audierit, huius scarificationis vsum cum in tota Ægypto, tum in tota etiam Hispania apud omnes familiarissime frequentari in omnibus pueris, Eunuchis, mulieribus, pinguibusque corporibus, felici semper cum successu. G v i l a n d. Amatus Lusitanus medicus non spernendus hoc remedium maximi semper fecit, atque sæpissime eo pro vacuatione sanguinis vsus est: vt paulò pòst fusiùs etiam narrabitur. Eadémque atque tu Ioan. Iacobus Manni posteritati tradidit. Quamobrem crurum scarificationem

tionem multis & antiquis, & recentioribus medicis fuisse cognitam, & ab eis adhibitam manifestissimum est. Quod vt apertiùs omnes cognoscant, ac ne ab hoc vacuationis vsu, ideo se abstinere dicant, quòd ignari sint, an eodem modo hæc scarificatio, tum in Ægypto, tum in Italia hominibus conducat, ideo si postquàm tu in patriam redieris, in aliquibus ipsa fueris vsus, ac quali etiam salutis successu vel felici, vel infelici, intelligere ex te nunc cupio.

Quibus in Italiæ locis hominibus sanguis crurum scarificatione fuerit detractus. Cap. IV.

ALPINVS.

AB Ægypto ego in patriam reuersus, Bassanum oppidum loci amœnitate pulcherrimum, meorum studiorum gratiâ, me contuli, ibique medicinam publicè faciendo multos scio ægrotos crurum scarificatione, sanguinis sæpe euacuatione more Ægyptiorum procurata, sanitati restitutos. Scis etenim postquàm in Italiam ex illis locis peruenerim, me perpetuò optima Ægyptiorum vestigia in medendo sequi voluisse, præsertimque in sanguinis vacuatione molienda, maximéque in vsu crurum scarificationis, pro qua exercenda diligenti, atque experto inuento huius operis ministro, in multis sanguinem mittere more Ægyptiorum pertentaui. Quod mihi feliciori cum successu semper euenit. Primusque, cui eo modo sanguis fuerit vacuatus, puer fuit annos decem natus, quem in humanarum literarum cultu Franciscus Lanzarinus Bassanensis in eius schola à Castro franco exercēdum susceperat. Qui duplici tertiana correptus, cruribus ambobus scarificatis, & educto sanguine conualuit. Huic enim propinato prius pharmaco, quo eius corpus noxiis paulisper expurgaretur humoribus, iisque maxime, qui in stomacho & venis meseraicis continebantur, quarta die ambobus cruribus vel suris more Ægyptiorum scarificatis, sanguinis ferè libram commodissime eduximus, à qua præstita vacuatione febris imminuta, alia tantū accessione desiit. Paucos ab hinc menses ab huius pueri morbo mulier ferè sexagenaria, Bona vocata, quæ apud Bassanos famosissimos pictores habitabat, hepatis pessima inflammatione correpta continuè cum

dolore, & tensione dextri hypochondrij, assiduis vigiliis atque difficillima respiratione, ingentique siti, lingua nigra admodumque squalida febricitabat. In qua vrinæ tenues, coloratiores, cum contentis crudis spectabantur, diésq; duodecimus ab ægritudinis principio agebatur, quando accersitus illam inueni eo modo ægrotantem, cuius morbo, causis, ac symptomatis rectè perspectis ac cognitis, atque chirurgo accersito, internam dextri cubiti venam secari iussi, à qua nullo sanguine, muliere in syncopim collapsa, vacuato, ne misera cæteris neglectis remediis moreretur, ex eius corporis habitu bene carnoso, pingui atque albo, Galeno in libro de curand. rat. per sang. miss. docente, malleolorum siue crurum scarificationem magis quàm venæ sectionem, præstare ei posse: probè cruribus scarificatis, sanguis ad libræ pondus commodè eductus est, à quo statim melius se habuit, noctéq; subsecuta somnum cœpit, melius respirauit, atque adeò febris minui exinde cœpit; die quarta-decima ferè libera fuit, at decima-septima in vniuerso corpore critica exorta scabie, prorsus conualuit. Post hanc aliam eosdem annos natam, habitu admodum pingui, ac valde carnoso præditam, villam Angaranum habitantem, febre continua, acuta, correptam cum intensissimo capitis dolore, assiduisque vigiliis, delirio, atque multa inquietudine curandam præ manibus habui, cui die tertia præmisso clystere, ambobus itidem profundis incisionibus cruribus scarificatis, sanginis libra & plus fuit educta, à qua mulier melius statim se habuit: diéq; septima omnino à febre libera euasit. Puer etiam duodecim annorum Citadellensis in domo Ioseph Caratelli pharmacopolæ, cum febre surdus omnino factus, eius à scarificatis cruribus, plurimo sanguine euacuato, statim audiuit, atque paucis diebus etiam à febre conualuit. Duæ itidem eodem tempore puellæ virgines in Valle Stagna decumbentes, in pestilentem febrem collapsæ à suppressis menstruis, ea scarificatione adiuuatæ sanitatem citò receperunt. Citò enim ambabus iis copiosi menses denuò fluxerũt septima die cum iudicio. Criticéq; ambæ iudicatæ in eadem die fuerunt. Audisti ex me igitur, quos vacuatione sanguinis, surarũ scarificatione præstita, Deo annuente, Bassani sex ferè mensium spatio sanitati restituerim. In principio dum ea vti cœperim, propter multas magnásq; ac profundas scarificationes ferè omnes hoc auxilium formidabant. Deinceps vero multi fuere, tum viri, tum mulieres, quæ ab vtili-

tate persuasi hoc genus remedij facile complexi sunt. GVILAND. Gaudeo te tantum de huiusce scarificationis vtilitate periculum fecisse, cui facile omnes acquiescere possent. Ego vero, vt idem confirmem, puto non inutile fore, si tuis experiētiis alias ab Amato Lusitano memoriæ traditas subjungam. ALPIN. Gratam rem facies, si eas mihi etiam indicaueris. GVILAND. Is in prima suarum centuriarum hæc litteris tradidit: Paucis interpositis diebus huius dicti frater, duos annos natus in easdem oris vlcerationes incidit, qui surarum siue tibiarum ventrium scarificatione, & topicis adhibitis enumeratis medicamentis sanitati illicò fuit restitutus. Et in scholia, postquàm tum omnes medicos præter Hispanos, quod hos solum crederet, huiusce scarificationis peritiam obtinere, reprehenderat, subjunxit alterius pueri historiam, his verbis; Dominicus Maria à Bala mercator Bononiensis cum filiolum grauiter ægrotantem haberet, vt illum inuiserem me rogat, ad quem accersitus iubeo protinus crura scarificari, prius ea per spongiam fouens aqua calida, & ad poplites ligatura ac ad suras euocato sanguine, eas sæpe harundine fessa percutiendo, sed inuita matre pueruli natione Græca, patria Bizantina, quæ quum intra duos dies puerum sanum conspexerit, ad me postea, tanquam ad sacram anchoram, quum pueri sui vel amicorum ægrotarent, confluebat, vt illam illis iuberem euacuationem facere, tantum videlicet huic euacuationi tribuens: nec sanè immeritò, quia præter multa, quæ secum adfert commoda crurum scarificatio, materiam in corpore exundantem minuit, & caput à dolore & malis affectionibus liberat. In secunda centuriarum pueri hanc subtexit historiam dicens: Filius Barbosij natus annos nouem cum febri continua corriperetur, & inter medicos consultum esset pro eius salute de sanguinis missione, primo à surarum scarificatione cœptum fuit; qua vel tantum illicò sanus est factus. Hæc extant monumenta illiusce doctissimi medici de missione sanguinis per crurum scarificationem posterorum memoriis prodita.

Curat. 18.

Curat. 58.

Crurum ſcarificationem non eam eſſe, quam noſtri applicatis cucurbitulis frequentant. Cap. V.

GVILANDINVS.

NON video hoc auxilium Arabibus medicis notum fuiſſe. Quamquam nunc ipſorum ferè proprium illud eſſe dixeris, quando nemo illorum de eo aliquid ſcriptum reliquerit. Auicenna enim hanc ſcarificationem à cucurbitulis ſeparatam minime cognouit, quod ex eius his verbis facile perſpicitur: Et ventoſæ quidem, quæ cruribus ſuperponuntur ſunt minutioni propinquæ, & mundificant ſanguinem, & prouocant menſtrua. Quod apud alios quoque Arabes medicos multos vſitatum, ac creditum eſt. Nam neque Auerroes, neque Rhaſis, neque Haly Abb. neque alij multi de ſcarificatione crurum, vt quid diſtinctum à cucurbitulis ſcripſere. Itaque apud hos vacuatio per crurum ſcarificationem procurata nihil aliud erit, quàm communiter noſtris cucurbitulis, cum ſcarificatione applicatis ſanguinis facta eductio. Cui opinioni id fauere videtur, quòd alios multos præclariſſimos medicos, ne verbum quidem de hac diſtincta à cucurbitulis ſcarificatione feciſſe videam. Nulla ſiquidē apud Hippocratem ipſius extat memoria, neque apud Celſum ſecundum, vt multi aiunt, Hippocratem, neque apud alios multos. Hincque multi etiam doctiſſimi medici nullam differentiam inter hanc & cucurbitulas ſcarificatas fecerunt, exinde malleolorum ſcarificationem cum cucurbitulis interpretantes, vt Hieronymus Cardanus in lib. 2. controu. med. qui hæc Galeni verba de ſcarificatione ita interpretatus eſt: Sunt autem quæ æquiualent ſectioni venæ retentarum hæmorrhoidum apertio, vel menſium ſuppreſſorum, vel in quibus nihil eſt tale, malleolorum cum cucurbitula ſcarificatio. Quæ tamen interpretatio (pace tanti medici dixerim) longè à veritate eſt aliena, cum Gal. per malleolorum ſcarificationem diſtinctiſſime eam abſque cucurbitulis intellexerit. Nam in libro de hirudinib. diſtinctè duo capita ſcripſit, alterum de ſcarificatione, atq; alterum de cucurbitulis. Qui ſi idem intellexerit ſcarificationem, & ſcarificatas cucurbitulas eſſe, proculdubio cucurbitularum vſum nuſquam meminiſſet. Nam in libro nuper.

Lib. 1. ſen. 4. c. 21.

citato dixit: At incipientes aut etiam vigentes (supple capitis do- "
lores) per cucurbitam in ceruice procurata retractio interim qui- "
dem solam, interim cum scarificatione. Quod prorsus confirma- "
uit in Aphoris. lib. atque in lib. de curat. per sang. miss. Cur igitur ibi Gal. meminit cucurbitularum cum scarificatione, si nomine scarificationis semper cucurbitulam subintelligat? Certè ex Galeni sententia, vtrumque esse vnum & idem, falsissimum est. ALPIN. Cui dubium id est, variis vtramque operationem moliendi modis perspectis, atque vtriusque auxilij facultatibus? Nam modus vacuandi applicatis cucurbitulis planè est diuersus ab eo, qui in vsu scarificationis adhibetur. Cucurbitulam siquidem linamento ardescente, vel igne vel aquæ calidæ halitu, cuti primo applicant; quæ valide intra se cutim attrahit, à qua cutem in ruborem atque tumorem elatam scarificant, eíque statim rursum cucurbitulam affigentes ea sanguinem à scarificationibus extrahunt. Secus vero in molienda scarificatione obseruatur, nam qui volunt crura scarificare pro vacuando sanguine, primo arctè crus sub poplite ligant; & mox totum crus in primis multum perfricatum, in dulcis aquæ calidum balneum immergunt, sæpéque abluunt suram, ac arundine ipsam percutiunt, vt totum crus intumescat, multumque erubescat, atque obtorpescat, ne incisionum acutum dolorem ægroti sentire queant. Quibus omnibus peractis crus ordinatis longis, ac profundis incisionibus scarificant, à quibus quantum volunt sanguinis, aqua calida vulnera sæpe irrorantes, vel totum crus in aquam obruentes, euacuant. Quis igitur scarificationem à cucurcitulis diuersum quippiam esse non fateatur, ex modorum omnino variorum, quibus administrantur, obseruatione? Quæ etiam inter se ex vtriusque facultatum dignotione diuersa vtique esse, facile suadebitur. Differunt quidem hæc in ea quam præstant, euacuatione, quantitate sanguinis qui euacuatur, nec minus attrahendi modo. Etenim cruribus scarificatis libræ sanguinis facile non secus quàm per venæ sectionem educi possunt. Quod sæpissime experientia verum esse didicimus. Oribasiusque in libro de cucurb. scarif. hirud. sibi cum peste ipse vexaretur, altero crure scarificato binas ferè sanguinis libras extraxisse testatus est. Addo, per crurum scarificationem tantum sanguinis vacuari, quantum per venæ sectionem euacuari potest. Quæ sanguinis copia non ita facile cucurbitulis exhauriri poterit. GVILAND. Neque

citra rationem aliquam hoc fieri arbitror, namque sanguis à scarificatis cruribus absque cucurbitulis calidæ dulcis aquæ balneo continue educitur, ex qua caliditate sanguinem attenuante, mouente, atque attrahente, humiditatéque incisiones venasque plurimum laxante, facile sanguis effluit. In eius verò eductione, quæ cucurbitularum attractione fit, aliæ causæ existunt, & tales quidem, ex quibus potius sanguinis fluxio cohiberi, quàm adiuuari possit: namque non adest caliditas, quæ fluxurum sanguinem attenuet, neque adest quod relaxet cutem, sed magis cutis ex vacuato sanguine frigescens, densatur, & sanguis extra venas egressus in trombos concrescens, fluxionem potius coercere possunt. Hinc mirum non est cucurbitulis non posse tantam sanguinis copiam vacuari, quanta per nuper dictam scarificationem educi potest. ALPIN. Differunt etiam sanguinis vacuationes cucurbitulis factæ ab iis, quas hac scarificatione molimur, quòd illæ violenta attractione, atque hæ sine vlla violentia procurantur, sed sensim ac sensim sine multa agitatione. Galen. enim in lib. 13. meth. dixit: Cucurbitulam ad hoc esse inuentam, strenuumque planè ad id esse auxilium, vt foràs euocentur, quæ sunt in alto, atque vt eximantur & eruantur, quæ iam in scirrhum abeunt: neque cucurbitæ attractionem violentam esse nostrum cuipiam ignotum esse cogito. Scarificatione verò sanguinem dulcis aquæ calido balneo sensim ac sensim citra commotionem multam corporis educi, sensui patet: vt Apollonius non minus antiquus quàm grauis medicus his verbis

Orib. li. de cuc. scarif. cap. 9.

» scriptum reliquit. Quæ apud Oribasium leguntur ex illiusce medi-
» ci grauissimi mente de hac scarificatione, hæc existunt: plethoram
» autem commoderatam, quæ aliquid mali factura sit, ac iam euer-
» sionem in morbosum statum attingat, tibia quæ scarificationibus
» vexata fuerit, innoxiamque totam quam volumus sanguinis illiga-
» tionem reddiderit, citra validam totius molis commotionem sol-
» uit. Amplius Gal. atque alij Græci medici multi dixere, scarificationem hanc tollere plenitudinem, quod in plerisque locis legitur:

Cap. 4.

præsertimque in lib. nuper citato de Hirud. reuulsi. cucurb. cum di-
» xit: Si qua exuperans materia in corpore minuenda est, atque ob
» id potissimum exuperantia ea oriatur, quod materia ipsa, quæ
» emitti solet, supprimatur, scarificatione vtimur. Cucurbitulis vero scarificatis vel sine scarificatione antequàm corpus totum vacuatum sit, nunquam medicos vti debere, Gal. pluribus in locis,

quos supra adnotauimus, memoriæ prodidit. GVILAND. Differentia euacuationis, hac scarificatione factæ, atque eius quæ cucurbitulis celebratur, in alio consistere non videtur, quàm in attractione, quæ in his calido balneo, in illis vero cucurbitulis perficitur. Vna eademque scarificatio cutis vtraque erit, sed ab vna sanguis calida aqua euocatur, & ab altera cucurbitula ex alto ad cutem trahente. ALPIN. Neque hæc duo existunt vacuationis instrumenta, tametsi vtraque in scarificationem cutis fundentur, etenim in vtrisque non eadem fit scarificatio. Nam ad vsum cucurbitularum cutem multis incisionibus, neque longis, neque profundis, neque ordinatis scarificant. Quæ omnia in hac scarificatione Ægyptij ad vnguem obseruant. Quod etiam Oribasius ex Antyllo in lib. de cucurb. scarif. faciendum præcepit. Quare multis differentiis crurum scarificatio, & cucurbitulæ scarificatæ distinguuntur, vnumque & idem non præstatur ab vtrisque auxilium, nec iisdem vtraque viribus est referta, diuersamque inter se ambo promunt operationem. GVILAND. Non possum idcirco non multum Auicennam cæterosque alios Arabes medicos præclarissimos admirari, qui de sanguinis vacuatione agentes hanc scarificationem minime à cucurbitulis distinctam cognouerint. ALPIN. Quid igitur de his diceres? tantos medicos tantum auxilium ignorasse? multi nobis non credent. GVILAND. Hoc auxilij genus proprium ferè fuit Ægyptiorum, atque Arabum: quæ loca cum neque Auicenna, neque Rasis, Auerroes, Haly, atque alij habitarint, nosci ab his eam scarificationem non potuisse putandum est. Quod an verum sit, nemo nostrũ certus est: hoc vnum tamen scio, quod cum hoc remedium apud Galeni scripta, Apollonijque, Antylli, Oribasij inueniatur, & apud alios Græcos medicos nulla extet de eo memoria, istorum scripta male versa in Arabicam linguam habuisse certo certius iudicari potest, atque hinc eos non potuisse hoc auxilij genus probè didicisse. Quod quidem apud Auicennam manifestissime comprehenditur ita fuisse. Cum quæ Gal. loquebatur de scarificatione citra cucurbitularum applicationem, ipse in cucurbitulas scarificatas transcripserit. Galen. siquidem in lib. de curat. per sang. miss. de scarificatione hac ita scripsit: Porrò quæ ex mulieribus albidiores sunt, sanguinem tenuem aceruare solent, quocirca adhibitis malleolorum scarificationibus maxime vacuantur, atque quæ nigriores sunt, secta vena curato. Cap. 11.

» Crassiorem enim sanguinem, ac magis melancholicum colligunt,
» magis vero etiamsi magnas habere venas appareant, quod illis ac-
» cidit, quæ graciliores sunt, ac nigriores. Carnosis vero ac candidis
» paruæ insunt venæ, quibus malleolos scarificare, quàm venam se-
» care præstiterit, quippè cum hæ paruas in cruribus venas habeant:
» itaque etiamsi rectè secentur, quod iustum tamen sit non profluat:
à quibus sanè verbis de scarificatione, & non de cucurbitulis à Galeno proditis, male in aliam linguam versis Auicenna eadem hæc ad vnguem transcribens, de cucurbitulis scarificatis, & non de sca-
» rifiatione intelligens, dixit: Et ei quidem quæ ex mulieribus alba
» existit, ac laxa, sanguinem habens subtilem, ventosæ in cruribus
» positæ sunt meliores quã phlebotomia, quæ fit in saphena. Sed hæc satis fuisse existimo, ad demonstrandam differentiam, quæ est inter scarificationem, & cucurbitulas scarificatas. Quibus ita explicatis non inutile foret, si quæ inter malleolorum hanc scarificationem, & venæ sectionem sit conuenientia ac similitudo, nos aperiemus. ALPIN. Iure quidem hoc dixti, neque puto facile nos huius scarificationis vtilitates persequi posse, nisi harum similitudinem sedulo prius cognouerimus.

Inter crurum scarificationem, atque venæ sectionem maximam esse conuenientiam, ac similitudinem. Cap. VI.

ALPINVS.

SANGVINIS vacuationem per crurum scarificationem factam, ei, quæ venæ sectione fit, admodum similem esse cognoscitur. Quantitas enim sanguinis per huiusmodi scarificationem educta vel eadem omnino est cum ea, quæ vena aliqua secta educitur, vel saltem ei proxima: libras sanguinis ista scarificatione vacuari à nobis nuper dictum est, non minusque Oribasium in seipsum ex seipso eam sanguinis copiam crure scarificato edu-
Aph. 17. xisse: Galenumque exinde in comm. 2. Aphorism. dixisse vacuationem per malleolorum siue crurum scarificationem præstitam, proximam ei esse, quæ fit per venæ sectionem. Simili etiam modo & sanguinis quantitas per eam scarificationem, non secus

quàm ex vena secta sensim ac sensim sanguis effluit, lente & absque vlla violentia benigne balnei ex dulci aqua calefacta parati adiumento educitur. Quomodo naturam sæpissime critice, vt verbis vtar medicorum, sanguinem excernere cernimus: atque hinc sanguinis vacuationem, tum quę per venam sectam fit, tum quæ nuper dicta hac scarificatione perhibetur, proficuam ægrotis esse, quod prorsus à natura factam imitetur, existimo. Quemadmodum etiam ex purgationibus eas ægrotis esse valde proficuas dicimus, quæ naturæ optimas excretiones imitantes nulla violentia vel corporis molesta commotione lædentis humoris redundantiam ejiciunt. Cuius rei signum esse ægrotos purgationes leuiter perferre, Hippocrates in 1. lib. aphoris. nobis prodiderat. GVILAND. Dubia hæc veritas haud parum multis visa est, neq; immeritò de ea quantitate sanguinis, quæ educitur crurum scarificatione: etenim quæ ratio est, quamobrem à cute crurum scarificata plus quàm ex aliarum partium scarificatione sanguinis copia maior educi ac vacuari debeat? Certè nulla, quando dorsi cutis multis venis referta eandem copiam scarificata exhibere queat, vt hinc scapularum venas scarificatas iecorariæ venæ vicarias Arabes dixerint: ex quibus non videtur crurum scarificatio quantitate sanguinis venæ sectioni proxima, vel saltem aliæ etiam partes corporis scarificatæ eandem copiam sanguinis exhibentes venæ sectioni itidem proximæ erunt. ALPIN. Memini aliàs de hac eadem quæstione nos verba fecisse, remque planè sic absoluisse, quia suræ cæteris aliis cutaneis partibus, tum numerosiores venarum ramos, tum grandiores obtinent: ex quibus scarificationibus multis venis dissectis copiosior, quàm ab aliis corporis partibus scarificatis sanguis exit. GVILAND. Verum dicis, neque immeritò; cum Gal. crurum hanc scarificationem semper venæ sectioni facultate vel vtilitate proximam tradiderit; ait enim plenitudinem corporum ipsam fere, vt venæ sectio, tollere. Cuius loca nunc, in quibus hoc nos docuit, audire non erit inutile: ex quibus clarè cognoscemus quanta apud Galenum fuerit inter scarificationem hanc & venę sectionem similitudo ac in iuuando affinitas. ALPIN. Exopto illorum locorum auctoritate, veritatem hanc ex te confirmari. GVILAND. In lib. 2. Aphoris. Hippoc. vt aliàs etiam dictum est, hæc ad vnguem verba Aph. 17.
scripta reliquit, dicens: Euacuatio omnium humorum æqualiter, "
quæ quidem exquisitissima est, fit per venæ sectionem, proxima au- "

Cap. 4. „ tem huic illa est, quæ fit per malleolorum scarificationem. Quod non minus clare etiam in libro 4. de sanit. tuenda confirmauit iis „ profecto verbis ita posterorum memoriæ traditis: Nam virium „ robore constante si lassitudo adhuc infestat, existimandum est, „ cum sanguinisne copia, an cum crudis ac minime coctis humo- „ ribus, an per se solus consistat vitiosus humor, qui lassitudinem „ creet: Nam si cum sanguinis copia, aut vena incidenda, aut ali- „ quid, quod tantundem valet, agendum. Sanè tantundem possunt „ hæc, quibus hæmorrhoides sunt retentæ si has aperueris, si mu- „ lieri menstrua consuetudo cessauit, hanc si prouoces: si horum ni- „ hil est, malleolos scalpello incidas. Et in lib. 13. meth. med. Cogi- „ mur ergo aliàs sanguinem mittere, idque aut vena incisa aut mem- „ bris iis quæ læsa non sunt scarificatis, manu enim laborante scarifi- „ cabis crura: altero crurum male habente, reliquum. Has namque „ euacuationes indicat ipsa copia, sicuti etiam succorum vitium re-

Cap. 4. „ dundantis succi purgationem. Idemque etiam in lib. de Hirud. „ reuulſ. si tamen is Galeni liber existit, proditum est, atque hisce „ verbis. Si qua exuperans materia in corpore minuenda est, atque „ ob id exuperantia illa oriatur, quòd materia ipsa, quæ emitti solet, „ supprimatur, scarificatione vtimur. Hæc eadem fere apud Oribasium ex Apollonio, Antyllo, & à semetipso leguntur: quæ cum aliàs, tum relata sint, tum quia quisque apud Oribasium ea legere poterit, repetere nolumus, exceptis iis, quæ Oribasius de seipso memoriæ prodidit, quæ ita instituto nostro quadrare videntur, vt nos

In lib. de cucurb. cap. 19. „ ea audire fas esset. Quæ sunt huiusmodi: Et sanè dum pestilentia „ vehemens Asiam deprehendisset, multosque perdidisset, méque „ etiam morbus attigisset, secunda morbi die remissione febris fa- „ cta, crus scarificaui, duasque ferè sanguinis libras detraxi, hacque „ de causa periculum vitaui. Plerique igitur etiam alij hoc præsidio „ vsi superstites euasere: erant enim plenitudinis signa, illíque præci- „ pue saluabantur, qui sanguinem copiosum exhauriebant. Alpin. Hæc sufficiunt ex Galeno, Apollonio, Antyllo, Oribasio, pro demonstranda huiusce scarificationis malleolorum cum venæ sectione conuenientia, hactenus demonstrata. Ex quibus omnibus conspicuum fit, hanc scarificationem vicariam esse venæ sectionis, quando si quod est, quod ex præsidiis vacuatoriis, ad venæ sectionem propè accedat, hoc vnum scarificatio malleolorum est, cum nullum aliud ex vacuatoriis præsidiis adsit, quod ea proximius ad

venæ ſectionem accedere queat. GVILAND. Res conſpicua videtur ex Galeni aliorumque Grçcorum medicorum monumentis, ſed difficillimum eſt, multis pro vicario auxilio cucurbitulas, cum ſcarificatione applicatas ſubſtituentibus, iſtud poſſe ſuaderi: quæ res nobis non leuem anſam præbuit altius eorum ſententiam ſpectandi ac iudicandi, ne tam grandis error, tam alte in multorum medullas defixus, non ſine aliqua ægrotantium iactura vlterius progrediatur.

An crurum ſcarificatio vicaria ſit venæ ſectionis. Cap. VII.

ALPINVS.

MALLEOLORVM ſcarificatio an non venæ ſectionis vicaria erit affirmanda? cùm nullum euacuans præſidium & proximius ex Galeni aliorumque priſcorum medicorum monumentis, eſſe hactenus cognitum ſit: equidem non video cur in hac aſſertione nos iure quis reprehendat, etſi plures etiam grauiſſimi medici fuerint, quibus alia præſidia pro ſectione venæ ſubſtituenda magis placitum eſt: Quorum alij ſcarificatas cucurbitulas pro tali vacuanti auxilio ſubſtituere, atque alij hirudines non modo hæmorrhoidibus, verum etiam aliarum partium venis appoſitas, quemadmodum ſæpe in pueris, quibus ex eorum ſententia cùm meritò, vt ſuperius à nobis dictum eſt, miſſio ſanguinis alia via prohibita ſit, ſanguinem hirudinibus alicui venæ appoſitis mittere non diſplicet. Scarificatas cucurbitulas pro ſectione venæ ſubſtituentes: quibus rationibus, atque auctoritatibus moueantur aliàs à nobis proditum eſt. Quas etiam præſentis occaſionis cauſa itidem repetere non grauabor, ex quibus huius propoſiti ratio clarius innoteſcet. Aiunt ſiquidem cucurbitulas, mediis ſcarificationibus adminiſtratas, non ſecus quàm venæ ſectio, vel ſaltem proxime, ad venæ ſectionem accedere, vt ſanguinis optatam copiam euacuent, præſertimque ſcapulis applicatas: quas venas ab Auicenna edocti, iecorariæ venæ vicem gerere affirmant: ſanguinis multam copiam euacuari nobis dubium non eſt, atque ab ea etiam totum corpus inaniri, ex quo dubium cui erit, ipſas vicem gerere venarum ſectionis poſſe? certè nemini latet omnes Arabes

clarissimos medicos huic opinioni fuisse addictos, præsertimque Auicennam, qui dixit, cucurbitas cruribus appositas minutioni esse proximas; & ex Latinis Celsus magni nominis medicus manifestissime post venam sectam vsum cucurbitularum celebrauit; ex Græcis verò Paulus Simia Galeni appellatus, nusquam scarificationis crurum meminit, vacuationem vero laudare videtur, quæ applicatis cucurbitulis cum scarificatione procuratur. Quid igitur? à prædictis rationibus, atque à grauissimis illis medicis dissentiemus? GVILAND. Pręterea ex Galeno etiam crurum huic scarificationi objicientes, per eam fieri posse totius corporis perfectam euacuationem, negant: quando non quamlibet humorum redundantiam ea tollat, neque cuiuslibet humoris: neque in quolibet habitu fieri debeat, & vt paucis dicam, tantummodo vbi cum vacuatione ad partes inferas trahendum sit, vtilem istam crurum scarificationem censent. Gal. enim in lib. de hirud. reuul. cucurb. de ea agens, inquit: Corporis partes scarificandæ sunt, quæ phlegmone vel duritie vrgentur, quæ vel tensæ fuerint, vel dolore aliquo affliguntur: quæque fluxionibus vexantur, vbi eæ ipsæ fluxiones desierint: aut cum acrem materiam subesse viderimus, seu vis aliqua venenosa extrinsecùs illata fuerit: præterea si ab altera ad alteram partem deducere materiam volumus, sicuti scarificatis cruribus, affecto capiti medemur: Sique exuperans materia in corpore minuenda est, atque ob id potissimum exuperantia illa oriatur, quòd materia ipsa, quæ emitti solet, supprimatur, scarificatione vtimur. Atque in lib. de curan. rat. per sang. miss. Gal. dixit crurum scarificationem solis albidioribus corporibus, exilioribus venis, atque tenuiori sanguine præditis conducere, miniméque nigriores latiores venas ac sanguinem crassiorem præ se ferentibus. Ibidemque non omnem sanguinem scarificationem hanc vacuare, sed solummodo tenuiorem. Hæcque ei scarificationi isti objiciunt. ALPIN. Ab Ægyptiis igitur nos dissentire, atque abscedere hæc hortantur: Quod tamen faciendum non puto, quando ipsorum veriorem sententiam putauerim. Neque ipsi carent rationibus, quibus scarificationem hanc probè tueantur, atque ab illorum machinis variis oppugnatam defendant. Superius à nobis demonstratum est scarificationem hanc maiorem sanguinis copiam vacuare, quàm cucurbitulas, neque immerito, cùm illà sanguis calenti aqua dulci educatur, quæ cutem laxat, sanguinem attenuat, atque attrahit: &

(Margin notes: Cap. 4. — beside "rificationem censent. Gal. enim in lib. de hirud."; Cap. 11. — beside "Atque in lib. de curan. rat.")

cucurbitulæ neque ſanguinem attenuent, neque cutim ac venas relaxent, quinimo magis ex ſanguine educto, in ipſiſque contento ac paulo poſt coagulato, cutim ſtipandi, ſanguiniſque fluxum ſiſtendi non parua occaſio datur. Falſumque etiam hoc eſſe experientia à quoque in vtriuſque remedij vſu exercitato, comperitur: quando plurimæ ſanguinis libræ iſthac præſtita ſcarificatione facile, vt volumus, educantur, quod non ita certò de cucurbitulis affirmari poteſt. Diuinéque hinc Galenum docuiſſe in 2. lib. aphoriſm. pro vacuanda corporum plenitudine, crurum ſcarificationem proximam eſſe venæ ſectioni, vel melius ſanguinis vacuationem illa effectam ſcarificatione proximam ei eſſe, quæ fit per venæ ſectionem, quippe copia, vel quantitate ſanguinis, quæ vacuatur, ſunt admodum ſimiles, vt paulo ſuperius dictum eſt. Qua cauſa Gal. cum Apollonio, Antyllo, Oribaſio, ſcarificationem hanc humorum exuperantiam tollere nobis prodidit, cucurbitulaſque non niſi prius toto corpore vacuato; miniméque ante totius vacuationem medicos his vti debere: in lib. enim 13. meth. med. de illa ita Cap. 5. ſcripſit: Cogimur ergo aliàs ſanguinem mittere, idque aut vena " inciſa: aut membris iis, quæ læſa non ſunt, ſcarificatis: manu enim " laborante, ſcarificabis crura: altero crurum male habente, reli- " quum. Has namque vacuationes indicat ipſa copia, ſicuti etiam " ſuccorum vitium, redundantis ſucci purgationem. Atque in 4. " de ſanit. tuenda, idem docuiſſe viſus eſt, tantundem valere ſcarificationem hanc, vt venæ ſectio. Atque Orib. in lib. 7. hoc identidem meminit. Cucurbitulis vero Gal. ſcarificatis aliter ſentit; in Cap 19. lib. enim de curan. rat. per ſang. miſſ. tradidit eas non eſſe accerſendas, niſi prius totum corpus probè vacuatum ſit. Quamobrem verò iſtud? niſi quia hæ debitam ac exoptatam ſanguinis copiam, vt ea facit ſcarificatio, non euacuant? Præterea violentia etiam ipſæ ſanguinem attrahunt ab vniuerſo corpore, vt ſuperius dictum eſt. Quo motu non videntur ſectionem venæ in molienda euacuatione rectè imitari, quæ non violentia, ſed paulatim, ſenſimque ac ſenſim fit. Quo ſanè modo eam crurum ſcarificationem vacuare ſanguinem dulcis aquæ calentis balnei adiumento, paulo ante à nobis proditum eſt. Sed ad ea, quæ huic illi objiciunt reſpondere conſentaneum eſt, atque ad id, quod in primis afferunt, quippè illam non cuiuſcumque humoris, vel ſanguinis exuperantiam tollere poſſe, ſed tantum ſanguinis tenuioris, idque ex Galeno

Cap. 11. in lib. de curan. rat. vbi dixit, in corporibus crassiori sanguine exuperantibus magis præstare venæ sectionem, quàm crurum scarificationem. At hi, qui ex hoc loco oppugnationem aggressi sunt, non rectè videntur Galeni mentem assecuti, quando ipse non negarit, per hanc scarificationem non posse in mulieribus, quibus menstruæ purgationes suppressæ sint, etiam crassum sanguinem vacuari, quod fieri vtique posse non videtur à ratione remotum, quando calido balneo sanguis crassus vtique attenuari queat, quòd
fen. 4. cap. 21. ab Auicenna etiam in lib. 1. proditum est. Sed affirmarit in huiusce sanguinis redundantia, vacuationem commodius fieri per venæ sectionem posse, quàm per scarificationem, atque idcirco illam scarificationi præstare; veluti neque negat ibidem venæ sectione posse vtique tenuiorem sanguinem vacuari, sed commodius quàm
» per venæ sectionem scarificatione vacuari posse; dixit enim: Porrò
» quæ ex mulieribus albidiores sunt, sanguinem aceruare tenuem
» solent: quocirca adhibitis malleolorum scarificationibus maxi-
» me iuuantur. At quæ nigriores sunt, secta vena curato: & paulo
» post: Carnosis vero & candidis paruæ insunt venæ, quibus mal-
» leolos scarificare quàm venam secare præstiterit, quippè cum hæ
» paruas in cruribus venas habeant: itaque etiamsi probè secentur,
» quòd iustum tamen sit, non profluat. Hîc enim Gal. sibi proposuerat tollendam esse sanguinis plenitudinem, ex suppressis mensibus in mulieribus ortam, pro qua missionem sanguinis copiosam vtilem supponens, atque ideo fore moliendam à venis crurum solummodo, vt simul & semel plenitudinem vacuando, mensibus naturalem etiam motum reddat: considerabat an scarificatis à cruribus, vel à crurum persectis venis melius esset eam moliri, ita vt ea vacuanda sanguinis copia commodius vel vno, vel altero modo educeretur; proinde in cruribus amplioribus venis refertis, atque in crassiori sanguine redundantibus etiam tutò per aliquam crurum sectam venam, faciléque educi posse, & in iis, quibus venæ crurum sunt paruæ, sanguisque est tenuior, non nisi scarificatis cruribus, quoniam & difficillime hæ cum paruæ sint, secari possunt, atque ab vna etiam exsecta, minime postulata sanguinis copia vacuatur. Idcirco plurimas in cruribus scarificandas iure censuit. Qua in re interim venam sectam præfert scarificationi, atque interim hanc venæ sectioni. Neque ex his colligi potest, scarificationem hanc non posse sanguinem crassiorem vacuare, quoniam su-

tarum venæ non ita paruæ existunt, vt in aliis partibus corporis cernuntur, sed ea scarificatione profundius facta, venarum crassiores rami secātur, calidique aquæ dulcis balnei crassities sanguinis absque dubio attenuatur, ipsaque fluxilis redditur: & asserentibus scarificationem hanc non esse idoneum instrumentum ad vacuandum crassiorem sanguinem, è contra dicemus, nos quoque eodem modo se habere venam sectam ad tenuiorem sanguinem, in exilib. venis contentum ducendum; nam vt dicebat Gal. etiam ab ea rectè secta eius iusta copia non diffluet: mirumque hinc non est, si Galenus in albidioribus corporibus sectioni venæ scarificationem præferat, atque in nigrioribus, amplioribusque venis à natura donatis venæ sectionem. Ex suppressione verò mensium exortæ plenitudini hanc scarificationem maxime conducere certum est, vt à viro excellentissimo ex multorum sententia proditum est; atque etiam non minus id Galenum in lib. de Hirud. reuulſ. scarif. nos docuisse; sed quod ob id plenitudinem tantum, à nuper dicta suppressione menstruarum purgationum effectam ipsa tollat, miniméque aliam ab aliis causis ortam, falsum planè ex Galeni mente existit: etenim ipse non absolutè in supradicto eius libro tradidit, hac tolli plenitudinem ex suppressis purgationib. vteri ortam, sed tali plenitudini pręcipue conducere, quod ex eius verbis planè manifestum videtur. Neque id iniuriâ, cum hæc scarificatio præterquàm quod euacuat, etiam reuocare interceptos menses soleat: quinimo in lib. de curand. rat. per sang. miss. ad reuocādos menses pręsentaneam esse scarificationem illam statuit. Verum siquidem est, hanc præter vacuationem sanguinis, quam præstat, etiam ad inferas partes sanguinem trahere: quod ex Galeni supra recitatis verbis planè constat; quæ hæc existūt: Neque enim profectò proroganda in his vacuatio est, non tamen necesse est illis venam scindere. Quippe cum malleolorū scarificationes superfluitati, quandoque euacuandæ satis esse queant, quæ & alioqui hoc etiam habent, quod mensium vacuationem ciere possunt, sicuti etiā in malleolis ac poplitibus incisæ venæ. Quamobrem ex Galeni sententia potest isthæc malleolorū scarificatio non modo nuper dictam humoris redundātiam tollere, sed quascumq; alias, quas venæ sectionem abigere scimus. Quod quidem ex verbis eiusdem Galeni in 4. lib. de tuenda sanitate aliàs etiam recitatis cognoscitur; Nam ipse scripsit: Nam si cum sanguinis copia, aut vena incidenda, aut ali- cap. 4.

„ quid, quod tantundem valet, agendum. Sanè tantundem possunt „ hæc, quibus hæmorrhoides sunt retentæ si has aperueris, si mu- „ lieri menstrua consuetudo cessauit: hanc si prouoces: si horum „ nihil est, malleolos scalpello incidas. Quam scarificationem ple- „ nitudinem quocumq; modo obortam tollere posse Gal. vt nuper dictũ est, multis prodidit in locis, quæ iam à nobis antea commonstrata sunt, in quibus ait, hanc ad minuendam sanguinis exuperantiam proxime accedere ad venæ sectionem; neque vt de cucurbitulis sæpe ab ipso dictum est, ipsam egere alia vacuatione, vel post totius corporis factam euacuationem esse administrandam voluit: ex quibus quanto in errore versentur cucurbitulas scarificatas venæ sectionis vicarias facientes, satis cuiq; manifestum erit, cum has semper post vacuationem totius locum habere ipse in lib. de cur. rat. per sang. miss. aperte prodiderit. GVILAND. Ita probè aduersùs scarificationis calumniatores rationibus te erexisti, vt non difficile sit, me in tuam venisse sententiam. Hoc tamen verum est, perpetuo huius scarificationis proprium esse, simul vacuando ad crura etiam attrahere, quod certè ab ea separari non potest; nequit enim hæc scarificatio sanguinem vacuare, & ad inferas partes è supernis exinde euocatum etiam non attrahere: non semper vero illa attractione est opus, atque, vt paucis rem nunc colligam, malleolorum hanc appellatam scarificationem euacuans est, reuulsorium, atque etiam simplex reuulsorium, vbi scilicet non multus eâ sanguis vacuatur; vacuatorium atque reuulsorium simul, vbi plurimus. ALPIN. Verum prædicas, sed quid, quæso, mali est, scarificatione hac euacuando, etiam à nobilioribus partibus ad ignobiliores humorem auellere, præsertimque in febrib. putridis, malignis, pestilentibus, in quibus plerumque superiora membra noxiis succis infestantur, caputq; potissimum, vigiliis assiduis, diuturnis somnis, deliriis, & doloribus, quibus quanti adiumenti auxilium futurum sit, quod pleditudinem vacuando simul ad crura partes ignobiles etiam attrahat veneficos succos, aliis iudicandum libenter relinquo? Quinimò tantæ esse in his morbis tollendis, vtilitatis iudico, vt omnium ad id præstandum celeberrimum sit remedium, quando ipsum cùm euacuet exuperantiam humorum, tum à supernis nobilibusque partibus ad infernas ignobilésque noxios humores attrahat. Hinc admirari Oribasium tantum medicum non debemus, qui ex seipso ea adhibita scarificatione, vt à

peste, qua vexabatur, periculum euitaret, sanguinis vacuationem pertentasse, hocque auxilio multos alios à peste vexatos liberasse, cum illo plenitudinem dempsisset atque ad crura veneficum humorem attrahendo sine corporis multa commotione, viscera ab infestatione humoris liberaret. Rectissiméque hac ratione arbitror tunc Ægyptios se gerere, qui ad eorum, qui peste infecti sunt curationem, à scarificatis cruribus plurimum sanguinem mittere consueuerint. Sed tempus est, vt priusquam ad alia transeamus, in hac scarificatione constituenda, modum prius obseruemus, quo crura Ægyptij scarificant, atque quomodo sanguinem demunt. Quod nihil aliud erit, quam modum ab iis crura scarificandi discere. GVILAND. Probè: idque vt facias, tempus ipsum suadet.

Quomodo Ægyptij crurum scarificationem exerceant, atque administrent. Cap. VIII.

ALPINVS.

ÆGyptij à cruribus scarificatis sanguinem mittere volentes, in primis suras multum perfricant, paululúmq; retractant, & mox in vas aqua dulci calida plenum collocant, easque multum ac sæpius calenti ea aqua irrorantes, manibus, atque arundine modicè percutiunt, quas perfricatas pertractatásque, ac ita verberatas, calidáque aqua incalefactas sub poplite arctè zonula coriacea ligant, atque à ligatura etiam calida aqua sæpe eas calefacientes, manibúsque ac arundinis frusto rursum sæpe ac validè totam suram verberantes, eam tandem summo rubore afficiunt, quo valde adaucto, partem non parum exinde obstupefaciunt, ne ex scarificationibus ægroti prævalidum dolorem tunc sentiant. Alterius cruris itaque primo suram rubore multo suffusam ac affectam, non minúsque cum magnitudinem adeptam, tum ferè obstupefactam vsque ad medietatem à malleolo incipiendo summam vsque eminentiam, vel crassitiem multis longis ac profundis incisionibus, æqualibus interstitiis ordinatim per musculorum longitudinem non κατ' πληγὴν, id est, per percussiones, sed κατ' συρμὸν, id est, per tractum cultro factis, scarificant, ab illisque scarificationibus sinunt sanguinem exire aquæ calentis, qua creberrime

furæ irrorantur, & aſperguntur, adiumento; cum vero voluerint ſcarificare ſuram, inferne trahe̅tes, valide diſtendu̅t, vt cutis commodius ſcarificari queat, aliquando etiam difficulter ac in modica quantitate manantem ſanguinem adiuuant manibus, arundinéq; ſępe eas verberantes, ſanguiniſq; copiā metiuntur expenduntve, obſeruata ſcilicet aquæ cruentatæ copia, vt noſtri etiam in ſectionibus venarum pedis facere ſolent, vel accuratius æqualibus temporis interuallis dorſo cultri egreſſum, atque concretum ſanguinem abſtergentes à ſura ſcarificata: itaque ſingulis vicibus abſtergere vnciam ſanguinis obſeruant. Qua quidem ratione copiam educti ſanguinis rectiſſime ipſi conjiciunt. Interea alij ambas ſuras ſcarificant, atque ab iis ſanguinem mittunt, & alij ex vno tantu̅ crure, vbi partem quampiam particularem reſpiciunt, vbi vero ſimpliciter pro facienda ſanguinis vacuatione, abſque alicuius viſceris læſi, reuellendi cauſa, reſpectu, ſemper ex vtroque crure ſcarificato ſanguinis vacuationem comparant, vbi vero vel ex iecore, vel ex alia parte inflammata, aut quopiam dolore cruciata, vacuando ſimul reuellere volunt, ab vno crure ſolum ſanguinem ducere ſtudent. Numerus vero ſcarificationum, atque magnitudo apud varios medicos varia etiam conſtituitur: ſiquidem alij vſque quadragenas faciunt, alij viginti, alij plures, aliiq; pauciores. Plerique verò in viris ætatem perfectam agentibus circiter triginta infligunt, atque in pueris circiter viginti. Qui plures faciunt, eas minores, & qui paucas, maiores infligere ſolent: ſunt vero qui in peſte infligunt tres, aut ad ſummum quinque in ſuris non dicam ſcarificationes, ſed magna vulnera, quæ ſaltem quatuor digitorum latitudine per ſuram extenduntur, eámque ab euacuata ſanguinis deſiderata copia, apertam, vſq; dum à febribus immunes euaſerint, adſeruant, illiſque quotidie medicamentis attrahentibus medentes, ſuccos veneficos exinde vacuare conantur. Auxilium in iis morbis ſummæ efficaciæ, ſed admodum barbarum expertum eſt. Incipiunt vero ſcarificatione̅ ab inferiori parte, vbi tendones muſculorum deſierint, quippe in principio malleoli ſe extendentes, vſque ad cruris maiorem craſſitiem, quæ paulo ſupra ſurarum medietatem terminat. Inciſioneſque, vt etiam dixi, ordinatas, æqualibus ſpatiis interſtinctas, atque cultri tractu, ſuræ infligunt. Hicque eſt modus, quo crurum ſurarum ſcarificationem Ægyptij moliuntur. GVILAND. Habeo tibi multam gratiam, qui ita clare me

modum, quo crura Ægyptij ad missionem sanguinis scarificant, edocueris: is autem non videtur diuersus ab eo, quo prisci medici olim vtebantur. Quod ex Antyllo facile conijci potest (qui ita referente Oribasio, de hac scarificatione olim scribebat;) Et sanè pars, quæ scarificari debet, prius, si fieri potest, lauanda est: sin mi- "
nus aqua tepida, quousque rubefiat est perfundenda, aut spongiis "
fouenda, aut soli ignive exponenda, ac postea scarificanda: & "
paulo post: Magnitudine porrò inter sese sint æquales incisiones, "
& quæ inter eas sunt interualla, inter sese æqualia sint: Scarifica- "
tionisque initium ab infernis partibus sumatur: ita enim sanguis "
ad superficiarias partes decurrens, eam, quæ scarificari deinceps "
debebit, non obscurabit. Incisionum situ per æquales inter se or- "
dines fiat. Scarificatio autem non κτ̃ πληγὴν, id est, per percussio- "
nes, sed κτ̃ συρμὸν, id est, per tractum est facienda: hoc enim pacto "
citra dolorem fiet. Numerum, magnitudinem, scarificationum, "
atque ligaturam, vt quod cuique suis temporibus sit notissimum, omiserunt: de vapulatione vero vel percussione suræ scarificandæ, quæ apud illos populos arundine fit, quod & apud Hispanos pro hac facienda scarificatione ad vnguem obseruari Amatus Lusitanus in suis Centuriis tradidit, nihil meminerunt, quam cum ad trahendum sanguinem, tum ad stuporem parti scarificandæ obducendum, inuentam Ægyptios fateri audio: de magnitudine vero illarum scarificationum quod ex te relatum est verissimum iudico: quippe eas esse longas, ac profundas, longas quidem digiti crassitie, & profundas vsquequo etiam carnem attingant, ac feriant: paruæ enim, quæ communiter apud plerosque medicorum in epidermidem vel ad summam cutem, quam nec perforant, quidem, perueniunt, paucissimam euacuationem præstant. Quod ex Galeno cõfirmari videtur, in lib. 2. ad Glauc. ita scribente: Tentaui autem sæpius plurimas, & valde tenues in superficie scarificatio- Cap. 7.
nes: contrario autem his modo alias profundiores magnas: & ter- "
tias, quæ medium tenebant in longitudine, ac profunditate. Quæ "
igitur in superficie fiebant debile auxilium afferebant; quæ verò "
longæ erant, ac profundæ, plurimum quidem sanguinis exhaurie- "
bant, adeo, vt ferè animi defectum afferrent. Rursus vero ipsæ pro- "
priam curationem veluti vulnera exigebant. Hincque mirari non "
debemus, si illi medici cruribus eo modo scarificatis quantum volunt sanguinis detrahunt, cum ipsi longis, ac profundis vtantur

ſcarificationibus. ALPIN. Longas ac profundas crurum eſſe ſcarificationes, quas ipſis pro vacuatione infligere ſolent, veriſſimum eſt. Vacuato ſanguine, atque rectè cruribus abſterſis, manuum volis oleo ſeſamino, vel ſepo inunctis per longum, valide ſupra ſcarificationes inferne manum trahendo comprimunt, vt vulnerum labra probè vniantur, mox goſſypio vndique aptato, arctè linea faſcia totum ſcarificatum crus ligant, indéque poſt tres dies ligaturam ſoluunt, omniáque abigunt. GVILAND. Inſigni dolore dum ſcarificantur homines affligi debent, cum hæc ſcarificatio non niſi multis ac profundis inciſionibus conficiatur. Durum atque perdifficillimum erit, hic ob doloris timorem iſtud auxiliũ in vſum reuocari. ALPIN Suras, dum eæ ſcarificantur, dolere dubium non eſt, ſed præualido dolore, vt putas, atrociter vexari nequaquam verum eſt. Nam dolor multus eſſe non poteſt, tum, vt dixerat Antyllus, quia ſcarificatio tractu fit; tum maxime quòd priuſquam crura ſcarificentur, & aquæ calidæ perfuſionibus, & crebris factis in illam vapulationibus, ac arundine percuſſionibus, ſtupeſcit, ſenſúque illo inſigni deſtituitur. Teſtes multi mihi eſſe poterunt multos pueros, quibus ſanguinem eo modo vacuare curauimus, dum ſcarificarentur, vllos vel paruos ploratus edidiſſe. Hoc vnum priuſquam hinc abeam, monere volui, quippe crura ſcarificata arctiſſime, ac omni ſedulitate deuincienda eſſe, vt inciſiones ſtatim rectè coaleſcant, & ſanentur. Aliter enim ni ſumma diligentia ſimul vnirentur factæ ſcarificationes, periculum eſſet, ne ægrotus, cui per hunc modum miſſus fuerit ſanguis, citius à morbo ſanetur, quàm eæ ſcarificationes coaleſcant, atque priſtinæ vnioni reſtituantur.

In quibus morbis vsus crurum scarificationis, apud Aegyptios frequentetur, atque in quibus corporibus. Cap. IX.

GVILANDINVS.

ÆGYPTIOS ad hanc scarificationem pro tollenda sanguinis plenitudine, veluti ad sacrum quoddam auxilium recurrere ex te audio, præsertimque in ægrotis pueris, eunuchis, atque in aliis pinguioribus hominibus. Præcipuos vero morbos, qui illa vacuatione iuuantur, te mihi referre cupio, expectoque nunc vt de his loquaris. ALPIN. In omnibus febribus putridis in principiis vberiorem sanguinem hac via demunt. In puerisque nullum remedium apud eos est, eo vsitatius, atque magis expertum, vt paulo post dicam. Huius itaque præsidij vsus frequentissimus est, ad omnes putridas febres, quibus sanguinis per venam sectam conuenisset euacuatio, quandoquidem vires præ debilitate minime patiuntur, potissimumque in continuis, acutis, malignis, atque pestiferis. Hoc enim auxilium parum vires labefactando maximam ægrotis adfert vtilitatem, quoniam simul euacuando, plenitudinem à nobilibus partibus, ad ignobiles noxios humores auellit, caputque ex hac scarificatione maxime iuuatur, ita, vt non facile sit vel in vehementes, assiduosque dolores, vel diuturnas vigilias, vel deliria, vel phrenitides, vel in alia symptomata ab huiusmodi vacuatione ipsum incidere, neque eo modo vacuatis, ita facile hypochondria tenduntur ac inflammantur, neque ita sunt obnoxij inquietudinibus, cordisque angoribus, respirandi difficultatibus, aliisque viscerum læsionibus, quæ in febribus acutis, malignis, pestiferisque. Mirifice igitur in his febribus id auxilij prodest, quando liberet internas partes, noxios succos ad crura trahendo. Quid quæris? noxium humorem à nobilibus partibus, ad ignobiles protrudere, motus est similis ei, quem sæpe naturam critice facere obseruamus, dum à visceribus detrudit humores ad partes ignobiles; perpetuo etenim ipsa non potest humores vel consumere resoluendo per halitus, vel foras rejicere: interim sat ei est, humorem à visceribus ad quasdam ignobiles partes detrudere, veluti ijs contingit, quibus post

longas febres tumores in cute fiunt. In omnibus verò internis inflammationibus frequentissima ac tutissima isthæc scarificatio est. Certis anni temporibus puerorum multitudo epidemice glandularum faucíumq; inflammationibus vexatur: pro quo expellendo malo in omnibus pueris, infantibusque etiam istud auxilij genus exercent: etsi infantibus multi huius vice aures, vt superius dictũ est, scarificent. In peste ad hanc sanguinis vacuationem tanquam ad sacrum, & diuinum auxilium confugiunt: neque immeritò, cum, vt nuperrime dictum est, hac scarificatione tum plenitudo minuatur, tum ad ignobiles partes à nobilibus noxij humores attrahantur. Quare quid dicam, de frequentissimo vsu huius scarificationis, quæ tribus vel ad summum quinque scarificationibus, longis tamen ac profundis, speciem vulnerum præ se ferentibus in peste administratur, quæque non solum in principio copiam sanguinis tollit, sed toto morbi tempore, cum hæ apertæ reseruentur, perpetuo noxios succos ad eam partem accersit, atque vacuat, quod in curanda peste nihil vtilius, desiderabiliusque esse putarim? GVILAND. Remedium præ dolore barbarum, atque fortasse hinc abhorrendum; neque iniuriâ; tamen in peste ipsum laudandum censeo, quando ipso venenum à visceribus euocetur ad ignobiles partes, atque per eas perpetuo euacuetur. Quemadmodum illi, qui in peste, pestiferisque febribus, vesicantibus vti consuescunt, vt excrementa per eas partes vlceratas effluant, ita non esset improbanda illarum scarificationum vel melius vulnerum euacuatio. Sed perge dicere in quibus corporibus vtantur hac crurum scarificatione. ALPIN. Vsum huiusce scarificationis euariant corporum ætas, sexus, habitus, atque temperies. Ætas enim huic auxilio accommodata est infantia, pueritia, iuuentus, atque ætas senilis. Infantes vix annum nati ad hoc auxilium ab iis admittuntur: vsque adeo pueris familiaris est, crurum scarificatio, vt mulieres, pueros à ploratu firmare volentes, eos deterreant, dicentes se velle accersire scarificatorem, quem illi Mezaim appellant. Quo audito pueri subito silent. Eo autem auxilio medici non nisi in pueris magno morbo correptis vti deberent, quia eorum præmollia, humida, ac summe calida corpora non sunt ita temere vacuanda, quandò ipsa suapte natura siue ex se continuè vacuentur. Quæ noxam etsi non citò, tamen post longum tempus sentiunt. Hinc plerosque illiusce gentis crura ac pedes habere

imbecillos existimo, in plerisque enim crura edematosa, ac male affecta spectantur: non immeritò, cum Ægyptij ex quacumque causa, miniméque semper ex magnorum morborum occasione, in pueris per hanc consuetam scarificationem largius sanguinem mittere consuescant. In iuuenibus etiam atque senibus scarificationem hanc exercere cernuntur: iure id quidem, cum in illis corporibus ob redundantiam sanguinis tenuioris, atque ob virium debilitatem ex Gal. hic modus euacuationis sit opportunissimus: in lib. enim de cur. rat. per sang. miss. ait corporibus tenuiori sanguine redundantibus magis præstare hanc scarificationem, quàm sectionem venæ, quæ tenuioris sanguinis redundantia, tum in pueris iuuenibus, tum senibus obseruatur, etsi horum sanguis frigidior sit, atque illorum calidior. In his etiam singulis ætatibus virium lapsus pertimescitur, in pueris, & iuuenibus ex multa quæ in iis sponte fit, vacuatione, cum Gal. in lib. 9. meth. med. docente, eorum corporum substantia omnium facillime digeratur, atque resoluatur, quæ est omnium humidissima. In senibus vero vires per se imbecillas esse nemo ignorat. Quamobrem in ipsis meritò scarificatione hac potius quàm venæ sectione vtuntur, qua corpora admodum resolui, & debilitari Gal. in lib. de hirud. reuuls. testatum reliquit. Promptam etiam habent hanc scarificationem in variis temperamentis, in calidis scilicet, atque humidis, in frigidis & humidis. In siccis vero eam abhorrent. Eodem modo pro ea seligunt corpora pinguia, mollia, & laxa, mulieresque atque eunuchos exinde ea scarificatione vacuare solent. GVILAND. Rectè sanè, cum omnia hæc corpora sanguine tenuiori scateant, qui facillime, vt docebat Galen. paulo supra citato loco, huiusmodi scarificatione vacuatur, quoniam ea corpora minimas venas habent, quas etiamsi quis rectè secet, Galeno docente, iusta sanguinis copia non profluit. Itaque calidi & humidi, & frigidi ac humidi rectè ea via vacuantur, atque quàm per venæ sectionem magis tutò, quando vtraque corpora sanguine tenuiori exuperent, qui facile per scarificationem vacuatur: iis adduntur pingues ac molles, vt eunuchi, atque mulieres multæ, quæ omnia sanguine tenuiori prædita sunt. Calida vero & humida, molliáq; corpora facile ex quacunque vacuatione resoluuntur, eaque causa non tolerant per venæ sectionem præstitam euacuationem, quoniam nimium ab ea debilitantur, ob idque rectè Ægyptios se gerere

Cap. 11.

Cap. 7.

arbi-

arbitror in his corporibus, dum vsum ſcarificationis venæ ſectioni præponunt: frigida vero & humida, qualia ſunt mulierum multarum, eunuchorum, & ſenum ſi vacuanda ſunt, non niſi hac via, ne immodice refrigerentur docuit Gal. in lib. de hirud. venæ ſectione corpora multum refrigerari. In ſiccis vero vel calidis vel frigidis, quando vtraque craſſiori ſanguine abundare ſolent, idcirco per ſcarificationem non recte vacuabuntur, vt dicebat Gal. his verbis: "Porrò quæ ex mulieribus albidiores ſunt, ſanguinem aceruare te- "nuem ſolent, quocirca adhibitis malleolorum ſcarificationibus "maxime iuuantur, at quæ nigriores ſunt, ſecta vena curato. Craſ- "ſiorem enim ſanguinem ac magis melancholicum colligunt, ma- "gis verò etiam ſi magnas habere venas appareant, quod illis acci- "dit, quæ graciliores ſunt ac nigriores. Carnoſis verò & candidis "paruæ inſunt venæ, quibus malleolos ſcarificare, quam venam ſe- "care præſtiterit. Sed his finem nunc imponamus, cum de ipſis ſatis ſuperque dictum à nobis fuerit. Verum vnum habeo in hac ſcarificatione apud me valde dubium, de parte ſcilicet ex Galeni mente ſcarificanda, déque ea quam huiuſce temporis medici Ægyptij pro miſſione ſanguinis ſcarificant. ALPIN. Neſcio quid in ipſa amplius dubij habere poſſis, cum in ea, tum iuxta Ægyptiorum vſum, tum Galeni ſententiam literis proditam manifeſtiſſimum videatur, ſuras eſſe ſcarificandas. Sed ne tibi graue ſit, hoc dubium clarius proferre, vt ſolutionem meditari poſſimus, cui nobis ſit acquieſcendum.

In lib. de cur. rat. per ſang. c. 11.

An crurum ſcarificatio in ſura, vt Ægyptij faciunt, vel potius in malleolo, vt Gal. docuit, ſit facienda. Cap. X.

GVILANDINVS.

QVINIMO ex Galeno hæc dubij occaſio ortum habere videtur, quando ipſe crurum ſcarificationem particulatim dicat, malleolorum, eſſe, ſiue in malleolis fieri. Et Ægyptij in ſura parte cruris carnoſiori, Gaſtrocnomia Græcis, vt Ruffus Epheſius tradidit, appellata, eam moliantur. Ex quibus illam crurum à Galeno celebratam ſcarificationem, ab ea, quam

medici illi frequentant, planè diuersam esse non immeritò à multis videri potest. Quando sura atque malleolus pars eadem cruris non sit: sura etenim, quamquam etiam de osse dicatur, cruris posteriore; est venter cruris siue carnosa pars, inter poplitem atque
Cap. 8. malleolum media: malleolus vero, vt Gal. habet in lib. de sect. venarum, est imus processus tibiarum, à talo incipiens in surámque desinens. Crurisque hæ partes existunt, quarum ex situ, atque diuisione facile suræ atque malleoli differentia manifesta est. Ex Galeno cruris scarificationem in malleolo faciendam esse probè ex ipsius verbis, variis multisque in locis manifestum fit. In lib. etenim
Aph. 17. 2. Aphorism. dixit venæ sectionem præstitæ vacuationi proximam esse, quæ fit per malleolorum scarificationem: idemque in lib. de curandi rat. per sang. miss. & in 4. de sanit. tuenda testatum reli-
Cap. 18. quit. Quare hinc iure dubitare possumus crurum ab Ægyptiis fre-
Cap. 11. quentatam scarificationem, non esse illam, qua antiqui præclarissi-
Cap. 4. mi illi medici vtebantur. Neque aliquis in malam Galeni verborum versionem causam referre poterit, cùm ipse partem cruris scaficandam nomine hoc quippè σφύρα significauerit. Quod ex Græca lectione commentarij lib. 2. Aph. qui omnium locorum præcipuus est, patebit; ibi etenim hunc in modum scripsit: κένωσις δ' ὁμοτίμως ἁπάντων τῶν χυμῶν ἡμῶν ἀκριβεστάτη διὰ φλεβοτομίας ἐστὶν, ἐγγὺς δ' αὐτῆς ἥ τε ἀπὸ σχαζομένων τῶν σφυρῶν ὥσπερ ἡμῖν εἴθισται. Per σφύρα autem omnem intelligunt imum tibiarum processum: quam partem Latini malleolum vocauere. ALPIN. Docta sanè ac diligens dubitatio videtur, non tamen quæ possit, aut debeat aliquo pacto vsum scarificationis apud Ægyptios vsitatæ dirimere, vel damnare. Quod sanè si etiam esset, ego potius cum Galeno errare vellem quàm cum Ægyptiis, si alia cruris in parte à sura diuersa, scarificationem fa-
Aph. 17. ciendam intelligerem. Ille enim in comm. 2. lib. Aphoris. ait vacuationem malleolorum scarificatione factam proximam ei esse, quæ fit per venæ sectionem: & in 4. de sanit. tuen. hanc in vacuan-
Cap. 4. da plenitudine tantundem valere, vt venæ sectio: Atque in li-
Cap. 11. bro de curat. per sang. miss. eandem pro venæ sectione ad minuen-
Cap. 19. dam plenitudinem in mulierum corporibus albidioribus laudat. Quæ res quo pacto vera erit, si malleoli scarificabuntur? cum ab iis sanguinis paucissima quantitas educi possit, etiamsi profundius incisiones infligerentur, cùm ea pars excarnis, atque exanguis sit, neruis ac tendonibus tantum referta, ex quo illiusce partis scarifi-

catio cum summe dolorosa erit, tum periculo scarificata minime carebit. Quamobrem huiusce partis scarificatio ad reuellendum præstans erit remedium; ad euacuationem vero nequaquam, cum ex ea paucissimus sanguis mitti, vel educi possit. Quo pacto igitur vacuationi per venæ sectionem absolute, qua copiosus sanguis promanare potest, proxima erit? Dixit euacuationum omnium eam esse exquisitissimam, quæ fit per venæ sectionem, huicque proximam esse, quæ per malleolorum operatur, scarificationem: quomodo autem erit proxima, si illâ sanguis paucissimus promanat, & vacuatio omnis quantitatem sanguinis respicit, veluti purgatio qualitatem? Nullo profecto pacto esse poterit proxima, cum non habeat, quod in vacuatione obseruatur, scilicet copiam sanguinis, quæ vacuatur cum vena secta copiosissima, atque malleolo scarificato paucissima. Certo nullo pacto verum esse potest, Galenum per malleolum intellexisse extremam cruris partem ossibus, tendonibus, neruisque tantum refertam, omninóque excarnem. Namque eius mentem fuisse arbitror, vacuationem ex cruribus faciendam, postquam meminit, ipsum velle medicos debere partem cruris ad vacuationem aptam seligere, ex qua queant desideratam copiam sanguinis educere, quæ vtique neque poples, neque malleolus erit, cum hæ partes tendinosæ ac ferè exangues sint, & ad scarificandum ridiculosæ: necessario igitur erit asserere ipsum suram, siue ventrem cruris, carnosam, ac multis venis repletam, intellexisse. Quod verisimile videtur, cum plerisque in locis à cruribus scarificatis fore moliendam sanguinis vacuationem docuerit: neq; immeritò, cum crus ex triplici parte constet, scilicet, poplite, sura, & malleolo, non extremis, sed potius medio significetur: nam si cuipiam crus ostendere voluerimus, non poplitem, vel malleolum, quæ sunt eius extrema ei detegemus, sed magis suram. Crura vero fore scarificanda pro molienda vniuersi corporis vacuatione, ex Galeni locis plerisque constare facile hinc cognoscemus. Is siquidem in lib. 13. meth. med. ait: Manu enim laborante scarificabis «
« crura. Et in lib. de Hirudinibus: Quemadmodum sanguinis per- « cap. 5. capit. de scarificatione.
« fusionibus suppressis (quas hæmorrhoidas Græci vocant) crura «
« ipsa lota quidem prius, vel spongia calido fomento adhibito sca- «
« rificantur: & paulo post: à cruribus vtpote sanguis ducendus: in «
« pluribus etiam aliis locis licet legere apud ipsum crurum scarifi- «
« cationem. Cui sententiæ addicti quoque visi sunt, Antyllus, Ori- «

Cap. 19. basius, qui omnes crurum scarificationem nominarunt. Apollonius verò rem apertius significasse videtur, cum hæc scripserit: Plethoram autem commoderatam, quæ aliquid malefactura sit, ac iam euersionem in morbosum statum attingat, tibia, scarificationibus vexata, innoxiamque totam quam volumus sanguinis illigationem reddiderit, citrà validam totius molis commotionem, soluit. GVILAND. Tuæ sententiæ me quoque addictum habes: sed cur aliquando Gal. partem scarificandam particulatim edocens, dixerit, esse malleolum? vt ex Græco etiam nomine σφυρά planè cognitum est. ALPIN. Aliqui ex Ægyptiis respondent, Galenum scarificandam partem vocasse malleolum, quoniam ea pars, quam nostri suram appellant, proprio nomine vsitato carebat, licet aliqui eam appellarint γαστροκνημίαν, apud omnes tamen illud nomen non erat vsitatum vel cognitum; ob idque nomine malleoli, quæ est scarificandæ parti pars proximior, partem scarificationibus vexandam indicauit. Suræ verò nomen ei non proprie conuenire aiunt, cum proprie illo nomine os cruris posterius, & non musculum illum, ventrem etiam à quibusdam cruris nuncupatum. Alij vero melius respondere putantes, scindunt, vel diuidunt crus in tres partes, scilicet in malleolum, suram, & poplitem. Malleolumque cruris partem esse aiunt à pede incipientem, quæ ad cruris partem crassiorem, carnosioremque, eleuatioremve desinit. Suramque esse crassiorem partem cruris, atque ab ipsa declinare incipiente poplitem accedere, qui ad genu vsque terminatur. Ex qua diuisione clarissime apparet, Ægyptios malleolum, & non suram scarificare, non crassiorem, atque eleuatiorem, sed quàm eâ minus esse crassam, & carnosam superius dictum sit. Incipiunt enim scarificationem parum supra clauiculam, ferè ad cruris eleuatiorem crassioremque partem eam continuantes. Quare iuxta istorum sententiam verè malleolum scarificant, miniméque suram, vel partem malleoli, & suræ. Qui verò hanc cruris diuisionem minime laudant, saltem fateri debent, Galenum vo-

casse malleolum, quoniam vult suræ tantum medietatem malleolo contiguam scarificari, ad differentiam illius, quæ ad poplitem peruenit; vel demum vocauit malleolum, quoniam scarificationem deorsum incipientes, ab ipso malleolo omnes illam exordiuntur. GVILAND. Rem hanc perdocte, atque diligenter hactenus es persecutus, atque ita, vt hinc dubitare amplius de cruris parte scarificanda non liceat. Sed tempus est, vt ad alios vsus scarificationis narrandos te transferas, vt quæ supersunt de hac materia dicenda, hac die absoluere possimus.

De scarificatione partium, inflammatione, tumore, pustula, colore non naturali, insigni dolore, vexatarum apud Ægyptios frequentata. *Cap. XI.*

GVILANDINVS.

AN non illi alias partes pro aliis vsibus scarificant? quando prisci medici eam ad multa alia scarificationem commendarint? ALPIN. Itidem & ipsi pluribus aliis affectibus cutem vexatam scarificare solent. In vehementissimis enim doloribus potissimum vel ex copia, vel venefica qualitate sensibiles partes lædente in fluxione paululum firmata, præmissa vniuersali, tum purgatione, tum vacuatione, partes dolore afflictas, vel proximas illis alte scarificant, multumque sanguinis emanare sinunt. In singulis enim inflammationibus diu perseuerantibus solent, partem inflammatam alte scarificare, veluti in pleuritide latus dolens, atque in peripneumonia pectus, dextrumque hypochondrium iecore inflammationem patiente, atque liene sinistrum, atque sic de aliis inflammatis partibus facere solent, præsertimque in magnis erysipelatis, vel aliqua alia inflammata parte, vbi pertimetur ne in gangrenam degeneret, vel in scirrhum abeat. In vsu frequentissimo habent in podagricis doloribus ex sanguinis defluxu obortis post vniuersalem vacuationem, tumefactos digitos dolentes scarificare: ea enim scarificatione modico defluxi sanguinis vacuato, mirifice eis conducit. Eodem itidem modo, tum in tumoribus,

tum in vlceribus ad cicatricem non venientibus, ſcarificatione vtuntur. Ad omnes etiam cutis defœdationes, maculas, puſtulaſque, idem præſtare ſolent. Non minuſque etiam partem à ſcorpione ſauciatam, vel ab aliqua alia fera demorſam alte ſcarificant, multumque eo modo ſanguinis ab ea parte detrahunt. Ad hæc igitur Ægyptios etiam partis ſcarificatione vti obſeruaui; quem vſum planè à noſtris laudatum etiam intelligo. Sed te de ipſo aliquid loqui decet, vt ſciamus, an ille ſcarificandi afflictas partes vſus ex artis ratione laudari queat. GVILAND. Cur non hic vſus etiam ſcarificationis laudandus erit, quando reſpiciat partis moliendam vacuationem? Cui etenim dubium eſt, in omnibus vel inflammationibus, vel fluxionibus humorum ex plenitudine obortis, binas indicari vacuationes, alteram totius, vniuerſalem appellatam, atque alteram partis, in quam humor decubuit? Qua vacuationis diſtinctione in his affectionibus, quemadmodum in primis neceſſaria eſt totius corporis vniuerſalis vacuatio, ſic poſtea inflammatæ partis particularis: illa enim cauſam reſpicit abigendam, atque hæc affectum ipſum. Noſtri vero medici multi hunc vſum, partis ſcilicet inflammatæ ſcarificandi tutò frequentari poſſe negant, eo maiorem defluxi ſanguinis copiam in partem affectam ferri aſſerentes, ex quo non poſſe iuuari ægrotos autumant. Quod tamen vanum eſſe exiſtimo, corpore prius probè vacuato. Quinimò in iis etiam cucurbitularum vſum Galenum laudaſſe certum eſt, quibus facilius ex præualida, quam præſtant, attractione, ad læſam partem humorem copioſiorem deduci poſſe, atque exinde inflammationem, vel fluxionem peraugeri ſuſpicandum eſſet. Sed de ſcarificationibus ſatis. Ad vſumque variarum partium inuſtionis, quem maxime eam gentem affectare audio, tranſeundum eſt. Quem te ſedulo apud illos obſeruaſſe, certò ſcio: de ipſo igitur cupio modo te ſermonem facere, vel ipſum vſum probè, vt reliqua feciſti narrare, quem mihi non minus vtilem, quàm reliqua ex te audita fore ſpero.

Lib. 13. meth. cap. 17.

De variis partium inustionibus, quæ selectissima secreta ad varios curandos morbos apud Ægyptios habentur. Cap. XII.

GVILANDINVS.

AVDIO igitur apud eos populos variarum partium inustionem, non secus quàm olim apud antiquos medicos in vsu fuerat, adhiberi tanquam præstantissimum auxilium ad multos morbos sanandos: quod remedij genus, veluti priscis sæculis notissimum ac vsitatissimum semper fuit, ita nunc apud nostros ferè omnino obsoleuit, atque non sine aliquo artis medicæ dedecore, ac etiam non leui ægrotantium iactura, cùm hoc præsidio multis ægrotis desperata sanitas miraculo quasi restituta fuerit. De hoc igitur præsidio aliqua ex vsu Ægyptiorum nunc ex te scire desidero. ALPIN. Homines ibi quasi infinitos licet spectare, quibus ex cicatricibus multas partes inustas fuisse certò conjicitur. Siquidem permultis capitis partes, præsertimque sinciput, occiput, aliasque pericranei, non minus tempora, post aures, collum, pectus, latera, hypochondria sub vmbilicum, spinam dorsi, articulosque brachiorum, vel manuum, vel crurum, vel pedum inustos fuisse, ignis relictæ cicatrices facile, ac certo significant. Et, vt vno verbo dicam, omnes eius regionis incolæ, inustionem ad multos morbos aliis remediis non cedentes pro secreto habent auxilio. GVILAND. In primis inurendi modum mihi narrato, atque an ipsi inurant ferro, vel auro, vel medicamento igneam facultatem obtinente, & ad quos morbos inustionis ille vsus apud illos ita familiaris euaserit. ALPIN. Non ferro, non auro, neque alio metallo ignito ad inurendas partes illi vtuntur, neque vt aliqui vtebantur, buxeis lignis, sed gossypio, & lineo panno ignito inustionem moliri consueuerunt. Volentésque inurere aliquam partem corporis, sumunt lineam petiam, cubiti longitudine, latitudineq; trium digitorum, atque gossypij iustam quantitatem, quod totum linea prædicta petia inuoluunt, ac filo serico ligant ad formam pyramidis, ipsiusque latiorem extremitatem vrendæ parti applicant, probéque cuti adhærere student, alterumque caput vel ex-

tremum ſuccendunt, comburique permittunt, quouſq; faſciculus ille ex linea petia, atque goſſypio omnino crematus ſit, continuè dum cutis vritur; carnem circum circa ferro tangentes, ne ex eo calore oboriatur interea aliqua inflammatio: obſeruãt etiam dum inuolucrum illud parant, vt in eius medium ſit foramen, vel meatus, per quem fiat aliqua reſpiratio, atque euentatio. Poſt inuſtionem in parte exuſta vtuntur oſſium medulla, quoad eſchara cadat. Hicque eſt inurendi modus apud eam gentem obſeruatus, ac frequentatus. Eſtque non modo Ægyptiis familiaris, ſed multò magis Arabibus equitibus ſub tentoriis degentibus, atque aliis omnibus loca deſerta habitantibus, qui cum aliis careant loci inopiâ auxiliis, inuſtione multos morbos ſanant. Pauciſſima etenim ipſorum corpora inuenies ab igneis cicatricib. non defœdata. Vſus huius remedij ibi eſt frequẽtiſſimus, ob multos genuum, aliorumque articulorum atque partium aliarum dolores antiquos, ex frigidorumque humorum defluxu obortos, aut à ſimplici frigida intemperie, vel à flatulento ſpiritu aliunde elato, vel in ipſa parte genito. Doloribus igitur, iiſque antiquis hac inuſtione occurrunt, qua partium omnem imbecillitatem corrigunt, contentos humores, vel flatus reſoluunt, articulóſque calfaciunt, & valide ſiccãdo roborant. Hincque mirum non eſt, ſi proſperè hoc remedium in omnibus articulorum doloribus curatu difficilioribus, experiuntur, potiſſimumque in coxendico dolore multas vſtiones non modo ſupra articulũ, ſed etiam ſupra femur facientes. Et non minus in podagra & chiragra, priuſquam pedes vel manus tophi inuaſerint, vel geniti ſint. Exurunt enim articulos, atque illis ſuperpoſitas venas in podagra, ex qua dolor occupat nodum pollicis. exurunt ſupra ipſum, inquam, nodum inter pollicem, & indicem. Qua facta ipſarum partium vſtione, per quas humor ad debiles articulos fluit, viæ anguſtiores redduntur, neque ita facile poſt humor ad articulos fluet; ex quo, neque ita facile in podagram incidunt. Gal. ſiquidem in 6. lib. Aphoriſm. dicebat, duplicem eſſe cauſam podagricorum dolorum, alteram humoris redundantis fluxionem ad articulũ, atque alteram articuli imbecillitatem, qua articulus defluxioni ſuccumbit. Altera vero harum deficiente non poſſe homines ſimili malo corripi, à Galeno ibi proditum eſt. Itaque Ægyptij inuſtione, articulorum laxitatem vel debilitatem corrigunt, roburque ipſis conciliant, quo ab humoribus illuc de-

currentibus

currentibus defendantur, minimèque ipsis succumbant. Probatissimum igitur est remedium ad quascumque partes ab humorum defluxione vexatas. Verum non tantum partes fluxione vexatas inurunt, sed illas quoque, quæ ipsis humores demandant. Atque ea ratione caput multis vstionibus afficere solent. Ad omnem etenim fluxionem vel distillationem à capite ad pectus, aut pulmones, vrunt syncipût, verticem, occiput, ac quod est post vtramque aurem, quod etiam faciunt in antiquis lippitudinibus, atque aliis diuturnis oculorum malis. In epilepticis non minus, paralyticis, apoplecticis, vertiginosis, amentibus, patientibusque in capite grauitatem, stuporem, stoliditatem, atque somnos immoderatos. In vehementibus doloribus ex capitis distillatione effectis, oculorum, aurium, atque dentium, tempora inurunt. Periodicos dentium dolores; commotiones atque putrefactiones gingiuarum, ipsorumque dentium, perustione sanant. Quamobrem inustione partibus, tum humores mandantibus, tum iis, quæ ipsos præ imbecillitate recipiunt, obsistunt. Qua de causa vtiliter inurunt suspiriosis à frigidis crassisque, ac lentis humoribus pulmones ac asperam arteriam inuadentibus, vel obsidentibus, pectus: & vexatis à malignis ex capite ad thoracem distillationibus, sanguinemque etiam expuentibus, ab iisdem humoribus aliqua vena erosa, caput & pectus. Phtysicis, & suppuratis, empyis vocatis, pectoris tantum partes exurunt. Dominicus à Rege quadraginta annorum Cayri multos annos ab asthmate difficillimo vexatus, à nullo ex innumeris ab ipso expertis auxiliis iuuatus, demum ad pectoris vstionem Ægyptiorum modo præstandam, ad vltimam salutis spem, quasi tôtus consumptus ac ferè tabidus, sibi pectus triplici vstione inussit, vlceraque diu aperta seruauit: quo auxilio sanatus est. Habentibus quoque stomachum frigidum humidumque, & ab humorum defluxu, à flatibusque multis vexatum, eo auxilio succurrunt. Hepar etiam ac lienem induratum, refrigeratumque multa cum vtilitate inurunt. Et in hydrope sub vmbilico, sub hypochondrio sinistro. In doloribus dorsi, lumborum, colli, articulorumque omnium hoc auxilium frequentant, in spina dorsi, lumbis, collo, & aliis partibus dolore cruciatis vstionem adhibentes. In tumoribus à crudis pituitosisque humoribus obortis inustione vtuntur pro secreto. Demumque hoc auxilium, quod citò multa mala sanet, inopum proprium esse affirmant. Hoc igitur est illo-

rum propositum auxilium, quod multis aliis vtilitate in morbis antiquis præferunt, de ipsoque illi populi non parum iactantur. GVILAND. Gloriam hanc aliis concedant, satisque eis sit tanti remedij commodo, ac beneficio vti posse. Vbi ex te nunc modum audiui, quo id genus remedij factitant, fere præ tanta illorum doctrina obstupui. Etenim quod fortaßè alij parui faciendum fore putarint, quippè ipsos inuolucrum ex linea petia cum goßypio pyramidali forma paratum, acutiore altero eius extremo ignito, alteroque latiore parti vrendæ applicato, ac aptato, sinentes cutim inuri, non sine multa ratione ab iis fieri existimo. Nam eos non vti ferro ignito, vel aliquo alio metallo, sed inuolucro ex goßypio, & linea petia parato, accenso, quod ignis cum sit in materia rariori, clementius agat, alteret, ac resoluat, mitiusque dolorem ac inflammationem cuti, dum vritur, inferat; ex quo hic inurendi vsus non est apud ipsos ita horribilis, qualis est nostras. Ignito enim quouis metallo, intensißimus, ac intolerabilis dolor excitatur, qui ægrotos misere dilacerat, ob quem dolorem hoc genus remedij nostri non immerito abhorrent. Materiam hanc vstionis creditur nouisse Polybus in lib. de affectionibus, quando in coxendico dolore, ac podagra scripserit, vstionem esse faciendam lino crudo. Censeo igitur illos rectius agere, quàm nostros, qui ferro ignito vtuntur, dum goßypio, atque lino ignito vtentes, vt mitius in resolutione se gerant, neque ita partem vrendo inflamment, præsertimque vbi nerui, tendinesque reperiuntur, periculum siquidem est ex præualido igne ne multum lædantur. Sed maius artificium ex vrendi modo detego, aptantes cuti vrendæ alterum inuolucri extremum non ignitum vel succensum, atque alterum, quod semicubiti longitudine à cute distat, in primis succedentes igniũt: quo sane modo primo illos vrendam partem, non ignire apparet, vt nostri ferro cauterizantes facere solent, peßiméque mea quidem sententia, quando subitaneas mutationes natura recte non ferat, vel etiam ab iis non modice lædatur. Atque sensim ac sensim partem à succenso inuolucro extremo ad calorem disponi, atque ita calefieri vt toto inuolucro cremato, ignéq; ad cutem deducto cutis prius calfacta, feréque stuporem ex eo adepta, ignis incendium non omnino totum sentiat, neque ab eo admodum doleat, quòd etiam ignis incendium rarioris inuolucri substantiæ ratione, neque immodicum sit. Duo igitur ex huius præsidij operatione scitu digna

animaduertuntur, quippè partem ab igne clementius inuri, atq; ab ea haud immoderatum, qualis ex igniti ferri vstione sentitur, percipi dolorem, primum ab accensæ atque ignitæ raræ substantiæ, scilicet gossypij, & lini ratione fit, atque secundum, præaccepto calore ex totius inuolucri combustione, quæ sensim ac sensim procedit, cute calorem stuporemque adepta, non ita acutè sentiente. Ex his hoc auxilij genus facilius ægroti admittent, neque præ intensissimo dolore, qualem ferro factæ inustiones inducere solent, ipsum abhorrebunt. ALPIN. Hac ratione ægroti facilius admittent vstionem non ferro, vel aliquo alio metallo, vel supradicto inuolucro, sed medicamento ignea vi prædito, clam vstionem faciente præstitam, quando hoc nullo, vel saltem leuissimo dolore vstionem præstet, quo etiam remedio multi fonticulos apud nostros vsitatos factitare solent. GVILAND. Nostri appellant hæc medicamenta caustica potestate, veluti inustiones actu dicuntur causticæ, quæ tamen auxilia inter se non parum differre, medici omnes cognoscunt, quando ea minime vrendo, roborent partes ob ipsorum veneficam naturam, calorem naturalem partis exoluentia: & hæc ipsum viuificantia, humidumq; excrementitium resoluentia, multum vstas partes roborent. ALPIN. Possunt itaque Ægyptij medici meritò tanti auxilij cognitione non parum gloriari, lætarique se his sæculis solos auxilij huius vsum, atque vtilitatem præstare posse. GVILAND. Neque hoc verum erit, quando neutiquam huius remedij inuentores fuerint, vel ipso soli vsi sint. Antiquis etenim ipsum probè fuisse cognitum multorum testimoniis constat. Namque Hippoc. de capitis vstionibus in lib. 2. de morbis, in capite humoribus repleto post totius præstitam purgationem, ait: Crustas octo capiti inurito, duas circa aures, duas in occipitio hinc « atque ad ceruicis neruum duas, in naso circa angulos oculo- « rum. Venæ autem circa aures vrendæ sunt, donec pulsare desi- « nant. Ferramentis vero cuneoli forma paratis, obliquas venas « perurito: & in lib. de loc. in homine easdem capitis vstiones laudat, pro capitis dolore tollendo. Et Gal. in iis, qui morbo laterali ægrotant, de hoc auxilio in 7. comm. Aphor. ita dixit: Quos vrere Aph. 44. consuetos esse veteres discere licet ex his, quæ dixit Plato Comi- « cus de Cinesia, hisce verbis: Post hæc Euagoræ filius Cinesias è « morbo laterali aridus, puris expers, calamacea gerens crura, tabis « nuncius, pluribus escharis corpus inustus, in concionem prodiit. «

Hippoc. etiam in præcipitato libro de morb. laudat, iis, quibus pulmones sunt inflammati, vt pectus, & dorsum inurant. Ibidemque non minus in sputo sanguinis, priusquam ad puris sputum deuentum sit, vrendum esse pectus, atque dorsum ex vtroque latere memoriæ prodidit. In suppuratis vero vtilem quoque esse vstionem in 7. l. Aph. docuit. necnon in lib. de internis affectibus idem confirmauit, quod etiam in 3. lib de morb. apud ipsum legitur: præsertimque vstiones ad eos morbos curandos propè septum transuersum fieri oportere meminit. In hepate vero indurato, vel inflammato, ita in lib. de inter. affect. scriptum reliquit, dicens: Si vero
,, neque sic desinat, vrere oportet, quum maximum factum fuerit, &
,, maxime eminuerit. Vrito autem per buxeos fusos in oleum feruens
,, tinctos. Apponito autem donec tibi bene habere, & vstio-
,, nem factam esse visum fuerit, aut per fungos octo crustas inurito.
,, Ibidemque in liene tumefacto faciendum esse docuit, his verbis:
Si vero ab his non melius habeat, splenem fungis vrito decem ma-
,, gnis crustis inustis, cum maximus fuerit splen, & maxime eleuatus. Idemque in eodem libro pluries confirmat, atque docet. Ad articulos vero, qui ob multam humiditatem vel dolent, vel luxantur, vstionem summopere conducere scribit. Quod manifestissime apparet ex his, quæ apud ipsum leguntur in lib. de aëre loc. &
,, aq. in hunc modum: Magnum autem argumentum humiditatis
,, corporum Scytharum hoc exhibeo. Multos enim ipsorum, præ-
,, cipue qui Nomades sunt, reperias exustos humeros ac brachia ha-
,, bentes, manuumque iuncturas, pectora, coxas, & lumbos, nullam
,, sanè aliam ob causam, nisi ob humoris, & mollitiei naturæ detra-
,, ctionem. Nam neque arcus intendere, neque telum torquere pos-
,, sunt, prę impotentia humiditatis humorum. Quum autem vrun-
,, tur, humor ipse à iuncturis exoluitur, fiuntque corpora ipsorum va-
,, lidiora, melius nutriuntur, & magis redduntur articulorum vsu
,, potentia. Particulatim vero in coxendico dolore in lib. 7. Aphor.
,, ait: Quibuscumque à coxendico dolore molestatis diuturno ex-
,, cidit coxa, iis crus tabescit, & claudicant, si non vrantur. In hisque
[A]phor. 60. malis vtilitatem ex vstione Gal. in comm. hisce verbis comprehen-
,, dit, dicens: Cum ipse suadeat aduri coxam; sicut in lib. de artic.
,, docebat, vt & id, quod mucosum est absumatur, & laxitas cutis, ad
,, quam articulus lubricat, magis ex adustione contracta, arctet, ac
,, prohibeat articulum transponi. Et in lib. de internis affect. Hip-

poc. ait, in coxendico dolore esse crus vrendum multis, atque profundis inustionibus. Atque in lib. de affect. quem Polybi Gal. esse autumat, legitur crus esse inurendum lino crudo. Hoc idem ex Cap. 77. Græcis Paulus in lib. 3. confirmat his vtique verbis: Quare cum " vitium longius se prorogat, articulum tribus, quatuorve locis vre- " re oportet, vt in chirurgia dicetur, ac complusculis diebus vlce- " ra adaperta, sine cicatrice seruare, quod clarius docet etiam in sex- " to libro. Cornelius Celsus ex Latinis in lib. 4 suæ medicinæ scribens de coxendico dolore ait: Vltimum est, & in veteribus quo- " que morbis efficacissimum, tribus aut quatuor locis super coxam " cutem candentibus ferramentis exulcerare, & genuum inuetera- " tos dolores vix citra vstionem finiri. In podagra vero venas pau- " lo supra pollicis digiti articulum, vel nodum inuri oportere lino crudo Auctor lib. de affect. nobis prodidit. Quod Ætius in lib. Cap 25. 12. vbi scribit de articulorum morbis, planè confirmat. Quem locum hîc non inutiliter referendum esse duxi, quia ad omnium articulorum dolentium curationem mirifice faciat. Ibi itaque ab ipso literis tradita, hæc existunt. Crustas igitur inurere oportet, " aliquas quidem paulo altius loco fluore infestato, aliquas vero " propius, atque id cauteriis facere præstat, aut si id æger ferre recu- " set, cum medicamentis, longe autem præstantior est cauteriorum " vsus, nam & citius, & siccius perurunt. In vniuersum vero pedi- " bus ex fluxu infestatis, loci circa vtrumque talum forinsecùs, & in- " trinsecùs inurendi sunt, cauteriis iuxta magnas ibidem sitas venas " admotis, paulo altius supra talorum locum. Inurendus item lo- " cus inter magnum pedis digitum, & eum, qui ei proximus est, me- " dius, vbi sane venæ magis tumefactæ conspiciuntur, præsertim ex " eis maximæ. Quibusdam autem & articulos ipsos exurere expe- " dit, quùm submucidi valde conspiciuntur, priusquam durities ad " modum toforum in eis generetur. Sciendum tamen, inquit Ruffus, " quod in articulorum submucidorum perustione vlcera ægre cura- " bilia oboriuntur, verum vbi cicatrices coaluerint, maximum ro- " bur ipsis articulis præbent, vt non amplius ad suscipiendum in- " fluentia excrementa sint apti. Hæcque ac multa alia multi antiqui " medici de vstionum vtilitate, & vsu scripsere: omitto multos alios ex Arabum scholá, velut Haly Abb. atque alios, quos hæc eadem cognouisse ex ipsorum scriptis constat. Non tamen modum inurendi, qualem Ægyptij frequentant, vllum antiquorum,

vel iuniorum medicorum cognouisse comperi. Nisi dixeris Auctorem lib. de affectio. tali experientia aliquando vsum fuisse, cum ad coxendicum dolorem, & ad podagram, inustionem lino crudo faciendam tradiderit. At isti non lino crudo, sed cocto, atque gossypio id præsidij genus exercent. Audio etiam Barbaros multos vrere solis petiis lineis coctis simul glomeratis, & inustis. ALPIN. Fortassè hoc auxilium non videtur omnino tutum, quando apud Hippoc. lib. 5. epidemiorum legatur, Eupolemum coxendico morbo afflictum, ex multis magnis inustionibus supra coxam factis interiisse. GVILAND. Respondet eius libri Auctor, & rectè sanè, Eupolemum mortuum fuisse, à magnitudine, & multitudine vlcerum, atque ex virium imbecillitate: quæ morbo admodum imbecillæ redditæ, tam grande remedium ferre non potuerunt. Sed his nunc finem imponamus. ALPIN. Quin huic de vstione sermoni paulisper adhuc immoremur, siquidem ea gens hoc præsidio familiarissime ad empyos, hydropicos, herniosos, atque ad omnes frigidos tumores vtuntur. GVILAND. Age igitur aliquid hac de re, si quid habes, afferas. ALPIN. Vstione vtuntur in suppuratis, quos Empyos Græci vocant, hydropicis, herniosis, atque in frigidis omnibus tumoribus. Qui pectus, ac dorsum inurere solent, tribus vel quinque vstionibus inflictis, modo antea narrato, eo auxilio multi suppurati sanitati fuere restituti, nam per factas inustiones pus continue resudabat, quousque totum vacuatum fuerat. Hic modus non admodum periculosus est, quoniam modicum sic puris sensim, ac sensim trasmittitur, & vacuatur. Rectéque Hippoc. hi sequuntur in copia puris educenda qui in lib. 6. Aphor. scripsit. Quicumque suppurati aut, aquam inter
» cutem patientes vruntur, aut secantur: si pus, aut aqua vniuersim
» effluxerit, omnes moriuntur. In pectoris, pulmonumque inflammationibus, atque in tumoribus frigidis, & non minus in anhelosis ex frigida temperie, frigidoque humore, vstione vtuntur, quem vsum in iis morbis Hippoc. in libro de morbis, & de internis affec. docuit. Vrunt hydropicos aqua affectos, multis in locis, quorum alij sub vmbilico in tribus locis, aperta vlcera seruantes, vt per ea aqua exsudare queat, alij in stomacho, liene, hepate, atque sub vmbilico inustiones infligentes, vtuntur in plerisque vstione prænarrata, atque in multis etiam medicamento potestate vrendi prædito, alij sub clauiculis pedum, atque alij supra genu intus extraque

inurentes, vlcera aliquandiù aperta seruantes. Alij etiam tibias eo modo inurunt, vel vesicant, vesicisque ex istis vlcera eodem modo faciunt, per quæ paulatim aquam vniuersam vacuant. His omnibus inustionibus hydropem ascitem sanant: itidemque hernias aquosas, atque etiam carnosas, de aquosis mirum non est, si inustione ea, quæ cum actu est, tum potentia, sanentur, quando aqua eo auxilio absumatur, sed carnosis etiam eo auxilio curatas in multis fuisse hernias vidi, quemadmodum & tumores omnes frigidos Oedematosos, atque scirrhosos. GVILAND. Quid de cancerosis obseruasti? ALPIN. Paucos eo auxilio curari, nisi in principio, vbi neque occulti, neque magni tumores sint. Scirrhos verò ex phlegmate crasso obortos eo auxilio tolli, certum est. Sed de vstionibus iam satis, etenim de iis multa locuti sumus, eaque attulimus, quæ etiam apud Hippocratem, Galenum, Auicennam, atque alios grauissimos medicos passim leguntur. Ad nonnullas alias administrationes chirurgicas iam transeamus, in primisque ne hydropicorum, empyorum, herniosorumq; aliis remediis desperata salus, sectione aliquando multis restituta in obliuionem abeat, de ea sectione aliquid prodam, ac interea de nobilissimo modo, quo illi lapides è vesica sine vlla incisione educunt, deque ridiculo experimento, quo dysentericos fluxus sanare, autumant. GVILAND. Multam tibi gratiam habeo, qui hæc etiam proferre in medium velis, non inutilem fore mihi hunc tuum sermonem spero, quamobrem expecto, quid loquaris.

De sectione, qua in hydropicis, & suppuratis Ægyptij vtuntur. Cap. XIII.

ALPINVS.

CVRANT etiam non raro hydropicos, sectione aquam educentes, quorum varij varias sectiones ad id celebrant: alij siquidem sub vmbilico per tres digitos versus partem, à qua hydropis ortum duxit, terna vulnera infligunt. Atque alij paruis scarificationibus ventrem tumidum scarificant, per quas aqua paulatim exit. Alij verò tutius supra, vel infra pedum clauiculam intus extraque binas adigunt sectiones, per quas commode, sensimque ac sensim aqua educitur. Quo sanè modo sectionis aliquos ab hydrope effatu digna sanatos obseruaui. Sed periculum tamen est, ne à longo aquæ ad eas sectiones defluxu illiusce partis, tum vlcera aperta, tum cæteræ aliæ partes mortuo ferè calore in cancrenas mutentur. Mulierem etenim Venetiis vidi, iis sectionibus omnino ab hydrope sanatam, & paulo post vlcera illa in cancrenas degenerasse, à quibus gracillima mortua est. GVILAND. Nouum illud remedium non est, quando omnibus antiquis medicis, iunioribusque non minus probè notum fuisse, multorum scriptis planè constet. Hippocrati enim id notum, Aphorismus vigesimus sexti libri certe explicat, Cuius verba hæc sunt: Quicumque " suppurati, aut aquam inter cutem patientes vtuntur, aut secantur, " si pus, aut aqua vniuersim affluxerit, omnes moriuntur. Et in lib. " de loc. in homine hæc leguntur. Cæterum in puero hydropem sic " curare oportet. Partes tumidæ, & aqua plenæ aperiendæ sunt scal- " pello & frequenter, ac parum educendum est. Educendum autem " est à singulis corporis partibus, & fomentis vtendum, & semper " locum apertum, vnde eduxeris calfactorio medicamento illines. " In lib. vero de affect. vbi curationem hydropis recenset, idem confirmauit, dicens: Si igitur à pharmacis, & alia victus ratione æger " vtilitatem percipiat, & venter ipsius euacuetur, bene est: sin minus, " sectione facta aquam emittat: secatur autem vel iuxta vmbilicum " vel retro iuxta lumbos. Gal. etiam de hoc auxilio multis in locis " meminit, sed clare satis in comm. 6. Aphorism. cum dixit: In iis autem, qui aquam inter cutem patiuntur, illæ, quæ à Græcis paracen- " Aph. 27.

teses, id est, punctiones nominantur: magis quàm vstiones, medicis sunt consuetæ. In lib. vero de compos. medicam. secundum loc. 9. hæc ita etiam scripta de hydropicorum curatione, ex Archigene reliquit: Scarificatis item ipsorum talis, & vulnusculis impactis ipsos in ferculo, aut lectica gestato, ac circumuehito: multus enim humor hoc modo ipsis profluere solet. Quam curationem ad vnguem ferè meminit Celsus in lib. 3. vbi scripsit: incidendum quoque super talum quatuor fere digitis ex parte interiore, qua per aliquot dies frequens humor feratur. Et Paulus, & Ætius prolixe satis huiusce remedij vsum ac administrationem prodiderunt, præsertimque Ætius; ex quo quisque nostrum poterit sectionis in hydrope rationem habere. Arabes etiam omnes eodem modo sæpe hydropem ascitem, atque leucophlegmatiam curandam esse nobis tradiderunt, vt apud Auicennam, Albucasim, Haly, atque Rasim legere possumus. Antiquis igitur medicis id auxilij genus notissimum fuit, & non modo ad duas hydropis differentias, quippè ad ascitem, & anasarcam, vel leucophlegmatiam, verum etiam ad hernias aquosas, & ad omnes aqueos tumores. Herniæ aquosæ tutissime hac sectione ab omnibus curantur. Quod autem cognoscatur hoc remedium pro hydropis curatione etiam ab omnibus iunioribus, atque præsentis temporis medicis, id vt manifestum omitto. Non est itaque remedium hoc tantum Ægyptiorum, sed omnium ferè aliarum nationum, ad id mali inuentum. Non est tamen admodum in frequenti vsu, tum quia, vt recte monent optimi medici, post alia omnia auxilia tentandum est, tum etiam quia rarò eo hydropici iuuantur. ALPIN. In Ægypto est satis familiaris sectio hæc apud plerosque prope talum, supra clauiculas administrata, tum in ascite, tum leucophlegmatia: in vtraque enim diu apertis vulnusculis adseruatis, humor omnis vacuatur, atque ex ea vacuatione humoris non minus sublata causa, à qua hydrops originem duxit, aliquot sanatas vidi; nullum vero secto ventre, quamquam ibi audierim à multis, per eam sectionem aliquot sanatos fuisse. Plerique vero tutiorem esse scarificationem malleoli affirmant, atque sub talo, in parte enim interiore duas scrificationes alte infligunt, atque vnam in exteriore, per quas qualecumque tumidissimum corpus commode exsiccari, certum est, non semelque ego inspexi. Hac vero sectione plerosque sanari arbitror, si in principio, vel non longe ab eo secentur. Quo tempore

Cap. 30. Cap. 21. Lib. 6 Cap. 50. Lib. 10. Cap. 20.

vires validæ exiſtunt, commodéque talem aquæ vacuationem ægroti ferunt. Quod rectè Hippocratem in 6. epidem. nos commonuiſſe Palladius in eius Commentario prodidit: ſiquidem Hippoc. ait: Aqua ſuffoſos celeriter ſecare oportet; tabeſcentes ſtatim vrere. Noſtri verò ſectione vti ſolent, iam deſtitutis ægrotis omni ſpe ſalutis, quo tempore vires tale remedium non patiuntur. Vnum ex illorum obſeruatione addo, quippe multos inſigni ventris tumore eo modo omnino curatos, vlceribus tamen ac pedibus ipſis in cancrenam verſis obijſſe; quod non aliunde illis accidiſſe arbitror, quàm, quòd vlcera illa atque partes item proximæ ex larga aquæ fluxione diu eas partes lædente, atque refrigerante, calore multum diminuto, facile in Cancrenam labuntur: eáque cauſa doctiſſime Hippocratem vel auctorem lib. de locis in homine, poſt ſectionem, aquæque eductionem, hæc etiam addidiſſe exiſtimo, & ſemper locum apertum vnde eduxeris, calfactorio medicamento illines. Quo calido medicamento non alia ratione vlcera fouenda eſſe ſtatuit, niſi vt calor naturalis conſeruetur, neque à fluxione frigida vllo pacto extinguatur. Quod Ægyptij non animaduertentes, ſæpe infelicis ſucceſſus cauſæ exiſtunt, eorumque auxilio hydrope homines ſanati, ſæpe alterius morbi cauſa moriuntur: ſed iam tempus eſt, vt ad ſuppuratorum curationem, quam itidem ſectione non raro adminiſtrant, ſermonem conuertamus, de hydrope ſatis ſuperque locuti. GVILAND. Rectè putas, quando, vt audio, homines ſuppuratos non minus ſecare, quàm vrere ipſi ſoleant. Operatio ſanè valde celebris, quæ magno etiam periculo non vacat. ALPIN. Cum illi viderint pleuriticum, vel peripneumonicum, multum, vt par eſſet, non expuere, dolorémque cum febre perſeuerare, atque cætera alia ſymptomata, pus fieri arbitrantur: neque immeritò, cum in iis morbis ſi tuſſi non purgantur, contenti in pulmonibus humores ſuppurentur. Quod Hippoc. his verbis docuiſſe viſus eſt. Quicumque morbo laterali laborantes, in quatuordecim diebus non repurgantur, ij ad ſuppurationem vertuntur. Ex pondere in latere percepto, & fluctuatione obſeruata, mitiorique dolore effecto, cum difficili reſpiratione ſuppurationem certam intelligunt. Quam ſtatim tollere ſectione conantur, neque dant ad id perficiendum inducias; ſecant vero plerumque latus ſiniſtrum inter coſtas ſpurias, propè ſeptum tranſuerſum; plerique tamen inter ſecundam ac tertiam coſtam phlebotomo perforant, atque per intro-

missam in vulnere cannulam argenteam modicum puris educunt eamque quantitatem, quam suppurati vires commode patiuntur, omnique pure educto, vulnus exsiccantibus sanant. Qui inter secundam & tertiã costam perforant, rectius ac tutius rem transigere putant, vt totum pus, quod ad septum transuersum grauitate residet, commode vacuetur. Cæterum alij ipsorum septum transuersum lædi phlebotomo formidantes partem ab eo magis distantem, seligunt, quare ex ipsis omnes secant inter tertiam & quartam costam. Atque hic est vsus secandi empyos, vel suppuratos, quo Ægyptij multos sanatos fuisse prędicant. GVILAND. Vsus hic, ex sententia etiam priscorum medicorum, qui summe hunc modum empyos perforandi commendarũt, non est spernendus. Hippocrates enim in lib. 2. de morbo ipsum clarissimis verbis hunc in modum docuit: » Hunc vbi decimus quintus ab eruptione dies adest, multa calida » lotum in sella firma collocato, & alius quidem manus ipsius teneat: » tu vero humerum concutito, vt audias in vtrum latus affectio strepitum edat. Optandum autem in sinistrum. Hunc ipsum igitur locum seces; minus enim lethalis est. Si vero crassitudine, ac copia » strepitum non edat, quo ipsum cognoscere possis (nam hoc aliquã- » do contingit) vtrum latus tumuerit, ac magis doluerit, hoc infimo » secato retro tumorem magis, quàm ante ipsum, quo puris exitus » facilem fluxionem habeat. Secato autem inter costas per nouaculam primũ cutem, deinde scalpello acuto, quod panniculo sit obligatum, ita, vt summa ipsius pars ad vnguis magni digiti mensuram » expedite restet, quam intromittas, postea emisso pure quantum visum fuerit, vulnus linamento ex lino crudo alligato, foras propendente filo, concludito, & quotidie semel pus educito: postquam autem decimus affuerit dies omni pure omisso linamentum ex linteo » indito. Apud multos etiam alios grauissimos medicos tale præsidium ad suppuratos, quibus nulla spes salutis reliqua erat, laudatum atque celebratum reperias. Veruntamen empyos tutius magis vstione curari posse Gal. tradidit, hisque proprie vstionem conuenire, veluti hydropicis sectionem. Rarò etenim in curandis suppu-

Aph. 77. ratis sectionis meminit, sed magis vstionis. Quod etiam ex traditis in comm. 6. Aphoris. Hippoc. facile confirmatur, ibi enim scripsit: » Vstione igitur indigent, qui plurimum habent pus, adeo, vt desperent per sputiones posse expurgari. Nos vero ipsos & difficultas » anhelitus vehementer infestat ex loci angustia, quæ etiam nos co-

git, vt eos vramus: in comm. etiam 7. Aph. veteres vrere suppuratos consueuisse, prodidit. Hippocratesque in 6. epid. dixit: tabescentes statim vrere oportere. Quare in iis tutiorem esse vstionis, quàm sectionis vsum putauerim, quamquam me non lateat apud Hippoc. præsertim, vtraque auxilia pro illo affectu vsitata fuisse: vt ex 6. lib. Aph. atque ex 7. apparet, atque adeo, in pluribus aliis locis. Arabibus quoque multis hoc remedij genus cognitum sanè fuit. ALPIN. Vbi puris multum non est, vstio accommodatior videtur, quæ reuera, vt illi affirmant, eos tuto magis quàm sectio sanat. Sed puris immoderata copia thoracem obsidente, vstionem rectè sanare raro obseruatum est, quos si curare velint, sectione vti debent, qua totum pus vacuatur. Vtrumque tamen remedium pro eodem affectu apud eos familiare est, sectionéque vstio familiarior. Nam formidant & ipsorum multi sectionem, de qua satis locuti sumus, proinde ad alia orationem nostram traducamus.

De lapidis è visica extractione absque vlla incisione apud Ægyptios frequentata, & de dysenteriæ curatione empirica. Cap. XIV.

GVILANDINVS.

OPTAREM priusquam de aliis sermonem haberes, vt modum, quo audio, Ægyptios lapides è vesica absque vlla incisione extrahere, nunc mihi explicares: summæ enim vtilitati huius actionis cognitionem nostratibus medicis fore existimo: auide igitur id, quonam modo se habeat, audire expecto. ALPIN. Certe hic modus extrahendi lapides è vesica valde vtilis est, eo quòd nulla incisione operetur. Extrahunt lapides è vesica colem in primis vento replentes, atque cum eo os etiam vesicæ dilatantes, atque laxantes, vt per os vesicæ lapis facile meare possit, colisque dilatatum & ampliatum meatũ, ex quo ipsos lapides vento subreptos foras extrahunt; ipso continuo toto violenter euocato. GVILAND. Haud probè intellexi quid dixeris, vsque adeo obscura oratione vsus es. Duo tamen mihi videris dixisse, quorum alterum est, illiusce regionis medicos, lapides è vesica extrahere volentes, in primis colis vesicæque meatum vento laxare ac dilatare, per quem commodo

lapides exire possunt, atq; eosdem lapides vento eodem foras educi, an non hæc dixit? ALPIN. Planè eadem, sed quid te dubij cœpit? GVILAND. Quoniam vix credere possum os vesicæ, colisq; meatum tantum dilatari ac ampliari posse, vt magni lapides in vesica contenti, qui magnæ nucis instar sæpe cernuntur, commode exire queant: ex quo dubia fit apud me ea lapidum eductio, quonam pacto ita possit administrari, maxime cum tu etiam affirmaueris, eos vento subrepi, forasque educi, quod mihi haud fieri posse videtur. ALPIN. Vtrumque verum esse cognosces, neque omnino à veritate id alienum putaueris, os vesicæ, colemque eo modo dilatari posse, quando neruosa, ac pelliculosa substantia illi meatus constent. Admirandum magis existimare debemus. Vteri os in mulieribus neruosum durum, atque ita angustum, tempore partus tantum ampliari ac augeri, vt fœtus per ipsum exeat, atque foras propellatur. Vnum hoc scio, me colis meatum ita dilatatum inspexisse, vt per eum facile magna auellana transiisset. At vtilius erit, vt nunc modum ostendam, quo ad extrahendum lapidem ij vti soleant. GVIL. Hac eadem de causa apertis auribus tuum hunc sermonem expecto. ALPIN. Eo tempore, quo ego in Ægypto moram faciebam, Arabs quidam Haly vocatus ad extrahendos lapides sine incisione celeberrimus erat, quem ego sane cuidam duci Turcarum, Horam Bei vocato, multos lapides extraxisse vidi. Quo in opere absoluendo ille ligneam cannulam accipiebat, longitudine octo digitorũ, & latitudine digiti pollicis. Quam colis canali admouebat, fortiterq; insufflabat, atq; ne flatus ad interiora perueniret, altera manu extremum pudendi perstringebat, foramen deinde cannulæ claudebat, vt virgam canalis intumesceret, & latior fieret, ac appareret. Quo facto minister digito in ano posito, lapidem paulatim ad canalem virgæ, atque in eius extremum deducebat. Qui vbi præputio lapidem approquasse sentiebat, cannulam à virgæ canali fortiter impetuq; amouebat, vt magna dexteritate lapis ad nuclei oliuæ magnitudinem fuerit extractus; & ego interfui huic duci Turcarum, & postea duobus item Iudæis, quorum alter puer erat, cui octo lapillos extraxit, & alter adultus, cui extraxit lapidem ad magnæ oliuæ magnitudinem. Hicque est extrahendi lapidem è vesica modus, quo vtebatur ille medicus Arabs. Audiui tamen alios etiam ibi esse, qui alio etiam modo lapidem extrahebãt, quem modum nunquam ab aliquo, quamdiu Cayrum habitauerim, potui

cognoſcere. Cum vero GENVÆ pro Illuſtriſſ. ac Excellentiſſ. Ioan. Andrea Auria Melphorum Principe, atque Philippi Hiſpaniarum Regis, maritimæ Claſſis præfecto medicinam facerem, atque hæc mea ſcripta reuiderem, Octauius Rouerėtus Medicus doctiſſimus, mecũ multo amore coniunctus, quiq; poſt me in Ægypto pro natione Veneta, medicinam multa cum laude faciebat; extrahendi lapidem hunc modum à priori ſatis diuerſum mihi literis ſignificauit, his verbis. Aliud etiam ſatis ſcitu dignum, tuæ " Excell. narrare non omittam, éſtq; modus aliquis è veſica lapidem " extrahendi ſine inciſione, hîc à quodam Arabe viro Chriſtiano " Saietico ad quendam Chriſtianum Cophtum vocatum, ab hinc " nonnullos menſes operatus. Atque is eſt huiuſmodi. Hic habet " quaſdam cãnulas, vnam maiorem alterâ; in modum muſici inſtru- " menti Syringæ appellati, è ſubſtantia Cartilaginea, quæ facile di- " latatur. Harumque graciliorem in virgæ canalem intromittit, fi- " gitque quouſque ad veſicam peruenerit, moxque ore inſufflando " ipſam inflat quantum plus poteſt, poſteáque hac maiorem, vel " craſſiorem introducit, inſufflandóq; inflat eodem modo, & poſt " tertiam, vel etiam quartam omnium maximam. Et cum ſic iis vir- " gam dilatauerit, vt putet viam canalis fuiſſe ſufficiẽter dilatatam, " per eámq; lapidem exire poſſe, Ægroto in primis commodè col- " locato, digitóq; in ano poſito, lapidem ad collum veſicæ vbi ma- " ioris cannulæ extremitas peruenit, deducit, in cannulam lapidem " conducere conatur. Quo facto altero cannulæ meatu ore excepto " conatur ſpiritum ad ſe trahendo, lapidem ſimul trahere, qui ſi ni- " mis craſſus ſit, ſæpe rumpitur, atque in fruſtà attrahitur, veluti " contigit ſupra dicto viro Cophto. Cui fruſtum, & reliquum lapidis " admodum craſſum, & durum, intus remanſit, non eductum. Hic " modus ſcitu eſt facilis, atq; ab alio fortaſſis medico exercitatiori, " & acutiori multo plus facilitari poterit, ac in meliorem atque vtiliorem vſum reduci, quòd multorum ab eo malo hominum infortunatorum auxilio ſummæ efflagitandum ac expectandum eſſet. " Hactenus Rouerėtus. Ex his igitur cogito te rectè audiuiſſe binos hos modos, quibus Ægyptij ad extrahendos lapides è veſica vtuntur. Addo aliam operationem, quam pro ſecreto in dyſentericis conficiunt; quæ res cum ratione, vt arbitror, demonſtrari non poſſit, tibi, qui omnia ex ſuis cauſis ſpectare ſoles, haud facile ſuadebitur: ſed cum ego vnà cum aliis ſępe viderim ex illa operatione em-

pirica fluxus dysentericos interdum curatos fuisse, non sinam te hinc aures ad alia retrahere, priusquam hanc quoque audieris. Illi siquidem empirici hoc pacto fluxus dysentericos sanant, illosque præsertim, qui diuturniores facti sunt, miniméque aliis remediis cesserunt. Quod vt efficiant, primo hypochondria manibus molliter fricant, atque mox sesamino oleo, vel amygdalino dulci ea inungunt, digitoq; postea intra vmbilicum posito, ipsum pluries circumuertunt, térq; mane ieiunis ea re repetita, aliquos dysentericos sanitati fuisse restitutos memini; hocq; genus remedij familiarissimum apud multos existit, qui variis aliis remediis ad dysenteriam inutiliter tentatis, ad hoc veluti ad sacrũ confugiunt. Pauci tamen existunt, qui rectè hanc moliri circumuolutionem vmbilici sciant. GVILAND. Secretum, téque vnà ridendum censeo, qui ipsum non modo verum credideris, verumetiam aliis confirmes. Casu siquidem arbitror (si aliquis tamen vnquam eo modo sit sanatus) accidisse, vt inde aliquis à dysenteria sanatus fuerit; veluti accidit, vt Socrate ambulante tonaret; hocq; experimentum ex iis est, quæ cum nullam in se rationem habeant, nullo pacto sunt credenda. Ni dixeris, eos defendendo, frictione hypochondriorum, atque inunctione iuuari hepar, vel aliquod aliud membrum sub ipso locatum, quod biliosum humorem tenuissimũ atque acrem, acrimonia, vel salsedine intestina abradentem, vel exedentem, fluxum gigneret, ad intestináq; ipsa demandaret, vel humorem illum tenuissimum ea frictione, & inunctione digestum resolui, vel eius fluxionem ad intestina diuerti, vel vmbilici illa præstita digito circumuolutione motioneve, intestina mota in meliorem situm mutari, ex quo non sint fluxioni ita obnoxia. Sed de aliis loquamur. ALPIN. Melicerides, Stheatomata, atheromatáq; vocatos tumores, atque etiam strumas optimè secant, radicem auellentes. Carnem etiam, quæ palpebris adnascitur, maxima elegantia abigunt, palpebras in primis secando, & postea sectionem consuentes, & conglutinantes. Sed postquam de his à nobis satis dictum est, de dulcium balneorum vsu, quo non secus quàm priscis sæculis, vtuntur, atque de frictionibus, & vomitibus, qui in balneis fiunt, dicendum est. GVILAND. De his quoq; libentissime nunc te audiam, horumque sermo mihi erit gratissimus, neque minorem nobis afferre posse vtilitatẽ arbitror, quòd hoc genus remedij apud nos minime nunc sit in vsu, atque etiam quia ipso pluribus morbis me-

deri ab antiquis proditum ſit: proinde vt de eo loquaris nunc à te vehementer peto.

De vſu dulcium apud Ægyptios balneorum. Cap. XVI.

ALPIN. GVILANDINVS.

QVEMADMODVM populi frigidarum regionum multa habent, quibus ad calorem conciliandum familiariſſime, vti ſolent, ita calidarum, ad refrigeranda corpora multis itidem vtuntur. Ex quibus Ægyptij inter multa ad id excogitata, qualia ſunt fontes multi, domorum tubæ ſuperius recitatæ, ad ipſarum refrigerationem inuentæ, terrenæque habitationes, balnea quoque ex dulci aqua parata, in vſu habent frequentiſſimo, tum ad refrigeranda corpora, tum ad varium illorum ornatum. GVILAND. Arte illa ibi parari exiſtimo, quando Ægyptus (vt audio) ſponte natis balneis nunc planè careat. Proinde ſi ita eſt, ea mihi ſedulo narrato. Atque an ex aqua ſimplici, qualia priſcis antiquis medicis in vſu fuerant, an potius medicata illa parentur. ALPIN. Arte ſanè ab illis parantur, ex dulcique aqua Nili fluminis clarefacta, eaque ſimplici, miniméque medicamentis alterata. Sed in primis balneorum loca tibi in memoriam reuocanda cenſeo, ſiquidem te olim Cayri, ac Alexandriæ, cum tu ea loca inuiſiſſes, multas, ferèq; innumeras ædes magnificè pro balneorum vſu conſtructas, inſpexiſſe intellexerim. Dicam prætereà quot, ac qualibus cameris ſiue cellis eæ conſtent, atq; aërem in ſingulis quomodo illi calefaciant, qualiſque calor eo in aëre ſentiatur. GVILAND. Domus eæ balneorum, ſi rectè memini, multis cellis inter ſe diſtinctis conſtructæ erant, in quibus homines ſudabant, fricabantur, atque lauabãtur. Permagnaque in ipſarum medio tanquam in domus centro cella extabat, in qua homines lauandi nudabantur, veſtéſque omnes reponebant: quam ſpoliarium vel Apodyterium noſtri appellant. Aliæ vero cellæ omnes ea cauſa conſtructæ erant, vt in iis lauarentur: ſpoliarijque aër temperate calidus eſt, atque humidus, ipſéq; aliarum cellarum calidior ita, vt variæ cameræ variũ aërem quoad calorem haberent. ALPIN. Rectè meminiſti, innumeras perma-

gnas ædes ibi pro balneis paratas spectari, multis variisque cameris inter se distinctis, præditas, eodémq; modo, vt tu dixisti, cõstructas atque ordinatas, vt in qualibet camera idoneus, quoad caliditatem, aër esset pro variorum corporum vsu vario paratus. Namque varia hypocausta, siue cameræ varium, quoad caliditatem, aërem habent, vt variis corporum temperamẽtis auxilio sint. Nam factæ sunt pauimentis marmoreis, emblemate constructis; duoq; labra marmorea, quilibet illorum locorum obtinet, in quæ aqua ex alto decidit. Tectum siue culmen illa habent orbiculari forma, ex vitreis laminibus perbelle laboratum, vndique conclusum, ne aër aliquis ingrediatur. Hypocausta illa calfaciunt calentis aquæ vapore in singularum labra elabentis. Non enim, vt nostri, igne illorum balneorum aërem calfaciunt, sed humidis calidisque aquæ calidæ vaporibus loca illa complentibus. GVILAND. Cum varia corpora variis indigeant balneis, quippè ipsorum alia multum calidis, & alia moderatè, aliaque tepidis, atque demum alia etiam frigidis, qualia hecticorum esse Gal. in lib. 7. meth. med. scriptum reliquit, quæso an non illa omnes has partes obtinent, quippe vt corpora variis illis modis alterare queant? ALPIN. Balnea illa calida, tepida, frigidaque quolibet tempore, quando quis velit ibi reperiet. Sed plerumque ea balnea sunt temperatè calida, quandoquidem præcipuus vsus sit, apud plerosque ad refrigeranda, humectanda, euacuanda atque mundanda corpora. GVILAND. Recta sanè ratione calidarum regionum incolas tepida balnea ex dulci aqua parata cupere dicendum est, quando ob aëris ambientis insignem caliditatem corpora inflammentur, arescantque, quæ vtique dulci aqua irrigata, ac humectata refrigerantur, & humectantur, cutisque eorundem corporum meatus relaxantur, densatique aperiuntur, exindéque naturalis calor per eos difflatur, refrigeriumque capit. Sed his obiter dictis, cupio ex te audire omnes illorum balneorum vsus apud eos populos frequentatos. ALPIN. Balneis illis ea gens vtitur ad corporis ornatum, atque ad multos morbos ex plenitudine humorum prohibendos, demumq; ad multos variosque obortos etiam morbos abigendos. Hos vero omnes vsus tibi ordine libenter narrabo, ab eorundem vsu ornatus gratiâ comparato, exordiens. GVILAND. Atque ego libentissimè hac de re te dicentem audiam.

De vsu balneorum dulcium pro ornatu corporum, atque quid mulieres, ad pinguefacienda corpora in ipsis moliantur. Cap. XV.

ALPINVS.

A PVLVERIBVS, qui Ægyptiis ferè toto anno, ventorum, terræque siccitatis occasione perpetuo familiares existunt, atque ab assiduis sudoribus, quibus cœli calore omnia corpora continuè abundant, illuuiéque quadam immunda redduntur, atque fœtentia, ex quo pleraque ipsorum, & fœtere & pediculis abundare solent, Balneis omnes hi populi vtuntur familiarissime, pro corporum absterfione, maximéque mulieres, quibus curæ magis est corpora ipsarum, pulchriora facere ipsorum illuuiem, & fœtorem corrigentes, vt cariores sint suis viris. Eæ etenim sæpissimè corpora in iis lauant, & mundant ab illuuie, perlotáque variis ornant odoribus, vt rectè vnguentis oleant. Ac veluti Italæ mulieres, atque aliarum multarum etiam nationum ad capillorum, facieique cultum omne adhibent studium; ita Ægyptiæ capillorum cultum negligunt, ex consuetudine omnes capillos in bursam serico panno paratam concludentes, ac ad pudendorum, abditarumque corporis partium ornatum omnem diligentiam adhibent. Pudendis igitur tota cura in balneis ab iis adhibetur. Ea siquidem in primis lauant, pilisque nudant, locáque pudendorum perpetuo glabra gestant, turpéque ibi est mulierem pilis obsitam vuluam habere. Demum lotas eas partes, glabrasque effectas variis vnguentis etiam exornant, Musco, scilicet, Ambra, Aloë, Zebet, sumptum ferre potentes; aliæq; aliis vnguentis rectè olentibus, quæ ibi viliori pretio vbique venduntur. Copia vnguentorum ferè incredibilis in vuluæ ornatu, eiusque corrigendo fœtore, ac ad coëuntibus voluptatem conciliandam, ibi continuè dissipatur. GVILAND. Quæque regio suos mores habet, ibique omnes nimis libere Venere vtuntur. Sed quid? nonne aliud in balneis iis præter ornatum moliuntur? ALPIN. Multæ etiam

pinguedinem in iis procurant: graciléſque præſertim, ita ibi carnis vitium hominum medullas inuaſit, quando mulieres, quò carnoſiores, & pinguiores ſint, eò libentius à viris expeti putent. Ex quo ibi plurimas pinguiſſimas reperies: quid turpius corporum obeſitate ob ſceleſtiſſimum carnis vitium, effrenémque libidinem deſiderari poteſt? Quod vitium ita ibi frequentatur, vt illarum pluri-mæ perinde ac ſues cernantur pinguiſſimæ humi recumbẽtes, maximéque Hebreæ, quibus iſtud vitij aliis familiarius obſeruatur. Quod vt obtineant, multis diebus, dulcibus, tepidis balneis indulgent, in iiſque diu morãtes, comedunt, potant, clyſteribúſq; ibi ex variis pinguedinibus ac adipibus paratis vtũtur, multaque etiam medicamenta per os aſſumunt. GVILAND. Rectè ſanè videntur pro pinguefaciendis corporibus, vſum illorum balneorum, à cibo,

Cap. 14. aſſeruare. Quod Gal. in lib. 14. meth. med, his verbis docuit. Cæ-
" terum quibus totum corpus extenuatum, iis lauari quoque poſt
" cibum eſt idoneum. Quod ſanè etiam nobis ratio perſuadet, quando dulci illo balneo à cibo adhibito, ad cutim plurimum alimenti

Text. com. 14. trahatur, atque deducatur, vt Hippoc. & Gal. in lib. de Salub. dięta prodidere. ALPIN. Verum iſtud eſſe ſæpe experientiâ didici: plures etenim mulieres illorum balneorum multis diebus à cibo vſu frequentato, pingues euaſiſſe vidi. Atque in hæc balnea præcipuam ego cauſam confero, qua illiuſce calidioris cœli corpora pleraque habitum pinguem obtineant. Cum tamen cœli ratione gracilia potius, quàm pinguia eſſe debuiſſent. Hincque Galen. in libro 7. de Compend. med. ſecundum loc. dixiſſe, dulcium balneorum vſu corpora reddi effœminata. At dubium eſt, quomodo gracilia corpora eorum vſu balneorum poſſint pinguefieri, cum potius contrarium arbitrari quiſpiam meritò poſſet, quippe ab illis balneis plurimis largioribuſque vacuatis ſudoribus potius corpora vacuata gracileſcere, quàm craſſeſcere deberent. Pinguia enim à plurima aliqua vacuatione contabeſcere, certum eſt. GVILAND. Balnea, quibus mulieres eæ pro impinguefaciendis corporibus, vtuntur, tepida exiſtunt: quando calida in triplici ſint caloris differentia, etenim illorum quædam multum, & quædam parum calida ſunt, hæc tepida, atque illa calida medici appellant: Tertiò ſunt alia medio modo ſe habentia, quæ ſcilicet temperate

Cap 4. calida exiſtunt. Quorum omnium balneorum Galen. in libro 3. de ſanitate tuend. facultates ac vires his profectò verbis prodidit:

Dulcium calfactarum aquarum si media temperie sint, vis calida, « & humida est: Sin tepidiores sint, humida & frigida; quòd si iusto « calidiores fiant, calida quidem, sed non perinde humida. Ex qui- « bus dixerim, eos, qui pinguefieri volunt, balneo dulci tepido vti oportere, quali ex te audio mulieres illas vti. Cætera enim sua caliditate vim habente resolutoriam, vel vacuatoriam, potius ad gracilitatem, quàm crassitiem comparandam corporibus conducunt. ALPIN. An non præcipua causa est, quam naturales proximam appellant, & materialem, ex qua corpora crassefiunt ac pinguefiunt, copia multa humiditatis? GVILAND. Facilè cognoscitur, cum mulieres viris sine dubio humidiores, etiam ipsis corpora pinguiora obtineant, & crapulis, ocióque indulgentes aliis sint pinguiores. Qui enim multum comedunt, atque potant, quòd multum pinguedinis alimentum assidue suppetat, cæteris pinguiores meritò fiunt. Sed qualis sit hæc humiditas, ex qua corpora pinguescunt, atque quomodo ipsa in corpore concrescat, Gal. in 2. lib. de temp. hisce verbis prodidit, dicens: Quicquid in sangui- « ne pingue, leue & tenue est, id in calidioribus corporibus alimen- « tum quodam calido fit, in frigidioribus seruatur, cumque id venæ « extra se transmiserint, vbi in frigidas particulas incidit, quod ge- « nus membranæ sunt, circum eas concrescit; in partibus vero natu- « ra calidioribus, cuiusmodi carnosæ sunt, à calore ipso absumitur, « ac digeritur, nisi sicubi frigiditati temperamenti etiam vita indul- « gentior accedens ipsis carnosis particulis aliquid adipis allinat. « Causas, quibus corpora pinguia fiunt, probè Gal. attulisse, censeo: etenim ad gignendam pinguedinem, ac adipem, concurrere debent alimentum pingue, leue, & tenue, atque calor remissus, vel frigiditas partium, in quibus adeps ac pinguedo concrescunt. Hęc, inquam, duo, alimentum, atque partium frigiditas, ad impinguescenda corpora sunt necessaria. Citra pingue alimentum nulla pinguedo fieri potest; ideo ipsum ad id efficiendum necessario, vt materia concurrit. A diminuto vero calore, quod frigus vocare possumus, id alimentum in adipem ac pinguedinem concrescere docent corpora frigidiora, quæ facilius calidis impinguescere solent. Ex quo Gal. dixit, corpora latioribus maioribúsque venis prædita difficilius pinguefieri; quòd ea valde calida sint, frigida siquidem paruis venis gaudent, atque ab eo calore, pinguedinis, adipisque alimentum absumitur. Et paruarum, angustarumque venarum cor-

pora ob oppositum temperamentum, quippè frigidum, impinguescere quàm facillime, quoniam in his multum eiusce adest alimenti (quando parum ex eo consumatur) quod ob frigus non dissoluitur, faciliusque conscrescit. ALPIN. Cui mirum, mulierum Ægyptiarum corpora alimento crasso ac pingui referta, balneorum tepidorum vsu refrigerata, in balneis ad cutim deducto, & coagulato alimento, carnem ac adipem acquirere? GVILAND. Quæso, omnia, quæ illæ in balneis, vt pinguefiant, moliuntur, mihi nunc paucis narrare non te pigeat. Ea siquidem etiam audiuisse summè iucundum erit.

Quæ Ægyptiæ mulieres in balneis factitent, vt ipsarum corpora pinguescant. Cap. XVI.

ALPINVS.

MVLIERES Ægyptiæ multa factitant in balneis, vt pingues euadant, quæ omnia vtramque nuper dictam pinguedinis causam respiciunt, eamque præsertim, quæ pinguedinis alimentum suppetit: Multa siquidem agunt, è quibus multum humorem pinguem generent, ex quo multa fiat pinguedo, balneique calida vi ad cutim deducere ipsum student, in qua tepido balneo refrigerata concrescat. Potant itaque ob eam causam iura multa variis ex adipibus, & pinguedinibus parata. Bammia melochia, & Culcassia alterata; nam his viscosiora redduntur, ex quo facilè partibus adhærent. In vsu familiarissimo apud multas est ius gallinarum pinguium, Maluph ab iis appellatarum, vel nigrarum arte pinguefactarum. Ipsum etenim totum ex vnica gallina confectum vnaquæque mulier potat, totamque gallinam in balneo comedit. Multæ ex pauperculis fæcem olei sesamini, quam thaine vocant, vel oleum ex Indicis nucibus expressum, vel chinæ radicis decoctum, carne nuper dictarum gallinarum simul cum Indica nuce percoctam epotant, vel oleum sesaminum, in quo fit dissoluta nux Indica, vel expressum ex pisis, fructibusque terebinthi, & amygdalis dulcibus, nucibus auellanis, & pistachiis. Comedunt etiam adhuc multa, gallinas quippè arte pingues factas: nucemque Indicam in iure dissolutam, ac in massam redactam.

Sed ex omnibus pro secreto habent singulo die, dum eunt dormitum, ad decem vulgares bulbos, pro hermodactilis à nostris pharmacopæis receptos, quos aliqui potius Colchicum esse autumant, contostos mandere, eosque pluribus diebus, quindecim scilicet & viginti ad vsque, frequentant. Ex quorum vsu, quod nostris mirum videbitur, nihil vel per aluum, vel vomitum euacuantem, minúsque aliqua molestia mulieres vexantur. GVILAND. Hinc nostros falsis vti hermodactilis cognoscitur, dubiúmque etiam fit, eos esse Dioscoridis Colchicum, cum per os sumpti nullam noxiam inferant, miniméque strangulent. Nisi loci diuersitate illi collecti aliam à nostris facultatem obtineant, miniméque venenosam. Sed hæc omittamus, atque tu reliqua dicito. ALPIN. Nulla alia sunt à te hac de re audienda, quàm quæ à doctissima medica Ægyptia, publice per vrbem Cayri mulieres olim artem pinguefaciendi profitente, audiui. Ex quibus omnibus aliqua fortasse ex artis medicæ principiis ad hoc negotium desumpta cognosces. GVILAND. Gratum erit hæc ex te etiam audire. ALPIN. Aliquæ in balneo hoc oleum epotant. Accipiunt sarcocollæ, olei sesamini an. libram mediam, Mirabolanorum chebul. xiij. Citrinorum xij. omniaque probè contusa cum oleo miscent, sinuntque sic permanere, quousque in ea massa niger color cernitur; moxque colant, & reliquari siccari sinunt, oleum hoc totum in balneo vnica vice calidum bibunt, reliquaque in puluerem tenuissimum redacta cum vino dum eunt dormitum, assumenda pluribus diebus exhibent. Aliud, quod eodem modo factitant. Accipiunt pisa, amygdalarum dulcium, pulpæ nucum auellanarum, pistachiorum an. dra. 6. fructuum terebinthi, pulpæ nucis Indicæ an. dra. 3. omnia simul contundunt, ab ipsisque oleum exprimunt. Quod quatuor vicibus in balneo bibunt, & quæ remanent ab expressione, quatuor iisdem diebus euntes dormitum deuorant. Aliud. Accipiunt gallinam nigram probè pinguem ac carnosam, in cuius ventrem injiciunt auellanarum contusarum, amygdal. dulc. pistachiorum pineollorum, pisorum an. dra. 3. quam hoc pacto paratam in aqua concoquunt, ipsamque percoctam vnica die in balneo mulier vna totam comedit, eiusque ius, in quo etiam sarcocolla ebulliuit, absorbet, pluribúsque diebus hoc mulier pinguefienda factitat. Eodem ferè modo aliam concoctam gallinam eandem comedunt, & eius ius bibunt. Sed prius tritici mundi in aqua cum driasmagarb

vncia vna decocti libram vnam comedendam, exhibet. Quod cum ipsa comederit, ab ipsis decapitatur, & coquitur, totáque in balneo comeditur, & ius totum bibitur. Idem factitant aliæ, sed alio modo gallinam coquendam præparant, nam pisa, & triticum ad libram semis in aqua decoctum gallinæ comedendum exhibent, quod vbi totum comederit, decapitatam decoquunt, solamque comedunt, eiusq; ius bibunt in illa die, quinquiesque; hoc illæ factitare solent. Aliæ iis non contentæ, addunt vsum variorum clysteriorum, quibus in balneo non bis vnica die, sed ter quatérque vtuntur: quos aliæ sola pinguetudine vrsi præparant, aliæ hoc clystere vti solent. Accipientes pinguedinis vrsi dra. 3. olei siris. id est, sesamini dra. 3. furfurum triticearum man. ij. quas furfures in aqua calida per aliquod tempus infundunt, à quibus mucilago exprimitur, qua adipi oleóque permista clysterem faciunt. Ex his, quibus extra balneum vtuntur, hæc à multis factitari solent. Siquidem ante prandium exhibent quasdam pilullas ita paratas. Accipe mirabol. Indorum puluerizatorum dra. 1. iuiubarum ab ossibus mundatarum, dra. 3. ex quibus vna commistis fiunt pilullæ. Aliæ consuescunt singulis diebus per plures dies, vbi eunt dormitum, deuorare quinque mirabolanos Indos, ad vsque etiam septem. Vel aliæ eorundem prius intra pulpam vnius batech, per noctem vnciam singulis diebus ante prandium deuorant. Aliæ etiam dum eunt dormitum singula die sumunt mirabol. citrinorum puluerizatorum vnciam, mistam cum fæce olei sesamini atque saccharo candido. Aliæ sumunt gummi draganthi vnciam semis, quod infundunt in modico aquæ per horas duodecim, cui admiscent sacch. candidi tantundem, atque vbi dormitum eunt, deuorant, pluribusque diebus factitant. Aliquæ armonicaco vtuntur pluribus diebus, eius drag. semis assumentes. Demum aliquæ in balneo nouem diebus sumunt fellis vaccini chirat in aqua calaf dissoluti. Nonnullæ ex nobilibus vtuntur in balneo, decocto radicis chinæ, nucæ Indicæ, atq; colocassiæ radice alterato, viginti diebus, & plus; ex quo auxilij genere plures vidi emaciatas mulieres pingues euasisse, præsertimque parato in pingui gallinarum iure. Pauperculæ multis diebus simplicem aquam, in qua per noctem infusa fuerit seminum fœnu Græci, atque zizib Cretici semuncia, cum eunt dormitum potant, prius fœnu Græcum, & zizib comedentes. Hæc ex Ægypria medica illa muliere, quæ pinguefaciendi artem publicè per

vrbem profitebatur olim audieram.

De dulcium balneorum pro sanitate corporum apud Ægyptios vsu. Cap. XVII.

GVILANDINVS.

HABEO tibi gratiam, qui ad pinguefacienda mulierum corpora secreta mihi etiam communicare volueris, quæ neque prorsus nobis fore inutilia spero; nam multa materiam ex qua pinguedo fit, respiciunt, & dulcium balneorum tepidorum vsus adiuuat attractionem illiusce alimenti pinguis ad cutim, in qua refrigerata facilè toto illo pingui alimento concrescente, pinguedo fit. At tempus est, vt tu eorundem balneorum vsum non ad corporum ornatum, sed magis ad sanitatem apud eas gentes vtilem etiam narres. Scio etenim illos populos plurimum illorum balneorum habere vsum, tum ad ipsorum tuendam, tum ad vitiatam corrigendam, atque denuo restituendam sanitatem: proinde de vsu illo te in primis loqui, quo se à morbis præseruant, desidero. ALPIN. Vsus illorum balneorum maximus ibi seruatur ad eos, qui ex itinere inflammantur, ipsorumque cutis arescit, ac constipantur meatus: his siquidem vtentes, refrigerantur, atque humectantur. Quando talis sit illorum temperies, Galeno in tertio, de sanit. tuend. docente, vt refrigerent ac humectent, corporáque illorum difflantur; iis etenim ita affectis mirum in modum ea balnea conducunt. Quod in multis sæpissimè cernitur, qui ab itineribus calidorum locorum, arenosorumque, in quibus nihil est, quo ab vrente Sole illi deffendantur, inflammati atque exusti illis tepidis balneis vtuntur. At non solum ab externa causa inflammatis exustisque corporibus vsus illorum balneorum magnopere conducit, sed omnibus quoque ex iecore immodicè calido ita affectis. Qua de causa sæpissimè corpora immodicè calida, ac exusta ea ingrediuntur, atque ipsis lauantur. Omnes etiam, qui ex quacumque causa in meatuum cutis obstructionem inciderunt, libere iis vtuntur, calidis; qui ex frigiditate; tepidis, qui ex vstione, & siccitate id passi sunt. Multi vero iis balneis vtuntur vacuationis gratiâ, quando ipsorum corpora plurimo sanguine redundant, ita vt ab ea

plenitudine morbus aliquis oriri poſſit. Trifariam itaque illi plenitudini ipſorum corporum prouidere balneorum vſu aſſolent, ſiquidem alij in iis ſudando, alij vomendo, alijque perfrictionibus ad vniuerſas corporis partes adhibitis plenitudinem tollere conantur, & alij etiam omnibus iis tribus modis vacuantur. Horum plerique ſemel in menſe iis vacuationibus vtuntur, alijque non paucibis ſaltem. Sunt qui ſingula hebdomada id facere ſtudeant. GVILAND. Quam tutò illi has omnes vacuationes in balneo exercere queant, non intelligo: quamquam rectè nouerim, quàm vtilis ſit vomitio multis facilè vomentibus, maximéque bilioſis atque per æſtatem, quando hac vacuatione ſtomachus ab excrementis multis mundetur. Multos etenim noui à podagra, renumque calculis vexatos, vomituum crebro vſu magnopere iuuatos, eodemque modo, & exudatione atque frictione vario tempore vſitatis idem multis contigiſſe. Sed quàm, inquam, tutò eodem tempore ſimul halitus reſolutionem, exudationemque, atque vomitum quiſpiam poſſit perferre, non rectè intelligo. Etenim naturam à multiplici illa vacuatione haud leuem iacturam ſubire, ſtomachíque præſertim calorem natiuum, eiuſque omnes functiones in deterius abire poſſe dubitarim. Stomachi naturalis calor in ambiente calidiore multum exolui ex Hipp. colligitur, qui dixit in Aphoriſmis: Hyeme ventres eſſe calidiſſimos, & æſtate frigidiſſimos. Neque immeritò, cum multus ambientis calor naturalem calorem diſſipet ac reſoluat. Corporáque in ſummè calido cœlo degentia continuis vacuationibus ſubjiciuntur, ex quo mirum haud eſt, ſi multis, atque magnis non egeant vacuationibus, vel potius eas non rectè perferant. Hincque doctiſſimus ſenex Hippocrat. ſub canem, & ante canem fugiendas à medicis vacuationes inſignes prodidit, hac eademque ratione, quòd puerorum corpora præ multo calore habeant vnde vacuentur; magnis vacuationibus inepta eſſe Gal. pluribus in locis ſtatuit. Cui igitur dubium erit, ſtomachum in balneo ab illis multis vacuationibus lædi oportere, atque exinde admodum imbecillum ad concoquendum euadere, eiuſque calorem tum à calore balnei ipſum foras euocante, tum ab halitus reſolutione, exudatione, vomitione, admodum pati? ex qua illiuſce membri labefactatione quamplurimos Ægyptiorum iis vacuationibus ſæpe indulgentibus, ad concoquendum ventriculum ineptum habuiſſe, atque crebrius, familiariuſque eiuſce membri cruditatibus

acidis vexari minimè miror, etsi non hanc solam causam illiusce membri susceptæ imbecillitatis esse certo sciam, siquidem à venere immoderata, ciborumque refrigerantium atque aquæ crudæ in potu vsu, etiam stomachū multis lædi ex te ipso audierim. ALPIN. Vomere nihilominus in balneo humido homines facilius posse, cum id stomachum relaxet, ad motumque accommodatiorem reddat, nemo sanè contendet. Hacque vomitione homines à multis morbis defendi, vel præcaueri posse itidem sæpius à multis comprobatum est. Illo vero crebrius frequentato homines ventriculo imbecillitatem aliquam comparare verissimum est, quando huiuscemodi membrum ex validioribus crebrioribusque his motionibus, fieri non potest, ne modo aliquo laxetur debiliteturque. Posse vero aliquando eodem tempore simul hominem in balneo multiplices illas innoxie ferre vacuationes, experientiæ repugnare non videtur. Quando, & naturam id sæpe in multis ægrotis fecisse obseruatum sit, ex quo non videtur omnino à ratione alienum, medicum, qui omnimode naturam semper imitari debet, quique hinc eius imitator à Galeno in Aphorismorum Hippoc. Comm. vocatus est, itidem in homine aliquando multiplici simul eodem tempore vti posse vacuatione. GVILAND. Verum dicis, nam & Hipp. in multis ægrotis id planè se obseruasse in libris epidemicis memoriæ prodidit. Etenim in primo lib. de Metone, scripsit, ipsum com. 3. quarta die sanguine è naribus atque sudore decretorie vacuatum fuisse. Et mulierem trimestri fœtu ægrotam decumbentem & qui in Deulcis horto, exudatione, aluique pituisa excretione. Virginesque Abderæ, & Larissæ sanguinis sudorisque eruptione. Si itaque com. 3. text. 3. ægroti possunt innoxie multas aliquando ferre eodem tempore vacuationes, cur non multo tutius rectè valentes, præcauendi à morbis causa? Quinimo hoc necessarium videtur pro molienda alicuius corporis vniuersali vacuatione, medicis esse, quando varij purgandi humores varios vacuationis modos exposcāt, tenues etenim ichorosi humores per vrinam, insensibilem transpirationem, exudationemque facilius, præsertimque in vniuerso venarum ambitu contenti, vacuabuntur, quemadmodum pituitosi ac melancholici per aluum, & per vomitum biliosi. ALPIN. Dico itaque non ita malè Æpyptios aliquos aliquando pro tollenda vniuersali plethora simul vti vomitione, sudatione, atque frictione. Non omnes vero iis omnibus simul vtuntur, ali( )ibus sola vomitione ac exuda-

tione contentis, & aliquibus sola exudatione, & frictione totius corporis. Plerique vero, quibus non est difficilè vomere priusquàm sudent, & fricentur, copiosa excitata vomitione, in primis stomachum à cruditatibus multis, atque etiam aliis humoribus vexatum exonerant. Vt vero quisque vomat, ad decem vsque libras aquæ, in qua glycirizæ radix, seminaque fœniculi sint percocta, epotat, cum qua euomit multa, & quam facilè. Sed illi tamen ea multum iuuantur, quique, & facilè vomunt, atque stomachum multis excrementis repletum habent. Difficulter vero vomentibus, quibusque stomachus minimè copia excrementorum redundat, neque tutus est, neque vtilis, siquidem qui difficulter vomunt, non mediocre periculum subeunt, ne vena aliqua pectoris rumpatur, & visus oblædatur, non minusque fauces, columella, & gula inflammentur. Qui etiam duro stomacho constant, miniméque excrementis multis redundante, vomitus ipsum laxiorē facit, labefactat, aptumque facit ad recipiendam excrementorum quancumque redundantiam. Neminem siquidem latet, partes imbecilliores factas facilius sibiipsis mandata excrementa à robustioribus partibus suscipere, neque fluxionibus obsistere possunt. Quamobrem iis neque tutum, neque vtilem esse vomitum puto. GVILAND. Omnia veris medicinæ principiis planè respondere videntur, at de exudatione, & frictione, qua ipsi ita familiariter in balneis iis vacuationis, atque partium roborationis causâ vtuntur, velim aliquantulum agas. ALPIN. De exudatione haud multa sunt dicenda, cum nullis ij medicamentis sudores prouocare soleant, sed solo calido balnei aëre. Quo quisque vtens, large, & facilè sudat. De frictionum autem vsu prolixior sermo futurus est, tum quoniam illi in iis peragendis magno studio vtuntur, tum quòd sunt omnibus admodum familiares; proinde de iis nunc prolixius loquar, quando de exudatione apud eos frequentata illud tantum dixisse sat erit; quod illi postquam vomuerint, exudant: tempus autem exudationis, apud varios varie obseruatur, etenim aliqui horæ spatio, & alij binis atque ternis etiam horis sudare solent; nunc vero de frictionibus sermonem facere incipio. GVILAND. Rectè facies.

De frictionibus, quibus Ægyptij in balneis vtuntur. Cap. XVIII.

ALPINVS.

VSVS frictionum in balneis apud Ægyptios ita est familiaris, vt nemo ex balneo non fricatus abeat. Eas vero exercentes, hominem in primis per horam ferè in calido balneo commoratum, qui vomuerit, vel saltem exudauerit, in solio sedere iubent, ac sedentis omnes partes corporis manibus variis modis pertractant, atque exercent. In primisque à pedibus incipientes, eos antrorsum, retrorsum, sinistrorsumque mouent, & mox crura, & coxendices vndequaque ter quaterque: postea ad manus exercendas pertranseunt, quas itidem eodem modo mouentes, ac manibus flectentes exercent, sigillatim vero singulos manuum digitos, & mox cubitos, atque ab his humeros, & scapulas, ab hisque collum primo, caput secundo, tertióq; pectus atque dorsum, vt vndequaque flectatur student. Qua singularum partium motione finita, quam singulis ter, & quater fieri contendunt, hominem supinum humi decumbere, atq; hîc distendi supra pauimẽtum (quod omnes cameræ habent ex lapillis marmoreis perbelle paratum) iubent, corpúsq; vniuersum molliter fricare deorsum versus à pedibus incipiunt, in primis anteriorem vniuersi corporis faciem, molliter per singulas partes perfricantes. In hac vero vniuersali frictione tribus frictionum generib. vtuntur. Prima etenim, quam moliuntur est mollis, & mediocris. Secunda mediocris ac multa. Tertia est dura, & mediocris. In perfricanda vero tota anteriori corporis facie, à pedibus, vt dictum est, exordiuntur, ipsorumque omnes musculos per rectum, siue per ipsorum longitudinem, manibus superne deorsum dimotis, ab articulo ad articulum pertractant, quod illi tanta concinnitate, & peritia perficiunt, vt non fricatum nullum articulum relinquant. In primis itaque anterioris faciei pedum omnes musculos mediocriter, ac molliter volis manuum fricant, simúlq; etiam omnes articulos, & postea musculos, malleolorum, tibiarum, poplitum, ac coxendicum, molliter, ac mediocriter fricant, & mox manuum, cubitorum, humerorum, & scapularum, & post hos vultus, colli, pectoris, ventrisque interioris

iidem per omnes musculos præstant. Finita hac in postica corporis parte frictione, corpus in oppositum, vel contrarium mutant, vt posterior pars rectè fricetur, quam non secus, quàm anteriorem perfricant. Atque hæc prima est frictionum differentia, quam primo in toto corpore exercent, quæ vt dictum est, est mollis, & mediocris, quam volis manuum plerique operantur, & nonnullis inunctis oleo sesamino. Post hanc, paulò pòst secundam factitant, quæ inter mollem, & duram media, atque multa existit, nam fit in nuper dictis omnibus corporis partibus prolixius, & durius, quam panno lineo crudo omnes exercere solent. Tertia, quæ postremo fit, aspera, præduraque est, atque mediocris, hánc; panno aspero ex caprina lana parato præstant. His tribus frictionum differentiis absolutis, corpus vniuersum à planta pedis vsque ad verticem capitis communi sapone illi emplastrant, & deinde calido dulci balneo cutim lauant, atque ab ea immunditias abstergunt. A lotioneque pudenda pilis nudant, emplastro casum illorum subitaneum præstante. Demum pedes per horam emplastrant massa quadam ex puluere archenda, & aqua communi parata. Puluis hic fit ex foliis ligustri Ægyptij, Alcanna, & elhanne ab iis vocati. Hæc pasta miræ humidis, & fœtentibus pedibus iuuat, nam valenter siccat, adstringit, ac roborat, ita vt multò adiumento sit iis, qui pedes imbecillos habent. Colore etiam aureo eos exornat. Populares etenim mulieres consuetudine sibi manuum, pedúmq; vngues eo colore tingunt. GVILAND. Vsus harum frictionum in illis balneis optimis medicinæ conseruatricis principiis rectè respondere cognoscitur, quando & Gal. in 2. lib. de sanitate tuenda dixerit: Frictio vim habet soluendi, ligandi, carnem augendi, minuendi. Nempe dura ligandi, mollis soluendi, multa minuendi, mediocris carnem augendi. Atque vt audio pleràq; Ægyptiorum corpora, multo sanguine exuperant, quibus tum balnea, tum frictiones illas posse conducere arbitror, quòd iis ipsorum plenitudo tollatur, exindéque corporis oborta grauitas, lassitudinésque non minus, ipsisque interim deperdita appetẽtia, robúrq; quàm facilè comparetur. Etenim in balneo primo calido, & humido corpora per insensibilem transpirationem, atq; sudorem tenuioribus succis vacuantur, moxque contentos in musculis, articulisque motione, & frictionibus mollibus humores resoluunt. Prima vero, quam in balneo tentant, frictio, quæ mollis est, cutem aperit, atque laxat,

in qua multus ſanguis ex vniuerſo corpore trahitur, ex qua frictione mediocriter vſa is parum reſoluitur, caróque ab eo gignitur. Vſuſque ob id huius frictionis apud mulieres, vt impingueſcāt, ibi eſt affectatiſſimus, ea ſiquidem de cauſa molli à cibo frictione hæ vtuntur; vt ex ea attractum alimentum non diſſoluatur, ſed in carnem, vel adipem vertatur. Secunda frictio, quæ mollis eſt mediocriter, atque multa, multum attracti ſanguinis reſoluit, & euacuat, cutaneóſq; multo plus meatus aperit, & laxat, ex qua corpore multum tum vacuato, tum laxato, tertiam frictionem, duram, mediocriter moliuntur, ad ſiſtendam reſolutionem ac vacuationem, atq; ad cutim denſandam atque firmandam. Duro etenim aſperóque panno ex caprina lana contexto, cutem parum vel mediocriter omnium corporis partium fricant. Apparet itaque illarum frictionum vſum non eſſe pro vacuandis corporibus omnino ſpernendum. Cæterum hinc non leuis oriri difficultas videbitur, quando non æquè illas frictiones omnib. corporibus, pro qualibet tollenda humorum plenitudine, conducere poſſe nō immeritò ſit ſuſpicandum: Siquidem humores calidi atque tenues, ſuaptè natura, & quàm facilè per cutim vacuari queunt, frigidi verò ac craſſi nequaquam: quod Gal. in lib. 3. epid. his verbis docuit, dicens: Sæpe enim dictum iam eſt, vt humores corporis calidiores tenuioréſq; paratiſſimi ſint ad excretionem: Crudis vero & craſſis, aut per abſceſſum aut per ſympepſim, id eſt, cōcoctionem natura medeatur. Ex quibus frigidis humoribus atque craſſis corporibus exuperantibus peſſimè has frictiones poſſe conducere arbitror, quando ob craſſitiem per tenues corporis meatus illis permeatio non fit commoda, veluti iis quæ tenuioribus calidioribúſque abundant multi fore adiumenti has affirmare poſſumus. Alpin. Quanquam eam ob cauſam multi craſſis, frigidiſque humorib. exuperantes mirum in modum ab iis frictionibus lædantur, multóſq; ego hac cauſa in difficiles viſcerum obſtructiones incidiſſe obſeruauerim, & alios in putridas febres, nihilominus vomitibus copioſioribus, vt Ægyptij priuſquam fricentur, facere conſueſcunt, ſtomacho à cruditatibus probè purgato, illos innoxie ac tuto fricari eo modo poſſe dicerem. Gviland. Cum, te affirmante, pleraq; illorum corpora, ſtomachum ex ſuperius à nobis cognitis cauſis imbecillum atque infirmum obtineant, crebrioribuſque, cruditatib. vexentur, non minuſque exinde continuè ea corpora hypochondria habeant ali-

quibus cruditatibus, ac flatibus repleta, non video, eos tutò fricari posse, etiamsi copiosius in balneo prius vomant: vnica etenim die in multis multa redundãtia excrementa, posse vomitu expelli non cogito, quamobrem cogito illas frictiones multis multarum obstructionum occasionem esse posse, vt ex Gal. lib. 4. de sanit. tuend. & 8. meth. med. proditum est. Auerrhoésque acriter Galenum, in lib. de sanit. tuend. docentem febres ex cruditatibus ortas frictionibus curari debere, damnat, quòd corpora illa perfricata, quin in obstructiones incidant, minime effugere possint. Cautè itaque vsus ille vacuandi corpora per frictiones tractandus erit. Sed nunc tempus est, vt ad quos morbos tollendos iis vtantur balneis, narres, quando iam satis supérque de his frictionibus à nobis dictum sit: non desunt rationes multæ vtrique parti fauentes, quibus earum vsus suaderi, & dissuaderi poterit, quod nostrum non est in præsentia contemplari. Sequere itaque reliqua de vsu balneorum in curatione multorum morborum enarrare.

De balneorum apud Ægyptios vsu ad varios morbos persanandos. Cap. XIX.

ALPINVS.

BALNEIS illis ex aqua dulci paratis, non secus quàm antiqui vtebantur, Ægyptij nostri temporis ad varios tollendos morbos vti solent: nam iis interim humorum minuentes eo modo, quo dictum est, plenitudinem, corpora à multis morbis ex plenitudine ortis subleuant: interim, cutis meatus adstrictos, atque ex calore, vel frigore, vel siccitate conniuentes aperientes, multas febres exinde genitas sanant. Multis etiam morbis ex sola sicca & calida temperie, vel ex sanguine, vel bili acutiori, vel ab exusto humore obortis, opem præstant. Multasque tum internas, tum externas inflammationes persoluunt. Etenim balnea illa, vbi volunt, vacuant humorum exuperantiam, cutis meatus laxant, aperiuntque, & inflammatas partes aliquando refrigerant, ac siccatas humectant, carnémq; non minus à cibo vtentes generant, atque ob id gracilioribus vtiles existunt. GVILAND. Pro quibus autem particularibus morbis, iis Ægyptij vti soleant,

ſcire cupio. ALPIN. Vſum illorum exercent ad febres ephimeras omnes ex caliditate, frigoréque, nec minus ex ſiccitate obortas, atque etiam ad putridas, quæ ex copia ſanguinis, bilis amaræ, atque exuſtæ oriuntur, ad hecticas quoque, & ad omnes inflammationes, melancholicas, variáſq; cutis defœdationes, & ad luem veneream, ad ſuppreſſáſq; menſtruas purgationes, atque etiam ad earundem immoderatos fluxus, ad ophtalmias, hemorrhoidũ dolores, & vrinæ ſuppreſſionem. GVILAND. Mirum non eſt, ſi balneorum ille vſus, vel illorum morborum cauſis, vel ipſis morbis, dum rectè omnia comparentur, eos prodere poſſit effectus; in febribus ferè omnibus balnea ex dulci aqua parata vſum vſque in antiquis temporibus apud omnes præcipuos medicos, habuere; neque immeritò, cum ea tali ſint temperie ac facultate prædita, qua calfaciunt, humectant, refrigerant, ſiccant, euacuantes per porros cutis. Gal. enim in 3. lib. de ſanit. tuend. de iis dixit: Dulcium calfactarũ aquarum, ſi media temperie ſint, vis calida, & humida eſt: ſin tepidiores ſint, humida & frigida: quod ſi iuſto calidiores fiãt, calida quidem, ſed non perinde humida. Ex quibus dignoſcitur illorum balneorum vſum febribus, atque inflammationibus etiam eſſe vtiliſſimum. Siquidem omnes febres in hoc conueniunt, quòd in calore & ſiccitate conſiſtũt, ſiue ipſarum eſſentia ignea exiſtit, quam corrigere ac delere poſſunt tepida dulcia balnea, quippe quæ refrigerant atque humectant, ex quo omnibus febribus cauſis coniunctis carentibus ipſa valde conducere videntur, atque etiam aliis ſimul cauſas habentibus quales putridæ exiſtunt, quæ pro cauſis, exuperantiam variorum humorum putridorum, atque vaſorum obſtructiones habent. In iis etenim etſi febrium ratione balnea conueniant, non tamen in principiis ipſarũ, quando prius febrium cauſæ ſint auferendæ, quæ ferè contrariis medicamentis auferuntur. In Ephemeris vero febribus cauſis carentibus ſtatim in principiis homines in balnea tepida ducunt, veluti eos quibus vnà cum febre quæpiam etiam cauſa adeſt, qualis obſtructio cutis meatuum exiſtit, vel meatus iidem ex ſiccitate conſtipati, in eadem balnea moderatè calida in primis ducunt, & mox in tepida, illis etenim conueniunt calida, quia aperiunt obſtructiones, quibus ſublatis, mox tepida conueniunt, & iis quibus cutis ex ſiccitate conſtipata remanſit, tepida maximè conueniunt, quæ refrigerando atque humectando tum cauſam, tum morbũ reſpiciant. Quod Gal, in lib. 8.

meth.cap.3. docuit, iis verbis: Quippe in prima accessione inclinante ducendi in balneo omnes sunt: tum pinguiter simul ac molliter fricandi, ij quidem qui ex aliquo, quod cutim adstrinxit, laborant, sicut dictum est. Qui vero ex siccitate, fricandi quidem & ipsi, sed parcius, lauãdi autem vberius. Qualia verò illa sint, quæ ad hecticas febres atque ad putridas, ex te nunc scire cupio. ALPIN. Vsus eorum balneorum apud eos non vnus obseruatur, sed multiplex, quando alij balneo vtantur tepido, & alij frigido; eo profectò modo, quo Gal. hecticos lauandos docere in lib. 10. meth. med. videtur, attamen illis non valde frigidis vtuntur. Tepidum balneum, quo vtuntur, alterant lactuca, violis loto Ægyptio scilicet nenuphare, endiuia, junco, hordeo, coriãdro, solatro, malua, foliis vitium, papauere, aliisque refrigerandi, & humectandi facultate præditis. Hi vero obseruantes ex his frebrilem calorem hecticorũ nihil diminui, ad frigidum balneum accedunt, sensim ac sensim ad frigiditatem per tepiditatis gradus ascendẽtes; à tepido siquidem ad minus tepidum; & ab eo ad frigidum, & postea ad magis frigidum ascendentes, corporáq; tandem tota subitò in aquam frigidã injiciunt, vt æquè simul omnes partes corporis alterentur. In putridis etiam febribus, apud illos vsus balneorũ est frequentissimus; eo etenim in omnibus tum continuis, exceptis pestilentibus, tum intermittentibus familiarissimè vtuntur, non tamen in principiis, sed quando febres statum adeptæ sunt, vel declinare cœperint. In his etenim calidis balneis singulis diebus ante cibum ægrotos immergunt, eosque ibi per horam morari iubent. GVILAND. Corpora cruditatibus scatentia balneis vti non debere, Gal. plurib. in locis docuit, præsertimq; in lib. 10. meth. med, quando ex balneo cruditates funduntur, ac liquantur, atque facilè in uiscera fluere possunt, præsertimq; si aliqua sint imbecilla. Gal. etenim in balneis tria fore obseruanda præcepit, nempè ne qui balneantur aliquo pacto horreant; secundo, ne vllum viscus imbecillum habeãt; demúmq; ne multitudo crudorum humorum in primis venis adsit: Quæ ab
» ipso in lib. 2. meth. med. hisce verbis docentur: Tribus enim his
» in balneo, quod in quacunque febre adhibebis, intentus sis opor-
» tet: vni quod citra horrorem sit administratum: Secundo, quod
» nullum primæ notæ viscus sit imbecillum: Tertio, quòd multitu-
» do crudorum humorum in primis venis non contineatur. Horror
» namque (vt prius dictum est) non solum intendere eam præsen-

tem febrem poteſt, ſed cum non fuit, eam interim excitare: Partes "
vero imbecillæ, liquatos iam humores magis recipiunt, quàm ante- "
quàm liquarentur: Crudorum vero humorum copia in totum cor- "
pus digeritur. Horum ſi nihil obſtet, ex balneis duo hæc ægro com- "
pendia accedant, & quod redundantiæ humorum aliquid vacua- "
bitur, & quod multum febrilis calor tranſpirabit. Quamobrem ex "
his colligitur, quomodo febricitantes balneis vti debeant, vt ipſis vtilitatem afferant; ex quibus non video, quamobrem Ægyptiis corporibus, tantopere balnea conducere queant, quãdo aliàs ex te audierim illorũ corpora ferè continuò in primis venis multas cruditates habere. ALPIN. Verum eſt, at quis eſt putrida febre correptus, cuius nunquam ad vigorem vel decrementum etiam febris, venæ meſenterij cruditatibus minime repletæ ſint? idcirco illo tempore balnea neutiquam tuta eſſe, aſſero: ſed vbi illæ cruditates conſumptæ ſunt; qua ratione neque in principio acceſſionis, neque in incremento, quando neque cutis meatus peruij facti ſunt, neque excrementa digeſta, Gal. ægrotantes balneis vti debere meminit in lib. 2. meth. ita dicens: Quo rationabilius nec in febrilis ſigni- "
cationis principio, nec incremento quiſquam ægrotantem lauit: "
quippe denſata eſt hoc tempore, coarctataque & cutis ipſa, & quæ "
ſub hac habetur, carnea ſubſtantia. At in febris inclinatione inci- "
piente, aut iam progreſſa, & nos ſæpe, & alij medici nonnulli mul- "
tos ſæpenumero ęgrotos lauantes, non parum his cõtulimus. Quare "
cum Ægyptiis quoque ægrotantibus in primis duobus morbi temporibus, quippe in principio, & augmento, primarũ venarum cruditates, quibus & ipſi exuperant, planè digerantur, meatuſque cutis, & carnis ſubſtantiæ aperiantur, balnea importuna, & noxia eſſe videntur, in aliis verò temporibus ipſa vtiliſſima exiſtunt, præſertimque corporibus calidioribus, calidioribúſq; febribus correptis, quibus vſus illorum balneorum familiarior, ac magis peculiaris ibi obſeruatur. Etenim quamquam his balneis omnes indiſcriminatim febricitantes vtantur, tamen corpora biliosa, atque aduſta, quæ acrioribus excrementis abundant, igneis febribus correpta magis in familiari vſu illa habent. Neque id iniuriâ, cùm ſi ea temperata adhibeantur, non modo fuliginoſorum excrementorum acrimoniam, verũ etiam totius maſſæ ſanguinis, hepatiſque præſertim feruorem ac acutiem compeſcant, euacuent, & humectent, cutímque laxent. Quare in bilioſis febribus, atque aduſtis illorum balneo-

rum ibi iure meritò est frequentissimus vsus. Corporáq; illa in primis in aërem temperate calidum paululum versari sinunt, in quo exudant, atque cutanei meatus laxantur, mox oleo violaceo vel nenupharino ab eis inunguntur: & tertio in aquam tepefactam merguntur sinuntque ibi tantisper morari, quousque aqua balnei omnem calorem amiserit, frigidamque redditam ægri amplius innoxie ferre non possunt: qui è balneo educti linteis absterguntur, atque exsiccantur, in lectulóque positi aliquantisper dormiunt, mox cibo reficiuntur: in intermittentibus febribus, diebus tantum, quibus ægri febre non tentantur, in balneum ducuntur, speciatimque in febribus amphimerinis, duplicibusque spuriis tertianis, quartanis; in iis etenim tempore accessionum à balneis abstinent, in tertianis vero exquisitis, vel multum ad ipsarum naturam accedentibus, quotidie balneo vtuntur, atque aliquando bis & ter, in corporibus graciliori ac squalidiori habitu, temperamentóque exusto præditis, quotidie frequentant: neque mirum, cum Gal. de his in primo libro ad Glauc. tertianarum febrium curationem docens, dixerit: Balnea vero calida ex aqua potabili prosunt, tum quia aliquid bilis educunt, tum etiam, quia sua qualitate plurimum iuuant: nam huiusmodi omnia balnea humectant, ac potentia refrigerant: atque hæc obiter de vsu balneorum in putridis febribus diximus, quibus illi nil minus familiariter vtuntur ad plures alios morbos, nempe ad oculorum inflammationes: nec ad oculos modo ipsos, sed ad vniuersum corpus, vt corpora exsiccent, atque contemperent. Sunt aliqui, qui pluribus diebus in baneis illis exudantes, atque hepatis flammeam qualitatem iis contemperantes, à Gallica lue sanari arbitrantur, qui quanto in errore sint, postea cognoscunt, qui intermissa victus sobrietate, & vsu balneorum, quibus ipsorum corpora inaniebantur, ac siccabantur, rursum eodem morbo ægrotant, iisdemq; symptomatis Gallicis conflictantur. Sed quid dicemus de melancholicis, qui his tepidis balneis tum in vniuersum corpus, tum præcipuè supra capitis suturam coronalem stillantibus perfectè sanantur? de his satis. Ac si placet hoc tandem sermone diem claudamus. Crastina die polliceor me tibi viro doctissimo omnia tum simplicia, tum composita medicamenta, quæ apud eos in frequenti vsu existunt, narraturum. Quorum historiam non minus, quàm cætera hucusque à nobis tradita, vtilitati, & voluptati fore iudico: finem igitur ho-

Cap. 7.

dierno ſermoni imponamus. GVILANDINVS. Satis loquendo ambo defeſſi ſumus, vt nunc conſultius ſit, paululum quieſcere. Libentiſſime te craſmane expectabo, vt medicamenta, ab ea gente vſitata ex te etiam audire queam. Vale.

FINIS LIBRI TERTII.

PROSPERI ALPINI
DE MEDICINA ÆGYPTIORVM
LIBER QVARTVS.

De medicamentis alterantibus, quorum est apud Ægyptios vsus. Cap. I.

GVILANDINVS.

ORTO Sole, quando iam in locum nostris sermonibus constitutum oportune venimus, ne tempus frustra conteramus, cum multa hodie de medicamentis ab Ægyptiis vsitatis nobis dicenda supersint, iam de his ipsis sermonem aggrediare. In primis vero illa medicamenta, quæ pro alterandis corporibus, & mox purgandis ea gens sequitur, mihi prius narrato: spero enim illos medicos aliqua ex illis in vsum habere, quorum notitiam, & nouitate rei, & eximia vtilitate, mirum in modum nobis profuturam, voluptatique futuram arbitror. Expecto itaque de his nunc, vt loquaris. ALPIN. Quamquam nihil ferè habeam, ex his, quod tuis auribus dignum esse iudicem, nihilominus, ne laborem subterfugere videar, quæ per hos annos ibi medendo obseruaui, tibi dicere non recusabo: Quæ qualiave sint, tu quoque facilius coniecturâ assequi potes. Situs enim locorum, hominumque loca habitantium perspectę ac cognitæ naturæ, vsum familiarium medicamentorum communi quadam ratione medicis significare videntur. Siquidem cœli frigidiores plagas habitantes, quòd corpora exinde habeant frigidiora, calida medicamenta frequentare obseruamus. Contra, qui sub calidiori cœlo degunt, quia calidioribus corporibus prædit sunt, frigida appetunt, ac pro tuenda ipsorum valetudine refrigerantium medicamentorum vsus apud illos est frequentissimus. GVILAND. Vera loqueris: Hincque Germani, Boemi, Poloni, Angli, Flandri, atque alij frigidarum regionum populi, vsque adeo aromatum vsu dele-

ctantur, vt maxima piperis, zinziberis, Gariophyllorum, nucum, aliorumque omnium aromatum apud illas nationes copia absumatur, itidem arbitror, vt hi calefacientia medicamenta sequuntur, ita calidarum regionum incolas frigidis oblectari ac gaudere, atque exinde vsum præfrigerantium medicamentorum ipsis esse familiarissimum, presertim verò Ægyptios, vt ex te aliàs audiui, ea de causa plus æquo refrigerantibus indulgere. Ex quo etiam malos ibi cum viuendi, tum medendi vsus, vel potius abusus originē duxisse rectè arbitrari possumus. Quandoquidem incolæ frigidorum locorum ab vsu refrigerantium plusquam opus esset, timentes, vsque adeo à refrigerantibus tum cibis, tum medicamentis cauere, & abstinere solent, vsque adeóq; vsum calidorum amplecti, vt refrigerantia planè negligant, non tantumq; inutilia, verum etiam sibi valde noxia esse autument: exindéque refrigerantia omnia medicamenta abhorreant, ac fugiant, adeóque vulgo ob eam causam calfacientium vsus receptus est, vt illum immodicè sequentes, in causa sit, vt plurimi populares morbi, per ea loca ferè assiduè grassentur. Plures enim Germani, Poloni, atque alij frigidarum regionum populi ob eam causam à frigidis cauentes, vinis generosis, aromatibusque nimium indulgentes, hepar immodicè calfaciunt, atque exurunt, ex qua temperie qualia oriri soleant mala, nobis obscurum non est; & cum ab his tamen abstinere nolint, eos breuiorem vitam viuere, mirum non est. Eodem quoque modo aliàs me dixisse memini, ex frigidorum frequenti, & continuo vsu, Ægyptios in multos morbos incurrere: atque hanc esse ex præcipuis causis vnam existimo, qua terra Ægypti calidiori cœlo vtens, corpora pleraque sanguinea, ac pituitosa gignat, & quod magis admirandum nobis videatur, ea loca populares morbos frigidos plerosque pati, ab hisque plusquam à calidis incolas vexari. Sed cur mihi cupienti ex te cibos, atque medicamenta, quibus illi vtuntur, audire, egomet impedimento sum? Alpin. Ne ab incepto sermone discedamus, dico in primis Ægyptios ob multum ambientis calorem, victum, medicamentáque vi refrigerandi atque humectandi prædita precipuè consectari. Plerique enim pro victu omnia eduliorū genera, quæ ex lacte parantur, vsurpant, maximéque lac acetosum, quo omnes ibi libentissime, atque familiarissime vescuntur. Plebsq; paupercula lac comedit, cucurbitæ, cucumeri, lactucę, endiuię, portulacæ, vel aliis oleribus refrigerandi vi preditis minutissime incisis, mistum. Oleráque, quibus

eos vesci consuetudo est, sunt Melochia, bammiæ, fructus, lactuca, endiuia, soncus, coriandrum, portulaca, culcassiæque radices, quas quisque ibi familiarissime variis modis paratas comedit. Atque ex fructibus, cucurbitæ, cucumeres, mala insana, Melones, anguriæ, Musæ fructus, ficus nostrates, & sicomori, qui sunt nostris latiores, breuiores, atque longe insipidiores, limonia, atque aurantia, dactili, fabæ, ciceres, atque pisa viridia. Ex radicibus, vt nuper dictum est, culcassiæ est frequentissimus vsus. Arundinum quoque viridium, ex quibus saccharum ibi exprimitur, in cibo apud eos vsus est familiarissimus. Pro potu pleriq; fluminis Nili aqua perpetuo vtuntur; siquidem illis vinum lege interdictum est. De medicamētis itidem dicendum est: illa etenim sequuntur, quæ refrigerandi, atque humectandi facultate sunt prædita, qualia existūt Nymphea, papauera, ipsorum succus, ab ipsis affion, à Græcis meconium, & à latinis opium vocatus. Psyllium, coriandrum viride, quod etiam in ferculis in frequentissimo est vsu. Endiuia, soncus, cichoreum, lactuca, plantago, Melochia, malua, rosa, sandala, limonia, cytria, atque acacia. Interim etiam ex calidis vtuntur, meliloto, fœnu-græco, amaraco, menta, camomelo, anetho, liquiritia, fœniculo, aniso, atque aliis multis. Berberis fructus in medicinæ vsu valde frequentant, quos putant cor multum roborare, viresque reficere, ac perfrigerare, sitimque extinguere, in febribúsque ardentibus, atque pestilentibus iis paratis vti solent. Horum siquidem libram in vase magno aqua pleno, vel duodecim etiam aquæ libras continente, mittunt cum nonnullis seminibus fœniculi, vel frusto panis, atque per noctem, vel diem sic manere volunt, deincepsq; de frigida hac expressione, per colum transfusa, cum saccharo multo rosaceo, vel simplici, vel syrupo ex acido citri largè ægrotis propinant, qua potione calorem febrilem sitimque extinguunt, viresque reficiunt, atque etiam putredini prævalide obsistunt. Præstantissimum auxilium ad alui fluxiones apud eam gentem sua adstrictione, habetur, eóque potu ego olim ibi pestifera febre correptus, cum immoderata diarrhęa biliosa, libentissimè fœlici cum successu, Ægyptiorū medicorum consilio sum vsus. Cum autem volunt, hos fructus non modo roborare, sed etiam aluum soluere, tamarindos ipsis miscent, aut manam, aut terrengibil. Chinæ radices ex proximis Indiis delatæ vsus apud eos est familiarissimus, non tantum ad Gallicam luem, sed ad multos alios innumeros morbos curandos, præsertimque pro

emaciatis,

emaciatis, atque gracilioribus corporibus. Huiusce radicis recentis ex iure gallinarum nigrarum pinguium decoctum per multos dies propinantes, corpora carne replent, pinguiáque reddunt. Id etenim, præterquam, quod corpora pinguia reddit, cutem etiam faciei sic pulchram efficit, vt si illiusce vires nostræ mulieres rectè aliquando experientia didicissent, huiusmodi chinæ radix apud nos cariori pretio, sine dubio venderetur. Raro ligno Indo, vel salsaperilla ij vtuntur, eius regionis merito calorem timentes. Mulieres pauperculæ sumptum pro aliis ferre nequeuntes, vulgares hermodactilos, quibus communiter nostri pharmacopolæ vtuntur, modicè contostos, æquè atque nos castaneas edimus; multos vnica vice, ad impinguescendum, deuorant, ex quibus neque aluus aliquo pacto turbatur, neque aliud quippiam mali accedit. Hinc nostri pharmacopolæ scire possunt, quantum illis, pro vero hermodactilo vtentes, hactenus errauerint. Egoque hos non parum admiratus sum, quando Ægyptiæ mulieres earum radicum (quas sine dubio, si modo Dioscoridi credendum sit, Cholchici esse quisque herbarum materiæ peritus fatebitur) per multos dies ad decem, & plures etiam euntes dormitum sumpsisse, instarque castanearum comedisse, sine vlla noxa ibi sæpius compererim. Est etiam illis in vsu frequentissimo semen illud bon ab ipsis appellatum, & quo illud decoctum parant, de quo posterius loquemur. Huic omnes non secus quàm nostri in publicis tabernis, vinorum potationibus, operam dant. De eóque singulis diebus sæpe admodum calenti interdiu, sed maxime mane ieiuno stomacho large bibere consueuerunt. Siquidem ipso ventriculum calefieri, roborarique apud eos compertum sit, non minusque etiam viscerum obstructiones tolli, quotidie experiantur: Mulieribus ad euocandos menses præsentaneum est remedium, apud easque in vsu est frequentissimo, quibus diminutè fluentibus, eius decocti probè calentis multum epotant, paulatim modicum sorbitantes. Sic enim in vsu est apud omnes, vt paulatim ipsum deglutiant. In vsu etiam satis frequenti sunt semina lactucæ, Altheæ, maluæ, cucumeris, melonis, abdellaui vocati, papaueris; vtriusque. Albi quidem semina sanitatis tempore libentissime, largissiméque comedunt. Vtuntur etiam fruticis cuiuspiam floribus, salicem æmulantis, quem alij ban, alij calaf appellant, ad multos morbos, præsertimque vbi cor patitur; nam aiunt, cor iis maxime roborari expertum esse, satisque

valenter excellentiori putredini obsistere, febresque delere. Hincque eis ad pestferas febres vtuntur frequentissime. Flores etiam alterius fruticis elhanne dicti, qui est Alcanna Auicennæ, maximè frequentant, ad dolores, caput ex frigida causa infestantes. Et quos præterea ex cassiæ arbore colligunt, pro omnibus leniendis doloribus; maximéque in podagra habent itidem in vsu. Vtuntur frequentissime & seminibus psyllij, maximéque in febribus ardentibus, quorum infusum, seu mucilaginem, in his febribus tutissimè propinant ægrotis. Ex quo prospicitur errare cum Dioscoride omnes, qui psyllium venenum esse scribunt; quando ibi tutissime nemine ab eo vnquam læso, psyllium assumatur. Opobalsami quoque, quod illuc ex fœlici Arabia legitimum, ac sincerum defertur, ad multa mala vsus apud eos est familiarissimus, præcipuusque ad mulieres ex vteri frigiditate, atq; humiditate steriles, per clysterem intra vterum iniecti. Expertum est sæpissime, ipsum ad id magnum auxilium esse, quibus imbecillus, laxus quippe, ac frigidus est ventriculus, id per os sumptum maximi esse adiumenti. Eius siquidem calorem valde fouet, auget, ac roborat: ex quo ad iuuandam concoctionem cæteris omnibus sine dubio præstat. Opij, quod ij affion nuncupant, vtuntur hi frequentissime, cui longo tempore sic illi assuescunt, vt mox, vel trium etiam drachmarum pondus aliqui tutò per os assumere audeant, eo homines duarum horarum interuallo hilares fieri arbitrantur, promptioresque in obeundis ipsorum muneribus, maximèque ad bellum, atque venerem. Ibique vulgus fabulatur, milites in bello, qui eum succum sumpserunt, omnes belli timorem deponere, sicque ferociores ad subeundam pugnam fieri, vt quælibet belli incommoda fortissime ac strenuissime deinde ferant. Non pauci etiam sunt, qui eum assumentes, opinantur, se per somnum varia pulcherrima, amœnissimaque viridaria, atque amatas puellas visuros, seque cum iis oblectaturos. GVILAND. Nescio vnde affirmes, eam gentem opio, Græcis meconio, atque ab ipsis affion dicto, tutò vel innoxie vti, quando tu ipse in libris de præuidendis morbis, à te olim conscriptis, plurima sæuissimaque symptomata ex vsu huius succi concitari scriptum reliqueris: atque ab omnibus tum Græcis, tum Arabibus medicis meconium, seu opium, seu affion in numero frigidorum medicamentorum recenseatur. ALPIN. Haud esse absurdum, vt homines aliquorum venenorum vsui assuescant, tibi planè notum est,

præſertim, ſi quiſpiam eo vti à minima quantitate incipiens, paulatim ac gradatim ad maiorem quotidie aſcendat. Quod Anus « Atheniensis, Galeno his verbis in lib. 3. de alimen. facul. docente, « cuius percelebris memoria eſt feciſſe dicitur, etenim ea à minima « cicutæ portione auſpicata, nullo detrimento ad permagnam pro- « greſſa eſt copiam: principio enim paucum exiguitate ipſa deui- « ctum eſt, at conſuetudo naturale reddidit. Multi Ægyptiorum « in iſta erronea opinione adeo permanent, vt ab aſſumpto opio multa ſe per ſomnium ſpectare imaginentur, atque pro certo habeant omnes opium per os ſumentes multa optata viridaria, puellas, & alia id genus eſſe ſpectaturos. Quot deliramenta læſa imaginatio aliquando in homine pariat, neminem medicorum latere arbitror. Mirumque idcirco haud erit, illos ea imaginatione, quòd omnes vſu opij multa videant, deductos, eo deuorato, ſomno grauiori captos, quippiam rerum deſideratarum ipſorum imaginationi obiectarum, ſomniare. An verò verè quicquam eis opij vſus conducere poſſit, non eſt, quod tibi perſuadeam, quando te non lateat, ipſum præualidum venenum eſſe, ac nullo pacto iuuare, & omnino homini nocere. Negandum tamen non eſt, quamplures Ægyptios opium quotidie ſumentes, nullam noxam ſentire, eo longa ſcilicet conſuetudine à natura ſuperato, & in alimentum quoquo modo verſo. Hincque fieri puto, eos qui ipſum quotidie deuorare conſueuerint, aliqua die intermittentes, hora, in qua aſſumebant, in grauiſsima ſymptomata incurrere. Animi ſiquidem deliquio faſtidioſiſsimo ipſi tentantur, nullóque auxilio ſic tuto liberantur, quàm rurſus opium deuorantes. Multos ab hac ſeruitute liberatos vidi, ſi in hora, qua ſoliti ſunt ipſum capere, largius ex vino cretico, pipere, atque aliis aromatibus alterato potent. Verum etſi ij affirment eo vſu rectè ſe valere, miniméque lædi, tamen eorum corpora valde frigida redduntur, functioneſque deteriores fiunt, ebrijque, atque torpidi ferè perpetuò apparent. Singula, quæ ſunt à me viſa, ex opij vſu ſymptomata, in libris de præuidendis morbis in Ægypto memoriæ proditis, extant, ad quos, qui hac de re plura ſcire volunt, nos remittimus. Sed ad rem modò redeo, reliquáque medicamenta ab illis vſitata perſequor. Habent ſiquidem alia multa compoſita medicamenta, quibus animi gratiâ vtuntur, veluti de opio nunc dictum eſt. A quibus per os ſumptis inquiunt ſe multa per ſomnium videre, de quibus, niſi nunc multa decocta, quæ

medicinæ causa vsurpant, expositurus essem, longiorem sanè sermonem tibi fecissem, cui tamen finis iam est imponendus. GVILAND. Haud inutile, neque iniucundum fore existimo, si antequàm ad illorum decus te conferas, illa eadem medicamenta, quæ animi gratiâ ab ea gente assumuntur, edisseras. In memoria sanè habeo, dum per Ægypti loca olim diuersarer, multos eiusmodi medicamentis veluti ebrios, ac amentes factos, multa capite, oculisque præsertim deliramenta facientes inspexisse, de quibus aliqui ex Turcis, qui mihi tum ad securitatem astabant interrogati, responderunt, illos esse, qui herbam animi gratiâ comedere assolent; quique etiam confirmabant illos tunc in somniis multa lætissima viridaria, amatasque puellas videre. Multaque alia de iis dixere; quæ mihi risu valde digna videbantur. Itaque de his etiam aliquid aliud te loqui, desidero.

De medicamentis ab Ægyptiis animi gratiâ vsitatis, quibus sperant his deuoratis, varia exoptata in somniis se visuros. Cap. II.

ALPINVS.

PRIVSQVAM tibi ea medicamenta recenseam, quibus deuoratis multi Ægyptiorum sopore capti, varia optata obiecta se videre opinantur, atque iis admodum delectantur, præstiterit, an istud verum esse queat, nunc ex te in primis addiscere, quando ipsorum alij affirment, si per os affium vel assis, vel bosa, vel bernaui, vel denique bers acceperint, se plurima pulcherrima viridaria, atque formosissimas lasciuientesque puellas, quasi somniantes videre: Atque alij se illa tantum somniare ac videre, quæ ipsos valde delectant ita, vt viridariorum visione gaudentes, eadem in somniis videant, & amantes, desideratas puellas, & milites bella. Hæcque opinio sic ipsos inuasit, atque ibi tandiu inualuit, vt nunc quamplurimos semper ibi spectare possis illis medicamentis indulgentes. Nec tantum hic vsus in plebe, verum etiam in primatibus, nobilibusque Ægyptiis retinetur, ibique antiqua consuetudine fit, vt aliquis ad rem aliquam vocatus, volens eius laborem subter-

fugere, neget se id posse, quod ea die, atque hora herbam comedere consueuerit. GVILAND. Cur tu de his loquens, qui ad mouendas illas visiones iis medicamentis vtuntur, dixti herbam eos comedere, prouerbio dici, quãdo ex te quædam electuaria potius, quàm herbam illos deuorare, nuper audierim? ALPIN. Non me latet Ægyptios ad illas concitandas visiones, pluribus medicamentis compositis vti, vt est electuarium bernaui vocatum ex proximis Indiis delatum, Bers, Bosa: sed ad id simplex herba cannabis cæteris apud illos est familiarior, quam ea gens assis appellat; quo nomine nihil aliud quàm herba significatur, quasi cannabem hinc herbam per excellentiam vocent. Quia vero (vt audiui) prima experientia eas mouendi visiones ex huius herbæ vsu prodita est, atque originem traxit, vel quòd ipsa promouendis his visionibus cæteris aliis medicamentis præstet, adagium illud herbam sumendi venit. Sed hæc missa faciamus, quando ex te nunc audire cupiam, an id verum esse queat, Ægyptios quippe iis deuoratis medicamentis posse in insomniis eas visiones cernere; an potius hæc ipsis falsa, læsáque ferat imaginatio. Quamobrem tuum nunc erit, quæsita diluere. GVILAND. Quid? an non hanc esse satis iucundam speculationem, ipsamque etiam vberiorem sermonem desiderare quàm præsens hoc tempus nobis concedat? verumtamen non sinam te omni responsione carentem abire, qui mihi tantopere confidens, facillime posse me hanc veritatem cognoscere, arbitraris; sed quicquid est, quod ego in hac re sentiam, nunc paucis ex me audies. Quod igitur ibi famosissimum sit, omnes qui ea medicamenta assumunt, multa, ac varia, quib. delectantur, obiecta sopore captos videre, certissimamque dictorum visionem quisque speret, facile erit; vt sibiipsis omnia se visuros suadeant, quæ famose illo modo ab omnibus spectari affirmantur. Neque immeritò, cum à deuoratis medicamentis vapores multi concitati, & in caput delati, ipsum variis modis feriant, eiusque sensus valde perturbent, ex quibus, iis præsertim, qui visui audituique deseruiunt, sic turbatis, varia, ac multa obiecta ex consuetis rebus, communi sensui, cuius munus est sibi oblata obiecta contemplari, distinguere, ac iudicare, offeruntur. Quæ non modo dormientibus, sed etiam vigilantibus apparere possunt. Hominibus itaque ab huiusmodi vsu medicamentorũ variis modis capite læso, atque eius sensibus exinde turbatis, illis certò multa obiecta offerri vidẽtur, quæ vulgus

illorum medicamentorum vſu per inſomnia ſe videre arbitratur, qui tametſi nihil vere videant, tamen ea cernere imaginantur. Vel dicendum erit (quod facilius fortaſſe nobis ſuadebitur) vſu illorum medicamẽtorum vitiatam eſſe ipſorum imaginationem, non ſecus quàm accidit in melancholicis. Homines ſiquidem eo morbi genere correptos, melancholico humore, vel halitu cerebrum inuadente læſa imaginatione, varia deliramenta opinari medicis notiſſimum eſt. Duo in melancholicis obſeruantur, quippe primo humor, vel halitus, qui cerebri partem, in qua reſidet imaginatio, obſidet, atque lædit, qua parte læſa, functiones imaginatricis facultatis continuò vitiantur; atque exinde homines haud rectè imaginantur. Secundo eſt illiuſce, vel humoris, vel vaporis ater color, quo, vt Gal. docet (quanquam Auerrhoes aliter ſentiat) ſingula illa deliramenta cum timore, & mœrore omnia fiunt. Quæ duo melancholicæ amentiæ, Hippocrate affirmante, verum characterem explicant, quo ab aliis amentiis verè diſtinguitur. Hinc igitur à ratione non erit alienum, vapores, vel halitus ex deuoratis illis medicamentis in caput delatos, cerebri membranas ferientes ac lædentes, varia per id temporis obiecta, ac phantaſmata ad imaginationem deferre poſſe, ex qua vitiata imaginatione homines plura variáq; deliramenta, veluti melancholici faciunt, videre opinantur. In dormientibus iſtud haud obſcurè licebit obſeruari: etenim quis ille erit medicus, qui plura variaque ſomnia ſeu viſiones ferè ſingulis noctibus à variis eſitatis cibis, in quàm pluribus hominibus fieri, non audiuerit? Braſſicam percoctam in cibo ſumptam, paſtinacam, præſertim carote, vocatam, porra, erucam, phaſeolos, multáq; alia ferè infinita, varia turbulentáq; ſomnia facere noſtrum latet neminem. Dioſcoridéſque de hortenſi ſmilaci hæc ſecundo libro memoriæ prodidit, dicens: „ Siliqua cocta cum ſemine in olerib. aſparagi modo eſtur, vrinam ciet, & tumultuoſa ſomnia facit. „ Vnum vero ſupereſt intelligendum, ſcilicet quod Ægyptij fabulantur, an fieri poſſit, vt ab iis deuoratis medicamentis ea vtique dormientes, quæ ipſis valde accepta exiſtunt, quæque valde amant, & deſiderant, videre queant; quãdo omnia vel folia, vel ſemina, vel radices, ſomnia mouentia, illa tumultuoſa ac melancholica plerumque faciant, quòd ſingula hæc ſuccum halitumque gignant melãcholicum. Quomodo itaque prędictorum vſus amata, atque deſiderata obiecta illis offerre poterit? Alpin. Hinc

proficisci pūtauerim, quia halituum commotione, vel agitatione in cerebrum facta, ea frequentiùs obiecta facultati imaginatrici repręsentantur, quæ aptiora sunt, vt ad ipsam facilius moueantur, ac ferantur, qualia sunt hominibus plus accepta, & cara, quæque ab ipsis plus coluntur atque desiderantur. Hæc siquidem frequentiùs memoriam ac imaginationem occupant, ex quo amātes frequenti somno amatas, ac desideratas puellas videre, belláque milites videntur somniare; atque nautæ naues, maria ac ventos; amata siquidem & multum desiderata obiecta ferè continuò à memoria ad imaginationem mouentur, atque ab hac ad illam, & rationem. Ad imaginationem ea citius mouentur ex motu, quem amor, desiderium, delectatio, ac appetitus hos sequens concitant, hæcque cæteris aliis obiectis citius, frequentius, & facilius internos sensus mouent ac exercent, ex quo aliis obiectis familiarius ac frequentius non tantum dormientium, verum quoque vigilantibus ipsa imaginationi offeruntur; hinc à quibusuis sumptis medicamentis somnia excitandi vim habentibus amata plusque desiderata obiecta cæteris aliis facilius ad imaginationem mouentur. Quam ob causam ij illis deuoratis medicamentis plus amata ac desiderata obiecta frequentius in somniis, atque etiam leuissimo, perinde ac ipsi vigilarent, sopore capti videre certò affirmant. GVILAND. Satis nos rationem illarum visionum, iis medicamentis mouendarum, nunc considerauimus, videmúrque de ignotis loqui, quando ea medicamenta haud hactenus agnouerimus; proinde præstat, vt nunc de his loquaris. ALPIN. Diximus tamen illa his nominibus apud eam gentem appellari, scilicet affion, assis, bosa, bernaui ac bers. De affion, quod est Græcorum meconium, atque nostrorum opium, seu succus è nigri papaueris capitibus expressus, referunt homines, eo deuorato, paulò pòst hilares admodum euadere, multáque ac varia loqui, fortiorésque ad quæque obeunda munera sibi videri, præterea subdormientes, hortos etiam & viridaria multa arboribus, herbis, ac floribus variis perbelle ornata spectare. Horum visiones omnibus Mahometis asseclis sunt acceptissimæ. Fiunt nihilominus, opium sumentes comatosi, veternosi, feréque stupidi, atque apud omnes inconstantes habentur; modo etenim aiunt, mōdo negant, cum ipsisque tractare omnes cauent. Ioann. Iacob. Manni medicus sanè in Ægypto multum versatus, quique ante me medicinam pro Illustr. Veneta Na-

tione, magna cum laude ibi fecerat, tres casus de iis, qui opio vti consueuere, mihi narrauit; dixitque cuidam viro, opij vsui assueto, per Nilum flumen Alexandriam versùs nauiganti, cum opium deesset, ille statim egressus naui, adeo celerem cursum Cayrum versùs tenuisse, vt nunquam quisquam nostrum ipsum consequi potuisset, idque ne in hora solita sumendi opium præterita, in fastidiosa symptomata laberetur. Secundus fuit Nauta, qui dum suâ naui multos Alexandriam veheret, in medio itineris, opio carens in sæuissima incidit symptomota, præsertim in syncopim molestissimam, quibus à viatorib. opio oblato illicò sanatus est. Iterq; illud incolumis prosecutus est. Demum alius fuit, qui eodẽ modo opio deficiente, in exitiosissima symptomata lapsus, ferè mortuus est, vixque reuixit, atq; nõ nisi longissimo tempore sanus euasit. Hunc succum, quo omnes vtuntur, ex locis Saieth, vbi olim Thebarum vrbs erat præclarissima, deferunt; ibi etenim nigra papauera copiosissime proueniunt, cæterisque omnibus facultate præstant, ex quorum capitibus succum exprimunt, quem sole siccant, atque ad vsum seruant. Assis nihil quidem aliud est, vt superius quoque dictum est, quàm puluis ex cannabis foliis paratus, quem cum aqua dulci mistum in massam redigunt, cuius bolos quinque castaneæ magnitudinis, vel plures deuorant, à quibus per horam post homines, qui eos sumpsere, quasi ebrij facti, suas amentias prodũt, atque in ecstasi diu manentes, suis desideratis visionibus oblectantur: hocque medicamenti genus plebs frequentat, quia viliori pretio ibi venditur. Tibi mirum haud erit, ex cãnabis vsu hoc fieri, quando is caput vaporibus replere, atque ferire multum valeat, Galeno in primo libro de alim. facult. docẽte. Qua mira eius facultate ista herba apud ipsos nomen, vt iam dictum est, assis assecuta est; quod per excellentiam herbam dicit. Bosa idem, & plus quàm assis præstare, dicunt, quam ex farina loliacea, & seminibus cannabis, & aqua componunt, nihilque aliud quàm massa ex his confecta existit. Alij ex his cremorem parant, vt in potu absorbeant. Bernaui electuariũ in proximæ Indiæ locis paratur, in Ægyptumque copiose defertur, cuius Ægyptij compositionem planè ignorant; eius tamen operationes videntur admirabiles, tuisque auribus non indignæ; siquidem ab assumpta vncia huius electuarij, homines primo hilares fieri incipiunt, multáque loquuntur, & canunt amatoria, multúmque rident, aliaque deliramenta læta produnt,

dunt, quæ amentia ferè per horæ ſpatium, in his perdurat; à qua ſtatim iracundi fiunt, in irámque præcipitantur, effrenéſque redduntur, in qua parum perſiſtunt; demũ iidem ſic triſtari incipiunt, tantóq; mœrore atque triſtitia, & timore angi, vt continuè plorẽt, & lamententur, quæ paulò pòſt, ab his deliramentis multum feſſi ſomno correpti, digerunt, ac finiunt redeuntes ad priſtinam ſanitatem. Hæc in conuiuiis ab Hiſtrionibus, vt conuiuantibu ſolatio ſint, ſæpiſſime fieri conſueuerunt. At mihi hæc narranti, mulier quædam Ægyptia in memoriam venit, quæ à potu largiori vini cretici ebria, omnia ferè prænarrata varia deliramenta faciebat. Primo enim immodicè hilaris fiebat; atq; ſic tunc amore laſciuiebat, vt quemcumque virum ſibi obuium continuò complecteretur, ac oſcularetur, mox è riſu cantúq; ad iram, & furias ſic tranſiliebat, vt cum omnib. rixam habere vellet; ſicque lites, & contentiones ſequebatur, vt omnes qui in eadem cum ipſa domo erant, ab ipſa non parum timentes præcauerent. Demum ab his tota in mœſtitiam ferebatur, multúmque lamentabatur, ac omnes ſuos defunctos cantu illo mœſtiſſimo, vt conſuetudo eſt, aſſiduè deplorabat, quouſque ſomno caperetur, quo ebrietatẽ planè digerebat. GVILAND. Neque immeritò illa ſymptomata in illa muliere ex largiore vini generoſi potione fiebant. Sanguine ſiquidem primo ex vino calfacto, & multum humectato, qui fortaſſe biliosſus, vel exuſtus eſſe debebat, nec-non adaucto viuidioréque reddito, hilaris ſummopere mulier illa oſtendebatur, ex quo etiam vbi vini caliditas eximia immodicè in illiuſce ſanguinem egit, multúmque ipſum calfaciẽs, biliosſum, atque acutum, fecit, vapores illicò acuti mordentes membranas cerebri biliosſos illos effectus concitabant, rixas ſcilicet, contentiones, atque furias. Sanguine vero eodem à vini calore ferè exuſto, admodumque exſiccato nõ ab re in mœſtitiam mulier, facta exinde melancholica labebatur. Quam hepar valde calidum ac exuſtum habuiſſe cogito, cuius quidem ſanguis exuſtus, quamprimùm à vino copioſo humidior fieret, ſtatim ea perinde ac ſanguinea euaſiſſet, hilaris reddebatur, quo poſtea à vini calore potente calidiori reddito, vt biliosſa, bilis accidentia ſentiebat, & denique intenſiori in ſanguinem facta aduſtione, melancholica fiebat. Sed cur hæc amplius repeto, téq; moror, quominus reliqua iam abſoluas? ALPIN. Bers quoque eſt electuarium, quo Ægyptij ad illa deliramenta vtuntur, cuius compoſitio

hæc eſt. Accipiunt piperis albi, ſeminum hyoſciami albi, an. dra. xx. opij, dra. x. ſpicæ Indæ euphorbij, piretri, an. mitchal. croci. ſcr. xv. Contundunt omnia in mortario marmoreo, & mox cum mellis partibus tribus miſcent, quo vtuntur tantum poſt ſex menſes. Bers verò nomenclatura ſanitatem vna hora tantum durantem, ſonat. Vtuntur illi etiam aliis compoſitionibus, veluti eſt diamuſcus, philoſopha, Theriaca Andromachi Senioris, & aliis. Nunc vero iis auditis vtilius erit, vt ego ad decocta accedam, quæ parantur, tum ad corporum tuendam, tum perditam recuperandam ſanitatem, ab illis populis vſitata, à quibus deinceps de ſyrupis ſermo à nobis etiam erit habendus, vt demum de ipſorum Theriaca quoque loqui poſſimus aliqua; quam illi ita egregiè ſe componere arbitrantur, vt ipſorum compoſitionem aliis omnibus præferendam putent. GVILAND. Rectè dicis, & ſpero etiam Solem non occiſurum priuſquàm omnia, quæ ſuperſunt dicenda, planè abſolueris; proinde ne fruſtra tempus conteramus, nunc perge de propoſitis decoctis ſermonem habere.

De decoctis, quibus Ægyptij tum in ſanis, tum ægrotis corporibus vtuntur. Cap. III.

ALPINVS.

PAVCA ſunt decocta, quæ frequentare illos medicos noui; attamen qualiacunque ea ſint tibi etiam exponere minime grauabor. In frequentiſſimo vſu ibi eſt decoctum, chaoua appellatum, quod ex quibuſdam ſeminibus nigris, fabas imitantibus parare conſueuerunt. Duobuſque modis ab ipſis parari ſolet; eorum enim alij decoctum faciunt ex ſeminum nuper dictorum tunicis, ſeu folliculis, & alij ex eorundem ſeminum ſubſtantia, quod ex folliculis paratur, efficacius quàm ex ſeminum ſubſtantia elaboratum prędicant. Semen hoc bon vocant, arborémq; ipſum ferentem vidi in quodam Turcæ Bei viridario ex Arabia delatum, quæ euonomo maxime ſimilis erat. Illiuſce decocti facultas eſt frigida & ſicca, quoad primas qualitates temperata, cui etiam miſta eſt caliditas, quando illa ſemina ex duplici ſubſtantia conſtent, altera craſſa, & terrea, quà cogunt, & roborant; altera

calida in tenui substantia fundata, frigidáque modice præualenti, qua calfaciunt, abstergunt, obstructáque aperiunt. Horum decoctum cichorei decocto gustu proximum est, quod tamen ipso valentius obstructa liberat. Cum ego animaduertissem mulieres, quibus cœperint fluere menses, ad eos adiuuandos de eo calidiori semper paulatim multum sorbillare, apud illasque omnes adiuuandam eam vacuationem in vsu esse frequentissimo, cœpi, illa perdoctus experientia, in omnibus, illo vti, quibus aliquam ob causam eorum purgatio menstrua destitisset; quod quidem felicissime multis euenisse vidi, exindéque didici hoc genus remedij pro euocandis menstruis ab vteri obstructis venis, esse præstantissimum : Post vniuersalem tamen corporis vacuationem, mane ieiuno stomacho istud decoctum assumptum efficacissime menses prouocat, temporéque quo multis cum vehementibus doloribus minutæ difficulter exeunt, eis præsentaneo est auxilio. Parant autē illi hoc decoctum, sumentes nucleorum illorum seminum, à folliculis mundatorum libram vnam, & mediam, eaque parum igne torrefaciunt, contostáque bulliunt in aquæ lib. viginti; aliis sinentibus nucleos prædictos torrefactos, ac minutim confractos per diem infusos in aquam manere; atque alij nulla præcedente infusione eos bulliunt ad consumptionem medietatis; percolatumq; decoctum ad vsum seruant in fictilibus vasis vndique clausis. Eodem itidem modo parant decoctū ex seminum folliculis, in minori tamen quantitate sumptis: Pro quo parando accipiunt alij prædictorum folliculorum sex vncias, atque alij nouem, in librisque viginti aquæ fontis ad consumptionem medietatis ipsum coquentes. Hoc decoctum stomacho summopere conducit; id ij valde calidum, & efferuescens, ieiuno stomacho paulatim sorbentes, potant ad ciathi mensuram, & eo amplius. Vt autem vino in œnopoliis siue tabernis nostrorum multi ebrietatibus dediti indulgere obseruantur, sic illi chaoua decocto delectantur, eique indulgent. Aliud decoctum apud illos vsitatum obseruatur, maglub, appellatū. Multæ ibi medicę officinæ existunt, quæ in ea vrbe nihil quidem aliud, quàm ipsum vendunt, eius quotidie mane ieiuno stomacho semilibrā propinant, quod stomachum maxime iuuare aiunt, ipsum calefaciendo, concoctionem adiuuando, flatus dissipando, atque obstructa aperiendo. Ipsum parare volentes, accipiunt seminum fœniculorum, radicum glycirrhizæ contusarum, an. vnc. ij. s. cucumerum. s. Altheæ, an. dra. 1.

iuiubas nu. quatuor, aquæ fontis lib. 3. bulliuntque omnia simul ad consumptionem medietatis, & colatum cum saccharo exhibent. Habent quoque ij nonnullas sorbitiones, quæ refrigerant, nutriunt, obstructiones tollunt, ac roborant. Harumque omnium hæc est illis familiarissima, quam mastahaleb vocant, quæ quidem in febribus omnibus præstantissimum est remedium, maxime verò ad sitim extinguendam, caloremque febrilem minuendum, atque non minus ad vrinam prouocandam. Hanc potionem in lateris inflammatoriis doloribus maxime frequentant, quam sic parant, sumentes seminum melonis, abdellaui vocati, vnc. 4. hæc etenim cæteris omnibus plus refrigerare creduntur, semin. anguriarum, cucurbitarum, cathè cucumeris, an. vnc. 1. liquiritiæ mundatæ radicis sacchari candidi, an. vnc. 1. ſ. semin. fœniculorum, vel anisorum, dra. 3. contundunt in mortario minutissime omnia, quæ pectia linea ligant, ex qua aqua rosacea irrorata lac exprimunt, quod ægrotis propinant. Hoc genus potionis sic communiter omnes parant, cuius facultatem variant, variis additis medicamentis, prout variorum morborum, & causarum vsus poscere videtur. Siquidem in ardentibus febribus, in quibus maior refrigeratio desideratur, prædictis addunt semina endiuiæ, lactucæ, psyllij, portulacæ, alborumque papauerum; atque vbi etiam simul flatus dissoluere cupiunt, addunt, coriandri, dauci, fœniculi, & anisi semina, atque alia etiam, quibus flatus dissoluere datum est. Itidemque dolores mitigare volentes, mastahaleb cum seminibus etiam altheę, maluarum meliloti, fœnu-græci, lini, sesami, melochiæ, bammiæ, parant. Ad eosdem quoque dolores mitigandos decocto ex camomeli, meliloti, ban, cassiæ fistulæ, atque aliorum floribus parato vtuntur. Mastahaleb etiam faciunt sæpissime, priori addentes micam panis, vel lac amygdalarum dulcium ex Gaza aduectarum, quia eas quàm aliorum locorum amygdalas minus calfacere opinantur, vocantque ipsa lauz Gazaui; quam potionem in acutis morbis pro cibo multi frequentant. Aliam parant, quæ nutrit, ac refrigerat, sumentes furfuris tritici pug. 3. quam ter aqua abluunt, eamque abjiciunt, rursum in noua aqua ipsa eodem modo lota, aquam cum modico sacchari candidi, ac aqua rosacea parum bulliũt, quam sic paratam calidam febricitantibus bis in die pro prandio, & cœna exhibent: alij addunt lac variorum seminum refrigerantium, prout vsus expostulat. Alij eam in aurora modo serapiorum sumunt; hæc alit,

refrigerat, abstergit, aperit, sitimque extinguit. Est alia Taluina ab iis vocata, quam parant capientes fermenti optimi ex farina triticea semunciam, atque aquæ rosaceæ libram, quam addito saccharo candido, aut lacte amygdal. vel seminum frigidorum, parum ebullientes, parant. Est etiam sauich apud omnes familiarissima potio pro alendis febricitantibus; quam etiam hoc modo parant, accipientes modicam farinam hordei torrefacti, quam cum aqua rosacea dissolutam multum bulliunt, cui postea saccharum candidum permiscent. Non pauci in victu vtuntur farina amygdal. dulcium cum aqua rosacea bullita. Superius quoque dictum est illos in febribus sequi berberorum decoctum, vel infusum, cui interim addunt pulpam tamarindorum, aliaq; semina, prout varius in iis medendi vsus expostulare videtur. Non minus etiam in ardentibus febribus seminum psyllij, atque citoniorum mucilagine vti solent. Pro potu vero non in ægrotis modo, verum multo magis in sanis corporibus hanc potionem frequentant, quæ sitientibus est iucundissima, quam sarbet, quasi potum per excellentiam vocant: illud etenim nomen, potum, simpliciter explicat: ipsam parant, in aqua multa saccharum dissoluentes, eique admiscentes tantum limonum succi recentis, quantũ modice aquam acidam reddere queat. Hanc aquam in æstiuis caloribus omnes libentissime potant, tum ad sitim extinguendam, tum ad refrigerandum. Nobiles Ægyptij, & Turcæ addunt modicum moschi, vel ambræ. Pro ægrotis febricitantibus, in aqua interim rosacea, vbi febres non carent malignitate, interimque in aqua endiuiæ febribus ardentibus obseruatis hunc potum parant. Antiqua consuetudine ibi nobiles Ægyptij, ac Turcæ suis in domibus aduenas honorare volentes, perinde ac nostri Lombardi vina optima, sic ipsi iam dictum potum propinant. Ibi etiam in vsu frequentissimo sunt anguriæ vel naui, vel batech elmuia vocatæ, quæ nihil præter aquã, & semina continent. Domini, vel primates magnam, ac optimam anguriam accipiunt, in ipsaque foramen faciunt, per quod muschum, ambram, cum modico rosaceæ aquæ dissolutam intus injiciunt, aquæque anguriæ permiscent. Hæc aqua miræ voluptatis est omnibus sitientibus, febricitantibusque iucundissima, atque vtilissima, quia refrigerat, humectat, aperit, vrinamque valenter mouet. Hac in renum, iecinorisque caloribus omnes vtuntur. Hoc tamen mali iis, qui eam frequentant, facere obseruatur, quippe aquosas maximas hernias

parit. Decoctum quoque ex chinæ radicibus paratum Ægyptios sequi dictum est, tum ad luem gallicam, cuius non minus quàm Itali ac alij, Ægyptij diuites sunt, pellendam, tum ad hepatis sanguinisque calores corrigendos, tum maximè in longis tertianis, atque in corrigenda corporum gracilitate. Est etiam in vsu non minus ad firmandos quoscumque fluxus ex vtero; alterata tamen acacia, licio, dactilis immaturis. Atque hęc fuere decocta à me ibi apud eam gentem obseruata. Transeo iam ad syruporum vsum, atque ad medicamenta quibus purgandi gratiâ vtuntur.

De syrupis apud Ægyptios vsitatis. Cap. IV.

ALPINVS.

SYRVPIS non secus quàm nostri, Ægyptij sani, atque ægroti vtuntur; diuites omnes varios syrupos domi paratos habent, quos aquâ dissolutos in æstiuis caloribus deuorant. Vsitatiores vero apud eos sunt violatus, acetosus, oxymel, rosatus ex simplici infusione, vel ex decocto paratus, nenupharinus, de pomis, de citro, de limonibus, de omach, quod est medium inter citrum, & limonem, de moris acidis, de mirtho, de sandalo, de ligno aloe, atque de dactilis immaturis. Quos omnes tum in solida forma, tum liquida parare ij solent. GVILAND. Memini aliàs ex te intellexisse, illos medicos syrupos ægrotis exhibere, non vt nostri faciunt in aurora, sed ad ægrotantium, assidentiumque libitum, omnibus, si libeat, horis, parum syrupi mistum aquæ exhibentes. Qui quidem vsus quantum sit laudandus, vel non, aliàs aperuimus. Omnes ferè hos syrupos scio nostros etiam medicos sequi, præter syrupum, de sandalis, de ligno aloe, atque de dactilis, quibus nos planè caremus, proinde hos mihi tantum narrato. ALPIN. Parant syrupum ex sandalis hoc modo, capientes sandalorum alborum modice flauorum, drach. 10. contundunt crasso modo, & duobus diebus, in vnc. vj. aquæ rosaceæ infundunt, posteáque colant, & colatam aquam seruant. Deinceps idipsum sandalum in tantundem aquæ rosaceæ bulliunt ad medietatis consumptionem, mistáque simul aqua infusionis cum aqua decoctionis in ipsa dissoluunt sacchari optimi libram, atque coquunt, dum consistentiam syrupi adipiscatur. Parant vero ex ligno aloe, accipientes illiusce ligni opti-

mi, seminum balsami à folliculis mundatorum, an.dra.2.spicæ Indæ, gariophyllorum, nucis muschatæ, mastiches, an. dra. 1. omnia crassiori modo contundunt, in tenuissimóque lineo panno albo obuoluunt; ligant, atque infundunt in libram aquæ rosaceæ, mox decoquunt vsque ad tertiæ partis consumptionem, atque in colatura dissoluunt sacchari optimi libram, rursumque quod satis est coquentes, syrupum conficiunt; cui postea addunt muschi orientalis chirat. Hæc syrupus facit omnia membra, præsertimque stomachum, & cerebrum, eaque, & cor valde roborat; stomachus ad concoquendum eo robustior fit: ex quo etiam haud immerito experiuntur, laxiori facto summopere conducere, atque non minus cordis palpitationi, resolutis, conuulsis, asthmaticis, atque aliis morbis itidem maxime subuenit. Ex dactilis vero faciunt sumentes succi dactilorum immaturorum lib.ij.s. succi granatorum acidorum lib.1.sacchari optimi, lib.quinque, ex quibus secundum artem faciunt syrupum, quo frequentius vtuntur ad ventriculi intestinorumque relaxationem, atque ad sanguinis fluxum, maximéque ad cruentas expuitiones. Hæcque de Ægyptiorum syrupis erant dicenda, tempusque est, vt de purgantibus medicamentis, quibus ij vti consuescunt, nunc etiam loquamur.

De purgantibus medicamentis à medicis Ægyptiis vsitatis. Cap. V.

GVILANDINVS.

LIBENTISSIME purgantium medicamentorum, quibus ibi ij medici vtuntur, vsum ex te audiam. Etenim illos plura ex his familiaria habere, nobis fortasse incognita, ac noua, quæ nostris quoque medicis valde accepta erunt, tuque, atque alij multi in Occidentalibus Indiis nouerunt plura medicamenta, ex Ægypto quoque quodpiam nouum purgans medicamentum ex te cognitum nobis asportatum erit. ALPIN. Neque multa ibi purgantia medicamenta noui, quæ ob aliquam singularem facultatem, atque præstantiam digna tuis auribus putem. Ægyptij siquidem medici, vt aliàs etiam à nobis dictum est, medicinæ haud perfectè incumbunt, quòd ea apud illam gentem in viliori pretio est,

proinde in iis locis plerique medici empirici existunt, qui si quid boni in medendo habent, hæreditate potius à priscis medicis ipsis relictum, quàm scientia acquisitum possident; ex quo non miraberis in iis locis medicamenta plura noua non fuisse inuenta. Dicam tamen, quæ ibi hisce annis eam gentem pro moliendis corporum purgationibus exercere ac affectare cognouerim. Medici vero ij, quoad purgantium vsum, Cayri duplici secta interstincti sunt, siquidem plerique illorum, quique medicinam in nobiles exercent, sic in purgando se gerunt, vt ab omnibus soluentibus fortibus abstineant, timentes in regione summe calida, corpora à valide soluentibus nimis calfieri, vacuari, resolui, atque labefactari: quare abstinent ab vsu scamonij, turbith, ellebori vtriusque, cataputiæ, mezerei, esulæ, cucumeris asinini, brioniæ, cyclaminis, colocynthidis, atque aliorum huiusmodi. Horum vsu certe ea corpora valde incalescerent, purgarentur, & resoluerentur, præsertimque quòd ex te audiui, ibi pleraque corpora esse temperata, habitusque moderate carnosi, pinguis, & mollis, quæ quam facilè, & multum resolui Gal. in lib. 10. atque etiam 11. meth. med. memoriæ prodidit, quòd facilè humidum per latiores poros cutis diffluat, ac resolnatur. Addo plerosque illorum stomacho languidiori constare, tum ab vsu frigidorum ciborum, tum à potu aquæ, venerisque ab vsu immoderato. Itaque rectè faciunt medici illi abstinentes ab vsu valide soluentium, quia omnia valide soluentia calidissima sunt, multumque caloris natiui resoluentia, vt Gal, in lib. de purg. med. facul. testatum reliquit. Sed quid clarius Hippocrate? qui scripsit: " Sub cane, & ante canem molesta sunt purgantia medicamenta. Æstatis vero ambientis caliditatem idem atque calidę regionis calidam temperim pollere, nemo ignorat. Non cõfirmauerim tamen vtique id verum esse, cum magis crediderim illos haud parum errare, in nobiles omnes vsum lenientium potius quàm purgantium medicamentorum exercentes. GVILAND. Quid, inquies, illos in regione summe calida abstinentes in purgandis corporibus à valide soluentibus medicamentis errare? vide ne tu quoque hac de re sis accusandus, atque in maiorem errorem labaris. ALPIN. Si potes parumper pati, vt quod sentio loquar, id forsitan haud ita certe affirmabis, atque nos eiusdem sententiæ esse cognosces. Itaque dico non in hoc stare medicorum Ægyptiorum errorem, quòd ibi abstineant ab his fortibus soluentibus; hoc enim nun-

quam

quam ausus essem affirmare, sed quòd ij non modo à fortibus abstineant, sed ab omnibus soluentibus. GVILAND. Quid rursum affirmabis, an nonne solent illi ibi corpora aliquando purgare? qui si id faciunt an non medicamentis soluentibus id præstant? ALPIN. Purgantur quidem in Ægypto pleraque corpora medicamentis sic debilibus tum qualitate, tum quantitate, vt humores noxij à stomacho, vel primis venis debiliter moueri queant, quę profectò lenientia magis quàm purgantia vocanda sunt. Ea verò huiusmodi esse solent; quippè casSia Ægyptia, quæ ibi copiosa prouenit, manna, Tamarindi, syrupus ex granatis dulcibus soluens; de manna, hæc sunt iis in purgando maximè familiaria, atque in vsu frequentissimo. Rarissime soluentibus vtuntur, atque in modica, si iis vtantur, quantitate, qualia sunt rhabarbarum, mirabolani, sena Mechina, Agaricus, & alia, His aliquando vtuntur, sed in exigua adeo quantitate, vt potius humores mouere, quàm educere queant. Nemo, quidem rhabarbari drachmam vnam cum dimidia transcendit, vel drachm. agarici, quibus tamen rarissime vtuntur, quia tormina concitant, interim, quod rarissime contingit prædictorum, aut senæ, aut mirabolanorum drachmam cum vncia mannæ, miscent; vel cum tantundem syrupi ex manna parati, vel syrupi ex granatis dulcibus solutiui. His medicamentis loco valide purgantium vtuntur, putantque sic se purgare posse humoris exuperantis copiam, quod tamen non assequuntur, quia plerique vtuntur nuper dictis lenientibus absque vllo soluente, rarissimique sunt, qui vtrisque commistis, vti velint. Quibus quidem exuperantes humores plurimum mouent, parumque vacuant, qui non vacuati tum in venas exiles in motione inculcati, ipsas obstruere possunt, tum, quod peius est, ad nobilia viscera decurrere possunt. Sed hîc quoque plures medicos Ægyptios reperiri certo scio, qui hoc modo purgantes humores interim prævalido pharmaco purgandos, lenitorio mouentes, modicumque ex his ducentes sæpius in causa fuere, vt multi putridis febribus correpti obstructionibus ex humore vi medicamenti per venas attracto, & non vacuato, adauctis, aut aliis è nouo exinde concitatis, perierint. Ægyptij itaque, vt ad rem nostram nunc redeamus, quamquam corpus ipsis sit purgandum, quod vel articulorum doloribus vexetur, vel asthmate, vel vertigine, vel alio morbo, validiori purgatione indigente, vnciam mannæ, vel casSiæ cum saccharo, vel syrupi è manna, aut ex grana-

tis ducibus, binas vel tres vncias exhibent, qui tamen pluribus vicibus purgant, quotidie, alij, & alij alternis saltem diebus, alij vero horum vice, quod tamen rarissime faciunt, & multo cum timore, vel rhabarbari, vel agarici, vel senæ, vel mirabol. drachm. offerunt. Multos ego ibi noui febricitantes in eodem morbo pluribus vicibus mannæ, aut cassiæ, vel libras sumpsisse, minime tamen sanatos, qui mox semel tantũ prævalido purganti medicamento plurimum purgati statim sani euasere. Sed his omissis, tempus est, vt sigillatim de prædictis medicamentis, quibus ad purgandum eo modo illi vtuntur, sermonem habeamus, eaque primum narremus, quia multa ab his supersunt disputanda de illorum purgandi vsu. GVILAND. Rectè putas, atque à Cassiæ Ægyptiæ narratione exordire. ALPIN. Cassia fructus est omnibus notissimus, de quo copiosius in alio libro dicemus: ipsius duæ obseruantur differentiæ, quarum altera ex loco, in quo nascitur, colligitur, quando cassiæ aliæ Cayri, aliæ Damiatæ, & aliæ Alexandriæ proueniant, ex quibus locis variis aliquam etiam bonitatis differentiam præ se ferunt. Quæ Cayri proueniunt atque Alexandriæ, omnium sunt optimæ, duplicique differentia obseruantur, siquidem aliæ colore nigro rubescente, qualis in Abissinis visitur, atque aliæ nigræ cernuntur: illæ his meliores existunt, abissinæque ex colore gentis, vocantur. Vtræque sunt in frequenti vsu, corticéque constant tenuiore. Quæ vero Pelusij, nunc Damiatæ, colliguntur, omnium minime vtiles creduntur, quia sunt corticis crassioris, modicumque palpæ habent, atque etiam minus ad soluendum efficaces reperiuntur. Quare ex cassiis Abissina cæteris omnibus meritò magnitudine, tenuiori cortice, multaque substantia, atque efficaciori soluendi vi præfertur; hac nigra Cayrina inferior est bonitate, & omnium minime Damiatina, quæ parua, crassiori cortice, nigriorique colore cernitur. E siliquis extracta pulpa ibi omnes libentissime vtuntur in omnibus morbis, ac symptomatis à flaua, atque exusta bile obortis. Etenim ipsam per os sumptam sanguinem, calidosque, ac exustos humores educendo atque obtundendo, refrigerare, purioremq; sanguinem facere opinantur; stomachum etiam à quibusuis excrementis ipsâ exonerari multiplici experientia apud eos compertum est. In calidis distillationibus ad pulmones, vel thoracem prolabentibus, summa cum vtilitate eam frequentant, interim solam, interim mannæ, ac saccharo candido, vel oleo amygdalarum dulcium mistam,

quam sic paratam, atque simplicem renes, & vesicam summopere iuuare experiuntur. Mannæ vero, qua illi vtuntur, quatuor ibi obseruantur differentiæ, quarum prima est similis grano mastiches, quam nostri mastichinam appellant: Secunda est adulterata ex amido, saccharo, & modico mannæ mastichinæ, eaq; existit, quam nostri vocant bombacinam. Has duas mannæ species Ægyptij, atque Arabes Siracost nuncupant. Tertia (terreniabim ab iis dicta) est rubra, granellosa ex Armenia asportata. Quarta est quidam liquor, vt mel, qui interdum condensatur, colligiturque supra arbores montis Synai in Arabia deserta à Reuerendis monachis Caloieribus, eum montem habitantibus eamque consulibus, Cayri degentibus illi offerunt, quid magnum ipsis donare opinantes. Hanc vocant terrengibil. Vsus cuiusuis dictarum specierum non differt à nostrorum medicorum vsu. Apud illos maximè commendatur mastichina, quę ad purgandos omnes humores in vsu frequentiori habetur, præsertimque in affectibus pectoris à calida causa concitatis, & in siticulosis. Namque ipsam inflammationes mitigare, febriumque calorem, atque sitim extinguere, atque aluum mediocriter subducere testantur: Eius vero quantitatem idoneam sic metiuntur, vt pro singulo anno drachmam exhibeant, ascendũt vero in totum vsque ad binas, vel ad plus ad tres vncias in adultis. Tamarindi non minus apud ipsos in vsu existunt, quàm sit cassia, & manna. Quorum duplex genus ibi obseruatur, alterum, quod ex regione Sahit defertur, atque alterum ex India; hoc alteri bonitate pręfertur. Indosque tamarindos bazzi appellant. His Ægyptij vtuntur frequentissime in morbis calidis, siccisque à flaua bile ortum ducentibus. Siquidem hunc humorem commodè ac iucundè vacuant, sitimque omnium maximè extinguunt. Ipsis vero vtuntur infusis; infundunt enim ipsos in aqua simplici fluminis Nili, vel stillatitia cichorei, vel endiuiæ, vel sonci, vel alterius huiusmodi qualitatis per septem horarum spatium, aquamque percolatam cum saccharo, febricitantibus siticulosis propinant. Non desunt, qui subitò infusis tamarindis exemptis, aquam cum saccharo epotant. Paucissimi sunt, qui eos bulliunt, verum non nisi binis, vel tribus ebullitionibus: ibi quoque tamarindi non secus quàm nuces muschatæ, aliáque aromata, condiuntur, saccharo conditos assumere consueuerunt, qui sunt etiam gustui iucundissimi, commodéque biliosos humores purgant. Sic conditos plures secum in longis itine-

ribus deferrè solent, præsertimque per desertæ Arabiæ loca iter facturi, quando iter facientium corpora ex longo itinere, solis calore inflammata, vsu tamarindorum iuuentur, quoniam ipsis non modo susceptum calorem contemperant, verum etiam, quod non sic facile est iter facientes per ea loca arenosa, ac à Sole inflammata homines à siti non cruriari, sitim extinguunt. Sæpe etiam tamarindis fructus berberis addunt, vbi præsertim roborare, ac adstringere volunt, quæ duo seiunctim in aqua infundunt, moxque vtriusque simul mistum infusum propinant, ei sæpe addentes mannam mastichinam, vel terrengibil, in petiam ligatum, hæcque potio iucunde aluum subducit, à biliosisque humoribus exonerat. Frequentant non minus syrupum solutiuum ex granatis dulcibus paratum, quorum succum ibi habent dulcissimum. Parant vero syrupum istum, capientes eius succi dulcissimi libram vnam ac mediam, quem bulliunt ad consumptionem tertiæ partis, cui alij mannam, alij amidum, alij penidia, alijque iulep addentes, syrupum conficiunt. Vtplurimùm vero parant, accipientes succi illiusce ebulliti libram, mannæ mastichinæ libram semissem, iulep violati, vnc. 4. Quæ miscentes syrupum conficiunt. Hunc dicunt aluum lenire, biliosos humores vacuare, atque sanguinem refrigerare. Vtuntur etiam syrupo soluente ex manna parato, quem parant ex mannæ drachmis centum, aquæ drachmis quinquaginta, mellis despumati drachmis decem, parumque simul bullientes, syrupum conficiunt. Prædictorum syruporum exhibent adultis vsque ad tres vncias. Hæc igitur sunt medicamenta, quæ ad purganda nobilium corpora in vsu frequentissimo apud eos, qui se primates medici profitentur, atque vera purgandi methodo vti opinantur, existunt. Dicunt enim iis se corpora blandissime purgare, adpriméque hunc purgandi modum iis corporibus conducere, nihilque noxæ inferre. Vbi volunt insignem aliquam moliri purgationem, vnciæ mannæ addunt binos scrupulos, vel ad plus drachmam rhabarbari, vel agarici, vel senæ, vel mirabolanorum. Interim vero prædictorum purgantium medicamentorum drachmam cum saccharo rosaceo mistam exhibent. Hos medicos iis blandioribus medicamentis corpora nobilium purgantes, veram medendi artem callere ciues omnes, ac nobiles existimant, hosque prædicant, atque vsque ad sydera ipsorum præstantiam tollunt. GVILAND. In memoria habeo, ieiuno, vt ita loquar, purgandi modo, priscos illos, doctis-

ſimoſque medicos cœpiſſe vti, non vt illum ex arte optimum crederent, ſed vt multas contumelias vitarent, quibus rectè medentes ſæpe, vt vſus requirebat, illorum corpora purgantes validioribus medicamentis, ab illa barbara gente afficiebantur. Nam inſignes purgationes illi damnabant, qu ę ſi aliquando quibuſdam torminibus iis medicamentis operantur, veh miſeris illis medicis, quorum aliqui vel verbera etiam in mercedem accipiebant. Hincq; blandis illis vti medicamentis ipſi cœperunt. Hocque non ex te tantum, ſed ex pluribus aliis, dum Cayri olim moram facerem, audieram. ALPIN. Hic ieiunus purgandi corpora vſus, apud primates medicos, vt iam dictum etiam eſt, qui nobilibus tantum medentur, in vſu eſt frequentiſſimo, quem ij omnes libenter ſequuntur. Alij vero, & non pauci in vrbe Cayri exiſtunt, qui oppoſito modo corpora purgant: hi etenim corpora non niſi præualidiſſimis purgantib. vacuant, qualia ſunt ſcammonium, colocynthis, multaque ſemina validiſſime purgantia, quæ apud eos in maximo ſunt vſu. Quæ medicamenta in magna etiam doſi audaciſſime plebeiis, ruſticiſque concedunt. In vſu apud aliquos ſimiles empiricos, & audaces medicos quædam ſemina exiſtunt, quæ immodicè per vomitum, & per ſeceſſum purgant, ſuntque his omnib. vſitatoria, quædam minutiſſima caulium ſeminib. proxima; ex his enim vnciam, quæ eſt communis adultorum doſis, craſſo modo contundunt, ex quibus cum aqua miſtis maſſam conficiunt, quam ægrotis deuorandam offerunt: hoc enim inopum remedium eſt, quod non ſecus quàm antimoniũ valide purgat. Cuidam mulieri Turcæ publice per eam vrbem pro mulieribus hyſtericis medicinam facienti, hæc ſunt familiariſſima, quibus dicitur multas diuitias ſibi ipſam parauiſſe, apud omnéſq; creditur doctiſſima. Fatetúrq; ſe morbos mulierum omnes rectè ſanare poſſe, viroſque minus illorum morborũ cognitionem habere poſſe, quòd non liceat ipſos oculatim pudendorũ partes omnes mulierum ſedulo obſeruare, ex quo ignorant ſæpiſſime multorum vterinorum affectuum cauſas. Hanc mulierem, medicam ipſe noui, mihique fuit valde familiaris, pulchraque atque perliberalis viſa eſt, noſtriſque ſatis perbenigna ac faceta. Aliqui ſemine vtuntur abdelmeluch vocato, quod præſtãtius quàm catapotia purgat, & aliqui ſeminibus abdelcherua appellatis, quæ ſunt ricini Arabici ſemina, alij ſcammonium exhibent vſq; ad drachmam, alij vtroq; helleboro præſertimque nigro, colocynthide, tur-

bith, & aliis huiusmodi generis, quæ validissime purgant. Sed iam hoc empiricorum vsu, prævalide purgantium, sermonem claudamus. Ex quo animus cupidus effectus est, dignoscendi ex te, an in curandis morbis longis, contumacibusque laudabilior sit vsus leniter ac benigne purgantium, quàm eorum, quæ prævalide purgant. Quando sapientiores medici leniter purgantium, quæ medicamenta benedicta appellant, vsum libentiùs sequantur, quàm valide purgantium, dicantque corpora nunc non sic, vt olim esse robusta, quæ valida medicamenta ferre queant: atque è contra antiquiores ac eruditiores, vt Hippoc. Gal. Auicenna, atque alij validorum medicamentorum vsum semper secutos fuisse, ipsorum monumentis planè constet, nō minusque hoc tempore sæpe ignara muliercula, quem nunquam plures doctissimi medici medicamentis benedictis sanare nequiuerunt, vnico nuper dictorum prævalidorum medicamentorum medicamento, curarit. Qua in re valde ancipiti tuæ opinioni acquiescere volo, quam nunc audire, & cognoscere ex te summopere expecto.

Vter nobilium, vel plebeiorum Ægyptiorum purgandi vsus sit laudatior, siue an purgando medicamenta leniter vacuantia prævalidioribus præstent. Cap. VI.

GVILANDINVS.

VTRVMQVE purgandi vsum Ægyptiorū inutilem iudicandum censeo, quando neq; lenientibus, benedictisque appellatis illis medicamētis corpora omnia rectè purgari possint, neque minus imbecillium, mollium, pinguium, rarique habitus corpora valide purgantibus tuto vacuentur; facile siquidem ipsa ab his nimium resoluuntur. Exindéque neuter illorum purgandi vsus mihi laudandus planè videtur. ALPIN. Hinc nobis data occasione, libenter ex te intelligerem, cum tu apud antiquos celeberrimos medicos medicamenta in vsu fuisse ad morbos curandos validissime purgantia, cognoueris, qualis fuit vterque helleborus, scamonium, colocynthis, peplium, atque alia huiusmodi, nunc vero non modo

in Ægypto, ſed in toto terrarum orbe plerique medici vſum leniter purgantium libenter frequentant, vtrum valide purgantium medicamentorum vſus, leniter purgantium vſui in morborum curatione præſtet. GVILAND. Mirabar ni mihi tam arduam inter medicos litem reſoluendam nunc indicaſſes, quaſi meos humeros, quiduis ponderis geſtare poſſe arbitreris. Nolo tamen hunc laborem ſubterfugere, quo te tantopere meo iudicio delectari nunc ſciam. Itaque mea hac de re hæc erit ſententia, quam non audies, niſi prius aliqua clarioris cognitionis gratiâ tibi prędixero. ALPIN. Rectè ſanè, nam ſine aliqua diſtinctione non poſſe reſolui quæſitum puto. GVILAND. Id ipſum arbitror prænoſcendum: etenim iam nouimus præualida medicamenta robuſtis corporibus conuenire, miniméque imbecillioribus, quanquam eos ipſa morbi quoque magnitudo poſtularit, eodem itidem modo leniter purgantia robuſta corpora parum iuuare affirmandum erit: vidi enim multos ab aſſumptis leniter purgantibus, nihil aut parum purgatos fuiſſe, & aliquos etiam ex purganti pharmaco non inualido parum deieciſſe. Quamobrem non omnibus corporibus eadem purgantia conuenient, ſed variis vtique varia, vt Gal. in 4. de rat. vict. in morb. acut. teſtatum reliquit, quandoquidem corporum habitus, temperamentum, ſexus, ætas, victus, cœlum, anni, tempus, varia purgantia admittunt. Cui etenim dubium, corpora habitu pingui, ac carnoſo, difficilius purgari, quàm gracilia: & frigidi temperamenti exiſtentia, quàm calidi, & denſi habitus, quàm rari, & duri quàm mollis, & rarioris molliorisque qualia ſunt puerorum, valde à medicamentis reſolui, & quæ frigido conſtant temperamento, quàm calido facilius ferre ea medicamenta? proinde validiora pharmaca requirere, & calida corpora præterquàm, quod citius reſoluuntur, magis etiam ab his reſoluuntur. Zarotus medicus doctiſſimus, mihi olim affirmauit, cum in Tranſyluaniæ locis aliquot annis diuerſaretur, quamplurimos non niſi à pręualidiſſimis medicamentis vacuatos obſeruauiſſe, ex quo ipſe non niſi pręualida purgantia ibi in omnibus corũ locorum accolis medendo exercuiſſe dixit. Eodem quoque modo mulieres molles, ac rari habitus, pluſquàm viri à purgantibus medicamentis labefactantur. Atque ex ætatibus pueritia, & ſenectus difficilius purgationes ferunt. Itidémque crapulis indulgentes, difficulter purgantur. In cœlo itidem calidiori omnibus cor-

poribus purgationes difficillimæ exiſtunt. Hippocrateſque hinc dixit, ſub cane, & ante canem moleſtas eſſe purgationes. His itaque præauditis, rem propoſitam facilius reſoluemus. Omnibus igitur corporibus, ex quacunque cauſa facile reſolubilibus, præſertim in calido cœlo degentibus, medicamenta leniter, & non valide purgantia conducent, ex quo, illos Ægyptios, qui purgando nuper dictorum ſeminum, & aliorum validorum purgantium vſum frequentant, errare cognoſcimus. ALPIN. Igitur vſus purgandi olim priſcis medicis familiaris (vtebantur enim ij ad purgandum ſcammonio, colocynthide, helleboro, peplio, atq; aliis validiſſimis purgantibus) illo, quem noſtri nunc medicamentis benedictis appellatis exercent, minus vtilis cenſendus erit? GVILAND. Apud Hippocratem helleborum album fuiſſe purgans familiariſſimum cuilibet noſtrum notum eſt, quod in 2. lib. de fracturis, & quarto
Text. 27. Aphoriſm. manifeſtiſſime legitur. In lib. etiam 2. de rat. vict. in
Aph 13.14 15.16. morb. acut. in pleuritide, vbi dolor aliquando ad hypochondria
Text. 2. deſcenderit, vſum nigri hellebori, ac peplij commendauit; & Gal.
comm. 3. in quartana febre album helleborum in lib. 1. ad Glauc. vtilem eſſe
Text. 29. docuit, etſi ipſe in 6. lib. epidem. affirmauerit, ipſum eſſe violentiſſimum purgans. Familiaria Galeno medicamenta purgantia, vtpote quæ apud ipſum in vſu fuerant, ſunt catapocia ex aloë, colocynthide, ſcammonio, ab ipſo olim parata, quæ deuoranda de-
Cap. 8. dit homini habenti linguam prætumidam, vt in lib. 14. meth. med. legitur: atque etiam confecta ex aloë, colocynthide, ſcammonio, agarico, bdellio, & gummi Arabico. Quorum vſum in tuſſientibus à ſalſuginoſi humoris diſtillatione ex capite ad pulmones, lib. 5.
Cap. 14. meth. ſummopere commendauit. Quæ quidem Catapocia, in libro de remediis facile parabilibus, ad pſydracia, atque alopeciam laudauit: hæcque compoſuit, vt in 3. lib. de remed. facile parabil. colligitur, ex aloës vnciis ſex, maſtiches, vnciis duabus, totidémq; abſynthij ſucci: colocynthidis vnciis quatuor, hócque medicamentum appellat catapocia ex aloë, & paratum ex aloë, colocynthide, ſcammonio, agarico, atque aliis; vocat hyeram διὰ κολοκυνθίδος. Hæc enim medicamenta validiſſime purgantia in vſu fuerant apud Hippocratem, & Galenum medicorum omnium facilè principe. Hinc à nobis ſciri poteſt, apud ipſos non medicamenta leniter purgantia, ſed valide purgantia ad vacuanda corpora in vſu fuiſſe. ALPIN. Vera loqueris, ſed ij benedictis

appel-

appellatis medicamentis à nobis cognitis carentes, cogebantur illis vti, quæ validiſſime purgant. GVILAND. Hoc verum nunc concedatur, nihilominus in temperatis corporibus, quæ non ex multa copia, neque admodum ex tenacibus ac craſſis humoribus ægrotant, validiſſime purgantia, ſimul cum humoribus carnem liquantia, bonæ humiditatis non parum educent, veluti in Cachochymis, malorumve ſuccorum, vbi multi impacti, infarctique ſint, tenaces ac craſſi ſucci in viſcerum meatibus, leniter purgantia nunquam poterunt radicitus vniuerſam purgare humorũ copiam. Fruſtráque volentes multos in viſceribus infarctos ſuccos tenaces ac craſſos educere, tentant illos leniter purgantibus vacuare, vel aliis à noſtris medicis vſitatis, quibus rarò, vel nunquam morbum à multis, & tenacibus illis ſuccis ortum, perfectè ſanant: Quod videre poſſumus in multis diuturnis febribus, quotidianis, tertianis, & quartanis. In iſtis ſæpius obſeruaui humores noxios ab aſſumpto leniter purganti, potius moueri, quàm vacuari, pluréſque ſic ægrotantes his leniter purgantib. ſæpe in eodem morbo deuoratis, potius faſtiditos, quàm curatos vidi, quos ſæpe quæpiam indocta muliercula vnico pharmaco validiſſimo, non ſine doctiſſimorum medicorum dedecore, perfectè ſanauit. ALPIN. Non omittam hoc loco hiſtoriam planè tua dicta confirmantem. Cayri erat Helena Chriſtiana Cophta, annos nata triginta, cui à ſuppreſſis menſtruis purgationibus caput ſæuiſſimis doloribus lædebatur, eoque ipſa moleſtiſſime cruciabatur, vigiliiſque aſſiduis cum aſſidua tuſſi, atque orthopnæa miſera etiam detẽta, quæ vix recta ceruice reſpirare poterat, perdoctáque ab amica muliercula, ac planè ſuaſa, antimonij præparati grana quinque deuorauit, à quo medicamento in primis vomitu multa cruda, pituitoſa, craſſa, ac viſcida excrementa reiecit, & mox bilioſa, viridia, & tandem æruginoſa, atque atra multa, eadem per aluum deiecit, ex qua vacuatione ſtatim ſic bene ſe habuit, vt nocte tota inſecuta dormierit, atque quieuerit, à tuſſi, orthopnæa, capitiſque dolore planè ſanata. Pluréſque alios vidi ibi huiuſmodi valentibus purgationibus à morbis ferè incurabilibus fuiſſe ſanatos. GVILAND. Atque his malis nos non ſic ex arte medemur, vt antiqui faciebant, vtentes prævalidiſſimis purgantibus: volentes potius noxiorum humorum copiam vacuare, etſi non ſine ægrotorum moleſtia, inſignes hæ vacuationes operarentur, quàm ab ea naturam deuinci, & non tentata valida pur-

gatione, finere exitium fequi. Multi ex medicis reperiuntur, qui ægrota corpora præ manibus habētes, à craffis, tenacibusque multis fuccis in vifcerum meatus, cauitatesve infarctis, curanda, dubitantes poffe omnes illos humores vacuari, naturámque ægrotantium, vel vires non rectè præualidum purgās perferre, prius finunt naturam copia humorum vinci, quàm purgationem tentare, vel experiri velint, quod tamen poftea fæpe viribus morbo imparibus factis, non fine maximo ægrotantium detrimento facere cogūtur. ALPIN. Fortaffe hinc non femper abhorrendas præualidas purgationes, colligitur; quinimò magis illas quandóque ægrotis multum conferre; Quod Hippoc. in primo lib. Aphorifm. docuiffe vifus eft, cum dixerit: Deiectiones non multitudine funt exiftimandæ, fed fi talia dejiciuntur, qualia conueniunt, & ægri facile tolerant, atque vbi vfque ad animi defectionem expedit ducere, faciēdum, fi æger poffit tolerare, & multo magis; cum eiufdem omnino fententiæ Gal. in Commento fuerit, cum dixerit; in maximis etiam inflammationibus, & vehementiffimis doloribus nullum maius noui remedium, quàm vfque ad animi defectionem euacuare, adhibita diftinctione an mittere fanguinem, an purgare oporteat vfque ad animi defectionem. GVILAND. Multos iuuaffe infignes, ac etiam immoderatas validiffimis purgantibus præftitas vacuationes, non rarò multis obferuatum eft. Plures inueniuntur, qui vel ftibium præparatum, vel æris infufum fumpfere, vt ab antiquis hepatis, lienifque obftructionibus fanarentur, quibus per vomitum, & aluum copiofiori facta vacuatione, priftina fanitas reftituta fuit, qui nunquam potuere aliis vfi medicamentis leuiter purgantibus fanari. Ex quo forfitan fufpicandum eft, apud Hippocratem, aliofque eius temporis medicos doctiffimos, veratrum album fuiffe in vfu familiariffimo, quod morbos breui tempore, ac perfectè humorum noxiorum multitudinem, vifceribus, atque aliis internis partibus tenaciter adhærentium, præualida vi abftergendo, euellendo, atque purgando fanaret. At tu Hippocratis Galenique præceptū in primo lib. Aphorifm. memoriæ proditum in medium quoque attulifti, qui ambo docuerunt, corpora aliqua interdum etiam ad animi vfque defectionem purgari poffe. Quorum fentētia fic omnes ferè noftros medicos diftorfit, ac turbauit, vt plerique ipforum nunc contendant, illiufce Aphorifmi præceptum Hippocrate dignum non effe, quoniam in ea nō funt fen-

Aph. 23.

Aph. 23.

tentia, vt innoxiè possint corpora vnquam ad animi defectionem purgari, neque id ex arte medicos facere vllo pacto debere affirmant, neque si fiat, tutum esse: Qui tamen, vt tantorum medicorum sententiam seruarent, plurima commenti sunt, alij siquidem dicentes, communi quadam ratione, & non proprie ab his dictum fuisse, vacuationem aliquando ad animi vsque defectionem moliri posse, & alij verborum seriem peruertentes, negant hæc verba, ad animi defectionem, in antiquis Codicibus reperiri, atque alij Hippocratis Aphorismum corruptum fuisse affirmant. Quem sic quoque Galenum interpretatum fuisse, cuius mos est, sic vt iacent, Hippoc. textus ac verba commentari. Nonnulli etiam opinantur licere aliquando corpora purgari ad animi defectionem, at per defectionem, non exquisitam syncopim, quæ resolutis spiritibus fit, sed leuem quidem animi defectionem, quæ sæpissime assumptorum purgantium qualitate, vel ab humore acri, ore stomachi læso, vel etiam in intestinis, dum mucosi acresque humores ab ipsis euelluntur, atque transeunt, torminibus quibusdam concitatis, vel etiam à quapiam leui resolutione vacuationem insignem secuta, excitatur; qualem quisque nostrum in praxi in multis purgationibus aliquantulum maioribus, quàm par foret, vel à medicamenti, vel ab humorum qualitate infesta, in stomacho, vel intestinis angorem, vel tormina concitante, sæpissime obseruauit. Plures siquidem ab his causis etiam à non præualido purgante in syncopim sæpe labuntur. Hincque fit, quod omne præualidum purgans aliquam defectionem pariat, aliqua spirituum resolutione facta, aut ab eius infesta qualitate; vti in helleboro, scammonio, stibio præparato, alijsque similibus medicamentis obseruatur. Vsum præualidi purgantis, vbi aiunt, ad animi vsque defectionem purgandum esse, Hippocratem atque Galenum intellexisse, quale veratrum erat Hippocratis tempore, quo omnes semper cum vacuarentur, lipothymia aliqua corripiebantur. Omnesque medici stibium, æris infusum, sambucum, camelæam, scammonium, aut aliquod eiusmodi validissimum purgans exhibentes, præmonent ægrotos purgandos, fore à medicamenti vi præualida, atque ab eius infesta qualitate stomachi angoribus, torminibus, atque aliquando animi defectionibus medicamento cooperante, tentandos. Itaque per purgationem ad animi defectionem faciendam insignem, ac copiosam, quæ fit præualidissimo purganti, Hippoc. Galenumque

intellexiſſe multis hinc perſuaſum eſt. Quæ dum fit, multi leui lipothimia corripiuntur. Neque alienum à ratione, & experientia eſſe puto, quoſdam copioſis ac inſignioribus his purgationibus iuuari poſſe, præſertim robuſtos, eas tolerantes, maximéque à vehementiſſimis inflammationibus, vel doloribus ex copia humorum exortis cruciatos, quippè copiâ moleſtantis humoris prorſus vacuatâ, dolores tolluntur, atque inflammationes ſanantur. Et quamquam non æquè facile, perinde ac ſanguinis miſſio, purgatio ſiſti firmariue poſſit, nihilominus, non eſt ex his, quæ fieri nequeunt, etſi quandoque valde difficile, fluentem aluum firmare, ac ſiſtere. Quapropter, vt tandem quęſitũ dubium reſoluam, in omnibus antiquis morbis, qui à tenacibus multis ſuccis, obſtructionibuſq; viſcerum pertinacibus, oriuntur, in tumoribus, ſuſpirioſis, aſthmaticis, in antiquis doloribus, præſertimque articulorum, in chroniciſque febribus, atque in aliis ſimilibus morbis contumacibus, dummodo robur corporum admittat, præualidorum purgantium vſus, leniter purgantium vſui præferendus videtur. In debilioribus verò corporibus præualidas vacuationes ferre nequeuntibus res ex oppoſito creditur: ſiquidem his leniter purgantia magis conferent, etiamſi morbi cauſæ validum purgans expoſceret; non ſecus quàm in mittendo ſanguine nos ſæpe obſeruamus, in iis, quibus morbi ratione plurimum ſanguinis eſſet vacuandum, viribus, vel ætate, vel alio renuente, ſanguinem mittimus in pauciori tamen quantitate, qui tantum commodi illis affert, quantum nuper dictis debilibus corporibus leniter purgantia; ſi enim maximam ferre potuiſſent vacuationem, maius quoque eis commodum accederet, proinde iuuant, quæ non inopportuna quantitate fiunt vacuationes, quantum iuuare poſſunt. ALPIN. Verum dicis, namque, vti aliàs tu quoque narraſti, ego etiam multos vidi à diuturnis ex capite in pulmones diſtillationibus languidos, ac penè tabidos effectos, ac redditos, vt vix eorum ſalus amplius ſperari potuerit, nihil per longum tempus à benedictis illis vocatis purgantibus iuuatos, ſemel à deuorato ſcammonio, vel ſtibio, vel colocynthide largiſſime purgatos, continuò ſanos euaſiſſe. Cæterum hæc medicamenta requirunt medicum non minus doctum, quàm prudentem, vti quid opus ſit, ſcite, ac prudenter videat: ſed nunc ſatis de his locuti ſumus, tempuſque eſt, vt ad alia tranſeamus: ſed quid de aquæ potu poſt deuoratum purgans, à quibuſdam recepto, iudicabis?

GVILAND. De eo nunc etiam quæpiam à nobis dicenda erunt, sed clarius antea hunc mihi vsum manifestes, vt rem apertius tractemus.

Apud nonnullos Ægyptios in vsu esse ab assumpto purganti medicamento, frigidam multam propinari. Cap. VII.

ALPINVS.

RIDICVLVS sanè hic vsus ac valde barbarus tibi videbitur: quippè medicos illos non paucos ab assumpto statim purganti medicamento, ægrotis multam frigidam aquam bibendam propinare. Ego vnum hoc ex ea sæpius obseruaui, leuissimo medicamento, insignem per aluum vacuationem fieri. Multi illorum consuescunt ex omnibus medicamentis purgantibus; cassiam, mannam, terrengibil, syrupum de granatis solutiuum, atque ex manna paratum cum aqua exhibere: in primis quidem cassiam, vel mannam, vel aliud nuper dictorum medicamentorum ægrotis offerunt, paulo post aquam propinantes frigidam, alij eius binas, vel tres libras, atque alij quantum ægroti bibere queunt, concedentes: ex qua sæpe ego, etsi ab ea aluus turbata multa deiecerit, tamen multos penè mortuos, toto corpore ea causa immodicè tumefacto, vehementissimisque doloribus lacerato, conspexi. Multis quoque rursus post assumptam mannam aqua ad binas libras perhausta, aluum absque multa molestia subductam deiecisse, atque contulisse vidi. Quod fortasse accidebat, quia aqua Nili sub dulcis, & tenuissima, perinde ac serum lactis, alui deiectionem adiuuabat. GVILAND. Barbarus, ac summe periculosus vsus mihi videtur, à nullóque imitandus, quinimo ab omnibus abhorrendus, neque etsi aliquos commode, ac vtiliter eo purgatos fuisse dixeris, aliquid boni habere putauerim, quòd casu eos sic purgatos fuisse certus sim, aqua siquidem omnis quamquam optima sit, omnique culpa vacet, vt Gal. in 3. de vict. rat. in morb. acut. docebat, tarde meat, difficile concoquitur atque ægrè descendit: quonam itaque modo aqua poterit vim purgantem medicamenti fouere, atque augere? atque si ex ipsa aliquando commode

quospiam purgatos compertum sit, in causa fuisse, vel ab ea cruditas concitata, vel natura ex multitudine aquæ excitata intempestiue ad expellendum. ALPIN. Nihilominus ego sum huius sententiæ, quod ipsa, quæ est omnium aquarum, vt aliàs demonstratum est, & tenuissima, & maxime concocta, modice sumpta possit commodam alui deiectionem adiuuare, multóque magis, quòd omnes aquæ Ægypti aliquid nitri sapiant: tota etenim Ægypti terra nitrosa, ac salsuginosa est, proinde aqua quoque illiusce fluminis supra terram nitrosam transiens, aliquantulum in se nitri naturæ retinere potuit, quamobrem aqua illa subducendi, vel abstergendi quapiam facultate prædita sit, cuius rei fortasse non spernendum hoc erit argumentum, quòd omnes aduenæ, cum primùm Cayrum accesserint, eaque aqua in potu vsi sint, per multos dies diarrhæam copiosam patiuntur; hincque etiam ipsam fortaſsè, præterquam quod probè in tam longo itinere à Solis calore concocta est, etiam aliquantulum nitri habens, ventriculi calorem non sic labefactet, neque sit ita ipsi stomacho molesta, vt alibi, percipitur. Auerrhoes
„ etiam in lib. 7. collig. dixit: Et quantitas quam dare debes ex rheu-
„ barbaro, est à duabus drachmis vsque ad tres, miscendo ei syrupum
„ iuleb, & squinzibim an. vncia vna, cum quinque partibus aquæ fri-
„ gidæ. Atque hoc fortasse idem inuenietur apud Auicennam, Haly, atque Rhasim, & alios, qui interim aquam post purgans medicamentum frigidam dare præcipiunt. GVILAND. Posset quidem aquæ Nili fluminis inesse talis vis, sed tu hac non contentus, vsum aquę etiam ab assumptis pharmacis ex Auerrhois & aliorũ Arabum præclarissimorum medicorum testimonio probare videris: quod si ita est, animaduertas velim, Auerrhoem, atque alios Arabes medicos, aquam frigidam dandam illis tantum consueuisse, quibus præ caliditate stomachi periculum est, ne vel vomant medicamentum, vel in syncopim ferantur, vt manifestiſsime cuique sedulo prædictorum scripta animaduertenti, & ipsorum mentem percipienti, notum erit, sed de hoc vsu hæc dixisse nobis sufficiat, atque ad varia composita medicamenta, quibus ea gens vtitur, accedamus.

De theriaca, atque aliis compositis, medicamentis, quæ in vsu sunt apud Ægyptios. Cap. VIII.

GVILANDINVS.

NONNE etiam Ægyptij medici compositis aliquibus medicamentis vtuntur? quæso, quæ sunt, ea mihi narres. ALPIN. Paucissima composita illos in medendo exercere obseruaui, nulláque ad purgandum; neque catapotia, neque electuaria scitu digna. GVILAND. Ea tamen qualia sint narrare quoque non te pigeat. ALPIN. Quæ ex medicamentis compositis apud eos in vsu fuisse tunc temporis ab iis didiceram, hæc planè existunt, quippè theriaca, bernaui, bers phenoniè, philosopha, atque Diamesch. Hæc enim scitu digna eos in medendo frequentare animaduerti, sed omnium maxime theriacam Andromachi Senioris, quam iussu Turcarum Regis ipsi summa cum diligentia componunt; in aliis vero, quæ dixi, medicamentis non eandem adhibent illi diligentiam, cum pro arbitrio omnes domi componere posint: quisque enim medicinæ etiam planè ignarus, vt lubet, ea pro vsu sibi parat, ac componit. De theriaca vero res aliter se hebet, siquidem non licet alicui ipsam priuatim componere, sed publice coram omnibus medicis, in publico loco, quòd pro ipsorum rege componatur, cuius iussu omnis cura ac diligentia ab illis adhibetur, vt perfectissima ac absolutissima perficiatur. Atque hinc Ægyptij, apud quos nunc optima medicina obsoleuit, theriacam cæteris aliis medicamentis accuratius componunt, eiusque compositioni maxime incumbunt, qui sciant hac ratione se suo regi obsequi, cui tale medicamentum gratissimum esse intelligant. Accedit etiam, quod id medicamentum apud omnes Ægyptios in frequentissimo est vsu; quando ferè ad omnes morbos ea gens theriaca vtatur. Locus, in quo eam componunt, est templum, vrbis Cayri præclarissimum, Morestan vocatum. In eo omnes medici iussu præfecti, cum archiatro medicorum, siue principe, quem Achim-Bassi appellant, simul conueniunt, mense

Maio ferè ſemper, vt de hac præclariſsima compoſitione paranda conſilium apud ipſos habeatur: ibi tum is qui compoſitione faciendæ deſignatur, qui eſt pharmacopola exercitatiſsimus in ea compoſitione, ſolamque theriacam componit; coram omnibus paſtillos omnes conficit, cum quibus poſtea totam compoſitionem accuratiſsime abſoluit. Is, autem qui eo tempore, quo Cayri ego medicinam faciebam, compoſitionem hanc moliebatur, fuit Mahemet ebne Haly, vir quidem quamuis Mahemetis aſſecla, morum tamen integritate non ſpernendus, quique aduenas plurimi facere præ ſe fert; fingit tamen ingenti ſpe lucri, ex multa theriaca, quam aduenis continue vendit. Nunquam tamen ego, etſi mihi admodum domeſticus, ac familiaris eſſet, theriacæ compoſitionem, quam illi ſeruant, ex eo diſcere potui, nunquam voluit me ipſo etiam præſente legere. Timent enim, ſi nos ipſorum compoſitionem, quam cæteris abſolutiorem ac præſtantiorem eſſe opinantur, ab ipſis didiciſſemus, multi lucri, quod cum aduenis plurimis Italis, Germanis, Polonis, Anglis, Gallis, Flandris, aliarumque multarum nationum hominibus ſæpiſsime in Ægyptum nauigantibus continuè faciunt, ſe non paruam iacturam ac damnum paſſuros. Vel etiam quia illis lege interdictum eſt, Chriſtianos homines eam compoſitionem poſſe docere. Hincque nemo aduena poteſt vllo pretio ab illis eam compoſitionem intelligere. GVILAND. Hoc iamdiu ſciueram, ſed tu quanam arte vſus fuiſti, vt eam ab illis intelligeres? auro fortaſſe pharmacopolæ illius timorem, atque legis interdictum te expugnaſſe puto. ALPIN. Nullo meo conſilio id accidit, ſed caſu atque ab alio Mahemete mihi valde familiari, rei herbariæ longe omnium Ægyptiorum doctiſſimo, cui quotidie ex Arabiæ, atque Æthiopiæ, Indiæque locis aliqua noua medicamenta ab amicis mittebantur, theriacæ, quam Ægyptij componunt, integram ac veram habui deſcriptionem: paucis enim diebus antequàm ab Ægypto diſcederem, Deo volente, mihi contigit, ne citra ſic deſideratam illorum theriacæ compoſitionis cognitionem, exinde malo animo abirem, idque nec aurum, nec aliud munus, niſi multa eius viri erga me humanitas confecit. Apud ipſum enim cum diſcederem, vidi librum permagnum, & mirabilem, qui à doctiſſimo Ægyptio, olim Sultani cuiuſpiam Ægypto Imperantis mandato, qui omnes Ægypti, Arabiæ, Æthiopiæque locorum plantas diligentiſsime obſeruauerat, de

omnium

omnium illorum locorum plantis couſcriptus fuerat. Quem ſi rectè latinitate donatum noſtri haberēt, de multis medicamentis peregrinis lites omnes abſoluerentur. Fortè fortuna igitur, vt ad rem nunc redeam, diebus pauculis, antequam illinc diſcederem, cum quorundam ſimplicium medicamentorum occaſione, dictum Mahemetem herbariæ profeſſorem conueniſſem in eius apotheca ſeligentem, parantemque ſimplicia pro theriaca Ægyptiorum, ab omnibus medicis illo tempore indicta; vt illa in Moreſtan mitteret Mahemeti theriacæ compoſitori. Nam Mahemet ille, qui iam multos annos theriacam componebat, ſolitus erat omnia medicamenta, quibus theriaca paratur, ab eo accipere: is rogatus à me, quid tunc negotij haberet? cum reſpondiſſet herbas, ſuccos, gummata, radices, ſemina, atque alia medicamenta ſimplicia pro componenda theriaca ſeligere, quæ in Moreſtan ad Mahemetem compoſitorem miſſurus erat, ſchedulā, in qua theriacæ compoſitio Archiatri medici Ægygtij litteris deſcripta legebatur, eiuſdem medici, quoque ſigillo ſubmunitam, rogatus, mihi ſe præſente legendam paululum conceſſit, atq; poſtea etiam permiſit, vt totam eam diem illam commodius perlegere poſſem, ac contemplari. Cuius ſcripturæ principium cum Ægyptio medico Hebreo Italicam æquè ac Arabicam linguam callente, cum legiſſem, theriacæ eſſe compoſitionem, quam per eum annum medici Ægyptij componere pro Turcarum Rege conſtituerant, quamprimùm agnoui. In qua, vt iam dictum eſt, aderat Achim baſsì ſubſcriptio. Illam continuò domi cum dicto Hebræo medico, præſente etiam Octauio Rouereto Tridentino medico excellenti, qui cum Franc. Delphino, ibi pro Sereniſ. Dominio Veneto Conſule Clariſſimo, in Ægyptum, medicinam exercendi causâ venerat, ex Arabico idiomate in latinam linguam verti, quam quidem ne amplius tuum deſiderium remorer, hoc modo ſcriptis traditam nunc ex me audies. Verum nomina medicamentorum ſcribere primo Arabicè, & mox Latinè clarioris cognitionis gratiâ volui.

Theriacæ compositio, quam singulis annis Ægyptij pro Turcarum Rege componunt, quam Tharachfaruc appellant. Cap. IX.

ALPINVS.

VT Theriacam igitur componant, accipiunt,
Acras hausel, id est, pastillorum Scyllinorum, dra. 864.
Acras Affà, id est, pastillorum ex serpentum Thayr vocatorum carnibus paratorum, dra. 432.
Acras Alindaracoron, id est, pastil. Hedicroorum, dra. 432.
Darfelfel, id est, piperis longi, dra. 432.
Affium Rumi, id est, opij Thebaïci, dra. 432.
Zarauerd, id est, florum rosarum, dra. 216.
Hasselesussan, id est, radicis iridis, dra. 216.
Scordium, id est, scordij, dra. 216.
Garicum, id est, agarici, dra. 216.
Dehenbalassan, id est, opobalsami, dra. 116.
Darsini, id est, cinnamomi, dra. 216.
Rohobsus, id est, succi Glycirizæ, dra. 216.
Bezer Saglian, id est, seminum bunij, dra. 216.
Mur amar, id est, Myrrhæ coloratæ, dra. 108.
Zaffaran, id est, croci, dra. 108.
Chest mur, id est, costi amari, dra. 108.
Archer, id est, floris squinanthi, dra. 108.
Selica seuda, id est, cassiæ nigræ, dra. 108.
Sombul endi, id est, nardi Indici, dra. 108.
Condor Abiat, id est, Thuris albi, dra. 108.
Felfel abiat, id est, piperis albi, dra. 108.
Felfel assuet, id est, piperis nigri, dra. 108.
Zenzibil, id est, zinziberis, dra. 108.
Stecadùs, id est, sticados, dra. 108.
Elchelimbat, id est, therebenti, dra. 108.
Faudeneg, id est, calamenti montani, dra. 108.
Rhauend senì, id est, rhabarbari, dra. 108.

Maſchatramaſſie, id eſt, Dictami, dra.108.
Fraſſium, id eſt, praſſij, dra.108.
Pentaphilum, id eſt, pentaphyli, dra.108.
Petroſelium, id eſt, petroſelini, dra.108.
Chameſitos, id eſt, chamepytheos, dra.72.
Giahade, id eſt, polij, dra.72.
Phu, id eſt, Valerianæ, dra.72.
Amama, id eſt, amomi, dra.72.
Tinmactum, id eſt, terræ ſigillatæ, dra.72.
Sombul Rumi, id eſt, ſpicæ Græcæ, dra.72.
Colochtar, id eſt, vitrioli, dra.72.
Mea ſeile, id eſt, ſtyracis liquidæ, dra.72.
Ab balaſſan, id eſt, carpobalſami, dra.72.
Henud, id eſt, acori, dra.72.
Raſianeg ſamar, id eſt, ſeminum fœniculorum, dra.72.
Gentiana, id eſt, gentiana, dra. 72.
Sang Arabì, id eſt, gummi Arabici, dra.72.
Gardemani, id eſt, cardamomi, dra.72.
Rohob Chachia, id eſt, ſucci Acatiæ, dra.72.
Nanachue Endi, id eſt, ameos Indi, dra. 72.
Bezer caraſs, id eſt, ſeminum apij, dra.72.
Aniſum helb, id eſt, aniſorum dulcium, dra. 72.
Chemadrios, id eſt, chamedrios, dra.72.
Seſelios, id eſt, ſeſelios, dra.72.
Mu, id eſt, mei, dra. 72.
Horf, id eſt, naſturtij, dra.72.
Haſart leget, teteis, id eſt, ſucci hypociſtidis, dra.72.
Secbines, id eſt, ſerapini, dra.72.
Hyuſaricum, id eſt, Hyperici, dra.72.
Gindubaleſtar, id eſt, caſtorei, dra.72.
Zarauend tauil, id eſt, Ariſtolochiæ longæ, dra.72.
Daucum, id eſt, Dauci, dra.72.

Vini granatorum, aut vini antiqui quantum ſufficit. Mellis optimi partes tres. GVILAND. Theriacæ huic deſcriptioni addenda quoque à te eſt paſtillorum in primis, qui ex ſcylla conficiuntur, mox etiam aliorum, compoſitio. ALPIN. Paſtillos Scyllinos parantes, accipiunt ſcyllam albam mediocris magnitudinis, quam triticea paſta contectam, ac concluſam in ignem ponunt,

vrique ſinunt, quouſque paſta circa Scyllam poſita, perfectè aſſata videatur, ac cruſtam contoſtam contraxerit, quam continuò eximunt, atque extrahunt, quodque intus cœpæ ſcyllæ eſt molle accipientes, ei farina orobi permiſta, in ea portione, vt reſpondeat duabus ſcyllæ partibus vna farinæ, & plus etiam farinæ admiſcent, ſi ſcylla multam habuerit acredinem: ſicque in miſcenda farina ſcyllæ ſe gerunt, vt ex multo, vel pauco ſcyllæ acri ſapore farinæ quantitatem expendant: ſcyllis acriori ſapore præditis farinæ plus, & minus his, qui obſcuriorem habent acrimoniam permiſcentes. Vtrumque quippè percoctam ſcyllam, atque orobi farinam manibus conterunt, atque poſtea ſimul miſta in mortario contundentes, maſſam efficiunt, ex qua orbiculos paruos faciunt, digitis prius oleo roſaceo inunctis: hoſque permittunt per multos dies ſub vmbra ſiccari. Viperinos vero eodem certè modo, vt Gal. in lib. primo, de antidotis docet, ipſi parant; vno hoc excepto, quod ex viperarum carne, ex quibus noſtri ſuos faciunt paſtillos, eos non parant, ſed ex quibuſdam ſerpentibus, viperis tamen omnino corporis colore, magnitudine, figura, atque habitu proximis, capite excepto, quod in viperis noſtris depreſſius eſt, cornibuſque caret; ſiquidem ſerpentum illorum capita, vno, vel duobus cornibus prædita ſunt, duo fœminæ, vnum mares habent, quæ cornua ſunt veluti acutiſſimæ acus, quibus mulieres ad ſuendum vtuntur, atque in hoc noſtræ viperæ ab Ægyptiis differre cernuntur. Sed de his poſterius copioſius loquemur. Paſtillos vero alindaracorum, quos noſtri hedicroos vocant, parant, accipientes.

Darſiſahan, id eſt, corticis rad. aſpalathi, dra. 108.
Caſſabelderira, id eſt, calami aromatici, dra. 108.
Idam balaſſan, id eſt, xilobalſami, dra. 108.
Cheſt mur. id eſt, coſti amari, dra. 108.
Aſſarum id eſt, aſari, dra. 108.
Mu, vel Meù, id eſt; mei, dra. 108.
Achaouan, id eſt, mari, dra. 108.
Maſtichè; id eſt, maſtiches, dra. 108.
Fecahatcher, id eſt, floris ſquinanthi, dra. 360.
Rauends, id eſt, rhabarbari, dra. 360.
Selicà id eſt; caſſiæ, dra. 360.
Darſini, id eſt, Cinamomi, dra. 360.
Sambul endi, id eſt, ſpicæ Indæ, dra. 288.

Sadegendi, id est, folij Indi, dra. 288.
Mur, id est, myrrhæ, dra. 432.
Zaffaran, id est, croci, dra. 216.
Omnia hæc terunt tenuissime, atque cum vino granatorum miscentes, digitis opobalsamo inunctis ex ea massa orbes faciunt, quos in vmbra siccant.

In quo Ægyptiorum theriacæ descriptio differat ab ea, quæ ab Andromacho Seniore olim memoriæ fuit prodita. Cap. X.

GVILANDINVS.

HANC theriacæ descriptionem, quam Ægyptij sequuntur, longè ab ea, quam Andromachus Senior docuit, differre patet: Primum quidem numero ingredientium medicamentorum ab ea differens est, quando in hac ingredientia medicamenta sint nouem, & quinquaginta, in Andromachi vero vnum, & sexaginta: Deest Ægyptiæ asphaltus, siue bitumen Iudaïcum, Centaurea, galbana, malabatrum, opponax, neque in ea perfectus ingredientium simplicium numerus obseruatur. Andromachi etenim theriacam simplicia omnia ingredientia sex numeris comprehenduntur, quorum primus est quadraginta octo, secundus viginti quatuor, tertius duodecim, quartus sex, quintus, quatuor, atque vltimus duorum. Ægyptiorum theriacæ descriptioni deest sextus numerus, quæ tamen cæteris aliis numeris similis est, suosque habet Andromachi descriptionis numeris planè respondentes, quanquam in maiori quantitate illi ipsam vna vice componant. Primum enim ingredientium ordinem faciunt octingentorum cum sexaginta quatuor, qui sanè magnus numerus ingredientium, descriptionis Andromachi primum numerum decies, & octo plus comprehendit; cum Ægyptij decies, & octo plus theriacæ vna vice componant, quàm sit Andromachi descriptio. Primus igitur ordo ingredientium simplicium, & secundus, & tertius, & quartus, primo, & secundo, & tertio, & quarto Andromachi ordinibus rectè conuenit. In quinto vero partim conuenit, & partim differt; conuenit, quod ex quatuor cum viginti simplicibus

medicamentis, omnia, exceptis duobus, habet, quando ſolum malabatrum, atque thlaſpi ei deeſt. Differt etiam, quia alia habet, quæ in Andromachi deſcriptione non leguntur, qualia ſunt, acorus, apium, & naſturtius, habétque reliqua, quibus áb Andromacho ſextus ordo datur, qualia ſunt, caſtoreum, ariſtolochia longa, atque daucus. Alia deſunt, non enim Ægyptij in ſua compoſitione ponunt, aſphaltum, opopanacem, & centaureum: ex his itaque nobis perſuaſum eſt, illorum deſcriptionem ſcatere multis erroribus. Sed cupio, vt de omnibus rurſum ingredientibus commodius loquamur, eaque altius ſpeculemur, à paſtillorum præparatione facto principio. ALPIN. An non omnium paſtillorum in theriacam ingredientium compoſitionem ex dictis didicimus? GVILAND. Quæpiam de ingredientibus in paſtillorum compoſitionem, fore à nobis clarius cognoſcenda exiſtimo; atque in primis quia tu dixiſti, paſtillos ex viperarum carnibus parandos, ibi ex ſerpentibus thayr vocatis parari, velim, vt ſerpentem illum, ex quorum carnibus paſtillos, vel trochiſcos illos conficiunt, mihi ſedulo deſcriberes, vt clarius ipſum cognoſcere poſſim. ALPIN. Tahyr ſerpens eſt longitudine duorum ad ſummum cubitorum, corporis magnitudine, colore, figura, vt nuper etiam dictum eſt, viperis à noſtris vocatis, proximis, hoc excepto, quòd caput habet magis latum ac depreſſum, atque in eo cornua alba geſtant, mas vnũ, & fœmina duo, in ſincipite, non ſecus quàm acus acutiſſimas; ex quibus aliqui iudicarunt, illum ſerpentem veram eſſe ceraſtem: quod ſi Arabum ceraſtis deſcriptioni acquieſcendum eſſet, ſine dubio ceraſtis ille ſerpens nõ erit putandus, quando in hac fera ſiue ſerpente, non reperiantur cartilagines ſpinarum loco, ſed eadem ſpina, quib. viperarum corpora prædita ſunt, neque, vt aiunt, plura quàm duo cornua geſtant, quæ recta, miniméque obliqua cernuntur; Neque dignoſcitur in his feris, quod Ætius in lib. 13. ſcriptum
„ reliquit, his profectò verbis dicens: Ceraſtes magnitudine cubita-
„ lis eſt, longiſſimus cubitorum eſt duorum, corpore verò arenoſus
„ eſt, & iuxta caudam deſquammatus: eminentias habet in capite
„ duas, cornuum ſimilitudine. Audiui in commorſis ab his ſerpentibus thayr vocatis eadem planè ſymptomata obſeruari, quæ à viperarum noſtrarum morſibus prodeunt, hocque vnum certo ſcio, non eſſe illorum morſum vſque adeo exitioſum, v de ceraſtis morſu à multis proditum eſt. Teſtis erit Antonius Palmerius preſbyter

admodum reuerendus, qui multos annos Cayri, multis Venetis Consulibus sacra ministrauit, fuitque Cancellarius; is mecum vna vidit, Mahemetum theriacæ compositorem, duos thayr vocatos serpentes, dum vt nobis aliquando ostendere vellet, manibus contrectaret, ab altero ipsorum commorsum, sola theriaca foris intusque adhibita sanatum fuisse, in quo cum omnia symptomata viperarum aperuerint, sine dubio affirmare poterimus, thayr viperam cornutam esse, cum solis cornibus à vipera nostrorum differat. Ex horum carnibus pastillos illi, vt iam etiam dictum est, non dissimili, quo nostri parant modo. Hedicroos verò, quos alindaracorum appellant diuersissime ab iis, qui tum à magno, quos Gal. in lib. de theriaca ad Piso. docuit, tum ex Andromacho ab eodem Galeno, in lib. primo de antid. litteris proditi fuere, componunt. Quod tibi ex ipsorũ narrata descriptione manifestissimum esse puto. GVILAND. Admodùm certè dissimilis est hedicroorum hæc pastillorum descriptio, ab ea, qua in illis componendis, vsus fuit Galenus ex Andromachi mente; attamen illos veris, ac legitimis plerisque ingredientibus vti existimo, quòd in his locis non sit difficile multa medicamenta simplicia haberi, cum Ægypto Arabia, Æthiopia, India, Græcia, sint conterminæ, in quibus præclara multa simplicia, quæ à nobis desiderantur, sponte nascantur, atque facillime illuc conuehantur. ALPIN. De his omnibus, dicam liberè, quid ab his didicerim, atque quid sentiam. Et vt à Darsisahan, qui est aspalathus Dioscoridis, principium faciamus, dico, illos in hanc hedicroorum compositionem veram radicem aspalathi cõjicere, quam ex Creta, vel Rhodo ipsi se habere aiunt, quæ est valde crassa, longa, dura, coloréque flauo rubescente, admodum odorata. Eam Dominicus à Rege, qui pharmacopolam Cayri agebat pro Georgio Hemo Consulatum tunc gerente, in Cretæ loco propè portum Fraschia dictum meo iussu plures radices excerpsit, & Cayrum pro vsu secum tulit. Arbustus est aspalathus ramulis densis, spinis albis, durisque horridus, foliis rutæ proximis, atque floribus aureis, raris, sparthij florum æmulis, summe odoratis; ego eam plantam iucunditate eximia odoris, ex eius floribus, vbi Cretæ loca aliquando diuersarer, ad nares elata cognoui. Alij sunt, qui eo carentes, quandam herbam substituunt, quam falsò aliqui darsisahan vocant: hanc ego hyperici speciem ex eius figura, & seminibus nigris subrubescentibus, in paruis fol-

liculis, qui picis redolent odorem, iudico. De Caſſab, elderica rectius, quàm noſtri, cum vero ac legitimo mea ſententia vtantur calamo aromatico, & non acori radicibus, quæ nunc apud multos herbarum materiæ ignaros medicos, pro calamo aromatico in vſu familiariſſimo exiſtunt, qui quàm bene hoc intelligant, tu melius in herbarum materia exercitatior explicabis. GVILAND Quid? non omnibus manifeſtiſſimum eſt, calamum aromaticum eſſe non radicem, ſed cannam, vel calamum? quod ex Dioſcoridis verbis
" planè verum eſſe conſtat, dixit enim: Calamus odoratus in India
" naſcitur, melior eſt fuluus denſe geniculatus, & qui aſſuloſe fran-
" gitur, plena araneorum fiſtula, albicans, lentus in mandendo, &
" adſtringens, ac cum aliquanta acrimonia amarus. Et Plinius quoque cannam eſſe calamum aromaticum affirmare videtur, cum di-
" xit: Ineſt fiſtulæ araneum, quod vocant florem. Ac Serapio, &
" Canna eius eſt plena cuiuſdam rei ſimilis texturæ araneæ, cuius
" color eſt albus, & eſt viſcoſa. Ex quo aperte cognoſcitur, falſam eſſe eorum ſententiã, qui acori radices verum calamum aromaticũ eſſe affirmant, quando neque calamus acori radices exiſtant, neq; concauitatem habeant plenam eius medullari ſubſtantia, quam florem ipſi appellant, neque affuloſe frangantur. Atque tu illum ſæpe mihi oſtendiſti verum, ac legitimum, quem ex Ægypto tecum aſportaſti, qui quidem certiſſimus calamus aromaticus antiquorum eſt; calamus enim in primis eſt, coloréq; ſub fuluo ſpectatur, eſt fiſtuloſus, concauus, odoratus, amarus cum aliqua acrimonia, aſſuloſéque frangitur, id eſt, in fruſtula multa inæqualia, inq; fiſtularem meatum araneum florem vocatum habet. Hoc ſi Ægyptij in componenda non modo theriaca, ſed in omnibus aliis medicamentis, vtantur, rectius certè quàm noſtri agunt. Caſſab elderira Arabum verus proculdubio eſt calamus aromaticus. Hinc rogatos vellem omnes tum medicos, tum pharmacopæos, vt illum aſpernari nolint, tanta cum componendorum medicamentorum iactura. Cuius copia, modo ipſum in vſu recipere voluerint, ex Ægypto, atque Syria eis non deerit. ALPIN. Gratulor te hanc veritatem cognouiſſe. Sed nunc age de xilobalſamo; de quo non minus etiam multi ex noſtris hæſitant, quanquam nonnullos ramulos, tenues, rectos, ſubrubeſcentes, odorem ac ſaporem non obſcure veri opobalſami redolentes, in ſuis officinis habeant, quos eo nomine etiam appellant, qui certiſſime veri ramuli plantæ balſa-

mi

mi existunt, id qod ego sensibus verum esse cognoui: nam non modo Cayri asportatas ex Arabia recentes virgas vidi, verum etiam Venetiis in Arbusculo veri balsami, quem domi meæ viuentem plures viderunt, atque quod magis mirum multis videbitur, etiam ex illius paruuli balsami arbusti stipite, vbi alia quæpiam foliorum ab eo abscindebatur, verum opobalsamũ stillasse multi spectarunt, quod è gustu, atque odoratu omnes qui aliàs asportatum ex Ægypto verum opobalsamum viderunt, verum esse fassi sunt. Hoc vidit Iacobus Contarenus, Senator Clarissimus, plantarúmq; materiæ doctissimus, atque studiosissimus, Nobilissimusque Ioannes Vuthus Anglus, simul cum nobilissimo Fererio Gallo, quamplurésque alij tum Angli, tum Germani, atque Marcus Phenarius Venetus pharmacopola præclarus simpliciúmque medicamentorum cognitionis non ignarus, ac alij multi, quos, ne te virum doctissimum maiori tædio, quàm liceat afficiam, omitto. Hanc vero balsami, carpobalsami, & xilobalsami veritatem in dialogo de balsamo olim Cayri conscripto fusius manifestaui, de qua etiam inferius non pauca erunt suis locis rursum memoriæ mandanda. Multas recentes virgas balsami ex Arabia Cayrum valde citò conuectas inspexi, quæ eximium odorem opobalsami spirabant, qui tamen adeo citò exoluebatur, vt paucos post dies obscurissime sentiretur. GVILAND. Atque hinc est, quod hæ virgæ, huc asportatæ, in tam longo itinere odore multum resoluto, obscurissimum tum saporem, tum odorem referunt. Quamobrem laudarem ego, vt pro illis interim carpobalsamum odoratum substituerent. Sed per Achaouam, quid intelligunt? ALPIN. Per Achaouam herbam aliqui accipiunt camomello valde similem, quam achaoen, vel vchouen, vel alachuan etiam appellant. Crescit hæc herba copiosissima in Ægypto, præsertimque Cayri, in loco Sbechie vocato, altitudine paulo minore ipsius camomelli, floribusque ei maxime proxima, ac foliis matricariæ siue parthenio, similis; ipsamque ego sæpissime virentem decerpsi, quæ obscurissimũ tum saporem, tum odorem, atque etiam ingratum edebat. Aliqui vero sequentes fortasse Auicennam, dicentem achaouam esse acuti saporis, atque odoris, aliam herbam albam odoratam, atque cum acri sapore origani ferè æmulam intelligũt: ex quo non adeo errasse Auicennam constat, qui dixit, achaouam habere flores odore atque sapore maro proximos, iam dictam herbam acuti odoris, saporisque intelli-

gens, an vero ipsa verum marũ sit, adhuc ignoro. Per darsini optimam cannellam intelligunt, siue cinnamomum, quod nulla in re à cannella differt, quàm gracilitate, odorisque, ac saporis præstantia; Fasces multos conspexi veri, vt arbitror, cinnamomi, qui cortices erant cannellæ colore, contorti, vel obuoluti, cannellis multo tenuiores, graciliores, & breuiores, crassitiem veri calami odorati, habentes: quò etiam tenuiores existunt, qui vetustate omni ferè tum sapore, tum odore carebant. Et si aliquibus odor aliquis, vel sapor aderat, satis obscurus, atque non nisi cannellæ proximus sentiebatur. Quam speciem cannellæ tenuem, breuem, obtortam, darsini Arabes appellant. Quæ maxima cum difficultate in Ægypto inuenitur. Quam nostri cannellam communiter dicũt, Arabes cherfè nuncupant, & cassiam ligneam selica. In qua multi etiam Cayri decipiuntur, non tamen in theriacæ compositione ipsam ponũt, quando veram cassiam illi semper in ipsa adposuerint, opinantes selica non esse cassiam ligneam, sed corticem ex Barbariæ locis asportatum, crassum, ac subrubrũ, qui cortex, me iudice, est verus ac legitimus macer Dioscoridis: hunc corticẽ selica seuda vocant. Ibi vero multæ selicæ circumferuntur, quarum in vna aureus est cortex, amarus, cum quadam adstrictione, cuius decoctum, & infusum in aqua simplici frequentant instar fomenti, ad oculorum lippitudines, quib. mirifice prodest, quem corticem vocant selica vmrà. Alter est cortex subflauus, vel subruber, vel subniger, sapore subdulci, stipticóque, ac omnis odoris expers, quem aliqui veræ cassiæ ignari, cassiam esse opinantur; hincque aliqui ipsum appellant, quod cassia nigra sit, selica seuda, quod idem est, ac si dixerint, corticem nigrum. Hunc corticem verum esse Dioscoridis macerem ego sine dubio ex notis à Dioscoride proditis, affirmarim. Est & tertius cortex, quem selica per excellentiam appellant, quasi dixeris, cortex, omnium præstantisimus, qui sanè casia est vera, quam nostri ad differentiam fistulæ solutiuæ, quam etiam cassiam vocant, ligneam casiam dicunt. Per rhauend seu, rhabarbarum accipiunt, & per sadeg endì cinnamomi folia, lauri foliis proxima, sed multo maiora, quibus nostri pro vero folio vtuntur. Per chest, vtuntur quadam radice alba odorata, sapore modice amaro, cum multa acrimonia linguam feriente, quam ex Syria conuehũt; quæ radix si acutisimũ odorẽ, quo caput feriretur, haberet, sine dubio verus costus Arabicus esset. Neque opinor multum falli illos, qui

pro vero Arabico costo eâ vtuntur. GVILAND. Id ego quoque verum esse costum Arabicum puto, rectéque idcirco facere Ægyptios medicos eo vtentes. Neque obstat, quòd caput odore acutiori non feriat, cum Dioscorides dixerit, Syriacum tantum caput odore ferire, non tamen Arabicum, quem potius suauioris, ac iucundi esse odoris scriptum reliquit; vnum est in eo præcipuum, scilicet sapor valde mordens, cum pauco amarore. Sed, quæso, quid per amomum ipsi intelligunt, de quo inter nostros hactenus maxima lis fuit? quóque pro eo in medicinæ vsu illi vtantur, audire cupio, atque num semina, an lignum ab iis credatur. ALPIN. Ipsi non seminibus, sed ligno quodam odorato pro amomo vtuntur, quod amama appellant. Est itaque ipsorum amama ramulus breuis, gracilis, multis obliquitatibus, atque paruis densis obtortis ramis præditus, veréque racemo vuarum figurâ similis. Est tamen lignosus, durus, frangibilis, colore corticis quidem nigro, subrubescente, ligni vero, vel albo, vel flauo, præditus, valde iucundum atque aromaticum odorem respirans: nullius tamen est saporis: hocque ligno pro amomo meritò vtuntur, cum, mea quidem sententia, Dioscorides, qui verius de eo scripsit, potius de ligno intellexerit, quàm de seminibus, non ab reque dixeris amomum racemosum, quasi lignum vuarum racemis figurâ similem. GVILAND. Multi aiunt lignum hoc, pro quo amomo Ægyptij vtuntur, esse plantæ rosæ Hierici vocatæ, quod tamen falsum esse comprehenditur, ex hoc præsertim, quòd huius stirpis caules, vel ramuli lignosi non existunt, neque frangibiles, neque odorati, quales sunt, quibus pro amomo ij vtuntur, qui duram lignosam substantiam habent, facilliméque digitis franguntur, odoremque suauissimum respirant, & quia flores paruos albos violarum floribus proximos habent, fortasse non immeritò eos pro vero amomo habent: Nam & ipse Dioscorides dixit: Amomum est arbustum, quod è ligno « racemi modo in seipsum conuoluitur, florem habens paruum, al- « bum, violis proximum, atque folia brioniæ. Melius ex Armenia « portatur, aureo colore, cuius lignum subrubum, atque odoratum « existit. Ex quibus Ægyptios magis, quàm nostros probarem, « qui ligno vtantur pro amomo, & non seminibus, vt nostri faciunt, prorsus sapore atque odore carentibus. Res tamen est perdifficilis, quippè vt hæc veritas antiquorum monumentis demonstretur, cum apud varios scriptores, amomi historia planè varia inuenia-

tur, ex qua nihil, vel parum certi elici poteſt. Sed de myrrha etiam loquamur, quam illi vocant Mur. ALPIN. Per mur myrrham omnes intelligunt, ſed tamen optima Trogloditica carent, cuius loco illa vtuntur, quam Dioſcorides ergaſimam appellat, quâ & Venetos pharmacopæos vti quoque ſcio. Hæc enim colore, atque aſpectu gummi eſt proxima, odore graui, guſtu modice amaro. Alia ſimplicia medicamenta, quibus vtuntur ad dictorum paſtillorum compoſitionem, eadem exiſtunt, quæ apud noſtros quoque in vſu exiſtunt. Hæcque de huiuſce compoſitionis ratione à nobis dicta ſint. Nunc peropportunum erit, vt ex medicamentis in theriacæ compoſitionem ingredientibus, quę cum apud noſtros vſitatis conueniant, & quæ differant, loquamur. GVILAND. Vt lubet; ſed non de omnibus, ſed tantum de neceſſariis breuitatis causâ ſermo habeatur, ac tantum de his, quorum vſus non omnibus adeo patet, & in quibus multi dubitare videntur.

De aliquibus ſimplicibis medicamentis in theriacæ compoſitionem ingredientibus, conſideratio. *Cap. XI.*

GVILANDINVS.

QVID itaque intelligunt per denbelaſſam, velim in primis mihi narres: atq; mox de ſingulis aliis, quorum vſus noſtris haud omnino clarus eſt, erit dicendum. ALPIN. Per denbalaſſam ſuccum balſami arboris, per idanbalaſſam, lignum, & ab balaſſan fructus, illi intelligunt, quæ omnia vera habent, atque recentiſſima, quibus ad componendam theriacam atque alia medicamenta, vtuntur. Noſtri hæc ex Græcis appellauere, opobalſamum, xilobalſamum, atque carpobalſamum. Omnia hæc apud me vera ex Ægypto comportata vidiſti, faſſuſque tunc fuiſti ſine dubio legitima ac vera eſſe. Quoniam autem de his poſterius, vbi de balſami planta loquemur, copioſius agemus, propterea alia de his in præſentia dicenda non ſunt. De cinnamomóque & caſſia nihil aliud, quàm quod de ipſis iam dictum eſt nos dicere oportet. GVILAND. Quoniam autem vbi de cinnamomo, & caſſia ſermonem habuiſti, non rectè percepi, ideo rurſum exploratius à te eadem audierim, tu

enim dixisti, Ægyptios pro cinnamomo, & cassia, iis tribus nominibus vti, quippè darsini, cherfè, & selica, quibus sanè nominibus intelligunt cinnamomum, cannellam, atque cassiam, scilicet per darsini corticem cannellæ similem, sed eo tenuiorem, longè breuiorem ac graciliorem, in seipsum inuersum, conuolutum. Per cherfè nostram vsitatam cannellam, & per Selica, Cassiam, quam ligneam nostri appellant. ALPIN. Cayri vidi nonnullos fasces veri cinnamomi, præ antiquitate toto ferè odore ac sapore resoluto, idque apud Ioannem de Leonardis, Venetum, mercatorem integerrimum. Erat enim illud cinnamomum; cortices tenuissimi in seipsos cannellæ modo inuoluti, crassitie tamen communium arcuum cordas non excedebant, vel calamis aromaticis proximi, longéque erant cannellæ breuiores, quæ palmi longitudinem non excedebant. Ipsorumque odor, ac sapor, quamquam obscurissime ex vetustate sentiretur, nihil differebat, ab eo, quem communis cannella spirat, atque sapit. Cannella igitur, quam, vt iam dictum est, cherfè appellant, neque odore, neque sapore, neque colore à vero cinnamomo differens est, & solum corticis crassitie, & longitudine interstinguitur. Verum cinnamomum, vt ex multis audiui, cannellæ sapore atque odore præfertur, quia cinnamomi odor suauior, atque validior, saporque dulcior, atque mordacior sentitur. Hincque puto Theophrastum scripsisse, cortices tenuiores è surculis, vel sarmentis tenuioribus eximi, cinnamomumque, quod ex tenuibus fit præstantius, atque cassiam ex crassioribus, minus efficacem; ex quo dicendum est, cinnamomum nihil aliud esse, quàm surculorum, vel ramulorum tenuissimorum cortices, & cannella, maiorum, atque crassiorum, atque adhuc crassiorum iuxta Theophrastum, cassia. Qui an verum attigerit, valde dubius sum, quem tu, qui isthæc omnia accuratius cognoris, facile illustrare poteris, atque huius veritatem mihi aperire. GVILAND. Quid? cassiam à cinnamomo, & cannella differt crassitie, ac odoris, saporisque præstantia? hoc planè falsum esse scio, siquidem has obseruari differentias in variis cannellis, atq; cinnamomis puto, ex quo differunt cinnamoma atque cannellæ inter se corticum magnitudine, ac odoris saporisq; præstantia. Namque cinnamomorum alia sunt tenuioris corticis, odorisque ac saporis validioris, & alia crassioris, & odoris, saporisque obscurioris, veluti etiam ex cannellis aliquæ sunt crassiores, maiores prestantioresque, quoad odorem saporemque atque

aliæ minores, atque odoris saporisque humilioris. Ex his colligo cinnamomum, quòd dasirni Arabes vocant, nihil aliud esse, quàm corticem tenuissimorum surculorum, qui sunt odoratiores, ac validioris saporis, & cannellam, quam cherfè appellant, esse corticem crassiorem, omniumq; crassissimum, qui à crassiorib. ramis ac truncis aufertur, eamque cannellam quoque esse, miniméque cassiam, vt voluit Theophrastus, cum eundem odorem spiret, atque eundem planè seruet saporem, qui in cannellis obseruatur, etsi longe obscuriorem. Cassiam vero, quam selica Ægyptij dicunt, alterius esse arboris corticem censeo, cum diuersissima tum odore, tum sapore à cannella clarissime cognoscatur: odores siquidem saporesque cannellæ, ab odore, saporéque cassiæ specie sanè differunt; sapor cannellæ est subdulcis, cum multa mordacitate; at cassiæ aliquantulum amarus. Igitur cum cassia differentissimum à cinnamomo, cannelláque, qui sunt vnius eiusdemque arboris cortices, odorem saporemque edat, quid diuersum à cinnamomo, & cannella necessariò erit iudicandum; ex cassiæ etenim corticis gracilitatis, tenuitatisque, & crassitiei differentia, variæ eiusdem profectò cassiæ præstantioris, & minus præstantis differentiæ exurgunt. Cayri plurimos cortices cassiæ crassissimos vidi, vsui prorsus ferè inutiles, cum vix aliquid odoris, atque saporis haberent. Non immeritò igitur Ægyptios ego laudauerim, qui illis tribus nominibus cinnamomum, cannellam, atque cassiam comprehendunt. Quòd autem cinnamomum nunc reperiatur, apud plures medicos eruditos dubium non est, nihilque à cannella differre, nisi, quòd ipsa præstantius sit: si enim cannellæ cortices tenuissimi, & gracillimi, ex surculis extracti recentes haberentur, veluti paulo crassiores, quos cannellas, & cinnamoma confusim nostri appellant, habentur, sine dubio essent ad vsum præstantiores, veraque cinnamoma dicerentur. Verum quia odor, saporque corticum tenuissimorum surculorum in humido facile resolubili fundantur, facile priusquàm in Ægyptum, vel Syriam conuehantur, in tam longo itinere odor, saporq; euanescit, ac minuitur, ea ratione fit, vt mercatores, quòd sic cito cinnamoma sua præstantia deficiant, atque inutiliora reddantur, non conuehant ea, tum quia difficilius à surculis eximi possunt, tum quia odore saporéque in tam longo itinere destituta, viliori pretio & difficilius à mercatoribus venduntur. Cannellam vero, quòd certe crassior est, non sic facile à quacumque causa patitur,

odore saporéque: namque non deficit: ob id ex Arabia mercatores conuehunt, quia diutius odorem, atque saporem conseruat, facileque ab omnibus coëmitur. Sed hæc de his dicta sufficiant. Per Elchenlimbat, vt nuper etiam dictum est, in vsum habent resinam terebinthinam, siccam, duram, lucidam, foris albam, & intus flauam, odoratam, quæ linguam aspero subdulci sapore ferit, dentibusque commansa in ore, ac cera mollescit, sicque in ore, substantiâ, mollitie, saporéque ceræ videtur proxima. Per tinmactum vero bolum orientalem ex terra, in Chia insula certa quadam die mandato Turcæ maris præfecti singulo anno effossa, paratum. Iussu enim huiusce præfecti Basà vocati, cui Turcarum Rex eam terram dono dedit, singulo anno certa ac statuta die ista terra effossa Byzantium sub sigillo mittitur, ibique rectè purgata in varios orbes formatur, quæ his coloribus spectatur, quippè cineritio, vel subrubro, vel subflauo, saporéque subdulci, adstringenti, lenta, viscosaue, atque pingui substantia obseruatur. Hanc terram pro compositione theriacæ habent prestantissimam, è Byzantio sub sigillo Cayrum conductam. Per sang Arabì gummam in compositione recipiunt, quam nostri Arabicam appellant, ex arboribus acatiæ in Arabia petrea nascentibus collectam. Magnam quidem huius gummi copiam eas arbores in Ægypto gignere te scire certò scio: ex quo illos planè errare cognoscitur, qui communem gummam ex Ægypto aduectam veram esse Arabicam negant, sed illam tantũ Arabicam fatentur, falsò à Dioscoride perdocti, quæ vermicularis cernitur atque alba; Quod sanè falsissimum est, quando omnia gummata, non tantum alba, lucida, vermicularia, sed etiam gummis nostratibus colore, & figurâ proxima, exinde asportata, verè Arabica sint, atq; ex spinæ Ægyptiæ, vel acatiæ arboribus colligãtur. Nullæ siquidem in Ægypto, vel Arabia deserta arbores, excepta acatia inueniuntur, vel ibi viuunt, quę gummata gignãt: omnia quæcumq; illinc asportantur in arborib. prędictis, & non in aliis colliguntur; ea enim loca omnia, cerasis, prunis, pomis, pyris, atq; aliis arboribus gummatorũ feracibus carent: sola acatia ibi est, quæ gummata gignat: sed de his etiam, vbì de Acatia arbore loquemur. Per Rhob. cachiæ, succum ab immaturis siliquis illiusce arboris expressum intelligunt, eoque in hac compositione vtuntur. Miror quidem aliquos excellentissimos medicos, lacrymam ex Acatia arbore cõllectam, & non eius succum fore ad componendam theriacam in vsum recipiendum,

quando in Ægypto nemo viderit ab hac arbore ſtillantem lacrymam, colligi, vel illiuſce aliquem vnquam fuiſſe vſum, cum nulla ab ea ſtillet lacryma. Neque mirari nos debemus Galenum, atque poſt ipſum Ætium dixiſſe, liquidum ſuccum, qui talis ſemper eſt, vbi non multum coquitur, ex quo etiam peraſſatur, nam remanet liquidus modo ab his (vt nunc omnes neſcio qua negligentia faciunt) à nimio calore non peraſſetur, atq; ſiccetur. Ibi enim liquidus, mollis, acatiæ ſuccus, reperitur, atque ſiccus, & durus; ſicci verò maior eſt vſus apud Coriarios, pro tingendis coriis, ſiccus optimus eſt recens, nigro colore ſubrubeſcente, atque ſapore ſubdulci atque adſtringenti obſeruatus. Ameo, quem Nanachue endi vocant, vtuntur optimo, ac ſinceriſſimo ex India delato. Pro Gardemani vtuntur iiſdem ſeminibus aromaticis, à noſtris pro cardamomo receptis. Daucum ex Creta perquirunt optimum, quo vtuntur: pro Hehud, id eſt, acoro vero vtuntur, ſcilicet illis radicibus, quibus noſtri pro calamo aromatico vtuntur, quæ verè radices acori exiſtunt. In vſu aliorum ingredientium à noſtris Ægyptij non differunt, iiſdem ac noſtri ſimplicibus medicamentis recipientes in vſum ad componendam theriacam. GVILAND. Video etiam Ægyptios multos errores committere in componenda theriaca, proinde meritò ſuſpicandum à nobis videtur, tot laudes, ei à multis datas fortaſſe non conuenire, vel neque iis morbis, atque venenis, quibus ſic præſtantiſſimè ſuccurrere dictum eſt, ita præſentaneum, atque tutum eſſe auxilium; eos ego tibi errores diſtinctius explicabo, tu vero quid ſentias expectabo.

Errores, quos Ægyptij committunt in componenda theriaca, atque de ipſorum theriaca præſtantia. Cap. XII.

GVILANDINVS.

NVLLI dubium, quin Ægyptij in componenda theriaca multos errores committant: in primis ipſorum compoſitio ab ea, quam Andromachus docuit, multum differt numero ingredientium: cum ex Andromachi Senioris deſcriptione conſtet, ingredientia theriacam eſſe numero vnum ac ſexaginta, & Ægyptiorum deſcriptio

descriptio sit tantum quinquaginta nouem, eique etiam deerit asphaltum, siue bitumen, centaurea, Galbana, malabatrum, opopanax, & thlaspi, quæ omnia habet Andromachi descriptio. Ægyptia verò quædam habet, quibus illa caret, acorum, apium, atque nasturtium. Præterea Andromachi descriptio ingredientia medicamenta sex numerorum ordines complexa est, quorum primus constat, quadraginta-octo, secundus, viginti-quatuor, tertius duodecim, quartus sex, quintus, quatuor, sextusque & vltimus duobus. In Ægyptiorum vero descriptione, quinque tantum ingredientium numerorum ordines leguntur. Mellisque etiam in compositione triplam addunt proportionem, cuius Andromachus nullam præscripsit quantitatem: præterea trochischorum, vel pastillorum alindaracorum descriptio apud ipsos diuersa plane ab ea, quam Gal. laudauit. Pastillos quoque ex carnibus cornutorum serpentium parant, quos omnes nostri medici damnant, multo magis, quòd in arenosis locis illi capiuntur, quos Gal. summopere in lib. de theriaca, ad Pison. damnauit. Quid itaque dicemus de præstantia theriacæ Ægyptiæ tot summis laudibus à multis celebratæ? ALPIN. Diuersam sanè esse compositionem ab ea, quam Andromachus scriptam reliquit, eaque causa etiam non nihil à sua antiqua præstantia ipsam defecisse, credendum profectò est. Quod peccatum commune etiam est nostris theriacis, quæ à nostris pharmacopolis ita parantur, vt multa desiderentur ingredientia, multaque male substituantur, non sine artis dedecore, veluti est acorus verus, calamus aromaticus, amomum, terra lemnia, opobalsamum, xilobalsamum, & carpobalsamum, atque alia, quibus nostra theriaca caret, quamquam illa simplicia leuissimo negotio haberi possent, si modo illi ipsa agnoscere vellent. Ægyptiorum vero theriaca hęc omnia cum habeat, etsi aliis erroribus in compositione commissis, theriaca Andromachi Senioris non sit dicenda, est tamen affirmandum, antidotum esse insignem, multis viribus præditum. Aliquos ab aspidibus, cornutisque Ægyptiis viperis, atque à scorpionibus, qui ibi sunt perniciosissimi, quales Dioscorides descripsit, demorsos, vel sauciatos, illiusce tantum theriacæ vsu probè, ac fere continuò sanatos vidi: omnes affirmant theriacam illam vim efficacissimam habere aduersùs omnia venena, atque ferarum virus, plurimos vero morbos hoc antidotum iuuare posse, non est longa oratione persuadendum, cum ex ingredientium simplicium

viribus facile pateat, ego mulierem viduam, multis annis ab vteri grauioribus doloribus vexatam, nec non ab assidua cruditate, ventriculum languidiùs adeptam, eam crudorum humorum gignere copiam, vt quotidie ingentem aquosæ pituitæ molem vomere cogeretur; hæc, inquam, mulier vsu theriacæ Ægyptiæ probè sanata fuit: sileo breuitatis causa, alia commoda in paralyticis vertiginosis, suspiriosis, ac consumptis, atque in aliis ferè innumeris malis ex theriacæ vsu obseruata. Neque id iniuriâ, cum ea valde perficiatur vero calamo, acoro, amomo, opobalsamo, carpobalsamo, xilobalsamo, & multis aliis præclarissimis medicamentis, quæ humani generis saluti magnopere conducunt, quæ quidem in nostra theriaca desiderantur. Sunt qui affirment, illius theriacæ præstantiam, ex cornutorum serpentium carne augeri, siquidem aiunt, carnes tyrorum, quas aliqui cerastes dixere, esse nostrarum viperarum carnibus calidiores, venenosioresque. Quod non parum efficaciæ ipsorum theriacæ addere colligunt; quandò antidotum promptius ad cor deducatur ex serpentis facultate, cuius venenosam qualitatem cum homine inimicitiæ causâ, subitò ad cor præcipuum hominis propugnaculum suapte natura duci ac inuadere omnes sciant. Ex quo, vt dicunt, caro illorum serpentum longè multò nostrarum viperarum carne est venenosior. Igitur antidotum reddet promptius, vt cor subeat, illique opem ferat. Præterea, ob animalis speciem, & ob calidum sub quo nascitur, & alitur cœlum, & quòd in locis asperis arenosis viuat, ratio suadet, ex ipsorum carne confectos pastillos esse calidioris facultatis, idque antidoti motum ac operationem sine dubio iuuare. Quamobrem hæc non indignas laudes de Ægyptiorum theriaca prædicere videntur. GVILAND. Hoc antidotum, etsi Andromachi theriaca non dici queat; cum adeo diuerso modo componatur; tamen quòd ex multis nobilissimis venenis atque medicamentis sit compositum, quæ multis aliis morbis valide occurrere possunt, non indignum ac inutile anditotum dicetur; affirmóque & ego, ipsum posse multis malis præsentaneum esse auxilium; verum illius summa facultas, ab illius forma resultans, & tum experientia ab Andromacho, vt puto inuenta, tum ab ingredientium medicamentorum natura, & ab ipsorum sic ordinato pondere probata, vitiato postea ingredientium pondere, atque multis desideratis ingredientibus, aliisque pessime admissis, interiit. Sed ne plus temporis in hoc antidoto conteramus, cum

aliqua præterea fuerint à te de illius vſu dicta, finem faciemus. ALPIN. Vſus theriacæ apud Ægyptios eſt frequentiſſimus, præſertim in venenatis, atque ab omnibus ſerpentibus demorſis, à ſcorpionibuſque ictis, qui ibi, vt dixi, exitioſiſsimi, quales Dioſcorides prodidit, habentur; noſtris etenim ſcorpionibus longe maiores exiſtunt, colore viridi, claro, nullique nigri ibi exiſtunt. Multi igitur theriacam diu frequentant ita, vt aliqui per totum annum, & aliqui per plures ea vtantur, putantes illum naturalem calorem fouere atque augere, iuuentutemque diu conſeruare, & vitam longiorem reddere. Eius vero vtilitatem in iis, qui ſtomachi languores patiuntur, & à diminuto calore conquoquere nequeunt, nemo eſt, qui ibi ignoret, ita familiaris eſt pro ſtomachi calore augendo, vel conſeruando; neque immeritò, cum plerique debilem ſtomachum, ac languidum obtineant, quòd omnes veſcantur cibis refrigerantibus, aquamque ebibant, & dulcibus balneis immoderatè ac inordinatè, vtantur: venerique maxime indulgeant. Quiſque etenim ibi vxores multas ducere poteſt, atque non minus mancipia, quot alere ſuis ſumptibus poteſt, pro veneris delectatione, nec tamen his ipſorum turpiſſima libido vincitur; ex his itaque cauſis multi ventriculi debilitate laborantes, vſum theriacæ feliciſsime frequentant. Multos vidi fere tabe conſumptos non concoquente ventriculo, vſu illiuſce antidoti vitam redemiſſe. In antiquis ophtalmiis, ſurditatibus, vertiginoſis, reſolutis, epilepticis, conuulſis, atque aliis omnibus tum morbis, tum ſymptomatis à frigiditate naſcentibus, omnes theriaca vtuntur, non minuſque in omnibus peſtiferis febribus, & in peſte nihil habent, in quo magis confidant, quàm theriaca. In puerulis etiam eius vſum exercentes, quid verbis longiùs rem produco, ipſi fere ad omnes morbos, ac ſymptomata theriaca vtuntur: atque hæc de ipſa dicta ſufficiant. GVILAND. Compoſita alia, quibus illos vti nuper narraſti, te quoque ſubjungere æquum eſt, proinde expecto ea quoque ex te audire.

De quibusdam aliis compositis medicamentis, quibus etiam Ægyptij vtuntur. Cap. XIII.

ALPINVS.

HABENT illi aliam theriacam ad scorpionum ictus, qua frequentissime vtantur, quam tarach elacrap appellant, quam componunt accipientes, piperis nigri, dra. x. piperis longi, dra. v. cyperi, dra. ij. aristolochiæ longæ, radicum pastinacæ, quam cariotam nostri appellant, ex quibus puluerizatis, & melli dulcium siliquarum commistis electuariũ parant. Huius semunciam exhibent ictis à scorpionibus, quibus validissime etiam aduersari censent, pulueris aristolochiæ rotundæ, & corticum radicum capparorum semidrachmam cum vino aromatico datam. Aliud antidotum, quod el philosopha appellant, in vsu apud ipsos est etiam frequentissimo, ad firmandum catarrhum, quod spiritus corporis roborat, appetentiam concitat, concoctionem iuuat, memoriam, bonosque mores augere quoque aiunt, à frigore defendit, stillicidio vrinæ confert, & doloribus vesicæ ex flatu concitatis, semen genitale auget, dolorem itidem à dorso leuat, membraque principalia roborat, dentes in gingiuis firmat; hæque dotes atque aliæ leguntur in libro ebnag el ducan vocato, in quo omnia composita, quibus illi vtuntur, scripta sunt. Parant vero hoc electuarium, accipientes, piperis nigri, piperis longi, zinziberis, cinnamomi, mirabolanorũ emblicorum, fumi terræ, aristolochiæ rotundæ, florum calaminthæ, granorum pinearum, nucis Indæ, curcumæ, & alij etiam addunt, nasturtij, testium lupi, an. vnciam, passularum à seminibus mundatarum, id est, pulpæ drachmas triginta, mellis partes tres: omniaque simul miscent, puluerizatisque puluerizandis electuarium faciunt. Alij hoc sic componunt, sumentes piperis nigri, piperis longi, zinziberis recentissimi, cinnamomi, mirabol. emblicorum, bellericorum, fumi terræ, aristoloch. rotundæ, cucurmæ, florum calaminthæ, granorum pinearum magnarum, nucis Indæ partem vnam, mellis despumati partes tres, singula separatim puluerizant, per cribrumque densum deducunt, miscent, & faciunt electuarium secundum artem. Aliud etiam parant, estque philonium persicum Aui-

cennæ quo vtuntur; componunt verò ipsum accipientes piperis albi, seminum hyosciami albi, an. dra.xx.opij, terræ sigillatæ, an. dra.x.croci, dra. v.euphorbij,spicæ nardi, piretri,an.dra. ij.castorij, camphoræ,an.scr.xv.contundantur omnia,quoad puluerizentur, per sedaceumque traiiciantur,quæ simul misce, & rursum fac, vt per sedaceum exeant, ex quibus cum mellis despumati idonea quantitate mistis,fiat electuarium, quod per mensem in clauso vitreato vase ad vsum seruetur. Cuius apud illos vsus est familiarissimus ad immoderatum sanguinis,vel alterius humoris fluxum,præsertimque ad menstrua profluuia firmanda, atque ad gonorrhæam. Aliud etiam quod bers nominant, penes omnes est vsitatissimum, ipsumque parant ex piperis albi, seminum hyosciami albi, an.dra. xx. opij, dra.x. croci,dra.v. (Alij crocum ad quinque tantum chirat in hac compositione ponunt) spicæ Indæ, euphorbij, piretri, an. dra. j. Omniáque in tenuissimum puluerem redigunt, ex quo cum melle despumato electuarium conficiunt. Videtúrque hæc compositio parum dissimilis, vel differens à Philonio Romano, ex Auicenna litteris prodito: iisdem enim viribus esse Ægyptij experiuntur. Demum ij non minus Diamusch, electuarium, quod Diamesch vocant, in vsu habent frequentissimo,ad hilaritatem animi conciliandam, & ad augendam venerem: cuius gratiâ dictum est, medicamentorum, phenoniæ, bers,atq; Diamusch vsum eos maxime exercere. Hæcque illa existunt medicamenta, quæ penes illas gentes tum componi, tum frequentari obseruaui. Superest modo, vt nonnullos clysteres etiam narremus, quibus ad varios morbos atque symptomata ij quoque familiarissime vtuntur.

GVILAND. Neque id nobis inutile erit. Quo auxilij genere eos populos maxime delectari olim intellexi. Itaque ne te hos quoque mihi narrare pigeat.

De nonnullis clysteribus apud Ægyptios vsitatis. Cap. XIV.

ALPINVS.

IN febribus, in inflammationibúsque internis, & in aliis omnibus morbis à calida causa concitatis, clysteres ij frequentare solent paratos ex decocto seminũ endiuiæ,lactucæ,maluæ, altheæ, bammiæ, melochiæ, fonci, oxylapathi, abdellaui, melonis, chatè

cucumeris, cucurbitæ, ac oleo ſeſamino (dehenſiris apud ipſos appellato) melléq; carnub, ex ſiliquis quippe dulcibus expreſſo, quo ij familiariſſime in clyſteribus ad ſubducendam aluum, vtuntur. Sunt aliqui, qui ad ſupra dictum conficiendum decoctum pro clyſtere parando, addunt etiam pruna damaſcena, ſebeſtena, atque fructus paliuri, quos nabca nuncupant, caſſiam ſolutiuam, vel tamarindos. In iis vero, quibus ex calore febrili atque ſiccitate, vel à calidis, mordentibuſque halitibus vigiliæ, deliriáque contingunt, clyſteres conficiunt, decocto ex ſeminibus pſyllij, papaueris albi, interdum etiam nigri, hyoſciami albi, aliquando etiam rubri, nenupharis, portulacæ, maluarum betæ, parato; atque oleo nenupharino; in quibus vbi etiam ab iiſdem cauſis ſitim concitatam lenire volunt, addunt ſubſtantiam tamarindorum, & acidarum ceraſarum, necnon berberis fructus, quando etiam adſtrictione aliqua aluus opus habet. Et in ſiccitatibus ventris, cum ipſum laxare ſolummodo ſtudent, clyſtere vtuntur, ex ſeminibus maluarum, melochiæ, bammiæ, betæ, pſyllij, hordei, fænugræci, meliloti, lini, altheæ, cytoniorum papauerum alborum, paſſulis à ſeminibus mundatis, prunis damaſcenis, ſebeſtenis, dactilis maturis, ficubus ſycomori, muſarum fructibus, atque iuiubis parato, cum melléque carnub, vel caſſia ſolutiua, & oleo ſeſamino, quibus vbi etiam purgare aluum deſiderant, addunt aliquando ſcammonium vſque ad binos ſcrupulos, vel agarici binas drachmas, vel tantundem pulpæ colocynthidis, vel ſeminum minimorũ, validiſſime purgantium, contuſorum (quæ daocci el maratu vocant) drachmam, aut alterius medicamenti purgantis, ac nitri, vel ſalis modicum. Sic paratis his clyſteribus illi vtuntur ad dolores dorſi, renum, vteri, coxarum, inteſtinorum, atque capitis, ad vertiginem, apoplexiam, paralyſim, ſurditatem à frigida cauſa concitatam. Prædicta vero decocta, quibus hos clyſteres parari diximus, parant etiam cum ſeminibus fæniculorum, aniſorum, ammeos viſnagæ, fænugręci, meliloti, daocci, ac aliis, facultate ventres calfaciendi, ac flatus reſoluendi præditis. Ad firmandos ventres immodicè dejicientes, præcipuè à cauſa calida, hunc clyſterem parare ſolent, accipientes, ſeminum coriandri, ſumach, berberis, an. dra. v. ſucci acatiæ, lycij, hypociſtidos, an. dra. iij. aquæ calibeatæ libras tres; bulliunt omnia ad conſumptionem tertiæ partis, ex quo decocto cum oleo myrthino clyſterem conficiunt. Plerique ad diarrhæam, ac dyſenteriam cor-

pore prius probè purgato clysteres adhibēt, ex decocto siliquarum immaturarum foliorum atque florum acatię, in quo aliqui quoque duos vel tres, ouorum assatorum vitellos dissoluunt, vel eosdem in oleo rosaceo, vel myrthino dissolutos, cum decocto prædicto miscent. Verum quomodocumque clyster ex acatiæ siliquis recentibus immaturis, vel foliis, vel floribus paretur, semper quascunque sanguinis, vel aliorum humorum non naturales fluxiones citò ac valenter sistit. In vteri profluuiis firmandis nihil ibi mulieres habent præstantius, quo vtantur. Ioannes Mancinus nobilis Florentinus Cayri olim mercaturam feliciter exercēs, à febre continua, putrida cum diarrhæa biliosa, assidua, contabescere inceperat, ex qua cum clystere ex acatiæ decocto parato bis tantum vsus esset, sanatus est. Cùm quidem alui deiectio longo tempore copiosa, ac crebra perseuerasset, eúmq; ferè ad exitium duxisset, febre minime (quanquam satis mitis esset) neglecta, probè illius corpore purgato, haud leuata alui diarrhæa, multis frustra tentatis remediis, consului, vt clystere ex decocto immaturarum acatiæ siliquarum, foliorum, ac florum recentium parato, vteretur; ex quo bis adhibito, sic illius aluus cohibita, atque adstricta fuit, vt nedum flatus posthac per anum exire potuerint. Qui quidem nocte sequenti intus retenti, in dextróq; hypochondrio collecti, septum transuersum valide comprimentes, hominem ferè suffocarunt. Quo symptomate nonnullis admotis cum igne cucurbitulis, statim leuatus est. Quamplures etiam clysteres habent hystericæ mulieres, ex decocto seminum fæniculorum, anisorum, coriandrorum, ammeos, cymini, lauri, balsamique, & nucis myricæ fructuum, absinthij, camomelli, anethi, rutæ, atque aliorum multorum vim resolutoriam ac excalfactoriam habētium, cum modico, vel agarici, vel turbit, vel colocynthidis, atque oleis calidis paratos, quib. familiarissime ad eos affectus vti solent: In quibus medicamentis purgantis loco libenter melle vtuntur ex dulcibus siliquis expresso, carnub appellato, vel Cassiam Ægyptiam, aut hyeræ ex melle paratum electuarium, quod & ipsi etiam componūt. Ad easdem vteri frigidas affectiones clysteriorum quoque auxilio vtuntur, ex ammoniaco, serapino, opopanaco, in vrina pueri dissolutis, decoctóq; ex seminib. apij, fæniculi, anisi, ac aliorum dictorum medicamentorum, vim calfactoriam, ac resolutoriam habentium. Sed de his nunc satis.

GVILAND. Verum dicis, sed olim ex multis audiui, quam plura

apud eas gentes selecta, vel secreta frequentari. Ea igitur si quæ habes, tuis sermonibus digna, ad ea quæ hîc consequi dicta sunt, addas velim. ALPIN. Quibus illi ad curandas febres frequentius vtantur, tibi iam potero explanare, quando pleraque alia, quæ plurima existunt, mihi ex memoria maxime exciderint, vixque ea iam recordari amplius possem.

De secretis auxiliis, quibus Ægyptij ad febrium curationem vti solent. Cap. XV.

ALPINVS.

ALIQVI pro secreto habent, synochas, & ardentes febres, multam aquam anguriæ el naui vocatæ ægrotis propinantes, sanare, si modo febricitantes ea multis diebus in cibo, ac potu sola vtantur. Alij aquam stillatitiam ex anguria, chatéque cucumere, atque melone abdellaui, tempore vehementioris æstus largius, frigidámque potandam concedunt, qua epota ægrotos multis pannis contegentes sudorem procurant, quo non paucos audio ibi sanatos fuisse. Alij pro secreto habent, multam itidem aquam ægrotis potandam offerre, in qua tamarindi, berberis prunique damasceni fructus per diem cum paucis seminibus fæniculi infusi manserint. Quam tunc rectè percolatam cum mannæ mastichinæ vnciis duabus exhibent. Multi etiam curant has febres, singulis diebus, vel saltem alternis diebus vnciam solutiuæ cassiæ cum saccharo candido, vel cum aqua stillatitia melonis abdellaui, vel anguriæ el naui dissolutam exhibentes, & alij libentius manna, vel syrupo de granatis solutiuo in iis vtuntur. Quæ soluentia medicamenta nonnullis tantum diebus decretoriis ægrotis danda censent; quocirca singulis iis diebus illi talium medicamentorum vsum exercent, quippe die tertio, quarto, quinto, septimo, nono, vndecimo, decimo-quarto, & aliis singulis, morbo minime curato. In quibus febricitantibus epithematis ex aquis multis stillatitiis refrigerantibus cum aceto supra thoracem, atque præcordia, plerique pro tutissimo auxilio vtuntur. Vigiliis vero correptis, ac ipsis admodum vexatis, succurrunt, emulsione albi papaueris, ac psyllij in multa aqua lactucæ dissoluta, vel hac haud planè

satis-

ſatisfaciente, cum ſyrupo de papauere febricitantibus ſæpe propinata, vel ſanguinis vacuatione in pueris, mulieribúſq; à ſcarificatis cruribus præſtita, aut appoſitis cum inciſione cucurbitulis in partibus poſt aures, prope nucam poſitis, aut in adultis ſecta vena frontis, vel temporum, arteriarum altera, vel quæ poſt aures pulſat. Vtuntur etiam non ad has modo, ſed ad quaſcunque ex calidorum humorum putredine ortas, clyſteribus paratis, vt nuper etiam dictum à nobis fuit, ex decoctis ſeminum maluarum, altheæ, hordei, lactucæ, endiuiæ, ſonci, cucumeris, melonis, ac aliorũ huiuſcemodi refrigerandi, & humectandi facultate præditorum, cum oleis refrigerantibus, qualia ſunt quæ ex floribus nenupharis, violiſque parantur, atq; melle carnub. mirum in modum interna viſcera hos clyſteres refrigerare putant, tenuéſque, ac calidos humores euacuare. Plures curant febres intermittentes à bilioſis, ac pituitoſis permiſtis ſuccis concitatas, in potu dantes ſingulis diebus ſuccum betæ calidum cum ſaccharo candido, ad vncias octo in aurora; atq; nonnulli drachmam agarici, cum calido decocto chamedrios; & alij abſinthij decoctum, aliique chamedrios in tenuiſſimum puluerem redacti drachmam in potu per horam ante acceſſionem cum aqua calaf: multis verò magis probatur infuſio tamarindorum pulpæ cum ſaccharo, in aqua bugloſæ, vel binas vncias terengibil in aqua multa endiuiæ, ſcilicet in duabus ac etiam tribus libris diſſoti aliqui exhibẽdas laudant. In pueriſque (quorum terrengibil proprium ſoluens medicamentũ eſſe ij omne exiſtimant) vni tantum librâ aquæ diſſolutum propinant. Et quibuſdam magis probatur his febricitantibus drachmam rhabarbari ſingulis diebus ante acceſſionem exhiberi. Alij ante acceſſionem per horam præbent deuorandum bolum infra ſcripti electuarij, quod parant, accipientes roſarum communium, dra. 5. radicis glyzirrizæ, cinnamomi, ſpicæ Indæ, rhabarbari, maſtiches chiæ, ſandalorum alborum, flauorum, fructuum berberis, croci, an. ſcr. 15. ſacchari candidi, dra. 10. ſingula conterunt, ex quibus cum ſyrupo violato permiſtis electuarium formant. Pro ſingulari valde ſecreto apud quoſdam celebratur potio quædam ante acceſſionem per binas horas ægrotis oblata. Quam parant, ex mannæ terrẽgibil vocatæ, pulpæ caſſiæ ſolutiuæ, tamarindorum, an. dra. 4. quæ in endiuiæ ſtillatitiæ, vel communis aquæ libra vſque ad conſumptionem duarum partium ebulliunt, colaturæq; miſcent olei ſeſamini binas vncias; nonnulli eodẽ tem-

pore dant illis potionem ex aquæ betonicæ,& endiuiæ, dra. 2. sacchari candidi semuncia paratam, & aliqui tribus diebus exhibent in aurora decoctum pentaphylli,agrimonij,ac altheæ,cum syrupo violato, aut sex vncias decocti pulegij cum saccharo per horam ante accessionem. Non pauci etiam eodem modo potionem sequuntur, quam parant decoquẽtes in tribus libris aquæ, seminum melochiæ, sunci, apij,endiuiæ, melonis abdellaui, cucumeris chatè, fænugræci,meliloti, an. dra.3. ad consumptionem duarum partium. In cuius decocti vnciis quatuor, veri opobalsami drachmam dissoluunt. Cuius opobalsami vsus est apud multos ad has febres frequentissimus; sumunt enim drachmam, & plus etiam veri opobalsami in decocto chinæ radicis, & spicæ Indæ, vel in iure pulli, cum radice petroselini vulgaris ebullito: quo assumpto statim pannis multis cooperti plurimum exudare conantur, térque hoc remedio ij vti solent. Multi curant has febres epithematis lineis pannis exceptis, hypochondriis, atque vniuerso thoraci admotis, siquidem aiunt noxios humores febres fouentes vi epithematis resolui. Non minus vero quàm alia epithemata hoc ipsi exercent, quod parant sumentes, rosarum communium, florum camomillæ, calaf, el hanne siue ligustri Ægyptij, cassiæ solutiuæ, violarum, boraginis, an. m. 1. seminum sunci, endiuiæ, maluarũ, melochiæ, bammiæ, meliloti, fæniculorũ, fænugræci, sesami, altheæ, hordei, psyllij, papaueris albi, abdellaui, chatè, an. dra. 4. Quæ omnia modicè contusa bulliunt in tribus libris aquæ ad consumptionem medietatis, atque colaturæ addunt ligni aloës, rosarum communium, sandal. rub. puluerizatorum, an. dra. 1. croci, gr. 5. aceti albi, vnc. 1. s. simúlq; miscent. Vtuntur hoc epithemate tepefacto, à cuius vsu se cauent priusquàm vniuersum corpus aliquo medicamento, vel sanguine multo per venam sectam, aut per crurum scarificationẽ, vacuatum sit. Aliqui hæc epithemata solummodo ex aqua hordei, calaf, endiuiæ, aceto, & croco parant. Quamplures more antiquorum pro secreto vtuntur ad omnes corporis partes, quibusdam linitionibus cum leuibus perfrictionibus administratis: quas aliqui prẹstant cum oleo rutæ, aut amygdal. amararum, aut camomelino, aut iuniperino, & nitro rubeo. Qua frictione cum linitione hac in multis ad sudorem aptis largum sudorem concitant, atq; sic morbum finiunt. Hoc auxilium in pestilentibus febribus, in quibus exhanthemata apparere incipiunt, vel exituras sperant,

plurima cum vtilitate exercent semel ad minus in die probè calidam molientes linitionem, à qua statim febricitantes multis pannis cooperientes sudorem promouere, venenosumque humorem à visceribus ad cutim trahere student. In pueris vero, atque infantibus variolis suspectis, vel malignis exhanthematibus, nullum præstantius, neque ipsis familiarius habent auxilium. Sunt qui inungunt per horam ante accessionem totam spinam dorsi à nuca ad lumbos vsque oleo antiquo, sampsuco, ruta, artemisia, absinthio, spica Inda, mastiche, ac thure ebullito, ipsoque calido inungentes, præmissa parua ac leui frictione. Nonnullis ex multis linitionibus hęc magis probatur, qua ad eandem spinam libentius vtuntur: quam parant ex olei antiqui, succi rutæ, vini aromatici albi, an. dra. vj, theriacæ Androm. Senioris, dra. iiij, bullientes in phiala vitrea ad consumpt. medietatis. Sunt etiam alij multi, qui ad has febres tertianas varia medicamenta pulsibus brachiorum, ac crurum admota frequentant, ex quibus vnum præstant, multis ex araneis, vna cum suis telis contusis ad modum linimenti cum oleo rosaceo mistis, vel araneas ipsas in oleo prædicto incoquunt, quo calido carpum ambarum manuum inungunt. Alij vrticam cum sale, vel nitro tritam eodem modo admouent per horam ante accessionem. Hæc atque plura alia in curatione febrium tertianarum curatu difficilium illi prosequuntur. Ad eas vero, quæ ad pituitosarum magis naturam accedunt, quas nostri spurias ac notas tertianas nuncupant, longéque magis ad quotidianas, vel amphimerinas, multi pro secreto habent ante accessionem, chamedrios puluerizati drachmam in iure pulli exhibere, vel ex ea herba paratum decoctum cum saccharo multis diebus. Alij ad easdem calidum decoctum eodem modo propinant, quod parant in aqua, bullientes florum violarum buglossi, boraginis cassiæ calaf, rosarum communium, an. dra. ij. seminum maluæ, fœnu-græci, fœniculi, mei, endiuiæ, abdellaui, chatè, ân. dra. iiij. liquiritię rasæ, passullarum, pulpę, tamarindorum, an. dra. j. zinziberis, spicæ, carpobalsami, cannellæ, chamedrios, turbit, mirabol, chebul. an. dra. ij. foliorum senæ, drach. xv. agarici optimi, dra. iij. rhabarbari electi, dra. ij. hæc omnia minutim incisa infundunt in aquę endiuię libra, quam postea parum bulliunt, validéque exprimunt, & expressioni addunt oxymellis simp. dra. iij. diuidunt verò hanc potionem in tres partes, quam tribus diebus in aurora summè calidam exhibent. Sunt aliqui, qui prædicta omnia infun-

dunt in tres aquæ libras, & postea percoquunt ad duarum partium consumptionem; cuius singulo mane exhibent vncias quatuor cum saccharo. Quibus vero per hoc medicamentum febris non tollitur, ij exhibent etiam singula die ante accessionem semidrachmam theriacæ Androm. Sen. cum modico sacchari rosati. GVILAND. Videntur hæc ex te narrata medicamenta ex eorum esse numero, quæ rationi non omnino aduersantur, propterea ipsorum vsum minime spernendum à nostris medicis, existimo. Sed perge, quod superest ipsorum narrationi, dicere. ALPIN. Ex secretis experimentis, quæ ad quartanas febres Ægyptiis familiaria existunt, hæc quoque in memoriam seruo; quamplures enim ad id morbi genus pro selectissimo remedio habent, ægrotis decoctum ex menta paratum ad semi-libram calidum, cum spolij serpẽtis puluerizati binis drachmis, ante accessionem per horam propinare: Alijque maiorem efficaciam tribuunt, vomitioni à decocto asari per os sumpto tempore accessionis concitatæ. Nonnullis etiam probatur drachma catapociorum ante accessionem, exhibita; quæ parant ex agarici, gentianæ, castorei, myrrhæ, rutæ, an. dra. ii. piperis longi, calami aromatici croci, an. scr. iiii. theriacæ antiquę, dra. iii. cum syrupo de granatis dulcibus, & aliqui aliud genus catapociorum parant, quo eodem quoque modo vtuntur, ex diagridij, salis gemmę, an. dra. s. aloes epatici, dra. iii. cum melle: Aliis vsitatius est, quartana correptis exhibere drachmam agarici, cum myrrhæ scrupulo dissolutam in decocto pulegij. Non paucos etiam sanatos audiui clystere ex decocto amaraci, oleo laurino, cum duobus ouorum vitellis parato, sæpius adhibito. Nonnulli ad hanc febrem extollunt puluerem quendam ex mastiches, dra. iiii. spicæ nardi, dra. i. s. euphorbij, dra. ii. paratum; cuius drachmam in iure calido per horam ante accessionem assumunt. Sed quæ febribus pestilentibus præsentanea esse auxilia ij putant, nunc etiam subiungam, priusquam è memoria mihi excidant. Qui tuto magis has curare opinantur, præmisso clystere leniente eadem die, modo ægroti ieiuni sint, sanguinem surarum scarificatione copiose vacuant: secunda die alij tamarindorum acidam pulpam; alij syrupi de succo granatorum dulciũ solutiui, ac alij terrengibil vncias tres in aqua calaf, vel sonci dissolutas in autora concedunt. Hos ægrotos à principio ad finem vsque perpetuo hunc potum sequi præcipientes, qui paratur exempli gratiâ, ex aquæ endiuiæ, rosarum, buglossi, calaf, ex acido

citri, vel limonis, stillatæ, an. libra media, in qua per noctem, vel diem infundunt fructus Paliuri Athenei, nabca vocatos, berberorum pulpę, tamarindorum, an. vnc. ii. sem. citri ℥. i. factaque diligenti expressione addunt vini granatorum acidorum, succi citri, vel limonum, lactis seminum abdellaui aqua rosaceâ extracti, an. vnc. ii. lactis sem. citri, vnc. i. miscentque omnia simul pro potu. Pauperes, qui multum sumptum ferre nequeunt, tamarindorum pulpam atque berberorum fructus, cum seminibus fœniculorum, vel citri in plurima aqua communi eodem modo infundunt, quam ægrotis pro potu toto morbi tempore concedunt: plurimumque in huius potus vsu sperant, neque immeritò, cum tum tamarindos, tum berberos illarum febrium putredini maximè obsistere penes illos pluries expertum, ac cognitum sit. Primis harum febrium ita peractis diebus ad inunctionem totius corporis accedunt, cute quippè leniter perfricata, atque postea calida inunctione inuncta, naturæ ad cutim expulsionem eo auxilio maximè adiuuantes, inunctionem vero ex oleo amygdalarum amararum cum nitro rubro, quod natron appellant, parant. In pueris, vt etiam nuper dictum est, variolis, vel puncticulis infectis hac linitione nullum remedium securius, vel præstantius habent. Aliqui huius loco sudorem prouocare student, calidis medicamentis in potu sumptis: Quorum hoc ipsis familiarius obseruatur, quod parant ex theriacæ Androm. Senioris, scr. ii. puluerisque infra dicendi drachma in aqua calaf, vel citri. Puluerem vero conficiunt ex scordij, chamedrios, seminum citri, an. dra. i. aristolochiæ longæ, Zedoariæ, dictami cretensis, cornu cerui vsti, boli armeni, terræ sigillatæ, rosarum, calaf, spicæ, Margaritarum præparatarum, an. scr. ii. camphoræ, scr. i. s. corallorum amborum, scr. i. sacchari candidi, dra. ii. omniaque tenuissimum in puluerem redigant. Quam potionem mane ante cibum, & à cibo spatio ad minus sex horarum calidam bibunt, à qua statim ægroti in lectulo pannis multis cooperiuntur, vt sudent, & postea toto corpore lineis calfactis pannis molliter fricantur, & à frictione rursum continuo pannis conteguntur, atque sudorem omni conatu procurant, repetuntque hoc ter ad minus in die. Aliis ad idem magis probatur potus ex aquæ rosatæ, calaf, florum citri, succi limonum, an. dra. i. theriacæ supradictæ, scr. ii. croci, scr. s. paratus. Nonnulli vsque adeo audaces existunt, vt quatuor cantaridarum capita, & alas in puluerem redactas cum tribus

vnciis aquæ endiuiæ ægrotis propinare audeant, quo medicamento, vel per sudorem copiosissimum, vel per vrinam pestiferum venenum vacuari, affirmant. Multi singulo mane libram decocti calidi assumunt, ex chinæ radice, seminibus citri, vel limonis, abdellaui in aqua boraginis, vel calaf, vel etiam rosacea, atque modico succi citri, parati: alij hunc potum parant, chinam, tantùm radicem, atque modicum pulpæ tamarindorum in aquam, ex limonibus distillatam bullientes ad consumptionem medietatis, cuius decocti calidi libram bibunt, & statim sudare plurimum student. Alij alium puluerem eodem hoc modo vtendum cum aqua rosacea, vel calaf, pro secreto ad has febres habent, quem parant, accipientes dictami Cretensis, albi, rutæ, mari Cretensis, an. dra. ii. bacarum iuniperi, lauri, seminum peoniæ, an. dra. i. s. calami aromatici, carpobalsami, cinnamomi, aristolochiæ rotundæ, zedoariæ, gentianæ, an. scr. i. florum calaf, rosarum rub. citri, an. scr. i. gariophyllorum, camphoræ, boli armeni, terræ sigillatæ, lapidis bezaar, Margaritarum, an. scr. s. In peste quoq; habent in vsu nonnulla electuaria frequentissimo ad præcauenda corpora, ne inficiãtur. Quorum vnum, cui omnes maximè confidunt, componunt, sumentes terræ sigillatæ, dra. ii, sem. citri, acetosæ, an. dra. i. s. boli armeni, aristolochiæ rotundæ, scordij, zedoariæ, dictami albi Cretensis, an. dra. i. theriacæ antiquę, cornu cerui vsti, dra. i. s. Margaritarum, smaragdi, Hyacinthi, camphoræ, croci, an. scr. ii. sandalorum omniũ, corallorum rubeorum, alborum, serici combusti, an. scr. i. s. Quæ omnia in puluerem redacta, cum syrupo de acido citri miscent. Cuius dosis est à semuncia ad vnciam. Ad idem hoc aliud sic componunt, sumentes zedoariæ, galangæ, scordij, chamedrios, calaf, florum, corticum, atque seminum citri, acetosæ, terræ sigillatæ, boli armeni, calami aromatici, cinnamomi, carpobalsami, xilobalsami, corallorum rub. an. dra. i. dictami Cretensis, sandal. rub. an. scr. i. cornu cerui vsti, camphoræ, an. scr. ii. croci, piperis nigri, ligni aloes, moschi, fragmentorum smaragdi, an. scr. i. s. Margaritarum, drach. i. s. aloes succotrini, myrrhæ, an. dr. iiii. theriacæ antiquæ, dra. ii. misce puluerizata cum syrupo de acido citri, & fiat electuarium, dosis est semuncia. Aliud ad idem, quod parant ex seminum citri, abdellaui, chatè, acetosæ ocymi Ægyptij, quem rihan appellant, carpobalsami, an. dra. iii. dictami, bedeguar, scordij, zedoariæ, an. dra. ii. cornu cerui vsti, terræ sigillatę, coriandrorum pręparatorum, lapidis bezaar, an. dra. i. mar-

garitarum, hyacinthi, ſmaragdi, topacij, an. dra. i. s. ſandalorum omnium, camphoræ, an. ſcr. ii. boli armeni, dra. i. ſacchari roſati antiqui, dra. viii. theriacæ antiquæ, dra. iiii. mitradatij, dra. ii. cum ſucco de acido citri pulueriżatis puluerizandis miſcent, & faciunt electuarium: cuius doſis eſt à drachma vna ad duas. Apud omnes Turcas atque alios nobiles Ægyptios, opobalſami vſus eſt frequentiſſimus; neque immeritò, cum ille ſuccus tantòpere aduerſus omnem humorum putredinem præſtet: eo enim inuncta cadauerum corpora diu imputria ſeruari multorum teſtimonio conſtat. Temperamento hominis naturalem calorem valde fouet, & auget, plurimumque nobilia membra roborat, atque citiſſime corporis partes permeat. Multos illius vſu à pluribus peſtilentiis ſuperſtitiſſe incolæ teſtantur. Omnes ferè, vt ſeipſos à peſtis contagio deffendant, huius liquoris vſui plus fidunt, quàm cæteris aliis auxiliis; id in aqua ex acido citri, ſtillatitia, vel ex flor. citri, vel in vino albo, aut iure pulli liquatum bibunt, aut (quod ſanè valde celebre ſecretum ad peſtem habetur) cum binis ipſius ſucci vnciis, miſcentes myrrhæ, carpobalſami, ligni aloes, terræ ſigillatæ, boli armeni, margaritarum, lapidis bezaar, croci, an. ſcr. i. ſumuntque huius compoſiti ſingulo mane drachmam. Aliqui peſte infectis ſic medentur, continuo cruribus, brachiis, & inguinibus ea medicamenta, quæ noſtri veſicantia vocant, applicant, ex quibus vlcera multa in iis partibus, per quæ humores ſummè putridi à natura extramittuntur, expurgentur. Cruribuſque non vnum, vel duo, at decem, & plura etiam vlcera infligunt, atque non minus brachiis: atque hoc auxilium penes omnes Arabes, qui cum per deſerta loca continue equitantes, ſecum multa medicamenta habere nequeant, quibus vtantur, hoc remedio vtuntur, raróque eius operâ fruſtrantur. Repeto aliud, cuius quidem ſuperius quoque meminimus, ad curandos ſanè peſte infectos non minus apud Arabes celebre, & vſitatum, quàm nuper dictum ſit. Quod illi moliuntur, tres ſcarificationes longas, & profundas, quæ non ſcarificationes, ſed permagna vulnera apparent, vtrique cruris ſuræ per longum infligentes, quæ non ſanant, priuſquàm ægroti perfectè à peſte ſani euaſerint. GVILAND. Hoc genus auxilij, quamuis barbarum præ multo dolore videatur, tamen adprime vtile peſte infectis iudicandum puto, quòd corpora non ſolum euacuentur, ſed noxij humores non minus à nobilibus partibus ad ignobiles reuellantur, con-

tinuaque putridorum humorum in toto morbi tempore per illa vlcera fiat euacuatio, ex qua ægrotos maxime iuuari non est hæsitandum. Hinc ego hac perdoctus experientia in omnibus pestiferis febribus in remotis partibus corporis, vlcera omnia, profunda, & lata, vel à natura protrudente venenosos humores, vel igne, vel exulcerante quopiam medicamento facta, planè laudanda censeo; præcipuéque læso iecore in inguine, corde in brachiis, atque cerebro in occipite, vel in collo. His quidem vlceribus illa viscera facile vtuntur ad extramittendos siue vacuandos veneficos succos à quibus ipsa in pestilentibus iis febribus, læduntur. Sed iamjam cesso adloqui, ne amplius tuum cœptum sermonem aliquo modo interturbem: sequere itaque reliqua. ALPIN. Quid amplius dicam? nulla videntur mihi superfuisse dicenda, nisi de hecticarum febrium curatione hæc quoque pauca tibi subiungam. Curant enim ij hecticas febres, nullis putridis coniunctas, quæ exquisitæ hecticæ vocantur, victu præcipuè frigido atque humido ex cucumere, cucurbita, hordeo, lactuca, endiuia, beta, ac aliis huiuscemodi in iure coctis: aliis magis probatur in victu vsus anguriæ el naui, nam maxime refrigerat, & humectat. Aliisque iuscula cum iisdem alterata. Omnibus vero sorbitiones maglub atque mastahaleb vocatæ sunt familiarissimæ, quæ ex variorum seminum vim refrigeratoriam, & humectatoriam habentium, parantur, quale à plerisque sic paratur, ex seminum lactucæ, endiuiæ, sonci, maluarum, psyllij, papaueris albi, melonis abdellaui, chatè, cucurbitæ, anguriæ, hordei, pistachiorum, amygdalarum dulcium ex Gaza aduectarum (quas minus aliis calfacere ij putant) singulorum æqualibus partibus, quibus aliqui miscent semina fœniculorum, aut citri correctionis causâ, quæ omnia in marmoreo vase contundunt, ac postea lac cum aqua endiuiæ, vel hordei exprimunt atque colligunt, cui addentes modicum aquæ rosaceæ, & sacchari candidi violati, sorbitionem parant, quam hecticis aliorum ciborum loco offerunt. Sunt qui hoc tantum victu pluribus diebus vso à febre illa euaserint. Alij hecticos curant lacte camelino, vel asinino, vel humano, maximéque consumptos. Vtuntur etiam balneis ex lacte tepido paratis, corpora etiam illorum præter quod lacte irrorant, oleis quoque nenupharino, violaceo frigidis, vel tepidis inungunt. Non minusque illis in vsu familiarissimo dulcia balnea tepida, atque frigida existunt. Multi enim post balneum calidum frigidam in aquam, quæ

tamen

tamen non multum sit frigida; se immergunt plerique libentius tepidâ, quàm frigidâ ad hecticos curandos vtuntur. Diuites, vt iam dixi, familiaria habent balnea, ex lacte camelino, vel asinino, vel caprino parata. Hæcque obiter memini, me, partim apud Ægyptios medicos ad vsum febrium curandarum praxim cum ipsis exercendo, obseruauisse, partimque à quodam medico Ægyptio doctissimo accepisse, quæ qualiacunque sint, tibi libentissime nunc communicare volui. GVILAND. Perpulchra sane videntur, miniméque inutilia, quæ dixis modò, pro quibus non paruas gratias tibi habeo. Sed tempus nunc nobis suadet, vt paululum quietis nunc capiamus, reliqua in altera die dicenda remittentes, quando parum diei nunc superesit; nam video, Solem penè ad occasum iam accessisse, ex quo etiam in hac die illa absolui à nobis non potuissent.

FINIS.

INDEX

EORVM OMNIVM, QVÆ IN MEDICINA ÆGYPTIORVM CONTINENTVR.

A

C

D

E

F

N

O

Q

Yy

FINIS TABVLÆ.

IACOBI BONTII

In Indiis Archiatri,

DE

MEDICINA INDORVM,

LIBRI IV.

1. Notæ in Garciam ab Ortâ.
2. De Diæta Sanorum.
3. Meth. Medendi Indica.
4. Obſeruationes è Cadaueribus.

Fratri suo Carissimo

VVILHELMO BONTIO

Ciuitatis Leydensis Prætori Vrbano,

I. BONTIVS

S. P. D.

VAMPRIMVM in Indias hasce Orientales venissem, cœpi animum intendere, vt non solum herbarum hic in Iaua nascentium notitiam nanciscerer: Sed vt & aromatum, quorum feracissima nostra est Iaua, pleniorem cognitionem haberem. Cui rei magno mihi vsui fore credidi Scriptores aromatarios Garciam *præcipue* ab Orta *Proregis quondam Goënsis Medicum, ac* Christophorum à Costa: *cœpi igitur eos diligentius paulo rimari: ast inueni ipsos plurima ex aliorum relatu hausisse, quæ ego ab* αὐτοψία *edoctus longe aliter se habere reperi. Sed certe confiteri libet hos viros, præsertim* Garciam ab Orta, *in iis quæ vsu ac visu comperta habuere, bona fide egisse: ego itaque non vt corrigam eos scriptores, has Animaduersiones illis adieci: Seu, quod malignitatem saperet, vt ipsis, me doctioribus, detrectarem: sed vt ostendam oculatum testem vnum plus valere, quam auritos decem, & quod fama sit tam ficti, prauique tenax, quam nuncia veri.* Nicolaus Monardes *multa quidem sic satis accurate scripsit, aliqua oscitanter quoque transiliit. Diligentissimus rei herbariæ indagator* Carolus Clusius, *conatus etiam suos laudandos huc attulit: sed pace doctissimi viri, in multis operam perdidit, quod in progressu patebit. Ego itaque ne mihi soli viuere vi-*

dear, quæ oculis percepi, ac vsu quotidiano comprobaui in his locis, conterraneis meis sincere ob oculos ponam; tum etiam vt ostendam materiæ tam nobilis stylum, quamuis tenuem, deesse non debere. Itaque hæc qualiacunque tibi, frater Carissime, ex merito offero, quod sciam, te horum auctorum diligentem semper lectorem fuisse, tum quod meæ fortunæ quasi febricatorem te agnoscam: vt qui mihi auctor inter cæteros fuisti; vt, relicto patrio solo, ac sterili propter medicastrorum ibi frequentiam, prouentu, vberrimos Iauæ campos peterem, vbi, absit verbo inuidia, virtutis paulò maior ratio habetur. Accipe igitur has Animaduersiones in fraterni erga te animi Symbolum, ac expecta anno sequenti, si fors mihi vita supersit, amplam descriptionem Plantarum, stirpium, fruticum, ac Arborum adiectâ vniuscuiusque ad viuum delineatione. *Quæ Exotica, ac patriis auribus incognita, forte æquus rerum æstimator, non parui faciet. Tandem si hæc prælo digna videbuntur, cum cæteris meis Indicis tractatibus,* Methodò *scilicet* medendi *in hisce locis,* ac diæta (*quæ hîc cum summa cura obseruanda venit*) *mea* Indica, *quam hic subieci, exeant in lucem: sin minus limata censentur, domi apud te, boni erga te ac fraterni mei affectus indicium serua.*

Tuus tui obseruantissimus frater,

IACOBVS BONTIVS.

ANIMAD-

ANIMADVERSIONES IN CAPVT III. Garciæ ab Orta quod inſcribitur de Altiht, ſeu Aſſa fœtida. Iauanis ac Malaiis Hin' dicta.

QVONIAM præcedentia duo Capita abunde & ſufficienter de ambaro ac aloë egerunt, ego quod in ea commentarer non habui: ſed quia auctor hoc cap. negat non ſolum ſe vidiſſe hanc herbam, ſed nil certi de eius forma adfert; ego quæ de aſſa fœtidâ planius comperta habeo, hîc vobis adfero.

Itaque planta è cuius radice aſſa exprimitur, magna quantitate creſcit in imperio Perſico, inter Laram ac Gamaron ciuitates, quarum prima non longè diſtat à mari, ac noſtris mercatoribus ac Anglis etiam frequentatur. Eſtque hæc planta duorum generum: prima ſarmentoſa eſt, ferme vt Salix aquatica, ex cuius foliis ac ſtolonibus inciſis aſſa fœtida per torcular exprimitur, quæ, vt reliqui ſucci, Sole indurata in conſiſtentiam euadit, qualis eſt aloës.

Secunda porrò aſſæ ſpecies longe fœcundior eſt, eſtque ſuccus expreſſus ex radicibus huius plantæ, quæ craſſiſſimos raphanos referunt, folia autem Tithymali folia referunt. Huius generis ego aliquot radices domi habui, à mercatore Armeno mihi amico donatas, qui illas huc è Perſiâ detulerat, ac etiamſi iam eſſent exſuccæ, tamen tam fortis erant odoris, vt totas ædes fœtore replerent; qui inſuetis vix tolerandus eſſet. Quo Iauani, ac Malaij, ac cæteri Indiarum incolæ negabunt, ſe quicquam odoratius naribus vnquam percepiſſe: apud hos Hin' hic ſuccus nominatur eſtque in tam frequenti vſu in cibis condiendis, quam author hoc cap. refert, vt propter hanc cauſam vna ſit cum opio ex præcipuis mercibus quæ per Indiam diſtrahuntur: ac ſemper ſocietas Indica magnam quantitatem huius ſucci in armariis habet, quam incolis Iauæ, permutatione aliarum mercium aut pecunia impertiantur.

In CAP. IV.

DE OPIO. Fol. 21.

SEcundo paragrapho, huius Capitis auctor mentionem facit opij Meſeri dicti, quod putat opium Thebaïcum fuiſſe: nam in Ægypto Thebæ iſtæ Centi-portæ extitere: ac Meſeri ac contractè Miſti Ægyptus hiſce incolis ac reliquis Indis eſt.

Paragrapho. 3. inquit eos, qui opio vtuntur dormitabundos videri: tamen nil minus quàm ſtultæ ſunt hæ nationes in mercaturis exercendis, armis ac arte belli ab Europæis forte ſuperantur. Certe laudes huius ſucci è papauere expreſſi ſi vellem referre, viderer Chymicis velle ſuum honorem

præripere, hoc saltem dico, si nobis hîc de Opio, ac opiatis non esset prospectum, frustra in calidissimis his regionibus medicinam faceremus, dysenteriæ, Choleræ, febribus ardentibus, ac reliquis biliosis affectibus orgasmo turgentibus:& ne vobis fucum videar obtrudere, quid in nostris regionibus confectiones opiatiæ tantopere celebratæ, Theriacam, dico, ac Mithrydatium? quid denique Philonium? quæ nisi opio tanquam basi suffultæ essent frustra ab iis effectus tam manifeste iuuantes quis expectet. Et profecto insignis est oscitantia ista, quæ in abusum medicamenti, ac minus bene præparati dicuntur; in vsum nobilissimi inter omnia pharmaci velle referre; sine fundamento sæpe, ac in Scholis sine Experientia.

Pauperes porro Indi, ex foliis, ac stolonibus Papaueris opij speciem viliorem excoquunt, quam Soli porro indurandam exponunt: hoc medicamentum Poust vocant, quique eo vtuntur contumeliæ ergò Pousti à ditioribus vocantur, tanquam summœnianos, ac proletarios dicas. Pauperiores porrò in diuites conuitium regerunt eos affionij vocantes, tanquam si luxuriam, ac delitias vellent exprobare. Affion enim, ac quibusdam Amphion, Arabibus ac Indis opium Græcorum est: indeque magis adducor vt credam Græculos, à vetustissimo populo vocabulum opij deriuasse, cum ab omni memoria illi eo vsi sint. Græci vero tantum noxas huius medicamenti videntur nouisse, vsum verum, ac virtutes eius plane diuinas non satis exploratas habuisse. Porro ego hic Extractum vtilissimum ex opio, & Croco Indico, i. curcuma ad quod in Extremis tanquam ad sacram anchoram confugere soleo: in iam ferme desperatis Cholera, dysenteria, phrenitide, ac spasmo hîc admodum frequentibus: sed hoc melius è *method. med.* Indicâ nostrâ videbitur.

In Cap. V.

DE GVMMI BENIOIN. Fol. 26.

P*Aragrapho* 18. author ait benjoiferam arborem valde esse proceram ac vastam, &c.

Ego verò benjoiferam arborem hîc in Iaua, vbi optimum Benjoin colligitur longe alia facie vidi, quàm qua hîc describitur; immò verò videtur planta (seu si arborem appellare malis) ex pluribus sarmentis coalita, qualis est Smilax aspera, seu salsâ parilla, nisi quod sarmẽta hic brachij crassitudinẽ æquent, vel etiam superent, ita vt in medio sæpe truncus arboris continuus satis crassus appareat: subtus vero, ac supra Cœlum per sarmenta à se inuicem dissita liceat contemplari. Sæpe quoque alia virgulta, à benjoifera arbore specie plane diuersa, hac coalitione includuntur: itaque si quis ignarus diuersitatem foliorum in huius arboris farragine videat miretur sane: sed hoc etiam fieri in trunco aloes seu calamba postea docebimus. Et porro ex huius seu stirpis, seu arboris cortice inciso sæpissime odoratissimi benjoini gummi frusta aliquoties collegi.

Paragrapho huius Cap. 20. quia auctor ait gummi hoc propter Tygridum

frequentiam minus multum colligi, quamuis parergῶς ac extra ordinem, ego tamen de Tygridis natura hoc adjiciam. Ferocissima igitur hæc bestia, proh dolor! nimis frequens est in Iauæ syluis, quod è tristibus discerptorum cadauerum exemplis sæpe discere cogimur: nam tam ingenuos, quàm seruos venatum seu lignatum in syluas abeuntes, ex insidiis, nec opinantes hæc fera impetit, ac exsucto prius sanguine, cuius auidissima est, deuorat. Quod insidiis hominem impetere dixi, eo hoc euenit, vt ostendam *Plinij* errorem, sagacissimi alioquin naturæ indagatoris, l. 8. c. 18. qui illic ait Tygridem esse animal tremendæ velocitatis: ac nescio quas fabellas de venatione catulorum eius affert. Quin hæc fera tardigrada est, ac hominem (multo minus aliam feram) vix cursu assequeretur: hinc est quod apri, tauri syluestres, cerui sagacius hoc animal odorantes eius vngues cursu facile eludant: ideoque in carrectis, ac inter virgulta latens circa flumina, quò prædictæ feræ ad potum veniunt, saltu obliquo in aliquam earum fertur, non secus ac feles in mures ac glires impetum faciunt: sic etiam ex insidiis hominem aggreditur, ac si (quod sæpe fit) nimia cupidine prædæ aberrauerit in saltando, lente ac rugiens recedit: si quoque ab homine detectam se sentiat; abibit, ita natura huic truculentissimæ bestiæ aliquem adhuc nostri metum inculcauit: nam aliàs, neque in oppidis, neque in ciuitatibus nobis, tantillarum virium creaturis, hic tuto viuere liceret.

Dum in his describendis occupatus sum, sub initium mensis Maij anni 1630. Tygris capta fuit, prope fossas ipsas ciuitatis Batauiæ, præsente generoso Domino nostro Generali Iacob Specx, quum aliquot dies, ac noctes non sine ingenti metu circumhabitantium, horrendum rugiisset. Cætera de robore huius feræ reseruamus in alium locum.

In Cap. VIII.

DE LACCA. Fol. 29.

AVthor hic formicarum istarum, quæ laccam elaborant, mentionem facit: vnicum hoc addo, quod formicæ istæ alatæ sunt ac coloris punicei, ac super flores, frutices, arbores ac herbas circumuolitant, ex quibus, non secus ac apes, laccæ conficiendæ materiam colligunt ac in communes operas conferunt; non alatæ autem formicæ eam non elaborant.

In Cap. XIII.

DE TVTIA. Fol. 48.

FAllitur vehementer hic noster Garcias ab Orta, quod Tutiam è cineribus cuiusdam arboris oriri dicat: sed confitetur hoc se auditu percepisse, itaque deceptus fallit alios.

Nam fit ex terra quadam argillæ instar glutinosa, quam colligentes Indi,

ollis in eam rem ex argilla, longe fortiori quàm in nostra patria, confectis indunt, ac aquam addentes eam curiose baculis circumagitant, dein fornacibus in hunc vsum effictis imponunt, ac per ignem exsiccata omni aqua, dein terra hac calcinata lateribus prædictarum ollarum, demptis sordibus quæ in fundo hærent, Tutyam lateribus affixam abradunt, quam arcis inclusam venalem ferunt per totam Indiam: eius enim vsus est in depilatoriis apud hasce gentes, præsertim fœminis, dum se in balneis, vel fluuiis lauant.

In Persiæ autem Prouinciâ Kirmon dictâ huius terræ argillaceæ ex qua Tutya coquitur, à Persis ac Armeniis mercatoribus qui negotiandi causâ huc aduehuntur, magnam copiam reperiri non semel audiui, qui etiam vt lucrum ex Tutya, quam Persica lingua Tutyath vocant vberius faciant, eam distribuunt in lapidem Tutyah ac in puluerem eius magis vilem, quam seorsim volentibus tum diuendunt.

In Cap. XIV.

De Ebore vbi quædam scitu non iniucunda de Rhinocerote. Fol. 49.

Paragrapho 10. Auctor fatetur se Rhinocerotem nunquam vidisse; ast ego eum non tantum centies caueæ inclusum vidi; sed & in syluis vagantem. Cute è nigrâ est cinericea, instar Elephantinæ, rugosa admodum cum profundis plicaturis circa latera ac in dorso: crassam admodum habet pellem, vt quæ ictui Iaponicæ machæræ facile resistat. Neque enim hæc bestia (vt apud nos pingitur) scutis munita est; sed hæ plicaturæ hos clypeos mentiuntur, neque vna pars durior est altera. Rostro est porcino; sed ante acutiore neque tam obtuso, in cuius extremitate cornu istud extat; vnde nomen sortita est bellua, aliud altero maius pro ætate Rhinocerotis. Colore etiam cornu variat, modo nigrum, modo cinericeum, modo album est. Magnitudine autem corporis mediocris staturæ, Elephantem proxime accedit mediocrem, nisi quod pedibus sit longe humilioribus; & propterea tam conspicuum etiam non est animal. Cæterum innoxium est, nisi lacessitum neque crudiuorum est vt Tygris; sed herbis vescitur ac virgultis, iisque perquàm spinosis, nam linguam (vt infra dicetur) habet asperrimam: sed si irritetur hominem simul, ac equum tanquam pulicem prosternit, quem dein lambendo necat, dum asperitate linguæ cute ac carne vsque ad ossa hominem denudat. Carnibus eius Mauri vescuntur: sed neruosa plane est, ac ferratos *Plauti* dentes postulat. Vt porro ferocitatis huius exemplum habeatis, attendite. Vir mihi notissimus ac familiaris retulit, se duobus aliis comitatum in syluas exspatiatum equitem iuisse, ac reperisse Rhinocerotem femellam cum catulo suo in luto se voluntatem: nam hoc animal æque, ac sues & apri, cœno mirifice gaudet: bellua ipsis visis assurgit ac lento passu recedens pullum suum præ se rostro trudens agebat. Vnde vnus

ex tribus temerarie satis feram insequitur, ac exerta quam ferebat machærâ Iaponicâ belluæ nates ac tergum ferit, nullo sequente sanguinis fluxu, veruntamen dissecta aliqua ex parte cute, striæ latæ ac albæ apparebant, quod patienter bestia ferebat, donec sylvæ appropinquans, catulum suum virgultis ac carectis occuluisset; tum vero retro conuersa ac horrendum grunniens, equitem nostrum inuadit: sed bonis auibus equus perterritus retro saliit, sed Rhinoceros tamen femoralia equitis mordicus apprehendit, & quia è serico materia leuissima confecta erant, discerpsit, ac noster se in fugam, quantum potest, dat insequente eum acriter Rhinocerote: ipso perueniente ad derelictos socios, qui impetum belluæ declinantes, post duas ingentes arbores vix duos pedes latos à se inuicem distantes, se stiterant: sed bestia furore correpta, priore equite relicto in duos pedites; nam equos ligatis pedibus pastum dimiserant: sed seu ingenito ipsi stupore, seu furore impedita viam inter duas istas arbores omni vi quærebat, quas quidem horribiliter tremere faciebat: sed vim eius crassities ipsarum insignis impediebat tantisper, donec ipsis daretur tempus sclopeta sua expediendi ac sese colligendi è metu, tum belluam iteratis ictibus in fronte feriunt per cerebrum, quam collapsam mox Mauri serui, qui lignatum in sylvas abierant ac ab equite periculi admoniti erant, securibus ac dolonibus & lanceis interfecere, sociis non parum maledictis in equitem se inuehentibus, non sine reliquiis ingentis terroris, ac sic fortissimæ belluæ ferociam euasere: nam hoc animal si sclopeto læsum, aliquando per sylvas fugit, quicquid obuium est cum summo fragore, ac horrore audientium, prosternit etiam satis crassas arbores: sed hæc de Rhinocerote sufficiant. Quicquid porro de Elephanti docilitate dicitur verum est: ac desino, si prius *Plinij*, ac *Æliani* errores detexero, qui inflexibiles pedes, & crura sine flexuris Elephantos habere scribunt, quod adeo falsum est: nam præterquam quod hominibus tantum circa crura, ac femora articulationes sunt, Elephantibus præterea flexuræ in medio tibiarum sunt. Proboscide porro (vt bene *Plautus*) tanquam manu vtitur in cibo capiendo, ac ea tanquam manu in os ingerit:

In Cap. XVI.

De Agallocho seu ligno Aloës, Calambac Indis dicto. Fol. 64.

LIgnum aloës præterquam quod in Insula Sumatra, directo in conspectu Iauæ sita, nascatur: etiam frequens oritur, ac optimum in Champac vicina Chinæ regno regione, & in Cochinchina. Ac quod cortice nudatum hinc in patriam feratur, non ideo euenit, quod sine cortice crescat: sed quod sæpe quasi vno trunco etiam diuersæ species virgultorum ac stirpium temporis diuturnitate coalescant, haud secus quam in benjoifera arbore fieri diximus: nam hoc mirum nobis videri non debet, cum sciamus

per artificium etiam diuersæ speciei arbores alienæ speciei inseri. Cæterum hoc modo incolæ lignum aloës, ab aliis virgultis ac ligno separant. Truncos aloës cæsos deponunt in ripis fluuiorum in cœno ac luto, vt diuersi generis lignum carie consumptum se à ligno calamba seu aloës separet: vnde cortice calamba consumpto, qui tam oleosus non est, quàm ipsum lignum, quod præterea minus teredinibus ac putredini obnoxium est, tale quale in officinis in patria, ad nos quoque defertur. Lignum hoc porro Aloës gustu plane aromaticum est ac subamarum, vnde forsan aloës nomen mutuatum est. Puluis eius ad scrup. I. pondus sumptus choleræ medetur, quam mordexi incolæ vocant, ac omnibus intestinorum affectibus frigidis, ac ventriculi medetur egregie. Tum tineas, ac ascarides puerorum efficaciter necat. Chinensibus porro ac omnibus Mauris ethnicis, *in sacrificiis pro suffumigio est.*

In Cap. XVII.

DE SANTALO. Fol. 68.

P*Aragrapho tertio*, auctor noster refert, pallidum ac flauum santalum plurimum in Tymor insula nasci, de quo hoc porro memorabile hîc certo accepi, è mercatoribus nostris aduehendi santalini ligni gratiâ eo commeantibus. In hac insula nasci febris continuæ ac ardentis quandam speciem, quæ sit è synochi putridæ genere, cum delirio ac mentis alienatione mira; durante namque exacerbatione, quæ plerumque quatuor est horarum (nam hoc obiter sciendum est, quamuis ad apurexiam hæc febris non perueniat: tamen exasperationes suas habere, non secus ac tertianas continuas) ridiculas admodum actiones ægri edunt, id opificij, vel muneris imitantes, quo sani functi sunt (vt latius in *Method. medendi* meâ Indicâ) ac astantibus risum excutiunt. Tenentur quoque boulymo, ac fame canina insatiabili, vt quicquid iis obtuleris etiam fœdum (vt mos est nauticis nostris sociis eo genere scurrilitatis delectari) auidissime deuorent, extra exasperationem eam, cætera sani ac mentis integræ. Hunc porro affectum ortum suum trahere ex recèns cæsarum arborum santali cortice viridi, incolæ certo certius affirmant: nam cortex tum virosi nescio quid expirat; ac cerebro inimici, tum cito in corporibus cacochymis, ac peioris diætæ, vt sunt nauticorum nostrorum, tales effectus edit. Sed latius in præd. *meâ meth.*

Antequam cædantur arbores santali, cortice inciso exploratur ab expertis odor, num maturæ sint ac tempestiuæ ad secandum. *Auctor* porro santalini fructus ait esse cerasi magnitudine: baccas lauri non male referunt, nam exsiccatas habui, ac masticati purpureo ac morino colore inficiunt. Fructus hi auide comeduntur à turdorum quadam specie, vt baccæ orni in patria, quos denuo per aluum excernentes, arua ac montes nouis arboribus conserunt, ita vt quamuis tanto tempore tot millia arborum cæsa sint à Lusitanis ac nostris, tamen Syluæ nunquam deficiant.

Porro cum *Auctor* mentionem hîc faciat vnguenti ex santali puluere: ego

huius compositionis vsum, in gratiam tyronum Medicinæ hîc subjiciam, ac primum hoc modo paratur. ℞. santal. tenuissime moliti florum Champac. florum mogori an. m. 1. his parum contus adde rad. curcum. vnc. ij camphor q. s. ad gratum odorem: hæc omnia in plano marmoreo lapide pistillo subigunt, addendo sub finem olei nucis Indicæ recentis q. s. Vng. formant in pultis consist. Hoc inungunt tam viri, quàm mulieres Malaïcæ totum corpus, & quamuis propter flauum colorem, quem è curcuma contraxit, primo aspectu fœdum sit; tamen suauissimo ac saluberrimo odore nares ferit. Prodest vexatis à Solis, vel etiam à febrili æstu; rigorem quoque in febribus tollit, ac nimias vigilias arcet; impositum quoque regioni ventriculi choleram sistit & corroborat. Quæ latius in præd. *Meth.*

In Cap. XVIII.

De Betele pynang, Sirij Poa, &c. Fol. 71.

P*Aragrapho tertio*, priorem succum exspuunt) quod priorem succum exspuant prudenter me iudice faciunt, nam aliàs calx admixta, gingiuas ac palatum excoriare. Hoc quoque obiter notandum est. Quod si betele, ac arecca sine calce masticetur, succus inde masticatione elicitus viridis est, addito vero calcis modico succum eumdem magis rubicundum, quàm sanguinem conspicies. Quod me in principio vehementer fefellit, quòd crederem eos excreatores sputo sanguinis laborare. Quid porro de vsu huiuscemodi herbarum credam, paucis ac plane aperiam: ego masticatorium hoc longe antefero fumigio tabaci, veruntamen ipsius longus, ac continuus vsus (vt hominibus hic mos est) non solum dentes, ob admixtam calcem erodit: sed etiam excidere facit: immò non semel vidi aliquos, qui nondum iuuentutis terminos egressi omnibus dentibus carebant ob vsum Syrij pynang. seu betele ac arecca cum calce, quam Malaij caput vocant. Hinc etiam videas Iauanos, ac cæteros Indos rariores ostendere dentium ordines, in quorum vacuos loculos ditiores aureos reponunt dentes. Præterea vbi nux fausel seu fructus pynang nondum maturuit, quod Iauani Pynang Mouda vocant, quasi iuuenem dicas, repentinam vertiginem capiti inducit, quæ quamuis comeso pauco sale, vel haustu aquæ gelidæ cito euanescat; tamen hinc conjicere licet, id medicamentum quod tam repente arcem diuinam mentis afficit, non admodum cerebro, ac neruis amicum esse. Ergo vt concludam moderatum eius vsum pro dentifritio, ac ad commendationem halitus oris laudo, cæterum abusum, non minus ac Tabaci vitupero: nam mea quidem sententia dementia summa est, ea pro alimento velle habere, quæ medicamenti tantum vim obtinent.

In Cap. XX.

DE MAGI. Fol.79.

FEruntur è Banda Moluccarum insula grandia vasa fictilia, huc perque reliquos aliquando (cum permissione superiorum) insularum circumjacentium tractus, plena Nucibus myristicis, aceto ac mutia condita: nam sine permissu nullo modo efferre licet, quod insulæ Bandenses nostris armis subactæ prouincia Batauorum factæ sint. Nuces has maceratas per diem, vnum, aut alterum, dein leuiter excoctas saccharo condimus hic.

Cæterum de Cortice nucis huius condito hoc dictum sit, ac de nuce quoque ipsa, iis parcius in his locis esse vtendum, quoniam oleosi, ac pingues vapores ex esu eius in cerebrum elati, obstructionem ventriculis cerebri afferunt, ac inde somnolentiam, immo stuporem quendam vniuersis subiectis membris inferunt. Et quod maius est, ex nimio huius Nucis vsu aliquot periclitari vidi, qui amplius quàm per diem naturalem sine sensu, ac motu iacuere, tanquam caro correpti, certissimo indicio cerebrum, ac vniuersum neruorum genus non leuiter correptum fuisse. Præterea incolæ in Bandâ, ac iam etiam nostrates, ex viridi cortice nucis myristicę pultem excoquunt non insuauem quæ ferme sapore refert istud ferculum, quod in patria conficitur ex pomis acidis coctis: sed qui ea pulte vsi sunt ex fide mihi retulere, stuporis ac somnificos iam dictos effectus edere.

In Cap. XXII.

DE PIPERE. Fol.86.

NOn tantum Piper prouenit in Malabar vt *Auctor* 10. *paragrapho*, ait: sed maxima etiam quantitate nascitur in Regno Iaua, præsertim in Bantamensi prouinciâ: Præterea crescit abunde in Iambiensi Sumatræ tractu, qui peculiarem regem obtinet non subiectum imperio regis Achinensis, qui potentissimus huius insulæ Tyrannus. Ex hac prouinciâ ab amico rege, nostræ naues quotannis bis terue petunt:

Quod porro *Auctor parag*. 11. fol. 89. inquit, aceto ac muria condiri piperis racemos virides, verum est. Ac quia aliquoties repetendum erit, id conditurae genus Indi generali vocabulo Achar vocant. Ac tali modo condiuntur etiam Zinziber viride, radices galangæ, caryophyllorum racemi. Hoc modo etiam saliunt cucumeres iuuenculos, quos agurcas Lusitani vocant; præterea mangas, addito cæpe, allio, ac porro. Et certe in his locis, ad orexin excitandam ac ciborum concoctionem, nihil sanius reperiri potest. Cum propter aëris in hoc clymate calorem simul ac humiditatē subiectę capiti partes, vt sunt Pulmones præcipue, ac ventriculus assiduis Catharris infestentur: ad hunc vsum genita quoq; hîc crescens ac cappares è Persia, ac suratę adferuntur huc.

Auctor

Auctor porro huius Capitis *paragrap.* 12. refert ridiculam Indorum de piperis qualitate opinionem. Quam etiam hic Iauani confirmant, nimirum quod frigidum ſit piper, credo forte ea ratione qua quondam quidam peruerſi Sophiſtæ, argumentabantur ignem frigidum, ac Niuem ſeu glaciem calidam eſſe, vel vt Hyperbolice *Poëta*, ait, *Penetrabile frigus adurit:* Contra quos tamen bene monet *Ariſtoteles* non eſſe diſputandum, niſi ſola experientia; niſi forte vellent nimio eius vſu, calorem natiuum diſſipari, ac debilem inde reddi: aſt illi (credo) tam alte non philoſophantur.

In Cap. XXIV.

DE CARDAMOMO. Fol. 94.

INſigniter hoc Capite *paragr.* 6. hallucinatur *Garcias ab Orta*, quòd dicat piſorum inſtar ſeri, ac ſimili modo ſiliquas dependere è ſarmentis, quippe ego qui millies creſcere cardamomum vidi magna copia inſtar arundinetorum; nam & Caulem habet arundinis omnino ſimilem, internodiis quoque diſtinctum, ſed intus ſpongioſum, non concauum; folia quoque arundinis foliis perquàm ſimilia ſunt, niſi quod non tam faſtigiata, neque in pyramidis acumen deſinunt, verum Coni inſtar, Teretia magis ſunt: Siliquæ autem hoc modo creſcunt, exit circa radicem Spica primum viridis, qualis eſt ſpica Nardi, quæ ſeſe aperiens emittit in faſtigio floſculos inſtar anagallidos, niſi quod albi ſint luteo colore diſtincti; odoris aromatici plane ac ſuauiſſimi; matureſcens porro ſpica cerealem tritici colorem induit, & hac continentur ſiliquæ iſtæ, quæ ſemen continent, quod vireſcens colore eſt albo, purpureis maculis pulchre intermixto; areſcens porro, ac vbi ſicca euadit, puniceum iſtum colorem induit, quem apud nos in officinis oſtendit: ſed alibi *in Exoticis meis Indiæ plantis* hiſtoriam cum pictura ad viuum expreſſa, vobis oſtendam, quod nullum ante me feciſſe eſt quod glorier.

Cardamoni porro ſemen palatum grato calore afficit, ac blando: Ac ego arbitror nullum inter aromata eſſe, quod ſanius pectori, ac ventriculo ſit, nam nullum Empyreuma (vt reliqua omnia aromata) in ore, nec viſceribus relinquit.

In Cap. XXVI.

De Nuce Indica, Coquo, Luſitanis dictâ. Fol. 120.

C*Arolus Cluſius* in annotationibus ad hoc Cap. fol. 119. refert, Solere Indos foliis huius palmę inſcribere literas ſuas; immo, quod vero propius, literas hiſce foliis oblongis inſculpunt ſtylo ferreo, atque id adeo artificioſe faciunt, vt vel elegantiſſimum ſcriptorem è noſtris longo interuallo poſt ſe relinquant, & tam emendate characteres ſuos Indi (Arabicis autem vtuntur) hiſce foliis imprimunt, vt ſubiraſci mihi aliquoties contingat noſtris

Europæis & præsertim nostræ nationi; quæ ferme nil nisi sua admirantur, ac has nationes barbaras vocitant, cum multo significantius paucis characteribus, more Laconum animi sui sensum exprimere queant, quam nostri longis periodis, ac verborum farragine inutili. Præterea quamuis regum in Iaua videatur Tyrannicum imperium: tamen id ita pro conditione gentis suæ politice gerunt, vt aliquis, cui non cornea fibra est, neque de genere est Arcadici pecoris, hic satis cito addiscere queat, compendiosam hîc politices viam esse, regibus bene imperare, ac subditis melius obedire.

In Cap. XXVII.

DE MYROBALANIS. Fol. 111.

MYrobalanos Emblicos ac bellericos officinis Europæis vocatos, sæpe hîc nasci in Iaua vidi: ac pręter solitas myrobalanorum species hîc nasci vidi hactenus nostris incognitas, figura plane rotunda, ac quæ sine striis, ac incisuris sint, leues plane ac æquales: cæterum trunco, foliis, ac sapore reliquis myrobalanis similes sunt, nisi quod de purgatiua cæterorum myrobalanorum virtute non participent, ac inde constat non temere palato astringentem magis reliquis gustum addere. Hi myrobalani conditi nobis in quotidiano vsu sunt pro decumbentibus in nosocomio è dysenteria, Cholera: ac biliosis febrium caliditatibus, & quod caput rei, putredini egregie resistunt.

In Cap. XXVIII.

DE THAMARINDIS. Fol. 115.

QVòd *paragrapho* 4. hic Garcias ab Orta dicat folia Thamarindorum esse minutim incisa, verum est, ac vere referunt forma, ac virore ciceris arietini: vt & quod eodem parag. dicit folia Thamarindorum ad erysipelata valere, cum sint astringentia, ac summe siccantia, tum frigida. Sapore quoque plane referunt acetosæ, seu oxahdis, hinc ad dysenteriam, ac Choleram summe vtilia sunt. Vt porro potus nobis quotidianus ex infusione Thamarindorum, ac sacchari conficiatur, admixtis malis citreis, dixi aliàs in *method.* mea *medendi.* Indica, Thamarindorum porro arboris figuram in Exoticis meis videre licebit.

In Cap. XXIX.

DE CASSIA SOLVTIVA. Fol. 117.

QVod huic Capiti addam vix quicquam habeo, nisi quod *Auctor parag.* 4. vbi facit mentionem locorum in quibus Cassia crescit, Iauam præte-

riit, in cuius tamen ſyluis copioſe prouenit, huius pulpæ vſus frequens eſt apud Malayos in renum, ac veſicæ morbis, ac omnibus nephriticis morbis; in gonorrhæa quoque ex impura Venere contracta, ſi miſceatur ei puluis therebinthinæ coctus. Non auſim tamen in dyſenteria vera hic frequentiſſima, ac Cholera niſi cum cautione exhibere, quia vt & manna facile in bilem conuertitur, ac morbum hoc modo per ſe periculoſum longe magis lethalem faceret.

Porro hoc Cap. *par. 9* fol. 119 ridicula refertur quorundam opinio, nempe boues hic aſſiduo alui fluxu laborare ex paſtu foliorum arboris Caſſię, &c. Cauſa autem vera huius fluoris mea quidem opinione eſt, quod regiones ſub vel circa æquatorem ſitæ, aërem ſortiantur calidum, ac humidum, vt aliâs latius explicauimus, qui viſceribus, jecori, ventriculo, lieni, ac inteſtinis putredinem inurit, ac fluxus inteſtinorum, ac Hepatis inducit.

In Cap. XXXII.

DE CALAMO AROMATICO. Fol. 125.

PRæter vſus excellentes, quos præſtat in medicina Calamus aromatcus hoc Cap. deſcriptus, etiam Malaïcis mulieribus in Culina inſeruit, in condiendis piſcibus, ac carnibus elixis, cum radicibus Zinziberis recentis, radice Curcumæ, ac galangæ ac reliquis aromatis, ac ſic cibis odorem, ac ſaporem ſuauem conciliat, ac concoctioni ventriculum, ac inteſtina apta efficit. Cæterum vt hoc parergως dicam, hæ nationes, quantumuis noſtris barbaræ vocatæ, Polonos, ac Germanos in condiendis piſcibus ſuperant, qui tamen hîc palmam ſibi vendicare non erubeſcunt.

Cæterum *Auctor* ait Calamum aromaticum, nec galangam, nec acorum eſſe; bene quidem cum acorus, ac galanga, quantum ad folia potius ad gladioli ſpecies debeant referri; ac calamus aromaticus ſit gladioli ſpecies.

In Cap. XXXIII.

DE NARDO. Fol. 128.

NArdus Indica in Iaua magna quantitate creſcit, eiuſdem in Culina apud Iauanos vſus eſt, qui Calami aromatici, ac Iunci odorati; nimirum in condiendis Iuſculis piſcium, ac carnium elixarum. Plantam Nardi viridem hactenus non vidi, quod in montibus circiter 14. leucas ab vrbe Batauia creſcat, & nos eo propter prædones Iauanos, & tygrides excurrere non audemus. Nos hîc, non ſecus ac Calendulæ flores exſiccatos in patria, Nardum infundimus in aceto, ac dein Syrupum quoque inde conficimus aduerſus frigidos viſcerum affectus, Hepatis, nimirum, lienis, ac meſenterij obſtructiones, quæ poſtremæ hîc adeo frequentes ſunt, vt hinc miſere multi extabeſcant ac maraſmo moriantur, ſine dolore tamen, ac pauco ſenſu, de quo latius

in *method. med.* mea. Acetum porro, ac syrupum hunc nardinum (certo mihi constat) ad morsus venenatorum, vt serpentium, Scolopendrarum, scorpionum, & similium valere imposita, vel intus sumpta: quod experimento comperi præcipue in vno, qui morsus erat à serpente quodam, quem Lusitani hîc Cobra de Capello vocant: atque huius morsus hic adeo venenatus, vt certe Lusitani hunc regulum seu Basiliscum esse putent: sed de eo aliquid inferius dicemus.

Sequentib. de *Iunico odorato* nihil addo, quam quod auctor fallatur, qui dicat Iunici odorati nullum alium esse vsum apud Indos, quam substernendis equorum Cubilibus, cum etiam eo in Culina ad condiendos cibos vt Calamo aromatico Indi vtantur: quapropter etiam, quamuis in syluis copiose crescat, studiose à mulieribus Malaïcis in hortis colitur, tum quoque ad lauacra, fomenta, insessiones, vtilissimus est; vt & ad omnes muliebres affectus; & cum sit graminis species, ac simplicis, ac vulgaris graminis vsus, in multis tantopere commendetur, quis neget gramen hoc plane aromaticum vires longe excellentiores possidere?

In Cap. XXXV.

DE COSTO. Fol. 137.

AVctor hoc capite tantum vnicum genus Costi esse asserit, quod & ego affirmo: nam vetustiores Medici, sua tria Costi genera distinxere magis à Carie, & vetustate corrupta Costo. Costi porro radices huc è Cambodia plenis saccis adferuntur, cum plurimus eius vsus sit in medicamentis apud omnes Indos, ac Chinenses præcipue. Cæterum Costus vulgato vocabulo inter mercatores Indos Pucho vocatur, Chinensibus Potsiock vocatur. Notas omnes hæc costus habet, cum ea, quæ hoc Cap. describitur. Cum ego primum radicem costi viderem, putaui esse hellebori albi radicem, & nisi me odor monuisset, in ea opinione adhuc hæsissem, quia Costi radice per medium secta, tot initia fibrarum, quot in hellebori radice, reperies: Adulterari porro radicem hanc, vt *Auctor* ait, non credo: nam vidi ego integrum Picol quod pondus centum, ac viginti lib. in auctione decem realibus distribui.

Auctor sequenti cap. xxviii. de Radice Chinæ, multas, ac veras laudes refert. Quibus ego hoc tantum addo: quod hæc radix non tantum ad affectus Venereos vtilis sit: sed & ad omnes Chronicos morbos, qui hîc communiter grassantur, vt sunt Cachexia, Leucophlegmatia, Hydrops, denique paralyseos ea species quam beriberij in meth. mea Indica medendi vocari dixi; ad quam curiosum remitto, quod in me ipso dum molestissimo hoc malo per quatuor menses decumberem expertus sum, cum ante eius vsum neque pedes, neque brachia commode mouere possem, quod & in plurimis aliis experientia didici.

In Cap. XXIX.

DE CROCO INDICO, SEV CVRCVMA. Fol. 153.

CRocus Indicus, quem author hîc deſcribit, nil aliud eſt, quàm radix Curcumæ officinis patriis dictæ, quæ hîc in ſyluis tam copioſe creſcit, vt inde vel integras naues onerare poſſis: verum ſeritur etiam in hortis. Folia habet oblonga longe latiora, quàm folia Cardamomi, quibus aliàs non ſunt abſimilia; caule variat, qui in Cardamomo eſt internodiis tanquam arundo, diſtinctus: aſt in Curcuma leuis, ac æqualis. Miror ego *Garciam ab Orta*, hanc nobiliſſimam plantam tam leuiter tranſiiſſe, cum apud omnes Indos, nulla planta ſit in frequentiori vſu, quàm Curcuma. Nomen Croci ſortita eſt, non quod vllam habeat ſimilitudinem cum Croco Anglico, qui optimus iam eſt in toto terrarum orbe: ſed quod radix eius, non ſecus ac Crocus verus colore flauo tingat.

Vnde etiam Luſitanis ſaffranda tierræ vocatur, quaſi Crocum ſubterreſtrem dicas.; Malaij communiſſimo vocabulo borbory indigetāt, cuius vſum infra docebimus. Vnde & tota nobiliſſimi paulo ſupra deſcripti vnguenti compoſitio nomen ſuum ſortitur. Flores flauo ſunt purpureo, qui in ſummitate plantæ emergunt, ſimilitudine referentes flores gladioli cuiuſdam, qui in Hollandia menſe Iunio aut circiter, egregie purpureos flores profert. Quod noſter *auctor dicat, parag.* 5. ſub finem huius capitis, ſe exiſtimare ſine noxia hanc radicem poſſe ſumi, audacter quamuis meo periculo dicito, neque vllum frequentius condimentum apud noſtros Indos eſt, in coctis piſcibus, ac carnibus elixis. Præterea nobiliſſimus eius eſt vſus in medicamentis, tam topicis, quàm intrò exhibendis in omnibus obſtructionibus viſcerum, ac meſenterii hîc frequentiſſimis: tum in mulierum morbis nullum æquè celebrant Malaicæ mulieres, quàm hoc borbory, tam diuinis laudibus efferunt in facilitando partu, ac vrinæ difficultatibus, ac Renum affectibus. Tum in vtero remedium eſt ſpecificum. Ac certè vt verum fatear, nihil æquè in his affectibus præſtantius in quotidiano vſu reperi, quàm præſtantiſſimum hoc inter omnia medicamentum: ſed de hac radice latius, *in meth. medendi.*

In Cap. XL.

DE GALANGA. Fol. 153.

CVm author hoc capite de Galanga ſatis ſuperque dixerit, nil habeo quod huic addam, niſi in acetariis eundem huius radicis vſum eſſe, qui virentis Zinziberis radicis, ac loco capparum ad orexin excitandam ea Indos cum aſſis piſcibus ac carnibus vti, hanc condituram, cum muria, ac aceto iam aliquoties achar incolis vocari diximus.

In Cap. XLIV.

DE LIGNO COLVBRINO. Fol. 145.

AIT *hoc capite author* lignum colubrinum valere aduersus circuitus febrium intermittentium; hoc verum esse non semel experientia didici, præcipuè in Tymorensibus febribus cum delirio, ac sæpe phrenitide coniunctis, de quibus & de earum cura alibi. Lignum colubrinum hoc vehementer densum est, ac si quando Indi velint eo vti, fricant fortiter cum aqua in marmoreo lapide, & friabile cum sit teritur facile, ac sic cum aqua aut alio liquore ægro exhibent; gustu est longe amariore, quàm lignum aloës: valet quoque ad tineas, lumbricos ac ascarides, ac potenter ictibus venenatorum animalium resistit.

Paragrapho porro tertio., mentio fit Serpentis cuiusdam quem Lusitani Cobra de capello vocant: hi serpentes cum irritati sunt, duas bullas in ceruice erigunt flauo colore, quales ranæ istæ palustres coaxantes in temporibus attollunt, ac hæ bullæ forsan coronæ speciem authori fecere. Cæterum serpens hic, non multo crassior est digito minimo auriculari humano, in tergo colore est nigro: in ventre fœde flauo.

Quod *seq. paragr.* dicitur de pugna viuerræ cum hoc serpente, non adeo dissonum est, cum ego sæpius à felibus occisos viderim, sed nunquam de carnibus eorum gustant, cum reliquos serpentes, præsertim aquaticos auide deuorent. Signo inter cætera euidenti quàm virosum sit hoc insectum. Vidi enim Maurum quoddam arundineti genus cædens, quod rottang Indi vocant, ac eo omnia ligant, vt apud nos hoc funibus fit, quorum vicem hic supplet, & dum imprudens vnum ex serpentibus his lædit, ab eo morsu in musculo pollicis est petitus, vestigio vix exstante, & cum, ne venenum altius serperet, brachium ipsi arctissime ligaretur, ac ille præ dolore vinculum laxari obnixè oraret, quo facto statim miser expirauit, corpore fœdum in modum intumescente, tanta erat vis veneni ad cor momento penetrantis.

In Cap. XLV.

DE LAPIDE BEZAHAR, Fol. 165.
Persis Pa-zahar.

PAragr. *secundo* huius cap. author ait lapides Bezahar paleam vel quid tale intus habere, quod nunquam fallit nisi in adulterinis, & si superficiali tunica abrasa, non succedat alter orbis cæparum modo, donec ad paleam istam deuentum sit, fictitius est lapis proculdubio: sed sequenti modo eius adulterium melius percipitur. Si lapidem frices pauca calce, & si in loco fricato puniceus color appareat, constat verum esse, ac genuinum: secundo si ponderatum accuratè lapidem conjicias in peluim aqua repletam,

& post duas aut tres horas eundem eximas ac rursus ponderes, ac si nihil de priori pondere aut perdiderit, aut eo grauior factus fuerit, verus est lapis Bezahar: verum si calce fricatus rimam ducat, aut si aquâ exemptus, de pondere amiserit, vel eo auctus fuerit, falsum ac adulterinum esse audacter dicito.

Paragr. 6. Garcias inquit lapidem hunc non solùm generari in Persia, sed etiam in aliis commemoratis locis: sed quoniam nullus quod sciam ante me verum etymon huius lapidis edidit, nec quomodo, aut ex quo generetur, paucis auscultate rem. Persæ igitur hunc lapidem vocant Pa-zahar composito vocabulo ex Pa, & Zahar, quorum prius significat contra, ac secundum venenum nominatur, ac si græco vocabulo antidoton dixeris: hîc perspicitur quàm fallax sit ista etymologia, quia Pazar vel Bazar lapidem hunc dictum volunt, cum nullus vnquam hunc lapidem venalem in foro viderit. Nascitur hoc porro modo lapis Bezar in Persia, vt ab Armenis, ac Persis mercatoribus fide dignis certo accepi. Est locus in Persia Stabanon dictus, trium dierum itinere supra Laram ciuitatem celebre in Persia Emporium, in cuius campis nascitur herba quædam croco, ac hermodactylis admodum similis, in cuius campis caprorum copia pascitur, in quorum ventriculis ex esu huius herbulæ hi lapides in ventriculis caprarum concrescunt, qui apud Reges Persiæ in tanto pretio sunt supra reliquos, qui in aliis locis gignuntur vt magnus Xaabas Imperatorum Persarum vltimus mortuus anno 1628. inibi vigiles locauerit, vt omnes istos lapides Bazahar qui certum pondus excederent, sibi vendicarent: Itaque quod causa materialis huius lapidis sit causa supra dicta, non solum Armeni, ac Persæ mercatores mihi retulere: sed idem ferme affirmat *P. Texeira* Lusitanus in tractatu suo eleganti, quem Hispanica lingua conscripsit de rebus gestis Regum Persiæ, qui, inquit, Insulam quandam esse inter Ceylon insulam, ac terram continentem Chormandel, quæ à Lusitanis Isla de vacas vocata (quod insulam vaccarum sonat) nostris naucleris etiam optime nota, in qua etiam nascitur copia prædictorum lapidum, quam ob causam etiam ibi multæ capræ pascuntur. Atque idem author ait quod anno 1585. hanc insulam maxima ac horribilis inundatio inuasisset ac etiam totam continentem terram Chormandel, ita vt hæc insula tota submersa fuerit, quæque seruari inde capræ poterãt aliò translatæ desierunt gignere istos lapides, quod prædicta herba ibi non cresceret: sed elapsis paucis annis, cum insula salsugine maris liberata rursus hanc herbam produceret, capræ eiusmodi iterum eò translatæ lapides hos ut ante produxere. Hæc mihi vobis communicare visum est, quoniam & mercatores nostri, ac Angli idem certo confirmant. Cæterum quantum ad hyperbolicas huius lapidis virtutes, ac facultates portentosas, non tantas in eo mille experientiis edoctus inueni, alioqui etiam natura non pronus superstitiosas medicamentorum facultates facile admittere, nisi experientia id verum inuenerim. Quoque id magis credatis, lapides hi miseris hircis, ac capris tam molesti sunt, quàm hominibus lapides vesicæ, ac renum. Capræ istæ non absimiles valde sunt capris Europæis, nisi quod habeãt erecta,

ac longiora cornua, ac quædam ex iis versicolore sunt pelle vt tygrides pulchro aspectu, quales duas hîc in arce Batauia nostra quotidie videmus, itaque hæ capræ prout magnum lapidem, aut paruum gerunt, vnumque, aut plures, eò molestius, vel citius incedunt, quod astutissimis Armenis, ac Persis perbene notum est. Porro vidi & lapides Pa-zahar natos in ventriculis simiorum, qui Teretes sunt, ac longitudinem digiti aliquando excedunt, qui hîc præstantissimi omnium censentur.

In Cap. XLVI.

DE LAPIDE PORCINO, Fol. 168.

Lapis iste Malacensis cuius author hîc transitorie meminit, in memoriam mihi reuocat alterum lapidem quendam genitum in felle porcorum, aut etiam ventriculis histricum oblongis pinnis præditorum, quem Lusitani propterea Piedra de Puerco vocant: mollis, ac pinguis est attactu, ac si saponem Hispanicum tractes: ego duos domi habeo, vnum paruulum ex histrice, alterum ex apro excisum. Infunditur hîc lapis in vino aduersus choleram, quam mordexi hic insulani vocant, ac hic tantopere timetur, quam pestis in Hollandia, vtpote quæ hominem aliquando soleat occidere paucissimis horis: Prægnantibus tamen hic lapis non bene datur: nam abortum prouocare adeo certum est, vt fœminæ Malaicæ mihi retulerint, vt si quando menstrua earum purgatio non bene procedat, si saltem hunc lapidem manu gestent, iuuamentum se inde sentire. Sed profecto mihi consideranti iudicium humanum de omnibus hisce concretis lapidibus in ventribus, ac cauitatibus animalium rationis expertium, ridiculum mihi videtur lapidem concretum in vesica humana, ac sæpe è renibus elapsum, ac per penem redditum in nullo pretio haberi, cum homo non tantum sit animal longe nobilissimum, ac qui delicatissimis cibis vescatur: ac certe quod dixi, de circulis istis instar cæparum in lapide Pa-zahar repertsi, similes circuitus ac orbes in lapide humano videre est. Et vt propius ad externam superficiem peruenias, vt lapides Bazahar, friabilior, ac mollior est, donec ad paruum nucleum circulis his inclusum peruenias, qui rubro suo colore non obscurè lapidis originem è renibus esse ostendit. Nil porrò de his lapidibus addo, ne videar lapides bazaarticos eleuare, & lithotomos monere, vt vel cum periculo plures mortales secent. Hoc certè compertum habeo lapidem in vesica hominis repertum vrinam ac sudores probe ciere, quod tempore ingentis illius pestis, quæ anno 1624. & 25. Leydam patriam meam ac reliquas Hollandiæ ciuitates miserandum in modum vastabat, in penuria lapidis bazaartici nos exhibuisse memini, & sudorificum (ausim dicere) melius, ac excellentius inuenisse, cum admixta theriaca, aut mithridatio, cum olei succini, aut Iuniperi guttis aliquot.

In

In Lib. II. Garciæ ab Orta, de Plantis quibusdam Indicis Jacobi Bontij Animaduersiones.

In Cap. I.

DE ARBORE TRISTI DICTA PARIZ.

QVOD hæc arbuscula noctu flores expandat, inde eam Lusitani, Aruore da Notte vocant, copiose in Iaua flosculos suos albos profert, quos serui venales in vrbem ferunt, faciendis corollis, ac intertexendis capillis mulierum Malaicarum.

Paragr. 6. Auctor mentionem facit florum fula Mogori dictorum: hi flores in arbustis crescunt non inepti texendis sepibus, humanam altitudinem vix hoc arbustum excedit, flores quoque albos fert odore gratissimo, ac aspectu longe pulcherrimo. Stillatitius porro liquor ex floribus arboris tristis, ac hac arbuscula igne elicitur, qui cordialis admodum est, quocirca ad lypothymias, quæ in febribus continuis, Cholera, ac dysenteria crebro accidere solent, summum adiumentum præstant.

Paragr. 7. Author mentionem facit hic florum sibi Champe dictorum, Iauani autem cum arbore eos Champacca vocant. Arbor est mali Persici folio, sed crassiori paulo; flores porro colore inter sese variant: nam alij sunt è colore viridi dilutiori, vt potius primo aspectu ab arbore auulsi, fasciculum foliorum mentiantur: sed pediculi intus in calce, quales ferme in rosis, flores esse declarant. Sunt & huius arboris flores alij colore aureo subflauo (quem colorem nostri Oragne vocant) vterque flos æquè est odoratus admodum, verum caput grauat, non secus ac camphoræ odor insuetis grauis est. Indos quoque author ait bonis odoribus esse deditos. Vt & reliqui qui Mahumetis sectam sequuntur omnes, ita vt nunquam ferme mulierem Indicam in publicum prodire videas, quam cum hisce floribus, capiti vel capillo (vt dixi) impositis vt gratiores maritis, vel sæpe amatoribus suis occurrant.

In Cap. III. l. 2.

De Negundo & Lagondi, seu Ligustro Indico.

HAnc arbusculam melius describit *Prosper Alpinus* lib. de plantis Ægypti, cap. 13. sub nomine ligustri Ægyptij, & Alcannæ, & certe ligustro omnino similis est quātum ad folia: sed ramos latius effert, non secus ac salix aquatica apud nos, tum baccæ, quæ floribus succedūt, rariores quidem sunt, quam baccæ ligustri seu vaccinia: sed nigro quoque vbi maturuerint sunt colore, sed floribus variant: cum ligustrū hoc Indicum habeat flores coloris

ex pallido cyanei, cum ligustrum patrium gerat flores niue candidiores, vnde *Virgilius*; *Alba ligustra cadunt: Vaccinia nigra leguntur.* Vaccinia enim sunt baccæ Ligustri. Odoratior quoque est hæc arbuscula, quam ligustrum, vnde merito inter aromaticos frutices venit numeranda. Quod *Prosper Alpinus* ligustrum hoc confundat cum alcanna, potest id quidem fieri, quod alcanna, atque hic frutex in Ægypto indiscretim habeantur, nam ligustro alcannæ frutex omnino similis est quoad folia: sed ea sunt paulo minutiora, præterea alcannæ folia pulchre rubro colore tingunt, si super marmoream tabulam, cum pauca calce terantur, ac per noctem in aqua macerentur. Hoc pigmento Iauani vtriusque sexus tingunt vngues, ac labia; tum Persæ, ac Turcæ caudas equorum suorum hoc rubro colore eleganter inficiunt. Crescit vterque frutex in Iaua, ac studiose in hortis colitur, & tanto sunt apud has gentes in honore vt in omnibus ferme morbis hinc balnea, fotus, cataplasmata quoque concinnent, immo diuinam hanc herbam ferme putant, & certè nobis hic egregie defectum supplet meliloti, ac chamomæli. Præterea nihil ad discutiendum melius reperiri posse confido, quam hæc folia, præterea in omnibus doloribus, etiam inueteratis summum anodynum est. Mulieribus in fotu menstrua ciet, partum facilitat, affectibus omnibus denique vuluæ medetur, intus sumptum hoc medicamentum, vrinas mouet, renum ac vesicæ malis succurrit, colicos porro dolores compescit, & vt verbo finiam, veterum Panacea nihil ad nostram hanc. Negundo, & Niergundo hunc fruticem nominat auctor, Iauani porro paulo aliter inflexo vocabulo Lagondi indigetant.

In Cap. IV. l. 2.

DE IAACA FRVCTV.

PRæter bene descriptam hic Iaacæ speciem crescit & altera hic in Iaua in magna, præalta ac vasta arbore, folia lata Platani folia plane referunt: sed multo viridiora sunt, nec lanuginosa, fert fructus longe minores hac Iaaca, sed eiusdem, sed delicatioris aliquantum saporis: quique non è trunco, sed ex ramis dependet, nauseabundus est hic fructus, & vt author ait, insalubris.

In Cap. V.

DE IANGOMAS, l. 2.

IAngomas sunt prunorum syluestrium species, quales apud nos sunt, quas Belgice *Sleen* vocamus; vbi maturuerint colore sunt flauo, cum nostrates sint è nigro purpurascentis coloris. Iangomas sunt porro sapore admodum astringenti, arbor in Cerasi altitudinem assurgit. Spinosa est planè: vnde etiam *Prosper Alpinus* eam Paliurum indigetauit: vt *Virgil. Carduus & Spinis surgit paliurus acutis.*

Cæterum qualitate hi fructus sunt frigida & sicca, ideo cholericis morbis medentur, choleræ scilicet, dysenteriæ, febribus ardentibus, cuius calorem temperant ac bilis orgasmum sistunt: vnde hinc etiam Syrupum hic conficimus non minus vtilem quam succus est acaciæ, tantopere veteribus decantatus.

DE CARAMBOLA, Lib. 2. Cap. XV.

MIror Garciam ab Orta huius arboris descriptionem tam leui pede transiliisse, cum inter saluberrimos Indiæ fructus merito censeri debeat. Folia huius arboris, pruni folia non malè referunt, ac subtus, vt populea folia albescunt: flores admodum grato colore è pallido puniceo fert, eosque fasciculatim magnitudine anagallidis floribus respondentes. Quibus decidentibus succedunt siliquæ oblongæ quadrangulares, ac sæpe pentagonæ interstitio intercedente singula membra, non secus ac in siliquis coronæ imperialis *Clusij* semen continentibus. Saporis sunt subacidi ac astringentis. Immaturi quoque muria ac aceto condiuntur, vt de aliis fructibus diximus. Præterea Syrupus eius, non secus ac Syrupus è billinbing dictis fructibus, conducit choleræ, disenteriæ, febribus ardentibus, ac saccharo in eundem vsum à Chinensibus conditur: maturus fructus flauescit, & tum è dulci vinosi est saporis.

IACOBI BONTII
In Indiis Orientalibus in Insula Iaua Ciuitatis Bataviæ Nouæ, ac arcis Medici ordinarij, De Conseruanda valetudine, Seu de diæta sanorum in Indiis hisce obseruanda

DIALOGI.

De aëris qualitatibus, anni temporibus, dierum interuallis, ac ventis in Indiis hisce familiariter spirantibus.

DIALOGVS PRIMVS.

IACOBVS BONTIVS.
ANDREAS DVRÆVS.

MI Bonti, quoniam matutinis ægrorum visitationibus iam tempestiue admodum defuncti sumus, si libet eamus extra pomœria ciuitatis aliquãto longius deambulatum, vt dum nondum sol calore suo aërem prorsus excalfecerit, inter nos conferamus, quali diæta in hisce locis præcipuè sit vtendum. BONTIVS. Bene mones, mi Dureæ, præsertim cum quotidie videamus, in Nosocomio nostro hoc Batauico, non solum plerosque ægros, iam à morbis conualescentes recidiuas pati, propter malam diætam ac inopportunam, se ipsos in mortem certissimam præcipitare: verumetiam bene sanos ob eandem causam periculosos morbos incurrere: Hinc enim obstructiones hic frequentes viscerum, hydrops, ac denique marasmi insanabiles; sed cum diæta consistat apud *Veteres* in VI. rebus non naturalibus dictis, eorum vestigiis nos quoque insistentes, ne hæretici in Medicina videamur, Colloquium nostrum finiemus. DVRÆVS. Quas tu vocas res non naturales? BONT. Quæ corporis humani fabricam non constituunt, neque intus in nobis sunt: sed quæ externe accersenda sunt, vt vsui humano inseruiant. Tales sunt aër, cibus ac potus, somnus ac vigiliæ, motus ac quies, axcernenda ac retinenda. Affectus denique animi; de iis igitur singulatim nobis hic agendum est. Ac primum, vt ordine cuncta percurramus, *de aëris constitutione* hic dicendum erit, quum eo vel inuitis mortalibus sit vtendum, dum respiratione ac insensili transpiratione, carere non possumus. DVR. Optime, sed quoniam aëris calor hic vehemens toto anni

tractu, clyma hoc quoque ſiccum valde exiſtimarim. BONT. minime vero, immo aër hic ac in circumjacentibus inſulis, ac in continentibus regionibus, hic humidus valde eſt. Cuius rei, quum plurima argumenta poſſim adferre ſatis valida, vulgaribus omiſſis hoc vnum dicam, quod vel ſicciſſima in his locis anni tempeſtate, ferrum, chalybs, æs, argentum denique hic citius rubiginem ac æruginem contrahunt, quam in Europa pluuioſo, ac autumnali anni tempore. DVR. Verum dicis, cum & veſtimenta arcis bene incluſa ſitum breuiſſimo momento contrahant, & niſi ventis interdiu ſpirantibus ac ſoli exponantur, facillime putredine corripiantur. Sed ſi placet explica, qualem hic circa Batauiam aërem experiamur. BONT. Aër in circumuicina regione hic non admodum ſalubris exiſtit, tum quod calor ac humiditas putredinis effectrices ac genitrices Phyſicis dicantur, tum propter ſtagna ac loca paludoſa hic frequentia, dum igitur venti è montibus ſpirantes, fœtidos ac craſſos, ne dicam propter multitudinem inſectorum, venenatos vapores ſupra vrbem noſtram adigunt ac ita aërem inficiunt. Itaque ventus hic è continenti oriundus ſerio nobis cauendus eſt, atque is præcipue, qui poſt gallicinium è montibus ſpirat ob primarum vigiliarum tepidum calorem, ac aperta inde in homine ſudaria, ſeu corporis poros, vehementius propter ſubtilem ac penetrantem qualitatem corpus afficiunt, quam vel frigidiſſimus Boreas media hyeme in patria: Hinc grauedines hîc longiores, ac Catharri difficiliores oriuntur, quam in patria. Penetrabilis præterea huius aëris natura, miſerabilem illam paralyſeos ſpeciem producit, quæ berebirij in method. mea med. Indica nominatur, quò lectorem remitto. DVR. Montanorum quidem ventorum nobis naturam explicaſti: velim vt ſentētiam feras, de auris è mari ſpirantibus. BONT. Eas ego autumo longe ſalubriores terreſtribus eſſe: Cauſa im promptu eſt, quod illæ fœtidos illos ac paludoſos vapores longe à nobis rejiciant ac aërem vertant ac expurgent; inde Spiritus alacriores, ac vegetiores ad functiones peragendas reddunt, humoreſque qui in nobis ſunt à putredine conſeruant. DVR. Hæc quæ dicis in memoriam mihi reuocant, quæ de ventis in Gallia Narbonenſi, ac vicinis Hiſpaniæ locis, ac in Italia in Romæ ac Neapolis territorio, è montibus ſpirantibus, incolis Serenæ vocantur, qui blandiente frigore homines incautos, aduenas præſertim peruadunt potius, quam inuadunt, inde crebræ in iis locis Hæmoptoſes, Phtiſes, ac Aſtmata, cæteraque Pulmonum vitia, ſæpe incurabilia. BONT. Ita eſt vt dicis: hinc non inconcinne *Horatium* ceciniſſe memini.

Matutina parum cautos iam frigora mordent. DVR. Quum porro in omnibus terræ locis, quotannis inſignes in aëre mutationes in Elementorum primis qualitatibus ſentiantur, ac pro iis anni tempora Phyſicis diſtinguantur, velim vt mihi etiam viciſſitudines illas tempeſtatum in Iaua noſtra demonſtres. BONT. Lubens fecero, itaque cum per totum anni decurſum, hîc tantum in ſiccitate, ac humiditate, mutationes inſigniores oriantur in hiſce locis, tantum duo anni Tempora hîc nouimus. Nam quoad mutationem caloris ac frigoris: calor plerumque hîc ſemper eſt æqualis, cum Sol hîc à linea æquinoctiali non longe recedat: itaque anni temporis in ſiccum ac pluuio-

sum diuidemus, quæ nobis hîc æstatis, ac hyemis vicem supplent. DVRÆVS. Quando hîc igitur æstatem incipere existimas? BONT. vbi perpetuæ pluuiæ cadere incipiunt: nam tum Sol propior Æquatori è directo nos feriens, ac è mari, paludibus ac stagnis nubes in altum cogit, ac incipit hæc Tempestas, à Nouembr. initio, ac vsque ad initium Maij excurrit, cœlo tum temporis tam irriguo, ac tam pluuioso, tum cadentibus tum continuis pluuiis, vt insolitis merito secundum Deucalionis diluuium metuatur. E contra à Maij initio, vsque ad Octobris exitum, siccus plane ac serenus est aër, vix pluuia toto sex mensium interuallo decidente, contrario plane modo, quam in Patria nostra, vbi recedente sole pluuiosus fit aër, appropinquãte vero sole siccior euadit. Sed terra tamen his non obstantibus hîc longe feracissima est, tum ob roris noctu cadentis copiam, tum propter temperatam hîc matutini ac vespertini temporis naturam, quæ veris hîc qualitates æmulatur: sed de eo infra. DVR. vtrum tempus anni existimas salubrius esse? BONT. ex dictis prudenti constare debet, Tempus pluuiosum seu æstiuum maxime insalubre hîc censeri, quod nimirum aëris calor ac humiditas naturalibus Philosophis putredinis effectrices merito putantur esse: Nam nisi tum temporis venti successiui matutini, ac vespertini, tum aëris crassities ac nebulosa constitutio æstum arcerent, terra hîc propter calorem non ferendum inhabitabilis esset: sed de his docte ac ampliter philosophatur *Iosephus à Costa* ex proposito l. Naturalis Indiarũ Histor. quem lector curiosus adeat. Tempestate porro anni sicca ac sereno aëre, vt conuenit corpora hîc sunt bene sana, ac tum venti etiam aliquanto frigidius spirantes aërem melius ventulant ac expurgant. DVR. Vt ex dictis intelligo, dum æstatem ac hyemem vicinitate, ac absentia solis metiris, hîc in Indiarũ hoc tractu patimur hyemem, cum in Hollandia ver ac æstas florent, & è contra hîc æstas est, cum in patria hyems ac boreas sæuiunt. BONT. Ita sane est. DVR. sed quid de dierum interuallis, ac eorum temperamentis sentis? BONT. Diei tempora hîc commode diuiserim in Matutinum, Antemeridianum, Postmeridianum, ac Vespertinum, sub quo quoque noctem comprehendemus. Quoad qualitates singulorum, Matutinum ac Vespertinum diei tempus salubrius reliquis, ac negotiis ac actionibus accomodatius peragendis est. Quod tum temporis, venti, è mari ac montibus spirantes aërem ventilant ac refrigerant: Vt autem à matutino tempore incipiamus; Ego illud definio, quod ab hora quinta vsque nonam se extendit, hîc tum auræ molles blande aërem temperant, ac si in Hollandia Maiales ventos sentires. Antemeridianum à nona porro ad duodecimam se extendit, quo tempore sole altum scandente maximus æstus sæuit, qui temperari paulatim post duodecimam vsque ad quartam pomeridianam incipit ob auras è mari surgentes. Vesperam autem terminabimus à quarta pomeridiana ad sextam, aut paulo vltra vespertinam, qua Sol se condit. Itaque si quid negotij gerendum sit interdiu, id fiat vesperi ac mane; antemeridianis iam commemoratis horis progressus in publicum plane vitandus, ob feruoris violentiam, quod tam manifeste quisque sentiat, se tum temporis magis quadrantis horæ spatio defatigari, quam spatio duarum horarum alio tempore. A duodecima porro ad

quartam pomeridianam, etiam suadeam à negotiis publicis abstineri, sed tamen hæ horæ tam insalubres non sunt, quam antemeridianæ nominatæ.

De cibo ac potu: Vbi de Carnibus, Piscibus, Fructibus, Herbis, Oleribus, Potu, Pane, ac Orysæ qualitatibus,

DIALOGVS II.

EXpositis aëris Indici in his oris qualitatibus, tum anni temporibus, horis diei ac ventorum temperamentis, vellem vt mihi tuam sententiam diceres de cibum sumendi tempore.

BONTIVS. Lubens faxo, itaque hoc in genere accipe jentandum hic largiter, prandendum mediocriter, cœnandum parum: non quod meæ opinioni alios ita stricte alligare velim, sed ego mei iudicij rationem reddere conabor. DVRÆVS. Rationem itaque velim mihi dari. BONT. Ea in promptu est quod tempore matutino, ob nocturnum frigus ventriculi hic melius ad digestionem sunt dispositi. Prandendum porro hic mediocriter suadeo, ne dum meridiamur hic plerumque ob summum calorem aliquantulum stomachus à nimietate cibi grauatus, cruditates, ac inde morbos hic solitos oriri gignat: nam plurimi morbi hic à frigida causa gignuntur. DVR. Hoc adeo durum mihi videtur, in calidis regionibus frigidos morbos prædominari. BONT. Ast vbi causam inspexeris fortassis minus mirabere, quod nempe propter assiduas spirituum per sudores ac cutis spiracula euaporationes membra naturalia concoctioni ciborum inseruientia calore destituantur; inde frigidiores ventriculi ac intestina ob concoctricis facultatis labefactionem, cibos omnino mutare non valentes crudos ac incoctos humores, ad mesenterium, dein ad Hepar, tandem per venas ac arterias in vniuersum corporis habitum transmittunt. Hinc quoque non mirum est populos ad septentrionem sitos viuaciores longe esse hisce meridianis gentibus, nam ambiens frigus, per antipetistasin calorem ad interna cogit, hinc est quod *Hippocrates*, etiam dicat, *ventres Hyeme esse calidiores*, ac alibi, *propterea hyeme largius esse cibandum* affirmat. DVR. Satisfecisti huic scrupulo, veniamus si placet ad genera ciborum hic vtilia vel respuenda. BONT. Age vt hoc fiat, imaginarium tibi apponam prandium, quia nemo quod sciam nos hodie vocauit. DVR. Dummodo ne Chamæleontes è nobis facias, qui vento viuere dicuntur, sed falso. BONT. Bona verba quæso, ast eius loco aures tuas lepidis sermonibus opplebo. Itaque cibos primum per classes distribuamus; ac primo loco carnes in considerationem veniant, earum itaque saluberrimæ sunt gallinarum, quibus hæc Insula abundat. Aues montanæ ac syluestres, quales sunt turtures, columbæ, coturnices & minutiores, vt sunt passeres, fringuillæ, tum ficedulæ seu sclopaces, turdi, quas omnes volatilium species nobis abunde campi ac syluæ suppeditant. Dein Anates & anseres, & cæteræ aues aquatiles hic carnium bonitate præstant. DVR. Miror te hæc aquatilia inter

salubres reponere cibos, cum in Patria inter insalubria alimenta numerentur, quod nimirum in stagnis ac paludibus versantia, limo ac alga se ingurgitent. BONT. fateor & recte: sed hic longe est alia ratio, tales enim aues non hic in stagnis, nec paludibus versantur: sed in profluentibus fluuiis, vnde carnes ipsis longe meliores: præterea licet domi ipsas alere orysa ac panis frustulis, ac tum carnis tam delicatæ euadunt, vt cum gallinarum ac caponum carnibus contendere possint. Sunt præterea hic grues, ac ardeæ, quas quoque contemnere non licet: DVR. quas carnes porro in secundo bonitatis gradu locas? BONT. Caprillas: nam ab ouibus, propter penuriam hic abstinendum est. Dein vitulinas ac bouinas, & illas quidem præstantiores habemus hic feras, ac syluestres. Bubalinæ carnes non sunt omnino contemnendæ: sed has iuuenculas intellige: nam vetustæ propter insignem neruositatem fortissimi animalis vix ferratos *Plautini* parasiti dentes admitterent: DVR. Sed quid de ferinis carnibus sentis? BONT. Haud male mones, inter has itaque præstantissimas esse puto aprinas, cum & porci domestici hic optimi sint, ac facilis concoctionis, secus quam in patria: nam & ægris hic suilla caro bene præscribitur. Ceruos denique (vt scis) hic quam plurimos habemus, & has omnes ferinas carnes milites, & ciues sclopetis à se occisas huc in vrbem quotidie venales adferunt. DVR. ita est: sed omissis carnibus transeamus ad pisces. BONT. vt hoc commodius fiat, distribuemus pisces in marinos, ac fluuiatiles. Inter marinos (meo quidem iudicio præstat iste piscis, quem Incolæ cacap vocant, qui è cyprinorum saxatilium est genere, quem nostri Hollandi *steen-braessems* vocant) quique tam grandis aliquando capitur, vt & asellum callarium æquet. DVR. Habemusne hic asellos maiores istos, quos *Cabeljau* Belgæ indigetant? BONT. Capitur hic quidem species aliqua eorum, quam nautici socij nostri *Iacob Euertsen* vocant, ob nigros in flaua cute sparsos næuos ac maculas, quales habuisse, quendam eius nominis nautam dicunt. Est præterea hic magna quantitas petrosorum cyprinorum, figura varia, lata, rotunda, oblonga; inter quos excellunt ij, qui rubri sunt coloris. Scaros quoque delicatissimos habemus, quos *Belonius* in obseruationibus suis l. 2. describit, qui nobis hic percarum loco sunt. Capitur præterea salmonis quoddam genus, quod Iean-Banda Malaij vocant, quod Bandensem piscem significat, quod in litoribus eius insulæ frequentius capiatur. Certe præter colorem à salmone non differt qui in hoc pisce albus est, in salmone caro rubra est: sed nostri sicciores sunt carnis, ac proinde salubriores si *Plinio* credamus, qui omnem piscium pinguedinem profitetur malam esse, præter Anguillarum, quæ sit pessima. DVR. quid de Auratis, corcauadis, Bonitis, & id genus piscibus sentis? BONT. Omnes hos pisces esse è thynnorum ac delphinorum specie, tum propter natationis summam velocitatem, qua expansis velis nauigantem nauem tranatant, ac etiam è mari exiliunt ad tres quatuorve cubitos in altum, vt venentur hirudines aquaticos, seu pisces volaticos dictos, qui etiam sunt boni saporis, ac demtis alis. Halecem non male referunt nec forma, nec sapore. Cæterum inter delphinos istos palmam fert Aurata ab aureo colore Dorado Lusitanis dicta, cæteri sunt

carnis

carnis durioris ac proin concoctu difficilioris. Sanis tamen ventriculis bene conueniunt, quum sanis, vt, inquit, Latinus Hippocrates *Cornelius Celsus*, non opus sit exquisita diæta. DVR. quid de planis piscibus marinis? an illos omnino obliuioni trademus? BONT. immo vero ego in hoc eram vt ipsos hoc vltimo loco reseruarem: nam extra controuersiam è saluberrimorum piscium sunt genere. Tales inter præcipuos sunt, Rhomboides, Lingulacæ ac Rhombi, quorum Rhomboides optimi inter pisces sunt nutrimenti; dein lingulaca, ac vltimo Rhombi, qui adeo consueuere in delitiis apud Romanos esse, vt inde materiam cœperit ingeniosus *Iuuenalis* Satyr. falsissimam in crudelia & nugacia Domitiani tempora eiaculandi. Rayas habemus præterea clauatas ac læues, quæ quo iuniores, eo meliores concoctu; à vetustioribus enim iubeo abstinendum, vt de lamiis, ac laris piscibus *Hayen*, qui acutissimis suis dentibus rastratim stipatis tam multis sociis naualibus temere natantibus exitium intulere. Pastinaca marina ipsis Chinensibus piscatoribus confitentibus venenosum è transuersa cauda enascens telum gerit, quo abscisso edulis est, sed carnis insalubris, ac fastidiosæ, ideo ego Chinensibus ac Mauris, qui iis auide vescuntur suas delitias reliquerim, contentus supra commemoratis Neptuni pecoribus, vt eos *Plautus* vocat. DVRÆVS. Marinis piscibus videor iam affatim satiatus: velim mihi fluuiatiles etiam apponas. BONT. in me non est mora. Igitur primo loco mihi occurrit carpio, seu cyprinus rotundus, quem ego carne, ac gustu meliorem esse iudico patriis, vtpote qui hic in fluuiis, non in stagnis ac paludibus vt apud nos plerumque capitur, & vt quod diximus anates hic præstantiores sunt, sic & hi pisces ob prædictam causam laudabiliores hic capiuntur, nec enim tam limosum sapiunt. Hi porro tam insigni mole aliquando capiuntur, cute candida, ac carne delicata, vt iis nil vlterius addi posse confidam. Sunt præter hos lupi pisces in alueis fluuiorum, quos propterea num inter marinos, aut fluuiatiles numerare debeam dubius hæreo: sed certe magis in mari capiuntur magna mole, pelle, alba, gustu siue assi, siue elixi suauissimo. Mugiles porro *harders*, ac ea piscium species, quam ob eminentiam nasi nasutos appellant accolæ Mosæ in Hollandia, ac vernaculo vocabulo *Houtinck* indigetant hic affatim capiuntur, ita vt pauperioribus etiam in cibũ cedant. Hæ duę piscium species statutis temporibus, ab Octobre nimirum mense, ad Aprilem vsq. propter pluuias quę salsam aquã edulcorant (nam hi pisces etiam in alueis fluminum capiuntur) pingues ac suauissimi sunt. Sicciori vero tẽpestate carne sunt durioris ac spinosæ. Alburni *voornem* præterea hic nostratibus similes hic in fluuiis capiuntur boni sane saporis, ac nutrimenti. Congri *Congerael* quoque insignes aliquando in fluuiorum ore, sæpius in mari capiuntur, vnde eos potius inter pisces marinos locauerim. Insalubriores jã porro pisces enumerare libet, quales sunt anguillæ, quæ cute sunt superne nigerrima, subtus fœde flaua, tum etiam cum hydris coire certissimũ est, & quamuis plurimi eis suauiter vtantur, eas ego tamen ob prædictas causas ac propter nauseabundã illorum pinguedinẽ facile contempserim. Est pręterea piscis quidã durissimis squammis obsitus quẽ Ican Cabosch Malaij vocãt, ego à figura, & capitis, ac reliqui

Ccc

corporis Mugilem fluuiatilem dixerim, qui in limoso hæret fundo, ac originem suam non obscure sapit: Habemus hic porro Tencarum *Seelt* quoddam genus sine squammis pelle læui, teretes cum duabus pinnis vt anguillæ, ac capiuntur hic in magna copia isti pisces (quos nostrates à capite bufonis *Püytael* vocant) sed ego, vt murænas fluuiatiles omne id genus cupientibus non inuideam; Possem ego iam aliàs piscium species enumerare quæ plurimæ restant, sed quia non historiam: sed tractatum de diæta Indica scribere gestio: ideo his cancros tantum ac astacos, ostrea quoque, squillas ingentes tibi iam apponam, quæ omnia præter reliqua ostracoderma, hic delicatissima sunt. Tum testudines amphibias addo, cum ouis suis ac carne suauissima, vt aiunt Ij qui de iis millies se gustasse gloriantur: sed credo ego ipsos famem secum, optimum condimentum attulisse, ego testudinum carnes inter medicamenta ista collocauerim, seu mauis alimenta medicamentosa, quæ phtisicis, Empyematicisque conueniunt; quia glutinosæ cum sint, pulmonibus consolidandis conueniunt.

De oryza, ac Pane in Indiis. De potu, Vino, Arac. De potu ex aqua, saccharo, Thamarindis concinnato, de naturalibus liquoribus potulentis ex arboribus depromptis.

DIALOGVS III.

DVRÆVS. Quoniam in his locis oryza cocta plerumque pro pane vtimur, velim vt mihi narres, quid de hoc nutrimento sentias, præsertim cum cibus sit solidior, & quæ tanquam basis sustinere debet reliqua alimenta, ne in fundo ventriculi fluctuent? BONT. Certe si id, quod res est fatear. Si tritici (vt solet) copia nobis è Iaponia & Zuratte aduehatur, oryza libenter carere velim, cum è farina tritici panes hic confecti patriis bonitate non cedant, & melioris (meo quidem iudicio) quam oryza sint nutrimenti: sed si tritici adsit inopia, tum oryza ista eligenda est, quæ colore sit candidissima: & quæ manu contenta bene ponderet, & colore quasi perspicua cernatur: sed cum excocta est, antequam ea vtare expectes oportet, donec refrixerit: nam experientia constat calidam oryzam non solum noxiam esse ventriculo, verum cerebro, ac vniuerso neruorum generi: hinc quoque fit à vaporibus crassis & siccis ex hoc cibo in cerebrum eleuatis neruos opticos sæpe in tantum obstrui, vt cæcitas inde oriatur, de qua, & de eius cura latius in *methodo* mea *medendi* Indica ex professo egimus: hinc etiam non facile videas Iauanos, ac Malayos edere calidam oryzam, quia Indi (si quæ gens alia) sanitatis conseruandæ suæ sunt apprime curiosi, inde sobrij existentes summe exactam diætam obseruant. DVR. sed heus tu! nimium siccum in pictura conuiuium apponis, & interea. *Nos miseri aremus, nec quod potemus habemus*: velim potum nobis præbeas. BONT. haud male mones, nam & mihi loquendo fauces solito licciores sunt, verum de fluente licet nobis accipere, quo-

niam alterius liquoris hic nobis non est copia, ac primum de aqua purissima, ac simplicissima secundum elementum suum natiuum agamus, namque hæc potio etiam nobis cum reliquis animalibus est communis. DVRÆVS. Quid igitur de fluuio hoc Bataviam nostram interfluente censes? BONT. aquam eam qualitate quidem non esse malam, si altius è flumine petatur: nam in ore fluuij propter affluxum maris salsedine imbuitur: & hæc est illa causa, quod cum anno 1628. à Iauanis Mataranhensibus arcte obsessi essemus, & propterea ex fluuio altius aquam petere non auderemus, multi è potu salso in dysenteriam inciderent, addito etiam insuper hoc, quod cadauera Iauanorum à nobis quotidie excursionibus occisorum in summo natarent ac aquam non solum tabo descendente flumine; sed & aërem, putrido halitu inficerent. DVRÆVS. Sed licet nobis hic potum factitium bibere, quid tu de eo sentis? BONT. Quoniam ceruisia nobis deest, non quod coqui hic non possit: sed quod propter calorem aëris, citissime acesceret, alioqui non minus bona, quam in patria parari posset: nam (vt dixi) triticum, è Sirate nobis abunde subuehitur, tum quoque ex oryza, non decorticata istud frumēti genus commode confici potest, quod *Mout* in patria vocamus. Cuius rei exemplum vidimus apud Mareschallum mercatorem bene cognitum, qui in hac vrbe ex prædicta materia ceruisiam coquebat, nulla ratione Hollandicæ cedentem, quæ non secus ac patria quoque cerebrum tentabat, ac gustu non deterior erat: sed durabilis non erat propter summum in his locis calorem, ac cito acescebat: sed hunc potum salubrem minime hic esse certum est: sed salubris iste est potus, qui modo sequenti paratur. Sume vasculum ferreis vinculis bene cinctum, triginta, aut amplius (pro familiæ magnitudine) amphorarum, quod imple aqua fluuiatili pura, cui sacchari Iauanici nigri infunde lib. ij. Thamarindorum vnc. iv. Citreorum malorum dissectorum No. iij. bene obturata hæc reponantur loco frigidiore à solis radiis libero, hęc fermententur simul per 24. horas, & quod miror, hęc sine subiecto igne ebulliūt, vt eminus astantibus exaudiri possit sonus, non secus quam valido igne coquitur ceruisia nostra patria, tum fæces in altum ejicit, quas aperto operculo abjicimus. Hic potus noster est quotidianus gustui iucundissimus, ac visceribus minime vt præcedens grauis. Et certe illi qui nouiter huc è patria peruenere à me ridendi gratia decepti discessere putantes, me iis Anglicam vel Martiam ceruisiam propinasse, cuius saporem magis æmulabitur, si manipulum cariophyllorum in vas conjicias. DVR. Sed quid de potu isto existimas, qui hic ex aquæ partibus sex, & vini duabus eodem modo fermentando in cantaris Hollandicis lapideis angustioribus conficitur? BONT. limpidus fateor ac frigidus hic est potus: ideoque etiam tempore cibi sumendi vtiliorem esse puto: sed altero vtendum censerem interdiu, quod hic pectori paulo sit infestior nescio quid acidi penetrantis sapiens. DVR. sed vtrum vinum hic salubrius esse existimas, Gallicumne an Hispanicum? BONT. sunt qui Gallicum præstare putent: sed meo quidem iudicio hallucinantur, sanius enim credo in his locis vinum Hispanicum esse vel Creticum: DVR. attamen hoc rationi plane contrarium videtur, quod sub clymate calidissimo, calida

vina, ac polygophora exhiberi velis. BONT. vbi rationem audieris mirari desines: nam cum calor hic interdiu, præsertim à decima matutina vsque ad pomeridianam tertiam horam, admodum sit vehemens, necesse est homines multo sudore diffluere, vnde quoque calor nobis ingenitus debilitatur, proin partes naturales coctioni ciborum inseruientes, ac chyli debito frigidiores remanent, secus quum in partibus septentrionalibus accidit, vbi ex Hippocrat. decreto ventres hyeme sunt calidiores, ratio est quod per antiperistasin externus aër internum calorem augeat. Huic quoque argumento fidem addit experientia mercatorum per deserta Arabiæ in Persiam, aut Turciam iter facientium, qui in summis caloribus sitim optime sedant hausto spiritu vini, vel fortissimi vini Persici, vel Hispanici: nam si ob inexplebilem sitim assiduo aquam ingererent, in cachexiam proculdubio, ac in ventris insignem tumorem, ac ipsum denique hydropem inciderent. Adde quod vinum Gallicum, quod huc è patria adfertur, œnopolæ apud Hollandos liberalius isto suffumigio imbuunt, quod *lucht* vocant, quod cum arsenico sulphure, & colophonia constet, vino perniciosam ac causticam qualitatem inurit, quamuis efficiat vt sapor diutius illi incorruptus conseruetur. Vnde ego hic aliquos vidi ex solo Gallici vini potu largiore in lethalem dysenteriam incidisse. DVR. Ex prædictis apparet te etiam à vino adusto, nec Arac Chinense abhorrere; BONT. vsum commendo, abusum abominor: si quis igitur mane, aut vesperi ventriculi roborandi gratia vnc. ij. aut vnc. iij. istius liquoris sumat, haud male, me iudice, fecerit: sed si id vinum distillatum haberi potest, quod è Gallia venit, non est quod Arac hic confectum desideremus: sed si eius copia hic non detur, quod hic conficitur è liquore nuce Indica contento, ac ex ipsa arbore distillato cum oryza eligendum est: at cane peius & angue vitandum est, quod Chinenses auarissimi simul, ac astutissimi bipedum mixtis holothuriis in mari fluctuantibus parant, quæ excrementa maris Belgæ *quallem* vocant, eaq; tam exurentis sunt caloris vt solo attactu vesicas in cute excitent, atque hinc exulcerationes pulmonum, sanguinis sputa, tabes ac mors ipsa adueniant, atque hoc est quod vt *Plautus* ait, homines hic tam breuem vitam colũt, cum instar strigilum intestina abradant, ac exedant.

De Potionibus naturalibus ex arboribus deprompti in India TorVVat, ac Saguër dictis, tum de liquore nuce indica contento.

DIALOGVS IV.

DVR. In omnibus his mihi abunde satisfecisti, iam sententiam tuam explices velim de liquoribus istis potulentis, qui vel ex fructibus arborum vel ex ipsis arboribus depromuntur. BONT. Sciendum itaque est, tres huius potus esse species; primam, quæ continetur in nucis Indicæ cauitate; secundam, quæ è floribus eiusdem arboris elicitur; tertia, frequens est in Banda ac reliquis insulis Moluccis, quæ distillat ex arbore non absimili palmæ Indicæ,

isque potus indigenis Suagüer vocatur, hæ tres potus naturalis species per totam Indiam admodum familiares sunt. Ac hoc in genere de iis dictum sit, ipsos frigida qualitate excellere, ac proinde neruis esse infestos, si quis nimia quantitate iis abutatur, præsertim corpore per exercitium aut solis ardorem excalefacto: non secus ac vidimus sæpe in patria nostra, si quis æstate, vel Oriente canicula, cursu defatigatus, ac sudore perfluens, intempestiue nimis auide frigidum, vel lactis pressiuum hauriat, ipsum in momentaneam mortem incidisse, vel summum vitæ periculum. Itaque potu ex his arboribus parcius est vtendum: nam constat frequenti illorum vsu, præsertim liquoris Saguër dicti, non solum diarrhæas diuturnas ortas: sed & paralysin beriberij dictam hinc natam esse. Hinc est, quod in Banda, cæterisque Moluccis insulis, præsertim quæ nostro subsunt imperio, plerique homines cachectici sint, ac fœdo colore ad luteum vergente, & vix vnus, aut alter è nostirs Batauis paralysin prædictam effugit, quod & norunt Lusitani, qui non solũ in hoc potu: sed in reliqua omni diæta temperatiores sunt, quam nostrates.

De Aromatis, ac de Vsu illorum, Vbi quædam à Garcia ab Orta, ac cæteris aromatariis scriptoribus non satis liquido tractata explicantur.

DIALOGVS V.

DVRÆVS. Cibum iam ac potum nobis affatim in pictura apposuisti; sed simplicem, ac nullis condimentis imbutum, cum tamen nullibi copiosius aromata proueniant quam in Iaua. BONTIVS: quam tu delicatus es! an nescis naturã simplici victu esse contentam: veruntamen ne videamur earum rerum per negligentiam curam non gerere, in hoc te non deseram. Ac de aromatis dicam non quod auditu percepi, sed quod sensu proprio ac visu verum esse didici. Ac piper primum attingamus, cuius qualitates cum per totum orbem notissimæ sint, non est quod pluribus de eo hic agamus. Certè conuoluuli est species si modum crescendi respiciamus, nam arbores ac bacillos eodem modo, quo conuoluulus scandit, condiuntur huius viridis racemi (nam vt vuæ Corinthiacæ, crescit) muria ac aceto ad orexin excitandam, ac cum carnibus assis aut elixis hic apponuntur: eodem modo hic incolæ condiunt radices recentes Zinziberis, Galangæ, cum fructibus manga, carambola, billingbing, curcuma, carambola, tum cucumeribus primum adolescentibus, melonibus insuper ac peponibus, quæ nobis hic capparum vicem supplent ac olearum, quanquam & hæ delitiæ nobis non deficiant, cum quotannis eas desiderantibus satis copiose huc è Persia, & Sirate aduehantur: ridiculum porro est quod *Garcias ab Ortâ* peculiari cap. de pipere refert, de opinione Iauanorum ac Indorũ de piperis qualitate, ipsum nimirum esse frigidum. Credo ea ratione, qua quidam sophistæ olim ignem

frigidum, ac glaciem, ac niuem calidam esse affirmare ausi sunt: quibus ego cum Aristotele responsum velim, sola experientia contra hos ineptos assertores esse disputandum: nisi fortè velint calorem natiuum, nimio eius vsu foras pelli, ac intus debilitari, ac hoc modo corporis temperiem versus frigidam mutari. Sed Indi credo tam alte non philosophantur. Idem quoque inde de Cariophyllis eodem modo conditis sentiunt. DVRÆVS, quid de maci & nuce myristica condita sentis? BONTIVS: iis ego dico parcius in his regionibus esse vtendum: nam ventriculum sua oleositate ac pinguedine grauant, tum vaporibus ad cerebrum elatis somnolentiam ac stupiditatem inducunt, immo ego vidi ex nucis myristicæ nimio vsu, aliquot non parum periclitatos esse, qui per diem vnum atque alterum, non secus ac caro correpti immobiles, ac muti iacuere, certissimo indicio, cerebrum ac neruos non parum malè affectos esse. Porro è corticibus viridibus nucis myristicæ in Banda insula coquunt pultem, ac saccharo condiunt, ac tum saporem referunt acidorum pomorum sic coctorum in patria. Sed & nos hic in Iaua ex corticibus salitis eiusdem nucis, primum aqua maceratis, non insuauiter simile condimentum conficimus: sed experientia quoque constat somnum accersere, ideoque cautius eo vtendum censeo. DVRÆVS, itaque vt audio nimium in cibis aromatum vsum non laudas. BONT. ita est. Cardamomo excepto, quod blando suo calore, ac naturæ nostræ familiari, masticatum nullum empyreuma visceribus inurit. Crescit copiose hæc planta in Iaua, ac mulieribus Malaicis frequenti in vsu est, condiendis piscibus, ac carnibus elixis. DVRÆVS: calamum aromaticum, qui hic tam familiariter crescit, nonne in vsu hic in culina esse autumas? BONTIVS, & quidem commodissime, quamuis *Garcias ab Ortâ* illius vt & iunci odorati, nullum eorum in India vsum agnoscit, quam substernendis equorum cubilibus, verum si tam diligens fuisset in rimandis aromatum qualitatibus, quam perspicax fuit in legendis Medicis Arabicis, non debuisset commoditates earum plantarum ignorasse, nam per totam Indiam vix pisces coquuntur, aut carnes, quin fasciculus calami aromatici, aut junci odorati iis iniiciatur, ad gratum saporem, ac ventriculi non leuem corroborationem: idem de nardo, quæ hic in montibus crescit esto iudicium. Hæc quoque aceto infusa per aliquot dies, vt flores calendulæ exsiccatæ apud nos, putredini ac corruptioni humorum egregie resistit: ego viridem nardum hactenus non vidi: quia montes hic inaccessi nobis sunt propter Tygridum inibi frequentiam, ac prædones Iauanos. DVRÆVS, dixeras antea etiam curcumæ radicem incoqui cibis. BONTIVS: & rectè quidem & hanc radicem *Garcias ab Ortâ* vocat crocum Indicum, non quod Croci Britannici filamentis similis sit: sed quod flauo colore tingat. Easdem radices quoque crescentes quia Garcias non vidit, putare se ait sine noxa intra corpus sumi posse, eius rei audacter sponsorem me ei do, nam ego qui plantam millies vidi, & alibi largius descripsi, non solum cibis vtiliter incoqui affirmo, sed egregios etiam eius vsus in medicina alio volumine ostendi: atque hæc de aromatis dicta hic sufficiant. DVRÆVS, persæpe ego miratus sum Malayos, ac Iaua-

nos, tum Chinenses quoque Mandragoræ istius fructu, quam Lusitani Pomo d'oro vocant, tam auide vesci, cum in summo gradu sunt frigida? BONTIVS: Bona verba quæso, an nescis eos addere fructum ricini Americani, quod lada Chili Malaij vocant, quasi dicas Piper è Chile Brasiliæ conterminæ regione, ita alterius summam frigiditatem, alterius excessiuo calore temperant, at aceto, ac oleo superinfuso non male cum carnibus, aut piscibus assis comedunt: sunt qui masticationi istius ricini ita assueuerunt, non secus ac fumigatores isti nicotianæ: quantum ad me eo tamen ego libenter caream, nam dum animi gratia idem tentare aggressus essem, totum mihi palatum ac linguam excoriaui, à caustica istius Ricini vi: hinc videre est quantum faciat consuetudo.

De Fructibus, ac omnigenis oleribus, ac acetariis herbis in Iaua.

DIALOGVS VI.

DVRÆVS. Quoniam conuiuium nostrum iam ad finem tendere videtur, sine bellariis credo hôc non dimittes? BONT. Nullo modo, itaque à fructibus incipiamus, quorum non paruus est habendus hic delectus, optimi enim inter eos sunt, qui gustu sunt astringentis, peiores, qui saporem dulcedine fallunt: sed vt de singulis aliquem sermonem gusteinus. Primi nobis occurrunt Manga dicti fructus, qui in altissimis ac expansis arboribus crescunt, quæ forma quercum nostratem non male æmulantur, qui, dum immaturi sunt, acidissimi sunt saporis, vnde nobis hic demptis corticibus & nucleis in medio puls coquitur sapore acido poma acida, vt vuas crispas coctas referens, vt quis vel exquisitissimi gustus, saporis differentiam vix agnoscere se fateretur, atqui fructus Manga hoc modo præparati ventriculo ac intestinis corroborandis conueniunt, maturi non tam sunt salubres, sed tamen si quis iis parcius vtatur, nullam noxam inferent. DVR. de Durionibus, Iaacis, ac cæteris echinatis fructibus quid sentis? BONT. Duriones ob fœtorem allium referentes, primum gustantibus fateor fastidiosi sunt ac nauseabundi, tamen inter fructus saluberrimos Indicos eos merito repono: nam diuretici sunt, ac sudores eliciunt, tum flatus discutiunt, tamen si nimia quantitate eos quis sumpserit propter calidam ac siccam, qua præditi sunt qualitatem inflammant sanguinem ac hepar, ac pustulas in facie excitant, itaque eos reponamus inter medicamenta alimentosa de quibus in *method.* Indica mea *medendi*. DVR. haud difficulter mihi persuades: sed quo gradu locas Annanas fructus sapidissimos ac odoratissimos? BONT. Si qualitates cæteræ supra dictis à te responderent, nobiliorem fructum in toto orbe terrarum non nasci contenderem: sed tam erodentis porro sunt qualitatis vt succus eorum chalybem, ac ferrum erodat, vnde nisi vino, aut aqua per aliquot

-tempus macerentur, palatum, ac linguam excoriant, ac horribilem choleram, ac lethalem sæpe dysenteriam creant. DVR. Iaacas puto sapor dulcis commendabit? BONT. immo ego illas maxime insalubres esse puto, cum carnis sint tenacis ac duræ, & quæ incoctæ ac crudæ, vt ore assumuntur fere per aluum deiiciãtur: vnde etiam cruditates in ventriculo, ac intestinis gignunt, quæ molestas ac diuturnas diarrhæas creant, dein tenesmum, cui sæpe succedit mortifera dysenteria. DVRÆVS. qui fructus sunt ergo quos mox ob astrictiorem saporem commendabas? BONT. ij sunt primum Iambos fructus vocati pulcherrimo ex albo ad purpureũ vergentes colore: sapore sunt ferme, vt capreæ vitis, vt bene monet *Christoph. à Costa*, astringunt vehementer, ac proinde dysenteriis ac choleris accommodatum est remedium, de quo aliàs. Adfertur ad nos præterea fructus quidam Lances vocatus, qui racematim vt vuæ crescit, rotunda plane figura, magnitudine pruni, intus nucleum hàbet, qui vestitur carne alba, ac saporis vinosi, qualis fere est in vuis vrsinis in patria. Huic consimilis gustu est fructus Iauanis Boa Rampout vocatus, quod crinem significat, quod cortex externe fructum ambiens multis capillamentis sit præditus, nucleus plane similis est prædicto Lancium, ac qualitate frigida conueniunt; cortex Lancium tamen succum lacteum emittit qui amarus valde ac corrosiuus est. Est hic præterea fructus Billinbing indigenis dictus, forma adolescentis primum parui cucumeris, adeo acido sapore vt acorem ipsum dicas, in quo illud miri obseruatur, quod si ab aliis acidis fructibus cuipiam obstupescant dentes, isto fructu comeso statim acor abscesserit, credo ea ratione, qua in affectibus præter naturam maior dolor minorem obscurat. DVRÆVS. Quid tibi de ficubus nostris Indicis videtur? BONTIVS. hos fructus *Prosper Alpinus* Musam vocauit, Malaii Banana indigetant, Iauani Pysang. sapore quidem grato sunt ac pyro nostro æmulantes, quæ ob dulcorem Batatui *Suycker peren* vocant, hi fructus si crudi comedantur flatuosi admodum sunt, & nauseabundi, vnde insolitis stomachum subuertunt: sed melius comeduntur cum pane ac oryza cocta, juncto caseo, aliàs quis facile in dysenteriam, ac ipsi congenerem choleram inciderit. Non secus ac si in Gallia, aut Hispania quis, qui recens istuc aduenerit, vuis sine pane se affatim ingurgitet, næ ille certo certius in fluxum dysentericum incidet. Hi fructus cum ouis fricti in sartagine multo salubriores sunt, & tum phtisicis, asthmaticis ac cæteris malis pectoris admodũ vtiles sunt, tum extus impositi inflammatorios tumores quoscunque ad maturitatem perducunt. DVR. Ast vbi relinquis Mangostan, Iambos, ac Cydonia bengalensia? BONTIVS: Ego ea pro bellariis reseruabam, vt simul cum Chinensium potu The vocato, & Tchia Iaponibus dicta conuiuium finiremus, & quod hic moris est vt Syrii pynang vobis apponeremus. Iambo igitur primum arbor est magnitudine pruni, & nisi quod paulo acutioribus sit foliis, ipsi planè responderet, flore est rubro, fructu pulcherrimo & candido purpurascentis coloris: gustu sunt astringenti, ac sapore ferme vitium capreolas referunt, sapore itaque minus præstãt, quam colore promittunt, frigidæ sunt naturæ, ideo æstuantibus vtiles siue ab

exer-

exercitio, siue à calore febrili, Cydonia Bengalensia describit *Garcias ab Orta*, lib. 2. cap. 14. Itaque de iis hoc tantum addemus, quod his pyris seu malis cotoneis eximant nucleos, ac totos saccharo, vel muria, & aceto condiant, quæ ad nós ex interceptis Lusitanorum nauibus quæ Malaccam versus nauigant, à Zirate, ac ora Chormandel. Nam nulla gens in mundo ita assueuit condituris eiusmodi, quam Lusitani, ita vt per totam Indiam in prouerbio sit; Indos odoribus, Lusitanos condituris rem disperdere. Sapore æmulantur pyra ista, autumnalia grandia nostratia, quæ vulgus *vvinter peren* vocat, fructus porro Mangostan dicti tam excellentis sunt saporis, vt mea quidem sententia omnes cæteros in his regionibus fructus anteeant, cortex planè mali granati cortici similis est, nisi quod in superiori parte coronam habeat vt papauer, cuius quot sunt radij tot nucleos intus habebis, vestitos carne niue candidiori, sapore ex dulci vinoso, superante fragra, ac Annanas in India. DVRÆVS: memineras de Chinensium Thee vocato Potu, quid tu de eo sentis? BONTIVS: herbula vnde hoc The conficitur bellidis seu consolidæ minoris folia refert, cum paruis in ambitu incisuris, huius foliorum exsiccatorum manipulum in feruentem lebetem ad hoc paratum conjiciunt ac ad sufficiens tempus ebullire sinunt, ac hunc liquorem qui sapore subamarus est, calidum sorbent. Hunc porro potum tanquam sacrum Chinæ obseruant, & hoc venientes, hoc abeuntes hospites excipiunt, & non creduntur ius hospitalitatis impleuisse nisi tibi hunc potum propinauerint, non secus ac Mahometani suum Caueah existimant. Exsiccantis est qualitatis, ac somnum prohibet, dum vapores è ventriculo in cerebrum ascendentes absumit, præterea asthmaticis, ac suspiriosis prodest. Quid iam postremo tibi memorem mala aurea, citrea, granata, & cæteros similes fructus, quorum hic summa est copia, cum ista in nostra Europa notissima sint, & nos hinc Syrupos conficiamus, quique sitientibus aqua mixti julapii locum in sanis, ac ægris obtinent? Vites taceo, quæ si diligentem putatorem, ac cultorem nanciscantur, quater in anno maturos suos fructus proferunt, itaque si diurnus calor hic non adsit, propter perpetuum virorem semper hic ver, ac veri hesperidum horti.

De oleribus, ac leguminibus in Indiis ac radicibus quibusdam edulibus.

DIALOGVS VII.

DVRÆVS. Finito iam imaginario tuo conuiuio, domum remeantes saltem aliquid olerum in vespertinam cœnam colligamus. BONT. Dic modo quid primum expediri velis. DVR. Radices eas narres mihi velim, quas Batatas hic vocamus. BONT. Pleni quidem eas nutrimenti esse, attamen succum melãcholicum producere, non secus ac castaneæ in Europa,

quarum saporem liæ radices sub cineribus tostæ, vel etiam elixæ cum carnibus planè referunt, nisi quod sint humidiores, ac molliores paululum: sed si sale, oleo, pipere, ac aceto perfundantur, betæ rubræ coctæ nobis loco sunt in acetariis. DVRÆVS. Raphanos hic plurimos satiuos habemus, quid tu de iis sentis? BONTIVS. Horum vt scis habemus hic duo genera, primum breue, ac rotundum, vel cylindri saltem formam referens: hi cocti loco raparum nobis in familiari sunt cibo; secundum est oblongum, ac teres vt Hollandicus raphanus, quod cum pane, butyro, ac sale crudum more patrio comeditur. Cæterum longe præstant hic raphani patriis, quod non sint tam lignosi, nec à teredine ita perforentur, sed hic esculentiores, ac sapidiores sint. DVR. Quid Indi de oleribus sentiunt? BONT. Illi ista, & omnes herbas edules in magno pretio habent; nam qui à Sirate, ac ora Chormandel huc adueniunt plerique ferme solis vegetatiuis vescuntur, sequuti *Pythagoram*.

Cunctis animalibus abstinuit, qui
Tanquam homini, ac ventri indulsit non omne legumen.
[*Iuuenalis*, Satyr.16.]

Ita hi homines etiamnum abstinent fabis rubris, ac quicquid inter herbas rubrum colorem obtinet. Hinc etiam fit quod homines in cæteris rebus idiotæ tam exactam herbarum, ac stirpium nanciscantur scientiam, vt si vel doctissimus *Pauuius* nostri æui Botanicorum princeps è mortuis resurgens huc veniret, miraretur se ab his hominibus barbaris doceri posse. Cæterum olera omnia, ac mansiles herbas Malaij generali vocabulo Seir vocant, vt contra herbas medicamentosas, ac venena quoque Oubat indigetant. Vt rem in pauca contraham, & ne tractatus modum excedam, enumerabo reliqua olera hic in nutrimentum hominum nascentium; habemus hic vtramque betam rubram ac albam; petroselinum quoque hic luxuriat. Lactucarum omnes species. Anethum quoque habemus, ac fœniculum, tum asparagos quoque non infeliciter hic serere incepimus. Tum fructus terrestres quoque hic proueniunt, vt sunt melones aquatici, pepones, cucumeres, citrulli; sed cum hæc omnia in patria abundent, de iis ad fastidium nolo dicere, ac semina horum fructuum eundem vsum hic in medicina præstant, quem apud Batauos antiquos. Legumina hic non solum in sarmentis, sed in præaltis arboribus vt alibi diximus nascuntur; sapore bono & nutrimenti eiusdem vt apud nos flatulenti, &c. Habemus præterea fructum quendam, quem focqui Malaii indigetant cubitali sæpe magnitudine, brachium humanum crassitie sæpe æquans ac teres. Hic eodem modo quo cynara coctus cum vino ac pipere & butyro ei sapore non cedit: figuram in *Exoticis* meis Indicis videre est ac descriptionem, quæ proximo anno faxo habeatis. Sed hæc de oleribus sufficiant, transeamus ad exercitia, ac animi pathemata, vt tandem optatum portum attingamus.

De Exercitiis, somno, ac vigilia, sanguinis missione, purgatione, ac de animi affectibus.

DIALOGVS VIII.

DVRÆVS. Quid de reliqua diætæ parte censes, quæ in exercitiis seu motu ac quiete consistit? BONTIVS. Vt hæc obiter percurramus, Exercitia hic extra controuersiam moderata esse debent: nam propter humidam ac calidam aëris temperiem corpora hic fluxa esse extra controuersiam est. Et hæc quidem matutino vel vespertino tempore institui debent, cum sol non ita feruidus est, itaque commoda deambulatio, iis temporibus sanitati conducit, tum equitatio modesta, vt hic ditioribus mos est, & vectatio per fluuium cum nauicula, vt amœnissimas syluas, ac fluminum oras transuehamur, quæ floribus ac herbis consitæ perpetuo virent. DVR. Quid de somno, ac eum capiendi tempore autumas? BONT. De somno nil habeo, quod addam, nisi istud antiquum vt moderatus sit. Sed vereor ne hic Apocryphus sim, si somnum meridianum hic sanitati conducere dicam: sed vt res casura est, ego ab ista opinione non recedam, nisi melius edoctus: & certè si in memoriam reuocare velis, quæ ante dicta sunt, quod mane propter eà quod post nocturnũ frigus concoctioni ventriculi hic magis apti sint, quapropter etiam largius jentandum præcepi. Meridianus somnus hic non solum vtilis, sed & necessarius ferme censebitur. Præsertim cum hoc tempore tantus calor aërem occupet, vt vel leuissimus motus te defatiget, ac sudore diffluere faciat, quid obstat quominus lectione jucunda, seu leui somno curas diluas? Nam & illi qui Hispanias, Italiam, ac Gallias frequentauere, hoc in iis locis solitum esse affirmabunt, cum tamen nullo modo calor ibi tantus sit vt in his locis. Secus habet in locis Septentrionem versus sitis, vbi semper largius prandemus, & digestioni ciborum motus lenior, vel deambulatio conducit, sed hic parce prandendum cum sit, somnus concoctioni ciborum nullo modo officit: sed eam magis promouet. DVR. Quid censes de retentione ac vacuatione humorum? BONT. Non est quod hoc à me expectes, purgationem, aut venæ sectionem eam, quæ in morbis adhiberi solet; sed eam, quæ pro seruandæ valetudinis gratia contra affectus non naturales instituitur. Ergo si aluus solito astrictior fuerit, eam commodè soluemus præstantissimis hic nascentibus laxatiuis, thamarindis nimirum, ac medulla Cassiæ fistulæ: vel si paulo validius medicamentum desideres, addatur his Rhabarbari extractum vel Syrupus eius. Si porro sanguis mittendus, ratio hic etiam talis est habenda, qualis in patria, plenitudinis nimirum vocatæ ad vasa, ac ad vires, prior si adsit plethora, secundum *Hippocratem* libro primo Aphoris. large aliquando sanguis mittendus; altera ad vires, si adsit ventilandis visceribus præsertim he-

pati ac cordi, secundum iudicium sanguis mittendus vel semel, vel iteratò. Si porro aluus sit solutior, ac inde dysenteria & diarrhæa metuatur; Syrupus sumatur è succo granatorum, vel decoct. è corticibus eorum. Sed quia hæc magis ad morborum curam attinent, illa in aliud commodius tempus rejiciamus. DVRÆVS. Restat paruus scrupulus de animi affectibus ac perturbationibus intempestiuis. BONTIVS. De iis Medici multa ac varia scripsere, quomodo domari vel temperari debeant. Verùm cum motus animi vix sint in potestate nostra: Ego illis illud *Horatij* objicio: quod animus *qui nisi seruit*

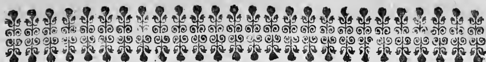
Imperat; tu hunc frænis, hunc tu compesce catenis.

Quod vni facile, alteri difficile factu esse pro diuerso temperamento quis non fatebitur? ideoque de affectibus ac pathematis animi certam regulam velle ferre, nugatoris magis puto esse quam Philosophi naturalis: ac etiam hoc cogitandum nobis, vt ieiunium nostrum soluamus, ne nobis Plautinum istud eueniat, dum de frænandis animi passionibus disputamus, fames & mora bilem in nasum conciat: itaque suadeam, dum sol nondum radios in verticem nostrum dimittat jentatum eamus. DVR. Opportunè mones, nam & gula me monet ventrem famelicum carere auribus. Ergo, si placet, in vrbem nos recipiamus. BONT. me lubente fiet.

Dedit Deus his quoque finem, 1631. Ianuarij 18. Batau. Iacatr.

FINIS.

IACOBI BONTII

Medici Methodus Medendi qua in Indiis Orientalibus oportet vti, in cura morborum illic vulgo ac populariter grassantium. Additæ quoque ad finem sunt Obseruationes aliquot nobiles, præcipue ex αὐτοψία ac cadaueribus dissectis.

Amplissimis, Magnificis, ac Prudentissimis Viris;

NEGOTIORVM IN INDIIS ORIENTALIBVS PRÆFECTIS MAIORIBVS;

Dominis meis mihi summa obseruantia colendis.

S. P. D.

NNI iam fere tres elapsi sunt (Viri Amplissimi) quod operam in re medica meam, V. A. addixi: quam, cum primum in Indias vestras veni, non sterilem iacere passus sum: sed strenuè in actum traducere cœpi. Vt eo ostenderem, me non velle, vt sumptus à vobis in me collati, frustranei essent: Itaque, quod interdiu in praxi medica notatu dignum menti reponebam, nocte à curis aliquantum vacuus chartæ concredidi, quod iam in lucem protrudere libet. Vt saltem ex parte debitæ meæ, erga V. A. obseruantiæ satisfacerem: nam in solidum soluendo imparem mè esse reperio. Ex iis igitur quæ præcipue obseruari debere putaui Methodum Medendi hanc concinnaui. Eosque morbos descripsi, quos Endemios esse, ac populariter hic grassari animaduerti. Neque in cura quicquam addidi, quod non solida prius experientia comprobatum esse vobis affirmare ausim. Scribant alij, quibus ista mens est, miracula ex auditu: Ego, quod hisce oculis, & qualicumque meo iudicio percepi, vobis spectandum propono. Quod cum nemo ex nostris Batauis (vt credo) assequutus sit: immo, ne tentauerit quidem ante me; ideoque cum ego, qui primus in hanc

arenam descendo, non sine causa, maleuolorum tela metuam, patrocinium mihi V. A. quærendum erat, quo aduersus eorum ictus, velut clypeo hæc contegerentur. Quos autem æquiores patronos me inuenire posse confiderem, quàm vos (Viri Amplissimi) qui me hactenus fauore vestro prosequuti estis, quem si sensero erga me continuari, animum mihi, ac vigorem addetis, hisce maiora, & auribus vestris digniora tentandi? Et si vitæ spatium mihi supersit, ostendam me non indignum, cui hæc sacra medica concredita sint. Interea (Viri Amplissimi) chartaceum hoc munusculum, quo solus valeo, eo animo accipere dignemini, quo ego V. A. inscripsi, & quo adhuc me ipsum, & quicquid ij me est sincere vobis offero. Quod V. A. notius reddam, vbi quæ de stirpibus, arboribus, ac herbis, in Iaua crescentibus, commentari cœpi absoluero, & demonstrauero alios, quorum nomen tamen celebre inter doctos est, hoc negotium nimis leui pede transcurrisse. Valete, Viri Amplissimi: ego interim D.O.M. supplex veneror, vt, ad crescentis vestræ Batauiæ, & rerum porro Indicarum augmentum, vos nobis diu incolumes conseruet. Datum Coloniæ Batauiæ Nouæ, in regno Iacatrensi Anno 1629. Nouembris 19.

V. A. addictissimus Cliens,
IACOBVS BONTIVS M.D.

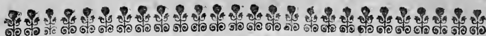
AVRELIVS CORNELIVS CELSVS

De Re medica: l. 5. Cap. 26. Consilium Practicum: hoc nobile medicis reliquit.

EST prudentis hominis; Primum, eum, qui seruari non potest, non attingere; nec subire suspitionem eius, vt occisi, quem sors sua peremit. Dein vbi grauis metus, sine certa tamen desperatione, indicare necessariis periclitantis in difficili rem esse, ne, si victa ars malo fuerit, vel ignorasse, vel fefellisse videatur: Sed, vt hæc prudenti viro conueniunt, sic rursus histrionis est: paruam rem attollere, quo plus præstitisse videatur; obligarique æquius est, confessione promptæ rei, quo curiosius etiam circumspiciat ne, quod per se exiguum est, malum maius curantis negligentiâ fiat.

Inuide quid tentas abrodere mordicus vngues,
Vel mea ne carpas scripta, vel ede Tua.

De Paralyseos quadam specie, quam Indigenæ Beriberij vocant.

Capvt I.

Ffectvs quidam admodum molestus, hic homines infestat, qui ab incolis Beriberij (quod ouem sonat) vocatur. Credo quia quos malum illud inuasit nictando genibus, ac eleuando crura, tanquam oues ingrediantur. Estque species Paralyseos, seu potius Tremoris: Nam motum, sensumque manuum, ac pedum, immo vero aliquando totius corporis deprauat, ac tremere facit. Causa huius morbi præcipua est crassus, ac lentus humor pituitosus, qui nocturnis temporibus, præsertim pluuio cœlo (pluuiæ autem assiduæ cadunt ab initio Nouembr. vsque ad Maij initium) neruos corripit, dum nimirum homines diurnis caloribus defatigati, noctu omne tegmen ac lodices à se rejiciunt, vnde facillime, iam in cerebro præcipue genitus, neruos iste humor phlegmaticus inuadit. Nam noctes, in his locis, comparatione caloris diurni, frigidæ appellari possunt. In hoc casu artus prolongantur, non contrahuntur, insinuante se inter iuncturas phlegmate, ita vt nerui ac ligamenta inde laxentur. Quamuis autem hoc malum plerumque per gradus, ac pedetentim homines inuadat, tamen aliquando valde subitum est, dum nimirùm homines æstu defatigati, potum ex Palma Indica copiose ac confestim ingerunt; non secus ac, in patria; diebus canicularibus aliquando vidimus fieri, cum quis cursu, aut aliquo alio vehementi motu calefactus, potum ceruisiæ, aut lactis pressi, nimis auide haurit, ita vt inde sæpe summum vitæ discrimen, immo ipsam mortem incurrat. Porro signa huius mali aspectu obuia sunt. Adest enim spontanea vniuersi corporis lassitudo; motus ac sensus, præcipue manuum ac pedum deprauatur, ac hebescit; ac in iis sentitur plerumque titillatio talis quædam, qualis in patria frigida, ac hyemali tempestate manuum, ac pedum digitos corripit, nisi, quod hic tantus dolor non adsit. Tum etiam vox aliquando ita impeditur, vt æger vix articulatè loqui possit: quod mihi ipsi accidit, dum hoc morbo laboranti vocis sonus, per integrum mensem tam exilis esset, vt me vel proxime assidentes vix intelligerent. Adsunt, præter hæc, aliquando multo plura signa, ac Symptomata, quæ tamen omnia tenacem, ac frigidum humorem sapiunt: sed præcipua enarrasse sufficiat. Accingamur ad curationem itaque, quæ plerumque hic in longum trahitur; dum nempe humor iste lentus, ac frigidus ægre discutitur: per se tamen (vt plurimum) lethalis non est: nisi musculos pectoris, ac thoracis inuaserit, &, hoc modo, spiritus, ac vocis viam intercludat. Sed hoc imprimis curandum est ne (si vllo modo fieri possit) te lecto affigas decumbendo: Sed vel ambulando, vel equitando, vel simili aliquo motu validiore om-

ni conatu te exerceas: currere quidem impossibile est. Frictiones quoque fortes, ac dolorificæ hic summe necessariæ sunt, quas commode hic serui Bengalenses, ac mulieres Malaycæ adhibent. Nam nostra gens tali exercitio non assueuit, vt nec balneis, quæ hic frequentia sunt. Fomenta, ac Insessiones hic conficiunt ex herba nobili Lagondi dicta, quæ folio quidem Persicariam refert, estque odoris suauis, ac aromatici. Certe nobis non tantum vsum Chamomeli, ac Meliloti præbet, sed discutiendi, ac resoluendi viribus iis, meo quidem iudicio, præstat; Pedes, ac manus præterea inungendi sunt oleis Cariophyllorum, ac Macis: sed mixtis ol. rosaceo: nam sola adhibita nimis caustica sunt, & cutem facillime eroderent. Habemus præter hæc nobilem Naphtæ speciem, allatam ex Sumatra, Iauæ regno è regione in conspectu sita. Quam Minjac Tannah Indi vocant, quod oleum terræ significat, quod, non secus, ac nobis cognita Naphta, quod oleum petræ vocamus, è terra erumpat; vel ex rupibus, in subiecta flumina præcipitetur. Hoc oleum à Barbaris in tanto pretio habetur, vt rex Achinensis qui potentissimus istius insulæ est Tyrannus, sub capitali pœna istud euehi inde prohibeat: ita vt incolæ, nocte intempesta, si quæ nostra, aut Anglorum nauis eorum littoribus adpellat, ad nos istud furtim deferant. Hoc oleum, partibus affectis illitum, miraculi instar ægros consolatur. Odore est porro graui: sed tamen non fastidioso.

Sed cum hic morbus sit chronicus, ac longi temporis, nihil æque prodest, quam decocta ex radicibus Chinæ, Salsæ parillæ, ac Ligno Guajaco; quæ blando, ac amico nostro corpori calore, frigidos istos, ac crassos humores per sudores, ac vrinas egregie discutiunt, ac euacuant. Interpositis tamen subinde commodis per aluum euacuationibus, inter quas principem locum obtinet Extractum, quod hic conficimus ex aloë, & gutta Cambodja dicta vulgo (corrupte apud nos gutta gamba) cuius descriptionem inferius videbitis.

Sanguinem hic mittere nefas: non enim plethora, sed cacochymia in vitio est: & quis sanguinem fontem caloris, ac thesaurum vitæ non esse intelligit?

Huius affectus reliquiæ porro commode discutiuntur Theriaca, Mithridatio, &c. sudorem, ac vrinam mouentibus, ac neruos roborantibus medicamentis. Reliquas huius mali molestias opportuna exercitatio, ac valida Naturæ vis sanabunt.

DE SPASMO.

Cap. II.

QVi apud nos in Hollandia rarus est spasmus, hic in Indiis tam familiaris est affectus, vt merito inter Endemios, ac populares morbos numeretur.

Tam

Tam repentinus, ac subitus est aliquando eius impetus, vt, dicto citius, homines rigidi non secus ac statuæ permaneant; dum vel in anteriorem, vel posteriorem corporis partem, musculi, inuoluntario motu, versus principium suum trahuntur: Crudele (me Hercules) malum, quod sanis partibus vitalibus, ac naturalibus cum summo cruciatu miseros mortales, intra breuissimum temporis spatium, è viuis ad mortem rapit: dum nihil, nec esculenti, nec poculenti per œsophagum in ventriculum deducere queunt. Sunt & alij particulares, crurum, ac surarum spasmi: Sed de his quia leuiores sunt, & per se transeunt, hic non agimus.

Porro hoc malo affecti truculente admodum astantes intuentur, præsertim (quod sæpe fit) interueniente spasmo Cynico, seu conuulsione canina cum vtrauis maxilla aures versus trahitur. Ruber ac viridis color ex oculis, & facie oritur; dentibus strident, ac murmur inconditum, vice vocis humanæ, edunt; tanquam ij, qui à cella subterranea loquuntur: ita vt imperitis vere dæmoniaci appareant.

Cura in hoc affectu è copiosa sanguinis missione inchoanda est. Tum frictiones, ac ligaturæ validæ adhibendæ. Inunctiones quoque fiant oleis macis cariophyllorum, permixtis oleo Anethi, aut rosarum. Tum ol. Therebinthinæ ac Spicæ Indicæ, quam Iaua copiose fert. Cucurbitæ quoque vitreæ, ac amplæ, cum multa flamma, sine scarificatione affigendæ ceruici, lumbis, humeris, ac mammillis; ita enim, serosus iste, ac biliosus humor, commode à neruis, & musculis reuelletur.

Si remediis istis paroxismus paulo mitior euaserit, ac æger aliquo modo iam deglutire incipiat, Antidota aduersus hanc pestem, in forma liquida, exhibenda sunt, quæ venenosam hanc, vtplurimum, materiam, impugnando, per sudores, ac vrinas celeriter ejiciant. Talia sunt Lapis Bezoar, rasura cornu Rhinocerotis, cum Theriaca, ac Mithridatio mixta, &c quæ in progressu videbitis. Tum vomitoria ex Infusione guttæ Cambodja, ac Hepate Antimonij seu Croco Metallorum, deglutienda sunt: In hoc porro affectu nil procrastinandum; cum sit morbus acutissimus, qui, si quis alius vehementer, cito, & cum periculo mouetur. Si autem malum inualuerit, & æger deglutire non valeat per acerrimos clysteres aluus eluenda est. Quorum hoc sit exemplar.

℞. Herbæ Lagondi dictæ, Abutali Auicennæ, Bismaluæ, quæ omnia hic crescunt an. m. j. sem. Anis fœnicul. Cumini Anethi an. dra. ij. Coq in. S. Q. atq. Fluuij Colatur. lib. j. add. puluer. Colocynthid. hic crescentis, drach. sem. Salis Armoniaci, vel Salis nitri dra. j. Electuarij fratris mei R. BONTII, cuius descriptionem mox dabo vnc. I. sem. ol. anethi vnc. iij. M. F. Enema.

Dein æger à capite ad calcem inungatur oleis supradictis, ac Naphta Sumatrensi seu Minjac Tannah. Balnea quoque ac fotus fiant ex Herba Lagondi, & foliis fruticis cuiusdam Davvllontas incolis dicti, qui frutex in humanam altitudinem assurgit, folio ad marginem dissecto, Balsaminæ cuius odorem etiam proxime refert. Specifica quadam vi hæc folia crudelissimum

hoc malum impugnant; & sunt anodyna doloremque sedant, qui in hoc malo, ex contractione neruorum, violentissimus est. Lapis, ac sal prunellæ per os sumptum peculiare hic est remedium, ac materiam biliosam per vrinas copiose excernit, &, si febris adsit, cor ac arterias refrigerat benigne. Imprimis vero habenda est ratio, sæuissimi symptomatis doloris nimirum, cui omissa tantisper causa principali, sæpe cogimur occurrere. Quod commode fiet Laudano Quercetani, Philonio siue Euphorbio, sed præcipue Extracto Croci, quod infra describemus. Fortassis sciolus quispiam, negabit his remediis, propter vim stupefactiuam, ac narcoticam, neruisque inimicam, esse vtendum: Speciosa hæc quidem prima fronte videntur, sed tamen vana sunt: nam præterquam, quod calidissima huius clymatis temperies hoc requirit, certissimum est, in tali necessitate, sine his ægrum euadere non posse. Adde quod nos tam rite Opium hic præparamus, vt vel infanti innoxie detur: & sane (vt verbo absoluam) si opiata hic nobis deessent, in morbis calidis, hic grassantibus, frustra remedia adhiberemus, quod, etsi imperitis durum, ex progressu tamen me nihil temere dixisse patebit. Circa victus rationem hic non admodum curiosi sumus; quia vehementia, celeritasque mali, ac atrocitas, nobis hic longiorem deliberationem eripiunt; inclinante tamen morbo gallinis, ac hædina, & vitulina carne vtendum, cuius iusculis incoctum sit Cardamomum, ac Thamarindi, quæ duo simplicia Iaua copiose fert, vt medicamenti simul ac alimenti vicem suppleant.

De Alui profluuiis ac primum de Dysenteria Vera.

Cap. III.

QVoniam profluuiorum alui, hic (vt & apud nos) variæ sunt species, de singulis hic agemus, partesque affectas demonstrabimus, tum causas inuestigabimus, & symptomata denique obseruando, curam his annectemus. Et primum de Dysenteria vera loquemur, horribili isto, ac consuetissimo his regionibus malo, quod plures hic homines necat, quam affectus quispiam alius præter naturam. Dysenteria igitur vera est Exulceratio intestinorum cum assidua deiectione, mucosa primum, cruenta dein, ac vltimo purulenta cum ramentis, ac ipsorum intestinorum substantia, cum dolore intolerabili, ac torminibus ventris: Hoc vitium partim contrahitur ex aëre calido, ac humido: Falluntur enim (vt hoc obiter quoque dicam) qui, propter lineæ æquinoctialis proximitatem, aëris temperiem hic siccam, ac calidam esse putant. Cuius rei inuictissimum, inter alia, argumentum est, quod chalybs, ac ferrum, tum æs quoque, ac ex his confecta instrumenta, rubiginem citius, ac æruginem contrahant, etiam siccissima anni tempestate, cum nullæ pluuiæ hic cadunt, quam, in patria autumnali tempore pluuiosissimo. Præterea fructus hic nascentes maximum huic malo fomentum præbent,

quibus, si quis cum summa cautione non vescatur, & cum oryza, vel pane & pauco salis, vix vnquam hoc malum effugiet, non secus quam in Gallia, ac Hispania, qui vuas auidius sine pane vorant, statim diarrhæam, vel Dysenteriam incurrunt. Tales hic sunt fructus Indici: Ficus nempe Indicæ; quas Bananas, ac Pisang incolæ vocant; *Garcias ab Orta*, & *Prosper Alpinus* Musam appellant. Duriones deinde, Iacas, ananas; Adde his cucumeres & melones aquaticos, &c. Quorum descriptionem apud eundem *Garciam*, & *Ioannem à Linschoten* videte. Hi fructus præterquam quod horarij sint, etiam humiditate sua, ac calore, temperamento nostro infesti sunt. Melones, ac Cucumeres excipio, qui præter frigus, de humiditate non parum participant. Præcipua vero huius mali causa est, potus vini adusti, quod Arac vocatur, & quod Chinenses ex Oryza, admixtis holothuriis, in mari fluctuantibus, conficiunt, quæ nos Belgice *quaben* & *quallem* solemus vocare. Hæc holothuria tam acris sunt caloris, vt attactu cutem exulcerent, ac vesicas inducant, & vtinam nostri nauales socij hoc potus genus non tam auide biberent, non tot funeribus extuberaret hic humus: Quantum ad curam, commune remedium est infusio Rhabarbari in decocto Thamarindorum, ad minuendum (vt aiunt) ac temperādum acrem hunc succum: Sed bene notādum hic est, hoc remedium sæpe non prodesse: sed aliquando ægros in certam perniciem conjicere: dum nimirum bilis acerrima turget, ac orgasmo fertur: ac metus est, ne ex leuissimo laxatiuo, irritetur, ac maiore cum impetu, ad partem affectam feratur, cum incredibili ægri cruciatu, & certa sæpe pernicie. Adde summam plerumque in hoc casu virium imbecillitatem, quæ restauratiui potius aliquid, quam purgatiui requirat. Itaque caute medico circumspiciendum hic est, quid agat. Ego, quod experientia longa verum esse didici, ad ægrorum salutem libere in medium profero. Potus quotidianus itaque sit decoctum Oryzæ, quod Caudgie Indi vocant; cum Endiuia, ac Cichoreo, quod ex semine allato ex patria, hic in hortis luxuriat. His addatur Lingua ceruina, seu Phyllitis, quæ hic circa fluenta copiose crescit, ac astrictoria sua vi, Hepar, ac Intestina roborat, tam acrimoniam istius furentis humoris infringit.

Si vero propter sæuitiam symptomatum, doloris præsertim acerbissimi, temporis angustia, tam longam in cura moram non patiatur, statim ad Extractum Croci deueniendum est, quo remedio (ausim dicere) nullum humana cura exquisitius excogitare potuit; putoque verissimum huius morbi, sæpe etiam venenati, Antidoton esse. Speciatim porro hic omnia remedia ad hunc affectum referre mei instituti non est, & ego tantum ea requiro, quæ non primis modo qualitatibus, sed proprietate etiam substantiæ, huic morbo sæuissimo aduersentur. Et in hoc solo, maxime nascuntur. Fructus etiam illi, quos nangas vocamus; qui conditi, propter astringentiam, ac aciditatem, hic summe vtiles sunt. Immaturi quoque coquuntur cum ouis, vt apud nos vuæ crispæ: neque facile quis, etiamsi exquisitissimi gustus, saporis differentiam cognoscet. Conficitur etiam ex iisdem fructibus Conditum seu Miua, non secus ac caro cotoniata in patria ex cydoniis malis, cuius vicem

hic supplet; nescio an & superet. Ad vlteriorem porro viscerum corroborationem egregie confert Syrupus è Granatorum succo, recens ex arbore decerptorum; tum flores ipsorum conditi excellens in hoc malo remedium sunt.

DE FLVXV ALVI HEPATICO.

CAP. IV.

FLuxus alui hepaticus, etiamsi non minus quam Dysenteria periculosus, non tamen tam sæuis symptomatis concomitatus est. Adest enim multo minor ac sæpe nulla intestinorum excoriatio: nam in hoc casu plerumque purus sanguis dejicitur, vel propter debilitatam iecoris vim recentricem, vel propter acrimoniam sanguinis oscula venarum reserantis per anastomasin, vel denique cruor propter copiam regurgitat in venas mesaraïcas, & inde in intestina, & sic per aluum rejicitur, & hic quidem omnium fluxuum hepaticorum minus periculosus est, & sæpe plus terroris, quam damni infert. Si itaque acrimonia sanguinis in causa est, frigidioribus decoctis vtendum est, è seminibus cucumerum, cucurbitarum, citrulli, peponum, ac melonum aquaticorum, quorum omnium hic summa est quantitas. Ex iisdem conficiuntur quoq; Emulsiones, Eclegmata & Pulueres ad idem malum perutiles. Tum ad peccantis humoris reuulsionem, cucurbitæ cum scarificatione lumbis, & natibus admouendæ, tum diureticis supra nominatis cum saccharo cibi condiendi. Sin autem quantitate nimia sanguis luxuriet, sine mora vena mediæ pertundenda est, habita semper recta ratione virium, quia in his regionibus propter aëris ambientis calorem, & euaporationem spirituum assiduam, homines præsertim ægri fiunt debilissimi. Hinc (vt obiter hoc dicam) non facile nisi in summa necessitate ad venæ sectionem descendo, quod corpora nostra mollia, ac à calore supradicto effoeminata, istam euacuationem non facile tolerant: Secus est in compactis corporibus Iauanorum ac Lusitanorum, quæ calori assueta, venæ sectionem largam admittunt. Expertus, credite, loquor. Sed semper, in angustiis, ceu ad sacram anchoram confugiendum ad nobile istud Extractum Croci iam aliquoties commemoratum. Cuius descriptionem hic subjicio.

℞. Opij electissimi (quod Misti vocant, & antiquorum est Thebaïcum; nam Misti est Ægyptus) Sanguinis draconis, gummi Benjuini, Croci Orientalis, ex Persia an. partes æquas, Ambræ Iaponicæ, seu nigræ partem tertiam; conjice in vas vitreum oblongi, & angusti colli; adde aceti fortissimi ex vino; vt materiam seu massam in fundo supereminear; tres, aut quatuor digitos. Vitrum bene clausum exponatur radiis solaribus, qui nobis hic, propter feruorem, sunt instar ignis chymici; colata hæc omnia & expressa fortiter, eodem sole inspissentur in consistentiam Extracti.

Huius dosis est à granis sex, ad nouem; in formam catapotij coactum; vel in cochleari, vino, vel conuenienti aliquo alio liquore dissolutum. Detur præcipue circa noctem, quo tempore obseruaui omnia intestinorum mala hic exasperari. De lienteria, seu læuitate intestinorum, quæ plerumque dysenteriam diuturniorem sequitur, & etiam de diarrhæa volens taceo, quia notissima hæc sunt in patria, & quorum cura sæpe superioribus annexa est, & tantum sæpe, in corroboratione ventriculi, & intestinorum, consistit. Sed de reliquis alui fluoribus dicamus.

DE TENESMO.

CAP. V.

TEnesmus, propter summam molestiam, quam secum conjunctam habet, hic magis metuitur, quam Dysenteria ipsa, & certe si eam præcedit, vtplurimum lethalis esse solet, quia omnes morbi, qui successione augescunt, primogeniis sunt magis calamitosi: Sin autem dysenteriam sequatur, facilior eius est curatio, quia tantum reliquiæ ipsius sunt, ab acri humore partem affectam exulcerante. Est autem Tenesmus exulceratio intestini recti, cum crudeli & assiduo dejiciendi conatu, vbi pauca, & mucosa permixta sanguinis aliquot guttis, extremum pus excernitur: vnde nostrates perapposito vocabulo hunc affectum *den druyploop* vocant, quod stillatim, ac guttatim humor peccans dejiciatur: Mulieres grauidæ hoc affectu correptæ (vt fere semper) abortiunt, vel ante tempus fœtum excludunt. Vterus enim inter anum, & vesicam situs, ex assiduo, & forti isto conatu embryonem ante tempus ejicere cogitur. Ex eadem etiam causa, procidentiam ani infert, ac hæmorrhoidas, & si diutius perseueret (quod sæpe vidi) Hydropem; & hinc Extabescentia, & post sæua tormenta Mors. Quoniam autem hic affectus tantum occupat intestinum rectum, ac anum, cura eius præcipue consistit in clysteribus, fomentis, ac insessionibus, quæ parantur ex herbis partim emollientibus, partim detergentibus. Talia sunt fol. suprad. Davvl lontas ac Lagondi, Bismaluæ, ac Abutali Add. sem. Cumini, Anisi, fœniculi, &c.

Cùm his, & similibus vlcus iam ex parte mundatum fuerit, ac dolor sedatior, astringentibus decoctis pro fotu vtemur, & hoc eo magis si ani procidentia simul adsit. Eiusmodi sunt lingua ceruina, seu phyllitis, folia Thamarindorum, tum fructus quoque, & folia Billinbing suprad. Qui magnitudinem & formam referunt primo adolescentium cucumerum, quos Agureas Lusitani, ac Itali vocant, quibus fructibus puto Naturam nihil acidius è terra produxisse: Nam si cui dentes aliis cibis acescunt, his comesis omnis aciditas euanescit. Ferme ea ratione, qua maior dolor minorem obscurat. Has herbas hic præcipue in scenam produxi, vt sciant curiosi Medicinæ

indagatores, vbi supra commemorati morbi, & mala ita frequentia sint, ibi D. O. M. per Naturam contraria his remedia larga manu, ex terra, produxisse. Cæterum remedia, in patria cognita, hic leuiuscule volens transeo, quia potissimum iis Medicinæ amatoribus prodesse studeo, qui mecum, aut post me in longinquis hisce regionibus praxim medicam exerciturі sunt. Et vtinam hactenus per morbum, quo circiter quatuor menses decubui, tum per vndique nos cingentes Iauanos, nobis, vt in principio mei in has terras aduentus, licuisset in amœnissimas Iauæ syluas exspatiari: & herbas hic, nobilissimas, ac plurimas, exactius nosse: Dabo tamen alio volumine, nomina multa arborum, fruticum, ac herbarũ hic passim nascentium. Tum auium, ac piscium, quorum semper curiosus fui, quique in his regionibus capiuntur Naturam, ac indolem vobis explicabo, & quid exotici, ac alieni in iis, & in quibus cum nostratibus conueniant, vos docebo. Interim hoc Caput finiendum est aurea C. Celsi sententia, quæ talis est lib. IV. c. XVI. Cum in omni fluore ventris, tum in hoc præcipuè (de Tenesmo loquitur) necessarium est, non quoties libet desidere, sed quoties necesse est, vt hæc ipsa mora in consuetudinem ferendi oneris intestina deducat.

DE CHOLERA.

CAPVT VI.

PRæter iam dicta alui profluuia, etiam Cholera hic familiariter ægros infestat; cuius caussam, signa, ac symptomata, curam denique hoc capite absoluere est animus. Fit itaque Cholera, cum materia biliosa, ac prætorrida ventriculum, ac intestina infestans, per gulam simul, ac per anum continuo ferme, ac cum magna copia reiicitur: Morbus est acutissimus, ideoq; præsenti eget remedio. Caussa præcipua huius mali, præter aëris calidam ac humidam temperaturam, est nimia fructus hic edendi licentia; qui quod plerumque sint horarii, ac putredini obnoxii, tum humiditate sua superflua ventriculo infesti sunt ac insueti etiam, ac bilem æruginosam hanc gignunt. Hæc excretio, & non sine caussa, alicui videretur salubris, quod talia purgẽtur, qualia oportet: tamen quia cum tanta quantitate simul effunduntur spiritus vitales, ac naturales, debilitato quoq; per fœdos halitus corde, caloris omnis, ac vitæ fonte, vtplurimum commoriuntur ægri, idque celerrime, vtpote qui intra viginti quatuor horas vel etiã pauciores expirent, vt accidit inter plurimos, *Cornelio van Royen*, ægrorum in Nosocomio Oeconomo, qui, hora sexta vespertina, adhuc valens, subito Cholera corripitur, & ante duodecimã noctis horam vomendo simul, ac per aluum deiiciendo, cum diris cruciatibus, ac conuulsionibus, miserrime expirauit; vincente morbi violentia, ac celeritate omne remediorum genus: Si tamen, vltra prædictum spatium, pernicies ista protrahatur, magna de cura spes est: Pulsus hic admodum debilis est, respiratio molesta, membra externe frigent. Calor vehemens, ac

ſitis interne vrgent, vigiliæ adſunt perpetuæ. Iactatio corporis inquietiſſima, quæ ſi comitetur frigidus ac fœtidus ſudor, mortem in propinquo eſſe certiſſimum eſt. Danda in hoc affectu primum opera, vt acerrimus iſte humor, qui tanto furore, ac orgaſmo fertur, mitigetur. Quod fieri poterit maxime per aſtringentia medicamenta, ac ventriculum, & inteſtina corroborantia, & ſimul modico frigore furorem materiæ morbificæ refrænantia. In his præſtantiſſimus eſt Syrupus ex Billinbing. ſuprad. Tum fructus eius ſaccharo conditi, adjecto croco: Syrupus præterea è ſucco limonum recentium, in Iaua naſcitur præterea ad hunc affectum Pſeudomyrobalanus, qui forma Bellericos refert. Et magna copia à Nigris in vrbem venalis adfertur. Et ſola aſtrictoria vi præſtat, cum cæteræ myrobalanorú ſpecies etiam laxatiui aliquid habeant; hinc conditus hic fructus, vtiliſſimus, ad Choleram non ſolum, ſed ad cæteros omnes alui fluores nimios. Cum cornu cerui vſto, lapide Bezoar, raſura cornu Rhinocerotis, vel margaritis præparatis.

Sed his non adferentibus iuuamen, confeſtim ad Extractum croci deueniendum eſt, tum, vt vigiliæ arceantur, ac ſomnus concilietur; qui propter ſummam virium deiectionem hic neceſſarius eſt, tum vt, tantiſper mitigato atroci iſto humore, Natura fortior denuo ad vincendum hoſtem inſurgat: Cholerici (vt fere ſemper) conuulſi moriuntur,

---

De Affectibus Hepatis Viſceris nobilis: ac primum de eius Obſtructione, ac Inflammatione.

CAPVT VII.

NVllum viſcus, præter inteſtina, frequentius in his regionibus infeſtatur, quam iecur; quod, prætermiſſa iam toties dicta, victus ratione mala, à potu iſtius maledicti Arac, non tantum in temperamento immutatur, ſed etiam in ſubſtantia ſua corrumpitur: Dum enim eius hauſtu ebrioſi iſti excalefacti, ingentem aquæ copiam in ventriculum ingerunt, vt conceptum æſtum reſtinguant, dein humi, tanquam pecudes, procumbunt, & in nauibus, ſerori, qui, poſt ſecundam, aut tertiam noctis horam copioſe hic cadit, exponunt: vnde venenatos vapores è terra erumpentes, intra corpus recipiunt, & ſic obſtructionem hepatis facillime incurrunt, cui adeſt tenſiua, in hypochondrio dextro, grauitas, dolorque obtuſus, ac quaſi pondere premens. Difficilis quoque adeſt ſpiratio, propter grauitatem viſceris, diaphragma deorſum trahentis, cui, mediante ligamento ſuſpenſorio, annectitur: hæc infarctio ſi perſeueret, humor hepar obſtruens, dum non ventilatur, facillime putreſcit. Vnde febris etiam oritur, ac ipſius hepatis inflammatio, cum dolore acuto, ac pungente, febriſque augeſcens, in ardentem tranſit, cum ſiti intolerabili; faciei rubedine, ac difficili, ob prædictas in obſtructione cauſas, reſpiratione: Hi duo affectus cum, quaſi in-

uicem, concatenati ſint, & vnus, ex altero ferme naſcatur, curam amborum hoc capite coniungam, incipiendo (vt par eſt) ab obſtructione: itaque in hac primum obſeruandum eſt, ne nimium calidis medicamentis in principio vtamur, ne minutæ iſtæ hepatis venæ, & capillares, ab exſiccante calore magis obſtruantur, & ne hoc modo (quod in prouerbio eſt) oleum camino addamus. Ergo temperatè calidis, & per conſequens leniter deobſtruentibus, ac materiam peccantem incidentibus opus eſt, quæ familiaritatem quandam cum noſtra natura habeant. Talia ſunt, quæ à practicis Anodyna vocantur: nimirum ſemina Aniſi, Fœniculi, Cumini, quæ nobis hic ſuppetunt. Tum radices graminis cuiuſdam aromatici, ac caryophyllatæ odorem æmulantis. Adde his (quod in principio dici oportuit) calamum aromaticum verum, quem paſtum Camelorum vocat ab *Orta*, qui hic abunde creſcit, quo etiam incolæ cibos, præſertim piſces, non inſuauiter condiunt. Cæterum reliqua addantur, quæ blando calore diuretica ſunt, vt viſcus hoc nobile ab infarctu liberent. Præparata iam morbi materia, eam medicamento non ſemel nec ſimul, ſed iterato ſtudebimus educere. Eiuſmodi, ſunt Thamarindi, Caſſiæ fiſtulæ pulpa, adiecto puluere Therebintinæ coct. ſ. a. mirum enim quàm blande hæc ſimul per aluum, ac veſicam morbificum ſuccum eiiciant, ſi paulo fortius deſideres adde drach. 1. Rhabarbari, miſceatur cum ſupradictis in formam boli. Inflammationem porro in procinctu eſſe cum compereris, ex febris augmento, & dolore vehementiori, ac magis pungente, ſtatim venam ſecato copioſe, pro viribus ægri. Cibis, ac Syrupis ac conſeruis refrigerantibus, iam aliquoties commemoratis vtere, quæ, ne actum videar agere, ego hic lubens omitto. Conficitur hic conditum ex fructibus, quos poma Amoris vocamus; Italis Bella Dona, & Luſitanis poma d'Oro, appellantur. Certe ſpecies mandrangoræ eſt. Hanc Chinenſes inter acetaria in hortis colunt, & toſtam ſub cineribus cum aceto & pipere edunt. Hæc Planta, etiamſi frigida eſt tertio gradu, tamen in clymate hoc calido, & bile acerrima dominante, maximum hepati, ac reliquis viſceribus vicinis, per conſenſum laborantibus, præſtat refrigerium. Condiuntur quoque muria, ac aceto addito pipere, & aromatibus. Quod genus condituræ communi nomine Achar Indi vocant. Denique Hypochondria; præſertim dextrum inungendum eſt, vnguento nobili, quod Indæ mulieres hic conficiunt, cuius ingredientia præcipua ſunt. Radix Curcumæ (quam Borborii incolæ vocant) & vnde vniuerſa compoſitio hæc etiam nomen ſortita eſt. Santalii, omnibus ſpeciebus, addita Caphuria: & oleo recenti ex cocco expreſſ. vel ſi mauis, roſaceo; quod nobis ex Perſia ſuppetit: Hæc omnia in marmore ſubiguntur in vnguenti conſiſtentiam. Hoc oleo, fœminæ ſimul, ac viri, totum corpus inungunt aduerſus æſtus. Et quia colore propter Curcumam eſt flauo, homines quaſi croco tincti ſpectantur, odore tamen eſt admodum grato, & cerebro vtili: (Curcumæ meminit ab *Orta* lib. 2. cap. 39. Et quamuis eam ibi deſcribat, tamen fatetur id ſe ex auditu facere: ego millies vidi, & à terra euulſi Deſcripſit autem ſub nomine croci Indici 3. Folio eſt Pſeudoridos, ſeu Gladioli.)

dioli) Præterea, ad idem, Oleum conficimus ex floribus cuiusdam arboris, non nimis altæ, ferentis folia, Persicæ arboris similia. Flores sunt viroris dilutioris; quem Belgæ *Zeegroen* vocant, & primo intuitu, potius fasciculum foliorum putes esse: sed pediculi intus in calice, quales in rosis sunt, flores esse arguunt. Arboris simul, ac florum nomen Sampaga incolis est, & apud eos in summo sunt honore: Nam Indi, si quæ gens alia inter Mahumetanos, odoris grati sunt auidissimi: hinc nullas ferme in plateis mulieres conspicias, quæ non capillos intertextos habeant, his & similibus floribus vt gratiores se maritis, aut amantibus suis se reddant: Sed in viam redeamus. Si (quod sæpe fieri solet) quis dolor in Hepate, & ligamentis sit intolerabilis, causa tantisper omissa, huic symptomati occurremus. Quod fiet per Extractum Aureum Croci: quo vel solo (ausim affirmare) ægros plurimos curaui, natura, per quietem, ad se redeunte & virus per aluum, vrinas, ac sudores ejiciente.

DE APOSTEMATE HEPATIS ac eius cura vnica.

CAPVT VIII.

QVOD si hepatis inflammatio no bene sanetur, vel pertinacius curæ resistat, consequitur admodum miserabilis affectus Hepatis, nim. Apostema; quo, si parenchyma, seu substantia ipsa iecoris occupetur, iam incurabile est malum; Ideoque de eo hic supersedeo dicere. Sed si pus hæreat, inter membranam cingentem hoc viscus, & ipsius carnem (quod persæpe hic fit) vnica salutis spes est in apostematis apertione; quæ hoc modo fieri debet. Primum, in regione Hepatis applicetur cauterium potentiale ita; vt eschara tantum penetret abdominis musculos, nec inficiatur peritonæum; Deinde, paruo foramine per scalpellum in ipso secto, per id immittatur instrumentum argenteum concauum, quali vtuntur in sectionibus calculi lithotomi, dein satis late vulnus dilatandum: Et tum statim in conspectum se dabit membrana iecur ambiens, vehementer tumescens ab amurca intus latente. Ea pertusa, saniosus humor, carnium loturæ similis, effluet, qui quo minus fœtet, eo maior de cura spes est. Post hæc vulnus detergendum, modice siccantibus & mundantibus. Fol. n. rosarum. Cortic. granatorum, add. mell. rosac. &c. Dein sarcoticis, ac epuloticis, à perito Chirurgo vulnus ad cicatricem perducendum. Interea ægro omnino à pharmacis ac catharticis abstinendum, & tantum roborantibus vtendum, vt Conserua rosar. cum puluere Santali rubri, cui misceatur cornu cerui vstum, rasura cornu Rhinocerotis, qui hic plurimus in sylvis est: margaritæ, ac corallũ rubrũ præparatum. Adhæc syrup. condita, ac miuæ è Billimbing, mangas, granat. è succo limonum, quæ omnia refrigerantia simul ac hepar roborantia ægro solamen adferunt. Porro debili (vt fere semper) existente ægro, lapidi Bezoar non est parcendum.

DE HYDROPE, FAMILIARISSIMO in Indiis morbo.

CAPVT IX.

HÆc paucissima de Hepatis apostemate: quia cura non verbis, sed agili Chirurgi expertis manu, & prudentis Medici ingenio peragenda est. Iam ad hydropem, frequentissimum in his locis malum, deueniendum est.

Hydrops, vt omnes docti consentiunt, oritur ex frigida hepatis intemperie, quæ sæpe à diuturna obstructione originem ducit. Hæc vero obstructio nascitur ex cibis mali succi, & fructibus supra descriptis: hinc fit vt sanguificatio vitietur (Hepar enim est sanguinis officina.) Iecur enim dum chylum ex venis mesaraicis attractum in sanguinem conuertere nequit, eius loco serosum illum ac aquosum humorem gignit; intumescitque (vt & in Patria) vel vniuersum corpus, vel abdomen, idque vel à flatibus vel humore seroso. Vnde illæ tres tantopere decantatæ Hydropis species, Anasarca, Ascites & Tympanites, hic (proh dolor!) nimis frequentes sunt in Indiis. Pars tamen principaliter affecta, est nobile viscus hepar. Tussis propterea sicca comitatur ac respirandi difficultas, quia iecur insita sua, & iam per morbum adaucta grauitate, deorsum septum transuersum trahens, thoraci ac pulmonibus hanc molestiam infert. Adest febris plerumque lenta, vrinæ ob cruditatem, ac functionum naturalium debilitatem, tenues ac albæ. Sitis propter serosi humoris salsedinem adest indefessa. Præterea vniuersi corporis spontanea lassitudo. Hæc sunt aquæ intercutis præcipua signa: si quæ sint leuiora, ea prudens prætereo, quia mihi non est animus formare medicum: sed iam formatum docere, quid hic in praxi opus sit. Antequam huius morbi curam aggrediamur sciendum hoc est in genere hydropem in his locis facilius sanari, quam sub nostro clymate. Itaque cautus medicus non temerè iudicium suum præcipitet, nec primo aspectu lethale dicat, quod paulo post cum ingenti sua irrisione, à mulierculis, vel potius ipsa natura obseruata tantummodò conuenienti victûs ratione, sanatur. Præcipua vero cura consistit in præparatione primum, dein adustione humoris peccantis; tum reliquiarum discussione, denique in correctione intemperiei in hepate conceptæ. Diæta quoque sit boni succi; vt sunt gallinæ (quod auium genus hic frequētissimum) eæque sint elixæ potius, quam assæ: sed inter cæteras istud genus eligendum est, quod carne sit nigra; nam has habere vim medicamenti diuretici longo vsu ab incolis compertum est; Harum iusculis incoquantur semen anethi, fœniculi, tum radices cichorei, tum maiorana, ac basilicum, quibus omnibus, hic abundamus. Eodem modo præparatæ etiam carnes caprinæ hic medicamenti simul ac alimenti vim præstabunt: sed nihil æquè confert, quam quotidianus vsus decoct. radicum Chinæ, Salsf. parillæ; adiectis curcumæ radicibus, succisa ac scabiosa, quarum herbarum vires mu-

lieres Malaicæ obstetrices, vsque ad irrisionem extollunt. Sic quoque prodest decoct. Guajac. cum corticibus eius.

Humorem hoc modo præparatum educere per aluum studebimus vehementioribus catharticis, ne si imbecillibus vtamur, succum peccantem moueamus potius, quam promoueamus. Inter quæ præstat Extract. gutt. Cambodja, quod paratur hoc modo à me. Recipe Aloës Socotorinæ.

Guttæ Cambodja.

Gummi ammoniaci an. partes æquales.

Aceto vini acerrimo dissoluantur; pone in vase vitreo ad solemque fortiter colatum. Exponatur rursus, donec contraxerit consistentiam massæ pillularum.

Dosis eius à drachm. sem. ad drachm. I.

Crescit hic quoque in summa copia, cucumer asininus; vnde Elaterij succum non semel confecimus, cuius scrup. I. ad drachm. sem. non sine magno successu ægris sæpe exhibuimus. Dantur enim commode Extract. Esula, grana x. vel xv. in conuenienti aliquo liquore. Et quia sæpius incidimus in mentionem guttæ Cambodja, ac Esulæ istius Iauaniæ, vtriusque descriptionem hic à me accipite. Nascitur hic in syluis Tithymalli quædam species, in tantam altitudinem, vt acumina magnarum arborum, quas instar hederæ amplectitur, æquet, imo superet: crassities eius est brachij facile humani. Huius caule vulnerato, lacteus humor effluit vbertim, qui collectus, & in Extracti consistentiam redactus, ad vsum seruatur. Planta ista, quæ guttam Cambodja fert, seu lacrymam istam flauam, quam in patria habetis, supra dictæ adsimilis est: nisi quod non tam alte excrescat: ita vt ferme solo colore succi hi inter se differant. Crescit hæc planta, vt & Aloë in maxima copia in Cambodja regione Chinæ vicina, vnde etiam nomen sortita est. De Paracentesi, aut de vmbilici perforatione, hic nihil addo, non quod hic non frequenter exerceatur, sed quod hæc Chirurgo & Medico experto cognita esse debet. Adde quod mihi propositum est, tantum de ea cura agere, quæ his regionibus maxime familiaris est, & magis mihi curæ est bonum practicum agere, quam in scholis de omnibus morbis, eorumque curis otiose disputantem & medicum in charta superbe agentem, & hoc ausim affirmare (absit verbo inuidia) si hanc methodum Medici & Chirurgi sequantur, non longe à scopo aberrabunt. Euacuato maxima ex parte hoc seroso humore, ne recidiuam patiantur ægri (quod alias sæpe fit, & à recidiuis hic in Indiis ferme ad sanitatem nunquam est reditus.) reliquiæ huius mali discutiendæ sunt, & hepar, quantum fieri potest, ad pristinam temperiem reducendum est. Ad quod præter solita antidota sudorifica, Theriacam, Mithridat. &c.) Decoctum leuius Salsæ, radicis Chinæ, & Guajaci per aliquot dies continuandum est, quod tum in hoc, tum in aliis chronicis morbis longe præstantissimum ac indubitatum est remedium.

DE ICTERO IN INDIIS.

CAPVT X.

MOrbus regius, seu icterus, inter quotidianos in India morbos hic merito numeratur. Hic quoque vel morbos alios comitatur, vel eosdem sequitur. Exempli gratia inflammationem, scirrum, Apostema denique hepatis, & quia tum vtplurimum symptomaticus, & ex violentia morbi ortus est, vt fere quoque semper lethalis est. Præterea quia eius cura cum primariis affectibus coniuncta est, de eo hic supersedebimus dicere; verum est, & altera Icteri species, vbi folliculus fellis obstructus, excrementum suum ad aluum non transmittit, vnde etiam in stercore color albus apparet, vrina vero croceo plane colore, lintea tingit. Nam bilis, versus iecur regurgitans, cum sanguine dein per venas, & arterias in vniuersum corpus distribuitur, cutémque tingit colore luteo, vt & in oculis manifesto appareat. De hoc affectu nobis hic est sermo. Sæpe hic ita momentaneus est, vt intra paucissimos dies oriatur, ac occidat, quod eis ante paucos mẽses accidit doctissimis, ac reuerendis viris *D. Iusto Heurnio*, ac *D. Abrahamo de Roy*, quibus amicissime simul ac familiariter vtor, qui aliquoties exhibito pharmaco sudatorio, & cordialibus, intra breue temporis spatium curati sunt. Qui autem diuturnior est Icterus, maiorem in cura diligentiam requirit, quod in eo longe validior fit obstructio: adde quod sæpe delirium, ac phrenitidem infert, bile flaua per metastasim ad mentis arcem eleuata: hic neglectus certissimum hydropem infert. In eo igitur iisdem medicamentis vtendum, quæ superius in obstructione iecoris adduximus. Auiculæ quoque Chlorides dictæ, propria & occulta qualitate aduersus hæc symptomata valere incolæ produnt. Excellit hic decoctum Chinæ & Salsæ, quo copiose sudores eliciuntur. Tum porro ad euacuationem eandem recipe folior. Senæ vnc. I. infus. in decoct. Thamarindorum cum Rhabarb. drachm. I. sem. Sed si propter fortem obstructionem paulo valentiori pharmaco sit opus, Electuario subsequenti vtatur æger, quod à fratre meo *P. M. Reynero Bontio*, dum viueret *Principis Auraici Mauritij Archiatro, & Medicinæ Professore in Academia Leydensi*, accepi.

Recipe Ligni Guajacini libr. ij.
Salsæ parillæ vnc. viij.

Cortic. ligni Guajac. vnc. iij. post macerationem in. s. aq. fluuii per 24. horas. coquant. q. s. huius colaturæ feruentissimæ adde.

Folior. Senæ mundator. lib. j.
Polypodii libr. sem.
Sem. Anis. fæniculi an. vnc. iij.
Hellhebori nigri vnc. vj.
Myrobalanorum omnium.
Thamarindorum an. lib. ij.

Bulliant q.s. in supra dicto decocto, colaturæ rursus adde.
Pulpæ Cassiæ Fistulæ, vnc.xij.
Pulueris Senæ.
Pulueris Rhabarbari an. vnc. x.
Pulueris Cortic. ligni Guajacini, vnc.iv.
Scammoneæ elect. pro quaque electuarij lib.j.ad.vnc.j.
Sacchari albissimi q.s. vt f.
Electuarium molle. Cuius dosis est à dra.iiij.ad vnc.j.

Pleraque ingredientia hoc Electuarium hic inueniri scitote: Nam Polypodium, hic crassius longe, ac succulentius in magniferis arboribus, non secus ac in quercubus in patria, crescit. Si porro Helleborus niger desit, eius loco vtimur Hellebori albi specie, quam Potsiock Chinenses ac Iauani vocant, estque in summo pretio. Thamarindi quoque ac Cassia hic in syluis passim crescunt. Loco Scammoneæ, quæ tamen, vt & reliquæ Conuoluulorum species, hic abunde nascitur, vti commode possumus gutta Cambodja prius per aliquot dies in aceto macerata, vel spiritu vini. Nam hoc modo vomitoriam ac infestam suam ventriculo qualitatem plane deponit, & blandius, quam Scammonea, aluum ducit. Pro potu vtatur æger secundo Decocto Chinæ, cum radicibus Curcumæ, quas Lusitani saffram de tierra nominant, ac si Crocum subterrestrem dicas. Tum puluis eius melle exceptus, & in Electuarij formam redactus à dra. sem. ad drach. j. tanquam specificum huic morbo remedium exhibetur, & tum per sudores, tum per vrinas egregie humorem, qui in vitio est, educit. Flatus, qui in hoc morbo assidui sunt, seminibus Carminatiuis, & ol. Anisi, discutiuntur. Crescunt enim hic omnia hæc, & à Iauanis, & Chinensibus in similes vsus reseruantur.

De Atrophia, seu Extabescentia quadam, Indicis regionibus familiari, ab obstructione viscerum, præsertim Mesenterij orta.

CAP. XI.

SÆpe hic sine manifesta causa ægri erubescunt, ac emaciantur, febri nulla vel saltem lentissima se huic malo iungente sine magno sensu doloris: grauitas tantum quædam sentitur circa vmbilicum, ac Hypochondria. Hoc malum, præter obstructionem viscerum, sæpe causam latentem habet in venis mesaraïcis, vel in ipsa Mesenterij substantia, quæ sæpe insignem abscessum patitur: quod in dissectis cadaueribus non semel obseruaui; Immo reperi aliquando totum Mesenterium absumptum; ac tamen intestina cohærebant, ac potius inter se confundebantur nullo ordine, tenuibus pelliculis, seu membranulis adnatis. Ita miseri mortales ad extremam maciem perducti, vt iam magis sceleta, quam corpora carne vestita dici possint, absumpto calore natiuo, vita excedunt. Notabile in hoc malo est, plerumque adesse βουλιμον,

ac appetentiam caninam: cui se licenteria, seu leuitas intestinorum coniungit; vnde cibi nihil, aut parum immutati, & incocti per aluum ejiciuntur. Taliter affecti, quamuis plerumque commoriantur, tamen, ne omnino desperare videamur, aliquid tentandum est potius, quam nihil. Si forte natura benignior, adiuta autem blandis medicamentis exterius, vires resumens, ex desperato sanabile faciat malum. Temperate itaque calidis, anodynisque, moderateque, citra insignem calorem deobstruentibus vtemur. Talia sunt decoct. & condita ex seminibus Anis. fœnicul. Carui, & reliquis carminatiuis supra relatis. Præterea crescit hic quoddam gramen, cuius nomen, ac descriptionem videre est apud *Prosperum Alpinum, libro de plantis Ægypti capite* XL. quod merito gramen crucis vocatur, quia quatuor spicas è summitate caulis emittit, quæ perfecte crucem formant. Radix huius graminis quæ tantum in vsu est, odorem habet aromaticum, & proxime ad Caryophyllatæ radicis accedentem, gustu quoque est γλυκόπικρος, id est, è dulci amara. Huius radicis decoctæ mirabiles effectus expertus sum, in calculo Renum ac aliis longioribus obstructionibus, qualis hæc est de qua loquimur. Confert quoque Anagallis aquatica, seu Becabunga quæ cum elegantissimis flosculis suis aluis in ripis fluuiorum hic crescit. Vescatur æger carnibus Turturum, ac Fringuillarum, quas milites & Mauri sclopetis occisas quotidie venales in ciuitatem ferunt. Lac quoque caprillum mirifice prodest, dum nitrositate sua, quæ sero inest, venas mesaraïcas detergit, ac obstructione liberat. Abstinendum denique à purgantibus medicamentis, ne, dum humorem violenter conamur reuellere, obstructiones per acrem calorem, qui solet pharmaca ista comitari, adaugeamus. Adde quod in hoc casu, propter alimoniæ defectum, vires semper summe imbecilles sunt.

De quibusdam Pulmonum vitiis, quæ hic grassantur; ac primum, De Hæmoptosi, seu sanguinis Sputo, & Phtisi, seu Vlcere Pulmonum.

Cap. XII.

DEbuissem quidem hos Thoracis affectus præmisisse secundum ordinem, qui in scholis obseruatur; tamen ego, qui non vmbras rerum, sed res ipsas, tanquam practicus sector, nihil ad curam referre arbitratus sum, vtrum id prius, an posterius agam.

Quoniam itaque, vt & supra retuli, aëris constitutio hic est calida & humida, sæpe fit, vt acribus catharris caput oneretur; vnde hic etiam grauedines tam frequentes, & sæpe diuturniores quam in patria oriuntur. Tum milites & socij nauales, bene poti humi sine stragulis dormiturientes, vaporibus è terra ascendentibus, & rore è cœlo cadente obruuntur: vnde hoc notandum est obiter, habitationes in superiori ædium parte longe esse salubrio-

tes quam in inferiori, quę propter humiditatem soli formicis, Scorpionibus, ac scarabæis (quos Caccarlaccas vocant) scatent: sed hæc parergicè: ad rem veniamus. Hi catharri sæpe ad subiectos pulmones è cerebro præcipitantur, ipsosque salsedine, ac acrimonia sua erodunt, vnde Hæmoptosis, hinc Tabes, & dein Empyema, seu suppuratio. Assiduam tussim, difficilem anhelitum, febrem tandem hecticam hic lubens prætereo, tanquam nota practicis, & iam ad curam me accingo. Et quia, in his regionibus, affectus hi à catharris, ac distillationibus vtplurimum oriuntur, isti per commodas purgationes diuertendi sunt. Eius ergo fiat catapotiorum massa hoc modo.

℞. aloës Socotorinæ.
Guttæ Cambodja.
Colocynthidos puluerisatæ.
Scammoneæ elect. an. partes æquales: infunde in aceto, vel Spiritu vini, modo iam sæpius dicto, & sole euaporentur in massam pillularum: dosis est à sc. j. ad dra. sem. vel in valentioribus ad dra. j. Nam hoc in genere sciendum est, quod vt fluores alui (vt Celsus vocat) hic sunt violentiores, ita quoque è contra obstructiones validæ, ac pertinaces sunt: quæ non nisi valentioribus catharticis cedunt. Electuarium supra dictum fratris mei, hic etiam maximum emolumentum adfert. Auersa iam per aluum materia, reliquiæ particularibus remediis tollendæ. Caputpurgiis nimirum, Errhinis, ac Masticatoriis, è Pyrethro, Staphide agria, semine raphani, nasturtij, pipere, & cæteris notis. Præter hoc peculiare hic habemus nobile medicamentum quod conficitur ex Arecca & Betele, & calce viua ex ostreorum conchiliis vsta, quod masticando pituitam è capite elicit, eamque, quæ in ventriculo est, consumit, ac prohibet, ne vaporibus caput impleat, vnde hi catharri nascuntur. Medicamentum hoc, Malaïce vocatur Sirij Pinang. Eius descriptionem, & reliquas insignes virtutes, quibus sine dubio præditum est, vide apud *Garciam historiâ Aromatum* capite *de Betele, ac Arecca*. Est quoddam genus istius Pinano quod Mabock Indi vocant, tanquam ebrium dicas, qui pauco tempore cerebrum eo modo, quo potio vini nimia, afficit. Sed manso paulò salis, statim vertigo ista euanescit: Cum iam isti catharri, aut neglecti, aut non bene auersi, per salsuginem suam, qua præditi sunt, aut pulmonum venas eroserint, aut acrimonia sua per anastomasin ora vasculorum reserauerint, & æger in hæmoptosin, seu copiosam sanguinis excreationem inciderit, cum tussi valida præsertim, statim sanguis ad reuulsionem copiose detrahendus est. Post pectoralibus incrassantibus, ac sanguinem sistentibus, vtendum, quorum descriptionem inferius dabimus, ne necesse sit ista repetere. Si patientes contingat euadere tantisper sanguinis sputum, neque tamen tussis minuatur, & per eam pus exspuatur, signum est, affectum hunc iam in tabem, seu vlcus Pulmonum transiisse, cui, si superuenit febris hectica, sequitur marasmus, quem dein comitatur certissima mors. In his duobus morbis, quia agnati sunt, & alter ex altero sæpissime oritur, eandem, vel perquàm similem medendi rationem sequimur. Vtendum est igitur in principio Diatragacantho frigido, cui optime conficiendo hic nascuntur semina Cucume-

rum, Cucurbitarum, Melonum, & cætera: tum è Suratte Amygdala suppetunt, & Papaueris semen; tum cum aliis speciebus, quas hic etiam abunde habemus, in formam liquidam Electuarij, aut etiam in tabulas concinnata ad vsum seruantur. Sed nihil æque prodest, quam toties commemoratum Extractum Croci, quod non tantum sanguinis spiritum sistit, sed & Tussim sedat, pus incrassando habilius ad expectorationem reddit; quinetiam pulmones iam exulceratos consolidat, ac ad cicatricem perducit. Eoque solo remedio plurimos iam desperatos sanaui. Sumant præterea ægri, ad minimum ter quotidie, haustum decocti iam describendi.

℞. Scabios. morsus diaboli; Linguæ Ceruinæ an. m. j.
Capitum papauer. demptis summitatibus num. IV.
Glycirrisæ ras. vnc. j. coq. in s. q. aq. comm. Colatur. lib. ij. sem. adde ol. Sulphur. q. s. ad gratum acorem. m. f. Apozema.

Si in Tabe, seu Phtisi pulmones paulo magis mundare velis, add. huic decoct. vnc. ij. mellis rosacei, tum ad eundem effectum, & faciliorem expectorationem hac conserua vtamur.

℞. Conseruæ rosarum è Persia antiquæ vnc. ij.
Sem. papauer. albi contusi, vnc. sem.
Flor. Sulphur. drach. j. sem.
Puluer. Solidaginis Saracenicæ, & pulueris Scabiosæ, an. dra. j.
Ol. Sulphur. q. s. ad gratum acorem M. f. Conditum.

Pro potu communi vtatur decocto secundo superiùs Chinæ, aut Salsæ relato.

De Empyemate, & fluctuatione puris super septum transuersum.

Cap. XIII.

Empyematis quidem per eadem iam dicta medicamenta, sed longe tamen difficilior est curatio; quod pus, ac sanies libere, ab alterutroq; vel etiam vtroque latere, super diaphragma fluctuet & pulmones; & quamuis eius portionem sæpe aliquã, tamen totam exsugere non valeat. Et tamen per alteram viam, quam per Tracheæam arteriam purulentæ isti materiæ non est exitus, quicquid illi dicant, qui ejici aliquando affirmant hoc pus per sinistrũ cordis ventriculum, ad maiores venas inde deferri & hinc ad Iecur & venas mesaraïcas, & hinc per aluum exonerari, vel ad Renes deferri quoque, & critice per vrinas euacuari. Eorum quidem fidem, qui hæc scripserunt ego non eleuo: sed nunquam tam fortunatus fui, quamuis in frequentissima praxi, vt talem excretionem mihi videre contigerit. Sed hoc quod iam præponam, etiamsi anceps ac dubium sit remedium, tamen sine dubio nugacibus verbis, & loquacitate tam fœminarum futilium, quam virorum relicta, longe præstantissimum est; supra diaphragma, inter quartam ac quintam costam, musculi thoracis intercostales, cauterio admoto potentiali adurendi sunt, donec satis

lata

eschara oriatur; quod circiter spatio trium horarum plerumque fiet, dein istud satis lato vulnere pertundendum est, & (vt hoc obiter dicam) hoc eo opus est, ne si sine tali cauterio, incisio fiat, vulnus nimis cito coalescat & citius quam necesse est: sed oportet vt labiis longissime à se inuicem distantibus (quod in rotundo vulnere fieri certissimum est) facilior exitus puri, ac amurcæ isti fiat: sed ante omnia curandum est, ne confertim pus, ac sanies vnica vice: sed repetitis viribus emittatur, pro ægri viribus; quarum in his regionibus maxima habenda est ratio. Hoc remedio miraculi instar aliquot curatos vidi: & inter plurimos viator quidam, & miles (Corporalem quem vocant) hic in arce Batauica sunt; qui cum me vident, non officiose tantum salutant, sed pene importune adorant; sed de his in obseruationibus particularibus acturus sum. Si hæc vobis placuisse intellexero, efficiam, vt non otiose tempus in Indiis me exegisse boni sciant. Nam de maleuolis mihi nulla est cura, quoniam ego me supra eorum inuidiam esse arbitror; & abunde mihi sufficit, si hic domino Generali ac Indiæ Consiliariis non displiceam.

DE FEBRIBVS IN INDIIS.

CAPVT XIV.

FEbres, quæ in Indiis nascuntur, pleræque aut sunt symptomaticæ, aut continuæ per se, ac (vt fere semper) Synochi putridæ. Quæ vero certam periodon seruarent, cum intermissione seu ἀπυρεξία, vix memini me vidisse; nisi vnam ac alteram Quartanam, eamque cum ægro è patria delatam, quæ hic miserrime in hydropem, & inde in certissimam mortem desiere. Itaque erraticæ plerumque hic febres sine certo ordine, quibus singulis, si nomina dare velis, Oedipo coniectore tibi opus erit. Non tamen Tertianas intermittentes, hic aliquando oriri negauerim: sed hæ tam raræ sunt, vt liceat hic dicere, quod in prouerbio est, quod hirundo vnica non efficit ver. Præterea propositum mihi est scribere de iis affectibus, qui vtplurimum, ac quotidie hic eueniunt. Hoc saltem in genere verum est, morbos quibus febris superuenit, hic magis periculosos esse, quam quos à principio comitatur febris. De cura igitur febrium, & symptomatibus earum, quia cum affectus primarij sanatione coniuncta est, supersedebimus actum agere. De continuis ergo aliquid agendum, quæ plerumque cum tanto furore hic mortales inuadunt, vt tanquam attonitos de ratione mentis statim dejiciant, & sæpe intra paucissimos dies, imo, aliquando horas cum phrenitide, ac continuo delirio ægros è vita rapiant. Adsunt perpetuæ vigiliæ, vomitus varij coloris, præcipue viridis, ac æruginosæ bilis. Externa rigent. Calor interne cum ingenti siti vitales ac naturales facultates depascitur. Cum febris hæc itaque sit synochi putridæ species, vbi sanguis tam qualitate, quam quantitate peccat, duo magna antiquitus decantata remedia hic necessaria esse quis dubitet? Sed vtrum illorum præmitti debeat, in quæstionem posset venire: Sed nos,

subtilibus scolasticorum disputationibus, ac altercationibus omissis, purgationem debere præcedere autumamus; ne in venis maior perturbatio fiat, quam emolumentum ex præmissa phlebotomia sperari potest. Et ne humores isti mixti aliquam ex principibus partibus, per motum, occupent, ac terribilissima symptomata excitent. Itaque in principio leniter, vt Thamarindorum & Cassiæ pulpa, ægri purgandi sunt. Iniecto quoq; Clystere communi, & adiecta Electuarij, supra descripti vnc. j. His peractis, iam tuto vena copiose secabitur, vel etiam iteratis vicibus, quod iudicio medici relinquimus, tum vnguento borborij vniuersum corpus inungendum. Quod si vigiliæ, ac Phrenitis infestat, vena frontis recte secabitur; tum somnus omni modo conciliandus. Philon. sine Emphorbio, Requie Nicolai; Mithridatio hic confecto recenti, &c. Sed in periculis, tanquam ad sacram anchoram, ad Laudanum nostrum ex croco confugiendum est, quod in his regionibus, nunquam satis laudabitur. Cæteræ, quas dixi, erraticæ Febres curandæ sunt eo modo quo illæ, quæ certos paroxismos habent, & ad quorum naturam videbuntur proxime accedere. Quæ quoniam notissima sunt ex aliorum scriptis, Enchiridij huius ratio non patitur me longius de iis agere.

De Febribus quibusdam, quas incolæ, vocant Tymorenses, in Indiis peculiaribus.

Cap. XV.

ISti, qui nauigant in Insulas Solor ac Tymor, cædendarum Santali arborum gratiâ, corripiuntur febri quadam putrida, quæ si continua sit, delirium ac Phrenitidem secum comitem etiam habet, si vero per interualla exasperetur (nam remittit se aliquando hæc Febris: sed intermittitur nunquam) ea exacerbatio plerumque est circiter quatuor horarum, qua durante ridiculas admodum actiones ægri edunt; imitantes ea opificia, quæ sani exercuerunt, & omnia effutientes temere, quæ in vita, tacenda, loquendaque peregerunt, cum maximo astantium risu. Adest præterea βȣλιμος, seu Appetentia canina ita vt, dum in delirio sunt, omnia etiam fœdissima deuorent, quæ ipsis præbentur. Oritur hæc Febris ex diuersis causis, quarum præcipuæ hæ sunt: Odor recenter cæsarum arborum Santali; quæ (fatentibus ipsis incolis) nescio quid virosum, è cortice maxime, & cerebro inimicum exspirant. Santali Histor. vid. apud *Garc. ab Orta* l. 1. cap. 17. Adhæc aëris constitutio est hic nebulosa, ac admodum grauis; nam habitacula incolarum sunt in summis montibus; vbi, propter aëris mediam regionem, nebulæ ac pluuiosi vapores sunt; tum frigus aliquando tam violentum, quam in Hollandia solet esse, quæ omnia non nisi crassos humores ac turbidos spiritus gignunt. Addita fructus hic nascentes edendi libertate; qui, cum pleriquè sint horarij, & propter humiditatem putredini maxime obnoxij, in corpo-

ribus iam ante fastidio maris, laboribus, crassis cibis, tum aëris intemperie immutatis, pessimos succos gignunt. Adde (quod pene omiseram) mutationem subitam aëris, quam subeunt nostri; dum descendunt ex montibus frigidis ad littus, ac naues, vbi calor summus corpora vrit: Nam insula hæc sita est versus meridiem, circiter decem gradus, à linea æquinoctiali. Et (vt Ouidius ait.)

Cum modo frigoribus, calido modo stringimur æstu,
Tempore non certo corpora languor habet:

Præcipue quoque cauendi sunt venti ex montibus, post medium noctis, spirantes, vt & in Iaua, & cæteris circumjacentibus insulis; non secus ac in quibusdam Galliæ Narbonensis locis, ac Italiæ, præcipue in regno Neapolitano, ac Romæ territorio, ventus frigidus è montibus spirans (quem Serenas vocant) Pleuritidem, Peripneumoniam, ac reliquos acutos morbos infert: vnde Horatius;

Matutina parum cautos iam frigora mordent.

Cura consistit in purgatione leni, ac Clystere præmisso, in celeri sanguinis missione, eaque in plethoricis, ac constantibus viribus, vsque ad animi defectum. Cucurbitæ quoque affigantur ceruici, scapulis, ac, vertice raso capiti; incolæ arterias crotaphos, seu Temporales, lamina candenti, vel fune sclopetario accenso, vrunt, cum stupendo fructu, quod etiam faciunt in omnibus capitis longis doloribus. Purgatur quoque commode humor vitiosus Elect. fratris mei supra relato. Tum vomitoria è Croco metallorum. ac sale vitrioli præcipitato, vtilissima in hoc casu esse experientia didici Vigiliæ (quæ sunt fomentum phrenitidos) si perpetuæ adsint, vtamur, præter cætera narcotica, Extracto nostro Croci in pillulam formato, vel vino dissoluto. His omnibus generalibus remediis præmissis, intemperies cordi, Hepati, ac cerebro inusta, sudorificis, ac diureticis; Antidotis quoque, vt Bezoar, ac rasura cornu Rhinocerotis, commode discutitur. Et conseruis refrigerantibus, ac Syrupis, supra satis ad fastidium nominatis, emendatur.

De Cæcitate, ac debilitate visus, quæ nauigantibus Amboynam, ac Moluccas versùs, ac in circumjacentibus fretis accidit.

Capvt XVI.

QVi Amboynam, Bandam, ac Moluccas versùs nauigant infestantur sæpe debilitate visus, immo totali cæcitate, à crassis lentisque vaporibus caput, ac cerebrum opplentibus, neruosque opticos obstruentibus: quæ tamen cæcitas non semper permanet; sed alterius aëris mutatione, vel

melioris Diætæ, sæpe recedit. Incolæ harum insularum originem trahere dicunt (quod & experientia, cui contradici vix potest, comprobatum est) ex esu Oryzæ calidæ. Hinc Iauani, ac Malaij Oryzam, iam primum coctam, semper prius frigidiori aëri exponent, vel vanno calorem euentilabunt. Tum nautæ nostri sociis suis naualibus imperant, sub pœna aliqua, ne Oryzam calefactam comedant. Quod si causam altius inquirere velimus, ratione eam prædicta niti inueniemus: nam Oryza hæc semper plantatur in locis vdis, ac paludosis, vnde nescio quid fœculenti, ac vliginosi contrahit: quod calidum altius penetrat, quam frigidum: nam etiam siccæ Oryzæ, crudæque odor caput grauat, ac somnolentiam quandam introducit. Communis in hoc affectu cura (qua & ego vtor, & plures ad pristinam sanitatem reduxi) hæc est; Primum purgandum caput, ac ventriculus à crassis humoribus, qui hos vapores ad cerebrum mittunt: Quod optimè fiet per Pillulas panchymagogas *Reineri Bontij* supra descriptas. Dein sternutatoriis è puluere Tabaci, &c. Tum Errhinis, ac Masticatoriis vtendum est. Vena secta quoque prodest. Sed in hoc malo (quod postremo loco reseruaui) specificum, ac crebro vsu comprobatum medicamentum est, Iecur Lamiæ piscis, crudum cum sale comestum, quem piscem *een Haye* Belgice vocamus, quin & oleositas, ex eo in sole inde distillans *Traen* Belgice, ac oculis inuncta pro præsentaneo est remedio; quod procul dubio proprietate substantiæ fit: Nam tantum abest vt aliorum piscium iecinora hoc præstent, vt potius præsentem noxam inferant. Notandum postremo est, quod, quamuis hæc cæcitas sæpe transitoria sit, tamen neglecta, ac incommoda diæta, maxime importuno vsu Aracci, sæpe in veram visus orbitatem degenerat; quorum exempla hic passim obuia sunt.

FINIS.

DE EXTERNIS QVIBVSDAM Corporis Affectibus, in Indiis.

De Herpetis, seu Impetiginis Indicæ specie, quam incolæ Courap indigetant.

CAP. XVII.

EXPOSITIS morbis internis præcipuis, qui in hisce remotissimis à nostro cœlo locis grassantur, omissis etiam leuioribus affectibus, qui hic (vt in patria quoque) quotidiani sunt, ad externa quædam corporis vitia, in his regionibus familiaria, deuenire constitui.

Inter hæc principem locum obtinet Herpes, seu Impetigo quædam molestissima, quæ vtplurimum alas, pectus, inguina, faciem, immo aliquando totum corpus occupat, cum pruritu intolerabili, adeò vt ægri à scalpendo, dies ac noctes manus abstinere nequeant: Sed statim istam voluptatem, quam ex vnguium attritu homines sentiunt, acerba pœnitentia sequitur: ingens nempe dolor, in crudis, & cuticula nudatis partibus, quas vngues aperuerunt, dum mordicans, ac nitrosus iste humor peccans, partes affectas vellicat, & inde interulæ, ac indusia, sine crustarum laceratione, auelli nequeunt: Indigenæ hunc affectum Courap κατ᾽ ἐξοχὴν appellant, quod alias omnem scabiem significat: Causa huius affectus cutanei est salsa, ac nitrosa pituita, mixta bili, ac melancholiæ est: estq; affectus contagiosus, quia attactu facillime in aliud subiectum transit: ita vt pauci hanc molestiam effugiant. Quamuis autem hoc malum, scabram, ac deformem cutem reddat, cum furfuribus: tamen hoc commodum secum fert, quod quamdiu quis taliter affectus est, vix alio grauiori morbo corripiatur; tum Courap subito euanescens, maioris morbi superuenturi indicium solet esse: humore nimirum peccante, per metastasin, ad partem nobiliorem aliquam delato. Ideo sunt hic qui per aliquot annos hoc malo affecti, non adeo solliciti sunt de eius cura. Sed nos qui nouimus sublata causa, etiam tolli effectum; quod vulgus sanum per se putat, per accidens scimus euenire; quod hic nempe fit effectus bonus à mala causa. Non secus ac in Gonorrhæa virulenta, ac venerea contingit, Hepate sc. expellente à se istud virus ad glandes parastatas, ac inde ad penem, quo miseri se consolantur: cum in confesso sit aliquo modo in re medica expertis, si isti malo conuenientibus remediis non occurratur, ipsum morbum venereum

inde oriri. Sic hoc malum neglectum, præsertim in subiectis melancholicis, ac atrabiliariis in Lepram Arabum, vel (quod multo peius est) in ipsissimam Elephantiasin transit. Cura huius mali in principio præcipue constat in ablatione causæ morbificæ, quod per toties iam dictas purgationes optime fiet: frustrà enim, neglectis generalibus, ad particularia ac Topica medicamenta deuenitur. Puluis quoque præstantissimus ad hunc effectum, vt & ad reliquos melancholicos, à me conficitur hoc modo.

℞. Folior. Senæ mundatorum vnc. xiv.
Rhabarbar. optimi.
Turbith albi an. vnc. viij.
Tartar. albi.
Scammoneæ elect. an. vnc. iv.
M. F. Puluis subtilissimus.

Dosis est in conuenienti liquore dra. j. iam ad Topica deueniamus, inter quæ excellens est, quod mihi reuerendus ac doctissimus vir Dominus *Iustus Heurnius* communicauit, vir in omni Scientiarum genere exercitatissimus.

℞. Ferruginis vnc. j.
Sulphur. dra. sem.

Subtiliter in marmore fricentur, adde succum è foliis Basilici hic crescentis, & hinc fiant pastilli, qui aceto dissoluti & vesperi Courapo illiti, mane ob deformitatem ablui possunt.

Hoc si minus efficax sit,

℞. opij scr. j. sem.
Calcis viuæ ex conchiliis vstæ scr. ij.
Fricentur in marmore, cum succo Pomorum Amoris; vsurus abradat crustam Herpetis, dein absterso ichore, illinat.

Ad eadem confert Oleum è gummi Benjuin adiecto nitro, vel sale Prunellæ, vel momento Mercurij sublimati. Commode his quoque miscetur succus Limonum. Cum tutia præparata, aut Cerussa, quo solo remedio topico, præmissa vnica purgatione, me ipsum curaui, cum sub alis, ac in pectore hac colluuie infestarer. Diæta vt in omnibus cacochymicis affectibus hic moderata, & boni succi esse debet. Quod curantis prudentiæ relinquo, ne frustra actum agam.

De Papulis rubentibus, seu sudaminibus, quæ vulgo nostrates het Rootvont *vocant, ac obiter de molestissimis culicum morsibus.*

Cap. XVIII.

QVas Latinus Hippocrates *Cornelius Celsus* papulas, *Plinius* sudamina vocat (nostrates Belgæ *Rootvont*) hic ita crebra sunt, vt ego adhuc hisce in locis neminem nouerim, qui molestias has effugerit, non magis, quam

morsus culicum, quos Lusitani Mosquitas vocant. Sunt autem hæ papulæ rubentes: ac asperæ aliquantum, per sudorem in cutem eiectæ; plerumque à capite ad calcem vsque, cum summo pruritu, ac assiduo scalpendi desiderio erumpentes. Hæc exanthemata magis afficiunt recens aduenientes, vt & Mosquitarum puncturæ, quam eos, qui aliquamdiu hic morati sunt: ita vt, deridiculi ergo, hic inter nostrates dicterium enatum sit. Eum qui hoc modo affectus sit, esse *Orang Barou*, quod nouitium hominem significat, & propterea culices, ac papulas sibi tributum, è lacte, è butyro, quod eum deuorauerint petere: nam qui hic diutius hæserunt, se *Orang Lamme*, id est veteranos gloriose nominant. Hæc porro molestia, cum à natura expellente fiat, inter affectus cutaneos tantum recensenda venit: sed tamen temere habitá, vt & morsus culicum, vnguibus scilicet cute aperta, vlcera sæpe cacoëthea, ac maligna oriuntur, difficilia sane sanatu.

Sic neglecta solent incendia sumere vires.

Vt itaque pruritui isti molestissimo occurramus, acetum cum aqua misceri iubeo, addito Nitro, seu sale Prunellæ, eoque corpus linteolo immerso tingi: vel, si acrius desideres, addendus limonum succus recenter expressus. Quę quamuis primo acrem dolorem inferant, tamen is cito euanescit, & multo magis tolerabilis est, quam pruritus iste insignis. Hoc denique medicos, ac chirurgos obiter monitos volo, ne in his papulis purgationes, quantumuis leues, instituant, ne materia acris, ac biliosa, ad intestina delata Dysenteriam creet: sed vel potius naturæ hæc sananda relinquant: vel sudorificis excretionem hanc adiuuent: Nam ego, per incuriam, ac imprudentiam quorundam, hæc infortunia euenire non semel vidi.

De Tophis, gummatis, ac Vlcerationibus Endemiis in insula Amboyna, ac Moluccis præcipue; quas nostrates, d'Amboynse pocken *vocant.*

CAP. XIX.

ENdemius, seu popularis quidam morbus in Amboyna, ac Moluccis insulis præcipue oritur, qui symptomatis suis admodum similis est morbo venereo. Sed in his inter se differunt, quòd hic sine congressu venereo quoque nasci solet. Erumpunt in facie, brachiis, ac cruribus Tophi, seu Tumores, duri primum ac schirrosi, ac tam crebri per vniuersum corpus, quam claui ac verrucæ oriuntur in manibus, ac pedibus in patria; si vero eos vlcerari contingat, materiam lentam, ac gummosam à se reddunt, attamen tam acrem, ac mordacem, vt profunda, ac caua vlcera inde oriantur, cum labiis callosis, ac inuersis; fœdum, ac deforme malum, & cum lue venerea conueniens, nisi quod hic tanti dolores non adsint, nec caries in ossibus tam facile oriatur, nisi per curantis incuriam. Hic affectus originem trahit, primum ex peculiari cœli ac soli istius genio; tum ex aëre, vaporibus salsis, è mari

vndique ascendentibus infecto; cibis præterea crassis, ac melancholicis & pituitosis, vt sunt pisces marini, quorum hic magna captura est: quibus incolæ assiduo vescuntur, quod reliquę annonæ sit satis indiga regio. Magnum etiam momentum huic malo adfert vsus placentarum, quas vice panis, per totum istum tractum edunt; ac ab incolis Sago vocatur, & est è corticibus arborum excussa farina. Adhęc confert potus importunus liquoris cuiusdam Saguër vocati, qui ferme eodem modo ex arbore elicitur, quo è palma Indica seu Coquos arbore liquor iste, quem incolæ Tovvac; Lusitani Vinho de Palma vocant. Hic immoderate sumptus non secus, ac vinum, & ceruisia inebriat; caput ac neruos infestat, hinc etiam in his insulis crebrior est ista Paralyseos species, quam Beriberij supra diximus appellari. Quantum ad curam attinet, ea, si recens sit hoc malum, non admodum difficilis est. Sin inueteratum iam, molestior est curatio. Porro iisdem ferme remediis cedit, quibus lues venerea, obstructiones lienis, Leucophlegmatia, ac ipse Hydrops, & cæteri chronici, ac rebelles morbi. Decocta hic itaque parentur è Chinæ radice, Salsa parilla, Guajaco & corticibus eiusdem, quibus incoquantur Anagallides aquaticæ, seu Becabungæ m. ij. Post peccans materia vehementioribus catharticis educenda est: nam leuia hic non prosunt. Talia sunt Extract. guttæ Cambodja, Elaterium: & si his non cedit, ad chymica, & mineralia deueniendum est: vt sunt Mercurius vitæ, seu Butyrum Antimonij, Turbith minerale; tum Mercurius præcipitatus albus. Vnguenta quoque Mercurialia secundum artem parata hic externe adhibenda sunt: quæ omnia è *Crollio*, & aliis doctioribus ac versatioribus Chymicis petite.

FINIS.

OBSER-

OBSERVATIONES ALIQVOT

selectæ, ex dissectione cadauerum ac αὐτοψία desumptæ:

Quæ præcedentibus iam dictis non parum lucis adferunt.

De quodam è Spasmo mortuo.

OBSERVATIO PRIMA.

MILES quidam, cum per integram noctem, ebrius in solo decubuisset, euigilans tam repente spasmo correptus est, flexo in posteriorem partem corpore, vt omnino rigidus, ac incuruus permaneret. Ipse in nosocomium delatus nostræ curæ mandatus est. Nihil deglutire poterat, & turbide loquebatur, tanquam ex loco subterraneo vocem emittens, truculenter nos intuebatur; cui cum omnia frustra adhibuissemus remedia (quæ supra in methodo medendi videre est) ille post sæuissimos cruciatus, intra quatuor dies interiit. Libuit mihi causam tam atrocis mali indagare: itaque adhibito Magistro *Andrea Durao, Nosocomij Batauici Chirurgo* expertissimo, cadauer aperuimus: Vitalia vt cor, ac pulmones, & Naturalia membra, vt hepar, ventriculum, ac lienem omnia integra inuenimus. Itaque (quod res erat) suspicati, malum altius hærere. Cerebrum ad ventriculos vsque dissecuimus, quos repletos inuenimus materia quadam viscida, ac glutinosa, colore luteo, vitello ouorum perquàm simili: sed fœtida admodum: hæc incumbens principio neruorum, tam sæua symptomata in subiectis partibus excitarat. Venæ intercurrentes vtramque cerebri menyngem admodum turgidæ erant bilioso sanguine: Obiit anno 1629. mense Februario. Eodem modo pauco post tempore affectus fuit signifer, qui in arce, valli Rubini dicta, præsidium agebat; sed hic præter prædicta symptomata, spasmo Cynico in dextra maxilla, torquebatur, ita vt loqui plane durante isto paroxismo non posset; & intra 24. horas ex viuis excessit; iuuenis, si quis alius, fortis, ac robustus.

De Phthisico quodam ac Empyematico.

Obs. II.

HEnricus NN. mercator Danus decumbens in ædibus *Ambrosij vander Keer*, huius vrbis scabini, post mortem à *Magistro Andrea* dissectus fuit: vterque lobus pulmonum, non tantum arcte costis adnatus erat, sed etiam inferius diaphragmati, vt sine laceratione, inde auelli non posset. In dextro latere, vbi maiorem dolorem senserat, inuenta sunt fragmenta bronchiorum ab substantiâ pulmonum auulsa, cum sanie copiosa; qualia, dum viueret in magna quantitate excreare consueuerat: vox illi erat clangosa, qualis gallorum Africanorum, aut Calecutiensium. Laborauerat longo tempore antea sputo sanguinis; vnde huius miserandi mali principium; quo etiam extreme extenuatus, obiit 1629. die Augusti 19.

De Dysenterico.

Obs. III.

EX mandato Domini Generalis, ego, & *Magister Adamus Arcis Batauicæ Chirurgus* aperuimus aliquot cadauera ex Dysenteria mortuorum; inter quæ corpus militis cuiusdam, è diuturna Dysenteria vita functi, quæ tum temporis cum obsessi essemus à Iauanis hic tanquam morbus epidemicus grassabatur. Et inuenimus intestina vehementer inflata, ac eorum interiorem tunicam plane abrasam; Tum folliculus fellis, quod maxime in eo mirum erat, repletus, ac distentus erat humore lento, ac viscido, alboque, instar pultis ex Amylo, quem nostræ mulierculæ *styfsel* vocant: Bilis autem nequidem vestigium relictum erat. 1624. Nou. 14.

De quodam Pulmones plenos Pure habente.

Obs. IV.

ANno 1629. mense Majo, aperuimus cadauer nautici socij, ex Phthisi mortui, cuius pulmones substantia & colore externe sani apparebant, quibus tamen dissectis, exiit pus copiosum, viride, ac fœtidissimum; Et dexter pulmonum lobus costis adnatus erat. Quod obiter notandum in plurimis, quos aperuimus, nunquam sinistrum lobum solum adnatum vidimus; sed vel vtrumque, vel dextrum tantum. Ratio (vt ingenue fatear) me latet, nisi forte, quia in dextro latere tantum vena arygos sine pari est, quæ in pleuri-

tide, tuſſi valida rupta, hanc amurcam à ſe rejicit; vnde etiam in dextro latere Pleuritides exquiſitæ magis oriuntur.

De Empyematico ſanato.

Obs. V.

Miles quidam, cum potu Arac apprime ſe ingurgitaſſet, & ferme ſine ſenſu, ac motu in arcem ferretur, credebamus ipſum iſta nocte ſuperuiuere non poſſe: ille tamen, partim euomita, partim edormita crapula, poſtridie in dextro latere Pleuritide exquiſita correptus eſt; cui, licet poſt ſanguinis miſſionem, dolor aliquantum ſedatus eſſet: tamen inflammatio in vlcus, & inde, eo rupto, in Empyema deſiit, materia, in dextro latere, ſuper diaphragma effuſa. Erat adhuc viribus ſatis conſtantibus, neque febris iam tam vehemens vigebat. Itaque inter quartam, ac quintam coſtam cauterium potentiale, quod vocant, applicauimus, dein ſcalpello eſcaram porro aperuimus. Indeque effluxit ſanies copioſa, cum ramentis, ac particulis aliquot membranæ ſuccingentis coſtas, iam putrefactæ. Et ille, adhibitis opportuuis Syringationibus, conualuit præter ſpem, &, cum hæc ſcribimus, Malaccam verſus nauigauit.

De inſigni Cranij fractura.

Obs. VI.

Nauticus quidam ſocius, dum nauem, in ſtatione hic ſtantem, à ſordibus, quas in mari contraxerat, cum cæteris purgaret, & conto ſcapham prohiberet, ne temere naui allideretur, dum ſe inclinat, vt funem, qui ſcaphæ inferius impactus impedimento erat, auferret, triſti fato, ſcapha naui vndarum pulſu impegit, & caput ipſius, quod intra ſcapham & nauem medium erat ita colliſum eſt, vt totum cranium comminutum crederetur; ipſe mutus repente, & ſanguinem, per os, aures, ac nares rejiciens, inde delatus eſt in Noſocomium. Huic iam, vt putabamus, deſperato, cum *Mag. Andraas*, & ego ſeriam manum præſtaremus; Primo à poſteriore capitis parte contuſionem ingentem inuenimus; quam, poſtquam aperuimus, plurimum concreti ſanguinis inde extraximus. Poſtero die, cum iam mundatiora eſſent omnia, cranium in multa fragmenta communitum apparuit: hinc cum aliquot particulas exemiſſemus, reliquam curam (vt in tali caſu decet) aggreſſi ſumus. Ille porro hæſit inter noſtras manus circiter ſex menſes; quo tempore totum illud os, quod circumſcribitur ſutura Lambdoide, per fragmenta exemptum eſt, paulo ſupra illud foramen, cui inſeritur prima ceruicis vertebra, dentiformis dicta. Ille quidem, optime ſanus,

Nouemb. mense patriam repetiit, apposita posteriori capitis parti semi-galea argentea, ei, in eum finem donata à Domino *Generali Coën*, vt cerebrum ab ictibus externis tueretur.

De Chronicis ac implicitis morbis in vno subiecto.

Obs. VII.

ANno 1629. Septembr. 5. dissecuimus cadauer militis cuiusdam Germani, qui ferme per integrum annum languerat, fluxu ventris æruginoso, tussi sicca, & insigni respirandi difficultate, &c. Mortuo eo, Omentum, ac Mesenterium repertum fuit ferme absumptum; ita vt intestina sibi inuicem adnata, vel potius nullo ordine inter se confusa essent, paruulis villis hinc inde enatis. Lien erat contractus in minimam pilæ magnitudinem, & rotunditatem, ita vt Renes subiecti longe maiores essent. Iecur tam varij erat coloris, luridi, pallidi, flaui ac viridis, vt miraculo spectantibus nobis esset. Cystis fellis longe maior solito, repleta ac distenta erat bile æruginosa: Ventriculus, ac intestina erosa, insignem quoque huius humoris copiam retinuerant. Præterea è vitalibus dexter lobus pulmonis costis & diaphragmati erat adnatus, vt inuicem continui viderentur. Videant benigni lectores, num mirum sit difficiles hic esse curationes, cum tot simul mala concurrant, quod non in hoc vno, sed plurimis subiectis reperi. Et hoc nobis præstat nimius potus maledicti Arac ex Oryza & Holothuriis confecti. Et quoniam dicunt scriptores Physici, leporem marinum (qui vt & Sæpiæ, de Holothuriorum sunt genere) venenosa ac peculiari qualitate, pulmonem erodere, lubens in eam sententiam descendo, omnes istas immunditias eandem tabificam vim habere, &c.

De quodam cui vena caua loco sanguinis, repleta erat adiposa ac medullosa substantia quadam.

Obs. VIII.

SEptembris 7. Anni 1629. me præsente, apertum fuit corpus cuiusdam ciuis Batauiensis, qui per tres annos languerat miro, ac incognito affectu: Nam si super vmbilicum, aut circiter, quis manum imposuisset; Pulsus, qualis cordis, ac arteriarum, tam vehemens sentiebatur, instar salientis infantis in matris vtero, quæ iam partui vicina est, ita vt manum eleuando repelleret. Æqualem fuisse hunc pulsum cum arteriarum & cordis, hoc modo deprehendi: Sinistram vmbilico ægri imposui, dextra arteriam, circa carpum, tetigi; inuenique in systoles, & diastoles interuallo plane conue-

nire. Vnde ego statim conjeci arteriam magnam loborare; quod & post mortem inuenimus. Nam vena caua repleta erat, loco sanguinis adiposa substantia, ac medullæ spinali admodum simili, quæ, pondere suo, arteriæ vicinæ incumbens, dum illa è contra istud onus à se rejicere conaretur, hunc pulsum excitabat. Arteria magna duplo solito laxior erat, ac repleta sanguine nigro, ac seroso. Cor etiam *Magister Andræas* dissecuit; quod etiam, solito maius, ac flaccidius inuentum est, ac spongiarum modo comprimebatur; tum vterque eius ventriculus amplior, ac etiam sanguine isto nigro repletus. Quis, rogo, mortalium non obstupescat, taliter affectum tam diu vitam protrahere potuisse? Iecur erat viuidi coloris, ac consistentiæ, nisi quod communem mensuram ferme duplo excederet. Cystis, qua bilis continetur, etiam bouinam magnitudine æquabat, eratque intus referta cholera ex nigra viridi, lenta, ac tenaci; crassitudine syrupi spissioris, aut potius extracti. Obiit 7. Septemb. 1629.

De Apostemate Hepatis.

OBS. IX.

MIles Anglus, cum inflammationem primùm hepatis passus esset, & frustra tentassemus ea, quibus opus erat, dolor se remisit quidem: sed desiit malum in fluxum hepaticum; tumore, qui ante erat, in hypochondrio plane euanescente. Cum hoc modo per sex ferme menses languisset, tandem ad extremam maciem ita perductus est, vt ipsissimam, qualis pingitur, mortem dixisses, & sic miserrimam vitam cum morte permutauit. Aperto corpore inuenimus loco hepatis, solam membranam ipsum vestientem, satis crassam, instar facci, cui adhuc portio saniei, loturæ carnium similis inerat, qualem tam longo tempore excreuerat. Obiit 1629. Aprili. mens.

De Vulnere capitis, vbi perperàm fissum cranium credebatur.

OBS. X.

MEnse Májo 1629. vocatus fui à Chirurgo quodam vt viserem militem in suprema frontis parte vulneratum; vulnusque, ferme ante tres septimanas, laxius inciderat, ferramento suo credens, quod Prouettam vocamus, dum asperitatem in cranio, & osse frontis sentiret, fissuram subesse iudicauit, & etiamnum erat in ea opinione; Sed, dum ego oculos propius admoui, inueni, quam ille fissuram putabat, esse excurrentiam suturæ sagittalis (vt in iis solet natura ludere) vsque ad nares. Itaque corripiens Chirurgum, ostendi ei errorem suum. Interea ab aëre os iam alteratum erat; itaque curaui ægrum in Nosocomium deferri ad *Magistrum Andræam*, & iam sextus

mensis est, quo sub cura nostra egit. Eximimus ipsi à futura coronali partem ossis vsque ad os temporale, seu petrosum, & ab altera parte non contemnendum fragmentum; Tum ossis frontis duas partes: quæ futura excurrente distinctæ, apud *Magistrum And. Duræum* etiamnum reseruantur: & iam, dum hæc scribo, die 10. Nouemb. 1629. totum vulnus consolidatum ac cicatrisatum est, & ille, hac vespera, iturus ad nauem bene sanus; & in Patriam, intra tres, aut quatuor dies remeaturus est.

De Catharro suffocanti in Nobilissimo Domino Ioanne Petri Coën Generali in Indiis præfecto.

Obs. XI.

CVm generosus Dominus noster *Ioannes Petri Coën* aliquandiu Diarrhæa laborasset, & tamen, vt illi erat summus animi vigor, nihil de solita diligentia remitteret, dum opera, ac munitiones bellicas ipse coram inspicere vult, & tamen à me aliquoties monitus, vt paulum quieti se daret, ac valetudini suæ consuleret, negauit sibi tantum otij esse vt decumberet, quasi diceret præsagiens, Imperatorem stantem mori oportere. Tandem, decimo nono Septembris 1629. circa octauam vespertinam repente in arcem ad Dominum sum vocatus, quem inueni ægre spirantem, cum tussi sicca; externe membra frigebant, sudor aderat frigidus, ac glutinosus. Deiectio per inferiora erat admodum multa, flatulenta, aquosa, ac bullis plena; vomitus præcesserat biliosus. Pulsus arteriæ tam languidus erat, vt vix sentiretur, & ille quidem vermiculans. His ego omnibus consideratis, adstantibus Amplissimis Dominis meis Consiliariis Indiæ *D. Antonio van Dyemen*, & *D. Quirino à Raemburch* statim pronuntiaui *D. Generalem* supremis appropinquare: ipsis re subita attonitis, ac tantum deliquium animi, ex vomitu, dicentibus, dum paulatim vires, ac spiritus redituros putarent, cùm pauco ante tempore cum ipsis discumbens familiariter confabulatus esset: Ideoque dicebant se mirari, quod tam audacter de tanto viro pronunciarem: Respondi modeste, mihi in more non esse positum, artem meam ludibrio exponere, dum aut ignorasse, aut fefellisse viderer: si sententiam meam non explicuissem: me tamen in eo optare, vti vaticinium meum fallat. Interea *Dominus Generalis* inter duodecimam, ac primam noctis horam, superueniente spasmo, quem momento temporis ante prædixeram, animam creatori suo reddidit. Qui Amplissimi huius viri staturam, ac formam contemplati sunt, nihil miri accidisse sciant. Erat enim longa, ac erecta ceruice, alis seu scapulis prominentibus. Complexione ex melancholica, pituitosa, opportunissima ad phtisin & catharrum suffocantem, quo etiam mortuus est. Obiit anno Domini nostri 1629. Septemb. 19.

De quodam ex vulnere in pectore mortuo.

Obs. XII.

Ciuis Batauus *Ioannes Dragon* nomine, 16. Septemb. 1629. in pectore punctim vulneratus est ictu transeunte os sterni, seu scutiforme, per pulmones in Oesophagum, superueniente febre, ac singultu, octiduo post vulnus illatum, mortuus est. Aperuimus præsente magistratu cadauer, inuenimus secundum coniecturam nostram partes ante dictas læsas. Thorax plenus erat sanguine seroso cum potu, qui ex gula effluxerat mixto.

OBSERVATIONES ALIQVOT EX plurimis selectæ, de Epidemiis, ac contagiosis, in Indiis, morbis.

De Dysenteria Epidemica.

Observatio Prima.

DVM anno 1628. à Iauanis Mataranensibus obsidione cingeremur, amplissimus vir, *Ieremias de Meester*, Senatus Indici consiliarius; primùm in febrem continuam incidit, dein in Dysenteriam, quæ tum populariter grassabatur; exonerans per aluum cum fæcibus sanguinem nigerrimum, cum summo cruciatu, ac fœtore; tandem, cum omnia remedia, quæ excogitari ad huius mali leuamen potuissent, adhibuissemus, ex viuis excessit; superuenientibus, paulo ante mortem, exanthematis nigris, ac liuidis, similibus iis, quæ nostri *Petpercoorn* vocant, cum sudore frigido, ac male olente.

Similiter *Secretarius Domini Generalis*, *Iacobus à Doorestier*, prædicti *Domini de Meester Gener.* paucis diebus post, Dysenteriâ viridi ac genere venenosa mortuus est, apparentibus copiosis maculis liuidis, in pedibus ac brachiis, ante dictis respondentibus.

De eadem Dysenteria Epidemica.

Obs. II.

EOdem tempore *Guilelmus Vvyntgis*, Fisci aduocatus, mihi fraterna amicitia deuinctus, incidit in Dysenteriam veram cum summis torminibus, quæ perdurans cum febre ardentissima per quinque, aut sex dies, adhibitis omnibus, quæ morbi violentia, & necessitas subita requirebant, cum summo meo, & bonorum omnium mœrore, iuuenis optimus mortuus est, apparentibus, tam crebris, ac densis per vniuersum corpus maculis liuidis, vt (quod in prouerbio est) locus non esset, cui caput aciculæ imponeres.

De febre ardenti, Dysenteriâ, Vlceribus malignis, &c.

Obs. III.

REuerendus, ac Doctissimus vir *Ioannes Cauallerius*, verbi diuini præco, circa idem tempus correptus est febre ardenti, superueniente Dysenteria attabiliaria; quæ cum per aliquot dies continuasset, eruperunt sub axillis, in tergo circa lumbos, & in inguinibus, etiam in collo, pustulæ ac vesicæ quædam, plenæ ac distentæ pure viridi, & subiectam cutem ad carnem vsque erodente, quæ nobis, prima facie, spem criseos faciebant: sed Dysenteria non cessante ac febre, cum Phrenitide ingrauescente, probissimus simul, ac doctissimus iuuenis, ex hac vita ad cœlos raptus est. Eodem tempore, liberi pulcherrimi *D. Adriani Blocq*, eadem Dysenteria maligna obierunt.

Dissertatiuncula, vtrum morbi Epidemici, ac pestilentiales etiam hic in Indiis Orientalibus grassentur.

Obs. IV.

HÆc paucula, ex sexcentis aliis, exempla ego in medium produxi, vt probarem frustra eos dixisse, qui pestilentiales, ac Epidemicos morbos in his locis grassari negauerunt: Quo nomine, alij eos appellent, mea nihil interest. Certe mihi constat contagiosum hunc, de quo loquor fuisse, & qui plurimos simul, ac celeriter occuparet. Causa, quæso, audite, dein recte iudicate. Obsessi arcte eramus, à triginta quatuor millibus Iauanorum Mataranensium, Duce Tommagom Bauraxa, expertissimo, inter ipsos ac audacissimo milite. Quotidie à nostris excursiones, & velitationes fiebant, sæpe plurimis

mis ex hoſte tum hic, tum in oppugnationibus, quæ ferme ſingulis noctibus fiebant, deſideratis: quorum cadauera in flumen præcipitabantur, & ſummum fœtorem, ac corruptionem aquæ conciliabant. Tum corpora hominum, & iumentorum, ex fame, & vulneribus mortuorũ, paſſim in campis ac ſiluis inſepulta iacebant, quæ non leuem contagionem aëri addiderũt. Prætere flumen inficiebatur radice Serpentariæ, quam Indi, in profluente, aliquot mille corbibus impoſitam, macerabãt, vt venenoſam qualitatem, ac glutinoſam ſuam ſubſtantiam exueret, quam vidimus, ſi vitrum aqua plenum reponeremus, per aliquot horas, in fundo tanquam albumen oui deſidere; Qua dein toſta vice Oryzæ, cuius in caſtris ſumma penuria erat, vterentur; dum vnico inſultu nos poſſe capi ſperaſſent, & hinc minus ſibi prouidiſſent. Hæc non tam mira videbuntur iis, qui ſciunt in Indiis Occidentalibus radicem Caſaui, loco panis eſſe, cuius tamen ſuccus expreſſus præſentaneum eſt venenum. Ad rem venio: Adde his potum aquæ ſubſalſæ: Nam, dum ventis è mari ſpirantibus, ſtato tempore aqua marina in fluuium impellitur, eius alueum ſalſedine inficiebat: & nos propter obſidentes hoſtes, altius ex flumine petere aquam non audebamus; Adhæc cadaueribus infectum flumen vermibus ſcatebat. Omnibus iſtis adde tempus anni, quod tum calidiſsimum ſimul ac humidiſsimum erat, propter aſsiduas pluuias tum temporis, vtpote à Septembri, vſque ad Februarij initium, tum ſole ſupra verticem noſtrum exiſtente in linea æquinoctiali: Quæ omnia me quoque, per quatuor continuos menſes lecto affixerunt, cum ſummo vitæ meæ diſcrimine. Primo inuadente me febre ardenti; ſubſequente dein Dyſenteria, & augeſcente, qua iam ante menſem affligi cœperam Paralyſeos iſta ſpecie, quam Beriberij vocari diximus. Quæ omnia Deo propitio ſuperaui, vxore interea, ac vtroque filio meo iiſdem moleſtiis vexatis, ac decumbentibus.

Dedit Deus his quoque finem.

Iii

INDEX

Capitum huius Methodi medendi in Indiis.

Obſeruationum Selectarum Tabula.

FINIS.